»a legjobb könyveket a legtöbb olvasónak a legolcsóbb áron«?

A pályázati programm igen részletes és szigorú előírásokkal óhajtotta biztosítani e követelmények teljesítését s hogy ez a feladat milyen nehéz volt, mutatja a beérkezett művek aránylag kis száma.

Ha A Házban ezen hasznossági és technikai szempontokról volna szó, kifejteném továbbá, hogyan redukálódik a második kérdés arra az egyszerű problémára: melyik alaprajz biztosítja a legolcsóbb adminisztrációt? De mert már a közölt munkák megválogatásában is tisztára a szerkesztőség művészeti elvei érvényesültek, lehetetlen azon töredékanyag kapcsán, amelyet A Ház reprodukált, ebbe a kérdésbe belemennem, ha nem akarok méltánytalanságokat elkövetni. Viszont ha csak a pályázat művészeti eredményéről kellene nyilatkoznom, megmondanám: nekem is a Lajta terve tetszik legjobban.

De ez nem kötelez senkit. Zsürit legkevésbbé. Egyéni ügy. Ízlés dolga. És nem dönti el különösen a fent körülírt két kérdést.

Szabó Ervin.

A Ház 1911. 6-7 sz.

A FŐVÁROSI KÖNYVTÁR TERVPÁLYÁZATA

(ÉS VALAMI A ZSÜRIKRŐL)*

AMIKOR a községi nyilvános könyvtár részletes pályázati programmja megjelent, azt mondták az építészek, hogy sem ilyen programmal még nem volt dolguk, sem olyan népes pályázat még nem volt, amilyen ez lesz.

Az első véleménynek örültem, a másodiknak nem hittem.

Azután beérkezett tizenhét pályamunka. Akárhány kisebb pályázaton is kétszeranynyival találkozunk. Nem csudáltam.

Nem volt meglepő az sem, hogy a zsüri ítélete ellen éppen a művész-építészeknek volt a legtöbb kifogásuk. Nekem sem tetszett szerfölött; bár ha nem is eredménye miatt. S megvallom: bár én sem hallottam kevesebb rosszat a művészeti pályázatokról, mint mások, az első eset, amikor részem volt „bíráskodni", nem kívánatta meg velem, hogy valaha másodszor is részesedjem ilyen dicsőségben.

Hogy zsüri ítéletén föl ne háborodjunk, ahhoz nyilván az kell, hogy lássák: akármilyen is, helyes, helytelen, de őszinte közös érzésből fakadt.

De a mi zsüriinknél ez nem lehetséges; mert szabály szerint híjával vannak annak, amit a szociológiában kollektív léleknek neveznek.

Ez a valami pedig csak az érzés és akarás közösségéből alakulhat ki. Többségi szavazásból nem. Világnézetekről nem lehet szavazni.

Már pedig mi más történik a mi zsüriinkben, amelyek összeállításánál rendszerint gondosan ügyelnek, hogy benne legyen a MMÉE és a MÉSZ, a közmunkatanács és a város, vagyis sokszor a legellentétesebben érző és akaró lények.

Ezért haszontalan ma minden fölháborodás, amely a zsürik ítélete nyomán minduntalan fölfakad. Elfogadható ítéleteket csak akkor fogunk kapni, ha vagy teljesen egynézetüek, egyérzésüek a bírák, vagy ha elvonunk a zsüri ítélete alól mindent, ami érzés és ízlés dolga.

Az építészeti pályázatoknál tehát vagy olyan bírákat válasszanak, akik mindannyian egy művészeti irány hívei, vagy pedig zárják ki a művészeti kérdések bírálatát.

A mi viszonyaink közt csak erről lehet szó.

Nem lehet tehát másról szó, mint a tervek azon szempontból való bírálatáról, hogy az épület célszerű lesz-e és technikailag helyes? Mert erről lehet racionálisan, érvekkel, tapasztalatok alapján beszélni. És figyelmen kívül kell hogy maradjanak a homlokzatok és távlati képek és minden egyéb művészi adalék.

Hogy milyen stílusban, milyen homlokzatokkal stb. építse házát, azt döntse el majd a rendelő a maga ízlése szerint, ha a szakemberek illetékes — de csak erről illetékes — tanácskozása eldöntötte, melyik alaprajz és metszet fejezi ki legjobban az épület célját és elégíti ki a technikai követelményeket.

Más szóval: a zsüri ne döntsön másról, mint arról: melyik alaprajz nyomán lehet a célnak legjobban szolgáló épületet technikailag tökéletesen megépíteni?

A községi nyilvános könyvtár és közművelődési intézet (helyesebben: kultúrház) tervpályázatánál nézetem szerint ennek az általános követelménynek a következő konkrét formát kellett öltenie:

1. Melyik az az *alaprajz,* amely a legpregnánsabban fejezi ki a tervezett épület kettős funkcióját, azok összefüggését, de egyúttal különféleségét?

2. Melyik könyvtárrészi *alaprajz* biztosítja legjobban a könyvtár célját, amely:

* E cikket Szabó Ervin székesfővárosi főkönyvtáros tollából lapzártakor vettük. Az építészetet érdekló kérdéseket még talán senki oly nyiltan és széles látókörrel nem érintette, mint szerző, konkluziója azonban nem fedi véleményünket. Technikai okok gátolnak meg abban, hogy a felvetett közérdekű kérdésekről azonnal nyilatkozhassunk; jövő számunkban kimerítően fogunk a kérdéssel foglalkozni. *A szerk.*

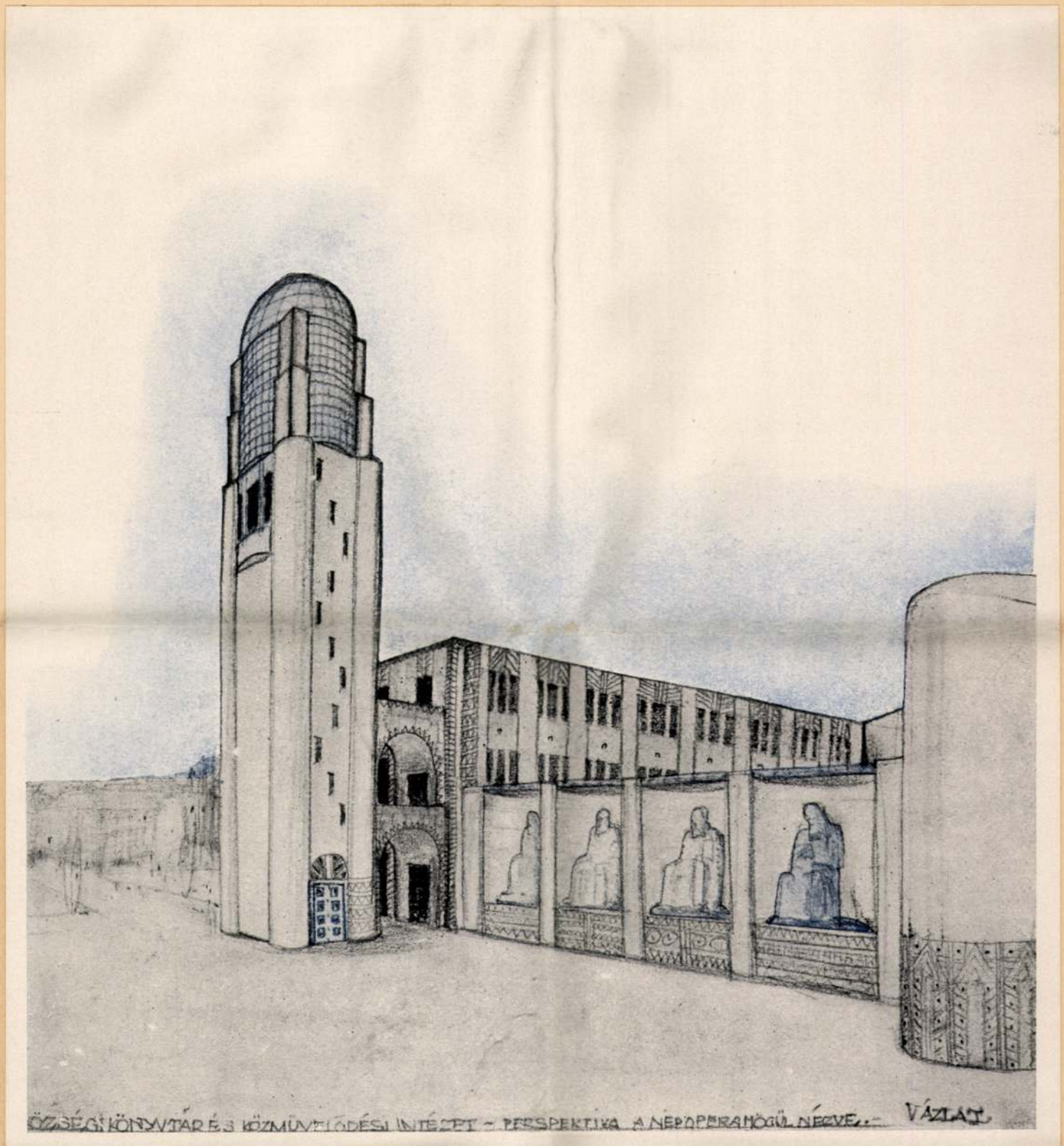

A SZÉKESFŐVÁROSI KÖNYVTÁR TERVPÁLYÁZATA (KIVITELRE ELFOGADVA)

LAJTA BÉLA

LAJTA Béla

Biraghi, Marco: Béla Lajta:
Ornamento e Modernità.
Milan, Electa, 1999. 796 p. ill

Novalánszky, Ákos: Competing
Visions: Aesthetic Invention and
Social Imagination in Central
European Architecture 1867–1918.
Cambridge, Mass. MIT Press, 1998.
508 p. ill

Wiebenson, Sig

Lajta Béla

erod

Mult és Jövő

1935. sept. okt. sz.
Seppel-

A Pesti Chevra
Kadisa Leretethaz,
fenti serverte

Izr. leányginn-
nárium, fenti
Hegedüssel együtt
serverte

VLADIMIR JABOTINSKY: MYSTERIUM

Ezt a cikket Jabotinsky még 20 évvel ezelőtt irta Oroszországban, ahol erős visszhangja volt, de a benne felvetett probléma ma is és *mindenütt* aktuális.

Egy oroszországi zsidó települési kerület nagyvárosának hirlapjai írtak róla. Ünnepélyt akart rendezni egy irodalmi társaság a nagy orosz művésznő, Kommissarzewskaja emlékére s azután megállapították, hogy ezen az ünnepélyen nagyon kevés orosz, de annál több zsidó jelent meg. Valóban érdekes jelenség. Már régóta figyelem, írni is akartam róla, de nem birtam magamat rászánni. Nem titok, hogy a letelepedési körzetekben az irodalmi társaságok látogatóinak kilenctizedrésze zsidó és tagjainak túlnyomó része ugyancsak zsidó. Az árja elemet mindig csak egy-két tucat irodalom- és zenekedvelő ember jelenti, ezek lehetnek rokonszenves és értelmes emberek, de ez kevés. A többiek, tehát a tagok és látogatók többsége zsidó.

Az olvasó bizonyára vitatkozni kezd majd és ezt mondja: „Nos, és ez talán hiba? Ellenkezőleg, nagyon helyes, hogy a zsidók ilyen tevékenyek és minden iránt érdeklődnek. Ez a zsidóknak csak becsületére válik..." Becsületére válik, vagy nem válik becsületére, ez más kérdés. De ne törődjünk az egyszer a zsidókkal, hanem foglalkozzunk a nemzsidókkal. Hol maradnak ők? Miért nem érdeklődnek ők ennyire és miért nem akarják *ők*, hogy becsületükre váljék?

Érthetetlen. Hiszen az árjaműveltség oly nagy és oly gazdag. Senki sem vonja kétségbe, hogy ebben a városban annyi művelt orosz van, hogy három olyan termet is megtölthetnének, ha a főiskolai ifjúságot is hozzávesszük. Miért nem mennek *ők?* Még a pétervári Kommissarzewskaja-esten is kevesen jelentek meg közülük. Szentpétervár e tekintetben nagyon jellemző. Orosz város, alig két százalék zsidóval. Ott is vannak hasonló egyesületek, melyek „az összes népeket" egyesítik.

Valószínűleg ma is léteznek. Ezen egyesületek előadásain ugyanazt a képet látjuk — a radikális irodalom 10—15 nemzsidó reprezentánsa, a többi közönség kizárólag zsidó. Mit jelent ez? Hol van az orosz művelt osztály? Nevetséges kérdés volna, hogy létezik-e ilyen a fővárosban és érdeklődik-e a kultúra iránt, hiszen *ők* teremtik azt a kultúrát és ők termelték ki mindazt az orosz irodalomban, ami érték. Kommissarzewskaját is. Mi tehát a kérdés?

A legjobb feleletet erre a kérdésre mindenesetre a hiányzók adhatnák meg, az orosz intelligencia, azok, akik a kultúrát teremtik, de a gyűlésekről és az előadásokról következetesen távolmaradnak. Nem ismerem a véleményüket. De gyakran beszélgettem már erről a misztériumról azokkal, akik bizonyos tekintetben „képviselők", az asszimilált zsidókkal. Sokan közülük egyáltalán nem akarnak a kérdésről beszélni. Számukra ez nem létezik. De néhányan közülük elszólták magukat és igazat mondottak; s ez az igazság érthetetlen nyomot hagyott bennem.

Régi ismerős dolgokat meséltek nekem: Hogy a zsidók pompás „anyag", hogy misszió-juk az eszmék és a kultúra iránt érdeklődést kelteni, hogy ők az előörsök, kik magukkal ragadják a tömeget. Tudvalevő, hogy hitvallásom alfája és omegája a nemzeti eszme s ezt mindennél többre becsülöm, még a haladásnál is. De ki kell jelentenem, hogy csak úgy bírnám a zsidóságot „a föld savának" tekinteni, ha minden mást ízetlennek tarthatnék. Meg vagyok róla győződve, hogy nemcsak a jelen idők számos népe, pl. az angolok és a németek, de még az ókori görögök is voltak olyan tehetségesek, mint a zsidók, kezdve az irodalomtól egészen a bank-ügyig. Ez nem sértés a zsidókra, mert végre is a zsidóságot nem muszáj egész életében vizsgáztatni, hogy jó osztályzatot kapjon. Egy népnek önállóságra és egyenranguságra való joga nem szorul védelemre. Ha ennyi évszázadon át kószáltunk Európában, úgy bizonyára hasznot hajtottunk és gazdagítottuk a népek életét.

Talán felvethetnők a kérdést. Ha Péterváron, vagy Odesszában nem volnának zsidók, akkor ott irodalmi klubok sem léteznének?

Szerény véleményem szerint nemcsak léteznének, de éppen úgy virulnának, mint most, azzal a különbséggel, hogy hát orosz közönségük lenne. Itt közlöm egy híres orosz ujságíró véleményét, aki zsidó és kérem az olvasót, hogy ne tartsa ezt irodalmi fogásnak. Amit itt írok, való ban egy élő, jónevű, zsidó ujságíróval folytatott beszélgetés eredménye.

— Nem először figyelem meg a következőt: Alakul valahol egy társaság s egy irodalmi folyóirat. Alapítói jónevű oroszok (nem mindig így van, de vegyük, hogy az alapítók oroszok) és mire az ügy kialakul, a gépezet működésbe jön, eleinte minden rendben megy. Az orosz közönség érdeklődik, résztvesz a dolgokban, eljárogat, olvas, sőt irogat is. De a második, vagy harmadik hónapban megindul a zsidók áradata. S ekkor különös jelenséget figyelhetünk meg: A zsidók odaözönlésével egyidejűleg megkezdődik a nemzsidó közönség elvonulása. Nem százalékszerűleg, hanem egyáltalában. Ahol százan voltak, huszan maradnak. Elmennek. Nem szitkozódnak, nem haragszanak, nem panaszkodnak, egyáltalában semmit sem szólnak, csak egyszerűen elmennek. S ha megkérdik, hogy miért: Nem is

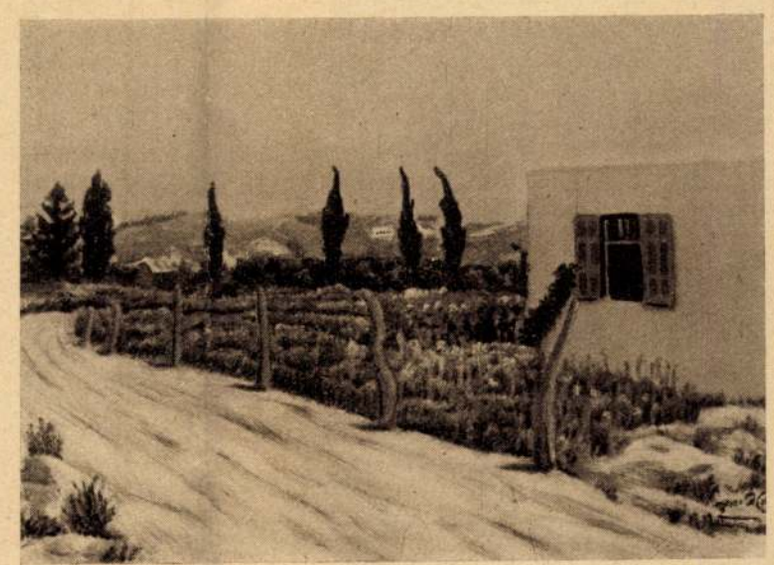

Matosovsky (Tel-Aviv): A kis otthon — Das kleine Heim

tudnak rá felelni... „Igen, igen, tényleg igaza van, ismét részt kellene venni, egészen megfeledkeztünk róla" — mondogatják... Néha az ember holmi antiszemitizmust érez. Legtöbbnyire azonban semmit sem érez. Attól a pillanattól kezdve, hogy a zsidók nagyobb buzgalommal vesznek részt az ügyben, az orosz közönség számára idegen lesz, nem bír többé vonzóerővel, kellemetlenné válik, noha a szellemi foglalatoskodás tárgya ugyanaz maradt. Ugyanezt tapasztaljuk a klubokban, az ujságoknál, sőt a pártéletben is — és mondhatom, ez nem volt az első eset. Nem tudom, hogyan lehetne ezt megmagyarázni. De így van. Azt hiszem, Oroszország végig fogja csinálni ugyanazt, amit Ausztria: A nemzeti elkülönülést. Ezzel a különválással a zsidók nagy szolgálatot fognak tenni úgy maguknak, mint az orosz ügynek. Ez meg fogja adni nekik a lehetőséget, hogy idegen befolyástól menten, önmagukat szervezzék meg olyan mértékben, mint azt kívánatosnak tartják."

Szinte szóról-szóra ismétlem gondolatait. Megfigyeléseinek és következtetésének helyességéről azonban nem kezeskedem. Ez nem az én dolgom. Nem ismerem ezt a közönséget, sem hangulatait. Arra azonban figyelmeztetnem kell azokat, akiket ez a dolog elsősorban érdekel, t. i. hogy mégis csak van ennek valami alapja. S ameddig logika van a világon, úgy az ok csak két irányban kereshető: Vagy az orosz, vagy a zsidó intelligenciában. Vagy szervileg képtelen az előbbi az érdeklődésre és a közreműködésre és csak a zsidók az orosz irodalom védőangyalai Pétervárott és más orosz városokban. Ők mentik meg a helyzetet és tartják magasan a zászlót... akkor csak az lenne csodálatos: Honnan merített az az alkotásra képtelen orosz nép annyi teremtőerőt, hogy egy Tolstojt és egy Kommissarzewskaját tudott kitermelni. Vagy pedig a zsidók a keresztények számára nem bírnak különös vonzerővel és ha ezek látják, hogy ünnepeiken mennyi zsidó táncol, akkor inkább otthon tartanak jom-tovot. És ha ez így van, akkor a zsidók tovább fogják játszani azt a csodálatos szerepet, hogy idegen lakodalmon muzsikálnak, ahonnan a vendéglátó házigazda régen kereket oldott.

Fordította: Dr. G. GERŐ LÁSZLÓ

Lajta Béla sajátkezű díszítése a zsidó gimnázium homlokzatán

KOMLÓS ALADÁR: BÁBELNEK FOLYÓI MELLETT

I.

Bábelnek folyói mellett, ott ahol a hires Eufrát
hömpölygette lassu habját füz-szegélyezett partja közt,
heveredett pihenőre a honjából el-kihurcolt
Izrael. Korbács-suhintva jártak körben őreik.
Dús olajfák, telve apró fürttel, mintha csengetyükkel,
ontják szét a levegőbe illatuk méz-árjait,
körben távol egy-egy erdőn, mint fészekben a tojások,
fehérlettek vályogból-vert házaikkal kis faluk.
Ám az Ür-haragja-sujtott, bús zsidók fejük lehajták
és sirván emlékezének városukról, ős Sionról,
mit védelmező lakója, Isten immár elhagyott.
És a dalnokok, kik egykor ős Sionban zengedeztek,
ők is hárfáik letették s füzfaágra aggatták,
sirtak ők is

S im az őrök igy szólalnak tréfaszóval:
„Nosza, zengjetek minékünk az Sionnak énekéből!"
És csüggedt dalnokok nagy csöndben összenéztenek.
Ülnek, egyikük se mozdul, végre egyik szól ilyenkép:
„Hogy dalolnók idegenben Istenünknek énekét?
Száradjon el jobb kezem, ha, Sion, elfelejtenélek!
nyelvem inyemhez tapadjon, hogyha nem szólok terólad
és vigasságom tetője nem Jeruzsálem leszen!
Örök Isten, tartsd eszedben fiait pogány Edomnak,
kik igy szóltak városunkban: „Ne maradjon kő kövön!"
Bábel rothadó leánya: Legyen áldott, százszor áldott,
aki megfizet tenéked a te gonoszságodért!
Legyen áldott, százszor áldott, aki majdan megragadja
és a sziklához hajítja gyenge kisdedeidet!"

II.

Így kiált az ifjú férfi. Ám egy ősz szakállú dalnok
áll most hirtelen közéjük s ilyképpen kezd szólani:
„Esztelen, te, azt hiszed, hogy csak a te apád az Isten
és tanát és énekét is csak tenéked adta tán,
s azért adta, hogy fukarként véka alá rejtsd a fényét?"
A szelidszavu öregre figyel most az őr s a rab.
Az meg ujra: „Nem vagyunk mi fényelrejtő, vaksi véka,
Isten inkább földre minket gyertyatartóul teremtett,
hogy dicsőséges világát jobban lássa a világ!
És hiába is akarnánk véka lenni, fénykerítő,
gyertyatartó a mi sorsunk s szárainkról fény lobog.
Nem akarsz dalolni, dalnok, az Sionnak énekéből?
Ám az Ür akarja e dalt s bárha összezárod ajkad,
Egykor a földek zúgni fognak mind a Sionnak énekétől!"

Csend lett most, mindenki hallgat és a mély titokba bámul,
mely Bábel folyói mellett megtárulkozott nekik.
És az agg dalnok levette hárfáját a fűzfaágról,
és a többi is levette, s mintha lennének Sion
ős hegyén, úgy szállt az ének, és tátott szájjal figyeltek
Bábel málé katonái, és a csüggedt Izraelnek
új reménytől, büszkeségtől dagadott a melle most,
és a füzek is hegyezték ezüst levél-fülüket,
és az Eufrát is figyelt már, és a nap, mely a Libánon
lejtőjén termett narancsként hullt le a hegyek mögött,
és figyelt az esti csillag, mely feljött a távol égen
és éjjel tovább szikrázta a dalt szomszédainak.

Múlt és jövő
1932, XXII. Jul-aug.

Lajta Béla.

Grod

Padanyi 178 és

köv. ll.

TECHNIKA ÉS K

A MAGYAR MÉRNÖK-
KÖZLÖNYÉNEK

SZERKESZTETTE: T

KIADJA A MAGYAR MÉRN

Lajta Béla

tervei alapján épült fel a Kereskedelmi iskola (VIII. Vas u. 11.), Rákóczi a t. 18. sz. épület és a Martinelli téri üzlethóz.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

2871

Lajta Béla v

nevét említi

Dercsényi Balázs recenziója Beke László - Varga Zsuzsa: Kozma Lajos c. könyvéről.

Műemlékvéd elem. 1970. 1.sz. 59. l.

Lajta [ ], építész

MDK

Körner Éva: Periodizáció és művészettörténet

25-29. o.

KRITIKA, BP. 1969. május

VII/5.

Lajta Béla
építén

/1873-1920/

Vas utcai iskola, Rózsavölgyi ház
/Martinelli tér 1911-12/

Magyar múlv. tört. 8. 9.
Képzőmű v. Kiad. 1971.

1) Lajta Béla
építész

Vas utcai kvesk. iskola /1910-12/
Repr.

/1875-1920/

1895-ben végzett el a Műegyetemet, utána
Hauszmann, majd a berlini Messel iro-
dájában dolgozott.

Rados: Magy. építészet. 323.
Műszaki Kiadó 1971.

2) Lajta Béla
építész

1901-tól önállóan működik.
Művei: Szirmai-kastély / Borsod megye,
zentai tűzoltólaktanya, Vakok Intézete / Mexikói út 1905-7 /, Szeretetház / Amerikai út, 1908-11 /, Kerepesi
Rados: Magyar építészettört. 323.
Műszaki kiadó 1971.

3) Lajta Béla
építész

úti zsidó köztemető halottasháza és fő-
kapuja;
Síremlékei: Guttmann, - Sváb - man-
zóleum.
Volt Erzsébetvárosi Takarékpénztár
Rados: Magyar építészettört. 323
Műszaki Kiadó 1971.

Lajta Béla
építén

1875–1920. Művei: Martinelli téri Rózsa-völgyi-ház, volt Erzsébetvárosi Bank / Rákóczi út 18/, Vas utcai kereskedelmi iskola.

Késői műve, a Fővárosi könyvtár tervbevett épülete nem készült el.

A magyarországi műv. Tört I. 471–472.
Corvina 1971.

a) Lajta Béla
építész

/Rákóczi út. Ma Gázművek/, Vasutcai volt kresk. iskola, Rózsavölgyi ház /Martinelli tér/ Repő.

Rados: Magyar építésettört. 325.
Műszaki kiadó 1971.

Lajta Béla
építén

A Lechner-iskolából nőtt ki.

A magyar funkcionalista építéket út-
törőjé

A magyarországi műv. Tört. I. 490
corvina 1971.

Lajta Béla
építén

~ vál: Vámos Ferenc: A Hungarian Architect of the XXth Century /Acta Historiae Artium XV. 1969. pp. /

A magyarország műv. fört. I. 481.
Corvina 1971.

Lajta Béla
épitén

~ vodójában dolgozott a 10-es évek-
ben Kozma Lajos.

A magyarországi műv. Tört. I. 494.
Corvina 1971.

Lajta Béla
épületei

Vas utcai iskola, 1910–1912

Repr.

Rózsavölgyi-ház, 1911–1912

Repr.

Magyar művt. Tört. 8. 10.4.
Képzőművt. Kiad. 1971.

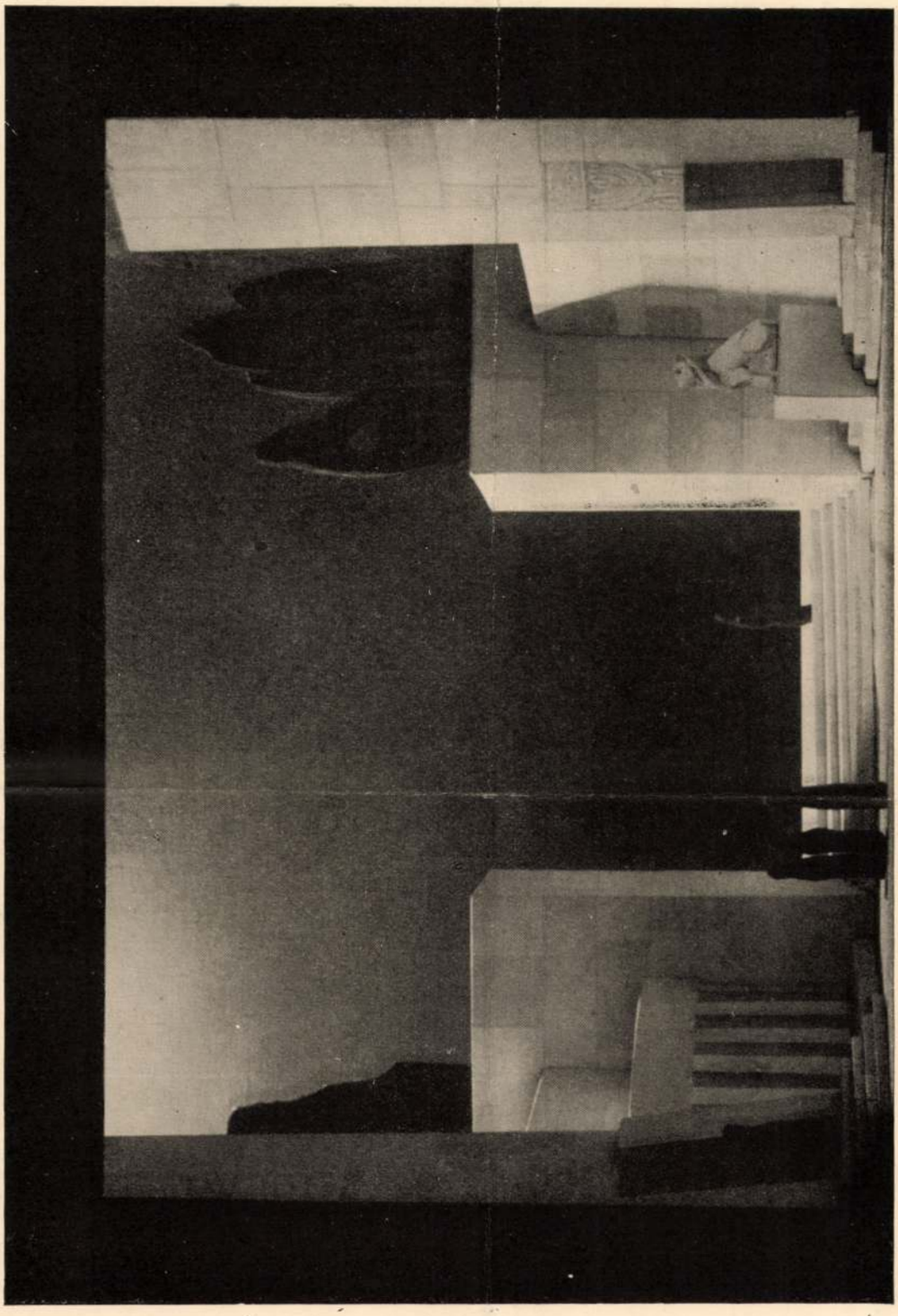

168

168. Lajta Béla: Miniatür-színpad Sába királynője c. operához. I. felvonás: A királyi palotának udvara.

E tervnek bármilyen felhasználása tilos.

168. B. Lajta: Maquette zum I. Akt der Oper Königin v. Saba. Hof des königlichen Palastes.

Alle Rechte vorbehalten.

LAJTA BÉLA

169

169. Lajta Béla: Miniatür-színpad Sába királynője c. operához. II. felvonás I. képe: Kerti jelenet.

169. B. Lajta: Maquette zum I. Bild des II. Aktes der Oper Königin v. Saba. Gartenszene.

E tervnek bármilyen felhasználása tilos.

Alle Rechte vorbehalten.

 1909. II. 4–5 m.

PORTÁL (EOSIN- ÉS VÖRÖSRÉZBŐL) LAJTA BÉLA

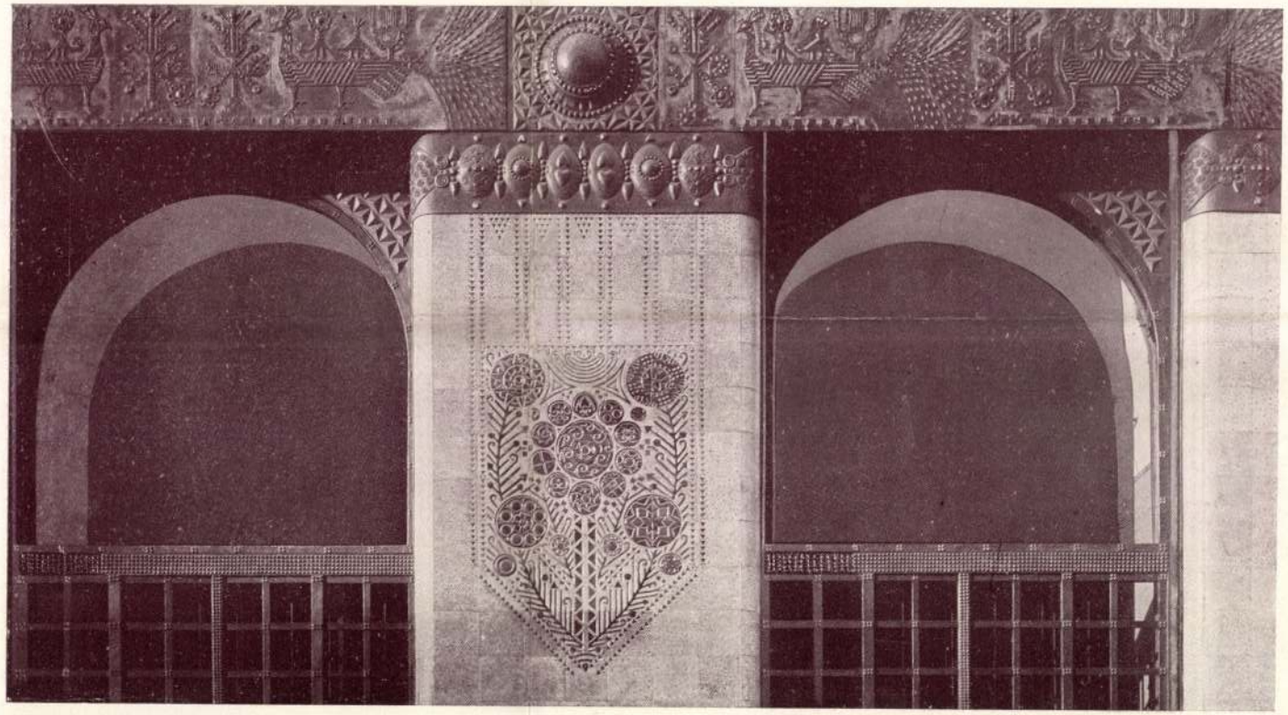

PORTÁL RÉSZLET

LAJTA BÉLA

PORTÁL (EOSIN ÉS VÖRÖRÉZ) LAJTA BÉLA

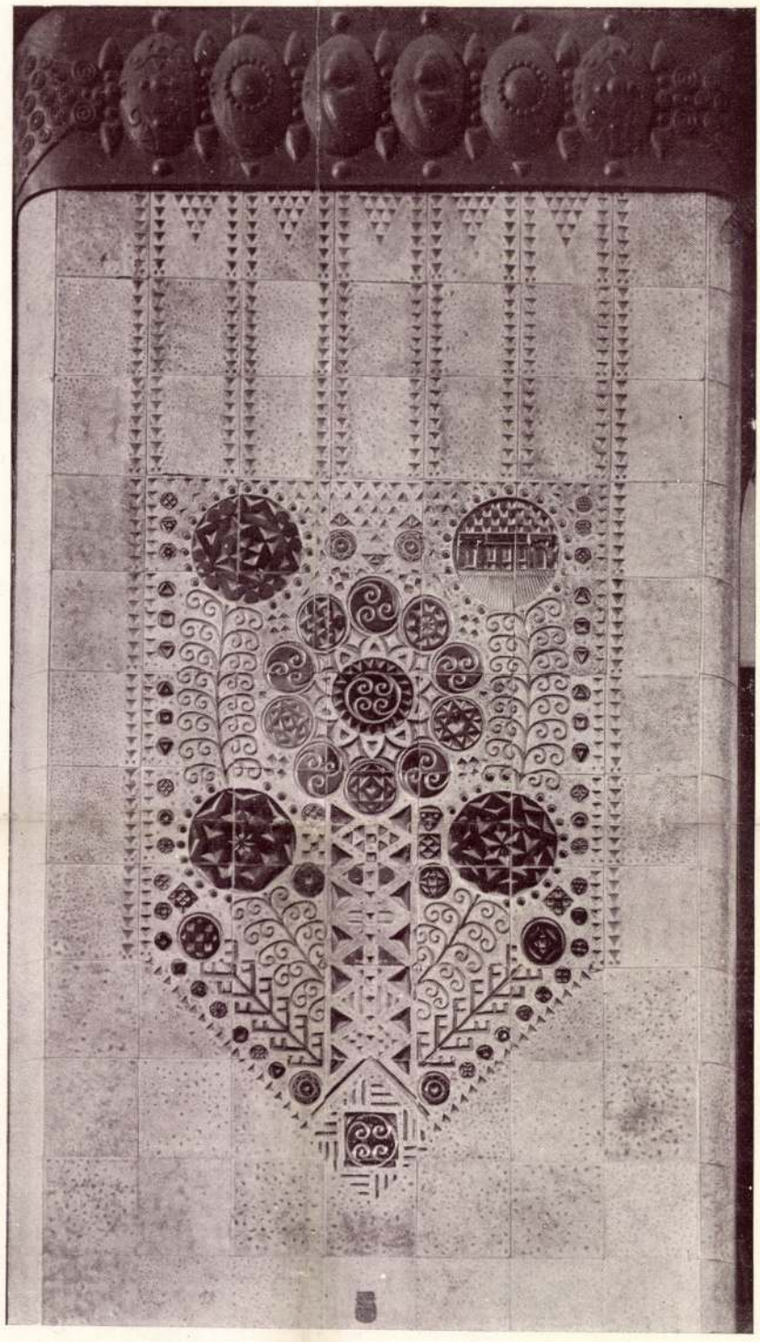

PORTÁL-RÉSZLET (EOSIN-PILLÉR) LAJTA BÉLA

A FŐVÁROSI KÖNYVTÁR TERVPÁLYÁZATA

(ÉS VALAMI A ZSÜRIKRŐL)*

AMIKOR a községi nyilvános könyvtár részletes pályázati programmja megjelent, azt mondták az építészek, hogy sem ilyen programmal még nem volt dolguk, sem olyan népes pályázat még nem volt, amilyen ez lesz.

Az első véleménynek örültem, a másodiknak nem hittem.

Azután beérkezett tizenhét pályamunka. Akárhány kisebb pályázaton is kétszeranynyival találkozunk. Nem csudáltam.

Nem volt meglepő az sem, hogy a zsüri ítélete ellen éppen a művész-építészeknek volt a legtöbb kifogásuk. Nekem sem tetszett szerfölött; bár ha nem is eredménye miatt. S megvallom: bár én sem hallottam kevesebb rosszat a művészeti pályázatokról, mint mások, az első eset, amikor részem volt „bíráskodni", nem kívánatta meg velem, hogy valaha másodszor is részesedjem ilyen dicsőségben.

Hogy zsüri ítéletén föl ne háborodjunk, ahhoz nyilván az kell, hogy lássák: akármilyen is, helyes, helytelen, de őszinte közös érzésből fakadt.

De a mi zsüriinknél ez nem lehetséges; mert szabály szerint híjával vannak annak, amit a szociológiában kollektív léleknek neveznek.

Ez a valami pedig csak az érzés és akarás közösségéből alakulhat ki. Többségi szavazásból nem. Világnézetekről nem lehet szavazni.

Már pedig mi más történik a mi zsüriinkben, amelyek összeállításánál rendszerint gondosan ügyelnek, hogy benne legyen a MMÉE és a MÉSZ, a közmunkatanács és a város, vagyis sokszor a legellentétesebben érző és akaró lények.

Ezért haszontalan ma minden fölháborodás, amely a zsürik ítélete nyomán minduntalan fölfakad. Elfogadható ítéleteket csak akkor fogunk kapni, ha vagy teljesen egynézetüek, egyérzésüek a bírák, vagy ha elvonunk a zsüri ítélete alól mindent, ami érzés és ízlés dolga.

Az építészeti pályázatoknál tehát vagy olyan bírákat válasszanak, akik mindannyian egy művészeti irány hívei, vagy pedig zárják ki a művészeti kérdések bírálatát.

A mi viszonyaink közt csak erről lehet szó.

Nem lehet tehát másról szó, mint a tervek azon szempontból való bírálatáról, hogy az épület célszerű lesz-e és technikailag helyes? Mert erről lehet racionálisan, érvekkel, tapasztalatok alapján beszélni. És figyelmen kívül kell hogy maradjanak a homlokzatok és távlati képek és minden egyéb művészi adalék.

Hogy milyen stílusban, milyen homlokzatokkal stb. építse házát, azt döntse el majd a rendelő a maga ízlése szerint, ha a szakemberek illetékes — de csak erről illetékes — tanácskozása eldöntötte, melyik alaprajz és metszet fejezi ki legjobban az épület célját és elégíti ki a technikai követelményeket.

Más szóval: a zsüri ne döntsön másról, mint arról: melyik alaprajz nyomán lehet a célnak legjobban szolgáló épületet technikailag tökéletesen megépíteni?

A községi nyilvános könyvtár és közművelődési intézet (helyesebben: kultúrház) tervpályázatánál nézetem szerint ennek az általános követelménynek a következő konkrét formát kellett öltenie:

1. Melyik az az *alaprajz,* amely a legpregnánsabban fejezi ki a tervezett épület kettős funkcióját, azok összefüggését, de egyúttal különféleségét?

2. Melyik könyvtárrészi *alaprajz* biztosítja legjobban a könyvtár célját, amely:

* E cikket Szabó Ervin székesfővárosi főkönyvtáros tollából lapzártakor vettük. Az építészetet érdeklő kérdéseket még talán senki oly nyiltan és széles látókörrel nem érintette, mint szerző, konkluziója azonban nem fedi véleményünket. Technikai okok gátolnak meg abban, hogy a felvetett közérdekű kérdésekről azonnal nyilatkozhassunk; jövő számunkban kimerítően fogunk a kérdéssel foglalkozni. *A szerk.*

A Hét 1911. IV. 6-7.

»a legjobb könyveket a legtöbb olvasónak a legolcsóbb áron«?

A pályázati programm igen részletes és szigorú előírásokkal óhajtotta biztosítani e követelmények teljesítését s hogy ez a feladat milyen nehéz volt, mutatja a beérkezett művek aránylag kis száma.

Ha A Házban ezen hasznossági és technikai szempontokról volna szó, kifejteném továbbá, hogyan redukálódik a második kérdés arra az egyszerű problémára: melyik alaprajz biztosítja a legolcsóbb adminisztrációt? De mert már a közölt munkák megválogatásában is tisztára a szerkesztőség művészeti elvei érvényesültek, lehetetlen azon töredékanyag kapcsán, amelyet A Ház reprodukált, ebbe a kérdésbe belemennem, ha nem akarok méltánytalanságokat elkövetni. Viszont ha csak a pályázat művészeti eredményéről kellene nyilatkoznom, megmondanám: nekem is a Lajta terve tetszik legjobban.

De ez nem kötelez senkit. Zsürit legkevésbbé. Egyéni ügy. Ízlés dolga. És nem dönti el különösen a fent körülírt két kérdést.

Szabó Ervin.

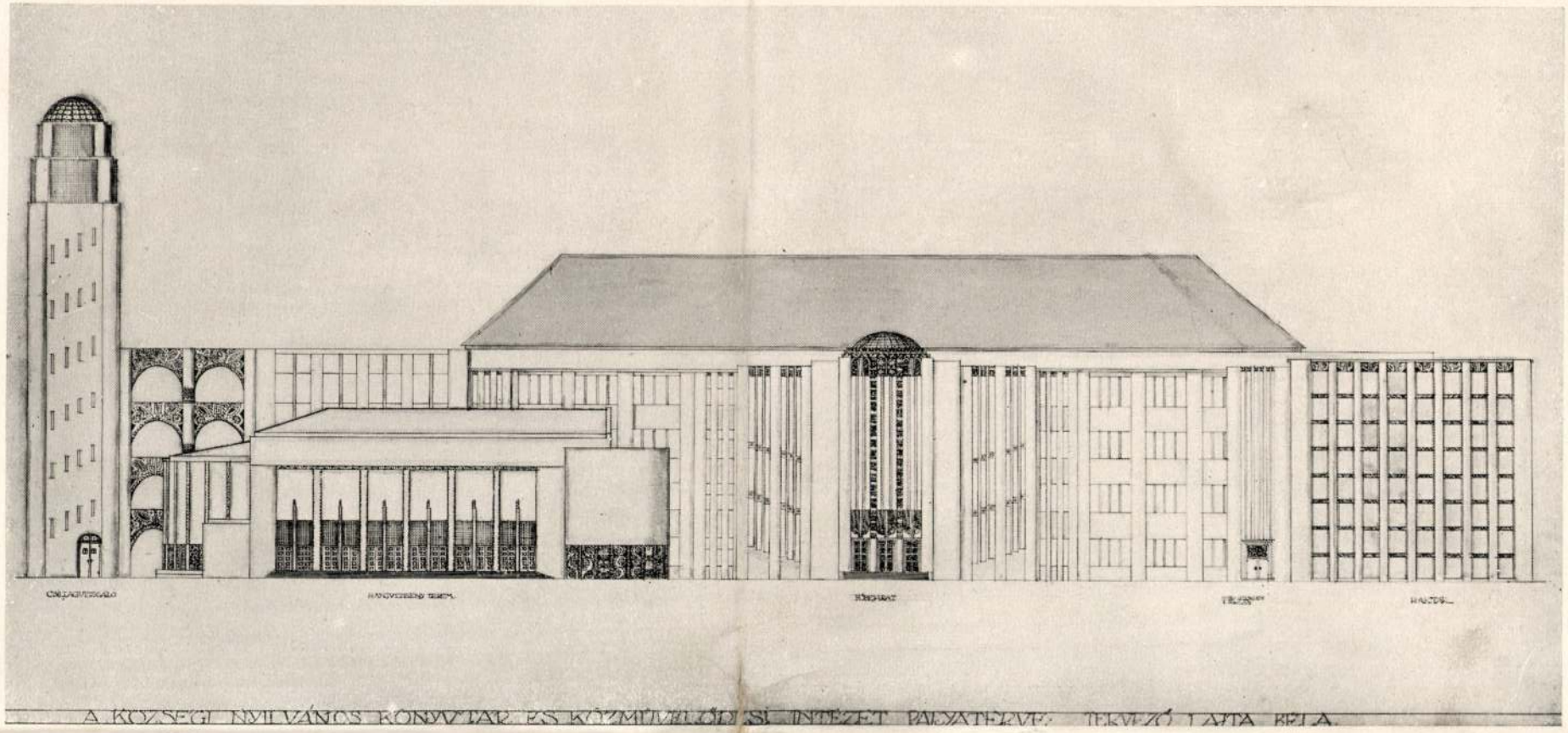

A KÖZSÉGI NYILVÁNOS KÖNYVTÁR ÉS KÖZMŰVELŐDÉSI INTÉZET PÁLYATERVE. TERVEZŐ LAJTA BÉLA.

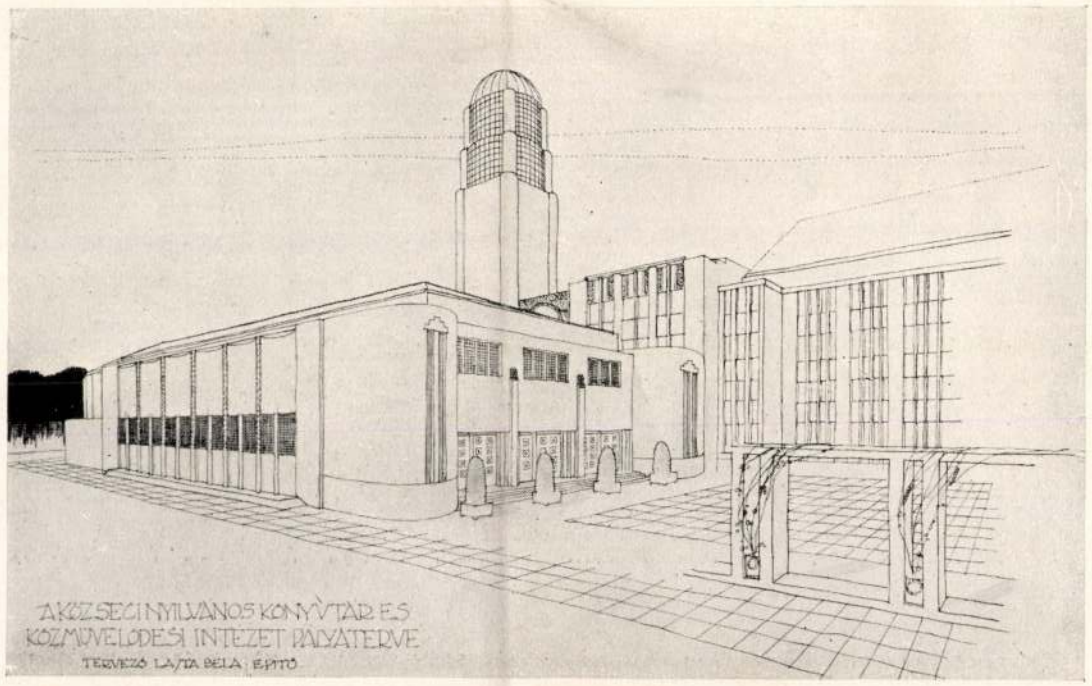

SZÉKESFŐVÁROSI KÖNYVTÁR TERVPÁLYÁZATA

LAJTA BÉLA

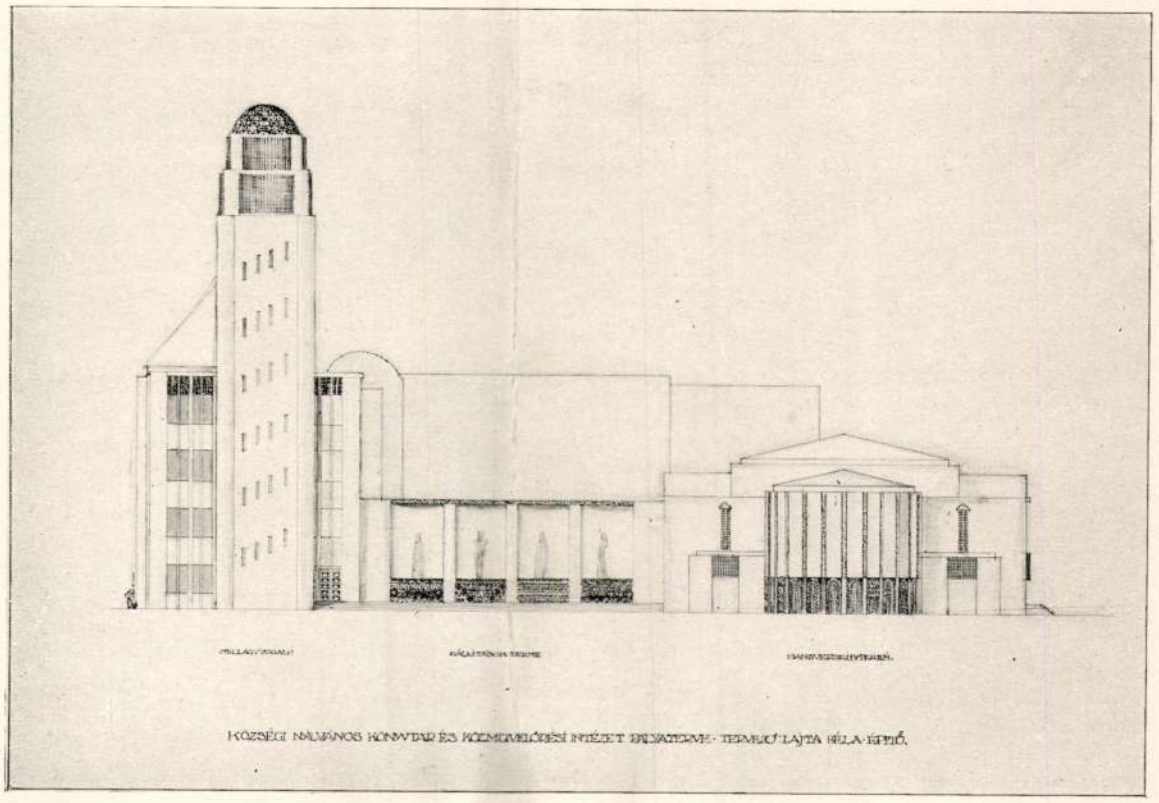

KÖZSÉGI NYILVÁNOS KÖNYVTÁR ÉS KÖZMŰVELŐDÉSI INTÉZET PÁLYATERVE · TERVEZŐ: LAJTA BÉLA ÉPÍTŐ

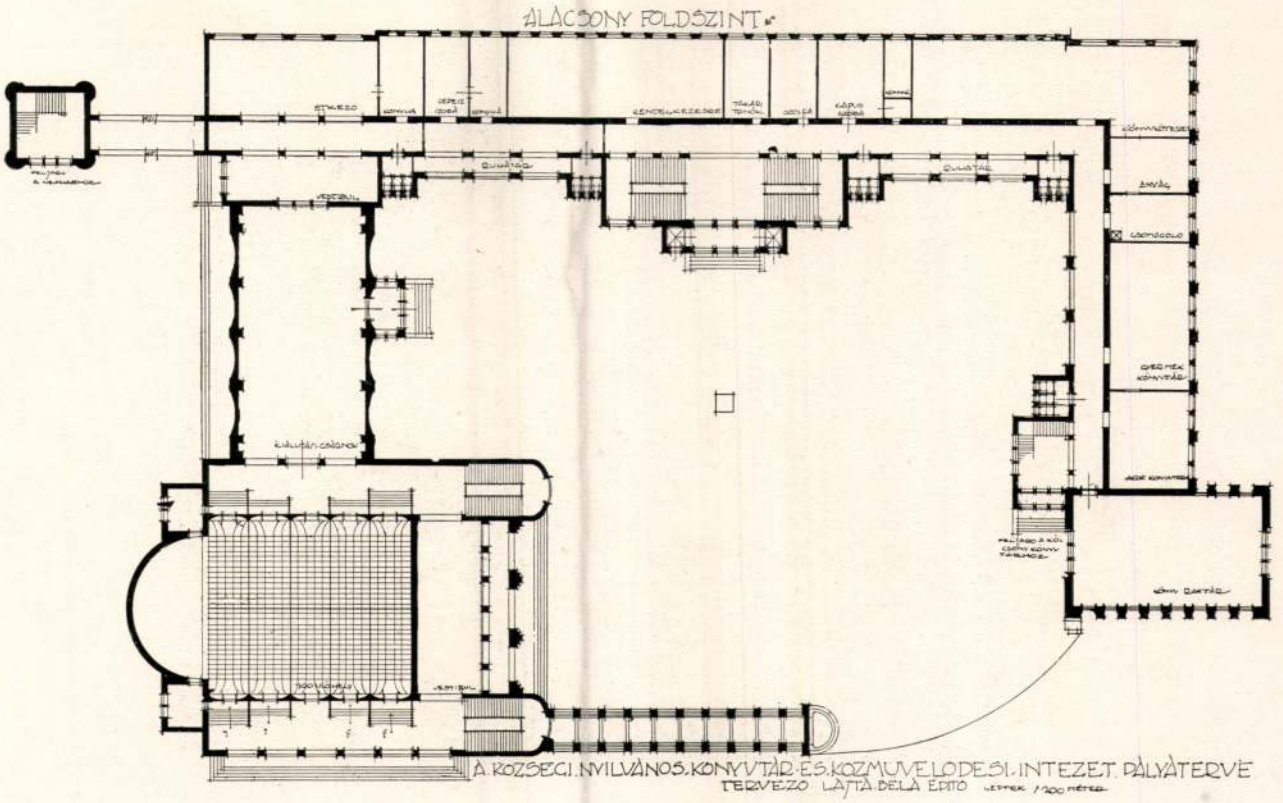

SZÉKESFŐVÁROSI KÖNYVTÁR TERVPÁLYÁZATA

LAJTA BÉLA

Lajta Béla

Lajta Béla

Magyar Iparművészet 1920. 96.

IN MEMORIAM

LAJTA BÉLA, STIÁSZNY ALADÁR, LIPÓTH FERENC. A krónikás szomorú kötelességét teljesítjük, midőn három erőtől duzzadó, kiválóan tehetséges, érdemes fiatal magyar művészember tragikus haláláról megemlékezünk. *Lajta* Béla, az ifjabb építésznemzedék legszorgalmasabb és legértékesebb tagjainak egyikét a háborúval és a forradalmakkal járó nagy izgalmak és talán a túlfeszített munka is annyira megviselték, hogy súlyos idegbajba esett, amely a hamarosan bekövetkezett halálával végződött. Rajongással csüngött pályáján és komoly odaadással dolgozott a neki jutott művészi feladatok megoldásán. Fogékony lelkére a finnek művészete, majd a magyar népművészet hatott leginkább és e hatások szűrődtek át nemes ízlésén, mely alkotásait jellemzi. Az izraeliták budapesti vakok intézete és szeretetháza és a vasutcai kereskedelmi iskola, úgyszintén a szebbnél-szebb síremlékek, melyeken az ő komorságra hajló érdekes egyénisége talán legjobban érvényesülhetett, hosszú idón át hirdetni fogják a jeles magyar építő- és iparművész érdemes munkásságát, mellyel e lapok hasábjain behatóan foglalkoztunk.* Utolsó műve, az Erzsébet királyné emlékének terve, melyet Szentgyörgyi István szobrászművésszel együttesen készített, a Műcsarnok téli kiállí-

* Lásd Magyar Iparművészet 1914. III.

70 Az O. M. Iparművészeti Társulat
70 érme 88
71 Éremminta terve 88
72 Ohmann Béla: Kettős síremlék 94
77 Jehring Aranka: Silhuettek 96

ing Aranka silhuettje.

Patai József arcképei 1900. 1910 és 1920-ból.
Photographien Josef Patai's aus den Jahren 1900, 1910 und 1920
Photographies de Joseph Patai des années 1900, 1910 et 1920.

PATAI JÓZSEF: HÁROM KÉP ALÁ.

Élem tettek egy megfellebbezhetetlen szerkesztőségi határozatot: Tiz éven át a munkatársak engedelmeskedtek a szerkesztőnek, de a jubiláris számnál, mondják, forditva van rendjén. És elémbe tettek három képet: Tessék szöveget irni alája.

Igen, szöveget.

És reá nézek a három képre és káprázatos viziók lépnek elém. Mint a próféta látomásában sűrű ködfátyol mögül halvány rejtelmes alakok bontakoznak ki. És megszólal egy hang: «Ember fia, vajjon tudod-é, kik ezek?» És megforgatom az emlékezet köszörűkövét és szikrák pattannak ki és belevilágitanak a homályos ködbe. Emlékszem. Kis vidéki városka gettójában görnyedt egy nagy foliáns fölött. Talmud volt-e, vagy későbbi kommentár, ki tudja még, de barátja volt és a lelke élt benne. És hivta, hivogatta a messze város, mely úgy élt az ifju képzeletében mint egy tündéri Ninivé, mint egy keleti csoda. A hömpölygő folyam mentén hatalmas paloták emelkednek a magasba és egy titokzatos nagy kapu alól misztikus alakok lopóznak ki, földigérő fekete ruhában surrannak végig a néma házsorok közt és hiúz-szemekkel lesik: nem jön-e feléjük ifju ember, kinek arcán még Isten ábrázata ragyog? És csábitják, csalogatják és beviszik a titkos rejtekhelyre és lecsillapitják éhségét tiltott eledellel és szomjuságát tiltott tudománnyal. Aztán kiküldik: «Menj és rontsd Izraelt!» Igy vésték az ifju képzeletébe a szeminárium városát és a lelke borzadozott. De a Város mint egy óriás Lilith, kinyujtotta karjait és magához ölelte. És az ifju felocsudott álmából, kinyitotta szemeit és látta, ime nincs itt csoda, csak verejtékes vergődés, nincs itt varázslat, csak szemfényvesztés, nincs itt titok, csak szomorúság, szegénység és szolgaság. Kemény kőházak siratják éjjel a napot és lihegik nappal az éjt. És amint kalaplevéve járt az utca kemény kövén, valami mély bánat nehezült szivére. Szomoruan ült Bábel vizein. Sűrű haját az ég felé borzolta; nemrég csak oldalt a halántékain lengethette lehullámzó két fürtjét a szél, most a homloka fölött ágaskodott ifjú oroszlánsörénye; hadd nőjjön minél magasabbra, minél magasabbra! A szél dagasztotta vékony kabátját, mint valami vitorlát, a nyakán a fekete csokor két szárnya mintha repülni készülne a végtelenbe. Szűk kis szobában, valahol künn a külvárosban, a Gát-utcában lakott ötödmagával, asztalfiókjában héber verseket rejtegetett és várt és várt... Egyszer amint iskolatársaival sétált, szemük elé ötlött egy hirdetés: «*Hat miniatür fénykép egy korona!*» A leckékért ugyan egy egész hónapon át csak tiz koronát kapott, de ebből is szabad áldozni egy koronát — a halhatatlanságért... Emlékszel-e még a képre? Te voltál e az?

És jött a másik kép. Az ifjú férfiuvá érett. Nagy tervek, nagy ideálok. A népért, az örök Népért, az örök bolygóért. Szépnek találni mindent, mi belőle sugárzott, nagynak, mi belőle sarjadt, illatosnak mi belőle áradt. És igy feltárni mindent a világ előtt, a népnek: «Jertek és lássátok, ez mind a tietek. A szépség üditő forrásai, patakjai és folyamai zúgnak itt, nem kell idegen forrásokhoz zarándokolnotok.» És feszült idegekkel fogott a hóditó munkába és zsidó szépségekben ittasult lélekkel indult a töretlen utra. És közben hulltak, hullottak a

Lajta Béla: A zsidó gimnázium főbejárata.

B. Lajta: Haupteingang des jüdischen Gymnasiums.

Lajta: Portail du lycée juif à Budapest.

Mult és jövő
1921. jan.-febr.

ACHILLES H.,
ZWICKLITZ
M. V.,
SCHLEIFER M.
ECKERMANN
G.

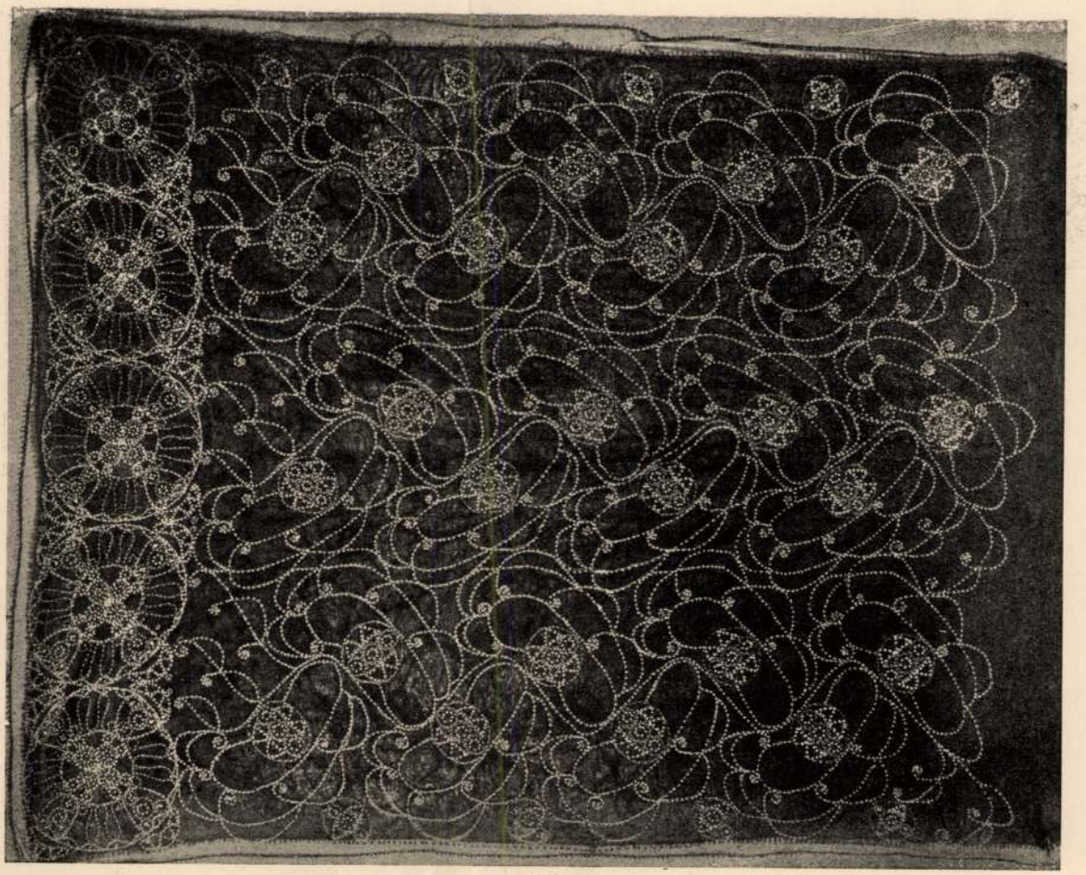

67

68

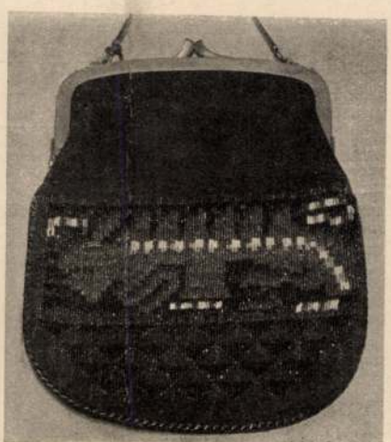

69

70

67. Achilles H. Hamburg: Színes gyöngyökkel díszített fekete kendő. — 68—70. Zwicklitz M. V. Berlin, Schleifer M. München, Eckermann G. Düsseldorf: Gyöngyökkel díszített tarsolyok. Szemelvények a „Glasperlen und Perlenarbeiten“ című műből.

67. Hilda Achilles Hamburg: Schwarzer Schal mit bunten Glasperlen. — 68—70. Täschchen von M. V. Zwicklitz Berlin, M. Schleifer München, G. Eckermann Düsseldorf. Entnommen dem Werk: Glasperlen und Perlenarbeiten. A. Koch-Darmstadt.

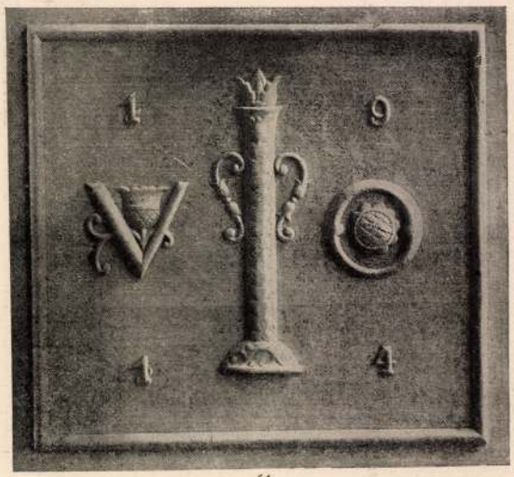

61

62

63

64

65

66

61—66. Lajta Béla: Falicsempeminták.

61—66. B. Lajta: Modelle für Wandfliessen.

Magyar Iparművészet. 1916.

Lajta Béla

† Bécs melletti sanatoriumban 1920 okt. 13.

Révai XX, 532. l.

Liste de Noël

+ Pour mémoire

Mémoire 1920

Mém. 13.

Revue XX. 532.1

Lajta Béla

Szerb Ödön - Lajta Béla -
Vas. Ujs. 1911. okt. 15.

(Művészet 1911. 396 l.)

2061-909-242

875. Keretek.

1 darab mahagoni szinre furnirozott léczkeret, belül gyöngyökkel váltakozó pálczasorral.

Méretei a belső világitásnak 156:76 cm., a teljes nagyságnak 166:87 cm.

Becsértéke.....30 K

Lajta Béla

Vrod

Forgó Pál.

Korszerű portálépítés –

Reklám – Élet

1929. II. 6 sz.

(Keppel.)

KOLOZSVÁRI KERÜLET

ERDÉLYI ÉS
BÁNÁTI GRAFIKAI MUNKÁSOK
SZÖVETSÉGE

D DER
ARBEITER
D DES BANATES
SENBURG

Lajta Béla
építész

M.D.K

Méltatás

Derecsenyi Dezső: Magyarország műemlékei
Művészet, 1969 szeptember - 8 lap

Lajta Béla

vród

Csaba Rezső:

Ami nem épült föl.
Hid. 1940. dec. 13.
12. szám képpel -

Fővárosi könyvtár
és Közművelődési
épület terve az 1900-as
évekből -

Budapest

IX. Hőgyes Endre-u. 10.

Műemlékek Országos Bizottsága

Lajta Béla

P.G. Az ötödik Erű-
leti zsidótemplom
pályázata. Vas. Nyp.
1899. 201, 202. l.
(képpel)

III. díj

Lajta Béla

munkásságát rennedéhes hangon méltatja, említi, védi, értékeli

Vámos Ferenc könyvismertetése /Beke László - Varga Zsuzsa: Kozma Laj os./ - Művtört.Ért. 1970.3.sz. 241-244. l.

Lajta Béla építész

50 éve halt meg

Népszava 1970 október 11.
10. old

Lajta Béla

munkásságát érintő kérdésekről tartotta kongresszusi előadását Mezei István.

Prokopp Mária: A XXII. nemzetközi művlszettörténeti kongresszus /Bp. 1969.IX.15-2o./ - Művtört.Ért. 1971.1.sz. 38-46. l.

43. l.

Lajta Béla

Az oktatásügyi Népbiztosság 1919-ben katedrát ajánlott fel Lajta Bélának, aki ezt súlyos betegsége miatt már nem tudta elfogadni.

Major Máté: Építészetünk ügye a Tanácsköztársaság idején. - Magyar Építőművészet, 1969.3.sz. 50-51.l

Lajta Béla

Major Máté publikálja a "Magyar Művészi Munka" társaság alapító iratát, melynek fotokópiáját Vágó Pétertől kapta meg. Az irat aláírói: Lechner Ödön, Kozma Lajos, Vágó József, Jonas Zsigmond, Földes Ede, Málnai Béla, Schreiber Mihály, Fámes Dick Vilmos, Lajta Béla, Janszky Béla. A végrehajtó bizottság tagjai Jonas, Lajta, Málnai, Vágó és Neuschloss Kornél. Kelt 1913. júl. 23.

Magyar Építőművészet, 1969. 2.sz. 53. l.

Lajta Béla

Czagány István ismerteti Vámos Ferenc: Lajta Béla c. könyvét.

Művtört.Ért.1971.1.sz. 6o-66. l.

Lajta Béla

munkásságának említése:

Csagány István: Bécsi Vánca Ferenctől.
Művtört.Írt. 1970.3.sz. 223-224. l.

223. l.

Lajta Béla

Thieme Becker

XXII. 237.l.

(Lyka)

Vállalat

Tek

Kiadóhivatal

Budapest V.

Visegrádi-utca 36

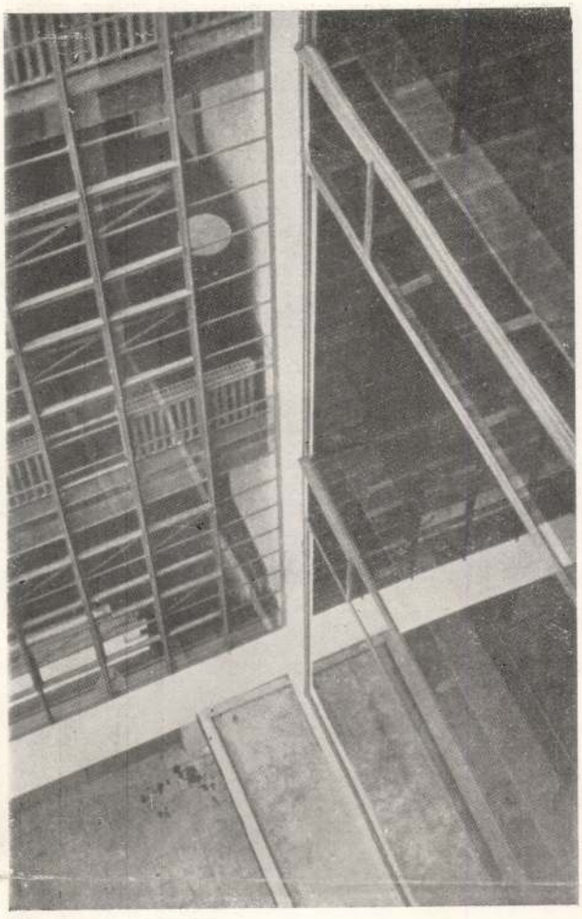

az új építés mérlege

prof. dr. ing. h. c. walter gropius (berlin) előadása 1934 febr. 5-én a magyar mérnök és építész egyletben

ha én, mint gyakorlóépítész, akinek feladata elsősorban építeni, az önök megtisztelő meghívására bátorkodom az új építés mérlegét felállítani, úgy ezt csak abban a tudatban merészelem, hogy saját munkámmal 25 év óta a kulturalis harcok közepében állok és azok minden fázisát átéltem.

ma már bizonyságát tudjuk szolgáltatni annak a ténynek, hogy az új építőművészet jelenségei a mai kor szellemi, társadalmi és technikai előfeltételeiből szükségszerűen és következetességgel fejlődtek ki és nem származtak egyes mindenáron újítani akaró építészek modernisztikus rögeszméiből. de európa mai politikailag izgatott világában az „új építésről" alkotott véleményekben a zavar kiáltó jelei hallatszanak. az a tény, hogy ugyanazon formai tünemények, amelyeket mi modern építészek „új építésnek" nevezünk, a különböző országokban teljesen ellentétes bélyegzést nyernek. a laikus számára szinte megmagyarázhatatlan, hogy amit németországban „kultúrbolsevizmusnak" neveznek, viszont oroszországban „nyugati burzsoá" stílusnak tartanak és ugyanakkor olaszországban a hivatalos fasiszta stílus — valójában egy és ugyanaz. azt az építészetet tehát,

Tér és Forma
1934. 3. 77.

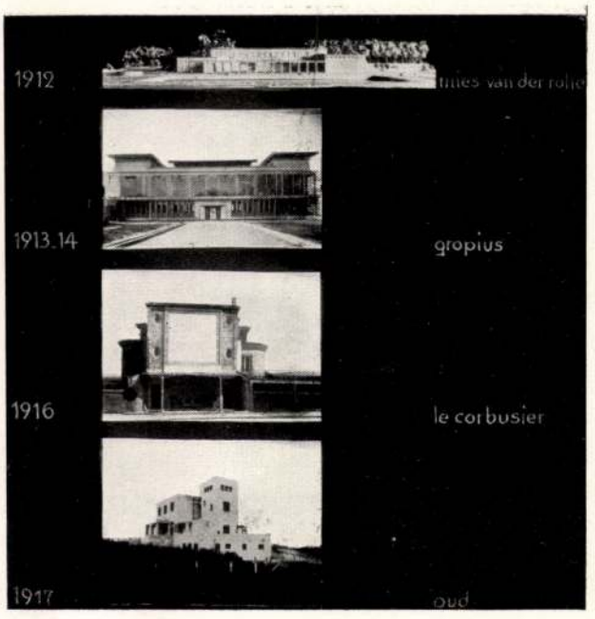

A Z Ú J É P Ï T É S K E Z D E T E I

amely a mai németországban egyes körök szerint bolsevizmust jelent, a milánói triennálé alkalmából a római közoktatásügyi miniszter nyilt levelében következő szavakkal ajánlja a prefektusok figyelmébe: „a 20-ik század ú. n. racionális építészetét nem szabad többé támadni, sőt ezentúl, mint a modern fasiszta stílust kell kezelni." mialatt ez történik, oroszországban az oszloprendekhez és klasszicisztikus homlokzatokhoz tértek vissza. tehát szinte azt lehet mondani, hogy a fasizmus bolsevisztikusan és a bolsevizmus fasisztikusan épít. melyiknek van igaza? vajjon az „új építés" a fasizmus vagy a bolsevizmus szellemének felel-e meg? ez a kérdés természetesen tévútra vezető, mert az építészet frontáttörése egymásután minden államban megtörtént, tekintet nélkül arra, hogy az illető országban milyen rendszer van. de még magának az építészet fejlődésének fokozati különbségei is az egyes országokban, amint azt a megfigyelő észreveheti, inkább az illető ország szellemi és technikai fejlődési fokától függnek, mint az uralkodó politikai rendszertől. a modern építőművészet mai állapotát így jellemezhetem: az áttörés megtörtént, az elmult stílusok formalizmusa megtört, az ember a gondolkodáshoz, a meggyőződés őszinteségéhez tért vissza. a közönség régebbi nemtörődömsége minden építészeti kérdés iránt megszűnik, a személyes érdeklődés az építészet kérdései, mint olyanok iránt, amelyek a mindennapi élethez hozzátartoznak és mindenkinek érdekében állanak, a legszélesebb körökben felébredt és a fejlődés jelei az egész európában észlelhetők. de a fejlődés akadályokba ütközött: zavartkeltő manifesztumokba, teóriákba és dogmákba, főleg technikai nehézségekbe, amelyeket a háború utáni általános gazdasági összeomlás még jobban megerősített és végül a formalizmus új, veszélyes játékaiba fordult. ez utóbbi volt a legsúlyosabb: az „új építés" divat lett. utánzás, snobság és középszerűség meghamisították az igazi újítások mély és messzeható szándékait, amelyek eredetileg igazságosságra és őszinteségre voltak alapozva.

éppen azért kell az új építőmozgalmat saját soraiban hirdetni és az eredetileg sokkal többet átkaroló céljait a materialisztikus szűk-

BRESLAU 1913 — BÉCS 1912 — CHICAGO

keblűségtől és a hamis márkázástól megszabadítani, ahová a megnemértés és az utánzás szoritotta össze. hamisan kifejezett jelszavak, mint: „új szakszerűség" és „ami célszerű, az szép is", az új építészetet kulisséges mellékvágányokra terelték. az „új építésnek" az alapjában hamis beállitása tökéletesen ellentmond a kezdeményezők indító motivumainak és a felületességek végzetes keresését jelenti, amely a jelenségeket egy izolált területre szorítja, a helyett, hogy kiterjesztené és a helyett, hogy az ellentéteket „és"-sel összekötné, a „vagy-vagy"-gyal választja szét.

a racionalizmus fogalma például, amely sokak számára az új mozgalom főjellegzetességének tűnt, csak egy része a megtisztító folyamatnak. a másik rész, a belső szükségleteinknek kielégítése éppen olyan szükséges, mint a materiális igényeké. mind a kettő életünk egységéhez tartozik. az építőművészet megszabadítása a dekorációk lim-lomától, a föleszmélés az egyes építészeti elemek igazi hivatására, a szűkös gazdaságos megoldások keresése csak a materiális oldala az alakító folyamatnak, amely az új mű használati értékét szabja meg. ennél a funkciót hangsúlyozó ökonomiánál sokkal fontosabb az a szellemi teljesítmény, amely az építészeti teremtő tevékenység által új térbeli viziót valósít meg. amíg tehát az építészet praxisában a szerkezet és anyag a probléma, addig az architektúra lényege a tér problémája feletti uralkodás.

a termelési rendszer átalakulása — kézimunkából gépi előállításra — a XIX. században úgy látszik, hogy annyira igénybevette az emberiséget, hogy egy századon át az öröklött stílusokkal és formalisztikus díszítésekkel segítette ki magát, a nélkül, hogy az igazi alakítási problémákról tudomást szerzett volna. ez az állapot most végérvényesen véget ért. az új építő szellem, amely a lényegesre törekszik, egy új, megváltozott térérzésben bontakozik ki és ennek az új építő meggyőződésnek már számos jó példája mutatja megváltozott formában eredményeit ennek a szellemnek és az ő új technikai eszközeinek.

a formalizmus megfordította azt az egyszerű alapigazságot, hogy az épület lényege meghatározza a szerkezetet, ez meg viszont a külső formát. és elfelejtette az eredetit és lényegeset, a forma külsőségein túliakat és az ábrázolási eszközökön felülállókat. a modern építész az épületek funkcióinak és lényegének vizsgálatánál megállapította, hogy az arányosság törvényei a mechanika, statika, optika és akusztika követelményein kívül állók. ezek a szellemi világba tartoznak, az anyag és szerkezet csak hordozói nekik, amelyek segítségével alkotóik szelleme megnyilvánul. azonban téves lenne ebből az individualitás szükségességét mindenáron levezetni. a formalizmus széthullása után sokkal inkább az egységességre való törekvés mutatkozik. az új egység azonban csak a szellemi értékeknek az egyénies korlátoktól való megszabadítása árán jöhet létre. a személyességeknek ez a tárgyilagosítása a modern építészet sok példáján felismerhető. az új építészetnek a világforgalom és világtechnika által megerősített egységes arculata túlnő a természetes határokon, amelyekhez a népek és az egyes individuumok kötve vannak.

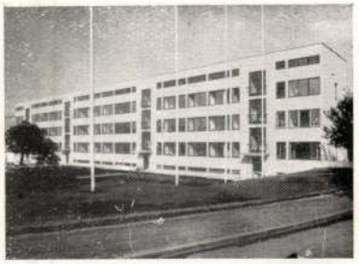

tökéletesen hamis lenne, ha „nemzeti" és „nemzetközi építészet" között ellentétet konstruálnánk. az építészet mindig nemzeti és mindig individuális, azonban a három koncentrikus kör közül: én, nép és emberiség, a harmadik, a legnagyobb, áttogja a másik kettőt. a népek közötti kiegyenlítődés éppen a térbeli és időbeli közeledés megrövidülése által növekszik, — amelyet a technikai haladás hozott létre, — a nélkül, hogy e miatt uniformizálódástól kellene félnünk. régebbi korokban, pl. a gótika idején sem aggodtak a miatt, hogy a stílus elterjedése a nemzeti sajátságoknak ártana. és ha, hogy egy mai példát vegyek, a terem egyik oldalára az én, a másikra le corbusier munkáit függesztenék, bárki, aki valamennyire jó felfogású, de neveinket sem ismeri, bizonyára meg tudná különböztetni a germánt a romántól. ugyanúgy fel lehet ismerni első pillanatra bármely nép igazi fiának nemzetiségét, mert veleszületett adottságait, még ha akarná is, nem tudja levetni. hogy hová vezet azonban az a körülmény, ha a formális fejlődés a gyakorlattól elszakad, azt jól példázzák az oroszországi viszonyok. az ifjú építészgeneráció papirostervezgetésekben élte ki magát, tekintet nélkül a klimatikus viszonyokra és a technikai lehetőségekre. munkáik gyakran igen nagy tehetségről tettek tanuságot, azonban a gyakorlat kontrollja nélkül készültek. erre az volt a reakció, hogy az idősebb kollégák, akiknek már gyakorlatuk volt, újra kezükbe vették a gyeplőt. mert a nem a saját céljaikra átgondolt ideáknak külsőséges átültetése nem tudott átütő erővel hatni. ennek dacára meg vagyok győződve, hogy az új építés a szovjetunióban is visszatér, azonban az ottani viszonyokra alapozott, sajátságos formában. azt állítom, hogy minden építész, aki a problémáit becsülettel és alaposan fogja meg országában és a szociális, technikai és klimatikus adottságokkal számol, olyan művet fog alkotni, amely népének karakterisztikus vonásait mutatja. csak az epigonok arca torz és az utánzók zavarják meg a tiszta látszatot és hatnak a fejlődésre hátráltatóan. ők és a nyárspolgárok hamisítják meg az „új építés" igazi vonásait.

engedjék meg, hogy a fejlődés igazolására, saját magam és a bauhaus kialakulását hozzam fel például.

mint peter behrens tanítványa már jóval a háború előtt kerültem érintkezésbe az építészeti kérdések rendszeres vizsgálatával. a jelentőséges munkásságban való részvétel által és számos megbeszélés közben vele és a „német werkbund" köreivel, kialakult lassankint saját nézetem az építészetről. első munkáim még bizonyára öntudatlanul, de már felismerhetően magukban hordozzák későbbi munkásságom alapismertető jeleit, de a teoretikus átgondolás, és az eszmének tudatosan felelősségteljes kibontakozása, amelyet saját megismeréseimmel vívtam ki, csak a háború átélése után, — amely engem is, mint sokakat, négy évig tartott vissza a munkától, — kezdődött meg. a munkának ezen brutális megszakítása után, minden gondolkodó előtt felmerült a szükségletek azelőtti álláspontjának felülvizsgálata. ekkor mindenki arra vágyott, hogy a maga munkaterületén, a szellem és a valóság közti szakadékot áthidalja.

röviddel a bauhaus alapítása előtt, mint „a művészeti munkatanács" vezetője a következőket írtam az „ismeretlen építészek" kiállításának katalogusába bevezetőnek: „a fantázia fontosabb, mint minden

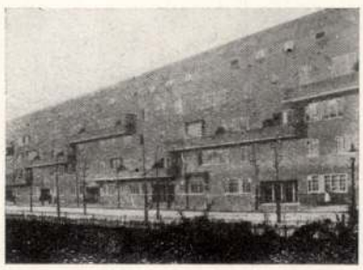

technika, amely mindenkor alá van rendelve az ember alakító szándékának". ez bizonyára nem valami nagyon hangzik a célszerűség stílusát hirdetni! pedig ez volt minden későbbi munkásságom alapja. tanulmányaim közben felismertem, hogy az emberi természetnek a magikus-irracionális komponenseit a technikai-materialisztikus erők minden időkben döntően befolyásolták, úgy, hogy csak ezen örökké egymástól függő faktoroknak kiegyensúlyozása vezethet harmonikus eredményekhez, nem pedig az egyiknek, mint például a technikának túlzott hangsúlyozása, ahogy sokan jelenleg azt az „új építészetnek" szemére vetik, a másik szempont elhanyagolásával együtt. egy ellenpéldával talán jobban meg lehet mutatni, amit mondani akarok. a magikus-irracionális komponensek túlsúlya a történelem tanúsága szerint az emberiség értelmét és a technikát időnkint annyira elnyomta, hogy pl. a kínaiak évszázadokon át a hegyek északi lejtőjét ültették be, míg a déli oldalakat a halottak kultuszának tartották fenn.

a bauhaus első manifesztuma hívó szavára, amely számolt az emberi tevékenység eme két alapvető komponensével, mindenfelől tehetséges fiatalemberek jöttek össze, hogy a legnagyobb gazdasági nélkülözések között, a megnemértő környezet gyakori durva támadásai közepette, a bauhaus messzeható feladataival foglalkozzanak. néhány tévedésen túl, amelyek azonban mindig a legnagyobb élénkségről tettek tanúságot, a bauhaus megtalálta a maga útját. lassan megindult a formalisztikus felfogás elleni harc közben a saját felfogás megtisztulása. a fogalmi értelmezés és a szintetikus felfogás minden módszerével arra törekedett a bauhaus, hogy az alkotás problémájának alapjaihoz jusson el és megismeréseinek minden eredményét tudatossá tegye, abban az értelemben, hogy a művészi alakítás nem szellemi vagy materialisztikus luxustermék, hanem magának az életnek tényezője kell legyen! hogy továbbá a művészeti szellem forradalma, az új alakítás elementáris megismeréseit hozta meg, ugyanúgy mint az új termelőeszközök a megvalósítás módjának technikai átalakítását. minden törekvés e két szellemi csoport áthatásaként hatott, a tehetséges ember megszabadítása a világból elzártságtól a reális munkavilággal való összeköttetés által és egyúttal a gazdasági élet merev, mondhatni csak materialisztikus szellemét, felszabadítani és gazdagítani, ez a gondolat az élethez magához való viszonyában minden alkotó munka egységét jelentette, ellentétben a „l'art pour l'art"-al éppenúgy, mint a másik veszélyes gondolattal, amely a technikát, mint öncélt állította be. ez volt a bauhaus munka alapja. eleinte ez az útirány fontosabb volt, mint a produktív eredmények.

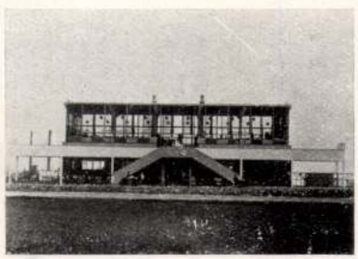

ezen szellemi harcokban való szenvedélyes részvétel felkeltette a bauhaus érdeklődését a technikai termékek kiformálódása iránt és azoknak előállítási módjából való organikus fejlődés vizsgálata iránt. ez vezetett arra a téves felfogásra, mintha a bauhaus a racionalizmus apoteózisát akarná elénk állítani. sokkal inkább a művészi és technikai alkotási területek közös előfeltételeit és precíz határait kereste. a munka ezen jelmondat alatt folyt:

„minden tárgyat a lényege határozza mea. a tárgyat úgy kell kialakítani, hogy céljának tökéletesen

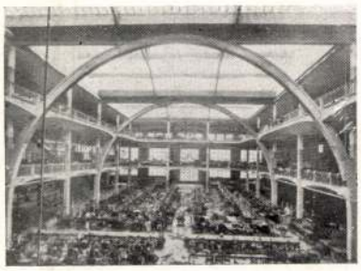

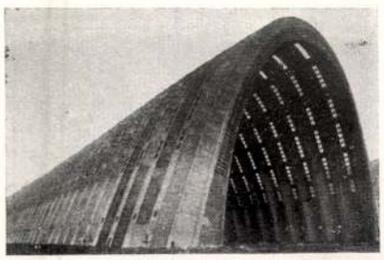

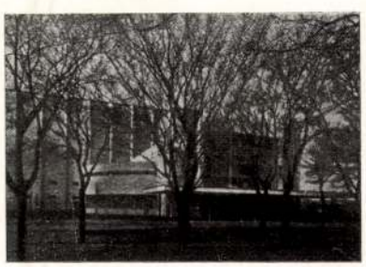

megfelelő legyen, azaz feladatát gyakorlatilag teljesítse, tartós, olcsó és szép legyen." a praktikus életfolyamatok standardizálása, amire a bauhaus törekedett, tehát nem jelentette az egyéniség új rabigába törését vagy mechanizálását, hanem éppen ellenkezőleg az élet megszabadítását a szükségtelen ballaszttól, hogy annál szabadabban, akadályoztatások nélkül kibontakozhassanak szellemiségükben. a napi élet surlódásnélküli, értelmes funkcionálása természetesen nem lehet magában végső cél, de előfeltételét képezi annak, hogy a személyes szabadság és függetlenség maximuma elérhető legyen. a szellemi gazdaságosság természetesen nehezebben tör elő, mert több megismerést és gondolatfegyelmezést kíván meg, mint az ökonomia tisztán anyagi értelemben. ez a különbség kultúra és civilizáció között! ez vet fényt arra a lényegbeli különbségre, ami a technika és gazdaság produktuma, az ész száraz és számító munkája, a művészettel, a szenvedély termékével szemben fennáll. az egyik tárgyilagos összesítése számtalan individuum munkájának, a másik — ezen is túl — egy csak egyszeri eredmény is, egy önmagában lezárt szubjektív mikrokozmos, amelynek általános érvényessége teremtőjének érettségével gazdagodik. a művészeti termék tehát mindig a technikának produktuma is, de egyúttal szellemi igényeket is betölt, amelyeket a fantázia és a szenvedély eszközeivel tud csak érzékelhetővé tenni. itt előtérbe tódul a bauhaus egyikmásik főproblémája: mi a tér? milyen eszközökkel legyen kialakítva? honfitársuk, moholy-nagy lászló, barátom és munkatársam a „von material zur architektur" c. könyvében a következőképpen definiálja a teret:

„a mai ‚képzett' embernek sem tudatos, sem érzelmi biztonsága nincs architektonikus téralkotások megítélésére. talán megtudja ítélni építési korát, de különben semmi lényegeset nem észlel rajta. a téralkotás tulajdonképpeni hatása kötött feszültségek leírhatatlan egyensúlyából áll, az egymáson átható térenergiák fluktuálása elsiklik mellette, a nélkül, hogy észrevenné. maguknál az építészeknél is előfordul, sajnos, hogy fatális neveltetésük következményekép, az építészet lényegét hamis helyen keresik. így történhetett meg, hogy sok, ú. n. ‚modern' építész, a tényleg forradalmi építészetből csak stílussajátosságokat vett át, mint pl. a külső felépítés félreértett kubisztikus formáját. (amit t. i. belsőkiképzésül, esetleg negatív formában is, alkalmaz). ehhez járul, hogy a téralkotás kiindulópontja a belsőterek egymásmellé sorakoztatásából áll, ami talán valamiképpen az épület rendeltetésének megfelelhet, de az architekturát, mint átélhető térvonatkozásokat, nem lehet benne érzékelni. az architekturának, minden részletére vonatkozóan, egyszerre, egy egészben kell koncipiálva lennie. e nélkül az épület marad egymáshoz rakosgatott üregek halmaza, amely lehet technikai szempontból építésre alkalmas, de téralkotás nem és egyúttal szublimált térátéléseket sem tud nyujtani."

a modern festészet problématisztázói az absztrakt tér újra meghódításából indultak ki, az volt az alapja nélkülözhetetlen voltuknak (klee, kandinsky, schlemmer) a bauhaus felépítésénél. a képben, a házban, a házi eszközökben, a színpadon térbeli vonatkozásokat kerestünk, fejlesztettünk és ezeket, mint tárgyilagosan megfogható dolgokat, a tanításba bevezettük.

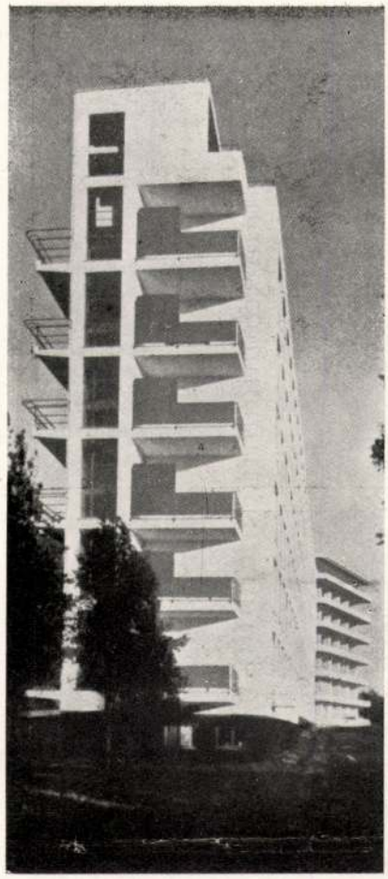

e tanítás objektív érvényességére lehet visszavezetni azt a tényt, hogy a bauhaus munkájának eredményei az együtt dolgozó egyéniségek nagy különbségei dacára, egységes formában mutatkoztak. az együtt kifejlődött szellemi irány gyümölcse volt ez az egyöntetűség, amely az esztétikai-stilizáló formaelképzelésnek a régi iparművészeti értelemben végleg véget vetett.

de azonnal megkezdődött az utánzók és félreértők elleni harc is, akik minden épületben és bútorban, ami a dekorációkat nélkülözte, a „bauhausstílus"-hoz való tartozásukat fedezték fel és a jól megalapozott bauhausmunkát divattá laposították el. a bauhaus célja azonban nem „stílus", nem rendszer vagy dogma, nem is recept vagy divat! azért hatott mindig élettől teljesnek, mert nem függött a formától, hanem a váltakozó forma mögött az élet fluidumát kereste!

a bauhaus volt a világ első intézménye, amely az antiakadémikus szellemet megkísérelte iskolaszerűen leszögezni. hogy célját győzelemre juttassa, átvette a vezéri kötelességet, hogy a munkaközösséget állandóan élénkségben tartsa, amely éber állapot egyedül alkalmas arra, hogy a fantázia és valóság egymást átitathassák. a „bauhausstílus" csak reakció lett volna az akadémikus stagnálásra, még pedig olyan életellenes formában, hogy megdöntésére újból kellett volna egy bauhaust alapítanom!

röviddel a németországi rendszerváltozás előtt azzal foglalkoztam, hogy egy könyvet adok ki a „bauhausstílus" ellen. közben bezárultak a bauhaus kapui, de az idea már független ettől és minden más forrásától. meg vagyok róla győződve, hogy ma már nincs egyetlen egy építész sem a világon, aki az új építészet előharcosai által gyüjtött ismereteket lekicsinyelhetné. seholsem mutatkozik olyan ellenmozgalom, amely pozitív érvekkel támadhatná meg. a tradíció fogalmának különböző magyarázása, amelyekről annyit beszélnek, mindenesetre nem jelent lényegbeli különbséget. ezzel összefüggésben egy mondatot idézek, prof. krenckernek a berlini fasiszta építészkiállítás megnyitásakor 1934-ben tartott beszédéből, amely az építészet két egymással harcoló irányának egyaránt igazságot szolgáltatott:

„helyes belátásúak részére a két irány szintézisének a lehetősége megvan adva. az egyik az ösztökélő, teremtő erő, a gőzre hasonlít, amely a gépet előre viszi, a másik a kevésbbé ‚heroikus', de mégis szükséges fék, amint azt minap theodor fischer kifejezte.

ezzel ki van hámozva a kulturális harcok különbsége, de egyúttal az „új építés" alkotó vonala is ki van hangsúlyozva. az újító mozgalom vezetői, ami a leglényegesebb, 20 évvel ezelőtt avatkoztak be a formalizmus káoszába és a funkció fogalmát az esztétikai akadályok helyére tették, miután alapos szociális, technikai és művészeti kutatások végzésével elgondolásaikat általános érvényű törvényekkel támasztották elá, az egyéniség önkényének véget vetettek. nékem az a véleményem, alapos meggondolás sohasem ütközhet a tradíció fogalmába, mert a hagyomány tisztelete nem jelentheti a tetszetős dolgok nyugalmas élvezetét, vagy a régi stílusformákkal való kényelmes esztétizáló foglalatoskodást, hanem a tradíció

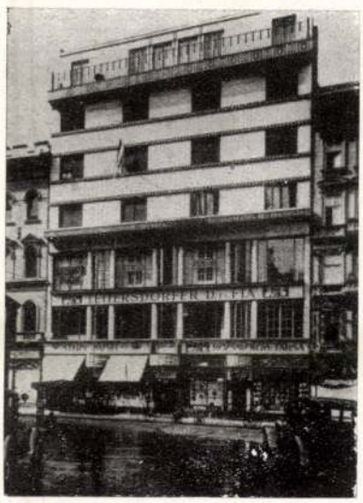

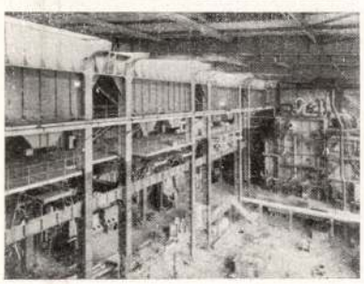

tisztelete volt és lesz mindenkor a harc lényeges keresése közben, amely lényeg az anyag és technika mögött rejtőzik és látható megnyilvánulást keres.

az új építészeti mozgalom igazi forrásainak bizonyítékai után, senki sem állíthatja, hogy tradícióellenes és a technikába belerészegedve vakon robbantja föl a nemzeti és pszihikai kapcsolatokat, és végül a materialisztikus célimádat fanatizmusába esik. a történelem bizonyítja különben, hogy a művészet átalakulásai mindig szenvedélyes harcok között folytak le, úgy a képzőművészeteknél, mint a zenében is, és hogy a harc ereje az új mozgalom támadó erejét növeli. emlékezzünk csak vissza az első gótikus építőmestereknek a román stílussal vívott harcára!

de éppen ezek a bizonyos természetes „fékezések", amelyek az emberi szív tehetetlenségéből származnak és az újítás tempóját meglassítják, talán azt az üdvös hatást is kiváltják, hogy az ellenállás megacélosítja erejét a további küzdelemre.

*

hogy áll ma tulajdonképpen a harc és hogy az egyes államok miképpen vettek benne részt? ezt a kérdést a háború előtti helyzet ismertetésével kezdem.

a háború előtti helyzet jellemzésére az első kezdeményezők munkáját kell felemlítenem. berlage, behrens, gropius, poelzig, loos, perret, sullivan, st. elia és a magyar lajta béla jellemzik ezt a kort. ezen építészek kiválasztására nem épületeik szépsége szolgáltatott elsősorban alapot, hanem teljesítményük önállósága, amely az építőmozgalmat lényegesen befolyásolta. st. elia kivételével, akinek tervei korai halála miatt nem valósulhattak meg, csupa megépült házra hivatkozom.

nem állok a sovinizmus hírében, mégis szeretném kihangsúlyozni, hogy megállapításaim szerint az „új építés" fejlődésében németország vezető szerepet játszott. a német „werkbund" mozgalma már jóval a háború előtt megkezdődött németországban. olyan személyiség, mint p. behrens akkoriban már nem volt elszigetelt jelenség, hanem a werkbundban erős támaszt talált magának. ez volt az újítószellem gyüjtőmedencéje. világosan emlékszem az 1914. évi werkbund-kiállításra, amelyet sok külföldi látogatott meg és szenvedélyes viták hangzottak el az ott tartott közgyűlésen. ez években indultak meg a werkbund ismeretes évkönyvei, ezeknél való aktív közreműködés váltotta ki bennem az első átfogó benyomást.

ebben az időben franciaországban a legerősebb személyiség auguste perret volt. 1911—13-ban épült a theatre des champs elysées. perret legnagyobb értéke az egészen különleges szerkesztő tehetségében van, amely még téralkotóképességeit is felülmulta. ha talán inkább volt mérnök, mint építész, kétségkívül az iniciátorok közé tartozik, éppen azért, mert módot talált arra, hogy az azelőtti építészet súlyos monumentalitását a teljesen új, merész szerkezetekben oldja fel. de ez az iránymutató szellem franciaországban sokáig egyedül maradt. perret munkatársa

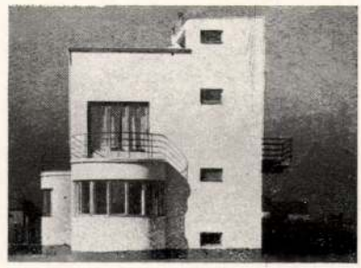

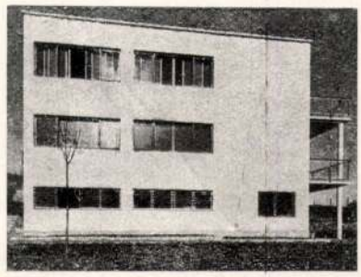

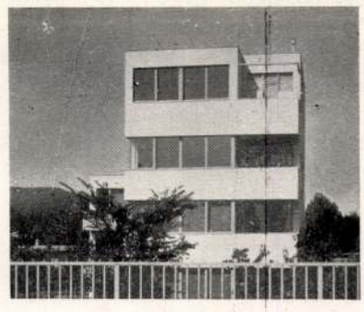

volt a belga van der velde, aki később a weimári kunstgewerbe schulét, a bauhaus elődjét vezette és a werkbunddal szoros kapcsolatban állott.

ausztriában 1900 körül építi otto wagner a postatakarékpénztárt, ő merészelt ismét tiszta falsíkokat dekorációk és profilok nélkül mutatni. ma már alig tudjuk elképzelni, mekkora felzúdulást okozott ez a lépése. vele egyidőben írja adolf loos alapvető cikkeit és könyveit és építi a burggal szemben üzletházát a michaelerplatzon, amely a barokkhoz szokott kedélyeket lázba hozta. magyarországon lajta béla kezdeményező ereje jelentkezett néhány meglepően sikerült épületben.
1913-ban kezdődik itáliában a futurista mozgalom. ide tartozott sant-elia, aki sajnos, a világháborúban fiatalon elesett. a milanói triennále alkalmából ünnepelték marinetti indítványára őt, mint az „új építés" egyik kezdeményezőjét.

Hollandia ebben az időben az „új építés" szempontjából még igen elmaradt volt. berlage, de baz-el, lauweriks antropozofikus világnézeti alapon próbálták az építészet tanát feléleszteni és egyúttal, hasonlóan mint ruskin és morris angliában, a kézművességgel igyekezték megtermékenyíteni, de mindez egy romantikusan misztikus vonal uralmát mutatta. csak néhány évvel a kölni werkbund-kiállítás után, 1917 körül alakult meg a de styl-mozgalom, oud és van doesburggal az élen. 1914-ben még a legelőrehaladottabb épületek berlage kontorháza és de klerck lakótömbjei voltak.

az új építőtechnika áttörése északamerikában már a 80-as években megkezdődött. von root 1883-ban téglából, bámulatos szerkesztői készséggel, felhőkarcolót épít. a század elején építi sullivan, frank lloyd wright alig ismert tanítómestere, korszakalkotó felhőkarcolóit, egyúttal értekezéseket ír az építészetről, amelyekben már a mi funkcionalizmusunk magvai bennfoglaltatnak. „form should follow function" — „a formának a funkcióból kell adódnia." elvileg sullivan modernebb volt, mint wright, akitől az európai építészek téralkotás és szerkezet tekintetében sokat tanultak, aki azonban a háború utáni időben a romantika hangoztatásával cikkeiben sok tekintetben az „új építés" ellen fordult. az amerikaiak, mint a helyszínén módomban volt látni, a világ legfejlettebb építőtechnikájával bírnak, de sulliván és wright dacára, az a magas technika és építészeti organizáció művészi szempontból visszamaradt, bizonyára az ehhez szükséges és az egész népességre kiterjedő szellemi nívó hiányai folytán.

ezzel vázoltuk a háború előtti fejlődési vonalat, jött a háború és utána az új építőmozgalom különböző középpontokból indult ki. a legszervesebben és fejlődésképesebben németországban indult meg, mert a vezetők mind a werkbund táborába tartoztak. 1919-ben keletkezik a bauhaus és nemsokára a praktikus települési mozgalom, erős szociális ízzel. felemlítem a stuttgarti werkbund-kiállítást, továbbá a frankfurti, dessaui, karlsruhei és berlini lakótelepeket, továbbá a barcelonai és párizsi werkbund-kiállításokat. a mozgalom széles mederre terjedt ki és a közhivatalokba is behatolt. meg vagyok róla győződve, hogy

G R O P I U S — 1 9 1 3 — 1 9 1 4 — 1 9 2 7

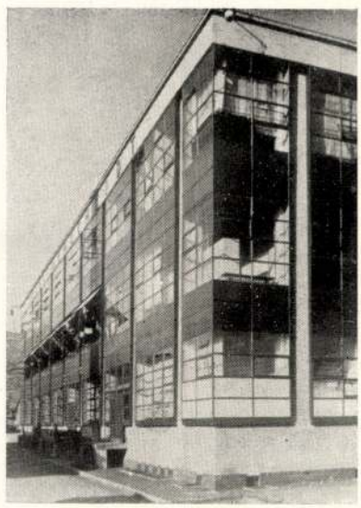

a fasiszta olaszország mintájára, az új németország hivatalos véleménye előtt is a legrövidebb időn belül érvényt szerez magának.
hollandiában 1917-ben kezdődött a „de styl"-mozgalom, amelynek folyamán von oud, rietveld, van longhem épületei születnek, egyidőben épülnek amsterdam nagy lakótelepei, a de styl folyóiratnak erős propagandisztikus hatása volt, kár azonban, hogy a formalisztikus tendenciákat túlzottan hangsúlyozta és így ürügyet adott arra, hogy a kubisztikus épületforma divattá legyen.
a de styl-mozgalommal kb. egyidőben franciaországban kezdi a nyugatsvájci le corbusier építészeti és irodalmi munkásságát kifejteni. 1916-ban még lizenákkal és profilokkal építi első házát, de nemsokára rá kiadja az „esprit nouveau"-t és egyenesvonalú tempós előrehaladással rövidesen csodálatra méltó terjedelemben tekintélyes építészeti és irodalmi munkásságot fejtett ki, amely különösen a különböző országok építészi utánpótlására mélységes hatással volt. míg németországban egy széles társadalmi rétegből származott a bauhaus, amely egész szellemi tájat támasztott maga körül, addig franciaországban a mozgalom individuális jellegű maradt, mint néhány ember személyes ügye, a társadalom érdektelenségével szemben nem vonta le a konzekvenciákat egy új rendszerű iskola alapításával. le corbusiert, mint nihilistát vagy a tradíció gúnyolóját támadni, ma már nevetséges dolog. az ő bátor szelleme tele van szinte költő alkotóerővel és az építés egész birodalmára kiterjedt serkentő hatása. a parthenonról, amelyet én is a föld legnemesebb épületének tartok, írja le corbusier, „nincs vele egyenrangú a földkerekség összes épületei között. az egyetlen, soha vissza nem térő pillanatban született, mikor egy egész ember, a legnemesebb gondolatok tüzében fényből és árnyékból megtestesített képpé kristályosította."
a háború után svájcban egy egész sereg nagyon tehetséges ember kezdi működését, mint hans schmidt, a fiatal moser és steiger, akik a kezdeményező erőben gazdag dr. giedionnal együtt a fejlődést jelentékenyen befolyásolták, különösen a települési és a városrendezési kérdésekben.
északon a svédeknél markelius és ahren, finnországban aalto építenek egészen kiválóan. a stockholmi építészeti kiállítás 1930-ban ezen országok számára az „új építés" átütő sikerét jelentette. anglia részvétele főként a település és városépítészet terén nyilvánul meg, az angol kertvárosok az európai telepítést lényegesen befolyásolták. az építészeti formák megújhodása csak az utolsó években kezdődött meg.
belgiumban victor bourgeois és eggerix fejtettek ki úttörő működést. újabban bourgeois a brüsszel városrendezési terveiben is sikeresen közreműködött. életre való ifjú csoportok képződtek csehszlovákiában, lengyelországban, spanyolországban és magyarországban is. a kezdeményezők úgy tetszik dr kotsis iván, ligeti pál és dr bierbauer virgil voltak — a bauhausgondolatot pedig fischer józsef, molnár farkas, preisich gusztáv, révész képviselik, dávid és warmer pedig le corbusier tanítványai. japánban osaka városában dolgozik egy nagyon aktív

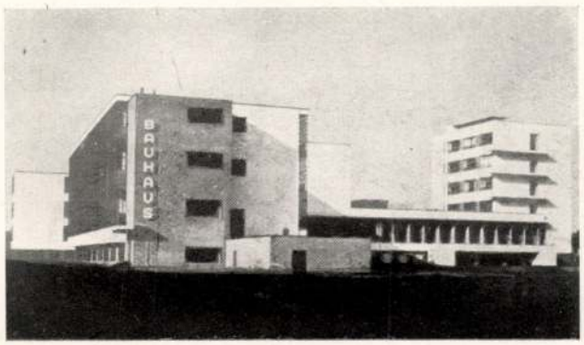

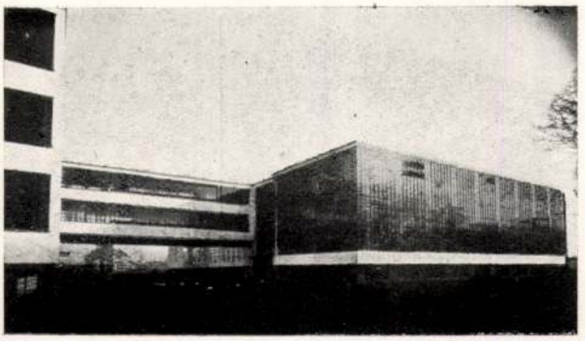

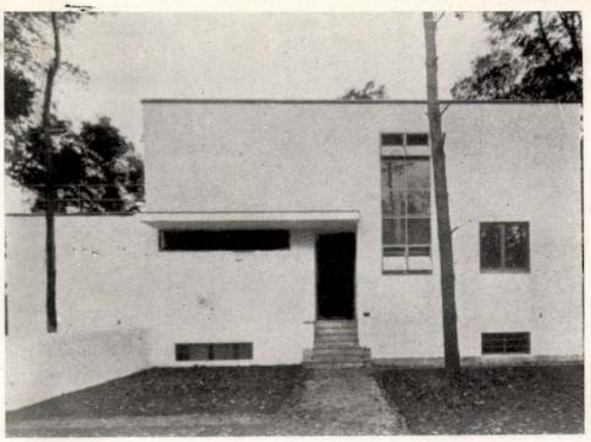

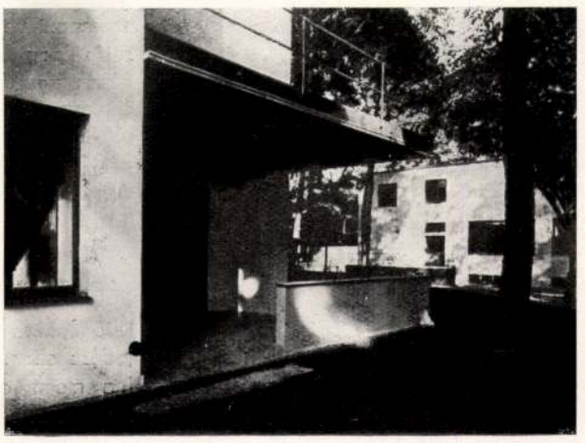

csoport. az „új építés" itt a hivatalos építkezések terére is behatolt. az egyesült államokban európai értelemben vett mozgalmi szempontból a bevándorolt osztrák neutra és a dán lönberg holm fejtenek ki értékes munkát. az amerikai utánpótlás, amelynek egyrésze az utolsó években a bauhausban nevelkedett, most kezdi sajátos alkotó komponenseit megtalálni. sőt a szociális kislakásépítésben, ami néhány évvel ezelőtt az usa-ban ismeretlen fogalom volt, még hatósági támogatást is tudtak szerezni.

a közös csoportmunkák jelensége, mint már hangsúlyoztam, különösen karakterisztikus jele az „új építés" legújabb periodusának. svájcban, spanyolországban, olaszországban, magyarországban, japánban, hollandiában és lengyelországban hasonlóképpen, mint a bauhausban, fiatal építészek munkacsoportjai jöttek össze minden kényszer nélkül. ezeket a munkaközösségeket különösen üdvösnek és időszerűeknek tartom, különösen ha mérnököket és közgaszdászokat is bevonnak munkáikba. ilyen gremiumok olyanoknak a vezetése alatt, akik emberi és szakmabeli szempontból legjobban tudnak összekapcsolni, biztosítékát nyujtják a közös munka alaposságának és sokoldalúságának, mert az egyik megtermékenyíti a másikat, de egyúttal kontrollálja is. ilyen munkacsoportokat azonban nem lehet alapszabályszerűleg szervezni, hanem egyedül a baráti együttérzésből szabadon keletkezhetnek.

ezeknek a gondolatoknak alapján állt össze „a nemzetközi kongresszusok az építésért" röviden cirpac nemzetközi munkacsoportja, amely 1927-ben alakult svájcban és azóta

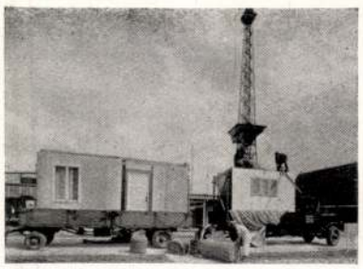

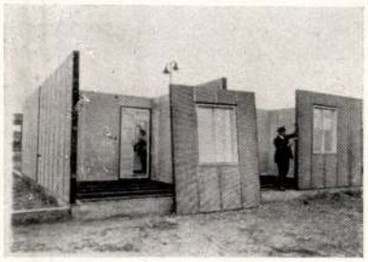

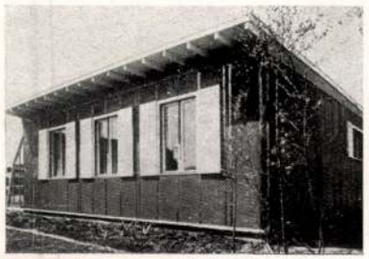

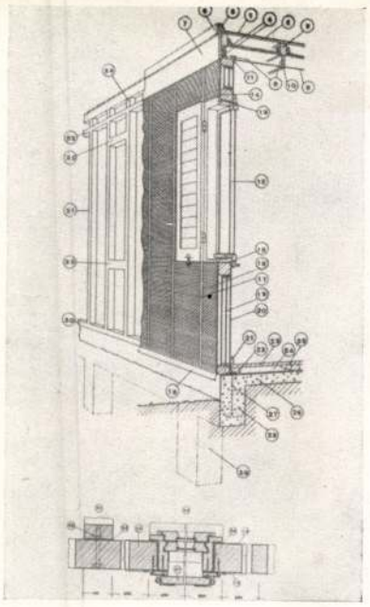

27 államból gyüjtött munkakongresszusaira anyagot. van eesteren, amsterdam és bourgeois, brüsszel a jelenlegi elnökök és dr. giedion zürichben vezeti a főtitkárságot. a kongresszusok kicserélik az egyes országokban szerzett ismereteket azzal az összefoglaló célzattal, hogy a modern városépítés szempontjából objektív megállapításokat és átvizsgált ideákat szűrjenek le, amelyeknek a hatóságok előtt is érvényt szándékoznak szerezni. a legnagyobb egységet: a város alapelveinek kidolgozására való törekvést nem véletlenül választottuk ki, hanem az egyenesirányú folytatása az „új építés" eddig kidolgozott problémáinak, az új építészek hivatásukat átfogó szervező munkának tekintik, amely az összes alakító, technikai, szociális és gazdasági problémákat egységesen akarja felölelni, hogy feldolgozza, ebből következik, hogy a lakóház funkcióinak vizsgálata az utcatömbhöz, majd a városorganizmushoz vezetett és végül a környék- és országtervezéssel fog bezárulni.

engedjék meg végül, hogy néhány saját művem példáján bemutassam, a funkció által meghatározott tervezői munka a szociális, technikai és alakító feladatokban miként fejeződik ki.

glosszák az új építés módszereiről

1. a lelkiismeretes konstruktőr a technikai lehetőségek végtelen sorából azt igyekszik kikeresni, amely a gazdasági ökonómia régi klasszikus követelményét, „legnagyobb hatásfok elérését legkisebb munkával!" teljesíti. ez volt az én célom is, amikor a reichsforschung-gesellschaft megbízásából „a gazdaságos kislakás" alaprajzot 4 emeletes sorház formájában kerestem. az elért szerkezeti séma hosszú kísérletezések eredménye, amelyeket egy mérnökkel együtt végeztem. két szempont volt főleg irányadó: 1. a legnagyobb súlymegtakarítás, 2. a szerelés leegyszerűsítése és megolcsóbbítása. az első szempontból sikerült olyan vasvázat szerkeszteni, amely a beépített köbméterenkénti átlagos felhasznált 14 kg vas helyett 10.8 kg-ot igényel csak. a másik esetben sikerült, vasúti síneknek, mint homlokzati pilléreknek alkalmazásával és a lemezkihajlások elkerülésével a szerelési költségeket lényegesen csökkenteni.
2. „az új építés" a legnagyobb ellenhatást a szériaelőállítás lakóházépítésre való átvitelének kísérleténél talált. 1910 óta számos cikkben és előadásban foglalkoztam ezzel a tárggyal. ennek a gondolatnak ellenzői az épületforma elsivárosodásától és a kézműipar halálától félnek. főleg azonban a meglévő építkezési vállalatok érdekeltségei harcolnak e gondolat gyors elterjedése ellen. a forma sivárságának vádját egy pillanat alatt elintézhetjük, ha nem az egész ház, hanem csak egyes részeinek sorozatos előállítására vállalkozunk, amely ház-

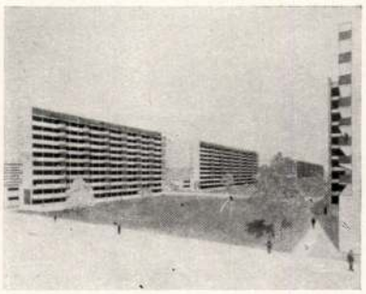

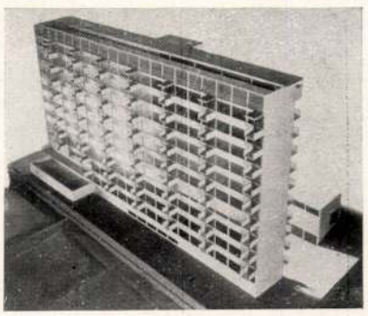

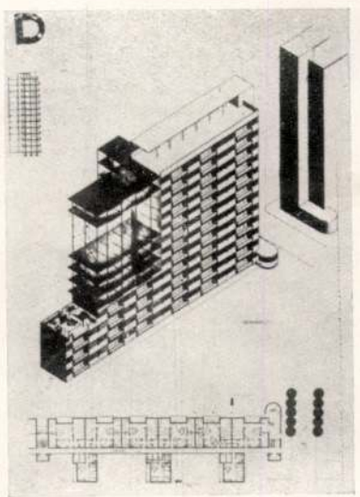

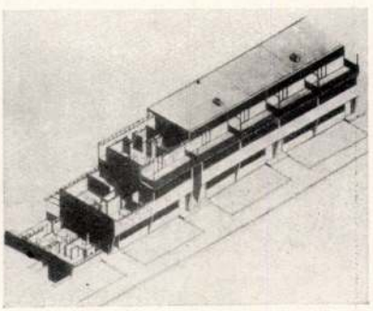

elemekből, az igénylő kívánságai szerint, különböző háztestek állíthatók össze. a cél tehát a „nagyok számára való építőszekrény". a második kifogás, hogy a kézműipar tönkremenne, egy nagyon átlátszó példával intézhető el: a japánok évszázadok óta kimondottan standard házakat építenek és pedig a legkitűnőbb minőségben: kézművesekkel. sajnos, a mi túldifferenciált civilizációnkban az építőipar átalakulása túl lassú folyamat és ezen kulcsipar menetének megbolygatása olyan felelősségteljes folyamat, hogy talán még egy generáció munkája szükséges ahhoz, hogy a lakóházak gépekkel való készítése magától értetődő, általánosan használt dolog legyen. a számos kísérlet közül egyet szeretnék bemutatni, amellyel gondolom, legközelebb jutottam a célhoz. egy nagy berlini fémárugyár szabadalmazott terveim szerint futószalagon vörösrézből házakat gyártott. a falak kitűnő hőszigetelőképességgel bírnak és a mellett nagyon könnyűek. egy négyszobás lakásból álló házat, minden falával és mennyezetével együtt, teljesen kész, beüvegezett ablakokkal és ajtókkal, beépített elektromos vezetékekkel, mint a képen látható, egy teherautófuvarral a helyszínre lehet szállítani. a fal súlya m^2-ként, külső és belső héjjazattal együtt mindössze 15 kg-ot nyom, a melegvédőképessége pedig 140 cm vastag téglafalnak felel meg. ebből kifolyólag 6 m hosszú faldarabokat is lehet készíteni, egy emelet magasságban, egy darabban, amelyeket 4 ember felemel és elhelyez. nem térhetek ki azokra a különösen lelkiismeretes kutatásokra, kísérletekre és hivatalos vizsgálatokra, amelyeket a legkülönbözőbb szempontból erre a találmányra vonatkozólag végeztünk, mielőtt a gyártás megkezdődött volna. csak a falszigetelés módját említem fel, amely a házépítés eddigi módszereit gyökerében alakítja át. a külső fal félmilliméter vastag, stabilitás céljából hullámos vörösrézlemezekből áll, amelyeket hornyolással erősítünk a vázhoz. a belső felület alumíniumlemezekből áll, vagy pedig, amint a képen látható, eternit-lemezekből. a melegizolálóképesség majdnem teljesen egymásrazárt lágkamrák sorozatából áll elő, amely a melegsugárzást megakadályozza, a légkamrákat nagyon vékony, hártyaszerű alumíniumfoliák zárják el, amelyeket bitumenbe itatott lemezekkel védünk meg. hadihajóknál és hűtővagonoknál az alumíniumfoliákkal való izolálást már régóta alkalmazzák a legnagyobb eredménynyel. beható laboratoriumi kísérletek igazolták, hogy ennél a módszernél igen nagy külső és belső hőmérsékletkülönbség dacára sem áll elő páravízlecsapódás.

ez csak egyetlen példa az építészekre váró számtalan feladat közül, amelyek még szükségesek, hogy építészeti ideáinkat, műszaki és szervezői szempontból, uralni tudjuk.

3. a térfenomén a fény által lesz előttünk tudatossá. fény nélkül a tér halott. ez a megismerés arra vezetett bennünket, hogy térbelileg beszélve: fénnyel építsünk, a fényt tudatosan organizáljuk. a fényt az ablak szabályozza, amely az épített teret fénytömegekkel látja el. az ablak formája, a technikai fejlődés kényszerítő hatása alatt, átalakuláson ment keresztül. az „ablakszalag"-ról beszélek, amely főjellegzetessége az új épületformának és logikus következménye az új épületszerkeze-

leknek, miután a teherhordó külső fal szerkezete vas- és vasbetónvázzá és melegvédő kitöltő falazattá változott át.
az ablakszalag által, még a magas formájú egyenlő felület esetében is, több fény jut a térbe és egyenletesebb megvilágítás létesül. a fényhatások tervszerű kihasználásának problémája izgat engem a belső téralakítás szempontjából. a téli évszakokban több fényt és nagyobb meleget akarunk elérni a zárt terekben, nyáron ellenben a sok fényesség lecsökkentésére és hűvösségre van szükségünk. ehhez járul még a nappal és este fényváltozásainak szabályozása is. a gyakorlatban kevesebb nehézség mutatkozik a nagy üvegfelületek dacára a fűtésben, mint a nyári naptól való védekezésben. az északi és középeurópai országokban télen nagy ablakokra, nyáron fényszűrőkre van szükségünk. a közönséges függönyökkel nem érünk célhoz. annak lehetőségét keresem, hogy a napfény természetes jótéteményeinek hatását, a tér számára, ennek dacára se veszítsük el.
az általam tervezett magasház társalgótermének, amelynek modelljét a párizsi werkbund-kiállításon (1930) természetes nagyságban felépítettem, elgondolása az, hogy az egész fal tiszta üvegfelület. túl erős külső fényt a redőnyök és eltolható, átlátszó, színes szöveternyők által csökkenteni lehet. ilyen módon nemcsak fénymennyiséget lehet a lakó kívánsága szerint differenciált formában szabályozni, hanem a tér karaktere a színes ernyők által, váltakozó fényszűréssel variálható. így a tapétával vagy festéssel adott állandó színesség helyett, a neutrális színű falfelületet, a fény segítségével, színben tetszésünk szerint átépíthetjük. az ablak ilyen módon átalakul fényszórólencsévé, amelynek segítségével különböző színűen szűrhetjük meg a külső fényt. tehát a világosságot éppen úgy, mint a mesterséges fényt, irányítani tudjuk.
a sugárzó fény elhárítására a belső redőnyök alkalmazása elégtelennek bizonyult. erre a legolcsóbb és legegyszerűbb eszköz, a kívül felszerelt ferde markíz. ez azonban nem szabad hogy, mint az általában szokásos, felül a falhoz záródjon, hanem egy rést kell a tengely és a fal között hagyni, hogy a talajból felfelé áramló meleg utat találjon és ne rekedjen meg az ablakfelület előtt.
ezeket a munkáimat azért mutattam meg, mert kötelesnek érzem magamat arra, hogy előadásomban érintett követelmények és bírálatok elé, anyagot szolgáltassak.
(ford.: molnár farkas)

walter gropius.

GROPIUS: PÁLYATERVEK

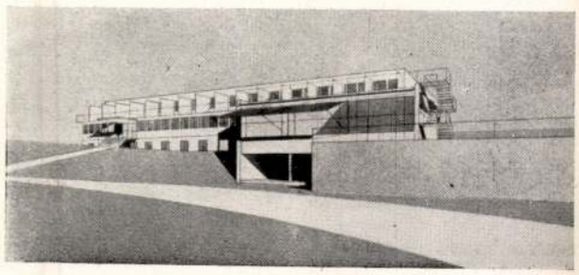

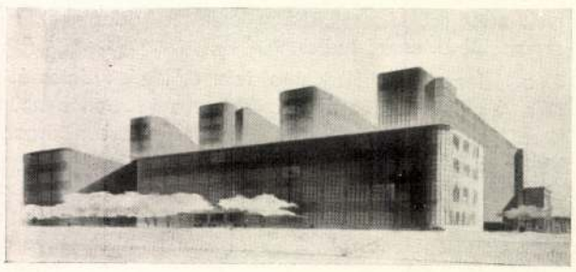

Lajta Béla, épülész

Szül. 1875 I. 23 Budapesten, megh.

1920. ~~[illegible]~~ Lechner Ödön

~~[illegible]~~ [illegible] alatt épülve volt, a magyar

épitő [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ utóbb keleti

hatások. [illegible] [illegible] [illegible] Tervei alapján

épültek Budapesten a Wech-

selmann-féle vakok

intézete, a kerepesi uti

zsidó temető nyitartási

épülete, a vas-utcai

felsőkereskedelmi iskola

stb.

Lajta Béla

Művészet 1909-70.
- 1910. 431
- 1911. 196, 388, 326
- 1913. 75, 76. 285–293, 285–294
- 1914. 201, 202
- 1915. 210

Magyar Művészet
1926. 226, 584
1927 594-5
1928. 98

Lajta Béla

a Lipeszi Kemzeti
Szinhaz pályatérve

MME E Kozl

1913. XX – XXVIII

rajzmellék lez.

Lajta Béla

cróz

Építő Ipar 1910. 104.

l. (M. Erzsébet
emlék pályatervei,
Kapcsolt).

Magyar királyi államvasutak.

T. Mühely

Miután keresményemnek 191..... év

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztar

Kelt ....., 191..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

Lajta Béla

TÁRLATOLGATÓ • HANGVERSENYEK • PÓDIUM • BULI VAN • SZÍNHÁZMŰSOR

TÁRLATOLGATÓ

BÉLYEGMÚZEUM (VII., Hársfa u. 47.) A magyar „fordított Madonna", hawaii „missziónárius bélyegek", a világ legkisebb és legnagyobb bélyege; hamisítványgyűjtemény. Nyitva: 10–16 h, hétfő szünnap.

BUDAPESTI TÖRTÉNETI MÚZEUM, VÁRMÚZEUM (Budavári Palota, E épület) Ősi népek, az antik kultúrák – Budapest története az őskortól az avar kor végéig. Buda középkori királyi várpalotája. Budapest a középkorban. Gótikus szobrok a budai királyi palotából. Budapest az újkorban. A múlt rétegei – a budavári Szent György tér története.

BUDAPEST KIÁLLÍTÓTEREM (V., Szabadsajtó u. 5.) Svéd építészet.

ERNST MÚZEUM (VI., Nagymező u. 8.) Budapest, a művészetek városa – Művészek és műtermek.

GOETHE INTÉZET (VI., Andrássy út 24.) Kortárs német ékszerművészet kiállítása.

HOPP FERENC KELET-ÁZSIAI MÚZEUM (VI., Andrássy út 103.) Démonok és megmentők – Népi vallásosság a tibeti buddhizmusban.

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM (IX., Üllői út 33–37.) Az üveg jelentése. Maróti Géza (1875–1941) Mi vagyunk Atlantisz – Vederemo! című életmű-kiállítása. „Láz-ul-ások" – Horváth Márton válogatott üvegei. A mű anyaga: műanyag – nemzetközi kortárs ékszerkiállítás. Kerámia – Kultúra – Innováció.

KASSÁK MÚZEUM (III., Fő tér 1.) Kassák Lajos irodalmi, képzőművészeti munkássága. XX. századi magyar alternatív műhelyiskolák.

KISCELLI MÚZEUM, FŐVÁROSI KÉPTÁR (III., Kiscelli u. 108.) Válogatás a Fővárosi Képtár XX. századi gyűjteményéből. Nyomdák és újságok Buda(-)Pesten. Emlékek Pest-Budáról, XVIII–XIX. század. Barokk szoborcsarnok. Arany Oroszlán Patika. Levendel-gyűjtemény. Találkozási pontok – Matzon Ákos festőművész kiállítása.

KNOLL GALÉRIA (VI., Liszt F. tér 10.) Sógorok – osztrák képzőművészek kiállítása.

LUDWIG MÚZEUM BUDAPEST-KORTÁRS MŰVÉSZETI MÚZEUM (I., Szent György tér 2.) Daniel Spoerri: Művek 1960–2001. Kicsiny Balázs: Munkavégzés folyamatban című installációja

TRAFÓ GALÉRIA (IX., Liliom u. 41.) Pierre Vadi (CH) installációja.

XO GALÉRIA (I., Várfok u. 11.) Nádler István kiállítása.

VIGADÓ GALÉRIA (V., Vigadó tér 2.) A FISE – Fiatal Iparművészek Stúdiója Egyesület – 20 éves, jubileumi kiállítása.

VÍZIVÁROSI GALÉRIA (II., Kapás u. 55.) 3 művész Svédországból: Marie Andersson, Peter Dacke és Magdolna Szabó kiállítása.

Földi Péter festőművész munkáiból december 1-jéig látható kiállítás a Galéria '13-ban (XXIII., Hősök tere 13.)

HANGVERSENYEK

BARTÓK BÉLA EMLÉKHÁZ (II., Csalán út 29.) 15-én 18 órától a Bartók Vonósnégyes jubileumi Beethoven-estjei II/2.

BÉCSI KAPU TÉRI EVANGÉLIKUS TEMPLOM 17-én 18 órától Csapó József, Drucker Péter, Hámori Szabolcs (ének), Exsultate Fiúvegyeskar, Ars Longa Kamarazenekar. Vezényel: Dinyés Soma. Műsoron Bach: Es reisset euch ein schrecklich Ende - kantáta, BWV 90. (A kantáta az este 6 órás istentisztelet keretében hangzik el.)

BM DUNA PALOTA (V., Zrínyi u. 5.) 17-én 9.30-tól és 11 órától BM Duna Szimfonikus Zenekar. Műsorvezető: Zelinka Tamás. Műsoron Nyitány – előjáték – közzene, válogatás a műfaj legnépszerűbb darabjaiból.

BUDAFOKI VÁROSHÁZA (XXII., Városház tér 11.) 15-én 19 órától Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar, Budapesti Akadémiai Kórustársaság. Vezényel: Hollerung Gábor. Műsoron Bach: Magnificat, Fauré: Requiem. 16-án 11 órától Ismerkedés az operával: Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus

zongoraverseny, Hob. XVIII: 11, Hummel: Rondo brillante, op. 56, Eberl: d-moll szimfónia, op. 34.

NÁDOR-TEREM (XIV., Ajtósi Dürer sor 39.) 15-én 19 órától hangverseny Vass Lajos halálának 10. évfordulója alkalmából: Vass Lajos Énekkar és Zenekar, Vass Lajos Általános Iskola Énekkara, Szlovákiai Magyar Pedagógusok Vass Lajos Kórusa. Közreműködik: Krasznai Gáspár, Lejtényi Ágnes (zongora). Vezényel: Janda István, Orsovics Yvette, Józsa Mónika, Horváth Géza, Sapszon Ferenc, Mádi Beáta, Somos Csaba. 16-án 18.30-tól Jelinek Gábor (ének), Király Miklós (zongora). Műsor: Bach, Caldara, Purcell, Mozart, Zeller, Beethoven, Bartók, Britten, Kodály, Liszt, Schubert művei. 17-én 19 órától Boross Csilla (ének), Németh Zsuzsanna (zongora). Műsoron Schumann: Dalok, Brahms: Fantáziák, op. 116, Schumann: Asszonyszerelem, asszonysors, Berg: Hét korai dal, Schönberg: Hat kis zongoradarab, op. 19, R. Strauss: Dalok.

OLASZ KULTÚRINTÉZET (VIII., Bródy S. u. 8.) 14-én 19.30-tól The English Concert. Művészeti vezető: Trevor Pinnock. Műsoron Bach, Vivaldi, Händel, Piatti művei.

ÓBUDAI TÁRSASKÖR (III., Kiskorona u. 7.) 15-én 19 órától Szabadság, szerelem zenében, irodalomban – Művészeti Szalon Óbudán. Közreműködik: Bogányi Gergely (zongora), Bogányi Bernadett (fuvola), Bogányi Tibor (gordonka), Jónás Krisztina (ének), Balog Zsolt (zongora), Bertalan Ágnes, Mihályi Győző, Széles Tamás.

PESTI VIGADÓ (V., Vigadó tér 2.) 16-án 16 órától a Zeneakadémia Tanárképző

rázskert örökösei – a Vakrepülés Társulat zenés előadása.

ALMÁSSY TÉRI SZABADIDŐKÖZPONT (VII., Almássy tér 6.) 17-én 8.30-tól Nemzetközi rovarbörze, -kiállítás és -vásár, rovartani előadások és úti beszámolók.

BÁLINT ZSIDÓ KÖZÖSSÉGI HÁZ (VI., Révay u. 16.) 12-én 18 órától Filmklub. 13-án 18 órától Ész-érvek, vendég: Juszt László. 17-én 16 órától Családi nap az Éden játszóházban. 19 órától kerekasztal-beszélgetés a házasság funkcióváltozásairól és a válásról. 18-án 14 órától felolvasás Kertész Imre Sorstalanság című könyvéből. 18 órától Ismerje meg a világ népeit! – Tomori Ibolya Afrika-kutató élménybeszámolója. 18.30-tól zeneterápia.

FÓKUSZ KÖNYVÁRUHÁZ (VII., Rákóczi út 14.) 13-án 16.30-tól Könyvről – Könyvért – rádiós vetélkedő, nyugdíjasdélután, melyet a Magyar Rádió Petőfi adója élő, egyenes adásban közvetít. Játékvezető: Filippinyi Éva, meghívott vendég: Oszter Sándor színművész. 14-én 11 órától a B+V Kiadó könyveinek bemutatója, beszélgetés dr. Ladicska Kálmánnal. 16 órától Teadélután a Fókusz Könyváruházban, bemutatkozik a debreceni Tóth Könyvkiadó.

KÖZÉP-EURÓPA TÁNCSZÍNHÁZ (VII., Bethlen tér 3.) 15-én és 16-án 19 órától Móricz Zsigmond Barbárok című novellájának táncszínházi adaptációja. Koreográfus-rendező: Horváth Csaba.

MAZSIKE KLUB (VII., Garay u. 48.) 16-án 19 órától Életünk az Európai Unióban – Garai Péter vendége Gottfried Péter külügyminisztériumi államtitkár.

MILLENÁRIS PARK (II., Fény utca 20–22.) 12-én 11 órától Gyerekteátrum: Eger kis csillagai. Szövegkönyv: Zalán Tibor, zene: Huzella Péter, rendező: Venczel Valentin. 17.30-tól Tudomány és technika a köztudatban. Válogatás magyar karikatúrákból. Előadó: Radnai Gyula fizikus, az Eötvös Loránd Fizikai Társulat alelnöke. 13-án 19 órától Varga-est a Millenárison. Az est házigazdája Alexei Alexeev, a Varga Stúdió kreatív igazgatója, a Mr. Bean-sorozat rendezője, aki kedvenc animációs filmjeiből válogat. 14-én 17.30-tól „A legtökéletesebb szellem a legszabadabb testben". Isadora Duncan és kortársai a magyar színpadokon, Fuchs Lívia tánctörténeti előadása.

16-án 10-től 17 óráig Gyerekprogramok: Mesterségek Műhelye – mesterségbemutató, játszóház, vásár. Egész nap Muzsikál a Matokabinde zenekar, 10 órától Középkori népijátékok: Bergengócia szekérvára, 11 órától Fogi Színháza: Süsü, a sárkány, 12 órától Gágogó-koncert, 14 órától Pásztorjátékok, játékmester: Halmos Kata, 15 órától Bartha Antal: Paprika Jancsi messze jár - vásári bábjáték, 16 órától Mesélő játszótér. 15 órától Bolyai-randevú – Lénárt István és munkatársai bemutatják a kiállítás geometriai anyagát. 19 órától Guzsalyas esték: „Sorsommal csőre töltve" – széki est. Széki Soós János írásaiból rendezte: Daniss András. Táncolnak a székiek, muzsikál a Matokabinde zenekar és a székiek. Házigazda: Radák János. 20 órától Fonó-ház kézművesműhely. Táncház, muzsikálnak: Széki Soós János és zenekara, valamint a Matokabinde zenekar.

PATAKY MŰVELŐDÉSI KÖZPONT (X., Szent László tér 7–14.) 13-án 10 órától Sarkvidéki történet – a Fabula Bábszínház előadása. 14-én 18 órától A pitymalló kesely – prezentálja a Nagyon Nem – Holt Költők Társasága bemutatja Gyürei Zsolt és Schlachtovszky Csaba irodalmi estjét. 19 órától Filmklub: Bergman: A nap vége.

TRAFÓ – KORTÁRS MŰVÉSZETEK HÁZA (IX., Liliom u. 41.) 13-án és 14-én 20 órától John Jasperse Company (USA): Gigant Empty (tánc). 15-én 20 órától Cukor – Összművészeti revü, házigazda: Orsós Jakab László.

BULI VAN

ÁRKÁDIA (XI., Fehérvári út 120.) 14-én Karaoke-show, házigazda: Vilmányi Gábor. A belépés ingyenes. 15-én Buli van, belépő nincs – házigazda: dj. Eddie. 16-án 17 órától Tini disco, házigazda dj. Soviet. 23 órától Buli a köbön, házigazdák: dj. Leveeman, dj. T-Boy.

BESZKÁRT KLUB (VII., Akácfa u. 15.) Minden pénteken és szombaton 20-tól 2 óráig élőzenés táncest ismerkedéssel.

DÓZSA MŰVELŐDÉSI HÁZ (XVII., Pesti út 113.) 16-án 13 órától Drumart II. Trónkövetelők Dobfesztiválja.

FAT MO'S (V., Nyáry Pál u. 11.) 12-én Pege Quartett. 13-án Rádió1 buli

Laczkó Sándorral. 14-én dj. Lotters Futurefunk. 15-én Party Time – dj. Telekes. 16-án dj. Tiba Funk-Fever. 17-én Hot Jazz Band. 18-án Váci Eszter.

POSTÁS MŰVELŐDÉSI KÖZPONT (VI., Benczúr u. 27.) 13-án 19 órától Argentin-tangó-est – Che Tango. 20 órától East Side Jazz Company, vendég: Dresch Mihály. 15-én 20 órától Dél-alföldi Szaxofonegyüttes. 16-án 20 órától Bronfield, vendég: Ultra.

TRAFÓ BÁR TANGÓ (IX., Liliom u. 41.) 13-án 22 órától Rewind. 14-én 22 órától Koncert. 15-én 22 órától Naga és a VJ-k. 16-án 22 órától Latinvérbalett (dj. Jose Rey Cuba). 17-én 17 órától Sunday Party (Cadik-Palotai).

TRAFÓ – KORTÁRS MŰVÉSZETEK HÁZA (IX., Liliom u. 41.) 16-án 20 órától Kampec Dolores és Grencsó István.

VISTA KÁVÉHÁZ ÉS ÉTTEREM (VI., Paulay E. u. 7.) 13-án 20 órától Pege Quartett. 14-én 20 órától Fekete Lynda és a Rió Trió. 15-én 20 órától Jazzterday.

SZÍNHÁZMŰSOR

Bárka Színház: Hat szereplő szerzőt keres (7). **Budapest Bábszínház:** Misi mókus vándorúton (3). **Budapesti Kamaraszínház a Tivoliban:** Honderű (7). **Budapesti Kamaraszínház Ericsson Stúdió:** Szappanopera (7). **Budapesti Kamaraszínház Shure Stúdió:** Sóska, sültkrumpli (fél 8). **József Attila Színház:** A legnagyobb magyar (7 – Bánffy György jutalomjátéka). **Kamra:** Őszi álom (7). **Kolibri Fészek:** Az aranyszőrű bárány (fél 11). **Lézerszínház:** J. M. Jarre 3D (fél 8). **Magyar Állami Operaház:** Anna Karenina (7 – Oláh/1. bérl.). **Madách Színház:** Ne most, drágám! (7). **Madách Színház Tolnay Szalon:** Cini, Isten csúzlija (fél 8). **Madách Kamara Színház:** Borisz Godunov (7). **Merlin Színház:** Rómeó és Júlia (7). **Millenáris Gyerekteátrum:** Eger kis csillagai (11). **Millenáris Teátrum:** Trilok Gurtu (India) – lemezbemutató (8). **Nemzeti Színház:** A vihar (7). **Nemzeti Táncszínház:** Ezeregyév (7). **Pesti Magyar Színház:** Patika (7 – Tőkés Anna-bérl., 1. ea.). **Radnóti Színház:** Az ördög (7). **Szkéné Színház:** Parasztopera (7). **Térszínház:** A vigéc (7). **Thália Színház Új Stúdió:** A Vagina Monológok (fél 8). **Vígszínház:** Lóvá tett lovagok (7 – Antonius-bérl., 2. ea.). **Pesti Színház:** Képzelt beteg (7). **Új Színház:** Akasztottak balladája (7).

A Vakok Intézete a pesti Herminamezőn

Az 1838 márciusi nagy árvízben elpusztult otthona 160 éve épült újjá

Magyarországon a szociális gondoskodás modern fogalma lényegében a XIX. század első felében jelent meg. Természetesen korábban sem hagyták magukra azokat, akik koruknál, egészségi vagy szellemi állapotuknál fogva képtelenek voltak magukról gondoskodni. A hagyományos társadalomban azonban az öregek, szegények, testi vagy szellemi fogyatékosok ellátása csaknem kizárólag a család kötelessége volt. Alkalmas rokonok híján a falusi vagy városi közösség alkalmi adományaiból tengette életét a rászoruló, többnyire kolduskent. A gondoskodás első szervezett formáit az egyházközségek, illetve a céhek képviselték; előbbiek a keresztényi szeretet jegyében, utóbbiak a kölcsönösség elve alapján biztosították elaggott vagy keresetképtelenné vált tagjaik létminimumát.

A helyhez kötöttség lazulása, a földrajzi mobilitás kiszélesedése következtében egyre többen kerültek olyan környezetbe – elsősorban városokba –, ahol nem éltek rokonaik, tehát az életút kedvezőtlen fordulata esetén nem volt támaszuk. A hagyományos típusú „szociális hálóból" kiesők főleg a népesebb városokban okoztak gondot. Ugyanakkor a polgári értékhierarchiában a környező világ rendje, kiszámíthatósága központi helyet foglalt el; ennek jegyében törekedtek a kínos érzést kiváltó jelenségek eltüntetésére. A középkorban és a kora újkorban a vak vagy testi fogyatékos koldus a forgalmas terek természetes „tartozéka" volt, ám a modern polgár ezt kellemetlen érzéssel, feszengve vette tudomásul. Az elesettek segítése továbbra is fontos erkölcsi parancsnak, illetve a társadalom stabilitása szempontjából szükségesnek számított, de a rendre, kiszámíthatóságra törekvő polgár ezt a gazdasági racionalitásnak is jobban megfelelő, ellenőrizhető, szervezett formában akarta letudni. Ezért hozták létre a jótékonysági egyleteket, amelyek az összegyűjtött adományokból rendszeres segélyeket juttattak számon tartott szegényeiknek.

A testi vagy szellemi fogyatékosokról való gondoskodás társadalmasításában – a fenti általánosságok mellett – nem lebecsülendő szerepet játszott a kor jellemző irodalmi-művészeti irányzata, a szentimentalizmus, amely érzékenyebbé tette a lelkeket [illegible] elesettség, kiszolgáltatottság iránt. Má-

Az állam 1901-ben a Városliget melletti Herminamezőn felépíttette a ma is álló szecessziós palotát

ben szerezhette tapasztalatait az a Beitl Rafael – „a vak gyermekek tanításában tudományosan képzett egyén" –, aki 1826-ban Pozsonyban gyakorlati bemutatóval tartott előadásra invitálta az országgyűlésre összesereglett tekintetes és méltóságos urakat. A bemutató meghatotta és meggyőzte a nézőket, s gyorsan összeadtak egy leendő intézet alaptőkéje számára 1100 forintot. A nemes cél mellett az is jót tett az indulásnak, hogy az első adakozó maga József nádor volt, aki 200 forintot tett le. (Ezek persze igen szerény összegek voltak azokhoz a felajánlásokhoz képest, amelyeket a főurak néhány hónappal korábban, ugyanezen a diétán tettek az Akadémia alapítására, Széchenyi István kezdeményezésére.) Szintén a nádor rendelte el, hogy a Pozsonyban máris működni kezdett „intézet" költözzön át az ország tényleges központjába, Pestre. Ő kezdeményezte, hogy Pest megye és Pest város elöljáróiból és előkelő nemeseiből, illetve polgáraiból alakuljon egy bizottság az intézet „gyámolítására" és felügyeletére. Az együttérzés mellett valószínűleg a nádor – egyben a Helytartótanács elnöke, Pest megye főispánja

ben – nagyrészt egy sorsjáték nyereségéből – megvették a Király utca 837-es számú házat. (A házak száma akkor az egész városban egyetlen sorozatot alkotott, s lényegében a telekkönyvi számnak felelt meg.) A szerény földszintes ház a mai Zeneakadémia helyén állt, s kis átalakítás után 1836-ban vette birtokba az intézet. Sokáig azonban nem örülhettek az első saját hajléknak: 1838 márciusában a nagy árvíz összedöntötte, hasonlóan a terézvárosi épületek nagy többségéhez. A házból a gyerekeket sikerült kimenteni, őket a víz elvonulta után Budán, a Horváth-kertben lévő nyári lakban szállásolták el. (Az árvíz után a város egyik első életjele volt a március 19-én a szerviták szárazon maradt templomában tartott mise, amelyen a hálaéneket a vakok intézetének növendékei énekelték.)

A budai kitérő négy évig tartott: 1842-re épült fel a Király utcai telken, Pest vármegye pártfogása alatt, Zitterbarth Mátyás tervei szerint az új, kétemeletes épület. (Az alispánnak és a tisztikarnak már volt tapasztalata a közcélú gyűjtés és az építkezés szervezésében: nemrég, 1837-ben fejeződött be

A Nádor Teremben hangversenyeket is rendeznek

FOTÓK: SZABÓ BERNADETT

Az intézet persze csak a rászorulók töredékének tudott esélyt teremteni az önálló élethez. Valamelyest javultak az ellátottság arányai, miután az állam 1901-ben a végképp kinőtt régi épület helyett a Városliget melletti Herminamezőn felépíttette a ma is álló szecessziós palotát. A 167 helyiségből álló épületben már 200 növendéket lehetett elhelyezni és tanítani. (A századelőn ennek tízszeresére becsülték a tanköteles korú világtalan gyerekek számát az országban.) A gyerekek 8-10 éves korukban kerültek be. Ot [illegible]

tak [illegible] közreműködő[illegible]

Nyugat-

Bécsen át

Projektterem: Moszkva tér nemzetközi projekt + dokumentáció. Kodolányi Sebestyén–Ugár Csaba: Visszaélés. Nagymező u. 20.) Bánkuti András Pántos fényei című kiállítása.

MAGYAR FOTOGRÁFUSOK HÁZA (VI., Nagymező u. 20.) Bánkuti András Pántos fényei című kiállítása.

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA (Budavári Palota, C épület) Középkori és reneszánsz kötár. Gótikus faszobrok és táblaképek. Kézművesek kamaratárgyai (VI., Vörösmarty u. 35.)

MARATEREM (VI., Vörösmarty u. 35.)

RÉGI ZENEAKADÉMIA – LISZT FERENC KAMARATEREM (III., Selmeci u. 14–16.) 17-én 17 órától a Budapesti Fesztiválzenekar operaiból.

BUDAPESTI FESZTIVÁLZENEKAR PROBATEREM (III., Selmeci u. 14–16.) 17-én Zeneakadémia Szimfonikus Zenekara, Kiss András (hegedű). Vezényel: Antal Mátyás. Műsoron Vaughan Williams: Fantázia egy Thomas Tallis-témára, Kókai Rezső: Hegedűverseny, Britten: Változatok egy Purcell-témára.

Lajta Béla

Lrod
Z

Magyar Építőművészet

1909. 11 sz. 5–8 l.

..... *műhely.*

lyfőnökség!

év ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számú .....

ztam.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezű aláírás és munkásszám.

Lajta Béla

szül. Bpest 1875 jan. 23
+ Wien 1920. okt. 12

Bpesten tanult, ezután,
Hauszmann Alajos
1896–1901. Olasz, Ne-
met orsz., Hollandia,
Páris, Spanyolorsz.
1905–7. Bpest vakok
utezete, 1908–11. Chevra
Kadischa háza, Szervita
tér' aruház, Erzsébet
városi bank, vas utcai
kereskedőkök szb.

Thieme-Becker
22. 237. l

Kehely 1805-ből, Kiscsüri ág. ev. egyház tulajd.

VII. 131. 132

Lajta (Leitersdorfer) Béla

wód

Liber Bpest wobrai

246-1.

(Lajta)

Leitersdorfer

Béla

Electrograh

arcrégiel

Lásd

Országy Vilag

1902. 291 l

< Lajta Béla >

Baidos Artur: < >
4r. 8 kép 10 l.
(Kny: Művészet)
Bpest é n. (1913)

Lajta Béla

Vód

Lajta Béla

Malonyay-villa -

A Hár. I. 1908. 2-3. r.

Külön behótol

lásd könyvtáramban.

Lajta Béla

cród

Gerő Ödön = Ujabb

nemzeti stilus.

A Ház 1908. I.

52. l.

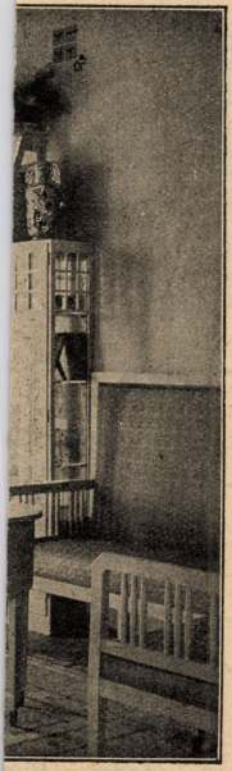

AGUL
ÉS

ÉPÜLET-
BUDAPEST

Készítü
nemű é
kat. Ko

Lajta-Leitersdorfer Béla

A vakok háza. Wechselmann Ignác alapítása, épült fenti terves szerint.

Ismertették a napilapok 1908. dec. 19-iki számai

(Művészet 1909. 70. l.)

Málnai Béla: A vakok tanintézete. Vállalkozók Lapja 1908. dec. 23.

u. o. 70. l.

Lajta Béla

Ravasalosóház.
Repr.

Kő és Mükő.

1926. 1. sz. 8. l.

Lajta Béla

épelén

U. 1874.

1. dev.

Kelta sir II. 145.

Lajta Béla

irod

R. Gy. Elégedetlenek az Erzsébet-szoborpálzázat kitüntetett művészei – Az Est. 1916 nov. 16.

U. 2102

Lajta Béla

Mühsamot
1914. tav. kiáll. 545–550
1920–21. téli kiáll. 155/a +

Szendrei János: Magyar hadtörténelmi
emlékek VI. 19.

Lajta Béla

irod

Ligeti Pál: Felelet Vámos Ferenc: „A magyar formanyelv építészetünkben" c. cikkére. – Magyar Mérnök- és Építész- Egylet Közlönye. 1929. 19–20. sz.

árulja el Szakmáry Józsefnek,a
kőnyomdásznak a müvészete is,ig
ábrándos,szentimentális tekinte
Nachtigall XXXXX Jakab,mely egy
legjobb alkotása eddig ismert i
kevés müve között.

Lajta Béla

wód

Magyar Építőművészet

1913. 8. sz. 24. l.
(Az uj izr. fögimnázium építése.)

fenti tervezte
Bpest VI.
Abonyi és Bálint
utca sarkán

Budapest, IV.
Telefonszám 1700.

ONREDŐNYÖK, NAP-
ÁZI VASFÜGGÖNYÖK,
ÉS LAKATOS TÖMEG-
TELEFON: 54—98.

FÜZÉR-UTCA 35.

ÉS TÁRSA
TGYÁRA
ELEFON: 34—04.
KÍGYÓ-TÉR 1. SZ.

Bárdos Arthur : Lajta Béla.

(Kny. Művészet)
40, 8L, 10L, Bp. é. n. (1913)

Lajta Béla

Lajta Béla
Vas utcai épület
Édifice. Rue Vas
Здание по улице Ваш

de nagyon tanulságos jelenség az, ami nálunk nem egy esetben megtörtént: a szecessziós, tehát „egyedi" malterdíszt a házról lekaparták, s természetesen semmi baj nem történt, az ornamentumok még csak közel sem jártak az építmény konstruktív részéhez s e díszítések után maradt mi volt a puszta és különösebb figyelmet nem keltő építmény.

Ötven-hatvan év telt el a századforduló óta: nem csoda, hogy régi nézeteiből az ember sok mindent revideálna, vagy legalábbis újra fogalmazna. Két, revízióra régen megérett nézet jut hirtelen az eszembe; terjesztésükben — fiatal kezdő újságíró — magam is — de nem egymagamban — kétségen kívül vétkes vagyok.

Az egyik a körút hamis malterdíszét: a másik a „palota" külsővel megjelenő „egyszerű bérházakat" illető lesújtó kritika.

Mind a két nézet hibája a megfogalmazásban van: megfeledkeztünk a kivételekről. A körúton és mellékutcáiban valóban túlnyomóan sok a felesleges cifra, a történelmi stílusok puszta külsőségeit felpuffasztva átvevő (a céhbeliek úgy mondják, hogy „eklektikus" homlokzatú) épület. De végigmenve a nagy (Lenin) körúton, figyeljünk csak rá: itt is, ott is feltűnik egy-egy finomrajzú homlokzat. Szerény dísze szinte csak az ablakok nyílására, elrendezésére és keretezésére szorítkozik; s az igen kevés dísz is — akár egy finom lapos relief — alig áll ki a homlokzat síkjából. Ennek rég porladó tervezője is „eklektikus", ez kétségtelen. (Nem eklektikus-e az egész architektúra?) De példaképét mértékkel, ízléssel használta ki.

A századfordulót megelőző évek e pesti építményei között aztán vannak nemes anyag felhasználásával épült, valóban palotaszerű megjelenésűek s a kor kritikája ezekkel sem békült meg: miért palazzo az, ami alapjában csak bérház. A kritika hibája ismét az általánosítás. Az egykori Sugár (Népköztársaság) úton,

1983 JAN
MŰVÉSZET
Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

a Nemzeti Múzeum környékén s akárhány mellékutcában is a meggazdagodás e korszakában (a hatvanas-hetvenes években) épült paloták egy része belülről is palotaszerű, vagyis igen gazdag emberek igényeinek megfelelő. Emeletenként egy-egy lakás; hat, nyolc, sőt tíz szobás; gyakran a „palazzoval" együtt készült legalább a nagy fogadóterem díszes berendezése. Szóval visszanézek a múltba — s anélkül, hogy sajnálnám a palotához illő lakások eltűnését, megállapítom, hogy voltak ilyenek s — művészi szempontból igazolták a „palazzot".

Nem foglalkozhatom most azokkal, kik a szecesszión belül követték Adolf Loos példáját. A jeles magyarokat számbavenni sincs most módomban. A két háború között nálunk s odaát is kisebb villaszerű építmények jelezték az utat, amerre az architektúra haladhat. De ezeknek az építményeknek képe távolról sem közelíthette meg, amit ma, a nagy, tömeglakásokat rejtő lakóházak, irodaházak, középületek tárnak elénk... Egészen leegyszerűsítve a dolgot egy rácsszerkezet — acél és üveg — van előttünk.

Építész barátommal megállottunk a minap egy ilyen impozáns acél-üveg alkotás előtt; megkérdeztem:

— Nem értem, tulajdonképpen miről folyik köztetek az esztétikai vita. Mondd meg s magyarázd is meg: szép ez?

— Dehogy, szó sincs róla — felelte.

— Tehát csúf, r

— Már miért vol

— Tehát az egész legmalob építészet a szép és a rút kategóriába nem szorítható be. Nem is kell vele szemben ilyen igényeket támasztani.

Olyanféle alakzatok számára, amiket mi „művészinek" mondunk, az épületek külsején fizikailag nincs hely. Hiszen egymás után emelkednek olyan épületek, amelyek homlokzatán falfelület egyáltalában nem marad. A terek és parkok kétségen kívül megmaradnak a szobrászok számára; a belső reprezentatív helyiségek falai a festőknek.

A változás, melynek tanúi vagyunk, szükségszerű és elkerülhetetlen, mert az építési anyagok és módszerek változásából következik. Ezáltal egyúttal élesen elválik a századforduló szecessziós mozgalmaitól. A szecesszió „forradalmárai" a régi, megunt ornamentika helyébe új ornamentikát kívántak mintegy absztrahálni. (A Loos-féle puritán szerkezet-elviség évtizedekig elszigetelt maradt). Mindamellett érdemes foglalkozni a (magyar) szecesszió dolgaival, jelentőségével. Ez a szellemi szükséglet a levegőben van. Ennek tünete az, amit e kis feljegyzés elején említettem, hogy az építészek cikkeiben, előadásaiban, vitairataiban a századfordulót jelző kifejezés oly gyakran felbukkan.

Lengyel Géza

KODÁLY ZOLTÁN ÉS A MAGYAR KÖNYVMŰVÉSZET

A *Magyar Bibliofil Társaság* alapszabálya lehetővé teszi, hogy a hazai könyvkultúra érdekében kimagasló eredményeket elért személyiségek közül tiszteletbeli tagokat válasszon. Ezeknek száma azonban egyidejűleg nem lehet több ötnél. Ennek értelmében a közelmúltban a Társaság választmánya *Kodály Zoltánt* is a Magyar Bibliofil Társaság tiszteletbeli tagjává választotta. Érdemei nemcsak a zene közkinccsé tételét illetően történelmi jelentőségűek: a könyvkultúra érdekében is sokat tett, kezdve az általános iskolai tankönyvek kiállításán, mivel a gyermek az iskolapadban találkozik először a könyvesztétikai ízlését tartósan meghatározó nyomdai termékkel.

Kodály Zoltán tiszteletbeli taggá választása alkalmából nem lesz érdektelen rámutatni néhány dokumentum közrebocsátásával arra a szoros művészi és emberi kapcsolatra, amely a zeneművészet, valamint a zenetudomány és a pedagógia Mesterét a XX. század legkiválóbb könyvművészéhez, *Kner Imré*hez fűzte. Ennek a kapcsolatnak nemcsak néhány példányban különleges céllal megjelentetett privátkiadványok, de tömegek számára készült Kner-kiadványok is köszönhetik létüket. A Kodály részéről érkező erkölcsi támogatásnak igen jelentős része volt abban, hogy Kner Imre a maga művészi útján a nagy értetlenség ellenére is továbbhaladt. Könyvművészeti törekvései iránt a közvéleménytől nem remélhetett megértést, annál inkább szüksége volt azok elismerésére, akiket a kor alkotó személyiségeinek tartott. Ezeknek időnként megküldte kiadványait. Bartók Béla 1921-ben köszönt meg egy ilyen küldeményt és csodálkozását fejezte ki, hogyan képes vidéki nyomda európai mértékkel mérve is oly tökéletes munkára.

Kner Imre Kodály Zoltánnak is megküldte kiadványait, sőt igyekezett apróbb figyelmességekkel is kifejezni tiszteletét. (1, 2. sz. levél.) Közösnek érezte a szellemi talajt Kodályék zenei és a maga könyvesztétikai törekvései mögött, a művelődési célokat illetően is azonosnak tudta törekvéseit Kodályék pedagógiai célkitűzéseivel. 1939-ben megküldte *Turóczi-Trostler József* szerkesztésében a Kner-nyomdában megjelent *Kegyességre serkentő, szíveket vidámító, elmét mulattató Históriák...* című művét, továbbá Kodály *Psalmus Hungaricus*-ának és *Bordal*-ának pár példányos magánkiadását. Csatolta melléje *Mikes Kelemen* ugyancsak néhány példányban megjelent hat rövid levelét, amelyet Kner Imre fia, *Mihály* tervezett és szedett. Ebben Kodály éles szeme azonnal észrevette az egyetlen sajtóhibát, bár tréfásan hozzáteszi, hogy a többit nem kereste, mivel nincs kitűzve egy-egy arany a sajtóhibákra, mint *Misztótfalusi Kis Miklós* amsterdami bibliájánál. Erre ugyanis a nagy nyomdász-kiadó oly büszke volt, hogy — az előző hazai kiadások mérhetetlen sajtóhibájára gondolva — efféle kijelentést megengedhetett magának.

1940-ben Kner Imre újabb kiadványokat küldött Kodálynak, köztük Misztótfalusi Kis Miklós *Mentség*-ét, amelynek kiadására — mint Kner Imre egyik (3. sz.) leveléből kiderül — valóban Kodály 1939. dec. 26-i levele adta a döntő indítást. A nagy nyomdászelődnek az irígyek ellen, a maga igazának bizonyítására írt *Mentség*-ét annak idején, 1698-ban elkobozták, így valóban szükség lett volna kiadására. Annál is inkább, mert hiszen a Mentség írójának tragikus sorsában sok rokonvonást fedezhetett fel. Társadalmi és kulturális vonatkozásban számos megállapítása kísértetiesen időszerűnek bizonyult, ez is indokolta kiadását. A Mentség 1940-ben, a nyomdászat 500 éves évfordulójának emlékére jelent meg, *Tolnai Gábor* és *Kner Imre* kísérő tanulmányaival. Kodály 1940. szeptember 25-i levelében nyugtázza a könyvet, amelyet az alábbi levél bizonysága szerint igen alaposan tanulmányozott át. További megjegyzéseket javasol a 2-ik kiadás számára. A könyvet saját maga ismertette a Magyar Szemle 1940. novemberi számában. — Ugyanebben a levélben köszöni *Szentkúty Pál: A régi hazai nyomdák mintakönyvei* című könyvét, amely az akkori Magyar Bibliophil Társaság égisze alatt ugyancsak Kner Imre segítségével jelent meg még 1930-ban s egyike a Kner-nyomda klasszikus értékű termékeinek.

Misztótfalusi és Knerék sorsa között Kodály Zoltán több rokonvonást fedezett fel. Ennek Kner Imre is tudatában volt, de közismert szerénységével 1940. nov. 5-i levelében inkább a *különbségeket* hangsúlyozta. (4. sz.) Misztótfalusi korának egységes barokk stílusával szemben a 20. századnak még nincs egységes stílusa — ez sokszor ismételt meggyőződése Kner Imrének — s ez a hiány nagy mértékben hátráltatja a század könyvművészének munkáját. A gazdasági viszonyok is egészen mások ma, mint voltak Misztótfalusi Hollandiájában (akkor még Belgiumnak írták). Ama bizonyos „munkaterület" alatt, amelyre levelében utal, a közigazgatási nyomtatványok készítése értendő. Knerék mutattak példát arra, hogy a lehető legegyszerűbb célra szánt nyomtatványt is művészi módon lehet előállítani, sőt csakis így szabad, éppen a tömegek esztétikai

A XII. NEMZETKÖZI ÉPÍTÉSZKONGRESSZUS BUDAPESTEN

Három év előtt egy napsugaras augusztusi délutánon nyilt meg Hágában a történelmi nevezetességű Riddersaalban a XI. Nemzetközi Építészkongresszus. Itt olvastatott fel Budapest székesfőváros meghívása: üljön össze a legközelebbi kongresszus Budapesten. Néhány napra reá Amszterdamban Berlage mester nagyszerű alkotásában, a börze épületében kimondatott a határozat: 1930-ban az építészek Budapesten fognak találkozni. Az azóta állandóan folyó, mindig fokozódó munka most elérkezik a célhoz. A nemzetközi építészvilág képviselői Budapestre érkeznek, a magyar kollégák fogadják őket, megkezdődnek a tanácskozások, a Műcsarnokban rendezett nemzetközi tervkiállítás alkalmat ad a legtanulságosabb összehasonlítások számára.

A „Tér és Forma" köszönti az idegenből összesereglett vendégeket és kartársakat, köszönti a magyar kartársakat. A szerkesztők úgy vélik, hogy helyesen járnak el, amikor ez a modern építészetnek szentelt lap vendégajándékképpen ünnepi hasábjain a magyar építészek korszerű törekvéseinek összefoglalását mutatja be, hogy így a külföldiekkel is megismertesse a magunk munkáját a korszerű építészet kialakításán, hogy így a külföldiek meggyőződhessenek arról, hogy mi is sikerrel kivesszük a részünket abból a nagy feladatból, amelyet B. N. A. — a Hollandus Építészek Szövetsége — felejthetetlen fogadó estélyén Amszterdamban Weideweld kartársunk úgy határozott meg: „mi írjuk meg e kornak kőbevésett krónikáját".

A magyar építész számára ez a 100 kép pedig azt bizonyítja, hogy mi is tudunk korszerű módon tervezni és kivitelezni, hogy a magunk nehéz viszonyai között legalább is megkezdődött a korszerű építészet megteremtése. *A szerkesztők*

DER XII. INTERNATIONALE ARCHITEKTENKONGRESS IN BUDAPEST

An einem sonnigen Spätaugust-Nachmittag wurde der XI. Internationale Architektenkongress im historischen „Ridderzaal" in den Haag eröffnet. Die ungarischen Architekten überbrachten den Gruss und die Einladung der Hauptstadt Budapest für das Jahr 1930. Einige Tage später wurde in einem Hauptwerke der Neuen Baukunst, in dem Meisterwerke des Altmeisters Berlage, in der Börse von Amsterdam der Beschluss gefasst, dass der XII. Internationale Architektenkongress in Budapest tagen wird. Seit drei Jahren arbeiten die ungarischen Architekten an einem würdigen Empfang unserer Freunde und Kollegen, und hoffen, dass sie alle Erwartungen erfüllen werden, und die Gäste aus allen Herren Ländern lange und gerne an die Budapester Tage denken werden!

Die Herausgeber der Tér és Forma — Raum und Form — dieser der neuen Baukunst gewidmeten Zeitschrift, meinen, dass das beste Gastgeschenk, das sie den Mitgliedern des Kongresses anbieten können, eine knappe Übersicht der modernen und zeitgemässen Baubestrebungen in Ungarn sein wird, und versuchten auf diesen Blättern ein Bild dieser zu geben. Vielleicht werden diese Bilder sie davon überzeugen, dass die ungarischen Kollegen, trotz den herrschenden riesigen wirtschaftlichen Schwierigkeiten, ihren Anteil aus dem Ringen um eine Baukunst unserer Zeit ihren Anteil herausnehmen!

Auf den ersten Seiten zeigen wir einige Vorkriegsbauten, die darauf hinweisen sollen, wie schon damals überaus modern gedachte Bauten in Budapest entstanden sind; Bauten, die nicht nur in der vordersten Linie jener Jahre stehen, sondern weit nach vorne weisen. Namentlich soll auf die im Ausland unbekannte Tätigkeit des Architekten Béla Lajtha hingewiesen werden, der leider nur zu früh gestorben ist, und nur in ganz wenigen Werken seine Art beweisen konnte. Auch der grosse Entwurf für das ungarische Nationaltheater harrt noch der Verwirklichung — von dessen Art und Weise gibt aber das Adria Versicherungsgebäude Töry und Pogánys einen Begriff.

Der Krieg, der Kommunismus und der Trianoner Friedensvertrag schnitt alldiese Bestrebungen ab, nicht nur die wirtschaftlichen Verhältnisse, sondern auch politische, verhinderten es, dass die ungarischen Architekten diese Linie weiterentwickelten. Es folgte eine Art „Um 1800", ein neuerer Eklektizismus wurde auch offiziell begünstigt — so dass wir nur mit einer gewissen zeitlichen Verschiebung zu der baukünstlerischen Entfaltung unserer Zeit gelangen konnten. Die Bilder des Heftes geben einen Querschnitt dieser Strömungen. Ausgeführte u. erst geplante Bauten reihen sich aneinander,

und werden wohl das Interesse finden. Wir hoffen, dass diese Sammlung auch mit dazu beitragen wird, dass die Mitglieder des Kongresses mit dem Bewusstsein von uns scheiden, dass in Ungarn gleichgesinnte Kollegen an der Arbeit sind.

LE XII. CONGRÈS INTERNATIONALE DES ARCHITECTES À BUDAPEST

Dans la Riddersaal historique de la Haye, un aprèsmidi d'aout de 1927 fut inauguré le XI. Congrès International des Architectes, ou les architectes hongrois transmirent le salut et l'invitation de la ville de Budapest pour l'année 1930. Quelques jours plus tard, dans un chef-d'oeuvre de l'architecture moderne, dans la Bourse d'Amsterdam la décision fut prise, de tenir le XII. Congrès à Budapest. Les architectes hongrois travaillent depuis trois années, avec ardeur à la préparation d'un accueil digne de nos confréres et nos amis. Ils espèrent que leur travail satisfaire toutes les attentes, et que nos hotes se souviendront encore longtemps de leur beau séjour à Budapest.

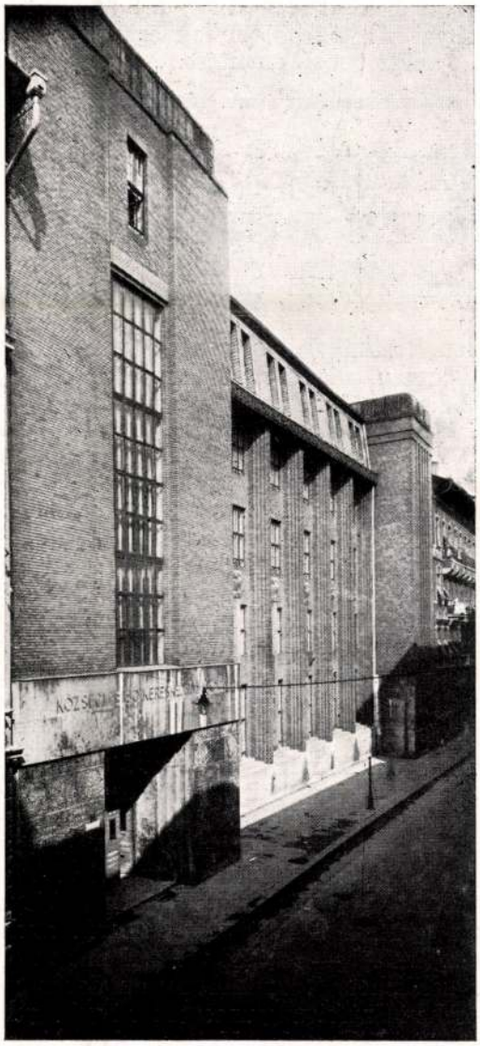

Lajtha Béla: Vasuccai iskola, Budapest. Volksschule — École elementaire — Publicschool 1914

Les éditeurs de „Tér és Forma" (Espace et Forme), de ce journal, consacré à l'architecture moderne, prétendent, que le meilleur cadeau, qu'ils puissent présenter aux membres du Congrès, soit un court résumé des mouvements de l'architecture moderne, conformes a l'esprit du siècle: dans l'architecture hongroise. En en faisant un court aperçu sur les pages suivantes, ils s'appliquent à démontrer, que les architectes hongrois — malgré les immenses difficultés économiques, prennent leur part dans la lutte pour une architecture nouvelle.

Par les premières illustrations nous présentons quelques constructions d'avant-guerre, qui pourront prouver, que même alors il y avait chez nous une architecture tout à fait modernement conçue en train de se développer. Ces constructions ne furent pas seulement les premières parmi celles, que l'on bâti dans toute l'Europe, mais elles indiquèrent alors d'avance le style, qui devait venir. Nous voulons attirer l'attention surtout aux oeuvres de M. Béla Lajtha, qui, malheureusement mourut très jeune, ne pouvant nous laisser que quelques bâtiments, comme preuves de son talent. Le grand projet — par MM. Tőry & Pogány du Théâtre National Hongrois, attend encore son exécution — et c'est seulement l'édifice de la Société d'Assurance Adria, construit également par MM. Tőry & Pogány, qui peut nous en donner une idée.

La guerre, le communisme, le Traité de Trianon ont brisé tous ces efforts. Non seulement les circonstances économiques, mais aussi une conviction politique empêchèrent les architectes hongrois de suivre l'impulsion, une fois reçue. Il s'ensuivit un certain mouvement „Vers 1800", un nouvau éclecticisme fut officiellement favorisé, de sorte que l'architecture hongroise arriva avec un retard au degré du développement architectural de notre temps. Les illustrations de ce cahier vous donnent un aperçu de ces mouvements, en publiant quelques dessins à coté des projets exécutés. Nous espérons beaucoup que cette collection contribuera aussi à l'appréciation de l'architecture hongroise moderne.

382 / 383. l.

Tér és Forma
1930. 9. 7.

Lajta Béla

ÖTVENÖTÖDIK ÉVFOLYAM. 3—4. SZÁM. 1931. JANUÁR 15.

ÉPITŐ IPAR
ÉPITŐ MŰVÉSZET

A budapesti építőipari szakmák ipartestületei, az Építőmesteri Képzettség megvizsgálására szervezett bizottságának hivatalos lapja

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
Egész évre 12 pengő, félévre 6 pengő Egyes szám ára 0.80 P. Postacsekszám 49.197 Hirdetési díj: m/m-kint 0.20 pengő	**DR. FÁBIÁN GÁSPÁR**	**Budapest, I., Nagyboldogasszony útja 7c** Telefon: Lá. 4—41 Automatáról előbb 582—20 tárcsázandó

Pallér és építész

Milyen csábító cím egy cikk elejébe! Különösen

Meg vagyok ugyan győződve, hogy ő közöttük is akadnék azért — négyszemközt — néhány megértő lélekre. De tudom azt is, hogy első gondolatuk

FEKETE és SIENNA **SAPHIR** a legújabb **fénymásolat.** Teljesen szagtalan — 2-3 perc alatt elkészül **FELLNER LEÓ** műszaki papírgyárában Budapest, V., Váci-út 4 Telefon: Aut. 228-48, 229-15

suk mögött bezáródott az élet ajtaja, a belső műhely csak födémekkel, igénybevételekkel és számvetésekkel dolgozik. Rájuk nézve megszűnt a kulturjelenségek felösmerése vagy befogadásának ösztöne, — agyszerkezetben, külsőben, modorban, lelkiekben, ott állanak ugyan az állványok tetején, avagy akár katedra dobogóján, — de a helyes eligazodás és az egyensúlyozás érzéke hiányzik, — mert azok az elemek, melyekből az építész összetevődik, hiányosak.

Főleg öntelt és önző gondolkodásmódjuk kizárja a magasabb életelveket, — nagyon sokaknál, jól ápolt családi hagyományok sem szabnak korlátot kicsinyes s csupán egyéni érdekeiket kielégítő és hajszoló modorosságuknak.

Ezek azok a jó Urak, kik a magasabb positiókban önmagukat tévesen klasszifikálják, mert a műveltségnek meglehetős közepes fokán állapodtak meg.

Egyszóval pallérstilusban gondolkoznak, éreznek és cselekszenek.

Semmi ok és semmi baj nem lenne, ha ez a jelenség pusztán egyénekre korlátozódna, akik az élet és események viszonylataiban irányító vagy döntő hatást nem gyakorolnak.

De igenis végzetszerű, ha az élen állók közül, — (ha a természetes elöregedés elve alapján is), — ezekből az elemekből is rekrutálódnak!

Ne méltóztassanak félreérteni! Nem egy elöregedett kor becsületes, de szűk látókörén túl látni nem akaró, szociális elgondolásban steril, a mai állapotok rémségeit fölfogni nem tudó, tisztességes egyének megbántásáról van itt szó, csupán egy morális [illegible] míg tulajdonságának legtöbbje az emberi életforma alacsony mesgyéit járja, — mert lelkiségénél fogva magasabbrendű gondolkodásra képtelen, — addig a Kulturélményekről ne csevegjünk.

Pallér és Építész! Bizony így csak az előbbiek maradunk, ha akár fönn az állvány tetején, vagy mondjuk egy előadóasztal dobogóján szerepelgetünk is.

Bizonyára több elmélyedés, — magunkbaszállás, — komoly dönteni szándékozásnál az igazság megközelítésének legalább akarása, — a még fennálló én, te, ő részvénytársasági forma kellemes és biztos odaítélő bűvészkedésének megszüntetése, — mohó nagyoknak mindent felfalni akaró étvágycsökkentetése meg fogná hozni a biztos javulást.

Igaz, hogy mindezek ellenkezőjére is akad régi formula, — biztos hatású olcsó pír is.

De reméljük, hogy mindezekre ezúttal már nem kerül a sor.

Könnyebb lesz annyival inkább mindezek teljesedése, mert hiszen immár egy régi korszak lezárult. Új hajnal közelget . . .

Azután idegeskedni sem kell már ezek után, hiszen már mindenkit fölvettek, akit csak fölvehettek, — a legklasszikusabb előadás is megtermette már a maga gyümölcsét és a legjobb terv is megnyerte az első díjat pontosan a programm előírásai szerint.

Szabadjon végül is cikkemet Orbán Ferenccel bezárni. Mert hiszen mégis csak az ő nemes írása inspirált ezen írásom elkövetésére.

Ajánlom a t. Építész uraknak, hogy művezető úr

akkor, ha Orbán Ferenc építőművész legújabb könyvének „Az építészetről a közönséghez" című írásnak lapjait forgatjuk. Mely végül is így determinál: „csak az tervezzen lakóházat, kinek a kulturforma tényleg élménye és aki mindenekfelett: *ember*."

Pallér és építész! Úgy vagyok velük, hogy egyiket se akarom megbántani, mert mindegyik a maga helyén elsőrendű fontos tényező. Csak az a baj, hogy néha — sokszor, összecserélődnek a szerepek. — A fentebb említett kulturélmény az egyikben meg nem kívánható, — a másikban pedig — általában — ritkán adódik. Talán a nevelés hiánya vagy hibája? Több, mint valószínű, hogy így van! Építészeink nagy része jól képzett, lelkiösmeretes s főleg a régibb évjáratuak, szorgalmas odaadással művelték szakmájukat. Volt is miért dolgozni, — a nyolcvanas és kilencvenes évek munkaalkalmai ma szinte legendaszerűek. Igy a kellő gyakorlat megszerzésében sem lehetett hiány.

Ha valami hiányzott, — az éppen az a fölfelé ívelés, mely az építész programmjában nem szerepelt. Vagyis egy *kulturprogramm* hiánya! — Nem is értünk rá! — mondanák bölcsen némelyek, — kiknek az a szokásuk, hogy egy kézlegyintéssel elintézni vélnek minden elmulandókat és elkövetkezendőket. Ezekkel nem szállok vitába. Már csak azért sem, — mert magas méltóságú mivoltukban, — vélük úgy sem versenyezhetek.

témát, — mert ma ez nem időszerű." Ezek azok a derék urak, — akiknek annak idején nem volt aktuális a mohi pusztára való kirándulás, — sem a mohácsi augusztusi nap, — hát még a negyvennyolcas tavaszi szelek, — melyektől mint tudatik, némelyek tényleg el is haláloztak.

Ha ez a betűvetéses kirándulás nem is olyan veszedelmes, — de sokak szívesebben vélnék, hogy maradjunk csak mindenben a jól bevált régiekben.

Én pedig azt vagyok bátor mondani és írni, — hogy mégis csak gondolkodjunk egy kicsit, — művelődjünk és haladjunk!

Ha Orbán Ferenc könyvében azt mondja, hogy az építész legyen elsősorban „*ember*", akkor visszatekintve néhány letűnt évtizedre, — megint csak úgy érzem, — hogy ez a két fogalom Pallér és Építész valahogyan összekuszálódott. Nagyon sok derék pallért ösmertem, akik közül talán egy sem akart több lenni annál, ami, — viszont sok Építész jelenik meg előttem a múlt ködében és a jelen padsorai között, akik a pallérkodásra hajlamosak. Nem úgy értem ezt, — hogy éppen — malter után kiabálnak, — de komoly, — életbevágó szakmabeli kérdéseknél és olyan helyeken, hol szakmabeli intelligentiájuk fölényét kellene adniok, csak kiabálnak avagy éppen csak kotyognak, — lehet hogy ezúttal is az ősi maltert érezvén vérereikben.

Ezek azok a jó Urak, akiknek szakmabeli tudá-

Központi fűtés TÓTH IMRE ÉS TÁRSA
Katona József-u. 4. Telefon: 223-93
egészségügyi berendezések, szellőztetés, vízvezeték, csatornázás, épületbádogos stb. munkák

ről, — mely minden körülmények között fennáll.

Fennáll pedig elsősorban igazságának teljében, másrészt környezetének és korának azon jelenségei mellett, melyek élesen rávilágítanak.

Mert mindaddig, amíg a tekintély elve, olcsó cifrálkodás és hangzatos címkórság mögé bújik, —

könyvét ne az elején, hanem a végén kezdjék olvasni. Ott áll ugyanis a megállapítás, hogy „az Építész legyen kulturember és legyen mindenekfelett a szó igaz értelmében: ember."

Hony soit qui mal y pense!

Uhu.

XII. Nemzetközi építész kongresszusról

V. Magyarország az építészek nemzetközi tervkiállitásán.

A Műcsarnokban rendezett kiállítás magyar csoportja három részre oszlott. 1. Modernek. 2. Eklektikusok. 3. Műemlékek. Volt még egy negyedik csoport. A magyaros architektura. Ez, egészen elkülönítve, a Nemzeti Szalonban került bemutatásra.

Párhuzamba állítva a magyar kiállítás anyagát a külföldivel, megnyugvással állíthatom, hogy a minőséget illetőleg, — szegénységünket és kicsinységünket jóval meghaladó hely illet meg minket az építőművészet mai hierarchiájában.

* *

1. MODERN ARCHITEKTURÁNK

fényesen állja a külfölddel való párhuzamot. Nekünk már a nagy világégés előtt a mai értelemben vett modern architektusaink voltak. Így voltaképpen megelőztük a hollandokat, a franciákat, a németeket. Nem volt semmi szükség, a háború után, modernségért a távoli szomszédságba fáradni.

Itt vannak sorra, az élete delén elhunyt nagy tehetségű *Lajta Béla* szebbnél-szebb modern dolgai.

A Tisza Kálmán-téri Fővárosi könyvtár I. díjat nyert terve. Egyszerű, nyugodt formáival, festői tömegcsoportosításával vetekszik a svéd Ivar Tengboom sokat emlegetett Konzertházával. A Vas-utcai kereskedelmi iskola és a Rákóczi-úti Erzsébetvárosi Takarék nyers tégla architekturája, mivel sem marad a hollandi Piet Kramer és W. M. Dudok, vagy a német Fritz Höger hasonló munkái mögött. Külön érdeme azonban, hogy ezeket tizenöt esztendővel meg is előzte.

Szervita-téren levő üzlet- és bérháza, horizontális tagozásával, reklámcélokat szolgáló parapetfelületeivel, mindenben állja a versenyt, Erich Mendelsohn mai áruházaival. Ezenkívül azonban van még egy felbecsülhetetlen értéke. Részleteiből, formáiból, magyar lélek zenéje csendül!

Utolsó alkotása az Abonyi-utcai zsidó gimnázium. Mások fejezik be. De a rajzain, a homlokon csókolt művész ihlete pihen. Milyen szép ennek az oskolának a portálja! Nyugalom és ünnepi áhitat árad belőle. A kicsi diák, aki könyveit a hóna alatt szorongatva siet ide, érezni fogja, hogy amikor lába e csarnok lépcsőjét éri, a tudomány templomának kü-

EGRI ÉS FIA Dr. EGRI ISTVÁN Központi fűtés vízvezeték csatornázás
okl. gépészmérnök / Budapest, VII., Rottenbiller-u. 28. / T. J. 318-01

szöbére lépett. A mesék világát élő gyermekek, értik a lelkek suttogó zenéjét!

*

Pogány és Töry Nemzeti Szinház terve, Adria biztosító társulat Deák-téri palotája, szintén a háború előtti időben fogant igen szép, modern alkotás. Sorra csatlakoznak ehhez: *Jónás Dávid és Zsigmond* Ujságháza a Dohány-utcában, *Málnai Béla* Cseh-Magyar bankja a Nádor-utcában, *Vágó László* bérháza a Horthy Miklós-úton, *Gyenes és Vajda* bérháza a Nagymező-utcában.

Háború után, ez a megcsonkított és kifosztott ország aléltan feküdt az ellenségek gyűrűjében. Lassú feleszmélés után, nagyon keveset építettünk. Ezeken az épületeken már kétségtelen a külföldi hatás. Nem is szükségből. Inkább divatból, hogy így még jobban megüsse a modernség mértékét.

Jelentős sikereink voltak városszabályozás terén. Itt látjuk ezekből *Forbáth Imre dr.* I. díjat nyert tervét Pozsony város szabályozásáról. *Rerrich Béla* szegedi fogadalmi templom terét, rajzban és modellben. *Gyenes Lajos* Szabadság-tér lezárásának II. díjat nyert pályatervét. *Komor Marcell és János* Madrid város szabályozásának pályatervét.

Érdekes *Györgyi Dénes* Barcelonában épült kiállítási pavillonja. Kár, hogy a magyaros jelleg helyett a keleti dominál. *Bauer Emil* Corvin mozgója, *dr. Kotsis Iván* Biológiai intézete, *dr. Barát és Novák* két bérháza *Jónás Dávid és Zsigmond* Phönix bérháza produkál még egy ország. Az olasz, francia és német reneszánsznak, a barokknak olyan gyöngyeit bírjuk e mesterektől, amelyekben az elmúlt koroknak minden régi szépsége és nemessége párosul az utódok magasabb technikai készültségével.

Vessünk csak rájuk egy pillantást. Opera. Egyike Európa legszebb szinházainak. Szemben vele az Államvasutak nyugdíjintézetének háza. A korai francia reneszánsz remeke. A régi Műcsarnok. Michele San Michele — versben. Nem messze innen, a gyönyörű Pallavicini palota. Az Andrássy-út végén, Della Robiához méltó, színes Műcsarnok. A nemesen egyszerű Szépművészeti Muzeum, ahonnan Vajda-Hunyad festői csoportjában gyönyörködhetünk.

Teréz-körút 30. Csodaszép német reneszánsz bérház. A New-York palota — barokk szimfonia. Az Uránia színház. Rákóczi-út 7. A lagunák mellől ide varázsolt barcarola. A Kuria. A parlament. A halász bástya. A ref. templom a Szilágyi Dezső-téren. Pár lépésre innen, van a Del Vecchio családnak két egyemeletes háza. Kacsa-u. 17., Batthyányi-u. 7. Mind a kettő méltó, arra, hogy kiegészítse ezt a minta-sorozatot.

A történelmi stilusokat követők csoportjában én ezeket az épületeket feltétlenül bemutattam volna a külföldi kollégáknak. Mert ezekben még van valami a quatrocento tavaszi frisseségéből, a virágzó reneszánsz kalászt érlelő nyarából, a barokk féktelen pompájából.

Ilona hősi fészke. A szepesi bányavárosok. *Lőcse.* Városház. Thurzó-ház. A Jakab templom, Mátyás király híres szárnyas oltárával. *Késmárk* sgrafittos harangtornya. *Eperjes* templomai, reneszánsz lakóházai. *Bártfa.* Városház. Szt. Egyed templom. *Kassa.* A dóm. Szt. Mihály kápolna. *Szatmár.* Székesegyház.

Külön csoport *Erdély.* Az ős szittya föld. Kincses *Kolozsvár.* A Hunyadiak építette templom. Előtte a „szirttetőn" a hadverő Corvin Mátyás. *Brassó.* A fekete templom, elragadó hátterével. A városház festői szilhuettjével. A Katalin bástya, jellegzetes tornyaival. *Gyulafehérvár.* Székesegyház. Az épület műemlék. A templom szent ereklye, amely Hunyadi János és Hunyadi László hamvait őrzi. A híres Károly-kapu. A barokk városkapuk egyik legszebbje.

Székelyföld, Kalotaszeg, vártemplomai, haranglábjai, hímes kapui, cintermei, ősi kopjafái. A magyar lélek, a magyar szív, a magyar föld legszebb dalai. Kőben, fában abból a korból, amikor a román megszállóknak még fogalmuk sem volt építészetről.

*

Hasábokat illenék szentelni azoknak a gyönyörű rajzoknak és festményeknek, amelyek építészek kezemunkáját dícsérik.

Kegyelettel vegyes elragadtatással néztem és élveztem *Pollák Mihály* eredeti színes rajzait, az egykori Redout és a várbeli Sándor palota belsőségeiről. Olyan frissek, olyan üdék még ma is ezek a rajzok, mint a tavasz pompájában mosolygó virágos rét.

Rajztechnika és színezés dolgában olyan meglepően szépek, olyan finomak, aminőt mai építészek aligha csinálunk. Hiányzik belőlünk a rajongásig menő gondosság, szeretet és ami talán a legfontosabb, — a türelem. Ezeket a lapokat, amelyek most a M. I.

Nagyon szépek *Csánky K.* felvételei. A zsámbéki templom távlati képét különösen kiemelem.

*

Amikor megváltam e szép képektől, úgy éreztem, hogy a lelkem egy szálát hagytam ottan. Ezekből a rajzokból, festményekből az architektusok lelke szólt. Ez tartotta fogva az agyamat, a szememet. A lelki gyönyör és a szellemi élvezet kettős ajándékát nyújtották nekem e művészien kidolgozott tervek.

Mi más a fotográfia. Hideg, élettelen, mint a gép, amely készítette. A múlt örömet rejtő romantikájával szemben, a jelen kíméletlen józansága. Géniusz alkotta műalkotás helyett, gépcsinálta használati tárgy. Tudom, hogy így is meglesznek egy ideig az emberek, de nekem mégis fáj, hogy amennyire távolodunk az isteni idealizmustól, annyira közeledünk a gép kijózanító, rideg kulturájához.

Magyar Vilmos

Felkérjük lapunk barátait, hogy az előfizetési díjakat a január 1.-iki számhoz csatolt postabefizetési lapon beküldeni szíveskedjék.

KRÓNIKA

Karkas Rezső tanácsnok szívbénulás következtében hirtelen elhúnyt. *Karkas* Rezső a székesfőváros tisztviselőkarának egyik legkitünőbb és legtehetségesebb tagja volt. A legszebb férfikorában, 45 éves korában, karrier-

a Pannonia-utcában — egytől-egyig a ma sikerült architekturái.

A nagyszabású technikai alkotások között első hely illeti meg *dr. Hültl Dezső* és *dr. Mihailich Győző* sikerült autóbusz garázsát a Szabó József-utcában. *Hajós Alfréd* gyönyörű fedett uszodája, mintája a modern épületnek. Alaprajz, szerkezet és felépítés között, teljes az összhang. Emellett kielégíti a rendeltetés és elhelyezéshez fűzött művészi igényeket is. *Lauber László* Fehérvári-úton épült „Excelsior" benzintöltő állomását, a „tárgyilagosság" erős hangsúlyozása mellett, igazán szépen és művészien oldotta meg.

2. EKLEKTIKUSOK.

A történelmi stilusokat követők csoportjában, a háború előtti évek munkáit látjuk. Akad néhány új keletű is. Feltűnő, hogy ezek között mennyi a barokk. Ime: *Korb és Girgl* belvárosi palotái. *Dr. Hültl Dezső* kegyesrendiek palotája. *Wälder Gyula* ciszterci gimnáziuma. *Kertész K. Róbert* és *Svób Gyula* premontrei gimnáziuma Gödöllőn. *Szende Andor* kastélyai. *Komor* és *Jakab* vigadója Pozsonyban. *Györgyi Dénes* és *Münnich Aladár* Déry muzeuma Debrecenben.

Az igazi eklektikusok, a valóban hagyományokra támaszkodók munkáit azonban hiába keressük. Unger Emil, Petscacher Gusztáv, Schmahl Henrik, Láng Adolf, Schickedanz Albert, Alpár Ignác, Hauszmann Alajos, Schulek Frigyes, Pecz Samu, Lechner Ödön, ezuttal nem jutottak szóhoz, amit én lelkemből sajnálok.

Ezek a vérbeli historikusok, mint bolygók csoportosulnak a legnagyobb magyar eklektikus: *Ybl Miklós* glóriás alakja köré. Ezeknek a budapesti munkáiból olyan gyűjteményt lehetett volna bemutatni, amihez foghatót, Olaszország kivételével, aligha

Ezek az építészek voltak az utolsó regősei azoknak a csodás koroknak, melynek egy Ervin von Steinbach, egy Bramante, egy Lorenzo Bernini volt a világrszóló muzsikusa. Bennök még élt az olthatatlan láng, mely a tradiciók oltárán kelt életre és amelynek tüze, ott ég ma is, örök szép munkáikon.

Amiket mi csináltunk, azok csak halk akkordjai az elődök nagyszerű szimfoniáinak. A bágyadt, tüzét vesztette, őszi napsugár . . .

3. RÉGI DICSŐSÉGÜNK.

Ha lelkem érzését szabadon követném, himnuszt zengenék arról a teremről, amely Magyarország műemlékeit foglalta magában. De nem merem a lantomat elővenni, mert az ének vége szomorú kesergő lenne, letünt idők régi dicsőségéről, elrablott kincsekről, amely éhes szomszédok zsákmánya lett . . .

*

A Műcsarnok nagy terme tele volt aggatva műemlékeink nagymértékű fényképeivel. Ezek a *műemlékek* époszi szépséggel regélnek nagyar előidőkről, magyar vitézségről, évezredes dicső múltról és szomszédaink feletti kulturfölényünkről.

Egységes, összefüggő csoport Észak-Magyarország. Templomok, kastélyok, várak, úri házak, műkincsek. Az ősi koronázó *Pozsony*. A csúcsíves dóm. Apsisában Donner Ráfael ólomból vert híres Szt. Márton szobra. Fadrusz ledöntött márvány csudája. A lovon ülő Mária Terézia. A reneszánsz városház. A barokk primási palota.

Nagyszombat. Az egykori egyetemi város régi templomai. *Trencsén*. Csák Máté büszke vára. A selmecbányai vár. A körmöci vártemplom. *Csütörtökhely*. Szapolyai kápolna. A munkácsi vár. Zrinyi

E. E. olvasótermét díszítik, sokszorosíttatni kellene és a Műegyetem, Iparművészeti főiskola, Rajztanárképző folyosóin kifüggeszteni, hogy az ifjú nemzedék is gyönyörködjön bennök és tanuljon belőlük. De bátran oda lehetett volna állítani *Sirén* finn építésznek a Helsinki parlament belsőségeiről készített rajzai mellé. Nem tudom, nem a mi vén Pollákunk lett volna-e a győztes!

Myskovsky Viktor neve régen feledésbe ment. Kevesen tudják, hogy ő a magyar Viollet le Duc, aki műemlékeink felvételével maradandó érdemeket szerzett. Tudós és művész egy személyben. Észak-Magyarország összes műemlékeit, egyházi műkincseit, hangya-szorgalommal dolgozza fel. Megrajzolja és egy hatalmas munkában a külfölddel is megismerteti. *Kunstdenkmale des Mittelalters und der Renaissance in Ungarn* a címe ennek az értékes munkának. Bécsben jelent meg. Minden lapja, még a legkisebb részlet is, szeretettel és stilusérzékkel van megcsinálva. Ennek a műnek, néhány, a mester által készített eredeti lapja volt itt kiállítva.

Nádler Róbert egész sorozat aquarellje közül, a jaáki templom homlokzata és a pécsi bazilika belseje, frisseségével, megkapó meleg színezésével, bravuros térhatásaival — egyike a tárlat legszebb munkáinak.

Laszgallner Oszkár, aki Nádlernek a Műegyetemen utóda, itt is méltó utitársa. Amíg Nádler vízfestményeivel remekelt, Laszgallner olajba festette képeit. Az egyetemi templom faragott szószékének és a belvárosi templom belsejének tündöklő pompáját, csak ilyen ragyogó festmények adhatják hűen vissza.

A román templom puritán belsejének áhitattal teli fenségéhez elég az aquarell természetes színskálája. A barokk gazdag, aranytól csillogó díszeihez, az olajfesték tüze, fénye szükséges.

jének majdnem a csúcspontjáról ragadta el a halál, fiatalon, munkakészségének és munkaképességének teljességében vetett véget fáradhatatlan és páratlanul szorgalmas munkásságának az a szívbaj, amelyről neki magának sem volt tudomása, amelyet valahol a frontokon vagy hosszú hadifogsága alatt szerzett s mely alattomosan őrölte fel látszólag hatalmas szervezetét.

Karkas Rezső tanácsnok 1886. szeptember hó 3-án született és a budapesti Műegyetemen szerzett gépészmérnöki oklevéllel 1908. november 1-én lépett a főváros szolgálatába. Előbb mérnök, majd főmérnök lett. 1914-ben mindjár a háború kitörése napján bevonult katonai szolgálattételre, majd orosz hadifogságba esett, amelyből csak 1920-ban tért vissza. Amikor állását újból elfoglalta a városházán, előbb az útépítési, majd a közlekedési ügyosztályba nyert beosztást. A közlekedési ügyosztályban az autóbusz-ügyekkel foglalkozott s az autóbusz-közlekedés nagyarányú kifejlesztése s az autóbuszgarázs felépítése az ő munkásságának köszönhető. 1927. december 29-én műszaki tanácsossá választották meg és ekkor egyszeriben magasra ívelt a karrierje. 1930. január 26-án már műszaki főtanácsos lett, négy hónap múlva pedig, 1930. május 28-án *Solty* Lajos nyugalomba vonulása után műszaki tanácsnokká választotta meg a törvényhatósági bizottság. A polgármester a városháza egyik legnehezebb ügyoszályának, a középítési ügyosztálynak a vezetését bízta a kitünő képességű műszaki tanácsnok avatott kezére. Karkas Rezső olyan ügyosztály élére került, amelyben a vezető tanácsnokot sok millióra rugó közmunkák kiadása körül óriási felelősség terheli, éppen ezért éjjelt is nappallá tett, hogy az ügyosztály összes ügyeivel a legaprólékosabb részletekig megismerkedhessék. Még a nyári szabadságát sem vette ki, hanem szünetlenül dolgozott sokszor a késő éjjeli órákig és még a referenseit is számtalan esetben este 9 és 10 órára rendelte be magához referátumra, miután miután a déleleőtti órákban, amikor a felek állandóan zaklatják a tanácsnokot, referenseit nem fogadhatta, a délutánt pedig

Lajta Béla, építész

MDk

Egyike azoknak, akik a magyar építészetet európai színvonalra emelték

Könyvek róla

Károlyi Antal: Rados Jenő: Magyar építészettörténet 8. l

NÉPSZABADSÁG, bp. 1962. jan. 11.

A VASSZERELVÉNYEK SZEREPE A MODERN ARCHITEKTURÁBAN

Az utolsó két év rohamos fejlődést jelent a modern architektúra történetében. „Levegő és világosság" a legdivatosabb jelszó, mely természetszerűleg sokszor túlzásokra ragadja a csapongó fantáziájú modern művészt.

Az uccai falsíkhoz közvetlenül állított és teljesen üvegből készülő hengeres lépcsőházak, a földszinttől a VI-ik emeletig végigmenő vasüvegfalak és más hasonló megoldások ma még túlzások, amilyenek minden feltörő új irány kezdetén voltak és lesznek.

Azonban botorság volna észre nem venni, vagy kicsinylőleg tudomásul venni a teljesen kiforrott alkotásokat, melyek gombamódra nőnek ki Amerika, Németország, Franciaország és Hollandia talajából. Bizonyos, hogy az építőművészet forradalmi átalakulás előtt áll, melynek egyik igen lényeges jellegzetessége, a vasnak, fémnek és üvegnek óriási szerepe a modern építkezések tervezésénél.

Csodálatos, hogy a mai magyar építőművészek között aránylag milyen kevés akad, aki a modern külföld feltörő újítását nálunk meghonosítaná, pedig nálunk már 15—16 évvel ezelőtt létesültek olyan alkotások, melyek méltán sorakozhatnak a külföld legújabb modern létesítményeihez, sőt bátran ezek előfutárjai gyanánt tekinthetők.

Néhány jónevű építészünk például már a háború előtti években hódolt ugyanazon eszméknek, melyeket a külföld forradalmi újításként üdvözöl.

A külföldön napról-napra szaporodnak az új, komoly folyóiratok, jelentős építészeti szakkönyvek, melyek egyedül az új irány szolgálatában állnak. Az e körül keletkezett irodalom ma már oly nagyterjedelmű, hogy alig lehet figyelemmel kísérni.

A korszerű építészet művelői közé ma már világhírnévnek örvendő építőművészek tartoznak és nincs messze az az idő, amikor nálunk is mind több művelője lesz az új iránynak. Ez a fejlődés minden bizonnyal kell, hogy nálunk is elkövetkezzék. Foglalkoznunk kell az új anyagok által adott lehetőségekkel.

Amerika és Anglia már évtizedek óta túlnyomóan vasból építi még a közönséges bérházak ablakait is. A vékony, finomvonalú vasablak jól konstruálva, a lakóháznak új kifejezést ad; befelé a szükséges kényelem, nagy világosság és fényfelület, kifelé a keskeny acélváz harmonikus összeolvadása az új architektúra formáival. De üzlet, áruház, kórház, gyár és irodaépület tervezésénél ma már nálunk is nélkülözhetetlen kelléke az építészetnek a nagy üvegfelületekkel való komponálás.

Ha nézzük a modern reklámok mindjobban kidomborodó jelentőségét a közgazdasági életben, akkor azt kell mondanunk, hogy ezen jelenség mellett sem mehet el a tervező közömbösen és az

Töry és Pogány: Adriai biztosító székház. 1914

Jónás Dávid és Zsigmond: Ujságpalota, 1913

Korb Flóris: Műterem

általa tervezett új építkezéseknél már eleve kell számolnia a reklámobjektumoknak a ház építészeti formájával való szerves összeépítésével.

Csodálatos, hogy egyes művészek valósággal látnoki szemmel tudnak a jövőbe nézni. Ez kitűnik például Lajta Bélának 16 évvel ezelőtt épített Szervita-téri házánál, ahol a földszint, valamint az I. és II. emelet feletti párkányok már az épület szerkezetével úgy vannak szervesen összeforrasztva, hogy ezekbe szufitaszerű rejtett reklámvilágítás applikálható anélkül, hogy a ház architektúráját utólagosan felszerelt ízléstelen, ormótlan létesítményekkel elcsúfítsák. 16 évvel ezelőtt még senki sem sejtette, hogy az európai világvárosi életben a fényreklámok milyen fontos szerepet fognak játszani, de a jövőbe látó lángész éles szeme már számolt a jövő eshetőségeivel.

Arra, hogy építészetileg kritikát mondjak az új irányról, nem vagyok hivatott, de szolgálatot vélek teljesíteni építészeinknek, ha néhány fényképen pár olyan alkotást mutatok be, melyek igényt tartanak arra, hogy szerény mintaképei

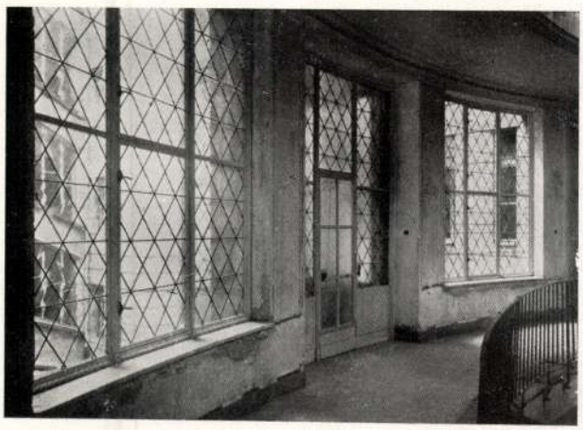

Málnai Béla: Lépcsőházrészlet. 1927

Málnai Béla: Bérház. 1912

Málnai Béla: Bankpalota. 1913

233

233. KERESZTELŐ MEDENCE.
FONTS BAPTISMAUX.
EN CUIVRE RÉPOUSSÉ.

TERVEZTE LAJTA BÉLA.
RÉZBŐL DOMBORÍTOTTA GALAMBOS JENŐ.

EGYHÁZMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS.

234

234. A MEDENCE FÖDELE.

235.

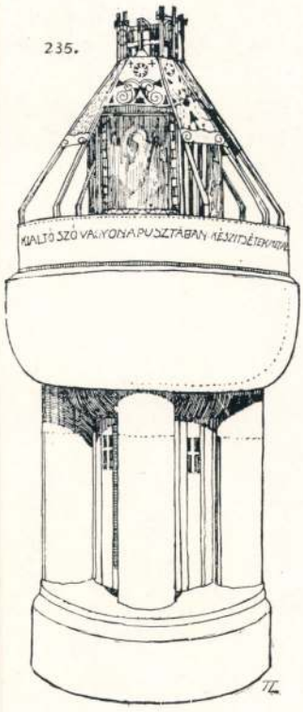

235. KERESZTELŐ MEDENCE,
„A MŰHELY" KÁPOLNÁJÁBÓL,
TERVEZTE: TÁTRAY LAJOS.
FEDELÉT VASBÓL KOVÁCSOLTA:
IMREGH PÁL.
MŰKŐ-ALAPZATÁT KÉSZÍTETTE:
HÁMMERLE ÉS TÁRSA.
FONTS BAPTISMAUX.

EGYHÁZMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS.

Autobusz-megálló. 1928

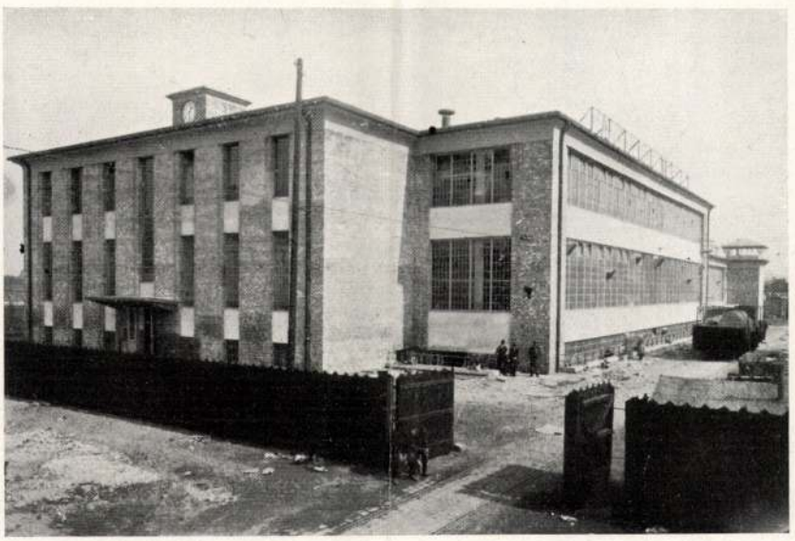

Quittner Ervin: Textilgyár. 1928

legyenek az új építészet egyik fontos mellékágazatának, a vassal és üveggel való építkezésnek.

Rámutatok ezzel kapcsolatosan azon körülményre is, hogy milyen fontos a nagyközönség ízlésnevelése szempontjából az uccákon elhelyezett kis objektumok ízléses építészeti kiképzése. A reklám-szekrény, a fényoszlop, várócsarnok, üzleti portál, stb. művészi kiképzése fokozott figyelmet érdemel, mert rendeltetésénél fogva állandóan széles néprétegek szemszögébe ütközik. Ezen a téren a tervező művész és a feladatot szeretettel, megértéssel kezelő iparos igen sokat tehet a közért. A feladat nem hálás, mert ezen építmények előállítási költségei összegszerűleg nem oly nagyok, hogy az érte fizetendő honorárium arányban állna a munkába fektetett fáradsággal. Inkább az ügy iránti szeretet bírja rá a vele foglalkozó szakembert, hogy a megszokottól eltérőt produkáljon. Néhány ilyen létesítményt jelen cikk keretében is bemutatok.

Frankfurt városa az általa épülő kislakásos bérházakban (úgynevezett „Siedlungs-Bauten") majdnem kivétel nélkül normalizált vasablakokat alkalmaz, melyek az angol ablakok módjára vannak konstruálva és nagy mennyiségekben előállítva alig drágábbak a fából készült ablakoknál.

Utcai telefonfülke. 1927

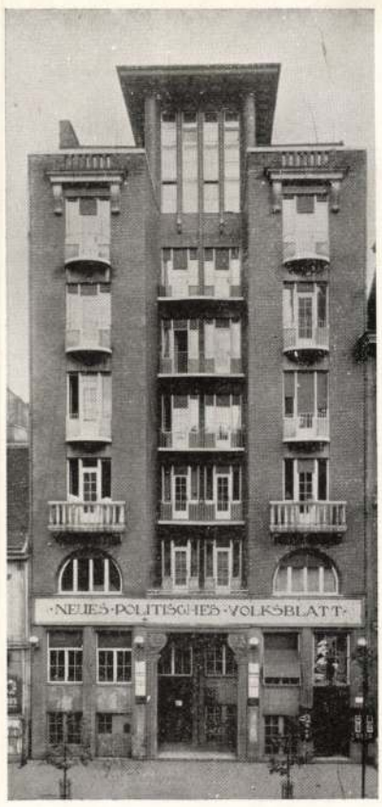

Gyenes és Vajda: Ujságház. 1913

Az ajtótokoknak és ablakoknak vasból való készítése feltétlenül nálunk is tért fog hódítani, különösen akkor, ha a jelenlegi sokféle méretet néhány legsürűbben használatos normálméretre sikerül leegyszerűsíteni és a normálizálás révén minden ilyen méretből nagytömegű darabszám lesz legyártható.

Az angolok a kitűnően záródó vasablakok konstrukcióját már oly tökéletesen oldják meg, hogy azok minden aggály nélkül a legkényesebb igények kielégítésére is alkalmazhatók. Bizonyára rövidesen nálunk is sor kerül ezen évek óta bevált szerkezetek alkalmazására. A nyugati országokból jövő fejlődés fel nem tartóztatható és ha itt-ott eleinte kiforratlan megoldásokkal is találkozunk, végeredményben a konzervatív építészet és modern építészet művelői találkozni fognak egy oly egészséges középúton, mely új irányt szab az eddigi építészetnek.

Somogyi Károly, mérnök

EXTERIÖRÖS UJ HÁZAK.

Láthatón a legkonzervativebb művészet az építés. Stilusait csak sok évtized érleli meg s hogy kész formát kapott, azontul is hosszú időig s csak éppen egy kevés átváltoztatással használatos. Vannak ebben fizikai kényszerek, mik nehezitőként akadékoskodnak. Nehézségi és szerkezeti törvények S van még valami banális emberi elfogultság, hogy minden épület a legkomolyabb arculattal mély titkok elfüggönyözője legyen. Az olasz román s az olasz rönöszansz stilus színe, hideg sötétség, a fény óvatosan bujhatik át zárkozott ablakain, sok benne a merev, a kemény kő; az úgynevezett rustica — az oldalvégek diszitése megint csak kő — faragott előkelőségben. Az épitésnek akkor, de ma is ez volt az emberi gondolata; hogy méltóságos legyen. Ünnepet, vasárnapokat jelentett a művészet, természetfölöttit a művész, csodálatot a néző. Ennek a pszihikai relációnak megváltozásával, mikor természetes érzések, napiszükséglet s nagyobb életerős cinizmus szerezte a belelátó tudásokat, úgy lett a művészet mai. Őszinte, igaz, nyilt, bizalmas. Az épitkezés meg elfelejtett ornamentikus lenni, egy diszitési gondolat; belső eltitkoltság s lett egyre inkább külső élete. Polgári kényelem szabta ki, a praktika szólította most életbe, az egészséges napsugár után a vágy, a tartózkodást nem ismerő közvetlenség. Egész életét, ha a szabadban tölthetné az ember, hogy kedve hangulata, izmai ereje s életakarata megfokozódnék.

A térségek kifelé helyezkedtek; először igy fejlődnek az erkélyek s ezekből később a terraszos nagyobb kiugrások. Ma meg a néha az egész épületet szélességében körülpántoló rácsos folyosó, gyakran kőből is korlátozva. Burkolt s földig érő balkonok, üveggel elzárt, de szétfüggönyözhető foajék, háztetejére épitett sétahelyek, csupa nyiltság lesz az épület. Hová a nap bármelyik percében kivülről belenézhetünk és láthatjuk is az életet. A jó egyszerű s őszinte falu képe ragyog elénk — minden komplikáltság nélkül szemtől-szembe élnek az emberei, a sok fény tágra nyitja szemüket, s az épületen is követelik a sok nyilást.

Ez a pszikológiája az ilyen épitkezésnek, amivel együtt művészi modulációi is elváltoznak. Más lesz a perspektivája, lényegesen más. Széles uccákat megkövetel, a homlokzatot a térbe beleépiti. S nem elég neki a dekorativ rajz vagy relif cifrálkodás, már ennél inkább épit — formákkal dolgozza ki a karakterét. A legtöbbször átírt hatóságokhoz, pályázati programmok megváltoztatása, illetőleg javitása tárgyában és legtöbbször eredményesen. A szövetség emelkedő tekintélyét mutatja, hogy eddig soha el nem ért számban, 15 esetben kérték birálati küldésre. Ezen pályázathoz, illetőleg kiküldöttek a következők:

Királyhalmi Körösy Albert, Miskolci Kereskedők és Gazdák köre pályazatánál;

Pogány Móric, Államvasuti hivatalnok házak pályazatánál;

Vidor Emil, Nyirviz szabályzó társulat pályazatánál;

Meller Dezső, besztercebányai színház és vigadó pályazatánál;

Porgesz József, zentai városháza pályazatánál;

Szivessy Tibor, gyergyószentmiklósi Kossuth-szobor pályazatánál;

Jónás Zsigmond, brassói közkórház pályazatánál;

Spiegel Frigyes, kálvin-tér szabályozási pályazatánál;

Matouschek Ferenc, a budai izr. hitközség pályazat juryjébe;

Szabolcs Ferenc és Földes Ede, a kereskedelmi csarnok pályázat juryjébe;

Medgyes Alajos, brassói közkórház II-ik pályazatánál;

Horváth Antal a kisvárdai községháza pályazatánál;

Lajta Béla, az Erzébet királyné emlék pályazatánál;

KOSSÁNYI ISTVÁN
MŰSZAKI MŰKŐ ÉS HÉZAGMENTES PADLÓGYÁR
BUDAPEST, VI. KER., CSÁNGÓ-U. 3.
Telefon 130—86. 161. Telefon 130—86.

„Aurora" hézagmentes asbestpadlókelegánsszinekben. Facementburkolólapok. Szigetelőlapok Villanyvezetéki átkapcsolólapok. Márványutánzatu éjjeli szekrény lapok.

TELEFON·67-34 BÖHM·BÉLA TELEFON 67-34
KÁRPITOS·ÉS·DISZITŐ
BUDAPEST·IX.·KER.
ÜLLŐI-UT·29·SZÁM
SPECIALISTA·ANGOL·BÖRBUTOROK·ÉS·FRANCIA-STYL·BUTOROK·KÉSZITÉSÉBEN

Medgyes Alajos, a Nemzeti színház pályazatánál;

Vágó László, a fővárosi árúbódék pályazatánál.

A szövetség ezenkivül az orsz. képzőművészeti tanácsba 6 évre terjedő mandátummal kiküldötte Dr. Neuschloss Kornél és Vidor Emil mestereket. Az Aradi vértanu emlék előkészitő bizottságában Pogány Móric, a Nemzeti szinház programmkészitő bizottságába Spiegel Frigyes, a Római nemzetközi kongressuson Scheiber Miklós, a drezdai nemzetközi hygienikus kiállitáson Neuschloss Kornél és Pollák Manó, a Munkácsy siremlék leleplezésén Lechner Odön mester képviselték a Szövetséget.

A főváros szabályozásának kérdését előbbre vinni volt célja a pályázatnak, melyet a szövetség rendezett, a Nemzeti szinház elhelyezésének kérdésében. A pályázat elbirálásában részt vett Dr. Bárczy István polgármester és Molnár Viktor államtitkár is. Első dijat Lajtha Béla, II. Stobbe Ferenc, III. dijat Lichtmann Győző nyerték el. Hasonló célzattal a szövetség most egy ujabb városrendezési pályázatot hirdetett, az angyalföldi telkek szabályozására. A pályázatra 6500 korona áll rendelkezésre. A programm előkészitésében a szövetség tagjain kivül Bárczy István polgármester, Dr. Harrer Ferenc tanácsnok és Warga László műszaki tanácsos vettek részt. A pályázat a nyár folyamán ki lesz irva. Nagyobb erősebb hangsúlya meg a mozgás, amibe az erős tagoltság viszi bele a nagy fordulatokat tevő, a lendülő. Az épitészetet a legkésőbben ismeri meg a laikus ember — bár egész életén át vele él, de erős komplikációkat gondol bele, s különös fantasztikum rajzolja formáit, csak ezért. — só. —

JÁTÉK ÉS MŰVÉSZET.

Csákányütések nyomán feltalált sirok, őskori barlangok nagyszerü igazságokat szolgáltatnak előttünk. Amit belőlük száraz szobatudósok elraktároztak kategórikus muzeumpolcokra — nekünk mély profilvonásokat mutatnak!

Ezek a kisméretü, naiv barlangfreskók, azok a formákra mintázott edények és szerszámok egy koncentrált fantáziára vallanak! Elmondták erről, hogy az ősembernek volt már szépérzéke; hogy a teret kitölteni akarta. De inkább hihető, hogy ezekben a luxus dolgokban egy játék-kedv nyilvánult meg nála. — Egy kis világot akart teremteni, csak azért, hogy valamit csinálhasson, hogy belevigye fantáziáját. Ismerjük legrégibb épitészeti emlékeit és szobrait. Ismerjük azokat a naiv, észszerü festményeket is.

Megfigyelte a szaladó sertést, a gubbasztó madarat — s egyszerü látását primitiv eszközökkel eljátszotta, elzenélte. Utána álmodta a növényi formák összetartozóságát.

Az őskori ember intuitiv játékkedve egyazonos a primitiv, ösztönökkel biró gyermekével.

Naiv rajz szines ceruzákkal. Zenélni akarás apró épitő-kövekkel. Homokbuckákból hegy, völgy, templomok. Haszontalan apró tárgyak bevonása a fantázia szuverén hatalmával.

A játék tehát képzeletvilág; nem létező dolgoknak fantáziával való felruházása.

Mi más a művészet? Ki más a kétéletü művész??

A gyermekjátékok kisméretüek — a primitiv művészet is ezért kisméretü. Végtelen dimenziókat ezért tesz végessé, kezelhetővé, — játszhatóvá.

De a művészet életszerü is — mert a játék sem egyéb mint az élet kicsiben. A művészet tehát ismeri az életet! A játszó gyermeknek is vannak fogalmai.

9 HALMAI LAJOS Vizmű vállalat. fürdők, vízvezeték. csatornázás és légszesz-vezetékek. Budapest, II., Nyúl-utca 11. sz. (Saját ház) ····· Telefon: 172-89.

VILLANYFORGÓ BERENDEZÉSTT FÉNYMÁSOLÓ INTÉZET POSITIV, NEGATIV, SÉPIA PAPIR- ÉS VÁSZONRA ALLUMINIUM NYOMÁS

RAPID FÉNYMÁSOLÓ MŰINTÉZET

MŰSZAKI PAPIR ÁRUK

TELEFON: 169-19 BUDAPEST, VI. ARADI UTCA 17. TELEFON: 169-19

VIDÉKI MEGRENDELÉSEKET ÉS RAJZMÁSOLATOKAT AZNAP POSTÁRA ADUNK

MŰSZAKI PAPÍR, ÁRUK. ÉPITÉSZI ÉS MÉRNÖKI NYOMTATVÁNYOK RAJZSZEREK ÉS IRODA-BERENDEZÉSEK RAKTÁRA

A FŐVÁROSI KÖNYVTÁR TERVPÁLYÁZATA

(ÉS VALAMI A ZSÜRIKRŐL)*

AMIKOR a községi nyilvános könyvtár részletes pályázati programmja megjelent, azt mondták az építészek, hogy sem ilyen programmal még nem volt dolguk, sem olyan népes pályázat még nem volt, amilyen ez lesz.

Az első véleménynek örültem, a másodiknak nem hittem.

Azután beérkezett tizenhét pályamunka. Akárhány kisebb pályázaton is kétszeranynyival találkozunk. Nem csudáltam.

Nem volt meglepő az sem, hogy a zsüri ítélete ellen éppen a művész-építészeknek volt a legtöbb kifogásuk. Nekem sem tetszett szerfölött; bár ha nem is eredménye miatt. S megvallom: bár én sem hallottam kevesebb rosszat a művészeti pályázatokról, mint mások, az első eset, amikor részem volt „bíráskodni", nem kívánatta meg velem, hogy valaha másodszor is részesedjem ilyen dicsőségben.

Hogy zsüri ítéletén föl ne háborodjunk, ahhoz nyilván az kell, hogy lássák: akármilyen is, helyes, helytelen, de őszinte közös érzésből fakadt.

De a mi zsüriinknél ez nem lehetséges; mert szabály szerint híjával vannak annak, amit a szociológiában kollektív léleknek neveznek.

Ez a valami pedig csak az érzés és akarás közösségéből alakulhat ki. Többségi szavazásból nem. Világnézetekről nem lehet szavazni.

Már pedig mi más történik a mi zsüriinkben, amelyek összeállításánál rendszerint gondosan ügyelnek, hogy benne legyen a MMÉE és a MÉSZ, a közmunkatanács és a város, vagyis sokszor a legellentétesebben érző és akaró lények.

Ezért haszontalan ma minden fölháborodás, amely a zsürik ítélete nyomán minduntalan fölfakad. Elfogadható ítéleteket csak akkor fogunk kapni, ha vagy teljesen egynézetüek, egyérzésüek a bírák, vagy ha elvonunk a zsüri ítélete alól mindent, ami érzés és ízlés dolga.

Az építészeti pályázatoknál tehát vagy olyan bírákat válasszanak, akik mindannyian egy művészeti irány hívei, vagy pedig zárják ki a művészeti kérdések bírálatát.

A mi viszonyaink közt csak erről lehet szó.

Nem lehet tehát másról szó, mint a tervek azon szempontból való bírálatáról, hogy az épület célszerű lesz-e és technikailag helyes? Mert erről lehet racionálisan, érvekkel, tapasztalatok alapján beszélni. És figyelmen kívül kell hogy maradjanak a homlokzatok és távlati képek és minden egyéb művészi adalék.

Hogy milyen stílusban, milyen homlokzatokkal stb. építse házát, azt döntse el majd a rendelő a maga ízlése szerint, ha a szakemberek illetékes — de csak erről illetékes — tanácskozása eldöntötte, melyik alaprajz és metszet fejezi ki legjobban az épület célját és elégíti ki a technikai követelményeket.

Más szóval: a zsüri ne döntsön másról, mint arról: melyik alaprajz nyomán lehet a célnak legjobban szolgáló épületet technikailag tökéletesen megépíteni?

A községi nyilvános könyvtár és közművelődési intézet (helyesebben: kultúrház) tervpályázatánál nézetem szerint ennek az általános követelménynek a következő konkrét formát kellett öltenie:

1. Melyik az az *alaprajz*, amely a legpregnánsabban fejezi ki a tervezett épület kettős funkcióját, azok összefüggését, de egyúttal különféleségét?

2. Melyik könyvtárrészi *alaprajz* biztosítja legjobban a könyvtár célját, amely:

* E cikket Szabó Ervin székesfővárosi főkönyvtáros tollából lapzártakor vettük. Az építészetet érdeklő kérdéseket még talán senki oly nyiltan és széles látókörrel nem érintette, mint szerző, konkluziója azonban nem fedi véleményünket. Technikai okok gátolnak meg abban, hogy a felvetett közérdekű kérdésekről azonnal nyilatkozhassunk; jövő számunkban kimerítően fogunk a kérdéssel foglalkozni. *A szerk.*

A Ház 1911. IV. é.

»a legjobb könyveket a legtöbb olvasónak a legolcsóbb áron«?

A pályázati programm igen részletes és szigorú előírásokkal óhajtotta biztosítani e követelmények teljesítését s hogy ez a feladat milyen nehéz volt, mutatja a beérkezett művek aránylag kis száma.

Ha A Házban ezen hasznossági és technikai szempontokról volna szó, kifejteném továbbá, hogyan redukálódik a második kérdés arra az egyszerű problémára: melyik alaprajz biztosítja a legolcsóbb adminisztrációt? De mert már a közölt munkák megválogatásában is tisztára a szerkesztőség művészeti elvei érvényesültek, lehetetlen azon töredékanyag kapcsán, amelyet A Ház reprodukált, ebbe a kérdésbe belemennem, ha nem akarok méltánytalanságokat elkövetni. Viszont ha csak a pályázat művészeti eredményéről kellene nyilatkoznom, megmondanám: nekem is a Lajta terve tetszik legjobban.

De ez nem kötelez senkit. Zsürit legkevésbbé. Egyéni ügy. Ízlés dolga. És nem dönti el különösen a fent körülírt két kérdést.

Szabó Ervin.

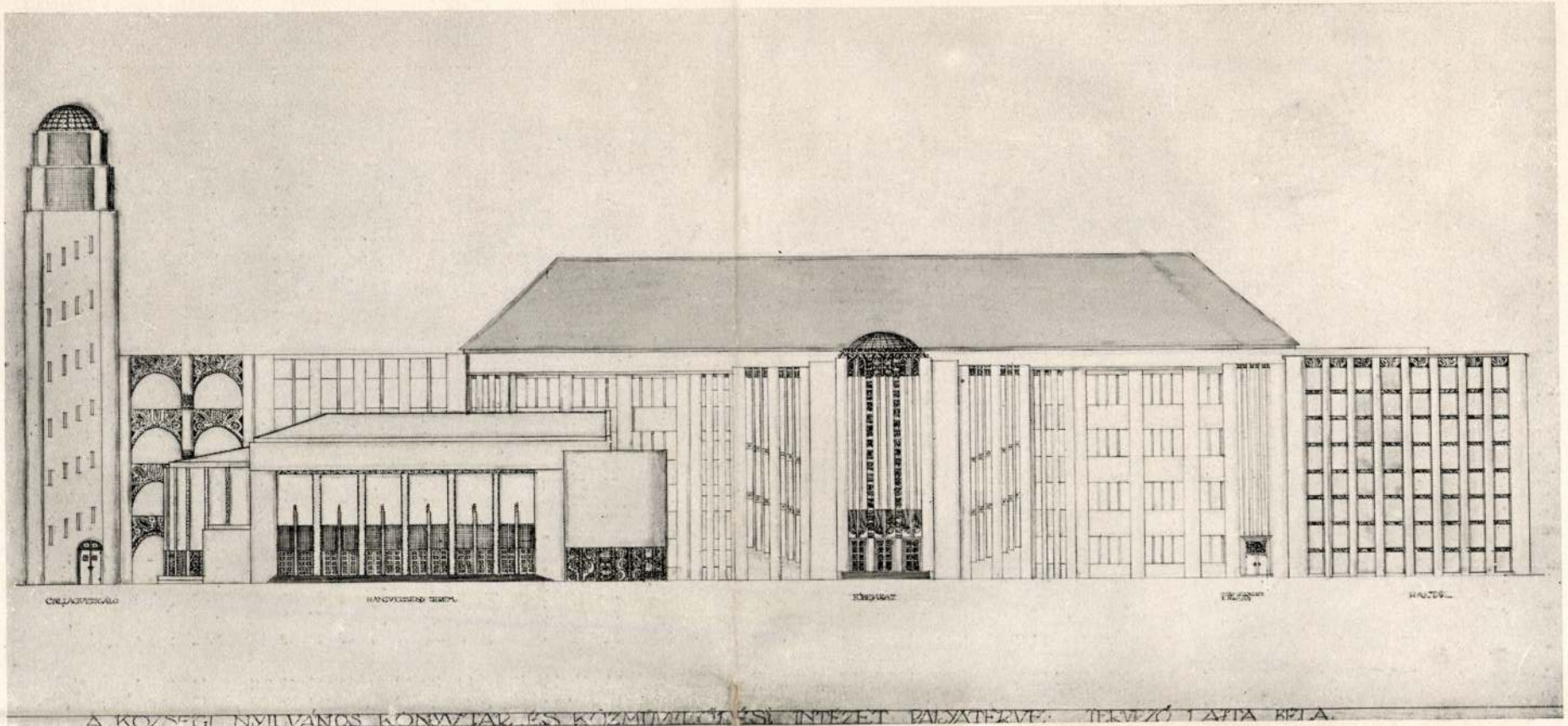
A KÖZSÉGI NYILVÁNOS KÖNYVTÁR ÉS KÖZMŰVELŐDÉSI INTÉZET PÁLYATERVE. TERVEZŐ LAJTA BÉLA.

A KÖZSÉGI NYILVÁNOS KÖNYVTÁR ÉS
KÖZMŰVELŐDÉSI INTÉZET PÁLYATERVE
TERVEZŐ LAJTA BÉLA · ÉPÍTŐ

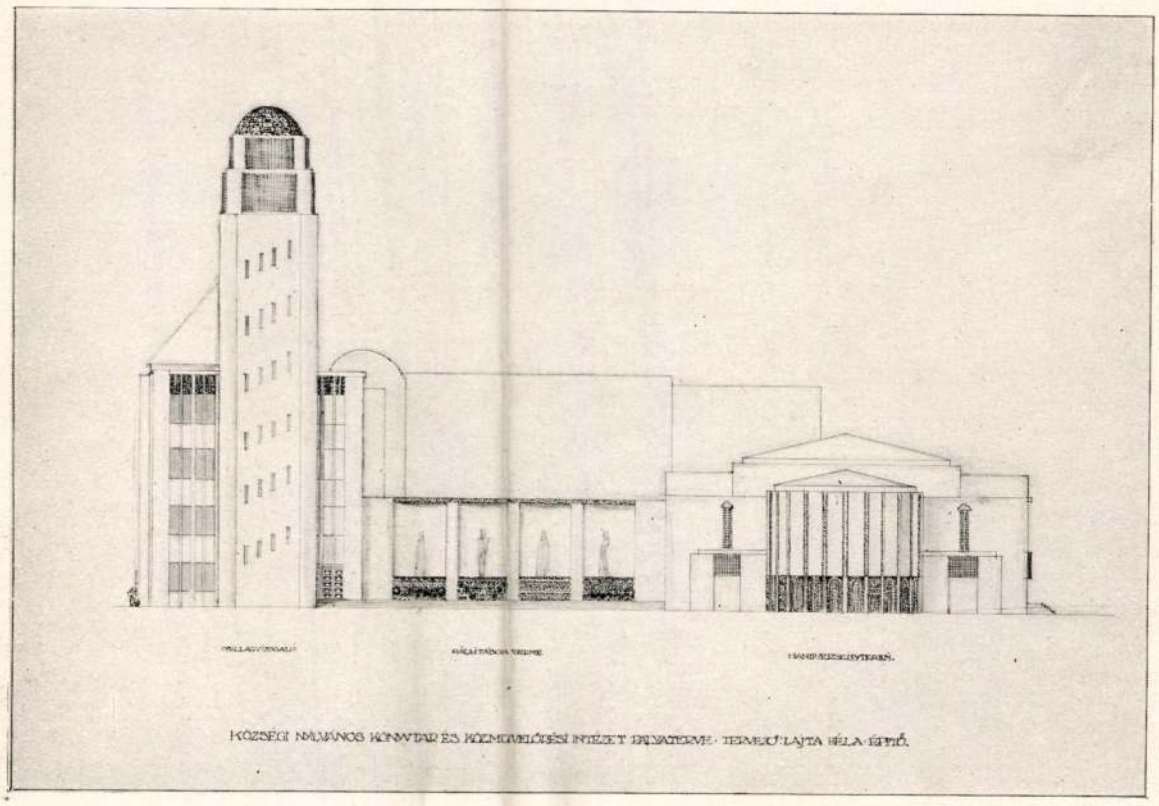

KÖZSÉGI NYILVÁNOS KÖNYVTÁR ÉS KÖZMŰVELŐDÉSI INTÉZET IRODAHÁZA · TERVEZŐ: LAJTA BÉLA ÉPÍTŐ.

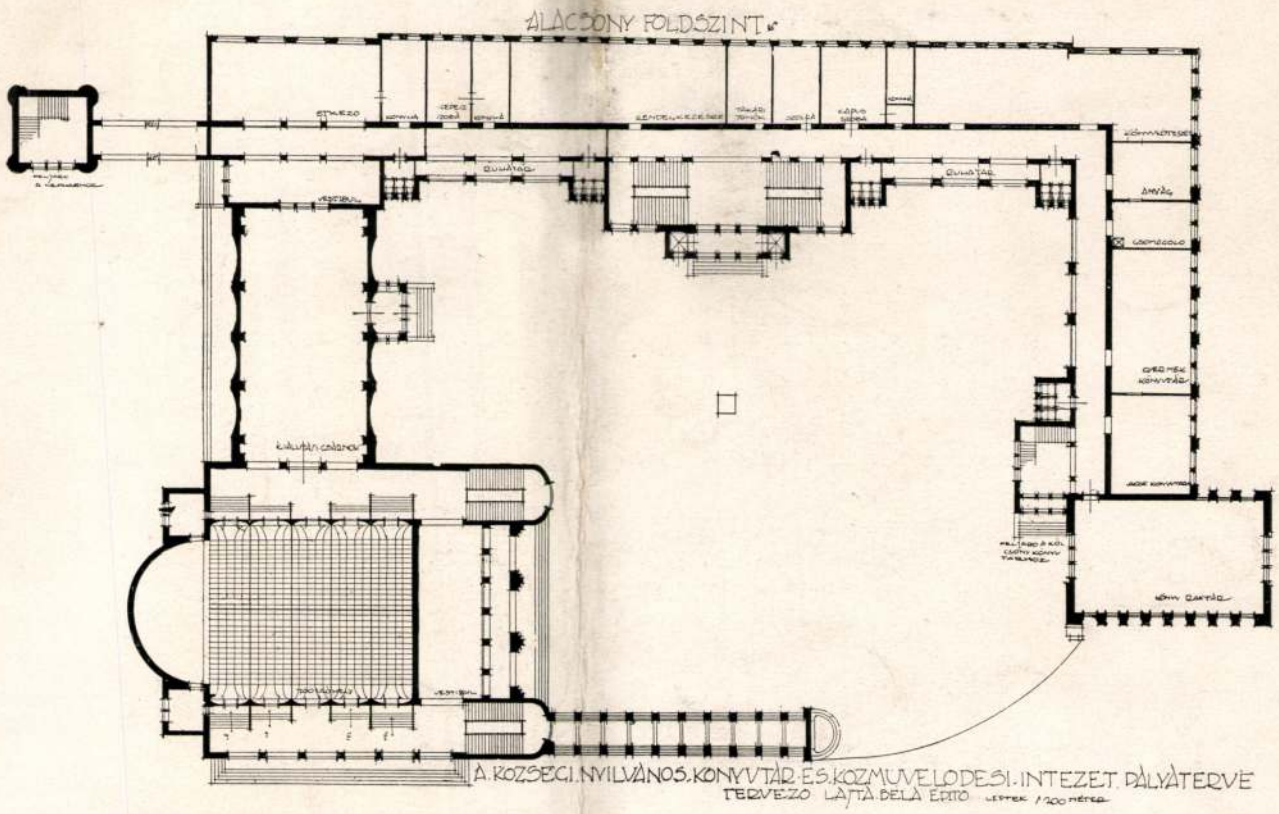

SZÉKESFŐVÁROSI KÖNYVTÁR TERVPÁLYÁZATA

LAJTA BÉLA

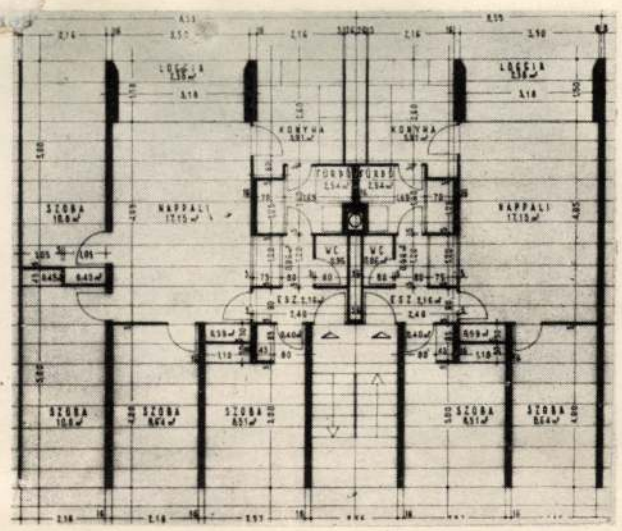

3. ábra. Sive párisi építész legújabb alaprajzi vázlata St. Étienne város részére. Megfigyelendők a helyiségek kicsiny méretei. A háromszobás lakás hasznos alapterülete 48,87 m².

A lakások alaprajzait főként az jellemzi, hogy alapterületük lényegesen kisebb, mint a miéink, ezzel szemben faliszekrényekkel, konyhaberendezéssel és központi fűtéssel vannak felszerelve. A kétszobás lakás 46 m² a 3 szobás 52 m² alapterületű csupán, de a faliszekrények alaprajzi mérete a lakott terület 5%-át teszi ki. A központi fűtés gyakran Domotherm rendszerű, s így még a radiátorok sem foglalnak helyet a lakásban. Bemutatjuk *André Sive* párizsi építész legújabb alaprajzi vázlatát *St. Etienne*-ben tervezett 1000 lakásra (3. *ábra*), amelyből az elmondottak jól kivehetők. Megfontolandó lenne nálunk is, hogy nem érdemesebb-e kisebb, de jól felszerelt lakásokat építeni ugyanabból az összegből, amennyit eddig a nagyobb alapterületre fordítottunk.

A lakóházak szerkezeteit főként az jellemzi, hogy eltűnt a használatból a tömörtégla, helyette kézi falazóblokkokat alkalmaznak általánosan. Az előregyártás iránt is igen nagy érdeklődést mutatnak a franciák, azonban a tőkés rendszer nem kedvez az előregyártás módszerének. Bár a helyszíni munka lecsökkentése ott is elsőrangú szempont, azonban nem lehet biztosítani, hogy magánvállalkozás keretében központi előregyártó üzemek létesüljenek, mert egy ilyen üzem gyártmányainak elhelyezését évről évre csak a szocialista gazdasági rend tudja megoldani. A francia vállalkozók csak egy-egy épület szerkezeteinek helyszíni előregyártására tudnak berendezkedni, ezért általában a homlokzati váz közötti kitöltőfalazatokat gyártják előre, de csak helyszíni formában (4. *ábra*), a födémek előregyártása általános, de az oszlopok mindenütt monolitikusan készülnek. A homlokzatburkolás — a hagyományos kőburkolat, vagy vakolás helyett — újabban a kavicshintésű betonlemezzel

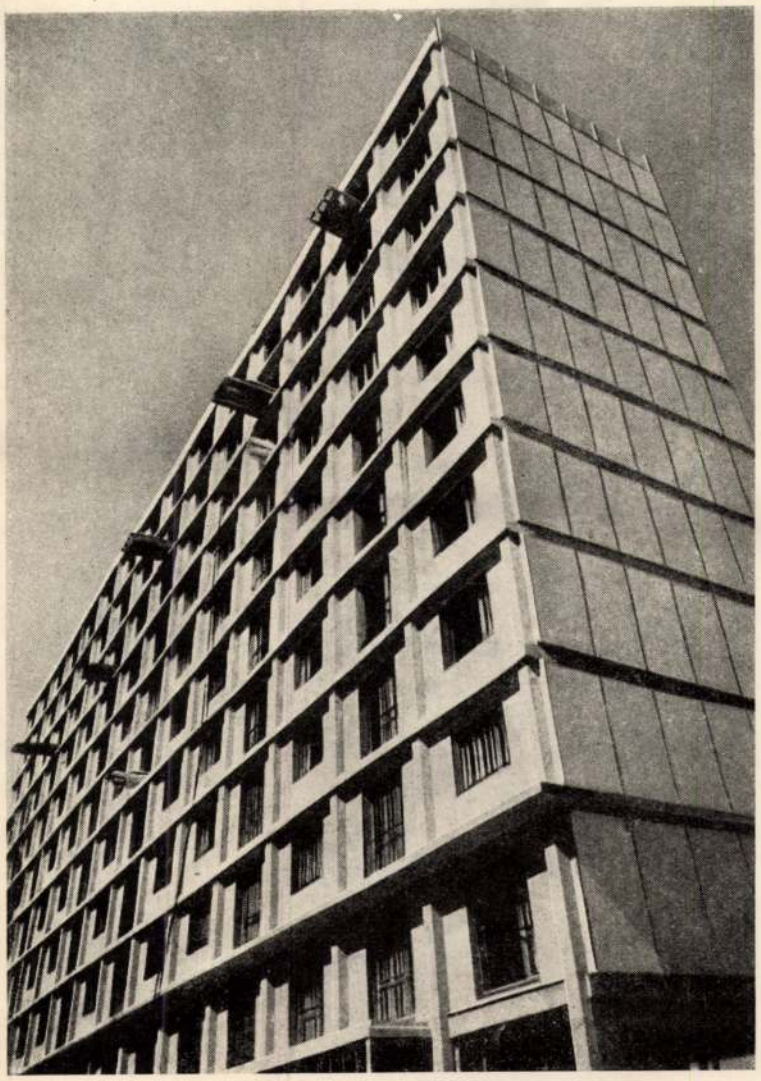

5. ábra. Kísérleti lakóház nagy falelemekből Párisban

történik. Ezt még akkor is szívesen alkalmazták, amikor a falakat hagyományos szerkezetekkel készítették, így az újabb lakóépületek mind azt a benyomást keltik, mintha valódi panelépületek lennének. A panelépítkezés jelentősé-

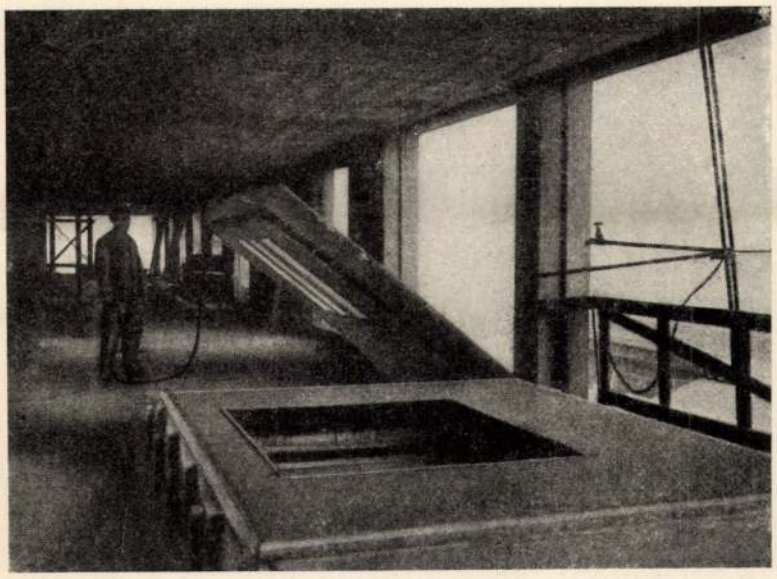

4. ábra. Helyszíni előregyártott falpanel beemelése Párisban.

6. ábra. Nagy betonlapokkal burkolt homlokzatok. St. Denisben. Tervező: A Lurçat

LAPKIADÓ VÁLLALAT
SAJTÓFIGYELŐ SZOLGÁLA
Budapest VII., Lenin körút 9—11
Telefon: 227—651, 221—285

gét a franciák is előrelátják, és több helyen folyik náluk is állami támogatással, valódi nagyelemű előregyártásos építkezés, de ezek még kísérleti stádiumban vannak (*5. ábra*).

A lakásépítés fejlődését nagymértékben elősegíti a tervezők és kivitelezők együttműködése. A tervező a tervezési megbízás elnyerése után, — azzal kezdi munkáját, hogy a kivitelező vállalat szakembereivel a leggondosabban kiérleli az összes szerkezeti részeket és ezekből kiindulva kezdi meg az alaprajzi tervezést, és nem fordítva.

A tervezőnek olyan tervet kell készítenie, hogy a lakás a minisztérium által megállapított összegből megépíthető legyen. A megállapított összeget pedig évről-évre csökkentik, így a tervezőnek kell a szerkezetek fejlesztésével a költségcsökkentést elérnie. A tervező díjazását az építési költségek csökkentésével arányban emelkedően állapítják meg.

Külön ki kell még emelni a francia *főépítészek* szerepét. Minden megyének vagy nagyobb városnak kinevezett főépítésze van, aki őrködik a város építészeti egységén. Az ő aláírása nélkül a városban semmi sem épülhet. Ez az intézmény nemcsak papíron, hanem a valóságban is jól funkcionál, s így, — a különböző, individualista törekvések ellenére is, megoldották a város kollektív építésének problémáját.

A sajátlakások építése terén nem annyira a nagyelemű előregyártás útján, mint inkább a kézi falazóblokkok alkalmazásával keresik az olcsó és gyors megoldást. Arra törekszenek, hogy a blokkokat sem kívül, sem belül ne kelljen vakolni. A képen bemutatott lakóház (*7. ábra*) a már előbb

7. ábra. Kézi falazóblokkokból készült családiház a párisi Építészeti Kiállításon

elkészült alapozásra két nap alatt épült fel és teljesen száraz állapotban nyert átadást.

Összefoglalásul megállapítható, hogy a francia lakásépítés kérdését a városokban kollektív szervezési módszerrel oldották meg, és általában kisebb, de jól felszerelt lakásokat építenek. Érdemes lenne gyakorlatukat közelebbről is tanulmányozni.

Néhány tárgyilagos szó a tervpályázatokról

HOCH ISTVÁN

— "EGY KIS SZÁMADÁS A KASSELI SZÍNHÁZBOTRÁNYRÓL."

Tervpályázat nem lehet lutrijáték, azaz ne legyen az első díjak nyertese az, aki a „legeredetibb ötletet" és egyben a „legfantasztikusabb rajzot" nyújtja be. Annak, amit nem lehet megvalósítani, kevés értéke van. A kivitelezhető, tehát a valóban építésre érett ötlet az igazi, minden más csak képzelődés... Bár sokat írtak már a tervpályázatok ügyéről és ügyetlenségéről, de ez a rendszer egyre kérdésesebbé válik... Diákoknak bizonyára sok ideje van terjedelmes rajzfeladatok elvégzésére és a papír is nagyon türelmes. „Diákok a részvételből kizárva" olyan pályázati feltétel, amilyen bizonyára érett és tapasztalt valakitől származik... Foglalkoztatott építész — kit különböztessünk meg a „felkapott" építésztől — szeretne szintén néha nagyszabású feladathoz jutni, amire tervpályázatnak kell a lehetőséget nyújtani... A tervpályázatok eredményének egészséges tanulságul kell szolgálni, de ne váljanak szabállyá. Ugyanis, ha valamelyik különcködő terv első díjat nyer, az annak jele, hogy különcködésre kell átállítódni az elismerés elnyerése céljából, különben a pályázaton való részvétel kilátástalan..." — (Baumeister, 1955. 10. szám. 706. old.)

Figyelmébe ajánljuk mindenkinek, akit a tervpályázatok érdekelnek a németországi lapokban nemrégen sorozatosan megjelent cikkeket a kasseli színház tervpályázatáról. A sokat említett tervpályázat bírálóbizottsága a szépszámban beküldött tervekre egyenként átlag három-négy percet vesztegetve a legmutatósabb grafikai kidolgozású terveknek ítélte a díjakat. A nyertes tervekről később kiderült, hogy kivitelezhetetlenek. Az ügy körül éles vita keletkezett, amelynek során részben a bírálóbizottság erkölcsét kárhoztatják, részben felvetik a kérdést: szabad-e figyelemre méltatni az elbírálás során azokat a terveket, amelyek a pályázó kivitelezésben való gyakorlatlanságára vallanak és kizárólag különcködő megrajzolásmóddal törekednek kedvező hatást kelteni?

Az előljáróban közölt idézet nagyjából rámutat a vita tárgykörére és hevére. Körülményeink nem azonosak a nyugatnémetországiakkal és a felvetett kérdések egynémelyike nálunk nem is időszerű, sőt idejétmúlt, de vannak azonosak és a mi sajátos társadalmi rendszerünk körülményei felvetnek újabbakat. Kíséreljük meg ez alkalommal figyelembe venni azokat, meg ezeket is.

Nem érthetünk egyet azzal a hozzászólóval, aki a diákokat, a kezdőket kizárni javasolja a részvételből. Fiatal tehetség mutatkozásához legjobb alkalom volt mindenkor a tervpályázat. A fejlődést is a nemes versengés viszi előre. Az új tervpályázati szabályzatban leszögezett egyik célként kell leírni: új tehetségek felismerésének és érvényesülésének lehetősége... *A gyakorlati tapasztalatokat és mélyebb ismereteket nélkülöző merész avatatlanság érvényesülni hagyása mégis meggondolásra késztet.*

Ha a nálunk lebonyolított tervpályázatok eredményeit nézzük, megállapíthatjuk, hogy fiatal építészeinknek nincs panaszra okuk, mert a díjak nyertesei túlnyomó számban közülük kerülnek ki... ami azonban a tervek kivitelezhetőségét, még inkább a gazdaságos kivitelezhetőségét illeti, már többnyire nagy baj van!

Azt hisszük mindenkor komoly problémát jelentett a bírálóbizottságok számára: átlagos értékű jól kivitelezhető tervet, vagy bonyolult műszaki megoldást igénylő ötletes tervet helyezzen-e előnybe? Majdnem szokássá vált (bizonyára a kellemetlen tapasztalatok nyomására), hogy az első díjat a „közepes színvonalú" kivitelezhető terv kapja, vagy több terv között osztják meg, de a további díjakat és jutalmakat már a „szellemes ötletet" vagy „ötleteket" tartalmazó tervek. Sajnos ezek a szellemes ötletek legtöbbször nem alkalmazhatók a kivitelezhető tervbe való beépítésnél!

Többen tartanak ki az álláspontom, hogy a tervpályázatnak „eszmei"- vagy „ötlet"-pályázatnak kell lennie: nem kell a feladatot a műszaki részletekig pontosan megoldani, mert ez utóbbi már csak idő, rajzpapír és „másodkézi szerkesztő" kérdése; „a pályázat csak jó ötleteket adjon". Igen, ez csak abban az eszményi esetben lenne elfogadható, ha valamennyi pályázó (és nem csak mint a valóságban van, igen kevés...) bírna akkora műszaki tudással és gyakorlati ismerettel, amelyről feltétlenül feltételezhető, hogy mindaz kivitelezhető, ami a papirokon van, sőt megvalósítva ugyanolyan hatást kelt... Sajnos nem élhetünk ekkora bizalommal!

De legyünk őszinték: az eszmei- vagy ötletpályázat mint kifejezés és fogalom félrevezető. Megnyitja a fantaszta építészek szertelen képzeletének zsilipjeit és ennek áradata elsöpri, elborítja a megvalósíthatóság kereteiben maradó tervek értékét. Az elnevezések arra utalnak, hogy szabad megbontani az építészeti alkotás dialektikus egységét; lehet úgy is tervezni, hogy a tervben egyként jó ötlet van, egyébként nem szükséges a részletekre és ezek célszerű összefüggésére tekintettel lenni...

Ha a bírálók mindenkor ellene tudnának állni a fantasztikus ötlet és a megnyerő előadásmód kísértésének, nem lenne nagy baj! — De *sokszor összetévesztik a grafikát az architektúrával! —(Különösen azok, akik az építészetet keresik és bírálják.)*

Minél gyakoribbak a tervpályázatok, annál inkább segítjük elő és annál kirívóbbá válik az építészek két kategóriába különülése: a tervpályázók (vázlattervezők) és a gyakorlati tervezők osztályába. Az elkülönülés már a tanulmányi évek idején kezdődik és az egyetemi tanszékek, a nagy tervező vállalatok vezetői szinte kényszerítik az érvényesülést kereső fiatal építészt arra, hogy egyoldalú tervpályázóvá váljék. Az ügyeskezű, ízlésesen rajzoló fiatalember, akit a tapasztaltabb építész munkatársul vesz, bizonyára meg van szentül győződve arról, hogy a pályaterv sikere főleg neki köszönhető. Legközelebbi alkalommal már egyedül indul. Egy-két pályázaton való részvétel elég tapasztalatot nyújt arra, hogy mi a „jó ötlet" és a „főző grafika", ami a biztos harmadik díjhoz, vagy megvételhez elegendő: többre egyenlőre nem is számíthat. Talán öntudatlanul, felelőtlenül cselekszik.

Nem hagyhatjuk, hogy a tervpályázat öncélú üres játékká fajuljon, amelyből népgazdaságunknak költsége, de komoly haszna nem származik. Ha a bírálóbizottság úgy ítéli, hogy az első díjra, vagy díjakra alkalmas terv nincs, — és ez elég gyakori eset —, annak a jele, hogy a pályázat majdnem, vagy teljesen eredménytelen. A szorosan vett szakmán kívülállók szemében ez tervpályázatok rendezése elleni hangulatot teremt.

Helyesebb lenne a tervpályázatokat a feladatok reális megoldása irányába vezetni, mint hitelüket rontani s így a lehetőségüket megszüntetni.

jó szobortalapzat nem lehetne olyan építmény, amely méreteivel és formáival önmaga képez egy adott konkrét tárgyú befejezett művet, melynek a szobor csak koronázó dísze, amely tetszés szerint változtatható is volna. Magának a szobornak kell az érdeklődés egyetlen tárgyának lennie, amely változatlan maradna, ha a keretét, vagy talapzatát képező architektura bármiként változnék is.

Alig lehet elképzelni bájosabb, hangulatosabb, meghatóbban meggyőzőbb megoldását egy Kaiserin Elisabeth Denkmal-nak, mint az, ami már régóta díszíti a bécsi Volksgartent. A bécsieknek a közöttük „Wienerin-né“ lett kedvenc császárnéját mutatja ez, aki közöttük sétált és pihent és gyermekeket szólított meg és aki közöttük csak saját természetes egyéni bájával és sohasem változó benső jóságával magaslott ki.

A környezet, a keret, az ülés, a díszítés, a ruházat, minden emeli a bécsi szobor körül a megfelelő hangulatot, de mindezek nélkül vagy mindezek bármily más formája mellett is ez az alak, ez a mozdulat, ez a kifejezés, ez a tekintet, minden ezt az egy fogalmat hangsúlyozza, testesíti és örökíti meg ott a bécsi emlékben. És meg vagyok győződve, hogy bárki bármikor, talán századok multán is, ezt a szobrot látva, ugyanazt az élő benyomást fogja nyerni a „Wiener Kaiserin-ről“, mint aki vele egy korban élt és — trónján vagy sétáján — szemtől-szembe láthatta.

De nekünk magyaroknak még más is volt Erzsébet királyné. A magyar művész ezt a fenséges bájú nőt, akiben a bécsi ember a „Wienerin“ legtisztább és legnemesebb prototypusát látta, nem láthatja másképpen, mint a magyarság activ védő és áldó őrangyalát. Azt a királyi nőt, aki a magyar szemében százszorta szebb ellenképe annak a másik királynőnek, akinek láttára, kis fiával karján, a régi magyar királyhűség történelmi szavai törtek elő: „Moriamur per rege nostro“. Emez, a szebbik nem a saját kis fia számára kért védelmet a lovagias magyar nemzettől, hanem magát, ezt az akkor lesujtott és szenvedő nemzetet vette védő ölébe és oltalmazta az ellenséges ármánnyal szemben. Amaz szintén szerette a magyarokat és főuraikat pompás császári udvarába édesgette; emez Deák Ferenc ravatalára helyezett könnyes szemmel babérkoszorút és pálmaágat...

Ha most az architekturák szemlélete után a szobrászi föladatnak imént vázolt tartalmára gondolva, keressük ezt a tartalmat a kiállított szobrokban, akkor azt hiszem, csalódottan fogjuk szemleútunkat befejezni. Talán az egyetlen a 19-es számú ülő szobor (a Zaláé) igyekszik, ha nem is gondolatot, érzületet és cselekvést, de legalább gondolkozást és érzést fejezni ki alakjának bús fejtartásában és jobb kezének kérdő vagy kereső mozdulatában. A többi majdnem kivétel nélkül csak a fölszint ábrázolja, hol magyar, hol akkori divatos, hol antik costumben, ölbe eresztett legyezőt tartó kezekkel, vagy egyik kezében legyező, a másik a bal mell felé emelve, — ülve, állva vagy lóháton s a legtöbb az arcnak, sőt a termetnek is minden hasonlósága nélkül.

A helyes eredmény elérése végett szükséges volna mindenekelőtt a hely végleges megállapítása, annak netán szükséges építészeti rendezésével együtt. És csak *azután* foglalkozzanak a szobrászok a tulajdonképpeni föladattal: az *Erzsébet-szoborral.*

És akkor talán a sok terv között fog akadni olyan is, amely a megtalált legszebb helyen, magas, menyezetes trónra fogja ültetni fehérmárvány alakját, amint magyar gyermekei fölé tartja védő és áldó kezét. Vagy aki a ma, a „sacro egoismo“ és a hatalmi őrület véres tusái közben meg fogja alkotni a várhegy magasán azt a semmi későbbi alakulattal és épülettel el nem nyomható fenséges helyet, amelyen Erzsébet királyné trónja előtt állva, azzal a pálmaággal kezében, de már könnytelen szemével minden idők lelkébe nézi az Ő vágyát: a békét és szeretetet.

Bauer Henrik.

A német új vasbeton-szabályzat.

(Bestimmungen für Ausführung von Bauwerken aus Eisenbeton. Aufgestellt vom Deutschen Ausschuss für Eisenbeton. Oktober 1915.)

1915. év októberében a német vasbeton-bizottság a vasbeton-építmények építésére vonatkozólag szabályzatot adott ki, melyet a közmunkák minisztere elfogadott és a folyó évi január hó 13-án hivatalos alakban is közzé tett.

A Németbirodalomban ezideig a porosz közmunkák minisztere által 1907-évben kiadott „Határozatok“ voltak érvényben — Poroszországban kötelezőleg, a birodalom egyéb országaiban pedig csak az esetben, ha ott más hivatalos szabályzat nem volt. Ezt megelőzőleg pedig a német építész- és mérnök-egyesület „ideiglenes irányelvei“ (Vorläufige Leitsätze) voltak használatban.

A következőkben részletesen ismertetni fogjuk e szabályzatot és főleg a változtatásokra, továbbá az egyéb államok szabályzataitól való különbségre óhajtunk rámutatni.*)

Meg kell még jegyezni, hogy e szabályzat alkotását a német vasbeton-bizottság sok évi munkássága, kísérletezése előzte meg; a kísérletek eredményeit időnkint külön már közölte, részint még a közel jövőben közli.

A)

Előzetes megjegyzés. Vasbeton-építmények építése emez építő mód alapos ismeretét követeli. Az építtető csak oly vállalkozót bízzék meg, ki kellő szakértelemmel rendelkezik. Ennek igazolását követelheti (B. G. B. § 831.) Viszont a vállalkozónak csak képzett pallérokat és megbízható előmunkásokat szabad alkalmazni.

E szabályokat célszerű a munkahelyeken kifüggeszteni.

Az *1907. Sz.* nincs benn. *Osztr. Sz.* 11. § 1. *M. M. E. E.* 5. § 1.

I. Átalános szabályok.

1. §. E szabályok csak azokra a beton-építményekre vonatkoznak, melyekben a vas és beton együttesen vesznek részt a teherhordásban.

M. M. É. E. Sz. 1. §; *Osztr.* Sz. 1. §; *V. L.* 1. §; az 1907. *Sz.*-ban nincs benn.

2. §. A tervezet. 1. A tervek hatósági ellenőrzés alá esnek. A terveknek tartalmazniok kell: az átalános elrendezést, a terhelés fölvételét, az egyes részek keresztmetszetét, *a vasbetétek pontos alakját és elhelyezését* (tehát részletrajzokat); az építő anyagok tulajdonságait és eredetét, a keverő arányt, *a garantált szilárdságot.*

2. A számítások könnyen ellenőrizhetők legyenek.

3. A ki nem próbált építő mód engedélyezését a hatóság próbaterheléstől teheti függővé. Az ilyen próbát szakadásig kell folytatni.

M. M. E. E. Sz. 12. §. *b)* sokkal részletesebb. *E. Sz.* 239. §. *Osztr. Sz.* 6. § 7.

4. Kívánságra az anyagok tulajdonságairól kiállított bizonyítványokat is kell mellékelni.

5. A terveket az építtető és a tervező, az építés megkezdése előtt pedig a vállalkozó is köteles aláírni.

M. M. É. E. Sz. 22. §.

3. §. Előzetes szilárdsági vizsgálat. A vállalkozó a hatóság kívánságára köteles az építkezés megkezdése előtt igazolni,

---

*) Az új szabályzat szövege nagyobb, megjegyzéseink és az egyéb szabályzat szövege kisebb betükkel van szedve. A szövegben ezeket a rövidítéseket használjuk:

M. M. É. E. Sz. = a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletnek 1909-ben kiadott vasbeton-szabályzata.

Osztr. Sz. = az osztrák cs. kir. közmunkák minisztere által az 1911-ben kiadott vasbeton-szabályzat.

1907. Sz. = az előbb említett 1907-iki porosz szabályzat.

V. L. = Vorläufige Leitsätze.

E. Sz. = a Budapest székesfőváros építésügyi szabályzata.

Az Erzsébet-szobor.

Tökéletesen igaz az, hogy a művész sohasem számol a rendelkezésre álló költséggel. Ez legfölebb a programm dolga lehet, mely ahhoz képest szabja meg a föladatot, a méreteket és az anyagot.

Nem is a művészek, hanem a programm hibája volt, hogy a rendelkezésre álló nagy összeg az *embarras de richesse* módjára zavarta meg ennek a művészi versenynek eredményét, legalább is avval, hogy nem tudván, hogy is fogjon hozzá, a szobor helyének megválasztását, a helynek építészeti alakítását és magának a szobornak megalkotását *egy* föladattá egyesítette.

Ebből származott az eredmény terjengőssége, túlságosan építőművészi, sőt városépítő jellege.

Erre az összetett föladatra alakultak azután az építészek és szobrászok alkalmi egyesületei. Egy szobrász és egy építész együtt igen nagy termelő képességű társas céget alkothat ugyan, de ebben a föladatban világos, hogy több esetben nem kellettek egymásnak. Mindegyik a maga dolgát külön is elvégezhette. Sőt sokkal célszerűbb lett volna mindenekelőtt külön a szobor helyén netán szükséges építészeti környezetet véglegesen megállapítani és csak azután arra az egyetlen, előre meghatározott helyre hirdetni a szobrászversenyt.

Néhány szobrász és néhány építész egyébiránt kifejezést adott annak is, hogy még így, a szobrászi és építészi együttes föladat megoldásában sincs egymásra szükségük. És a jury ezek közül többet — kettőt első díjjal is — jutalmazott. Ezek a szobrászok azt mondották: „Nekem fődolog a szobor, azt a kis architekturát hozzá megmintázom magam is, hiszen ismerem a görög stylus receptjét". Az építészek pedig: „Nekem itt valami szép épületet kell terveznem, melynek főcélja és ékessége az Erzsébet-szobor lesz. A szobrot magát majd megmintázza egy szobrász". És érdekes, hogy ezek az önálló szobrászok és magános építészek — *Róna, Lajta, Maróti* — teljesen egyenlő eredményre jutottak: egy oszlopokra épített kupola alá helyeztek el, középen, egy szobrot.

Ez volt, úgy látszik, a legközelebb fekvő megoldása a *födötten elhelyezett* szobornak, melyet a programm a művészeknek suggerált. És ezért nemcsak az említett „önállóak", hanem a társtervezők közül is többen, majdnem mindazok, akik a födött elhelyezést választották, ezt a — véleményem szerint — nem szerencsés megoldást nyujtották.

Körben álló oszlopokon nyugvó kupola alatt, középen, úgy érzem, hogy nem állhat vagy ülhet még egy szobor sem nyugodtan. Ez is szemben akar állni a nézőkkel, akik azt szintén szemközt kívánják találni magukkal. Ez a kalitkaszerű foglalat ülő vagy álló alaknak nem alkalmas, csak ide-oda röpködő madárnak vagy legfölebb még talán a másik végletnek, a ravatalszerűen elhelyezett fekvő szobornak. Vagy alkalmas lehet a kör kerületén több szobor elhelyezésére is. Ez esetben szintén állandó, a középpont felé néző, irányítást nyerhetnek az alakok és a nézőre is jobb és több hely kínálkozik; és nagyobb távolság is: a sugár helyett az egész átmérő hosszasága.

Világos, hogy erre a nagyobb néző távolságra törekedett a Bánffy-Györgyi-Telcs-féle (I. díjas) terv is, mikor az oszlopkört annyira tágította, hogy annak kupolával való befödését el kellett hagynia. A szobor így nemcsak a messziről láthatóságban, de a szabad megvilágítás folytán is nyert, amire a Maróti-féle üvegtetők is, nagyon helyesen, törekedtek, de ezzel egyúttal az egész oszlopkör nemcsak fölöslegessé, hanem egyenesen megokolatlanná, sőt zavaró akadálylyá vált. A programm szerinti födött elhelyezés itt és az ehhez hasonló tervekben nincs megvalósítva, ha csak abban az értelemben nem, hogy a tervezett architektura a szobrot a néző elől elfödi. Egyébiránt láthatjuk az összes tervek szemlélése közben, hogy ez a (véleményem szerint) baja a födél alá helyezett szobortervek mindegyikének megvan.

A Városligetbe tervezett versenyművek átalában nem tudják a *föladat hibáját* orvosolni, bármily találékonyságot és művészetet fejtettek is ki a kertészeti és építészeti elemek szellemes, s a födött és zárt elhelyezést motiváló vagy ahhoz az adott tájból átmenetet kereső csoportosításával.

De lehet mondani, hogy a várbeli elhelyezés sem nyert ezen a versenyen végleges megoldást. Meglehet, hogy ennek oka első sorban az volt, hogy talán a tervezők épp úgy nem látták maguk előtt a várhegy Pest felé néző egész oldalának képét, amelybe épületüket bele akarják illeszteni, mint ahogy ezt a tervek kiállításán mi sem láttuk sehol. Egy ilyen, bármily kisméretű, összkép hiányában pedig lehetetlen megítélni a tervezett építmény hatását a Pest felől látható panorámában. És lehetetlen megejtenünk az összehasonlítást is a különféle kisebb és nagyobb kiterjedésű, egyenes vagy íves idomú, teli vagy áttört tömegű, nehezebb vagy könnyebb tagozású tervek között. A várhegy Pest felüli képe a balpartról egészen és együtt látszik. Abba csak úgy lehet valami újat helyesen beleilleszteni, ha az egészet szemünk elé tartjuk. Nagy kár, hogy ez az összkép egyik tervvel kapcsolatban sem, sőt valamennyi várbeli tervvel együtt külön nem volt kiállítva. Véleményem szerint ezt a programmnak követelnie kellett volna. Sőt célszerű lett volna a helyszínrajzon kívül a várhegy Pest felüli képét föltüntető, megfelelő méretű fényképet is kiadni a versenyezni akaróknak, hogy abba az ő tervük szerinti épületet belerajzolják.

Nagyon érdekes lett volna egy-egy ilyen képen pontosan berajzolva látni a *Györgyi-Bánffy-Telcs*-féle hosszú oszlopsort a végén alkalmazott félkupolának élesen az égbe metszésével, vagy a *Györgyi-Pongrácz*-féle hatalmas dór templomot, vagy *Hickisch-Zala* szintén görög és *Margó-Nova* egyiptomi, Pest felé hátat fordító födetlen félfülkéit, *Strobl-Gerster* íves román kupoláját, vagy *Greff* bástyás, pilléres támfalát.

Enélkül azonban lehetetlen megítélnünk minde megoldásoknak helyességét, szépségét, vagy csak lehetőségét is. Ezért okvetetlenül szükségesnek tartanám egy ilyen összkép követelését egy esetleges újabb versenyben, mely a szobor várbeli és Pest felől is látható helyének építőművészi megalkotására rendeztetnék.

Igen érdekes a szobor elhelyezésének úgy a várbeli, mint a városligeti megoldásban ezen a versenyen megnyilatkozott építészeti fölfogása is. A tervek építőművészi megoldásában alkotóik egynémelyikének ismert magyar stylusú, vagy más modern iránya dacára, majdnem mindannyian valamely régi stylust választottak s a túlnyomó többség szavazata a görög mellett döntött. Ez a döntés azonban egyúttal rámutathatott volna arra is, hogy a régi görögök, ezek az „absolut művészek", isteneik szobrait hosszú négyszögletes helyiség egyik végén helyezték el, de sohasem közbe állított oszlopok között. Atalában az oszlopok közötti elhelyezés nem bizonyult kedvezőnek, sem az andrássyúti millenniumi emléken, ahol a szobrok, a hatalmas és gazdag oszlopsorban kissé alárendeltebb, dekorativ szerepre vannak szorítva, sem a hatalmas Szent-Gellért-szoborra, ahol a mögötte álló oszlopok egyfelül zavarják a szobor silhouettejét, másfelül annak úgyis nagy méreteit túlozzák. Azt hiszem, hogy a szobornak, akár födött, akár födetlen elhelyezése határoztatnék el, mindenesetre kerülni kellene azt oszlopok közé, vagy oszlopok elé állítása. Véleményem szerint itt csakis *egy szobor*, az Erzsébet királyné szobra a tulajdonképpeni művészi föladat, amelyet akár külön templomban, akár szabad téren akarnak fölállítani, akár fehér márványból, akár aranyból akarnak készíteni, teljesen önállóan kell a megtestesítendő gondolatot és emléket kifejeznie — a helyét megjelölő, vagy alakító, vagy díszítő architektura segítsége nélkül is. Ez utóbbi legyen szép, legyen bár egyszerű vagy díszes, de ne igényeljen a maga részére semmi figyelmet a főtárgy, a szobor rovására, — mint ahogy egy

Építészet - világi

Gimnázium (Bp.) - Lajta Béla, Hegedüs Gyula

Tér és Forma, 1931.

IV. évf. 343-350.o.

Gerő Ödön: A pesti Szt. Imre Hitközség fiúreálgimnáziuma és leánygimnáziuma.

K

Lajta Béla, 311-12.l./+ 1920/
Lechner Jenő, 350.l.
Lechner Ödön, 369-71, 435.l.
Ligeti Miklós, 369.l.
Lohr Ferenc, 194.l.
Magyar Mannheimer G./+ 1938/
Málnai Béla, 351.l.
??? Maróti Rintel Géza, 243, 249, 349.
Margitay Tihamér, 283.l.
Márton Ferenc, 389-90.l.
Mpiret Ödön, 307.l.
Móricz Ida /Zsiga huga/ 330.l.
Nagy Sándor, 252, 284.l.
Pásztor János, 166, 369-72.l.
Pollack Mihály, 347.l.
Rerrich Béla, 349-50.l.
Réti Ödön/aradi rajztanár/ 283.l
Rippl Rónai J. 171.l.
Róna József, 166.l.

Beck Ö. Fülöpé Emlékezései
---------- Bp. 1957.

19/P3

Albuma, A nyolcvanéves Pesti Napló ajandék — 1850–1930. Bpest 1930. 34. l.

A Nőszabadban c. Györgyi-kép reprodukálva.

A HÁZ
Építőművészeti folyóirat

OLVASÓINKHOZ

Modern építészetünket nemcsak ez ország határain belül, hanem a külföldön is ismertté óhajtjuk tenni, sőt ennek kiváló fontosságot tulajdonítunk művészeink szempontjából.

Ez okból megragadtuk az alkalmat, és a VIII. wieni építészeti kongresszusra való tekintettel „A Ház" második és harmadik számát egyszerre jelentetjük meg, különös gazdag tartalommal.

A külföldön való terjesztés céljaira, az első három szám legjellemzőbb cikkeit francia nyelvű fordításban mellékeljük, hogy a külföldi szaktársak ne csak az illusztrációk, hanem a tartalom útján is tudomást szerezzenek mozgalmainkról. A SZERK.

Leitersdorfer Béla, kinek egyik művét mostani számunkban közöljük, nevét megváltoztatta. LAJTA BÉLA néven e lapban mutatkozik be először az olvasónak.

LEJÁRÓ TERVPÁLYÁZATOK

Máj. 25. Iparművészeti társulat: 1. Magyar jellegű emléktárgyak, díjak: egy 300 kor. és két 150 kor. 2. Fémben sokszorosítandó kisplasztikai emléktárgyak. A tervezővel együttesen megállapítandó megvásárlási összeg. 3. Oltár, díjak: 400 és 200 korona.

Máj. 31. Marcali járás főszolgabírája: Kórháztervezés Marcaliban, I. díj: 300 kor. Megvétel 200 kor.

Jún. 15. Athénben Constantin császár emléke; díjak: 5 drb 5000 kor. és 2000, 1500, 1000 kor.

Júl. 15. „A Ház" pályázatai.

Aug. 31. Budapest székesfőv. tanácsa 4800 koronás építőművészi alapítvány ösztöndíja.

Szept. 18. Kálvinszobor-bizottság Genfben (nemzetk. pályázat). Díjak összege 30,000 frank.

Okt. 1. Műbarátok köre (Váci-utca 25.): 18 képes levelezőlap; díj: egyenként 100 korona.

Okt. 26. Magyar Mérnök- és Építészegylet: aranykönyv és állványa; díj: Ybl-érem.

Okt. 28. Magyar Mérnök- és Építészegylet 1908. évi kispályázata; díj: ezüstérem és 100 kor.

Széktámlára való faragás, tervezte Lajta Béla

Sculpture appliquée sur dos de chaise Dessin de Béla Lajta

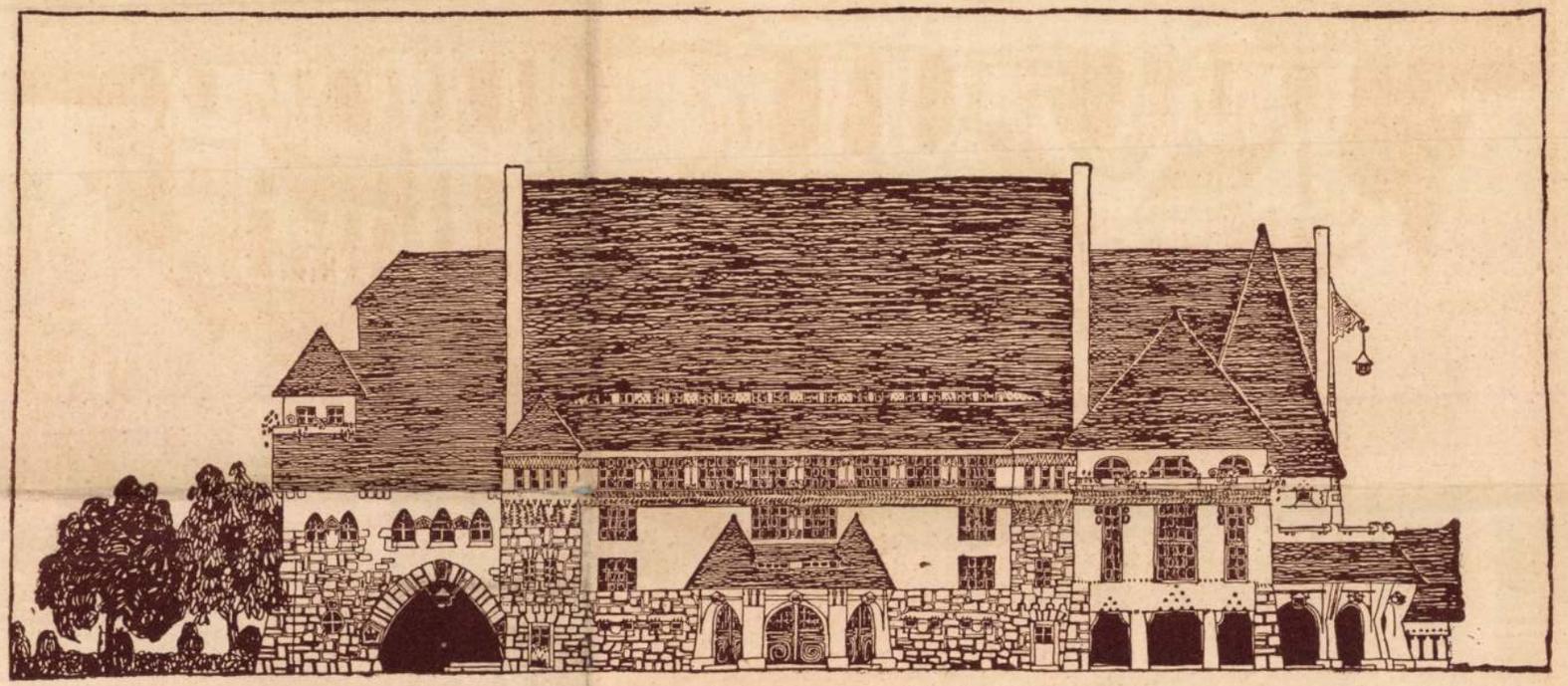

Hátsó homlokzat, rajzolta Györgyi Dénes

Façade de derrière, Dessin de Denis Györgyi

Lajta Béla

~~Bauffy Miklós~~, ~~Gyorgyi Géza~~

Telcs Ede

I díj

~~Likisch Rezső~~, Zala György

I. díj. Keppel

Lajta Béla és Szentgyörgyi István

I díj Keppel

Róna József

I. díj. Keppel

Erod

Palóczi Antal. Az Erzsébet emlékmű. Épitő Ipar Épitő Művészet. 1916.

30 és 31. szám

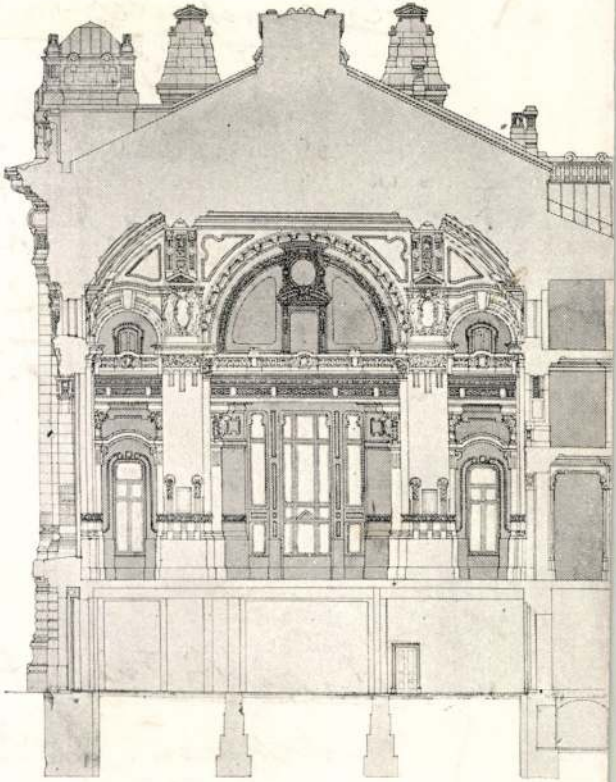

A budapesti árú- és értéktőzsde.

~~Hegedüs Ármin~~
~~fővárosi műszaki főtanácsos~~
és Sajta Béla

épitész

fervezték az alábbi épületet. Az épitkezést L. B. 1913-ban kezdte meg, halála után Hegedüs fejezte be.

Gerő Ödön. A pesti izr. hitközség fiureálgimnáziuma és leánygimnáziuma. Tér és Forma. 1931. 343–350. l. kivekkel.

Az épület történetét l. a 34 f. lapon

Mindezeknek a melegforrásoknak a vize gyógyvíz, különböző vegyületeket tartalmaz — aránylag nagyobb mennyiségben — feloldva. A budapesti melegforrásokból naponkint összesen 50 millió liter meleg és langyos víz folyik ki. Ebben a vízben literenkint átlag 1·5 g szilárd anyag van feloldva. A naponkint kifolyó 50 millió liter víz tehát mintegy 750 q oldott vegyületet hoz felszínre, ami a vízzel együtt a Dunába kerül.

Fővárosunk melegforrásai s az azok alapján kifejlődött gyógyfürdői révén méltán megérdemli a „fürdőváros" nevet.

A következőkben vázolom Budapest fürdőváros földtani fejlődéstörténetét, anélkül azonban, hogy a tárgyat részletesen kimeríteném.

*

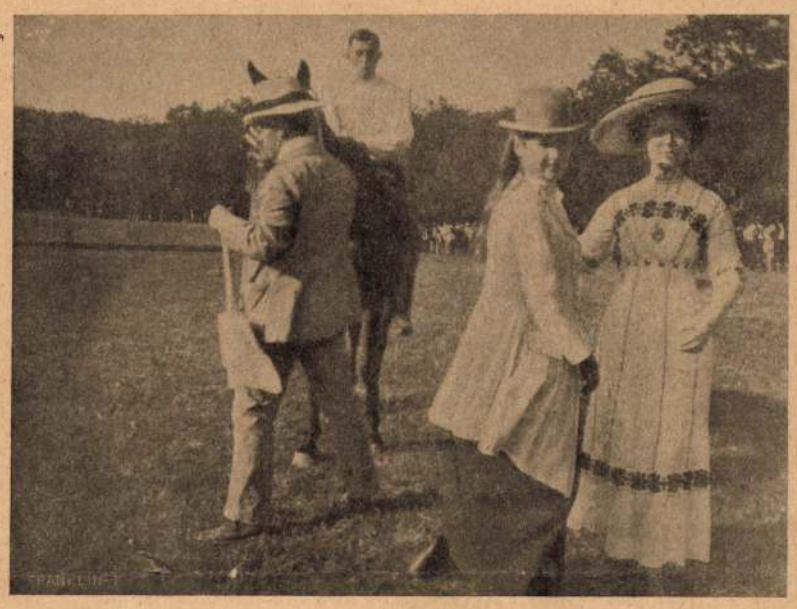

A győztes elővezetése.

A versenyző legények

A világ aggódott, de még bizott. Mikkelsen, nem kevésbbé súlyos körülmények közt, eltünt már egyszer, de mégis keresztülvágta magát az éjszaki sarkvidék jégmezőin. Akkor is elpusztult hajója, a *Duchess of Bedford* (Bedford herczegasszonyról, a dús angol és amerikai támogatással szervezett expedicziót legfőbb és legbőkezűbb pártfogójáról nevezte el) s ő társával, Leffingwell geológussal meg egy matrózzal, mégis nekivágott az útnak, mely Victoriából a pólus irányába vitt. Vállalkozásával a legfontosabb problemák egyikét akarta megoldani, melyek még kinálkoznak a «hódító» éjszaksarki kutatásnak. Nem a pólust akarta elérni, hanem tisztázni akarta azt a kérdést, van-e szárazföld, vagy vannak-e nagyobb szigetek az éjszaki sarkvidék ismeretlen részén, a Behring-úttól és Alaskától éjszakra eső, nyugaton az Új-Szibériai-szigetekkel és keleten a Parry-szigetcsoporttal határolt roppant nagy területen, a Beaufort-tengeren? Mikkelsent az a meggyőződés hatotta át, hogy az ismeretlen Beaufort-tenger mély titkokat rejt magában, s elhatározta, hogy nem nyugszik, míg föl nem deríti e titkokat.

Expedicziója, megsiratva már, az 1908. év tavaszán mégis visszatért. Mikkelsen és két társa nyolczszáz kilométernyi utat tettek meg a jégmezőkön, mindaddig ismeretlen tájakat járva be, s az eredmény, melyet hetven napig tartó gyaloglásukról magukkal hoztak, a tudomány szempontjából jelentékeny. Mélységmérései valószinüvé teszik, hogy még sincs szárazföld éjszak felé, mint maga is hitte, hanem oczeáni mélységü tenger és roppant, mozdulatlan jégtömegek.

Ugyanakkor, midőn a dán kapitány a pólusnál találkozó hosszúsági fokok éjszakamerikai czikkelyén járt, eltünt egy másik sarkvidéki expedicziő is, melyet szintén dán ember vezetett: Mylius-Erichsen grönlandi expedicziója. Ez is épen akkor kelt útjára, a mikor a Mikkelsen-expedicziő.

Mindjárt a rákövetkező esztendőben, 1907 május 27-ikén, Mylius-Erichsen, az expedicziő vezetője, Hagen hadnagygyal és Brönlund eszkimóval Grönland éjszaki részén, a Peary-csatorna partján elvált társának, Kochnak szánakkal fölszerelt csoportjától. Junius végéig térképfelvételeket tett, s ekkor, beszéli Trolle, az expedicziő hajójának, a *Danmark*-nak kapitánya, a hóolvadás elvágta visszatérő útját. Mylius-Erichsen és társai kénytelenek voltak a nyarat hajójuktól százhuszonöt dán mérföldnyire tölteni, eleség és petróleum nélkül, egyesegyedül vadászzsákmányukra utalva. De nem vadásztak szerencsével s mikor — október 19-ikén — megkezdték négy kutyájukkal a visszatérést, már nagyon elerőtlenedtek. Valószinüleg a legrövidebb utat választották a szárazföldi jégtakarón át. Kétségbeesett viszonyok közt törtek előre, fogyatékosan látva el lábbelivel és élelemmel. A sötétség, a hideg nőttön nőtt és erejük fogytán fogyott. Mikor körülbelül negyven dán mérföldnyire haladtak előre a szárazföldi jégtakarón, valószinüleg alkalmas helyet kerestek, a hol elhelyezhessék nagy munkájok eredményeit. E czélra a 79. szélességi fokon levő élelmiszer-állomásukat választották.

Mielőtt azonban még elérhették volna czélukat, meghalt előbb Hagen hadnagy, azután, mintegy tiz nap mulva, Mylius-Erichsen. Csak Brönlund, az eszkimó ért el a kiválasztott helyre, megirta végrendeletét s följegyezte utolsó jelentéseit a jegyzőkönyvébe. Aztán lemondásteljesen lefeküdt, puskával a kezében, a jégre, becsavarta magát bundájába, s ő is megfagyott.

Brönlundot utóbb eltemették, egyszerű kőrakást is tettek sirja fölé, de Hagen és Erichsen tetemét nem lelhették meg, mert mindent eltakart a métermagas hó a rémes szigetországban.

A Beaufort-tenger jégmezőiről visszatérve, a szerencsésebb Mikkelsent meghatotta boldogtalan földijének sorsa. Áthatva az elpusztult expedicziő ideáljaitól, vállalta a megbizatást, hogy fölkeresi s ha lehet megtalálja Grönland jégmezőin a halottakat és megmenti a Mylius-Erichsennél levő tudományos feljegyzéseket és térképfelvételeket. Czélul tűzte magának e térképfelvételek kiegészítését is, s főképp megakarta állapitani, hogy a Grönland éjszaki partja mellett levő úgynevezett Peary-csatorna tengerszoros-e vagy csak mély öböl. Gazdag tapasztalatok álltak ez ifjú tengerészkapitány háta mögött.

Mielőtt Mikkelsen a Beaufort-tengerre vezette volna az emlékezetes angol-amerikai expedicziót, 1900-ban már járt Amdrup vezetésével Grönland keletén, tagja volt az 1901/2-ben Baldwin vezetésével a Ferencz József földön járt amerikai expedicziónak, végül tisztje volt a *Thor* nevű dán kutatógőzősnek az izlandi vizeken. 1909 junius 20-ikán tehát útrakelt Kopenhágából, hogy keresse Mylius-Erichsen nyomait. Egy évre

Indítás.

A közönség.

PARASZTLÓVERSENY GRÓF KÁROLYI LÁSZLÓ BIRTOKÁN, PUSZTA-RADVÁNYON. — Gróf Apponyi Adél fölvételei.

LAJTA BÉLA DOLGOZÓ-ASZTALÁNÁL.

LAJTA BÉLA.

Lajta Béla az utóbbi esztendőben egész sor nevezetes építészi sikert aratott, érdekes házakat épített, sajátosan tudatos művészetével föltünést keltett, s most abban a tervező-versenygésben, a melyet a Magyar Épitőművészek Szövetsége a *Nemzeti Szinház* helyének rendezése dolgában rendezett, az első díjat nyerte. Ez a pályázat csak eszményi pályázat volt, csak épen művészi gondolatot kerestek benne, s Lajta Béla szolgált is vele. Úgy lehet, hogy a szinházat építtető hivatalos körök nem vesznek tudomást róla. Művészek fejlődését az ő gondolataik figyelmen kivül hagyása csak ritkán akasztja meg. Talán nincs is olyan valamirevaló művész, a ki néhány tudomásul nem vett gondolatát ne őrizné szépséges emlékkép. Lajta Bélának egész kis múzeumra való ilyen emléke van.

Ifjúkori ötletei meg nem valósulásának, nyomtalan eltünésének nem csak az érett, hanem a még egyre forrongó művész is örül. Hiszen kevesebb a feledhetni valója. Lajta Béla nem az éretlen forrongók közül való. Neki az új már nem csak az akarása és vágyakozása, s neki már nem a csakazértis-más az új. Ez a csakazértis-más még nem egyéniség, hanem csak unottság vagy csömör. Az új művészetet nem az unottság, hanem az öröm teremti meg;

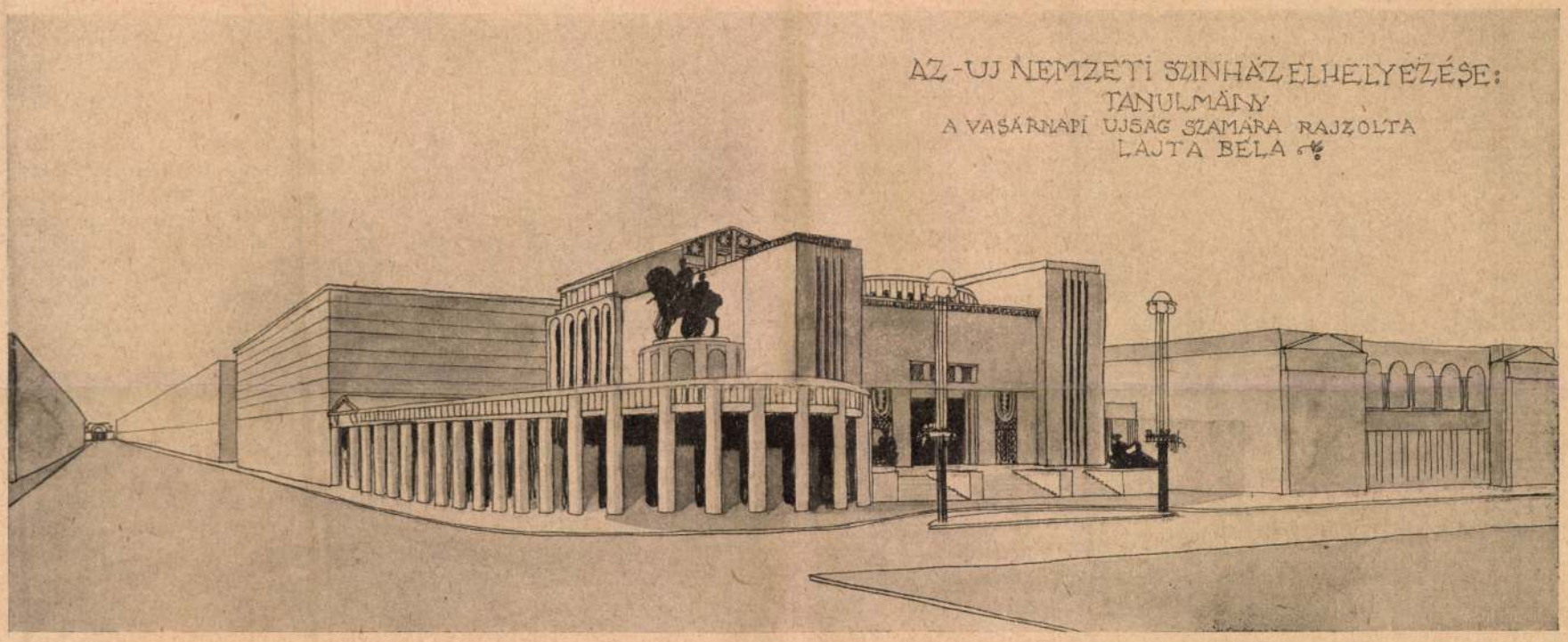

NEMZETI SZINHÁZ ELHELYEZÉSI TERVE, MELYLYEL A MAGYAR ÉPÍTŐMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGE PÁLYÁZATÁN ELSŐ DÍJAT NYERT.

tervezte expedicziójját s bejelentett terve szerint múlt év őszén kellett volna visszaérkeznie Kopenhágába. De nem tért vissza s múlt év augusztus havában hire érkezett, hogy hajója, az *Alabama*, a Grönland keleti parjához közel levő Shannon-sziget előtt összeroppant a jégben és elmerült, ő maga, társával, Iversennel, a szigetnek délnek eső Bass Rock nevű pontján partra szállt, s utóbb elindult kutató útjára. 1909-ben útrakelt expedicziójját egy évre tervezte, de két évre való élelmet vitt magával. Tehát, ha jól helyezi el és szerencsésen használja fel, nem fogyott volna el az élelme ez év nyaráig.

S azon túl?

Tiz nappal ezelőtt a kopenhágai Alabama-bizottság közhirré tette, hogy a jégviszonyok olyanok, hogy lehetetlen ez évben megközelíteni Grönland keleti partjait és a Ferencz József-fjordtól éjszakra eső Shannon-szigetet, s ennek következtében csak a jövő nyáron lehet újabb nyomozást indítani Mikkelsennek és társának holléte iránt. Szept. 18-ikán pedig hiradás érkezett Kopenhágából, hogy Mikkelsen hajója, az *Alabama*, újabb és biztos megállapítás szerint nem is fordult meg a Shannon-sziget déli felén levő Bass Rock közelében, s ennek következtében most már úgy kell tekinteni, hogy az expedicziő szerencsétlenül járt.

S a dán király nyomban részvétét fejezte ki távirati úton az Alabama-expedicziő rendezőinek . . . —*a.*

A MŰVÉSZ DOLGOZÓ-SZOBÁJA.

LAJTA BÉLA MŰÉPÍTÉSZ MŰVEIBŐL.

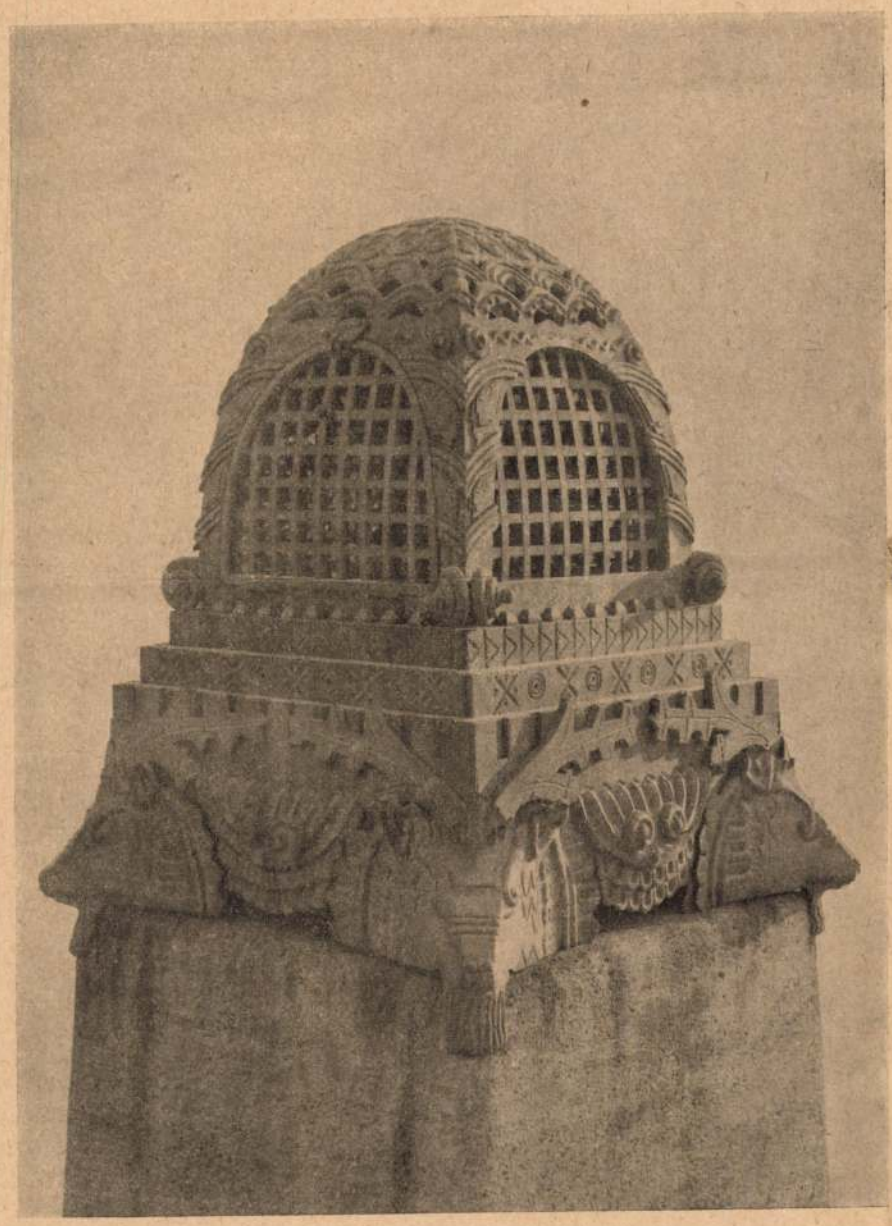

AMPOLNA.

SÍRBOLT.

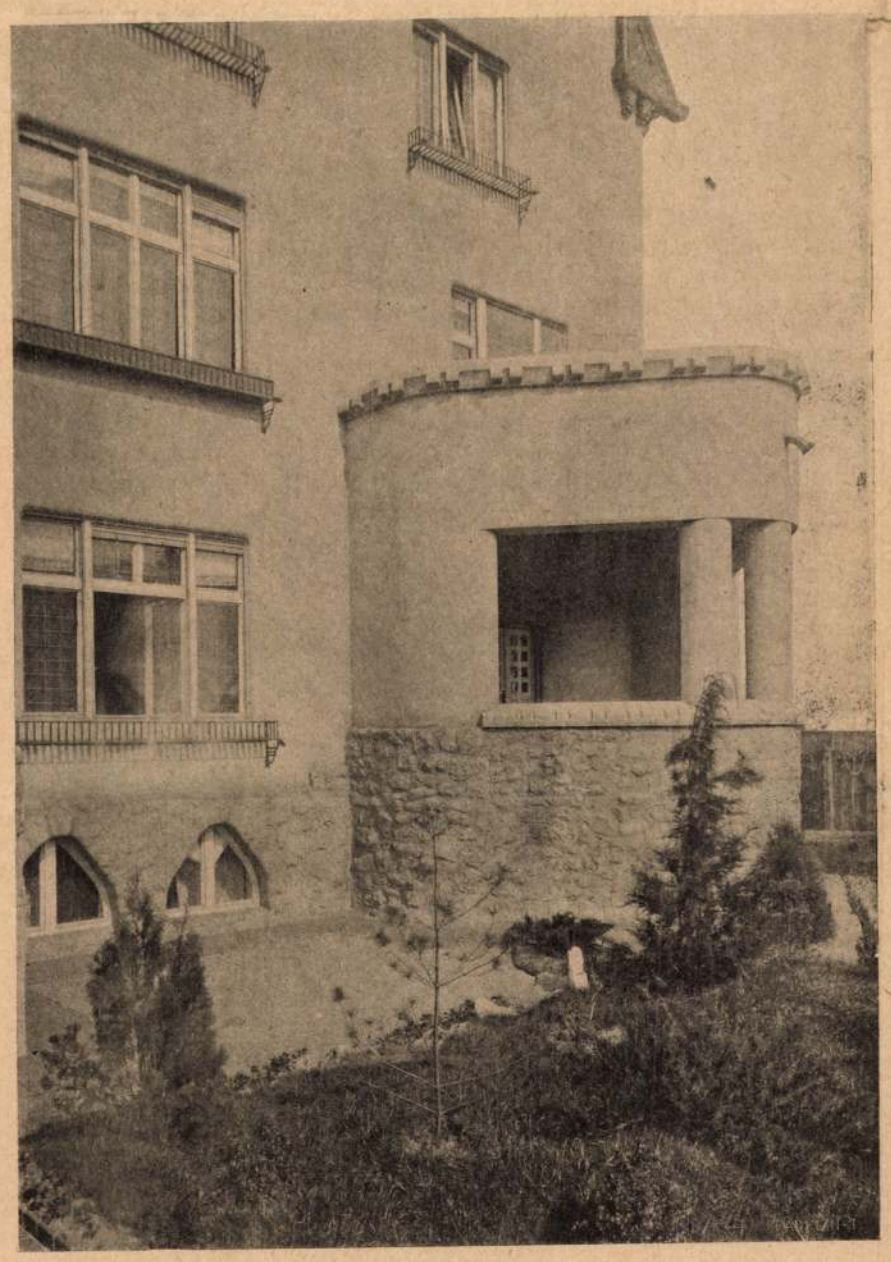

VILLARÉSZLET.

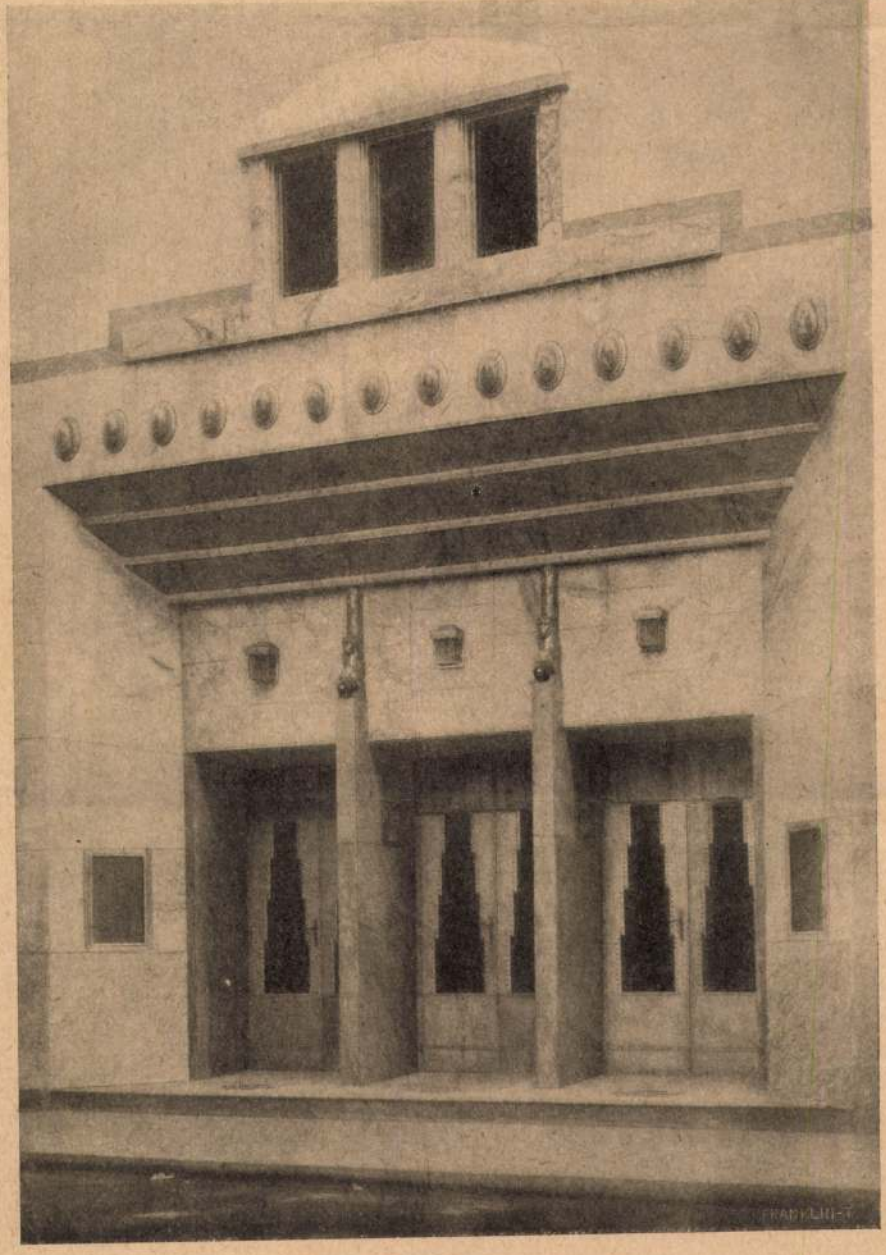

SZINHÁZ-BEJÁRAT.

LAJTA BÉLA MŰÉPÍTÉSZ MŰVEIBŐL.

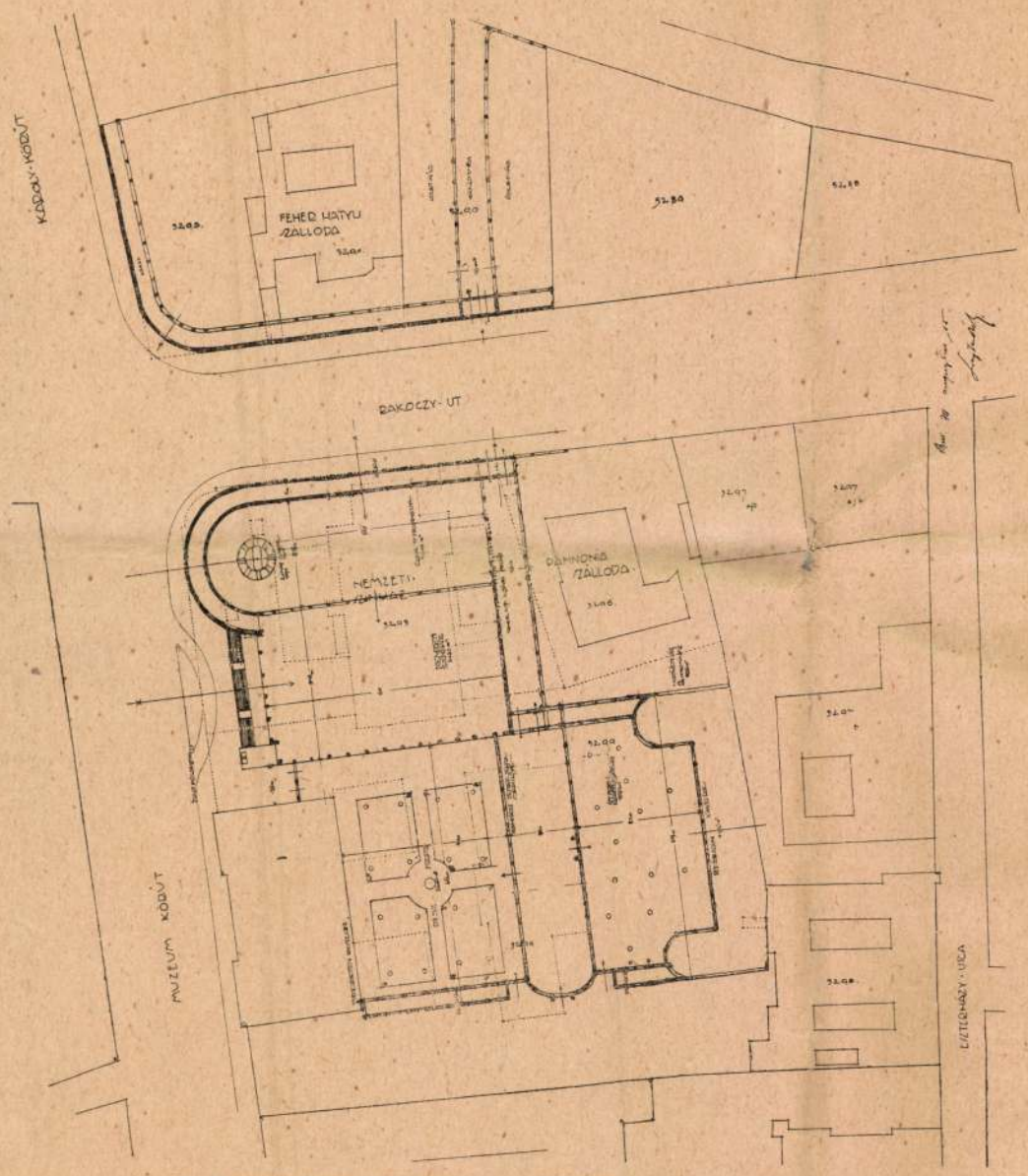

A Nemzeti Szinház elhelyezési pályanyertes tervének alaprajza.

LAJTA BÉLA MŰÉPÍTÉSZ MŰVEIBŐL.

az öröm, az alkotás öröme pedig az uj szükségek és az új lehetőségek megértéséből fakad. Lajta Béla az újat nem csak akarja és érzi, hanem már meg is formálta. Az éretlenül forrongóknak minden áron mást akarása tulajdonképen nem tesz egyebet, csakis azt, hogy azt, a mi van s a mit meguntunk, a saját maga ellentétévé formálja. Sok új művészet csakis ilyen kiforgatás. Akár muzsikál, akár költ, akár fest, akár épit. Az átmeneti modernség akárhányszor a kiforgatásnak ezzel a módszerével él. Vele intézi el vagy végzi ki a multat; a megúnt multnak még a visszáját is megunatja. A szecessziónak ez a dolga s ez az érdeme. S hogy elvégezte dolgát, félreáll: A küzdő teret átengedi az alkotó modernségnek.

Lajta Béla ebből a térből jókorát foglalt le magának. A magyar modern épités legjava művelői közül való. Új formákat, új ritmust alkotott, az épitészi monumentalitásba új elemeket vitt. Annak a nagy művészeti forradalomnak, a melynek Lechner Ödön a kezdője, ő is egyik vezetője. A modernségért küzdő forradalmaknak csakis vezetői vannak, nincsenek nekik vezetettjeik. Hiszen azok a forradalmak épen a vezetettség nyügét verik szét. Az épitészeti modernség a történelmieknek nevezett stilusok mindenhatóságát ostromolja. És ugyanakkor annak az energiának örökjogáért küzd, a mely azokat a stilusokat megteremtette: a korszerűség örökjogáért.

Minden történelmi stilus, de még a korrupcziójuk is korszerű volt. Lajta Béla is elől jár azoknak a sorában, a kik mai épitészetünk számára a korszerűség érvényesítésének jogát és kötelességét reklamálják. A népiesben gyökerező új épitészet a legkorszerűbb energiának, a demokráczianak művészi érvényrejuttatása. A néperőnek, néptehetségnek megszólaltatása. Az épitészeti modernség a technika új lehetőségeit alkalmazván s az új élet szükségességeit kielégitvén, új formákat keres. Hol keresse őket, hogyan találja meg őket? Formálja-e át a más lehetőségek és körülmények közt kialakult régi formákat, vagy pedig dolgozza-e föl a primitiv, naiv és magasabbrendű kialakitásra hivatott népies formákat? Az az átformálás formarontás, míg ez a földolgozás formafinomitás. S ettől a földolgozástól helyi jelleg, nemzeti sajátosság s a tömeglelkülettél való szorosabb összefüggés kerül az uj formákba.

A nép elnyomatása s a nép semmibevétele ellen törő nagy akarás világszerte a népies művészi elemek semmibevételének is véget vetett. A művészeti modernség mindenfelé a néperőt érvényesiteni akaró haladás erői közé szegődött. A modern épitészet világszerte a népiességből sziv erőt, ujsághoz való tehetséget és módot. A magyar modern épitészet is a népiességben gyökerezik, monumentalitását is a nép formapátoszából meriti, ritmusát, s a téren való uralom minden eszközét a népművészet gondolataiból szedte.

Lajta Béla annak a sajátságos pátosznak talán a legbeszédesebb megszólaltatója. Nem a derűs ornamentizálás, hanem az egyszerűségében monumentális formaképzés az ő művészetének igazi mivolta. Pedig alig van másik olyan művészünk, a ki a magyar népies ornamentikát úgy kikutatta és megértette, mint ő. De a himzés, varrás, faragás, fazekasság, épités, asztalosság egész dekorácziós anyaga, bármennyire is dekorácziós czélzattal alkalmazza, az ő keze ügyében ritmussá lesz, s ez a ritmus irányitja tér- és felületformáit. Érvényre akarja juttatni a modernségnek világszerte elért eredményeit az új magyar épitésben, azt vallván, hogy a modernség táborai és csoportjai a maguk eredményeit kicserélhetik, de a vállalt idegen eredmények az ő épületein sajátosan magyarokká lesznek. Nem a magyar diszités folytán, hanem különleges forma-ritmusa révén a melybe azokat az eredményeket beolvasztja. Szinte tobzódik a dekorálásban és alkotásai mégsem derüsek. Valamennyi, még legkisebb iparművészeti műve is, ünnepiesen szólal meg. Mintha a magyar lelkület keleti ünnepiességét szólaltatná meg bennük. Méltóságos nyugalmat akárhányszor rikitó szineiben és festői perspektivákat erőszakoló térmegosztásában. A magyar ornamentikát jóval előbbre vitte. A diszitésből a plasztikába, a puszta alkalmazásból a formákkal való szerves összefüggésbe. Talán az anyagszerűség fanatizmusa késztette a népies diszitő elemek átgyúrására. Az új épitészet az új anyagok művészete, Lajta tehát összeboronálta az új anyagot a népies dekoráczióval. S a népiest keresvén, elkalandozott a finn népiességbe. Azt hitte ő is, hogy a finn nyomokon alkotó magyar modernség degenere finn-ugor magyarság. De azután ő is ráeszmélt arra, hogy a finn népies művészet jórészt germán-skandináv lelkületű. Ebbe a finn kalandba épitészeinket a magyar népiesség ellenségei csábitják. Az ősiség varázsával akarják a népiesség érvényesülését megakadályozni. De Lajta Béla is szabadult ettől a modern korszerütlenségtől. S az idegenben most már csak a diadalmas művészi eredményeket becsüli meg, és okul rajtuk. Azt hiszi, hogy az ő segedelmükkel azokat a köröket, a melyek mindent csakis akkor fogadnak el, ha már a külföld approbálta, rá tudja birni, meg tudja nyerni arra, hogy a magyar népiességből kialakult magyar modernséget megbecsüljék.

Lajta Bélának néhány épülete az új főváros legérdekesebb és legművészibb épületei közül való. Jó szerencséje lehetővé tette neki, hogy monumentális pátoszát egy-egy épületén zavartalanul megszólaltathassa. Építtetői nem okvetetlenkedtek azzal, hogy munkájában siettették s a maguk külön ötleteit rája erőszakolták. Az amerikai-úti *Szeretetház* ünnepiesen monumentális középület. Az egyszerűség nemes méltóságkép jelentkezik benne. S a gyakorlati követelmények, a technikai berendezés, a világosság, szellősség, a térkihasználás, az alaprajz beosztása, a használhatóság és czélszerűség követelményeinek kielégitése merő magától értetődés. Ugyanilyen a *Wechselmann-Vakokháza*. Lajta megpróbálkozott a derűs egyszerűséggel, mint a monumentalitás elemével is a *Vas-utczai községi iskola* épületén. A legszebb és legczélszerűbben megépitett iskolák egyike. Ez a háza már a finn kaland utáni időből való. A matériák és dekorácziós elemek tökéletesebb átérzésének és megértésének korából. A népies új eredmények s a nyugati leszűrt eredmények összeegyeztetésének korából.

Az új élet követelményeinek művészettel szolgáló épitésznek alkalma nyilt abszolut művészettel is, gyakorlatiasságtól, czélszerűségtől, hétköznapi, mindennapi követelményektől mentes művészettel is szeretkezhetni. Kint a temetőben, a sirboltok világában, a hol egy-egy kis halottas-palotán a matériával, a formával, a dekoráczióval szabadon azt tehette, a mit kieszelt. A kereszturi temetőben épitett sirboltjai közt nemes alkotások tanuskodnak az ő művészete finomságáról. Kisméretben nagystilüek s nagystilüségükben meghatón bensőségesek. Annak a sajátos pátosznak legbeszédesebb, legjellemzetesebb nyilvánulásai, a mely Lajta Béla minden művében, még iparművészeti alkotásaiban, bronzműveiben, dekoráczióiban, is félreérthetetlenül megszólal.

Gerő Ödön.

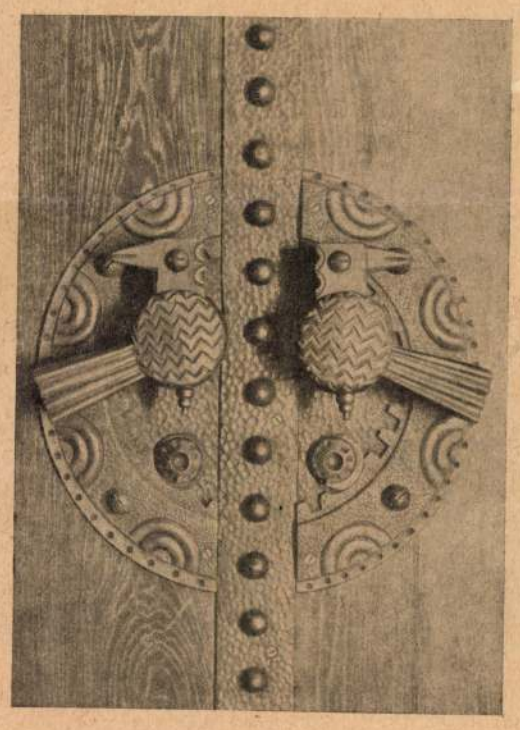

KAPU-ZÁR.

Lajta Béla

l.

Janiszky 1929

30. l. 37. l.

40. l. 43. l. 45. l. 49. l.

55. l. 56. l. 95. l.

110. l.

Bpst 1935 IX 4.

Lajta Béla

Írod

2

Padányi Gulyás Jenő

A háboru előtti évek
építőművészetének
tanulságai.

Bp. 1927. 16,
17. l. 23, 24,
25. l.

schwarzer Lack. Holländisch

1523. KANAPÉ ÉS KÉT KAROS
Rokokóstilus. — Kanapee u
rung. Rokokostil.

1524. KANAPÉ ÉS NÉGY KAROS
Francia, rokokóstilus. — Ka
figuraler Gobelintapezierung.

1525. KÉTAJTÓS RUHASZEKRÉ
— Zweitüriger Kleiderschranl

1526. KÉTAJTÓS EMELETES SZE
stilus. — Zweitüriger Etager

1527. NAGY RUHASZEKRÉNY,
Grosser Kleiderschrank, Nuss

1528. ÁGY, mahagonifa, bronzvere
Empirestil.

1529. NAGY OVÁLIS ASZTAL, d
Nussholz. Biedermeier.

1530. OVÁLIS ASZTAL, diófa, h
Säulenfuss. Biedermeier.

ással, felső részében kéttükrös ajtóval. Olasz, XVIII.
icher Beinintarsia, im Aufbau zwei Spiegeltüren.

tt diszitéssel. — Sitztruhe, Eichenholz, mit reicher

nyefa, üvegezett ajtóval. Magyar, XVIII. sz. m. f. —
mit Glastür. Ungarisch, zw. H. XVIII. Jh.

féloszloppal. Magyar Bidermeyer. — Niedriger
ulen. Ungarisch, Biedermeier.

gyökérfa berakással. Barokkstilus. — Tabernakel-

ozott fa, gobelinszövésü kárpitozással. Barokkstilus.
vergoldet, mit Gobelingewebe tapeziert. Barockstil.

ÉK, tölgyfa, bársony kárpitozással. Barokkstilus. —
chenholz, mit Samttapezierung. Barockstil.

fa, kéjajtós. XIX. sz. — Vitrine mit Säulen, Maha-

Lajta (Leitersdorfer) Béla

épitész

l. Liber Bp. zobrai

411. f. 412. l.

12: MhD

36 -.20	-20	-20	-20	-20	1—
A			C		
40 -.75	-75	-75	40 -.90	-90	1.05
				11½	

Lajta Béla

szód

Elek Artur:

A jövendő Nemzeti Szinház pályatervei. A második pályázat.

Az Ujság. 1913. máj. 7.

64

an. ✠ ugyanott 1530 julius 13 és
szeptember 16 közt.

szembe néz, Jobb kezét áldásra emelte,
és szentek vállain nyugvó aranykereszt
fény veszi körül; középütt elválasztott
szeme, bajusza és elválasztott hegyes
lástjának aranyhimzésü szegélye ékkö-
ja látható, kezeiben a tiz parancsolat-
ozott.

1895: VII. 4-én 3000 lirán. (1359 frt.)
31-én (246/95.)
az 54347/95 min. számot.
, Zala Gy., Schickedanz A. és Lotz K.

Lajta Béla

(Lajtha-nak írva)

Bierbauer Virgil:

Az építészet, Magyar Művelődéstörténet.

t. k. Bp. e. n. 587. l.

(képpel) 588. l.

HELYSÉG

Mező Vári.

VÁRMEGYE

ŐRZÉSI HELYISÉG

ref. templ.

TULAJDONOS

SZAKCSOPORT

Ötvösség

KOR

MÉRET

ALCSOPORT

SZÁRMAZÁSI HELY

MESTER

SZEMÉLYI VONATK

EGYÉB ADAT

TÁRGY

Úrkanna.

MILYEN KÉP VAN RÓLA?

Lajta Béla

Vrád

Magyar Vilmos: A Nemzeti Színház tanulmánytervei: Építő Ipar. 1913. 22. sz. Képekkel -

Lajta Béla

építész

Amerikai út 1879. hrsz.

2 emeletes épület.

Építő Ipar 1913. 365. l.

(Magánépítési engedélyek.)

BÉCSÚJHELYI FESTŐ, 1498-ból

Sz. Mária halála. Heinperger Istvánné epitáfiuma. (155. kép)

Fa, tempera, 156×104 cm.

Felirata alul gót minuszkulákkal: anno domñ 1498 am freytag Sand Mathias abendt ist gestorben die ersam frau des/.....ltin und des wolgelerten Steffan Heinperger lerer Zu den Siben freyen Künsten/.....Burger zu der Neustadt.....gewesen .....

Blasius Höfel 1839-ben elárverezett bécsújhelyi, Lemann bécsi és Ipolyi Arnold gyüjteményéből. Schongauer L. 14. metszete után.

Verzeichniss einer Sammlung altdeutscher Gemählde... Bécs 1839., 11. sz. — Ipolyi Arnold képgyüjteménye. Új Magyar Sion II., 1871., 373. l. — Divald: Zólyom vármegye csúcsíveskori szárnyasoltárai. A Magyar Mérnök és Építész-Egylet Közlönye, XLIII., 1909., 123. l. — Divald: Magyarország csúcsíveskori szárnyasoltárai II. füzet, Bp., 1911., 7. l. — Frimmel: Lexikon der wiener Gemäldesammlungen II. kötet, München 1914., 174—175. l. — Gerevich IPGY, 95. l. — Hoffmann, Edith: Über Altare aus Ungarn. A Műgyüjtő V., 1931., 169. l. — Pigler Evag, 130—131. l.

Lajta Béla

Építő Ipar. 1913.
199, 200. l. (Az új
nemzeti színházak.)

kombinációkban, hangulatokban, egyszerű tárgyakban és életfunkciókban s ezek a szörnyek ezerszerte veszedelmesebbek a régi sárkányoknál és baziliszkuszoknál, mert bennünk van, nak a külvilággal egyetemben, lihegő, fáradt szivünk fölé préselve. A lélek pokoli mélységeinek feltárulására szédelegni kezdtünk, azóta rosszízű szájjal, révedezve botorkálunk. Giorgione Kénuszát vagy a Bovarynét ~~[illegible]~~ rajzának páratlan tisztaságá~~ban~~ és egyszerűsége~~ban~~ miatt gyanakodva nézzük. A mi fajtánk, ember volt, ki ezeket megalkotta?

Az ujabb művészeti mozgalmak között már volt egy, a futurizmus, mely negativumokkal indult, igaz, hogy nem is jutott azoknál tovább. Ugy tűnik, a szürrealizmus nem fog megakadni a kezdet nehézségein, bár ezen a területen minden apró lépés

Lajta Béla

Abonyiuti
2 emeletes gimnázium.
Terverte fenti.

Épitő Ipar
1913. 291. l.
(Magánépítési engedélyek.)

Lajta Béla

rőd

Magyar Vilmos:

A régi és az új Nemzeti Szinházról - Épitő Ipar

1913. 21. sz.

L a j t a B é l a
építész

Világ. 1916.aug.19. (Döntés az Erzsébet-szoborban.)

L a j t a B é l a
építész

Magyarország. 1920.okt.31. (L.Z.: Az öt Erzsébet-szobor.)

L a j t a B é l a
építész

Pesti Napló. 1920.okt.31. (Öt királyné az Erzsébet-pályázat eredménye.)

L a j t a B é l a
építész

Az Ujság. 1917.jul.6. (Az Erzsébet-emlékmü felállitása.)

L a j t a B é l a
müépitész

Az Est. 1916.nov.16. (R.Gy.: Elégedetlenek az Erzsébet-szobor-pályázat kitüntetett müvészei.

L a j t h a B é l a
építész

Pesti Napló. 1916. jún. 18. (Az Erzsébet emlékmü-pályázat.)

L a j t a B é l a
építész

Az Est. 1922.febr.23. (Az építészek tiltakoznak a müvészi szabadság korlátozása ellen.)

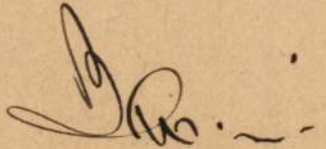

L a j t a B é l a
építész

Pesti Napló. 1922.febr.22. (Az építészek tiltakoznak a főváros "mübirálata" ellen.)

L a j t h a B é l a
építész

Pesti Napló. 1917.jul.6. (Döntés az Erzsébet-emlékmü ügyében.)

Lajta Béla

irod
2

Bierbauer Virgil dr:

A magyar építészet
utolsó tíz évi.

Tér és Forma

1938. 110. l.

Lajta Béla

cród

Tér és Forma

1943. 1. sz. (Visszapillantás.)

haque ville écrit son histoire dans
s de ses voies, de ses rues, de ses
tes phases de sa destinée et cela
de son passé.

fait valable aussi pour Budapest,
veloppement rapide, souvent in-

secourir vite, d'une manière écon
nouveau terme de l'architecture
construction.

Les autorités publiques et
actif à ce travail avec leurs const
ont aussi animée, à une certaine

Les pages suivantes ont po
cette activité de construction pu
autorités, des architectes qui ont
les ont exécutés et dont le travail
Elles esquissent ensuite les proje
privée, car les autorités son convai
des logements, c'est la tâche de la
est en première ligne l'assistance.
entreprendre elles mêmes, provisoi
dizaine d'années où, pour des cau
forcées de s'en charger.

Que les members et hôtes
Budapest veuillent accepter avec

Ils y trouveront sûrement

Et si nos hôtes honorés vo
par l'observation vivante, nous so
de cette grande ville. Ils reconna
hongroise, dont Budapest n'est pa
en dépit de toutes les adversités
de vivre«.

Budapest, 1930, en été.

Lajta Béla 1875 -

Parisien Grill

Vas utcai iskola
Erzsébetvárosi takarék
Vakok intézete
Zsidógimnázium
Szervita tér Rózsavölgyi ház
Izr. Szeretetház~~xxxxxxxxxxxx~~
Zsidótemetők halottasházai

Lechner Jenő dr
1997 ete

Lajta Béla

irod

Folly Róbert:

A magyar művészet szerepe az európai kultura megujhodásában - Epitőmunka

1934. 17. l.

Lajta Béla

cród
z

Padányi Gulyás Jenő:
A háboru előtti évek
építőművészetének
tanulságai.

Bpest. 1927. 16, 17.
23. l. 24. l. 25. l. -l.

Lajta Béla

Irod
2

Bierbauer Virgil dr:
The Japanese Architect.
1931. okt. közepe

vítását és átalakítását garanciával vállalja
ános kárpitos és díszítő
és minden más stílű bútorok állandóan raktáron
IV., Cukor-utca 5 ● Telefon: 1-832-74

rend.

	Textiliák	Vegyesek	Szőnyegek	Hangszerek, fényképezőgépek, látcsövek, fegyverek	Bútorok
— 00	2048— 2070	—	—	—	2391— 2480
— 50	2071— 2090	—	—	—	2481— 2570
— 00	2091— 2110	—	—	—	2571— 2654
— 50	2111— 2130	2661— 2690	2182— 2230	—	—
— 00	2131— 2150	2691— 2720	2231— 2280	—	—
— 50	2151— 2181	2721— 2740	2281— 2337	—	—
— 00	—	—	—	2338— 2390	—

Lajta Béla

l.

Jainovszky magyar forma

12. l. 33. l.

VII/19 Hegyi 14/1

Lajta Béla

vrod

Kertész K. Róbert

Nemzeti építőmüvészet. Bp. 1916. 16. l.

19. l.

32 / 14894 szám

BUDAPEST 1936 DEC. -4 15 5 N

Műemlékek orz. Bizottsága

tr. Elm.

Hivatalból.
olgálati ügyben
átalányozva.

Bpest IX.

Rákos u. 10

Lajta Béla

Vrdl
2

Barát-Ebér-Takács

A művészet története -
II. k. Európa művészete -
Bp. 1934. 351 l.

sokkal simábban gördül, mint a közvetlen gyalogjárók sarában vagy a hepe-hupás téglakövezeten. A szabályrendeletbe azonban bevették, hogy talicskával szabad az aszfalton közlekedni, minthogy pedig az aszfaltot takarékosság okából nagyon keskenyre szabták, ebből az következett, hogy a gyalogos embernek, ha mindjárt maga az alispán vagy a polgármester volt is az, mindannyiszor le kellett lépnie az aszfaltról a sárba, ahányszor egy-egy ilyen kézijármü közeledett, mert különben az elején keresztbe rakott kapa, ásó és gereblye egyszerüen elsodorta volna a szembejövőt, mert a talicska tolójának, a jussára támaszkodva, eszeágában sem volt kitérni.

Egyhangulag ment keresztül a közgyülésen a Kossuth-szobor felállitásának a javaslata. A Kossuth-névre elnémult minden ellenzékiség, sőt általános csodálkozásra maga Börcsök Gergely uram állott fel, hogy életében először egy tanácsi javaslat mellett beszéljen. Mert Börcsök Gergely, az ellenzék vezére, valóban vérbeli ellenzéki volt, aki a meggyőződés hevével és a leg-

RÁKOS MANÓ szobrász

TELEFON 75-60. Budapesten, VII. ker., Bálint-utca 9. (Aréna- és Thököly-ut mellett.) TELEFON 75-60.

Készit mindennemü GIPSZ-, KŐ-, MŰKŐ-, STUCCATUR-, RABITZ- ÉS MŰMÁRVÁNY-MUNKÁKAT. Ajánl mint különlegességet

STUCCOM ENYEZETEKET.

GERENDAY A. és FIA

AKAD. SZOBRÁSZ

ELSŐ ORSZ. SZABADALMAZOTT

SIREMLÉKMŰ GYÁROSOK

BUDAPESTEN,

FŐRAKTÁR: VII., RÁKÓCZI-ÚT 90

MODERN SIRKÖVEK NAGY VÁLASZTÉKBAN.

Dipold János

műlakatos és csillárgyár

BUDAPEST,

IX, Tüzoltó-utca 38,

Telefon 98-63.

Készítek bárminemü kovácsolt munkát, u. m. vas- és bronz-csillárokat, rácsokat, kandallókat, bárminemü világitótesteket saját terv vagy rajz után, különlegességeket u. m. dombormü, vert vagy kovácsolt vas- és fémbutor vereteket.

Figyelmeztetés.

Akinek kubikusokra, földmunkásokra, vagy bármilyen erdei vagy gazdasági munkásokra van szüksége, forduljon ezeknek szegődtetése végett közvetlenül a m. kir. földmivelési ministerium munkásügyi osztályához, a hol a munkaközvetités teljesen dijtalanul eszközöltetik. Szóbeli, levélbeli és távirati megkeresésre dijtalanul válaszolnak. Cim Földmivelési ministerium munkásügyi osztálya Budapest, Nádor-utca földmivelési ministerium, II. emelet 78. szám.

Versenytárgyalási hirdetmények.

a) Épitő munkálatokra.

Budapest. (A Vas-utcai felső kereskedelmi iskola épitése.) A székesfőváros tanácsa a VIII. ker. Vas-utcai felső kereskedelmi iskola épitésének következő munkái és szállitásai végrehajtásának vállalatba adására versenytárgyalást hirdet és pedig: 1. a föld-, kőmives- és elhelyező munkákra, 2. a kőfaragó és műkő munkákra, 3. a fal- és vasgerenda-kötővasak munkáira, 4. az ácsmunkára, 5. a tetőfedő munkára. Az ajánlatok a felsorolt munkanemek mindegyikére külön-külön teendők. Az ivenkint 1 k bélyeggel ellátott ajánlatot október 26-án d. e. 10 óráig dr. Wildner Ödön tanácsjegyző kezéhez (Központi városház, I em. 99. a.) kell beadni. Az egyes munkák után a következő bánatpénz teendő le: 1. a föld-, kőmives- és elhelyező munkák után 16 000 k, 2. a kőfaragó és műkő munkák után 3500 k, 3. a fal- és vasgerenda-kötővasak munkák után 600 k, 4. az ácsmunka után 1400 k, 5. a tetőfedő munka után 400 k. A bánatpénz készpénzben vagy elfogadható értékpapirokban a versenytárgyalást megelőző napon déli 12 óráig a székesfőváros központi pénztárába, vagy bármelyik kerületi előljáróság pénztárába teendő le. A nyugtát az ajánlathoz kell csatolni. Ajánlatában vállalkozó kijelenteni tartozik, hogy tudomásul veszi azt, hogy a munkálatok teljes befejezése és átadásának határideje 1910. szeptember 1-je. Csakis azon ajánlatok fognak tekintetbe vétetni, amelyekre ez a záradék is rá van vezetve. Az ajánlatok ugyanazon a határnapon d. e. 11 órakor fognak a Központi városháza II. em. 198. sz. (jogügyi) üléstermében felbontatni. Az ajánlati ürlap és a költségvetés, valamint az általános és részletes munkafeltételek a költségvetési függelékkel és a szerződés tervezetével együtt az elnöki ügyosztályban (I. em. 99. sz.) és pedig a felsorolt munkákra külön 2—2 koronáért megszerezhetők. A tervek a székesfőváros mérnöki hivatalánál IV. (épitési) szakosztályában (Központi városház, Károly-utcai szárnyépület, II. em. 294. a.) vagy Lajta Béla műépitész irodájában (VII., Pálma-utca 10.) tekinthetők meg, ahol a kivánt felvilágositások is megadatnak.

Fülöpszállás. [Pest m.] (Községház épitése.) Fülöpszállás község előljárósága november 20-án d. e. 10 órakor árlejtést tart közs gház épitésére. Ajánlat munkanemenként külön teendő. Versenyezni óhajtók felhivatnak, hogy ajánlatukat nevezett község előljáróságához a kitüzött napon d. e. 9 óráig adják be. A műszaki művelet és részletes feltételek Fülöpszállás községházán betekinthetők, az ajánlati költségvetés, ajánlati és boriték minta az előállitási árban ugyanott megszerezhetők. Az ajánlathoz a vállalati összeg 10%-ának a községi pénztárba bánatpénzül történt letételét igazoló nyugta csatolandó. A teljes szövegü hivatalos kiirás a hirdetések között található.

Nyitra. (Hidépités.) A darázs—csekeji tb. közut 0—1 km. szakaszán fekvő 4. sz. fahid fafelszerkezetének megujitására Nyitravármegye székházában november 3-án d. u. 3 órakor árlejtés fog tartatni. Az ajánlatot Nyitravármegye alispánjához a kitüzött napon déli 12 óráig kell beadni. Bánatpénzül 5% valamely adóhivatalnál letétbe helyezendő és a nyugta az ajánlathoz csatolandó. (L. a hirdetések között.)

Szentendre. (Világitási telep épitése.) Szentendre r-t. város tanácsa árlejtést hirdet egy köz- és magánvilágitásra szolgáló világitási telep épitésére. Ajánlat tehető villamos vagy kőszéngáz világitó telep létesitésére. Ajánlat teendő vagylagosan olyformán, hogy 1. a város koncessiót ad a vállalkozónak arra, hogy a város által dijtalanul rendelkezésre bocsájtandó telken a vállalkozó saját költségén létesitse a központi világitási müvet tartozékaival együtt; 2. a város költségén létesittetik az egész telep és vállalkozó ezen világitási központi művet a várostól az egész amortizáció idejére üzembérletbe veszi. Az ajánlat benyujtási ideje december 1-ső napjának déli 12 órája. Bánatpénzül az ajánlati összeg 5%-a a város pénztáránál letétbe helyezendő és a nyugta az ajánlathoz csatolandó. A teljes szövegü hivatalos kiirást lapunk hirdető részében tettük közzé.

Dobsina. (Intézeti ház és áruraktár épitése.) A Dobsinai takarékpénztár és előlegezési intézet a főpiacon fekvő telkén egyemeletes házat és áruraktárakat épittet, mely következő helyiségekből áll: földszinten takp. hivatalhelyiség, igazgatói iroda, városzoba, irattár és tanácsterem és két házmesteri lakás és 4 áruraktár, az emeleten 1 öt és 2 négy szobából a megfelelő mellékhelyiségekkel ellátott lakások. Az épitkezésre kitüzött első versenytárgyalás eredménytelen maradván, december 15 én d. e. 10 órára a takarékpénztár helyiségében tartandó uj versenytárgyalás hirdettetik, melynél ugy az egész épitkezésre, mind pedig az egyes munkákra vonatkozó külön-külön ajánlatok is elfogadtatnak. Kivánatos, hogy a pályázó két ajánlatot nyujtson be és pedig: 1. amely arra az esetre szól, ha az összes munkálatokat elnyerné; 2. amelyben a munkálatokat külön cimük szerint is hajlandó elvállalni. A régi épületek lebontásánál felszabaduló s használható anyagokat a vállalkozó köteles átvenni s költségvetésileg feltüntetni, hogy mily összeget ajánl azokért. Az ajánlathoz az ajánlati költségvetés végösszege 5%-nak megfelelő bánatpénz csatolandó. A műszaki művelet, az általános, valamint a részletes feltételek a takarékpénztár helyiségeiben megtekinthetők. Az épitkezés 1910. november 1-ig befejezendő és használható állapotban átadandó. Az eredeti előmunkálati költségvetés másolata a takarékpénztári igazgatóságtól ivenként 1 koronáért szerezhető meg.

Debrecen. (Utépités.) A püspökladány—nádudvari th. közut 0·0—9·469 km. szakaszának kiépitése alkalmával teljesitendő következő munkák biztositása végett u. m.: a) 25072·50 m² utszekrény kiemelés és utalapkő lerakás, b) 392·00 m² utfeljárók burkolása, c) 949 drb. vasuti kocsi leterhelése, d) 6418·59 m³ kőanyagnak tengelyen fuvarozása, e) 501·45 m² fedőanyag beszerzése, f) 1 drb. műtárgy javitása, g) 36 drb. tölgykerékvető szállitása, h) 85 drb. vas hektométer oszlop szállitása, i) 9 drb. vas kilométer oszlop szállitására november 6-án d. e. 10 órakor az alispáni hivatalban Debrecenben tartandó versenytárgyalás hirdettetik. Ajánlatok egyes munkanemekre is tehetők, de egyes kilométer szakaszokra tett ajánlatok figyelembe nem vehetők. Ajánlattevők tartoznak a vállalati összeg 5%-át kitevő bánatpénznek az állampénztárba befizetését igazoló nyugtát az ajánlathoz csatolni. A munka szerződése, a kiirási művelet, a tervezet, az általános és részletes határozatok, valamint az ajánlati minta a debreceni kir. államépitészeti hivatalnál betekinthetők, illetve megszerezhetők.

Debrecen. (Utépités.) A hajdunánás—tiszapolgári th. közut 127·5—127·25 km. szakaszának kiépitése alkalmával szükséges következő munkák biztositása végett, u. m: a., 28,625·0 m² utszekrény kiemelés és utalap kőrakás, b, 294·0 m² utfeljárók burkolása, c., 1077 vasuti kocsi leterhelése, d., 7289·16 m³ kőanyagnak tengelyen kifuvarozása, e., 286·25 m³ fedő anyag beszerzése, f, 300 drb. tölgykerékvető szállitása, g., 12 drb. vaskilométer oszlop szállitása, h., 127 vashektométer szállitása, i., műtárgyak javitása és ujból épitésére november 6-án d. e. 10 órakor az alispáni hivatalban Debrecenben tartandó versenytárgyalás hirdettetik. Ajánlatok egyes munkanemekre is tehetők. Egyes kilométer egyes munkanemekre is tehetők. Egyes kilométer szakaszokra tett ajánlatok figyelembe nem vehetők. Ajánlattevők tartoznak a vállalati összeg 5%-át kitevő bánatpénznek az állampénztárba befizetését igazoló nyugtát az ajánlathoz csatolni. A szerződés, a kiirási művelet, a tervezet az általános és részletes határozatok, valamint az

HENGL ANDOR BUDAPEST, Ajánlkozik mindennemü kisebb és nagyobb épitkezésre, homlokzat tatarozásra és átalakitásokra.

OKLEVELES KŐMŰVES MESTER VI., BAJZA-UTCA 46. sz. Költségvetéssel készséggel szolgál.

SZARKA JÁNOS BUDAPEST, II., MARGIT-KÖRUT 7. Készit és állandóan nagy raktárt tart ebédlő-, hálószoba- és iroda-berendezésben. Ebédlő-asztalokban specialista. Ajánlja 4-6 táblás önműködő asztalait.

MŰBUTOR-ASZTALOS TELEFON 113—28. = TELEFON 113—28. Szolid pontos kiszolgálás!

Seefehlner J. L.

papirkereskedését, műszaki rajz- és festékraktárát
IV., Ferenc József-rakpart 25. szám alá
helyezte át.

Neumann Nándor

hatóságilag engedélyezett villamos világitási és erőátviteli vállalata
BUDAPEST, V., Szabadság-tér 2. sz.

Elvállal villanyvilágitási berendezéseket, csillárok, petroleum lámpa, karosgyertyatartók villanyra átalakitását és teljes felszerelését. Selyem lámpaernyők a legszebb kivitelben. Telefon és csengő berendezések.

Balog Adolf

réz- és vasbutor gyártása

Budapest, VIII., Népszinház-u. 24. (Aggteleki-u. sarok.)

Vállalja: Szállodák, kórházak és intézetek mindennemü réz- és vasbutorok berendezését :: :: a legolcsóbb árak mellett :: ::

Nagy választék: réz-, vas és összecsukó-ágyakban. :: ::

= Vidéki megrendelések gyorsan és pontosan teljesittetnek. =

GRÓSZ MIKLÓS

ASZTALOS MESTER

DISZMÜRÁMA ÉS BUTORKÉSZITÉSI TELEPE

BUDAPEST, VII., DEMBINSZKY-U. 29. SZ.

ELADÁS NAGYBAN ÉS KICSINYBEN.

Dus választék háló, ebédlő és salon berendezésekben. — Vidéki megrendelések gyorsan eszközöltetnek.

Szolid kiszolgálás! Mérsékelt árak!

„HUNGÁRIA" ASZFALT IPAR ÉS BETONÉPITÉSI VÁLLALAT

SZIRMAI ÉS TÁRSA

BUDAPEST, VII., ERZSÉBET-KÖRUT 48.

Aszfalt masztixfőző és bitumenfinomitó-gyár. Járdák, ocsiutak, átjárók, udvarok, kapubejáratok stb. :: :: készitése természetes aszfaltból. :: ::

GROSZHEIM H. UTÓDA

VARGA ÁRPÁD

hatóságilag engedélyezett elektrotechnikai, villanyvilágitási és mechanikai müintézet

BUDAPEST, Főherceg Sándor-utca 30/b. szám.

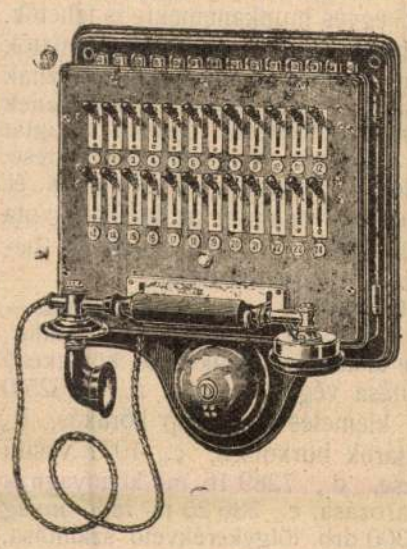

Készit és elvállal villamos világitási és erőátviteli berendezéseket. Telefon, villamos csengetyük, légszesz, petroleumlámpák és csillárok átalakitását. Ivlámpák karbantartása. Ugymint: Mathematikai és fizikai müszerek, rajzeszközök, tanszerek, találmányok és minták készitését. Motorok és Dinamók nagy javitó mühelye. Javitások elfogadtatnak és pontosan valamint jutányosan eszközöltetnek.

Telefon: 119—39.

SZILÁGYI ÁRPÁD

menyezet, rabitz és gipsztábla falak épitési vállalata.

BUDAPEST, VIII., KENDER-U. 14.

Elvállal minden e szakba vágó munkálatokat.

∴ ∴ ∴ KÖLTSÉGVETÉS INGYEN. ∴ ∴ ∴

SCHLICK-féle

vasöntőde és gépgyár részvénytársaság

Budapesten, VI., Váci-ut 45.

Készitményei:

Épitési vasmunkák, vashidak, vasszerkezetek és vasöntvények, hengerelt és szegecselt vasgerendák, oszlopok; szab. „**Fenestra**" vasablakok; istálló berendezési cikkek; épületbádogos munkák, fémdiszitmenyek, szobrok; Luther Münzel rendszerü szivógázmotorok, **barna-szén** és egyéb tüzelőanyagok részére; gőzgépek és kazánok, személy és teher **felvonók (Lift)**; körszivattyu-telepek, **mészhomokkőgyárak** és mindenféle ipartelepek gépészeti berendezése; zsilipek, tartályok; vasuti kocsik, görpályakocsik stb.

ELSTER S.

LÉGSZESZGYÁRI SZÜKSÉGLETEK GYÁRA

Erzsébetfalva, Soroksári-ut 55.

Gyártási ágak:

Nedves és száraz légszeszmérők, többféle typus szabadalmazva; a legjobb anyagból, több évi jótállás. Gázautomaták, nedves és száraz szerkezettel, bármilyen légszeszára beállithatók. Gázszivógépek (Exhaustor) teljes felszereléssel. Állomási légszeszmérők, tetszés szerinti nagyságban. Tisztitó berendezések, Jäger-féle szabadalom szerint. Városi nyomás szabályozók, suly és automatikus megterhelésre. Önműködő nyomásmérők, szivás és nyomásra, csinos kiállitásban, kézben vihetők. Különleges nyomásmérők (Manometer) állandó vizszinnel. Fényvizsgálati müszerek és kellékek. Gázfőző- és fütőkészülékek, vasalók, takaréktüzhelyek.

Fedélszék és faszerkezetü = épitmények rajzolását =

pontos fakivonat készitését és elszámolását vállalja

VIADÁR PÁL

ácsmester

Budapesten, VIII., Kenyérmező-utca 3/a.

LIFT

Haverland Antal, Budapesten, VIII., Nap-utca 22. Telefon 29—66. — Gyárt: személy-, teher-, ételfelvonókat és vasszerkezeteket minden kivitelben.

Munkácsy Gyula

lakatosmester

Budapest, VI. ker. Király-utca 102. szám.

A jelenkor legjobb, legolcsóbb és legerősebb szerkezetü kémény és szellőztető toldóinak készitője. (E számunkban foglalt hirdetésére e helyen is felhivjuk olvasóink figyelmét.)

Müller és Hahn

ÉPULET- ÉS DISZMÜ-BÁDOGOS, LÉGSZESZ-, VIZVEZETÉK-BERENDEZŐK.

Iroda és műhely: Budapest, Kis Diófa-utca 3/a.

Lakás: Damjanich-utca 36. sz.

Minden e szakba vágó javitások olcsón és pontosan eszközöltetnek. Házak évi karbantartása jutányos áron elfogadtatik.

Telefon 85—43. **Költségvetések ingyen** Telefon 85—43.

Fratricsevits István

:: diszitő-festő ::

Budapest, VII., Hernád-utca 24. sz.

Vállalkozik: **épületek, templomok, kávéházak** és lépcsőházak festésére stylszerü kivitel, izléses munka, szolid árak mellett.

= **Specialista diszfestészetben.** =

Izzólámpa raktár. Valódi Auerégők kaphatók.

Telefon: 69—91.

Schrettner Ede

elektrotechnikai vállalata
Baross-utca 5. (Calvin-tér közelében.)

Elvállal minden e szakmába vágó munkát, ugymint: **házicsengő-, telefon-, villamosvilágitás-, ivlámpák-, motorok- és dinamók** szakszerü és lelkiismeretes szerelését és javitását

= Szerelési anyagok raktáron. =

Szolid munka. — Házak jókarban tartása.

A Magyar Keramiai-Gyár Részv.-Társ. Budapesten

Iroda: VIII., József-körut 14. Telefon 52—74.
Keramit- és téglagyár: X., Óhegy. Telefon 53—09.

Ajánlja Rost Ottó mérnök és a keramit feltalálójának személyes vezetése mellett gyártott KOCSI-UT, JÁRDA és UDVAROK burkolására kitünően elismert

keramit köveit és keramit-lapjait,

közönséges fali, üreges, tartány-boltozó (ravers), ék, padlás, burkoló és sajtolt kémény-tégláit.

Kivánatra a keramit-burkolással járó munkálatok is elvállaltatnak.

Árjegyzék és költségvetés ingyen és bérmentve.

REZNIČEK KÁROLY

kövezőmester

BUDAPEST, VI., FIGYELŐ-UTCA 8. SZÁM.

Elvállal mindennemü kő- és keramittégla kövezéseket ugy helyben, mint vidéken a legjutányosabb árban jótállás mellett. Javitásokat is eszközöl. Ajánlkozik vállalkozók részére nagyobb munkák kiviteléhez mint alvállalkozó.

MELOCCO L. BUDAPEST.

TELEFON 41—03. CEMENTGYÁR. TELEFON 41—03

Gyár és iroda: III. ker., Ürömi-utca 24—32. sz

AJÁNL: KITUNŐ MINOSÉGÜ LASSAN ÉS GYORSAN KÖTŐ ROMÁNCEMENTET ÉS MÜPORTLANDCEMENTET BÁRMELY VASUT VAGY HAJÓÁLLOMÁSRA SZÁLLITVA, IGEN JUTÁNYOS ÁRON ÉS JÓTÁLLÁS MELLETT

SZABÓ KÁROLY

□ ASZTALOS ÜZLETE □

Bank, iroda, boltberendezés különleges készitője, elvállal minden e szakmába vágó szolidabb kivitelü munkákat.

Budapest, VII., Izabella-utca 5. sz.

BETON-TERAZZÓ-munka.

Cement és fayenc burkolat fektetése.

FALBURKOLAT.

Szakszerü kivitelben és legjobb :: :: ajánlatokkal szolgál :: ::

MARIK ÉS TÁRSA

Budapest, VII., Abonyi-utca 14. sz.

Telefon 102—08. ■ Telefon 102—08.

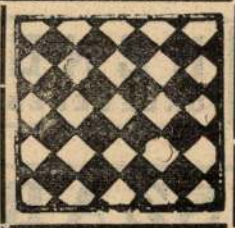

Lajta Béla

l.

A Pesti Vasishara

1937. 9 n. 13. l.

HORN & VAJDA
BRAŞOV

Telegr.: Mentor.
Telefon: 55.

Igen tisztelt

Köszönettel vettem sz
el, hogy a restaurálás elörehala
nak biztositékát látom, hogy a m
Midön november elején
volt kilátásba, hogy a munka elk
pénzre még a leggazdagabb emberr

Lajta Béla

irod

Gerőddön:

Ujabb nemzeti stilus

A Ház, 1908.

49-53 l.

Lajta Béla

írod

Lechner Jenő: Modern és nemzeti építőmű vezet. Különlenyomat a MMÉE Heti Értesítője 1908. 16 sz.

5 l.

NADLER RÓBERT. A KIVÁNCSI SZOBACZICZA.

RIPPNER IZSÓ
CEMENT-BETON-HORNYOLT TETŐCSERÉP és CEMENTLAP-GYÁR
és BURKOLÓ VÁLLALAT
BUDAPEST, VII. KER., MEXICOI-UT 3.

Központi iroda és raktár:
VII. kerület, Akácfa-utca 34. sz.
TELEFON: 235
Vállalkozik: hézagmentes **asbestpadozat** minden szinben, **Granittoterazzo**, **betonirozások, csatornázások cementlapok** és **mozaiklapokkali kövezések** elkészitésére.
Kitünő minőségü Portland cement nagyban és kiesinyben.

A vállalkozás körében előforduló jogesetek.

Vasuti töltés süppedése a töltés épitésénél felhasznált anyag minősége következményeként

A magy. kir. kereskedelemügyi minister egy a Máv. kezelésében lévő h. é. vasut terhére rótta azon munkálat költségét, mely egy vasuti vonal töltésének süppedése által idéztetett elő. A közigazgatási bíróság ez ügyet megvizsgálván, azt birálta el elsősorban, hogy a szóban forgó munkálatok vis major*) ellen való védekezésnek minősülnek-e? Ez esetben ugyanis az üzletkezelési szerződés értelmében a h. é. vasutat terheli a munkálat költsége. Megállapitást nyert, hogy a jelenségek, melyek a munkálatot szükségessé tették, a töltés épitéséhez felhasznált anyag minőségének természetes következményei. Már pedig — *az anyag minőségének természetes következményei a vis major fogalma alá* semmikép sem vonhatók s igy jelen esetben vis major esetéről szó sem lehet.

(Közig. bíróság 1907. I. 22. 5278/906. sz.)

Vasut megvalósitásának előfeltételeire vonatkozó ügylet.

A *vasutépités* a keresk. törvény értelmében mint ingatlanra vonatkozólag létrejött szerződés nem képez kereskedelmi ügyletet, mert a szerződés tárgyát közvetlenül maga az ingatlan képezi. Oly esetben, midőn a szerződés tárgya nem a vasutépités, tehát nem közvetlenül az ingatlan, hanem a vasut megvalósitásának előfeltételeihez tartozó egyes jogok vagy dolgok, mint például a *vasuti előmunkálati engedély megszerzése, annak lejárata utáni meghosszabbitása, átiratása, az érdekeltség hozzájárulásának biztositása* stb. — az ily ügylet, amennyiben az illető kereskedő, az kereskedelmi üzlete folytatásához tartozónak s ekként kereskedelmi ügyletnek tekintendő.

(Bpesti kir. tábla 1907. V. 22. 1690/907. sz.)

Magánépitési engedélyek Budapesten.

A fővárosi magánépitési albizottság 1907. augusztus hó 12-én dr. Erős Sándor biz. tag elnöklete mellett a következők részére hozta javaslatba az épitési engedély kiadását: a) **nagyobb és kisebb épitkezésekre**: 168651. Szent Angelika szerb egylet (V., Szabadság-tér 14.) a IV., Váci-utca 90. hrsz. a. 3 em. ház és intézet. 183136. Pesti Chevra Kadisa (VI., Laudon-utca 3.) a X, Salgótarjáni-ut 7178. hrsz. emeletes épület, ép. Leitersdorfer Béla. — 168649. Balázs Farkas (V., Csanády-utca 7.) az V., Árboc-utca 1428. hrsz. a. emeletes gyár épület. — 179575. Első magyar fémáru gyár (III., Szentendrei-ut 3.) ugyanott emeletes toldalék, ép. Igaly József. — 183850. Reinhard Fülöp (VI, Fóthi-ut 22.) a VI., Röppentyü-utca 1578. hrsz. a. toldalék, ép. Fridrich J. — 176628. Ringer Dezső (X., Gyömrői-ut 8) ugyanott földszintes ház és istálló, ép. Jedlicka János. — 175323. Kreisz Anna (VI, Erzsébet királyné-ut 78.) ugyanott raktár, ép. Stromayer Antal. — 174931 özv. dr. Vidéky Ferencné (I, Bérc-utca 6.) ugyanott toldalék, ép. Schulek János. — 178135. Szondi Lajos (II, Csalogány-utca 12.) a III., Filatori-dülő 6200. hrsz. a. földszintes ház, ép. Szondi József. — 175541. Ferber Lajosné (IX. ker, Márton utca 36.) ugyanott toldalék, ép. Müller Károly — 178138. Petri Gyula (VIII., Aggteleki utca 10.) a VII.,Zugló-utca 2343. hrsz. a. földszintes épület ép. Röck Károly — 171619. Román Miklós (V., Visegrádi-utca 4) a VII., Hajtsár ut 1993. hrsz. a. raktár. — 184734 Dr. Siklóssy József (I., Tündér-utca 10.) ugyanott toldalék, ép. Hanatschek Emil — 179599. Meister Endre (VII., Dongó-tca 3.) a VII., Pillangó-utca 13. sz. a. fafészer, ép. Simo Lajos. — 178151. Friedrich Kálmán (I., Szarvas-ut 22.) ugyanott majoroslak épitésére vonatkozó tervek jóváhagyattak; b) **nagyobb és kisebb atalakitasokra**: 182612. Schächter Mór (VIII. József-utca 63.) ugyanott — 180001. Édeskuty testvérek (V. Erzsébet-tér 8) ugyanott — 179582. Nemzeti zenede (IV. Semmelweiss-utca 14.) ugyanott — 172289. Halasi Ignác (VI. Erzsébet királyné-ut 70) ugyanott — 172788. Kozánek József (I. Árok-utca 54.) ugyanott — 176607. Schober Ferenc (IX. Mester utca 25) a IV. Vármegye-utca 3. sz. a — 183149. Groszberger Ernőné (VI. gróf Zichy Jenő-utca 11.) ugyanott — 183124. Schwarz József (II. Kapás-utca 31.) ugyanott — 183122. Dr. Vanó Judás (VII. kerület Dohány-utca 36. szám) ugyanott — 178800. Gschwindt-féle szeszgyár (VIII., Üllői-út 42.) a VIII., Kisfaludi-utca 6880. hrsz. a. — 179193 Jendrassek Kornél (VIII., Rökk Szilárd-utca 16) a VIII. Koszorú-utca 6284. hrsz. a. házra vonatkozó módositott tervei jóváhagyattak; — c) **jóváhagyásra ajánlttattak**: 171620. Politzer Miksa a VII., Thököly-ut 98. sz. a. — 175925. Marton Béla a VII., Wesselényi-utca 21. sz. a — 176569. Weiss Berthold és Manfréd az V., Lipót-körut 10. sz. a. — 177405. Schnitzer Mór a VI., Nagymező-utca 3500. hrsz a. 181135. Stern Ignác az I., Budaeőrsi-út 8187. hrsz. a. — 183858. br. Huszár Károlyné a IV., Deák Ferenc-utca 1. sz. a. — 182023. Szerényi Béla az I., Költő utca 2. sz. a. — 180392. Mittelmann Bernát dr. a III., Lajos-utca 28. hrsz. a. — 182613 Marschal Gyula a VII., Csányi-utca 10. sz. a. — 178165. Hauswater Lőrinc á IV., Kishid-utca 6. sz. a — 177415. Gábor Alajos a VI., Szegedi-utca 1672. hrsz. a. — 176626. Tuskán János a VII., Gyarmat utca 39. sz a — 175917. Seefehlner J. L. a IV., Váci-utca 20. sz. a. — 175923. Özv. Schulmann Gyuláné a VI, Király-utca 4021. hrsz. a. — 178177. Schmalbach Henrik a VIII. Illés-utca 6586. hrsz. a. — 175918. Hartl Károly dr. az I., Krisztina körut 8. szám alatt 172309. özv. Stern Miksáné az V. Hold-utca 1004. hrsz. a. — 176585. Ernst Mór a VII. Akácfa-utca 4794. hrsz. — 177423. Katolics János a X. Szent Mihályi ut 2006. hrsz. a. — 174936. Beer Antal a VII. Wesselényi-utca 60. sz. a. — 168660. Löw Sándor a VII., Józsefkörut 5522. hrsz. a. 173816. Szabó Jánosné az I. Kelenhegyi-ut 13275 hrsz. a. — 180803. Dr. Janovics Sándor a II. Fillér-u. 6618. hrsz. a. — 180824. Schwindt testvérek a IX. Szvetenay u. 8758. hrsz. a. házra vonatkozó tervei; d) **gépekre és felvonókra**: 179161. Friedler Károly (VIII. Baross u. 11.) — 178787. Budapesti közuti vaspálya társaság (II. Margit-körut 3227. hrsz.) — 178786. Heinrich A és fiai (VIII. Üllői-ut 5513. hrsz.) — 177450. Dr. Lipták és tsa (V. Wahrmann-utca 1275. hrsz.) — 173514. Gessler Siegfried (X. Endre-utca 7319. hrsz.) — 179162. Bárcay András (IV. Szervita-tér 560. hrsz.) — 179163. Haggenmacher Henrik (VI. ker. Andrássy-ut 32 szám) — 140006. Nagy Béla (II. ker. Fő-utca 73. szám) — 170964. Rendes Izidor (VII. Erzsébet-körut 6.) — 179565. Barcza Ferenc (VII. Rákócy-ut 70. szám) — 178159. Hirschler és Török (V. kerület Kádár-utca 8. szám) — 155414. Holcmann Henrik (VIII., Hunyadi-utca 12.) — 113234. Kollerich Pál és fiai cég (IX., Márton-utca 8694. hrsz.); — e) **elutasittattak**: 172592. Szüsz István a VII., Elemér-utca 4259. hrsz. a. a. — 172833. Állványfákat kölcsönző r. t. az V., Ujpesti rakpart 1237. hrsz. a. 129409. Agulár Dávid a VIII., Kender-utca 5975. hrsz. a. — 167911. Foncière biztositó intézet az V., Sas-utca 799. hrsz. a — 178136. Hajnal Márkus a VIII., Dobozi-utca 6504. hrsz. a. — 182017. Schein Ferenc a IX, Ráday-utca 30. sz. a. házra vonatkozó tervek.

*) A vis major fogalmától elválaszthatatlan az olyan előre nem látható, rendkivüli esemény, amelynek bekövetkezése a rendes eszközökkel meg nem akadályozható.

Pályázatok tervkészitésre.

Községház tervezés Szigetvárott. Szigetvár nagyközség egy egyemeletes községi székház épület tervrajzainak beszerzésére pályázatot hirdet. A pályatervek, lepecsételt jeligés levél mellékelésével küldendők be. A következő rajzok kivántatnak: a) egy helyszinrajz az épület elhelyezéséről; b) minden sorról egy-egy alaprajz 1:200 méretben; c) legalább két homlokzat és a tervezet megértéséhez szükséges metszetrajzok, szintén 1:200 méretben; d) rövid müleirás; e) a beépitett köbtartalom szerinti költségvetés. A tervezethez szükséges program- és telekrajz a községi elöljáróságtól dijmentesen szerezhető be. A pályatervek benyujtási határideje: d e c e m b e r 1. napjának déli 12 órája. A pályatervek külső boritékára irandó: „Pályaterv Szigetvár nagyközség székházára". A pályaművek lepecsételve s jeligés levéllel ellátva Szigetvár nagyközség elöljáróságának nyujtandók be. A beérkezett pályamüvek közül a község a legjobbnak itélt terv dijazására 1000 koronát, második dijnak pedig 600 koronát tüz ki. Az épület épitő terveinek elkészitésére a megbizást a községi képviselőtestület fentartja magának olyformán, hogy az esetleg dijat nem nyert, de megvásárolt terv szerzőjét bizza meg az épitőtervek készitésével. Az ilyen megvásárolt terv ára 400 koronánál több nem lehet s ennyiért bármelyik megvehető. Amennyiben a dijat nyert terv szerzője bizatik meg az épitő tervekkel és művezetéssel, akkor a nyert pályadij a művezetésért járó tiszteletdijba beszámittatik.

Zeneiskola tervezése Miskolcon. F. hó 5-én járt le a miskolci városi zeneiskola és nőipariskola épületének terveire 1000, illetve 600 korona dijjal hirdetett tervpályázat. Fenti határidőig Miskolc város polgármesteri hivatalához 15 terv érkezett be. A tervek jeligéi és költségvetési előirányzatai: 1. M i t y ó; 2. R a j z o l t z e n e k u l c s (151000 kor.); 3. V i l á g o s (139000 k.); 4. Ars et Industria (140,000 k.); 5 K e l e t (142000 k.); 6. L a n t (137000 k.); 7. K u l t u r a (138000 k.); 8. Z e n e d e (142000 k.); 9. M a g a s f ö l d s z i n t t e l; 10. W a g n e r Rikárd (142000 k.); 11. I p a r é s m ü v é s z e t (139000 k.); 12. L i s z t Ferenc I. (142000 k.); 13. L i s z t Ferenc II. (140,000 k.); 14. T u r u l (150,000 k.); 15. A v a s o n (3 terv: 165,000, 140,000 és 135,000 kor.)

A polgármester elnöklete alatt álló birálóbizottság a pályamüvek felett még e hónapban megejti a döntést.

Tervpályázatok eredményei. A kereskedelemügyi m. kir. minister a brassói és szatmárnémeti-i állami ipari szakiskolák és ezekkel kapcsolatos mühelyek és internátusok céljaira emelendő épületek terveinek elkészitésére pályázatot hirdetett. A biráló bizottság,

KUGLER F. J. UTÓDAI
Polgár és Müller
épület és műlakatosok
Budapest, II., Zsigmond-utca 5. sz.

Készitünk mindennemü épület és műlakatos munkákat u. m. **kovácsoltvas, folyosó-lépcső, erkély és sirkerités-rácsokat, kovácsolt vaskapukat, üvegtetőket, diszmü dombormüveket a legegyszerübbtől a legdiszesebb kivitelig.**
Költségvetéseket, rajzokat dijtalanul küldünk.

HOFFMANN MIKLÓS és ROHONCI HUGÓ magánmérnökök

TELEFON 96—96. **BUDAPEST, VI., PODMANICZKY-UTCA 14.** TELEFON 96—96.

Terveznek és szállitanak: Mindenféle rendszerű központi fűtést. — Különlegességképen: az

amerikai rendszerü hygienikus központi légfütést.

Szárító berendezéseket, szellőztető, hütő, porszivó, füstszivó és egyéb szivó berendezéseket.

Mesterséges kazánhuzat berendezéseket. — Vizellátó, világitó telepeket. — Modern ipari és gyáriberendezéseket. — **Képviselik: a BLACKMAN** ventilatorokat. — **Szállitanak:** ventilatorokat, exhaustorokat minden célra.

Egyedárusitói: a KINLEY LÁMPÁKNAK.

melyben a kereskedelemügyi m. kir. minister, a Magyar Mérnök- és Epitész-Egylet, a Magyar Epitőművészek Szövetsége és az Országos Középitési Tanács kiküldöttei vettek részt két héten át foglalkozott a pályatervek elbirálásával és az eredmény fölött augusztus hó 9-én döntött. A brassói tervpályázatra 11 pályaterv érkezett be. A biráló bizottság az első dijat Kommer József müépitésznek, a második dijat Schoditsch Lajos műépitész, állami felső épitő ipariskolai tanárnak, a harmadik dijat Papp Gyula és Szabolcs Ferenc müépitészeknek itélte oda; megvételre ajánlotta a a 2. számu „Faipar“ és 6. sz. „Iparé a jövő“ jeligéjü pályaterveket.

A szatmárnémeti-i terpályázatra összesen 19 pályaterv érkezett be. A biráló bizottság az első dijat Orth Ambrus és Somló Emil müépitészeknek, a második dijat Földes Ede és Scheiber Miklós műépitészeknek, a harmadik dijat Szeszlér Sándor müépitésznek itélte oda; megvételre ajánlotta az 5. számu „Gyakorlat“ és 11 számu „Hermina“ jeligéjü terveket. A pályaterveket augusztus hó 13—15 napján a m. kir. technologiai iparmuzeum könyvtárában kiállittatnak, ahol ezek a jelzett napokon délelőtt 9—1-ig megtekinthetők. (A brassói tervpályázathoz bejárat Népszinház-utca 8. szám — a szatmárnémeti-ihez bejárat a József-körut 6. szám alatti kapun.) Azon pályatervek, melyek pályadijat nem kaptak és megvételre sem ajánltattak, augusztus hó 16-ikától kezdve a benyujtáskor kapott elismervény visszaszolgáltatása ellenében a m. kir. technológiai iparmuzeum igazgatóságánál a birálati jegyzőkönyv egy másolati példányával együtt a hivatalos órák alatt átvehetők.

Mérnöki munkálatok.

Felmérési munkák. Kernyécsa község dülőutait felméretni szándékozik. Felhivatnak a munkára pályázni szándékozó okl. mérnökök, hogy a Kernyecsa községházánál augusztus 29.-én d. e. 10 órakor megtartandó szóbeli árlejtésen személyesen jelenjenek meg.

Erdő felosztás. Vágagyagos (Hlinik) község közbirtokossági s körülbelül 600 kat. holdat kitevő erdeje felosztás alá kerülvén, ennek felmérését, megbecslését és kiosztását a közbirtokosság szakértő mérnökre bizni szándékozik. E célból pályázat hirdettetik azzal, hogy az erre vállalkozók sziveskedjenek ajánlataikat augusztus 29-ig id. dr. Holczman Lajos közbirt. elnökhöz Nagybiccsén benyujtani, kinél közelebbi értesitést nyerhetnek.

Utca szabályozási vonalak megállapitása. Ráctöttös, Borjád, Pócsa községek (Baranya m.) utca-szabályozási vonalainak megállapitása körül előforduló mérnöki munkálatok biztositása céljából a ráctőttősi körjegyzői hivatalban augusztus 23-án d. e. 9 órakor zárt irásbeli ajánlatok mellett árlejtés fog tartatni. Fölhivatnak azon okl. mérnökök, akik a munkálatot elvállalni óhajtják, hogy ajánlataikat fenti időig a ráctőttősi körjegyzőségnél nyujtsák be. A munkálatoknak f. é. szeptember hó folyamán befejezést kell nyerniök.

Vasutépitészet.

Előmunkálati engedélyek. A kereskedelemügyi m. kir. minister Wohl Adolf losonci lakos részére a máv. Hatvan állomásától Heréd, Kökényes, Héhalom, Dengeleg, Szirák, Bér, Tél ény és Haláp községek érintésével a a nógrádvármegyei h. é. vasut Mohora vagy Nándor állomásáig, vagy esetleg a máv. Lőrinci állomásától Héhalom, Dengeleg, Szirák, Bér és Szanda községek érintesével a nógrádvármegyei h. é. vasut Nándor vagy Mohora állomásáig vezetendő 0·70 m.-es keskenyvágányu h. é. vasutvonalra; — a Kisvárda—dombrádi és kisvárda—nyirmadai h. é. vasutak létesitése céljából megalakult végrehajtó-bizottságnak a Szabolcsvármegyei h. é. vasut Nyirmada állomásából kiágazólag Karász, Gyulaháza, Nagybáka és Anarcs községek határain át a máv. Kisvárda állomásáig, valamint folytatólag Kisvárdától Döghe, Kékcse és Kanyár községek érintésével Dombrádig vezetendő szabványos nyomtávu gőzüzemü h. é. vasutvonalra kiadott előmunkálati engedélyt egy évre meghosszabbitotta, — továbbá tudomásul vette, hogy a budapest—tiszai h. é. vasut Kecskemét—Máriaváros állomásától, vagy esetleg a máv. Kecskemét-alsópályaudvar állomásától Matkó, Jakabszállás, Bugac, Móricgát és Szank puszták érintésével Kiskumajsáig vezetendő 0·70 méteres keskenyvágányu h. é. vasutvonalra, továbbá ezen vonallal csatlakozóan Kecskemét—Máriaváros állomástól kiinduló'ag az izsáki uton a Piac- és Deák-térre, a Piac-térről a Csongrádi nagy utcán át a műkertbe, valamint a Piac tértől a Sugár-uton a máv. Kecskemét állomása elé, végre ugyanosak a Piactérről a máv. Kecskemét alsópályaudvar állomásáig vezetendő 0·70 m.-es keskenyvágányu városi vasutvonalra kiadott előmunkálati engedélyt a budapest—tiszai h. é. vasut részvénytársaság Krasánszky Henrik mérnök, ráckevei lakosra ruházta át s egyuttal az előmunkálati engedély érvényét további egy év tartamára meghosszabbitotta; — Baiersdorf és Biach budapesti cégnek a Krivina község határában egy alkalmas pontból leendő kiindulással Pojen község érintésével Sasa és Izvorvölgyekbe vezetendő keskenyvágányu gőzüzemü erdei vasutvonalra; — Vass József gyergyószentmiklósi lakosnak a máv. Gyergyószentmiklós állomásától a Békény és Putna patakok völgyében Tölgyesig vezetendő keskeny nyomtávu erdei vasutvonalra az előmunkálati engedélyt egy évre megadta; a pancsova—petrovoszellói h. é. vasut r. társaságnak a Pancsovától Dolova község érintésével Bavanisteig tervezett h. é. vasut folytatásaként Dolovától vagy Bavanistetől kiindulólag Gálya, Dubovác, Palánka és Vracsevgáj községek érintésével a máv. Fehértemplom állomásáig vezetendő 0.70 méteres keskenyvágányu gőzüzemü h. é. vasutvonalra; Zimbal Ferenc etyeki lakosnak a máv. Herceghalom állomásától Etyek községig vezetendő 0·70 m.-es keskeny, esetleg rendes nyomtávu h. é. vasutvonalra az előmunkálati engedélyt 1 év tartamára megadta; Uherek László pöstyéni lakosnak a pöstyén—verbói h. é. vasut Verbó állomásából kiágazólag Podkilava és Kosariszka községek határain át Miaváig és innen folytatólag Turoluka és Verbóc község irányában az országhatárig vezetendő rendes nyomtávu h. é. vasutvonalra az előmunkálati engedély érvényét a lejárattól számitandó egy év tartamará meghosszabbitotta; Goldfinger és Teplánszki budapesti cégnek a görgényvölgyi erdei vasutból a huszadik kilométernél kiágazólag az Iszticsó völgyébe vezetendő erdei vasutvonalra az előmunkálati engedélyt megadta.

Iparvágány Debrecenben. A debreceni villamos telepen iparvágány fog létesülni, melynek közigazgatási bejárását a kereskedelemügyi minister augusztus 21-ére tüzte ki.

Iparvágány a besztercebányai gyufagyárba. A Besztercebányán épitendő gyufagyárba vezető iparvágány közigazgatási bejárása augusztus 30 án lesz.

A piszkei megállóhely kibővitése. A budapest—esztergom—füzitői h. é. vasut piszkei megállóhelyét rakodó-megállóhelylyé épitik át.

IparvágányDebrecenben. A debreceni faipar r.t. a máv. Debrecen állomásából kiindulólag ipartelepére iparvágányt szándékozik vezetni. A közigazgatási bejárást augusztus 10-én tartották meg.

Az alföldi gazdasági vasut hálózatának fejlesztése. Az első alföldi gazdasági vasut új vonalat tervez, mely a kovácsháza—békéscsaba-közraktári vonalon fekvő „Géza“ megállóhelytől Orosházáig vezet. A kereken 14 km. hosszú vonal közigazgatási bejárását augusztus 22. napjára tüzte ki a kereskedelemügyi minister.

Iparvágány Nagyváradon. Tátray Sándor a külvárosi vasöntődébe az ősi—váradvelencei h. é. vasut vonalából iparvágányt akar bevezetni. Az eziránti kérelmét a város utján felterjesztették a ministeriumhoz.

A nagyvárad-váradvelencei második vágány. A magyar államvasutak a forgalom növekedésére való tekintettel, a nagyváradi és a várad-velencei vasutállomások között kettős vágány lefektetését vette tervbe. A vonal közigazgatási bejárását mult héten tartották meg.

Iparvágány Kassán. A kassai műmalom r. t. a kassai közuti vasut telepétől a műmalomig rendes nyomtávu gőzüzemü iparvágányt szándékozik létesiteni. A közigazgatási bejárás f. hó 16-án lesz.

Az érsekujvár—komáromi vasut földmunkálatait a vállalat nyertese Grünwald testvérek cég már megkezdette. A szóban forgó munkákat alvállalatban Bruder Ignác mérnök végzi.

A resica—németbogsán—zsidovin—oravicai vasut részvénytársaság alakuló közgyülését megtartották. Az igazgatóság elnökévé megválasztották Veith Bélát, alelnökévé Fialka Károly főispánt.

A zólyombrezó—feketehegyi erdei iparvasut. A besztercebányai m. kir. erdőigazgatóság Zólyombrezó állomástól Feketebalog községig korlátolt közforgalomra berendezendő 11·5 kilométer hosszu, 760 mm. nyomszélességü erdei iparvasutat épittet, melynek műszaki és épitési munkálatai nyilvános árlejtés utján kerülnek kiadásra. Az ajánlatok szeptember 23-án d. e. 11 óráig a besztercebányai m. kir. erdőigazgatóságnál nyujtan-

KRATOCHVILL AGOSTON
MŰ- ÉS CIMTÁBLA ÖNTÖDÉJE.
BUDAPEST, VI., KIS-JANOS-UTCA 10. SZAM.

Készit elismert tiszta és izlésos kivitelben: mindennemü bronz és horganyból **öntött feliratí táblákat** u. m. **vármegyei határjelzőtáblák, anyakönyvvezetői táblák, utcajelző és házszámok** városok részére, **cégtáblák gépgyárak** részére és minden más célra megfelelő öntött táblákat jutányos árak mellett.

Lajta Béla

vád
s

Lechner Jenő

Modern és nemzeti
építőművészet

MMÉE kört

1908. 169. l.

Lajta Béla

az alábbi tervpályá-
zaton I. díj.

Magyar Várnov:

A budai zsidó
templom tervpályázata

Építő Ipar 1912.

268—272. l.
(Képekkel.)

Lajta Béla

Iród

Magyar Vilmos:

A Nemzeti Szinház

tervpályázata. II.

Épitő Ipar. 1913.

5. sz. Képekkel.

III. kösl. 6. sz.

A fenti pályázaton

IV. díjat nyert.

Lajta Béla

írod

3

Építő Ipar

1913. 89. l.

(A Nemzeti kincház
nükebb tervpályázata.)

Lajta Béla

építész

az alábbi terv-

pályázaton I. díj.

Az Ujság

1912. jul. 4.

(e.a.: A budai uj

zsinagóga pályaterve.)

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Lajta Béla

és Hegedűs Armin

~~fővárosi műszaki főtanácsos~~

tervezték az

alábbi épületet. Az

építkezést L. B. 1913-ban kezdte

meg, halála után

Hegedűs fejezte be.

Tér és Forma.

1931. 343 – 350. l

(A pesti izr. hit-

község fiúreálgim-

názimma és leány-

gimnázimma, ké-

pekkel.)

Gerő Ödön:

Az épület történetét lásd a 349. lapon

minden fát, minden fűszálat. És csodálni a város belső részeinek csodálatos régi épületeit, régi levegőjét, józan életét. Látom, amint a Károly-magaslat környéki fenyvesek első fenyőcsemetéit ültetik. Látom a város fejlődését, látom magamat családommal együtt, amint a tanítóképző intézetbe bemegyünk szavazni s bámulom a soproni egyetemi polgárok lelkesedését és kitartását ebben az időben.

Szeretem ezt a várost lelkem egész meleg szeretetével, legalább annyira, mintha soproni bennszülött volnék. Az érzelmek árja vesz erőt rajtam ebben a pillanatban. Ezeket az érzelmeket itt megfelelően kifejezni nem is tudom. Arany János szerint: „Nem érez az, ki érez szavakkal mondhatót".

Tudom azonban, hogy a Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Karhoz bensőséges és tiszteletteljes szálak kapcsolják műegyetemünk egész budapesti részét is. Mi tisztelettel és igaz nagyrabecsüléssel ismerjük el a soproni Karnak kiváló érdemeit, hiszen a bányászati szakoktatás megindulása óta ez a kar, illetőleg jogelődje már 205 év óta lankadatlan munkában fej-

Lajta Béla †

vrőd

Az Ujsag
1920. okt. 15.
(c. a.: Lajta Béla
meghalt.)

Klebelsberg Kúno gróf, VII. 283.

Lajta Béla

l.

Schoenkörpvarosh

54. l -

m r.-t. könyvnyomdája Budapest.

TÖBB MINT 700
ÉS 10 SZÍNES MEL

A SZINYEI MERSE PÁL TÁRS
KIADJA AZ ATHENAEUM IROD
BUDAPEST,

Lajta Béla

VII. Dohány u. 44/80 hrsz.
egyemel. műlaka

Vállalkozók Közlönye
1906. jan. 10.
(Magánépítési engedélyek Budapesten.)

Lajta Béla

Vaños Ferenc: Lajta Béla művészete. Felolv. a M. Mérs Ép. Egyletben 1927

2.

zökörünk első rendes ülését nov.4-én
szben a takarékosság eszméjének szen-

volt Sztankovits Anna igazgató önagy-
rgit tanárelnök és dr.Szepessy Sándorné.
Cseh-Szombathy Margit tanárelnök meg-
ltjárol, kifejtette az Önképzőkörök cél-
programját
stván Önképzőkörünk ez évi célját s vé-
enki szerepeljen az Önképzőkör keretében
ek megfelelően.
a IV.évf. t.alelnök felolvasta az Önkép-
yv felolvasása után , megkezdtük tulaj-
ek számai a következők voltak:
IV.b. évf.t.tartott előadást a "Taka-
-címén. Majd Morvay Gizella III.évf.
életében. felolvasta Cser Irén III. évf.

Lajta Béla

cód

Épitő Ipar, 1913. II. 27

(A Nemzeti Szinház terepályázata.)

alkalmas a munkálatok elvégzésére.
ı átépítése III. Béla uralkodásának
dőpontnak III. Béla első nejének
következett halála látszik, tekintve,
nelynek már méltónak kellett lennie
yához. Az esztergomi királyi kápol-
ıncia hatást, melyet III. Béla máso-
:asságától szoktak számítani,[3] éppen
esfehérvári kőfaragóműhelyt.[4]

: is zárult a bazilika Árpád-kori tör-
körülvett, megerősített várost nem
lika is épen kerülte ki a tatárjárás
:sfehérvári bazilika további történe-
nk és a leletanyag alapján vizsgáljuk
seit, az ásatások során előkerült

rpád-kori kincseiről sajnos nagyobb-
.oztatnak. Már Szent István nagyobb
ágaságait, tömérdek sok palástját,

i, a fenti elgondolások hipotetikus jellegét.
k módot nem nyujtanak az Árpád-kori épí-
a XII. századi székesfehérvári építkezéseket

civitatem accederent que est paludibus cir-
nivis et glaciei, nequierunt eam occupare."
SZENTPÉTERY, vol. II. 585 p.

Lajta Béla

cikk

Építő Ipar. 1913. 148. l.

(Az új Nemzeti Színház építő bizottságának bírálati jegyzőkönyve.)

találtak. Ezeket, valamint a szór-
zágos Bizottságának letétjeként a

k: 1. Zöldpatinás földdel takart arany-
13 koporsó zeg. (2. sz. sír. Leltári száma:
köralakú rovátkákkal díszített, csüngője
lás dísszel, honfoglaláskori típus. (18. sz.
ált vastárgyak hengeres pánt, 6 fejes szeg.
, két végén lyukkal. (Ltsz. 10.361.) 5.
borostyán gyöngy, 8 aranyozott üveg-
r. Ltsz. 10.362.) 6. Boglár madáralakokkal
9. sz. sír csontvázának első hátcsigolyája
lakban végződő halántékgyűrű. (47. sír,
Ltsz. 10.365.) 9. Aranyozott bronzlemez
intkő (?), aranygomb töredékei, tengeri-
nyai, állkapocsrészek aranyruhafoszlányok-
ruhafoszlányok, fémsodronyok, 7 vasszeg.
irb csonttű (Ltsz. 10.367—68). 4 drb gyűrű
73.). Fonott bronztütej (Ltsz. 10.374). 28
(Ltsz. 10.375). Üvegedénytöredékek, 7
tótégely, grafitos, fenékbélyeggel (Ltsz.
ök). (Ltsz. 10.382). 15 drb festett vakolat-
(Ltsz. 10.391). 2 drb puskagolyó (Ltsz.
10.394). Keskeny kapa (Ltsz. 10.395).
rú (Ltsz. 10.398). Köralakú mozaiktégla
2—03). Grafitos téglatöredékek (Ltsz.
Aranygyűrű fekete kovel, a kövön vésett
ATINI körirat, a gyűrű pántján: ICAS-
Drugeth Fülöp nádor (1323—1328) pecsét-
it D. Contarini doge idejéből (1659—75)
II. Szulejman idejéből (1520—64) (Ltsz.
töve hiányzik (Ltsz. 10.410). Aranylemez,
csüngő, szélén lyukakkal (Ltsz. 10.412).
ranypánt töredéke a bazilika apszisának

Lajta Béla

Nőd

Épitő Ipar 1913. 184. l.

(Dór: Épitészet a tavaszi tárlaton.)

Városi Könyvtár

Biblioteca Communale-ban őrzött Graduale
három miniatúráját, és a pienzai Múzeum egy
léjában is felismerték a kezemunkáját.[4] Ez u
kódex képeit azonban nem ismerjük, és így a b
kódex díszítéseit csak a sienai Antifonale mi
val és Giovanni di Paolo táblaképeivel tudju
vetni.

A sienai Antifonario, Venturi szavait idéz
ritka kódex, melyen a késői gótika megmo
pompás keretezéssel nyugtalan körvonalait, d
díszítések vastagsága és bősége, a mértani sz
tanulmánya már a reneszánsz hatását mutatja
aprólékos, kecses festő művészetére".[5] A sien
fonarioban a gyümölcsös fűzérekből képezet
ben pompázó miniatúrák tünnek elő, Jézus az
lokkal, magányos szentek és a Kisdedet tar
trónoló Madonna ábrázolásai stb. Továbbá
tájképi háttér előtt két szent vértanúságának,
a lovag és a halál találkozásának miniatúráját,
a sienai Quattrocento legbájosabb képecskéi.
pesti Antifonariobar azonban sem gyümölc
landokból képezett betűkkel, sem pedig mélyb
kanyargós utakkal, halmokkal tarkított tájképi
nem találkozunk. Ez mindenesetre Giovanni
művészetével való azonosítás ellen szólhatna
szólna az is, hogy a budapesti kódexben egyetl
miniatúra sincsen, amelynek akár szerkezete, ak
komponálása a sienai Antifonario valamelyik
rájához, avagy a mester számos táblaképének eg
is hasonlítana. A budapesti Antifonale [illegible]

phonariumban

egységes, ahol él a temetői sacralis stílus, és a sírkőművészet szimbolikusan kifejező vallási elemekkel bír. Ez a művészet egységességét, egy konzervatív, erős, hitét, hitének ritusát szerető vallási érzésnek köszönheti.

Az arabsoknak, a törököknek művészetében a sacralis architektúra és a temető architektúrája között megvan ugyanez az egyenes összefüggés.

Ez a nagy vallási érzés, amely egységes stílusú művészetet tudott teremteni, olyat, amely évszázadokon keresztül élő művészet volt — ma megszünt. Az emberekben nem él oly erősen a hit, mint ezelőtt, és a különböző vallásfelekezetekhez tartozó művészek lelkében helyet talált a természettudományi alapon nyugvó filozófiai gondolkodás. Az egyház nem kormányozza már híveit oly biztonsággal, mint azelőtt. A vallási kultusz erőtlen és a katholicizmusnak nincsen vallását kifejező művészete. A katholikus templomnak nincs meg a mai kor művészi felfogásának megfelelő stílusa, amely esetleg konzervatív alapokon is nyugodhatna. Szóval nincsen új sacralis művészet, amely folytatása volna a réginek.

És mert nincs sacralis művészet, nincs temetőművészet és a temetőnek nincs többé egységes művészi képe.

A temető művészietlenségének egy másik oka az, hogy a katholikus temető különböző vallásuak temetőjévé alakult át, melyben katholikust, reformátust, evangelikust, felekezetnélküli szabadgondolkodót temetnek. Hogy legyen az ilyen temetőben olyan művészet, amelynek, amint kimutattam, egy nagy vallásos érzésből kell fakadnia? A protestáns egyháznak sohasem volt saját művészete, voltak és vannak szép templomaik, de ezek egyszerüsített katholikus templomok. A protestánsok vallási felfogása nem követeli meg azt a temetőművészetet, amely a katholicizmusnak szükséglete volt.

A szabadgondolkodók, akik az anyag és az energia örökkévalóságában hisznek, a halál és a megpihenés gondolatát akarják képzőművészetükben kifejezésre juttatni. Sokan közülük nem keresnek művészetet a temetőben.

A temetőkbe, óriási kiterjedésüknél fogva, nagymennyiségű síremléket kell szállítani. Ezt a körülményt természetesen kihasználta a sirkőipar és tömegesen gyártja a síremlékeket.

A gyártás bizonyos egyformaságot igényel és a gyári áruból csak néha-néha csillámlik ki egy-egy temetői gondolat. A tömegcikk nélkülözi a vallási gondolattal való közösséget. A sírkőkereskedő szállítja az obeliszket vagy a stelát katholikusnak, protestánsnak és zsidónak egyaránt. Ha kell, keresztet vés ezekre a kövekre, ha kohenita volt az elhúnyt: egymásfelé hajló két kezet. Ez az ipar teljesen tönkre teszi ízléstelenségeivel a temetőt. A tömeg, miután egy temetőben különböző felekezetek temetkeznek és a vallási felfogást elválasztó korlátok ledőltek, nem tudja, hogy mit akarjon. Kapzsi kereskedők hálójába kerül, akik nem azzal törődnek, hogy milyen legyen a temető művészete, hanem hogy mennél több sírkövet jó áron adjanak el. Ijesztő furcsaságokat látunk a sírokon, amelyek egy-egy parcellában ezerszám vannak egymás mellé raktározva.

Ennek a helyzetnek visszásságát megérezték. Segíteni akartak ezeken a bajokon és megteremtették az erdő-temetőt. Hamburg mellett Ohlsdorfban, Münchenben a Waldfriedhofot. A régi porosz protestáns temetők lehettek a példák, kicsi temetők, amelyek teli vannak virágokkal, rózsákkal. De ezekben a nagy monumentális parkokban megfeledkezik az ember arról, hogy temetőben jár. A fák eltakarják a síremlékeket, az architektúra nem birkózik meg a természettel — nincs temetői hangulat. E temetők egy nagy előnyét el kell ismernünk. Évtizedek mulva parkokká alakíthatók át a nagyvárosok lakóssága számára, erre azonban már a tervezésnél kell gondolni. A Kerepesi temetőben a sirok közeibe fákat kellene ültetni, amelyek 2—3 évtized mulva egy nagy parkot fognak képezni és ha nem is szünne meg a temető, a sok ízléstelen sírkő kellemetlen képét a sírokra hajló lombok enyhíteni fogják.

E cikk elején nagyjában körülírtam, milyen legyen az új temető, amely egy világváros különböző rétegű lakósságának egyformán szolgál. Egy-két részlettel óhajtanám e körülírást kibővíteni.

Képzeljünk el egy négyszögű parcellát, amelyben most kisebb-nagyobb keresztek, obeliszkek vagy másfajta sírkövek állanak, tekintet nélkül a szomszédságra. Az egyik kőnek anyaga fehér márvány, a másiké szürke mészkő, a harmadik svéd gránitból van, a negyedik, ötödik más-más anyagokból. Más tehát a forma, más az anyag. Az egyik sírkőkereskedő a fej fölé állítja a követ, a másik a sír közepére, van olyan, aki egy intim finom művészi emlék mellé egy otromba, ízléstelen, magas követ állít festett bádogvirágokkal.

Ha most ugyanezt a parcellát körülövezzük egy oly magas nyirott sövénnyel, amelyen átlátni nem lehet, úgy hogy a parcella belseje egy architektónikusan lezárt egésszé válik és ha a parcella közepére, egy négyszögű térségbe, egy kiemelkedő emléket állítunk, a sírokat pedig a kis négyszög oldalaival párhuzamosan futó és mindig nagyobbodó négyszögsorok közé helyezzük el, az elrendezés architektónikus lesz. A sorokban minden em-

Magyar Iparművészet
1914.

lék egyforma: stela, fekvőlap vagy bármily más egyszerű alakú kő. A parcellát két főút keresztezné, amelyekről a sövényből kivágott félkörű kapunyíláson az utakra lehetne jutni. Az utak mentén zárt tömbök keletkeznének, egységes tömeghatással. A temető utcájának meglesz az architektúrája, csöndes falsíkokkal, amelyekben ritmusos távolságban tehetősebbeknek nagyobb monumentumait lehetne elhelyezni.

Egy ily út axisában képzeljünk el egy nagy tumulust, lépcsős terraszokkal és minden terraszfalon egy-két sor sírhelyel. Szegény emberek sírhelyei lehetnének a tumulusban. Nagy monumentalitásával maga a tumulus fog hatni. A szegény embernek a síremlékre nem kell majd költenie, mert a síremlék maga a tumulus lesz és ennek valamelyik számú sírhelyére virágot kell csak majd hordania kedves halottjának. Milyen pazar látvány volna egy virágokból alkotott, terrasszerű nagy pirámis!

Nemcsak a síremléknek, hanem magának a temetőnek kell ilyenformán sacralisan hatni. A tömegsírok monumentalitása a jövő temetőnek egyik legfőbb építészeti momentuma lesz.

Hogy azután a sírkőművészet hogy alakul ki, nem tudom. Ha győz a vallási felfogás és lesz egy új, ha konzervatív alapokon is nyugvó, sacralis művészet, a temetők művészete hasonló lesz a régi temetők egységes nagy művészetéhez. De ha elbukik a vallás és győz a természettudomány, megdőlnek a régi szimbólumok és újak keletkeznek. Az erős ember szépet kereső lelkében ki fog alakulni a temetőnek az az új egységes művészete, amely egy új, egységes világfelfogásból ered.

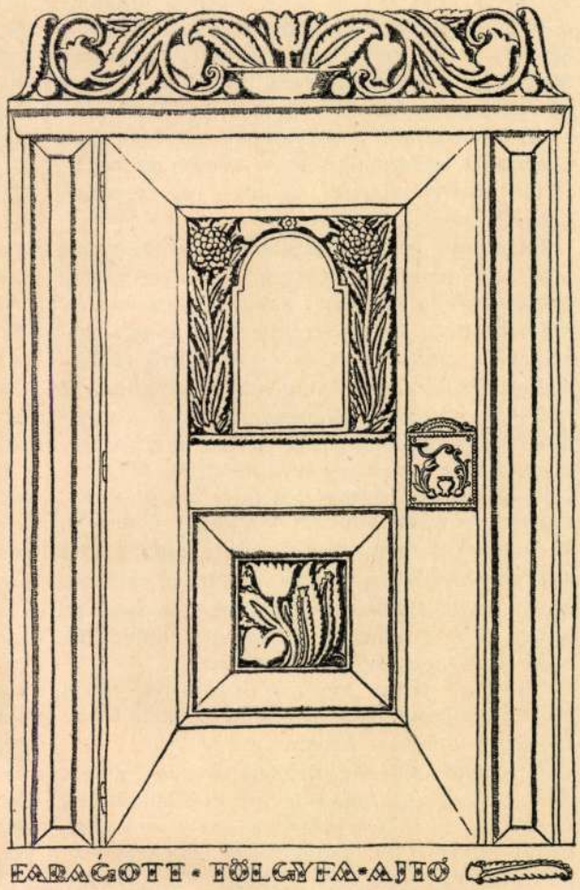

Faragott tölgyfaajtó. Porte en chêne.

NÁDAI PÁL: EGY MODERN VÁROSÉPÍTŐRŐL

LAJTA BÉLA MŰVÉSZETE

A nagyváros elfutó életében, muzsikájában és felhőrebbenéseiben, az architektúra képviseli az örökkévalóság gondolatát. Az élet ezer színével, mulandóságra ítélt buborékjaival, panorámákkal és fényjátékokkal szemben az architektúrából zeng ki a végtelenség. A tömegek mozgása, a rohanók száguldása, örömek feltörekvése, szomoruságok decrescendója mind egyetlen kígyózó vonalba fut össze és ebben a melódiában gőgösen és keményen veri a taktust az építész. Minden hullámzik παντὰ ῥεῖ, mint a görög filozófia megállapította, csak az architektúrában dermed kővé, vassá, felkiáltójelekké ez az örök mozgás. Az architektúra volt és marad ezért minden időkben az a legtermészetesebb közvetítő, mely a mindennapos embernek a mulandósággondolatait transzcendens világok felé tudta röpíteni. Az a kőgát, melyen hullámok, érzések, gondolatok mind felhők felé törő szándékkal torlódnak. Mily könnyű azonban ezt megállapítani és mily nehéz ebből a végső tanulságokat levonnia az építésznek. Mily könnyű elgondolnia az építőnek, hogy az ő

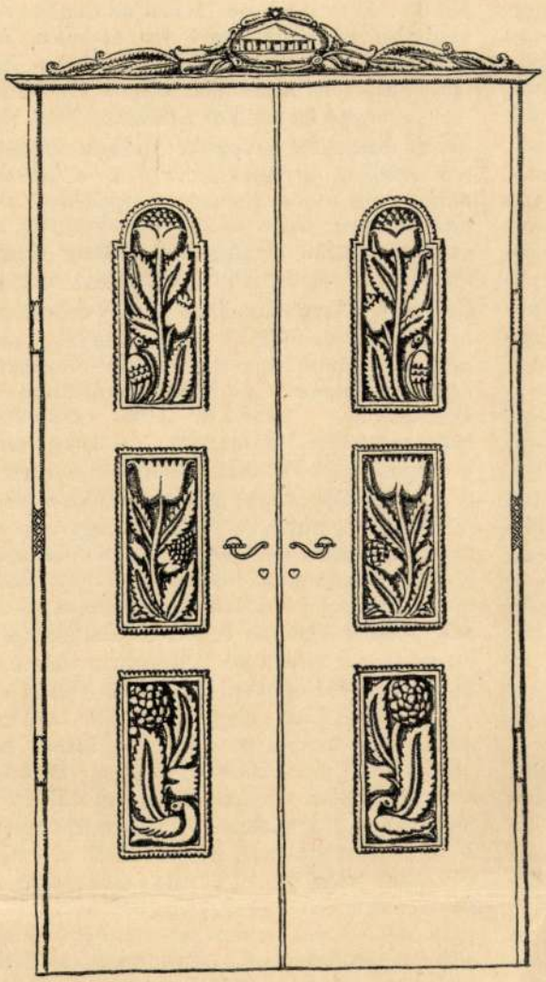

Faragott tölgyfaajtók.

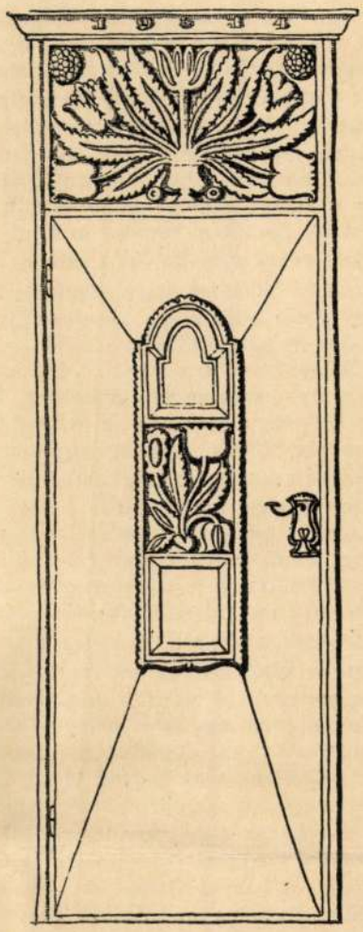

Portes en chêne.

térkitöltő hivatását abban az értelemben kell elvégeznie, ahogy azt neki a megadott körülmények megszabják. Azt kell követnie, amit anyaga (az építőmatéria), környezete (geográfiai helyzet és tradiciók), pszichéje (a térművészet zenei átélése) és más egyéb körülmények diktálnak. Mily könnyű ezt mind átgondolni és mily nehéz ebből megcsinálni a rezultánst: azt az architektúrát, mely a városképbe kemény, eltökélt formákat vigyen és úgy álljon ott, mint a néma tett.

Az építőművészet e hivatásának átérzése fiatal építőművészetünkben kevés helyt mutat oly tiszta alakulatot, mint Lajta Béla architektúrájában. Alig tizenöt esztendős multról van itt szó és már-már úgy állunk vele szemben, mint stílussal. Ha az ember maga elé sorakoztatja ez építőnek házait, piros téglák síkjaiba feszült pilléreit, kőciklópokból orgonáló oszlopait, gyengéden hangolt bérházablakait, rácsai ritmusába szőtt vasvirágait, fába rótt cifraságait, színektől nyüzsgő mennyezeteit, vörösrézbe hajlított vagy kalapált lirizmusát és sírkövei halk grandezzáját, mindenesetre egy nagyon kialakult egyéniség kezére eszmél. A mi nagyvárosunk fejlődésében ez bizonyára még csak intonáció, egy-egy rakéta felröppenése, mely tudatosságról, szigorú önfegyelmezésről, lelkiismeretes anyagkezelésről és a hivatásnak átértéséről tesz vallomást. Ime egy építész — gondolja a szemlélő alkotásai láttára —, akiben megvan, öntudatosan van meg az az érzés, hogy ő hova tartozik, hogy az ő hivatása nem több és nem kevesebb, mint egy nyugateurópai formavilág kész eredményeinek leszűrése egy Kelet kapujában álló faj számára, egy építész, aki sohasem érezteti, hogy ő folytató, leszármazott, hanem azt, hogy ő őse lesz utánunk jövőknek. Egy építész, aki intonál.

Csak hosszú, átgondolt és nem éppen izgalmak nélkül való érési folyamat után juthatott művészi világszemlélete mai teljességére Lajta Béla. Hogy közben miként alakult, azt kiolvashatni köveiből. Az első mély benyomások olasz földön érték: Palladio könyörtelen nagyszerüsége, a reneszánsz parancsoló formatisztelete. Innét való a nagy áhitat, melyet ma is érez, ha a fejedelmi márványkőből kibonthatja a nemes tömegeket, a szunnyadó harmoniákat, ha adva vannak a nagy síkok és ezekből csendesen kel ki a ritmus. Az ilyesmiknek, az építészet nagy absztrakcióinak egy egész életre elhatározó fontosságuk van. Azután nyugati hatások jönnek. Történeti reminiszcenciák gyúlnak ki a francia várkastélyokban, erő és az építészet szuverénitása. Északon: hollandoknál, angoloknál a városkép nemes, színes plasztikája, a piros téglafalak ezernyi színárnyalata, az emberi lakás magas kultúrája. Azután a németek jönnek: rátör az elmult századvég forradalmi célszerüséggondolata. Messel, az ő önmegtagadó eklekticizmusával, egy elfutó állomás. A délnémetek az ő derüs tájművészeti érdeklődésükkel felmelegítik a szívet. Az északiak, a berliniek és a drezdaiak az ő predomináló, minden mást háttérbe szorító, tiszta anyagiasságukkal, puritán gondolataikkal.

Mindez csak egy-egy csöndes kopogtatás, gondolatra késztő sugallat, megkapja, olykor meg is dobbantja az építész érdeklődését, de hagyja, hogy ráeszméljen a maga igazi, itthonváró hivatására. Egy nagy számadást kell még önmagával végeznie. Bizonyos, hogy a mérnökesztétika, a tiszta konstrukció-gondolat, a geniális átgázolás mindazon, ami nem az alaprajzból, a vasból, a vasbetonból, a kemény logikából adódik, olyan forradalom, amelyen nem lehet szó nélkül továbbhaladni. Ez az a forradalom, mely egy új rendet fog beiktatni a világ építészeti képébe. Ez az a forradalom, melyből az újkor monumentális megoldásai fejlődhetnek, melynek klasszikussá lehet válnia. Ez megmarkolja, átitatja, egész tektónikus gondolkozását megacélozza.

De az is bizonyos, hogy forradalmak elcsitulnak, csak a magjuk marad izzó. Lajta Béla fejlődésének igazi processzusa beleesik abba a korba, mikor a naturalizmus már mint esztétikai világnézet oszlóban van, mikor az építészet tiszta anyagi sajátosságai egy szublimáltabb, gyengédebb formavilágba ömlenek szét. Össze kell vetni azt a hatást, mely a Vakok intézetének nyers, robusztus, architektúrájában van, hogyan kalapálja ott a vasat, mint jelentkezik népiessége diadalmas örömmel, első ittassággal minden vonalán, a tető konturjaitól a székelyesen faragott kapufélfáig. A Vakok intézetétől a Szeretetházig csak egy-pár év, de ebben a pár évben mi minden ment végbe a művészetében! Az anyagot, mely eleinte úr volt fölötte, most ő uralja. Megtanul absztrahálni, mindent a térre elvonatkoztatni, a végső formákkal számolni. Nem életre akarja kelteni az anyagokat, hanem átnemesíteni. Népies architektúrája nem a felszínen mutatkozik többé, hanem a dolgok első kompoziciójában. Átéli azt a formavilágot, mely egykor csupán megbűvölte. Erdély faragott fái, palóc ácsok öröklött építőművészete középkori perspektivát kapnak. Egy-egy oromzatnak ázsiai ősei vannak. A kőbe, a fába, a vasba nem heroizmust akar írni, hanem maradandóságot. A feladat — az élet hajótöröttjeit kell vigasztalnia — csöndes, derüs optimizmust fakaszt belőle. Tisztaságot, színeket, rendet, a dolgok néma reliefjét, mindent ki tud fejezni. A márványlépcsőkkel áhitatot vált ki, a lámpái mintha matériátlanok volnának, egy-egy vasrácsból csodás gyöngédséggel bontakozik ki a népdal-romantika, minden ajtókilincsnek és minden padnak, minden virágtartónak és minden kapuvasalásnak a formái megtisztultak, a karakterük kicsendül. Lényegben semmi sem új benne, csak minden más, mint azelőtt volt.

Ez a más: az, hogy most már nemcsak itthon volt, hanem itt lett otthonossá. Nem népies volt már, hanem magyar. Bizonyos fenntartásokkal persze, ahogy mi szeretjük a magyarságot értelmezni: csak a kedélyével, a faji érdeklődésével, a hitével, de az értelmi világával még mindig univerzális. Csöndes kis budai házak, egy-egy folyosó keresztvasa csak úgy érdeklik, mint az empireből kapott ajtó- és ablakkeretek; palóc pántlikák biborvégeiből épp úgy tud üdítő színpoémákat kihozni, mint ahogy megkapja a tizennyolcadik század angol bútorműveseinek eleganciája. Ez az ő univerzalitása. Egy nagy, átölelő szeretete a magyarságnak és a történeti kultúráknak, egy nagy kísérlet mindannak összeolvasztására, ami matéria és díszítés, lassú, de biztos áthidalása a tudatosnak és a véletlennek, az építészetnek és a berendezőművészetnek és a belőlük emanáló szellemnek.

Ennek a teljessége van meg a Vasutcai iskolán. Itt végképp megszünnek a különbségek, melyek azelőtt építészetét, berendezőművészetét és díszítőművészetét külön rendekbe sorakoztatták. Az építész egy szigoruan megszabott feladattal áll szemben, ezért technikailag, konstruktive nagyon világosan kénytelen beszélni. Az iskola alaprajza nem tűr mást, mint rendet, áttekinthetőséget, korrektséget, sommás rövidséget. Ez mind oda van írva homlokzatára, nemesen, nagyvonaluan. Ezért állít meg, ezért vagyunk kénytelenek e legszerencsétlenebb elhelyezésű épület előtt is

ünnepélyes érzésekkel tekinteni fel rá. De ha kifelé lakónikus is, belül annál sugárzóbb, szélesebbkedvű az anyagokkal való bánásban. Az iskolatermek, a könyvtárszoba, tanácskozóterem, fogadószobák, mintairoda mind új és új berendezőfeladatok elé állítják, a térmegoldás részletkérdései elé, az anyagpolifonia hangszerelési feladatai elé. Mennél jobban koncentrálódik befelé az építész, annál lényegesebb a mit és a hogyan, annál fontosabb a falburkoló fayence színkérdése, a mennyezetfestés valőrje, a vörösfenyő-bútorok és a pácolt tölgyfalapok fénysíkja, egy lámpa elhelyezése, egy óratok vonalainak összecsengése a székek támlájával, a mit és a hogyan. A magafegyelmezésben mutatkozik meg, ki a mester. Lajta Béla idáig a hozzáadást végezte az ő ornamentális nyelvével, itt lép át a kivonás terére. Ez az a pont, melyen már a díszítés sem lehet járulékos, az maga is a funkcióból nő ki. Ezen a fokon a virágtartó megkoronázza az épülettagot, a domborítása pedig formáit emeli ki. A vörösréz kapcsolótábla a falsíkba ír színfoltokat, a betüi pedig ornamensekül élednek meg. A tektónikus készség az épületről átolvad a belső mezbe, mindenbe a méretek, az arányok, a vertikálisok szép játéka, a horizontok enyheségei költöznek. Ez az az iskola, amely nem a falfestés frizeivel, a táblakeretbe rótt faragásokkal, a sarkokba helyezett szobormásolatokkal, szóval esetlegességekkel nevel művészetre, hanem tiszta architektúrát sugárzó levegőjével. Itt az iskolafal művészete a berendezőművészet etikája szárnyán jut el a gyermeklélekbe. S ez az a pont, melyen az építészre nézve az architektúra nem szívügy többé vagy a megnyilatkozás nyelve, hanem a gondolkozás formája. Ez az a pont, melyen az építész a természet strukturájához férkőzik közel, mikor a fák növése, a vizek esése, az emberek gesztusa, a gyermek gügyögése, versek melódiája és a paripák táncolása mind eleven ritmusérzéssé válik benne.

Az ilyesmi, amint az befelé fordul az intellektusban, természetszerüleg elvonatkoztatja az egyént a profán világtól és az építészt a Sacralbau körébe utalja. A végtelenség vágyát kifejező egyházi művészet, az elmulás pátoszát hirdető temetőművészet körébe. Az egyházi művészetben csak kis feladatokhoz jutott eddig: egy-egy kis imaterem modern megoldásának érdekes kísérletéig, de már itt is érezni, mint fognak ennek nehéz zsidómotivumaiból dekoratív egységek, falfelületek, bútordarabok, világítótestek válni. És már itt is érezni, ami temetőművészetén még tisztábban jelentkezik (a kerepesiúti zsidótemető ravatalozótermén, sirköveken és mauzoleumokon), hogy Lajtának valami különös nyelve van a lugubris egyszerüség kifejezésére. Szinte mennél kisebbek a tömegek, mennél szegényesebbek az eszközök, melyek rendelkezésére állanak, annál mélyebbről búg fel belőlük a sírkerthangulat. Itt meg lehet állapítani, hogy tevékenységének ezen a mezején versenytárs nélkül áll és ő az első, aki nálunk egyáltalában példákkal statuálta a temető-esztétikát. A funeraire pompa puffogásaiban, az aranyos, fényes, cikázó, világi hiuságoktól hangos vagy szürke jelentéktelenségtől gyászos temetőkben az ő sírkövei képviselik a művészet engesztelő hangulatát. Lehetetlen meghatottan meg nem állni az ő komor oszlopai előtt, melyek gyászposztós nagydobok ritmusát verik, lehetetlen észre nem venni, hogy az ő régi székely fejfákból éledt kővonalai micsoda sajátos keleti hangulatot árasztanak. Ha ma a modern magyar építőművészet faji erejét kifelé kellene reprezentálni, ezekkel a kiforrott, leszűrt, csodálatosan magyar kövekkel kellene kezdeni, mert nemcsak temetni tudunk mi legszebben, de, úgy látszik ezekből a jelekből, a gyászos kegyelet követ ékesíteni is. Tiszta, majdnem biblikus egyszerüsége kap meg leginkább. Amikor geometriai egyszerüségű kőtömbök és a síkok némán összeolvadnak, a betüik kirajzolódnak, az enyhe reliefből szerényen sokasodnak meg a motivumok. Középen egy klasszikus virágtartó áll és repkények omlanak a kőre, fönt az írásnál pedig a márvány halvány erei rózsaszínben égnek. Zsoltárok kezdenek ilyenkor a szemlélő emlékébe tódulni, zsoltárok, amelyekkel e köveknek rokonságuk van. Bizonyos, hogy itt érezteti meg Lajta Béla legjobban azt a nagy építészeti képességet, melyről bevezetőül szóltunk, az architektúrának azt a mágikus erejét, hogy az élet melódiáiba tudja szőni az ő néma és megdöbbentő akcentusait.

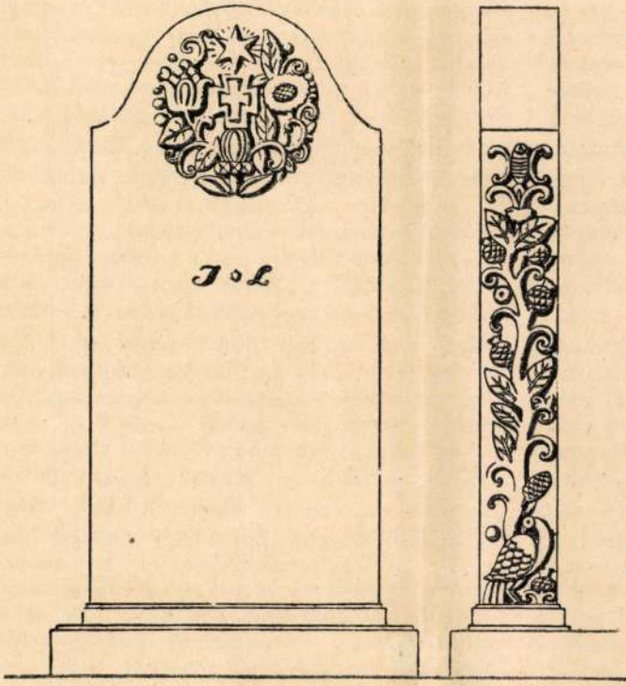

Faragott sírkő. Pierre tumulaire.

KIÁLLÍTÁSOK

GYERMEKMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS. A májusra tervezett gyermekművészeti kiállítás iránt, melyet az O. M. Iparművészeti Társulat rendez az O. M. Iparművészeti Múzeumban, sokfelől nagy érdeklődés nyilvánult. Az eddigi megállapodások szerint a kiállításon bemutatásra kerül egy művészien megoldott elemi iskolai tanterem, egy napközi otthon olvasószobája, egy gyermekszoba, két leányszoba stb. Ezeken kívül láthatók lesznek képeskönyvek, iskolai fali képek, gyermeklöltözetek, gyermekek rajzai és sokféle kézimunkái stb., szóval mindaz, ami a gyermekek esztétikai érzékének felkeltésére és nemesítésére alkalmas. A társulat a kiállítás kapcsán egy marionett-színházat is akar bemutatni, amelyben jeles írók és művészek közreműködésével rendeznének előadásokat. A kiállításra vonatkozó kérdésekben az érdeklődőknek szívesen ad felvilágosítást az O. M. Iparművészeti Társulat igazgatósága,

A MAGYAR GRAFIKA A LIPCSEI KIÁLLÍTÁSON. A lipcsei nemzetközi grafikai kiállításon, amely május hó folyamán nyílik meg, megfelelő anyaggal lesz képviselve a magyar grafikai művészet is. A kiállítás rendezősége Meller Simon dr.-t, a Szépművészeti Múzeum metszetosztályának igazgatóját kérte fel a magyar anyag összeválogatására. A reprezentatív kollekció összegyüjtése most van folyamatban. A kiállításon részt vesznek mindazok a magyar művészek, akik par excellence művelői a vonal művészetének és elsősorban a reproduktív grafikának. A magyar anyag gerincét Rauscher Lajos rézkarcai és aquatintái alkotják, amelyek úgy művészi értéküknél, mint különösen technikai eredményeiknél fogva feltétlenül le fogják kötni a külföld érdeklődését. Köréje csoportosulnak a magyar grafika többi élő művészei, akiknek alkotásai kétségtelenül méltó képviseletet nyujtanak a magyar művészi tehetségnek.

VENEZIAI KIÁLLÍTÁS. Husvétkor nyílik meg Veneziában a IV. nemzetközi művészeti kiállítás, amelyen Magyarország ismét hivatalosan részt vesz. A Giardino Publicoban épült Magyar Házban ezúttal is a képzőművészet alkotásai mellett iparművészetünk újabb jeles készítményei kerülnek bemutatásra. E csoportot a vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából az O. M. Iparművészeti Társulat gyüjtötte egybe, amely a kiküldött tárgyaknak a helyszínén való rendezéséről is gondoskodik.

NÉMETEK ÉS FRANCIÁK. Az a kellemetlen nemzeti féltékenység, mely a politikában, kultúrában és gazdasági életben oly erősen szétválasztja újabban a németeket és franciákat, mint talán még a jenai ütközet után való években sem történt, ez az unalomig, sőt a csömörlésig üzött hiusági verseny egyre élesebbé válik az iparművészet területén is. A harc abban a mértékben élesedik ki, amily mértékben közeledik a két nagy kiállításnak: a kölninek és a párisinak időpontja. De aki közelebbről nézi ezt a küzdelmet, kénytelen elismerni, hogy ebben a harcban a franciák a nobilisabbak, a fölényesebbek, ha mindjárt a kilátástalanabbak is és a németek azok, akik folyton a francia műipar Sedanjáról számolnak be. Jól emlékszünk, hogy a münchenieknek pár évvel ezelőtti Salon d'automnebeli vendégszereplése alkalmával s azóta is, mily objektíven igyekszenek a francia esztétikusok megállapítani a német iparművészet fejlettségének tényezőit, mennyit utaznak és mily sokszor emlegetik hazájuk elmaradottságának okait. S ezzel szemben a németek egyre csődbe akarják küldeni a franciákat, kihirde-

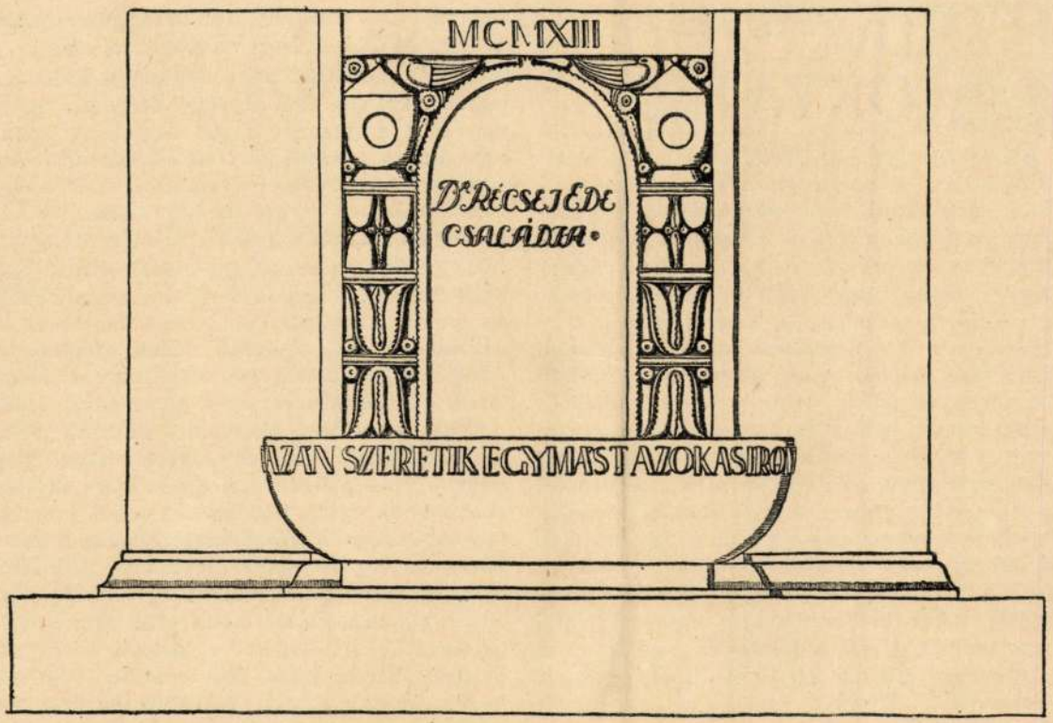

Síremlék.

Monument funéraire.

tik, hogy a stíluskopirozó bútorgyárak úgyis felfalják a küzködő modern tervezőművészeket és hogy Sue, Huillard, Grou, André Mare meg a többiek már rég éhen haltak volna az ötletszegénységtől, ha nem lenne német iparművészet és nem lennének német illusztrált szakfolyóiratok. Most legutóbb azt olvassuk, hogy az 1916-ra hirdetett nagy párisi kiállítás elmarad. Ezt a hírt azonban nem a kiállítási bizottság tudatja, nem is francia művészeti folyóirat írja meg, csak egy kis német lapocska hallott róla egy barátjától beszélgetés közben. Az okát is tudni véli: a franciák nem mernek erőpróbára menni. A francia műipar becsukta a boltot, még mielőtt kinyitotta — ezt a szerény figyelmeztetést súgja a világ fülébe a jó szomszéd. A németek műipara tehát az üzleti morált nem a kölcsönös megértés alapján bonyolítja le többé, hanem a zsibvásárok jelszavaival csalogatja magához a vevőket.

MÉHEUT-KIÁLLÍTÁS. Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum az erdélyi török szőnyegek kiállítását a közönség nagy érdeklődésére való tekintettel egy héttel meghosszabbította s így a kiállítás, melynek egy hónap leforgása alatt 22,000 látogatója volt, március hó elsején zárult. Utána Méheut francia művész rajzai és akvarelljei kerülnek bemutatásra. A bretoni születésű Mathurin Méheut nem mindennapi jelenség a művészet terén, munkái révén teljesen új motívumokkal gazdagította a díszítő művészetet. Csaknem állandóan hazája szűk határai közt töltve életét, figyelme a tenger misztikus szépsége és mélyének titkai felé fordult és az ez irányban kifejtett kétévi fáradhatatlan munkájának eredményei láthatók az Iparművészeti Múzeum kiállításán: tollrajzok és akvarellek, melyek a tenger növény- és állatvilágából vannak merítve. Méheut művészetének kiváló jelentősége abban rejlik, hogy benne a művész a természettudóssal párosult; a rajz csodálatos biztossága, a vonalvezetés összhangja és a színhatások finomsága által kimagasló művei egyszersmind a természettudós szigorú ellenőrzése alatt állanak. Ezek a rajzok és akvarellek, melyek nemrég a párisi Musée des arts décoratifsben voltak kiállítva, igen nagy feltünést keltettek és a művész velük megnyerte a Kahnféle 15,000 franknyi természettudományi díjat. A kiállítás március hó 18-án nyilt meg és két hétig látható.

❦ ❦ ❦

Minden stílusperiódus legbeszédesebb kifejezője az írás. Ez az építőművészet mellett legjellemzőbb képét adja egy-egy időszaknak.

Behrens.

Lajta Béla

MŰVÉSZETI OKTATÁS

AZ IPARMŰVÉSZETI NEVELÉS REFORMJÁRÓL. A párisi iparművészeti világkiállítás eszméje, amelynek megvalósulása egyébként legújabban éppen nem bizonyos, rendkívüli mértékben felébresztette a francia közvéleményben az iparművészet iránti érdeklődést. A francia iparművészet hanyatlásának érzése általános s az írók és szakemberek ennek egyhangú bevallása mellett csak abban a kérdésben oszolnak két pártra, vajjon a tervezett kiállítás alkalmas-e a hanyatlás megszüntetésére vagy sem. A kiállítás ellenzői szerint a francia iparművészet újabb emelkedése csak más, sokkal gyökeresebb változások árán lehetséges, amely közül az ipari nevelés reformja a legfontosabb. A reform gondolata a legélénkebben foglalkoztatja a francia szakköröket, tőle várják a megváltást, a francia iparművészet nivójának újabb emelkedését. Erről a fontos és bennünket is elsősorban érdeklő kérdésről egy igen figyelemreméltó könyvet adott ki Guillaume Sanneau (L'Apprentissage dans les métiers d'art), amely ankét formájában összefoglalja a legkiválóbb francia szakférfiak véleményét és nem egy általános érdekű és megszívlelendő útmutatást tartalmaz. Kettőben mindannyian megegyeznek: hogy a francia iparművészet romlásnak indult s hogy legfőbb oka az ipari képzés tökéletlensége. „Művészetünk hanyatlása napról napra mélyebb — mondja Baudot, a műemlékek főfelügyelője —, van ízlésünk, de nem tudjuk többé kifejezni." Nézete szerint elsősorban az építészek nevelését kell megreformálni: „Míg a mérnökök minden alkotása logikus és céljának megfelelő, az építészek nem törődnek többé sem a szükségletekkel, sem anyagukkal. Minthogy az iskolák növendékei nem ismerik többé sem anyaguk törvényeit, sem a formákat, amelyekbe azok öltöztethetők, az alkotásokból kiveszett minden szellem." Az ipari képzés reformjának egyik legfontosabb kérdése, hogy miként oszoljon az meg az iskola és a műhely között. Eugène Grasset, a híres iparművész, indusztriális iskolákat követel. Evvel szemben Paul Follot a műhely mellett foglal állást. „A képzésnek a műhely levegőjére van szüksége, a tanonc szemei előtt folytonosan végbemenő munkára, az idősebbek korholására vagy dicséretére, olyan emberek társaságára, akikre nézve a munka a kenyeret jelenti, nem pedig apró pajtásokéra, akik előtt az iskola csak börtön." Igen érdekes Henri Nocq véleménye, amely a reform lehetőségét a szociális helyzet változásaival hozza kapcsolatba. „Mi szüksége van ma a gyermeknek arra — kérdezi —, hogy hivatásában kiképezze magát? Felesleges, hogy megtanulja a mesterségét. Akár jól, akár rosszul dolgozik, úgyis ugyanazt a díjazást fogja kapni. A szakszervezetek árszabályai csak a lustaságra ösztönöznek." Henri Nocq visszaemlékezik a régi munkásokra és ezeket mondja róluk: „Valamennyien fiatalon fogtak hozzá a mesterségükhöz és fokozatosan végigcsinálták annak összes étapejait. A maguk idejében mesterek lettek és annak a tekintélynek birtokában, amely a széleskörű mesterségbeli tudás eredménye, elfoglalták helyüket a társadalmi hierarchiában. Azok a fiatalemberek, akik körülvették, érdemeinek tudatában, tisztelettel adóztak neki. De mindennek ma már teljesen vége. Meg vagyok róla győződve, hogy az ipari nevelés romlásának egyik legfőbb oka ennek a tekintélynek, az ipari hierarchiának eltünése. A munkások a mesterségbeli tekintély gyönyörű hagyományát feláldozták az egyenlőség illuzórius elvének. És így a hanyatlás szinte gyógyíthatatlan. Mindenesetre lesznek iparágak, amelyek hamar elérik régi termékenységüket, ha a szociális feltételek megváltoznak, de addig a zűrzavarban nem lehet semmit építeni, ami állandó és életképes.

A HAMBURGI ÚJ IPARMŰVÉSZETI ISKOLA. Nagy ünnepségek között és sok szép reménnyel avatták fel a minap a Hamburg városa által létesített új iparművészeti iskolát. A gazdag kereskedőváros, mely csak nemrég határozta el egy egyetem felállítását, úgyszólván lelkesedéssel tett eleget az ottani iparoskörök régi óhajának, hogy az 1905 óta fennálló szerény méretű ipariskolából nagy iparművészeti iskolát csináljon, amelynek épülete és berendezése kerekszámban kétmillió-négyszázezer koronára rúg. A piros téglából épült monumentális épület a hamburgi városépítő tanácsnok: Schumacher Frigyes munkája és páratlanul kényelmes, előkelő és művészi elrendezést biztosít az összes művészies oktató helyiségeknek, munkatermeknek és műhelyeknek. Igazgatója Meyer Richard, azelőtt az elberfeldi iskola nagyérdemű vezetője, lett, aki gyönyörű programmban foglalta össze az iskola jövő feladatait. Kiviláglik ebből, hogy ez az iskola nem annyira iparművészeti tervezőket akar kiképezni, mint inkább művészileg képzett iparosokat s olyan műhelyei is vannak, mint: kosárfonó-, hajóépítő-, lakatos-, fényképészműhelyek stb. Erős befolyással volt az iskola kialakuló életére Brinckmann Justusnak, az ottani iparművészeti múzeum igazgatójának nagy tudása, amely a város multjához méltó ipari és kereskedelmi tevé-

LAJTA BÉLA

Hosszú birkózás után leterítette a halál Lajta Bélát. Építőművészetünknek nagy értékű tehetsége tünt le véle. Élete rövid volt, — szinte szakadatlan izzás. Óriási alkotó hévvel indult neki pályájának, s az ambició, a tenni és érvényesülni akarás tüzét, a siker és dicsőség szomjúságát csak a halál tudta eloltani benne. A ritka nagy munkabírók közé tartozott, azok közé a fáradhatatlan kevesek közé, kik képzeletük és két kezük alkotásaival egy egész várost be tudnának népesíteni. Munkás életének volt olyan időszaka — közvetlenül a háború előtt, — amelyben háza műtermeiben egész seregnyi rajzoló dolgozta föl az ő utasításai nyomán az ő terveit. Alkotó-éhsége, amely szinte telhetetlennek látszott, lázas munkájának tempója magával ragadta munkatársait. Nagyszerűnek indult pályáját a háború közepén metszette ketté: gondolatban megérlelt és papiroson kifejlesztett koncepcióinak megvalósítását lehetetlenné tette, alkotó terveit álom-állapotukban megfojtotta. Korán halt meg, de talán jókor: olyan időben, mikor a hozzá hasonló alkotó-erőnek el kellene senyvednie tétlenségében, vagy kétségbeesnie jövendője reménytelenségén.

Pályájának eleje időben nincsen nagyon messze. Még sokan emlékezhetnek első feltünésére. A Lipótvárosba tervezett új zsidótemplom pályázatán bukkant föl az ismeretlenségből. Londonból küldte haza tervét, s a névtelen fiatalember megnyerte véle a harmadik díjat. A jury az alaprajzi megoldást dicsérte tervén, a homlokzat kevésbé tetszett eredetinek, mert minden részletén Lechner Ödön hatása érzett. London után itthon telepedett meg Lajta és nehány évvel utóbb lábra állította a Városliget szélén első épületét, a Wechselmann-féle Vakok Intézetét. A ceglédi vasúti vonal mentén vöröslik az épületnek komor tömege. Vaskos, nehézkes tömeg, tele van harmóniás arányokban megbékélni nem tudó erővel, az erőmutogatás szándékával: kétségtelen erővel, mely azonban esetlennek hat nyilvánulásában. Az épület diszítő részletein, a kerítés fáján és fémén azonban már megmutatkozik az eljövendő Lajta Béla ornamentum-alakító képzelete, egyelőre még nyersen, az anyag követelményei iránt érzéketlenül, de biztató gazdagon.

Fejlődése során a következő fok a Vas-utcai kereskedelmi iskola volt. A szűk és kicsiny józsefvárosi utcát majd szétfeszíti középkori várra emlékeztető tömegével és heroikus arányaival. A fiatal művész még nem tudott a környezet igényeivel számolni és a tér számára gondolkozni. Még túlontúl tele volt önmagával, a zavaros nagynak és hatalmasnak kavargó vágyával. Mindenképpen megfeledkezni igyekezett arról, a mi gyakorlati követelmény művészetében: épületének rendeltetéséről. Tumultuózus érzései valami szertelen alkotásban vágytak kielégülni, s így épült meg a békés iskola hatalmas pillérekkel megtámasztott várfalú, hosszú, keskeny ablakú komor középkori háznak. Nem volt nagyon nehéz fölfedezni a rokonságot az épület és némely német művész, különösen Bruno Schmitz, hasonló törekvései között. Annál eredetibbnek sikerült az épület belső díszítése. Lajta azok közé az építők közé tartozott, kiket a nagy feladat éppen úgy izgat mint a kicsiny, s a kik fáradhatatlan szeretettel tudnak elmerülni építményük legapróbb iparművészeti részleteinek kialakításába is. A magyar népművészet, kivált az erdélyi faragott és vésett fadíszítések, azután a himzések akkor már nagyon foglalkoztatták. Ihletért, formai motívumokért ezután mindig hozzájuk járt vissza.

Abban az időben készült alkotásait a buja gazdagság, a drága és nemes anyagokkal való pazarlás, az apró díszítő részleteken való szerető elidőzés jellemzi. A valamikor «Parisiana» néven ismert Szerecsen-utcai mulató, szürke márványborítású falaival, aluminium ajtaival és domborított vörösréz-párkányával a legkifejezőbb emléke, ízlése e nem éppen szerencsés korszakának. Nemes anyagot Lajta azután is sokat használt, de egyre mérsékeltebben bánt vele, mert ízlése fokról-fokra finomodott és természetének eredendő brutalitásán egyre inkább úrrá lett. Monumentális vágyódásainak kielégítésére azonban folyton késett az alkalom. Végre úgy látszott, hogy győzelme, mely az új Fővárosi Könyvtár épületére kiírt pályázaton megszerezte neki az első díjat és a megbízást, igazi monumentális feladathoz segíti. Nem úgy lett. A győztes terv újabb meg újabb kényszerű átdolgozása az építés megkezdését egyre jobban elodázta, pedig abban az időben az építés anyagi föltételei mind megvoltak. A háború és következményei azután megölték az egész szándékot.

A monumentálisan érző művész azonban kevésbé monumentális természetű alkotásain sem tagadta meg magát. Közvetetlenül a háború kitörése előtt épült meg rövid egymásutánban Lajtának két bérháza. Az első a volt Erzsébetvárosi Takarékpénztár Rákóczi-uti háza: vörös téglából készült hatalmas építmény, amely fedőlap vagy egyéb összekötő építészeti tag nélkül való dóri oszlopokon áll. Az oszlopok szokatlan magassága, vagyis a földszintnek és az első emeletnek meglepő vertikális aránya az épület egész tömegéhez, igen eredeti hatásúvá teszi ezt a bérházat. Mint egy nagy erejű képzeletnek ciklópi alkotása mered föl komoran és súlyosan szomszédai közül. Részletezés és díszítő elemek nélkül való ez az épület, csak

Nyugat 1920. november

tömege és tömege részeinek egymáshoz való aránya teszi beszédessé.

Míg ez az épület merészségével kirí környezetéből, egész mivoltával hozzásimul a magáéhoz nem sokkal utóbb készült Szervita-téri bérháza. Azon sokan kifogásolták a homlokzat színességét, abban is az asszír és egyiptomi díszítő motivumokat. De igaztalanul, mert a művész mérsékelttel élt velők s ha kísérlete merész is, színességével megeleveníti az egész házsort. Fontosabb eredmény ennél emeleteinek és ablakközeinek egymáshoz való finom aránya. Ez a műve már teljesen érettnek mutatja Lajta művészetét. A tömeggel most már nagy öntudatossággal és kifejlett arányérzékkel bánik.

A háború esztendeiben az építés örömét megtagadta tőle a sors. Mindössze számos sírkőtervét láthatta megvalósultan a főváros temetőiben. Tehetségének fejlődését csak kivitelre nem került tervrajzaiból ítélhetjük meg. Az új Nemzeti Színházra kiírt két pályázatra teljes erővel vetette rá magát. A második pályázatra két tervet is készített, mind a kettő igen művészi és eredeti koncepció volt. Ezen a pályázaton közeledett ízlése először a klasszikus építészet hagyományaihoz. Tervein a stílus klasszicizáló volt, de a tömegmegosztás önkényes és egyéni arányainál fogva egyben igen eredeti hatású is. Képzelete ettől fogva egyre otthonosabb lett az ókor építészeti formái között. Utolsó nagy munkáját, az Erzsébet királyné szoboremlékéhez készült terveit is ez a szellem járja át. Dóri oszlopokon álló kupolás kápolnát tervezett a Városligetbe. Tervének motivumait mind a görög építészeti formakincsből vett, alkotása mégis egyéni és modern hatásuvá lett újszerű arányainál fogva, amelyek anélkül, hogy szokatlanságuk miatt bántanák a szemet, végtelenül különbözők az ókori alkotásoktól: monumentális hatásukkal megragadók, finom érzéssel kialakított részleteikkel kiengesztelők. Mindezekbe a munkáiba teljes energiájával ment bele Lajta. A pályázás valóságos bajvívó gyakorlatot jelentett neki. Óriási erőmegfeszítéssel, sem önmagát, sem ellenfeleit nem kímélve, akart győzni minden áron. A Nemzeti Színház pályázatán második helyre szorult. Az Erzsébet-emlék pályázatán szerzett minősítése is csak a következő pályázatra biztosított neki részvételi jogot. A nagy izgalmaknak, melyekbe belehevítette magát, meg a csalódás keserűségének nem kis része lehetett végzetes betegsége előkészítésében. Akkor omlott össze, mikor az a Magyarország, melynek legnagyobb építésze vágyott lenni, amelyet telhetetlen fantáziája egymaga szeretett volna halhatatlan alkotásokkal teleépíteni, romba dőlt. De azt ő már nem látta, mert éjszaka borult reá. Boldogan halt meg.

ELEK ARTÚR

REMSEY JENŐ

Honnan vetődött művészetünkbe ez a fiatal festő? Micsoda lelki összefüggések közül? Kik a művészrokonai, kiktől tanult, kiknek törekvéseit folytatja és fejleszti? Nem könnyű dolog fejlődésének útján a kívülről való ráhatások nyomait követni. Körösfői Kriesch Aladár közeléből indult el. Szerencsés közelség volt ez számára, azoknak a ritka esetek egyike, melyekben a fiatal tehetség tanítója törekvéseiben önmagának művészi álmait látja kiteljesülten. De Kriesch Aladár művészete szelíd ritmus és harmónia volt, holott az ifjú Remseyben diszharmóniás érzések kavarogtak, kiengesztelhetetlen pesszimizmus, haragos fájdalom, torzító keserűség. Érzéseinek kifejezésére más formákat keresett tehát, mint a minőkre az optimista és szelíd fájdalmú Kriesch műveiben találhatott. Az embercsúfolás mesterei, Németalföld groteszk festői, az idősebbik Pieter Breughel és társai igazították útba. Ifjúságának volt egy korszaka, amelyikben flamand grimace vigyorgott minden emberi ábrázolatán, még önmaga arcképein is. Az élet kegyetlenül bánhatott vele, félelmes emlékeket hagyhatott benne, melyeken át az életöröm színei örökre megsápadtnak látszanak. De a kölcsönkért formákat hamar elvetette. Egyénisége kitakaródzott az idegen köntösből: mondanivalójához megtalálta a maga egyéni stílusát.

S ha most végignézünk képei gyűjteményén, mely a «Kéve» kiállításának kimagasló része, következetesnek látjuk fejlődésének folyamatát. Első perctől fogva az volt, aminek legutolsó alkotásai mutatják: kemény rajzoló, kinek a kontur és a plasztikus-előadás a legfontosabb. Nem véletlen, hogy feleségének arcképe («Nő virágos ággal») olyan, mintha Botticellinek valamelyik kortársa festette volna. A kemény képletek, a csontok és az izmok hangsúlyozása határozott konturvonallal, s mindannak elhanyagolása, ami az emberi testben lágy hatású, a fény-árnyékjáték fölületelevenítő hatásáról való lemondás, a síkos festés, és az aszkétai száraz színezés Remseynek épp olyan eredendő tulajdonsága, mint Botticellinek. De jóval férfiasabb egyéniség nála, és nem harmónia-kereső mint emez, hanem disszonanciás hangzatok ábrázolója. Tépett lelkű viaskodó.

Csak meg kell nézni, miket fest. Emberi nyomorultakat: koldúsokat, félkegyelműeket, rongyos embereket, vergődő lelkeket. Egész Gorkij-galléria kitelnék festményeiből, csakhogy az ember nem Gorkijra gondol láttukra, hanem valami magasabbrendűre, a részvétnek és a szánalomnak valami olyan pathetikus nagy ábrázolójára, kiben a fájdalom is mint nagyság jelentkezik. Mert akármilyen köznapi és kicsiny a téma, melyre ránéz, mindjárt megnagyobbodik és hatalmassá lesz az, amint hozzányúl. S ennek az a magya-

rázata, hogy érzése önmagában is monumentális, tele és mély valami, s formai megjelenése azért nem is lehet más, mint nagyszabású.

Az ilyen természetű művészet nem mindenkire hat meggyőzően, legalább is nem első rátekintésre. A természet megfigyeléséhez szokott szem sokszor megbotránkozva rebben meg önkényességeinek, szándékos félrerajzolásainak, formatorzításainak láttára. Nem lel rájuk magyarázatot. Nem érti, hogy olyan művészettel áll szemközt, amely több akar lenni a külső természet ábrázolásánál: egy küzködő nagy érzésnek mentül közvetetlenebb kifejezése. Primitív érzésnek primitív módon való ábrázolása. Ezért van az, hogy ha elődei között lelke szerint való rokonait akarjuk megkeresni, messze vissza kell mennünk értők a művészet történetének multjába, annak olyan korszakaiba, melyekben a művészek hagyományok nélkül dolgoztak és nem formai példákat törekedtek utánozni, hanem nagy érzéseiket úgy fejezték ki, ahogyan kezük és eszközeik bizonytalansága s a megmunkált anyagnak természete engedte és parancsolta. Ezért van az, hogy Remsey némely képének — de különösen az utóbbi években festeteknek láttára — a csúcsíves kor fafaragványaira emlékezünk. Azokat juttatja eszünkbe emberalakjainak nyomatékosan plasztikus felfogása, a kompozíciójuk, sőt megábrázolásuk módja is. Fonalat gombolyító párkái csoportján például mintha a szobrászi kompozió törte volna a maga igényeihez a mozdulatokat. A guzsalyos Clotho kicsavart lábafeje csak olyanféle önkényesség, mint amilyenre anyagának — a kőnek, a fának — könyörtelenül kiszabott mérete kényszeríti olykor a szobrászt. Alakjain a drapéria alakítását pedig mintha góthikus fafaragványokról leste volna le. Nem egy képén (például a «Nagybányai arany-ásón») szinte a véső-szerszám önkényességét, a puha fába szaladt éles acélnak véletlen-irányította vájó munkáját érezzük. «Erdélyi menekültjei» mintha fává merevedett emberalakok volnának. Fává meredt a féllábú öreg paraszt fejtől elálló hajzata, s még az ingeújja is. Mint egy középkori Kálvária-csoporton fagyott meg a világgá űzött szerencsétlen családon a fájdalom kifejezése. Szokatlan, különös, torz alakok. De aki egyszer meglátta, nem egyhamar felejti el a szegény bábuvarró asszony kiegyensúlyozatlan faszobor-szerű alakját, ballábának furcsa kifordult mozdulatát, mélyen bevágott ráncú ruháját. Kék ég alatt, kék szoknyában ül a szegény öregasszony, aszkétai fejének formáit, köztük a homorúságokat, mintha a fafaragó kés szeszélyes lendülete véste volna olyan mélyre.

Mi az, ami ezeken a képeken megragadja az embert? Nem csak a tárgyuk, nem is kialakításuknak furcsa torz módja, hanem az érzésnek ereje, amelyből támadtak. Minden furcsasága mellett nagyon őszinte művészet ez. Az egyetlen lehetséges kifejezésmódja egy művészi léleknek, kinek érző szánalmában groteszkké torzulnak el az élet jelenségei. Ha az «expressionismus» szónak van valami értelme, akkor Remsey Jenő művészete expressionista művészet. Önkéntelen művészet és nem erőszakos elméletek után indult hóbort, nem kiakaródzás a művészet és a maga adott tehetségének határai közül, érzékekkel meg nem közelíthető régiókba.

Ilyen a ma Remseye. Hogy milyen lesz a holnapé, megválik. A lehetőségek világa nem zárult el előtte. Külön világ a színek birodalma. Abban még sok olyant találhat, amit eddig nem ismert: a színörömet és a színek harmóniáját. S a végtelenség lehetőségei várnak reá a falon, ha egyszer szétterül majd előtte. Eredendő architektónikus érzéke, teret tagoló, komponáló módja és vizióinak nagyszabású volta mind arra felé irányítja. Az embertáncoltató Halálnak micsoda megrázó látomásaival tudná e szerencsétlen ország majdani nagy Camposantójának falait beborítani!

ELEK ARTÚR

RÉGI ÉS ÚJ MILLIOMOSOK AMERIKÁBAN*

A nagy vagyonok eredete régóta izgatja a képzeletet. Majdnem olyan mértékben, mint ahogy az ember származása nem enged neki nyugtot. Hogy van az, hogy ennek töménytelen pénze, földje, marhája, gyára van, míg a legtöbbnek alig hogy betevő falatra jut?! A válasz jobbára úgy hangzik, hogy a rengeteg vagyonok apránként állottak össze körülbelül úgy, mint ahogy part keletkezik, amelyhez a folyóvíz állandóan hordja a homokot és iszapot. Volt egy derék, szorgalmas, becsületes ős, aki kora reggeltől késő estig dolgozott és ernyedetlen munkájával szerzett magának valamicskét, mondjuk ezer koronát. Ezt az összeget ráhagyta fiára, aki apjához méltóan szintén két kézzel fogta meg az eke szarvát, ugy hogy mire szemét behunyta, az ezer koronából tizezer lett. Az unoka az elődök nyomdokába lépett, szorgalmas, takarékos munkás volt, megtizszerezte az apai örökséget. A dédunoka szintén nagy szerzőnek bizonyult, a fia sem maradt mögötte, ugy, hogy egy-két szerencsés véletlent még hozzácsapva, előttünk van a nagy földbirtok, vagy másfajta vagyon eredete, ami félénken kibuggyan a földből és azután generációról-generációra nől-nől, dagad, míg végül olyan halommá nő, amit a kortársak nagy vagyonnak vagy temérdek gazdagságnak neveznek.

Ez a magyarázat nem mindenkit elégített

* Régi és új milliomosok Amerikában, írta Dr. Braun Róbert. Révai-kiadás.

ki. Akadtak például közgazdászok, akik az angol nagybirtok keletkezését kezdték firtatni. Egykoru okmányokat, szerződéseket, adománylevéleket és feljegyzéseket vetettek össze és ezekből azt a következtetést kellett levonniuk, hogy az az erőenergia, mely az angol nagybirtokokat összeforrasztotta, nem a szorgalom és ernyedetlen munka volt. De még a csatákban mutatott vitézség sem, amelyet pedig gyakran szoktak úgy odaállítani, mint amiért az uralkodók falvakkal, jobbágyokkal és földekkel ajándékozták meg jó hívüket. A ma élő híres angol grófok és hercegek ősei közül a legtöbb olyan módokat fogott meg a birtokszerzéshez, amelyeket nemcsak ma, de az akkori erkölcs mértékével is inkorrekteknek kell mondani. Csalás, rablás, erőszak, hitszegés, gyilkosság, hamisítás, százezrek könnye és vére, — ezek voltak azok az eszközök, amelyekkel az apró földcsikokról a művelőket a gyárakba terelték és a csikokból hatalmas vármegyéket beborító uradalmakat faragtak. Az angol közgazdák e megállapításaiból még Lloyd George is merített, amikor pénzügyminiszter korában a nagy vagyonok ellen irányuló adójavaslatainak ütött propagandát.

*

De azért nem kell hinni, hogy a közgazdák bizonyítékai végképen széttépték a vagyonképződés színes — szorgalomból és becsületes munkából — összeszőtt legendáját. Az emberek annyira hajlamosak ily bájos mesék elhivésére, hogy nem csupán a századok előtt összecementeződött pénzoszlopokra hajlandók azokat ráborítani, hanem az úgyszólván orrunk előtt feldagadt vagyonokra is. Nem irtak-e már kis könyvtárakat össze arról, hogy az amerikai milliárdok kovásza és összefogó anyaga kitartás, buzgalom, emberfölötti erő és ritka talentum volt? Nem forog-e közszájon, hogy egy Gould, vagy Rockfeller voltaképen csak olyan munkásember, akinek páratlan zseniálitása csodákat művelt?! Mint ahogy például csudákat művelt Tolsztoj, vagy Anatole France egy vidéki költőcskével szemben! Braun Róbert «Régi és új milliomosok Amerikában» című most megjelent könyvében szembeszáll ezzel a legendával és a magyar olvasóközönség számára körülbelül ugyanazt a munkát végzi az amerikai milliárdosok homlokára fűzött koszorúkkal, mint amit a közgazdák a Marlborough, Warwick, Sussex és a többi herceg meg gróf családi hőskölteményeiben végeztek.

Braun Róbert neve a magyar társadalomkutatók között a legjobban hangzók egyike. Lelkiismeretes, elfogulatlan, problémáiban elmélyül és jó szeme van, akár az erdélyi román, akár egy olasz mezővároska társadalmi szerkezetébe bocsátja le mérőónját — kiki megállapithatja róla ezeket a tulajdonságokat hacsak egy könyvét, vagy hosszabb cikkét végigolvassa. Alkalmasint sokan vannak ilyenek, mert van ugyanis neki még egy kvalitása, amely tudósnál nem elsőrendü fontosságú ugyan, de azért ebből a szempontból nem utolsó — szépen és egyszerűen ir, a legkopárabb témát is lebilincselővé képes varázsolni anélkül, hogy az tudományos értékéből veszítene valamit. Ebben az új munkájában valamennyi erénye benne van, s ezért minden bizonnyal osztályosa lesz az eddigi Braun-könyvek sorsának, elolvassák, tanulnak belőle, és megszeretik.

*

Braun huzamosabb ideig élt Amerikában, s igy a maga elé tűzött feladatot, a milliárdok forrásának kikutatását a lehető legszabatosabban oldhatta meg. Egész közel ment mindegyikhez és ott pontosan leirja, hogyan került az első cseppje a felszínre és hogyan lett a cseppből tenger. Az első ilyen leirást lélegzetét visszafojtva olvassa át az ember, — képzelhető-e izgalmasabb olvasmány egy földi istenség teremtődésének oknyomozó történeténél? — a másodiknál valahogy az a benyomás kerekedik felül benne, hogy hiszen ez majdnem olyan, mint az első, a harmadiknál megerősödik ez az impresszió, a negyediknél pedig már bizonyossá válik, hogy az egyik nagyvagyon fejlődési folyamata úgy hasonlit a többihez, mint az egyik kerek dollár a másikhoz.

Igaz, — ez tűnik ki belőlük a nap világosságával — a nagygazdagok kivétel nélkül keményen dolgoztak, nem kiméltek semmi idegüket, sem agyukat, sem testüket, de ha csak ezt tették volna, (mint ahogy a kőműves is megteszi ezt a téglarakásnál, vagy a telekkönyvvezető az iróasztalnál,) nem valószínü, hogy milliókat hagytak volna a gyermekeikre. Kemény munkájukat az irott és erkölcsi törvényeknek is nekivitték és csupán e törvények kiméletlen szétszaggatása után voltak képesek céljukat, a milliókat elérni. Alig van olyan törvény, amelyre rá ne taposták volna. Ha csalni kellett, csaltak, ha lopni, loptak, ha rabolni, raboltak, ha gyilkolni, gyilkoltak vagy gyilkoltattak, ha vesztegetni, hát vesztegettek . . . Százezrek feneketlen nyomorúságát könnyen viselte el lelkiismeretük, ha e nyomor néhány dollárnyi hasznot jelentett számukra. Özvegyek és árvák könnye soha meg nem hatotta őket. A köz érdekével nem törődtek, s ha tettek valamit a köz érdekben — húztak például innen-oda egy vasútvonalat, vagy fúrtak valahol egy petroleum-kútat — e tettükben nem az emberiség javát és előrehaladását tartották szem előtt, csak a hasznot hajhászták kíméletlen módossággal. De jobbára tartózkodtak is az afajta egyéni merész kezdeményezéstől, amelynek nyomán a tömegek számára új lehetőségek és új kilátások nyiltak. A jövendő milliárdosok rendszerint megvárták, míg mások — a bátrak, az erősek, a zseniálisok, az

LAJTA Béla

Bp.,VI.ker. Paulay Ede u. Arany János szinház

GERLE János: Tisztelet az alkotóknak. =
Magyar Nemzet, LIV.évf. 33.sz. 1991
febr.8. 6.p.

A Lajta féle épület feluijtásáról.

Ph.

Érvényes 19.....tól ..

Felkérjük, hogy a fenti kutatá
példányát az MTA MKCS Könyvtá
küldeni sziveskedjék.

Lajta Béla

Kozma Lajos nála dolgozik: 1910-13.
(Rózsavölgyi-üzlethár, Kas utcai iskola)

Beke László - Varga Zsuzsa: Kozma Lajos (1884-1948)
Kézirat, 13. l.

Lajta Béla

1908-as Malonyay-villájával túljut saját „Lechner-periódusán".

Beke László - Varga Zsuzsa: Kozma Lajos (1884-1948) Kézirat, 12. l.

LAJTA Béla

JURECSKÓ László: A Malonyay-vállakozás kalotaszegi kötetének létrejötte. = Etnographia, 100. évf. 1/4. sz. 1989

255 - 256.p.

259.p.

Lajta Béla

Kozma Lajos 1910 - 13-ig dolgozik irodájában. Lajta ugyanakkor is foglalkozik népművészettel, maga is gyűjt, ismeri a Huszka-József-féle gyűjteseket. Ornamentális formanyelvét gazdagítja a Malonyai-gyűjtés is (1904-tól)

Lajta viszonylag keveset rajzol; főleg Kozma és Tálas Gyula készítette a részletterveket.

Borbíró (Virgil) szerint Lajta épületeinek textilszerű diszítményei csak a megbízók nyomására kerülnek fel a falakra.

Beke László - Varga Zsuzsa: Kozma Lajos (1884-1948)
Kézirat, 15. l.

LAJTA Béla

Magyar Nemzet 1991 febr. 8.

Tisztelet az alkotóknak

A január 25-i számában adott hírt a *Magyar Nemzet* az Arany János Színház újramegnyitásáról. A Magyar Nemzet volt az elmúlt évtizedekben az egyetlen napilap, mely az épületátadásokról közölt híreiben a tervezők nevét is megemlítette. Ehhez a hagyományhoz szeretnék most visszatérni. Az építészet megbecsülésének *tragikusan alacsony szintje késztet rá*, hogy egyúttal e felújításnak a helyzet javulásának reményét keltő mozzanataira is felhívjam a figyelmet.

Minden bizonnyal az első eset a magyar építészet történetében, hogy egy teljesen elpusztult homlokzatot évtizedekkel pusztulása után gondos kutatások alapján pontosan, *eredeti állapotában* állítsanak helyre. Az eredeti állapotot ábrázoló fénykép hazai és külföldi szakkönyvek gyakran közölt illusztrációja — most érdemes elgyalogolni a Paulay Ede utcába, hogy a valóságban is gyönyörködni lehessen benne. A századfordulós építészet, melynek kiemelkedő alkotásáról van szó, mindeddig *csak* veszített értékeiből. Nemzetközi mércével ménten is nagy jelentőségű emlékei közül sok teljesen elpusztult, pusztulóban van, vagy átalakíttatott (Erzsébet téri Nemzeti Szalon, az Állatkert együttese, a veszprémi színház, a Kazinczy utcai zsinagóga és sorolhatnám).

Míg a helyreállítások korábban többet pusztítottak, mint megőriztek, a nyolcvanas évek elején megváltozott szemlélettel egyre jellemzőbb a szakmailag korrekt felújítás. Néhány esetben komoly áldozattal érte el az építtető a művészettörténeti értékek helyreállítását, pótlását (Hungarofruct-székház, Gorkij fasor 24., a Postatakarék-pénztár most folyó felújítása). Az Arany János Színház esetében a *Lajta* Béla által 1908-ban tervezett *Parisiana* mulató újjáépítésének mértéke, az előkészítés gondossága újabb fordulópont. A műemlékvédelemben korábban uralkodó szemlélet *ki is zárta* egy elpusztult emlék teljesen korhű visszaállítását. Kétségtelen, hogy néhány ornamentális részletet eredeti dokumentumok híján újra kellett tervezni, de meggyőződésem, hogy a saját korában is unikumnak számító homlokzat újjáélesztése egészségesen módosíthatja egész viszonyulásunkat a századforduló építészetéhez. A nagyszerű teljesítmény *König* Tamás és *Wagner* Péter építészek, *Dávid* Ferenc és *Geskó* Judit művészettörténészek, *Kürti* András, *Krajcsovics* Károly és *Koller* Ferenc szobrászok, *Kupper* András üvegműves munkáját dicséri. A kivitelezés az Agrober érdeme, a felújítást a Fővárosi Tanács művelődési osztálya végeztette. A teljes kivitelezésre fordított összegnek mindössze egy hetvenötöd részét emésztette fel az eredeti állapotnak pontosan megfelelő anyagokból készített új homlokzat.

Az építészet iránti megbecsülés növekedésének másik, a sajtóban kevés visszhangot kiváltott eseménye volt az a gyászmise, melyet január 22-én, Ybl Miklós halálának 100. évfordulóján az általa tervezett Bazilikában celebrált Magyarország hercegprímása. Ez a szertartás méltóképpen idézte fel Ybl Miklós korát, melyben a városkép alakítását évszázadokra meghatározó művek alkotóinak, az állam bizalmából nagy jelentőségű beruházások felett teljes felelősséggel rendelkező mestereknek államférfiak és a nagyközönség tisztelete egyaránt kijárt.

Gerle János

LAJTA Béla

Ph.

Érvényes 19.....tól ...

Felkérjük, hogy a fenti kutatá
példányát az MTA MKCS Könyvtár
küldeni szíveskedjék.

már három évtizede is, csak nem emlékszünk egymásra; ő egy évfolyammal járt följebb az I. István Gimnáziumban, mint én, 1964-ben érettségizett. Mivel az ifjúsági szervezetbe nem volt hajlandó belépni, sőt néhány diáktársával beható eszmecseréket folytattak, nem éppen a rendszert dicsérendő, úgy vélte, okosabb, ha politikailag semleges hivatást választ: a Műegyetem építészmérnöki karára jelentkezett. Szép pálya, álmodni lehet a tények és számok bűvöletében, s még a megélhetést is biztosítja.

Lukáts Miklós magas, őszülő férfi, csöndes, magabiztos alkat. Első találkozásunkon, közvetlenül a kormányalakítás után a Művelődési Minisztérium politikai államtitkáraként dolgozott; ott találkoztunk, s a miniszter sok vihart kavart kijelentését elemeztük a hitoktatás kötelezővé tételéről. *Cáfolta* a közvéleményben s bizonyos parlamenti körökben

Tavaly januártól a munkahelyemen fizetés nélküli szabadságot vettem ki, részt kellett vennem a választási kampány megszervezésében. Nagyszerű emberekkel dolgoztam együtt. Közülük is ki kell emelnem *Keresztes* Sándort, mai vatikáni nagykövetünket. Ő még a hajdani Barankovics-féle *Demokrata Néppárt* országgyűlési képviselője volt. Nagy tudású jogászként, több nyelven beszélő emberként negyven éven át méltatlanul alacsony beosztásban dolgozott. Lelket öntött belém, belénk, fiatalokba, hogy *érdemes keresztény szellemben politizálni.*

Hogy ez mit jelent pontosan, nehezen tudnám megfogalmazni. Röviden: *etikus politizálást.* Nem szabad áthágnunk a keresztény erkölcs szabályait a pillanatnyi érdekekért, nem szabad megalázó kompromisszumokba belemennünk. Gazdaságilag? Szociális piacgazdaságot kívánunk, hosszú távú törekvéseinkben a tömeges

Korunk. (Kolozsvár)

Kulturkrónika

1930. januári szám

MODERN ARCHITEKTURA.* Vannak világraszóló jelentőségű fórumok amelyeknek semmi más hivatásuk nincsen ,mint létező dolgokat a létjogosultság fémjelzésével ellátni. A képzőművészetnek is van ilyen fóruma, nem alkot, nem ítélkezik, nem akar, nem propagál ,csak éppen tudomásul vesz és létezőnek ismer el némely dolgokat a létezők közül ugyanakkor, amikor másokat viszont elhallgat, mint nemlétezőket. Természetes, hogy Angliában van ez a forum, ami egész funkciójában nagyon hasonlít az előkelő társadalom közvéleményéhez. Egy folyóirat ez és a címe: Studio.

Mindenki ismeri a Studiót, többé-kevésbbé magas nivójával és mindig kifogástalan tekintélytsugárzó, hogy úgy mondjam gentlemanlike megjelenésével. Gondolom, a mai bűnös világban egy kicsit már veszített a jelentőségéből ez a nagy helyzeti energiával rendelkező folyóirat ,de él bennem a gyanú, hogy Angliában és vidékén, Európában még mindig nagyon sok ember van, akinek minden művészeti irány shoking, amiről nem adott hirt, képzőművészeti leibzsurnálja, a Studió.

Éppen ezért, ha magától is nem volna már följegyzésre méltó a Studió legújabb évkönyve, hát már csak azért is meg kellene említeni, mert nyilvánvaló, hogy a modern architekturának elismertetése, új publikumhoz nyit útat az eddig forradalmiként kezelt építészetnek.

Meg kell hagyni, hogy a Studio, ha már csinál valamit, akkor ezt nem dilletáns módon csinálja. Ha érettnek érzi az új épitészetet a tudomásulvételre, akkor érettként is akarja közönségének bemutatni és így nem kisebb reprezentánsát a modern építészetnek nyerte meg a könyv megirására, mint a berlini Bruno Taut.

Arról azután senki a világon nem tehet, ha egy olyan átütőerővel rendelkező embernek a keza alatt, mint aminő Taut, az ismertető munkából propaganda munka lesz. Itt nem elsősorban a nagy mérsékletre törekvő, de persze mégis komoly kiállású szöveg az, ami a propagandát viszi, hanem a gondosan megválogatott, de egyébként egészen tárgyilagos képanyag. Tautnak is, a Studiónak is egy kicsit az egész világ a rendelkezésére áll, ha képeskönyvet akar csinálni és ők meg is tették a magukét, hogy a szélrózsa minden irányából értékes képeket gyüjtsenek össze. Nem rajtuk múlt, ha némely helyütt olyan kudarc érte őket, mint például Magyarországon, ahol magam tanuskodhatom, hogy ők bekérték a modern épületek fényképeit ,de sajnos legjobb igyekezettel sem találtak efélét. Azaz mégis.

Lehetetlen letagadni, mert mindenki utánalapozhat, hogy a könyvnek egy teljes oldala, mégpedig a 62-ik — azon a részen, ahol a szép és a nagyon gazdag szakirodalom színvonaláról nézve is komoly értéket jelentő történelmi visszapillantás van — teljesen Magyarországnak van szentelve. Van rajta két ház Málnaitól, egyik 1911-ből, a másik 1912-ből és egy udvar Lajta Bélától 1909-ből. Ha nem csal a tudomásom, azóta épült egy-két ház Magyarországon, de olyan, amit a konzervativ angolok folyóiratának évkönyve elég haladónak talált volna arra, hogy nyomdafestékre méltassa, egy sem. Hogy Lajta Béla, ha ma élne, mit csinálna, azt nem tudom, de hogy Málnaival együtt néhány épitész, aki a háború előtt tudott olyant produkálni, ami nélkül Taut a könyvét hiányos-

* Modern Architecture by Bruno Taut, London. The Studio.

marosan a Van Nuen Straks folyóiratban az értékes írók egész sorát fedezte fel.

Hollandiában tíz évvel előbb kezdődött az irodalmi újjáéledés a De Nieuwe Gids folyóirat körül, Jaques Perk, Willem Kloos, Van Deyssel és Herman Gorter írókkal. Szintén 1880 felé a francia Belgium is felébredt a Jeune Belgique mozgalom szép lendületett vett. Jellemző, hogy a mozgalom legjobb erőit Flandriától vette el az elnyomás következtében, amely alatt a centralisztikus állam a flamand kulturát tartotta. Camille Lemonniervel élükön, aki maga vallon eredetű ,flamand írók voltak azok, akik elfogadva a francia nyelvet, Európa figyelmét felhívták Belgium francia nyelvű irodalmára. Flamand volt Verhaeren, aki oly nagy befolyást gyakorolt a 20. század elején a francia és az egész európai költészetre; flamand Georges Eekhoud, a nagy regényíró, flamand Bruges poétája, Georges Rodenbach, flamand Van Leberghe és flamand Maurice Maeterlinck. A politikai helyzet, amelynek következménye volt, hogy egy negyed századdal előbb Charles Decoster franciául írta meg Til Ulenspiegelt, Flandria nemzeti eposzát, ugyanez a politikai helyzet 1880 körül megfosztotta az ifju flamand költészetet legjobb erőitől, mert belemerítette a francia kulturába. Ennek dacára a Van Nu en Straks újjászületés egy erőteljes költő és prózaíró nemzedéket hozott előtérbe, amely hű maradt népéhez és nyelvéhez.

A „Van Nu en Straks" folyóiratot 1893-ban alapította Cyriel Buysse, Emmanuel de Bom, Van Langendonck és August Vermeylen, akikhez csatlakozott nemsokára Stijn Streuvels, Hegenscheidt, van de Woestijne és Teirlinck. A mult akadémikus banalitásával szemben ezek az írók több igazságot és több életközelséget akartak. De jól kihangsúlyozott különbségek kezdettől fogva azt mutatták, hogy nem egy merev elvi alapokon álló iskolával, hanem egy gyakran ellentétes tendenciákat rejtő mozgalommal állunk szemben. Cyriel Buysse teljesen naturalista, Maupassant módjára. Stijn Streuvels, bár hűen rajzolja meg a flamand munkás vagy paraszt életét, mégis lírikusabb, szintetikusabb atmoszférát teremt. Viszont Karel van de Woestijne, aki pár hete halt meg — szimbolista s csak a lélek belső életének analizisével foglalkozik. S e tisztán irodalmi tendenciákhoz társulnak forradalmi irányú társadalmi beállítottságok. Ezek különösen a század utolsó éveiben jelentkeznek abban a formában ,hogy a flamand írók és gondolkodók a nyelvükért és kulturájukért való harcot ,mint az egész szociális kérdés egy fázisát kezdik felfogni.

Cyriel Buysse és Stijn Streuvels e korszak domináló alakjai. Mindkettő prózaíró, mindkettő a flamand paraszt életét festi. Mindketten realisták ,de különbözőképen. Buysse intellektuálisabb, inkább kivülről látja a népet, amelyet leír. Streuvels, aki péklegény volt s soha faluját el nem hagyta, ösztönösen közelebb marad a népéhez, amelynek benső életét jobban megérti. Streuvels közelebb van Gorkihoz, Buysse Maupassanthoz. „Egy Maupassant — írja róla Maeterlinck — aki azonban mit sem akar tudni a városról, a kaszinókról, a félvilági hölgyekről, egy zavartalan egészségű, nagyszerű Maupassant".

(Páris) **A. Habaru**

nak gondolta volna, ma teljes gőzzel halad az akkor megindított iránya ellen, azt sajnos minden pesti járókelő tapasztalja.

Ilyen tömegszerűen, majdnem kivételt nem ismerően fellépő jelenségért egyeseket felelőssé tenni nem lehet és így a levegőben kell a baj okát keresni. Taut talán csodálkozik, a Studió talán hiányolja, hogy a 62-ik szép oldal után nem tudott még egy, a mai állapot korszerűségét ábrázoló másik oldalt is közölni, de mi, akik szivjuk a levegőt, akik éljük a korszerűtlenséget, ami Taut mester szakmáján kivül is gyönyörűen megtalálható, mi nem csodálkozunk és már hiányolni is csak ritkán tudunk.

Az ilyen könyvek, mint ez a Studió-féle Modern Architekture őszinte meglepetést válthatnak ki Magyarországon. Hogyan? Hát mindez valóban létezik? Annyira létezik, hogy már a határátlépési vizumát is megkapta a Studiótól ,az angol lélek konzervativabb területeire? Ki hitte volna ,hogy ilyen bolondos ez a világ!

(Budapest) **Háy Gyula**

AZ ÖTNAPOS HÉT OROSZORSZÁGBAN. A Korunk szeptemberi száma beszámolt az orosz kormány érdekes kisérletéről, amelylyel a vasárnapi általános munkaszünetet megszüntette és bevezette a legfontosabb üzemekben a megnemszakított munkaidőt. Ebben a cikkben első sorban a reform gazdasági kiindulópontjával foglalkoztunk, ismertetve röviden a szovjetkormány gondolatmenetét, amelynek alapján magát tisztára gazdasági inditékokból a nagy jelentőségű újításra elhatározta. Azóta a folytonos munkaidőre vonatkozó rendeletek ki is jöttek s a reform tényleges végrehajtása megkezdődött, úgy hogy most már közelebbről lehet a dolgot ismertetni.

A reform kiinduláspontja az volt, hogy nagy pazarlás egy tőkeszegény országban a gépeket s egész gyári berendezéseket az év egy hetedében — minden hetedik nap — pihenni, azaz kihasználatlanul hagyni s hogy a folytonos munka bevezetésével újabb tőkebefektetés nélkül az ország egész ipari termelését egy hetedével, sőt egyéb mellékkörülmények folytán, amelyekről régebbi cikkünk említést tett, egy ötödével fel lehet emelni. Ez olyan óriási előny, amely kétség nélkül megéri a folytonos munkaidőre való áttéréssel járó átszervezési munkálatokat s kényelmetlenségeket.

Mert hogy ilyenek vannak, az bizonyos. Régi, beidegződött szokások, amelyekhez a konzervativ ember ragaszkodik s amelyeket szervezete is megszokott, úgy hogy tényleges zavarokat is okozhat azoknak hirtelen megváltoztatása. Ezért van, hogy a reform, legyen bármilyen észszerű és gazdaságilag szükségszerű, egyelőre csak a forradalmi beállítottságú Oroszországban lehetséges s bizonyára sok időbe fog kerülni, mig a konzervativ nyugati országok követni fogják.

A megnemszakított munkaév azt jelenti, hogy az üzemekben állandóan teljes létszámmal dolgoznak. Vagyis a munkásokat rétegekre kell beosztani, amelyek egymást felváltják. A munkaszüneti nap tehát nem eshetik, mint eddig, az összesnek vasárnapra, hanem felváltva rétegenként más napra. Ha meg akarjuk tartani a mai hétnapos hetet, akkor minden hat munkanap után esne egy munkásra egy munkaszüneti nap a hét valamelyik napján, minden hetedik héten vasárnap. Ez azonban a munkaidő jelentékeny felemelését jelentené ,még pedig 22 nappal éven-

te: nyolc elesett egyházi ünnepnap s tizennégy nap, amennyit egy évben a vasárnap és ünnepnapok előtti korábbi munkabefejezés egy évben kitesz. Előbb az volt a terv, hogy maradjon meg a hétnapos hét s a munkás az ez által elvesztett szabad idejét egyszerre, évi szabadságának megfelelő meghosszabbítása formájában kapja vissza. Ez azonban se üzemtechnikai sem pedig lélektani szempontokból nem látszott előnyösnek; nehézzé tenné a hosszú nyári szabadságok miatt ezen idő alatt a teljes munkaüzem fentartását, viszont kulturális szempontból nem volna jó hatással az egyes munkásra.

Ezért határozták el az ötnapos munkahét bevezetését, amely adminisztrative leegyszerűsiti az áttérést a folytonos munkaévre, anélkül, hogy a munkás évenkénti munkaidejét megnövelné s szabadidejében megrövidítené.

Eddig évente 52 vasárnapon és 13 ünnepnapon át nem dolgoztak az üzemek. Ezen kivül szombaton délután, valamint ünnepnapok előtt két órával előbb befejezték a munkát, ami évente teljes tizennégy munkanapot tett ki. Hozzájárult ehhez az egyes munkás évi szabadságideje, 24 vagy 12 nap. Tehát az üzemek eddig évente 263 vagy 274 teljes munkanapon át dolgoztak, asszerint, hogy nyolc vagy hét órás munkanap volt-e bevezetve. Egy munkásnak tehát volt évente szabadságideje szerint 91-től 102 szabadnapja. Az öt napos munkahét bevezetésével a szabadnapok száma nem csökken, hanem csak eltolódik a következőképen :

A munkahét öt napból áll. Vagyis négy nap dolgozik mindenki s az ötödik nap mindig szabad. Ez által a szabályosan visszatérő pihenő napok „a vasárnapok" száma felemelkedik 73-ra egy évben. Ehhez járul az öt forradalmi ünnepnap, amelyen teljes munkaszünet van s ez minden munkásnak a kijáró szabadság. Viszont elesnek a vasárnapok és a vallásos ünnepek, a weekenddel együtt. De elő van írva, hogy minden négy napos munka után a munkás legalább negyven órából álló pihenőnapot kapjon.

Természetesen az áttérés az ötnapos munkahétre jelentékeny adminisztrativ változtatásokat igényel az üzemek szervezetében. Ezeket még jórészt a gyakorlatban ki kell próbálni, mielőtt végleges beválásukról beszélhetnénk.

Minden üzemben ötös csoportokat fognak képezni a munkásokból. Egy csoport azonban nem öt, hanem csak négy gépet fog kiszolgálni vagy négy feladatot el-látni, egy közülük mindig a szabadnapost fogja helyettesíteni. Vannak azonban olyan munkaprocesszusok, amelyek ötnél kevesebb munkást foglalkoztatnak vagy ahol a munkások száma az ötnek nem többszöröse. Az ilyenekből pótcsapatokat szerveznek, amelyekben az egyes munkás nem mindig ugyanazt fogja dolgozni, hanem különböző helyekre lesz beosztva. Ezeknek a pótbrigádoknak a munkásai esetleg naponta változtatják munkahelyüket s magasabb igényeknek kell megfelelj enek s ezért magasabb bért is kapnak. Azt remélik ,hogy ez a pótcsapat-rendszer erősen hozzá fog járulni egy kvalitásosabb munkásréteg kifejlesztéséhez.

Ugyancsak ezt a hatást lehet remélni a technikai és adminisztrativ személyzet körén belől tervezett átcsoportosítástól, amelyet szintén az ötnapos hét tesz szükségessé. A technikai és adminisztrativ üzemi személyzetet nem szaporítják, hanem a folytonos üzem által szükségessé váló munkát helyettesítéssel pótolják oly módon ,hogy minden csoport- vagy

A színpad nincs kész...

Megnyílt a felújított Arany János Színház

Csupa márvány, csupa réz: visszanyerte régi fényét az egykori *Parisiana* mulató, a mai *Arany János Színház* épülete, mely tegnap, csütörtökön délután háromkor nyílt meg újra. A két esztendőre tervezett — fél évvel elhúzódott — 450 millió forintos rekonstrukciót *Lajta* Béla eredeti, *art deco* stílusú tervei alapján végezték. A nézőtér az 1921-es átépítés utáni, neobarokk küllemét őrzi, s külön lámpácskák világítanak meg minden gipszfigurát. *„Túl szép gyermekháznak, mondják, tönkreteszik majd a gyerekek* — kommentálja *Meczner* János igazgató, aki az építkezés alatt vette át a társulatot. — *Én viszont azt hiszem, a gyerekek esztétikai nevelése azzal kezdődik, hogy belépnek az épületbe."* Szelídítendő a pompát, a harmadik szinten kék alapon hattyús-halacskás fríz fut körbe: a Fogócska utcai általános iskolások alkotása.

Az új színház összehasonlíthatatlanul többet „tud", mint a régi — fenik is rá a fogukat sokan a szakmából. Mélyült a színpadrész. Kényelmesebb a nézőtér — jópár széket kidobtak —, növelték a hajlásszögét is. Bővült az egykor nagyon szűk közönségforgalmi rész: a főváros megvette a szomszédos épület alsó szintjét, itt alakítottak ki tágas büfét, ruhatárat. A másik oldalon egy egész házat „hozzáragasztottak" a színházhoz: ebben kaptak helyet az öltözők, az irodák, s a díszletraktár, mely az udvaron összeeszkábált hajdani barakkok után kétségkívül előrelépés. Ebben a szárnyban alakították ki a *mobil játékteret kínáló, kilencvenkilenc személyes kamaraszínpadot*, melyet modern fény- és hangtechnikával szereltek fel.

Sokat költöttek színpadtechnikára. A nagyszínpad világításánál kisebb harc dúlt ugyan a belsőépítészek és a technikusok között, s a lámpák elhelyezését illetően bizonyos mértékig az esztétikai szempontok győztek. A számítógép által vezérelt világítópult azonban a legkorszerűbb ma Magyarországon. A hangtechnika kicsit meg is haladja azt a szintet, melyre a színházban szükség van: lemezfelvételre, videokazetták szintkronizálására is alkalmas stúdiótechnikát igyekeztek beszerelni, a jövőre — s a színház gazdasági helyzetére — való tekintettel.

A színpad viszont nincsen kész. Nem működik a forgószínpad, nem működnek a gépi húzók.

— Annak idején épp a Magyar Nemzet írt róla: egy komoly referenciákat felmutató cég helyett — olcsóbb árai miatt — egy szakmai múlt nélküli *géemká* kapta meg a megbízást. Nem készült el a munkával. Már elküldtük őket: a színház által eredetileg kért szövetkezet fogja befejezni a munkát a nyáron — mondja Meczner János.

— *Mi lesz addig a díszletmozgatással?*

— Fantasztikusan találékonyak a műszakiak. Az évad rendezői belátták, hogy nem szeretnek forgószínpaddal dolgozni... Egyelőre kissé lassúak a képváltások... A forgószínpadra készült régi produkciókat pedig nem tudjuk játszani.

A színházat *Demszky* Gábor polgármester, Meczner János igazgató és Adolf *Sapiro*, a Nemzetközi Gyermek- és Ifjúsági Színházművészeti Szövetség (ASSITEJ) lett elnöke nyitotta meg — az eseményre való tekintettel a szövetség a színházban tartja elnökségi ülését. Ezután a *Holbéli csónakost, Weöres* Sándor színművét mutatták be, *Babarczy* László rendezésében. A kamarát ma este hétkor avatják: a görög drámák alapján született *Test-Vér-Harcot* játsszák, melyet *Valló* Péter rendezett.

(tegyi)

LAJTA BÉLA

Magyar Nemzet, LVI. évf. 1991. jan. 25. 4. p.

a tulajdonviszonyok rendezését, az állam által annak idején igazságtalanul kisajátított tulajdonok kártalanítását a fokozatosság elve alapján, több lépcsőben valósítsák meg a jövőben. A törvényjavaslat szerint a Kárrendezési Hivatal úgynevezett kárpótlási jegyeket bocsát ki a régi, sérelmet szenvedett tulajdonosoknak. A kárpótlási jegyek sajátos értékpapírok lesznek, és megadják a lehetőséget az egykori tulajdonosoknak, hogy akkori vagyonuk értékét visszakapják, vagy a privatizáció során az állami vagyonból megfelelő részhez jussanak, illetve elvett földek esetében csereföldre váltsák át.

A törvényjavaslat szerint a termőföld esetében, a kár mértékének meghatározásánál aranykoronánként 1000 forintot kell beszámítani, ez azonban csak elszámolási egységként vehető figyelembe, mivel korábban valós földpiaci viszonyok nem alakultak ki, és így a termőföld kataszteri tiszta jövedelméből kell kiindulni a kártalanításnál.

A kárpótlási jegy értékállóságát biztosító szabályozást a törvényelőkészítők az Állami Vagyonügynökségre kívánják bízni.

A vitában a Független Kisgazdapárt részéről hangoztatták, hogy a törvénytervezet a címében szereplő kárpótlást képtelen lesz elérni, mivel nem találkozik a kárvallott társadalmi rétegek igényeivel. Ugyancsak megfogalmazták, hogy a törvényjavaslatban szereplő, fokozatosan csökkenő szorzókkal alkalmazandó kártalanítás nem fogadható el, illetve számos ponton kifogásolható. Több képviselő felvetette, hogy egyelőre nem tisztázott: a mintegy 70 milliárd forintnyi kárrendezés milyen hatással lesz az inflációra, mivel a kárrendezést az állam adósságainak növelésével kívánják megvalósítani.

Kormánypárti képviselők is felvetették, hogy valójában a volt lakástulajdonosok kártalanítását nem érinti a törvényjavaslat, pedig őket is jelentős sérelem ért, emellett nem eléggé tisztázott az elvett mezőgazdasági hasznosítású ingatlanok, malmok kártalanítása.

A kárpótlásitörvény-javaslat után a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló törvényjavaslathoz be-

A Fővárosi Közgyűlés ülé

Egyelőre szegénységi

(MTI) A Fővárosi Közgyűlés csütörtöki ülésén ezúttal szinte minden előterjesztést a szakmai érvek mögé bújtatott pártpolitikai villongások mellett vitattak meg a városatyák. Annak ellenére történt ez így, hogy a levezető elnök, *Demszky* Gábor főpolgármester, többször is kérte képviselőtársait a pártpolitikai polémiák mellőzésére.

Még a napirendi pontok megvitatása előtt a közgyűlés tagjai arról döntöttek, hogy most nem kívánnak foglalkozni a budapesti köztársasági megbízott átiratával. Ebben az önkormányzatok törvényes működéséért felelős államtitkár értesítette a Fővárosi Közgyűlést arról, hogy nézete szerint törvénysértő módon járt el a közgyűlés amikor olyan polgármester-helyetteseket választott, akik nem tagjai a testületnek. A közgyűlés vita nélkül elfogadta, hogy a soron következő ülésén tűzi majd napirendre ezt a témát, addig is azonban megbízták a jogi bizottságot a közgyűlés jogi álláspontjának kialakításával.

Hasonló módon jártak el egy már a napirenden szereplő előterjesztés esetében is. Így a szegénységi bizonyítvány bevezetéséről szóló képviselői indítványt is visszaadták véleményezésre az ügyben illetékes szociálpolitikai bizottságnak.

Az egyik leghosszabb vita az új BKV-tarifák bevezetésének februári elhalasztása miatt alakult ki. A közgyűlés fenntartva az áremelés 50 százalékos mértékére vonatkozó korábbi határozatát, most állást foglalt arról, hogy a BKV-díjak emelésére március 1-jétől kerüljön sor, feltéve persze, ha addig sikerül egyetértésre jutni a pénzügyminiszterrel.

A másik leginkább feszültséget hordozó vita egy tulajdonképpen tájékoztató jellegű előterjesztés során bontakozott ki. A közgyűlés ugyanis még a múlt év végén kötelezte a lakáspolitikai főosztályt arra, hogy készítse el 3 év-

LOVAG WECHSELMANN IGNÁC ÉS NEJE NEUSCHLOSS ZSÓFIA VAKOK INTÉZETE

LAJTA BÉLA

Lajta Béla

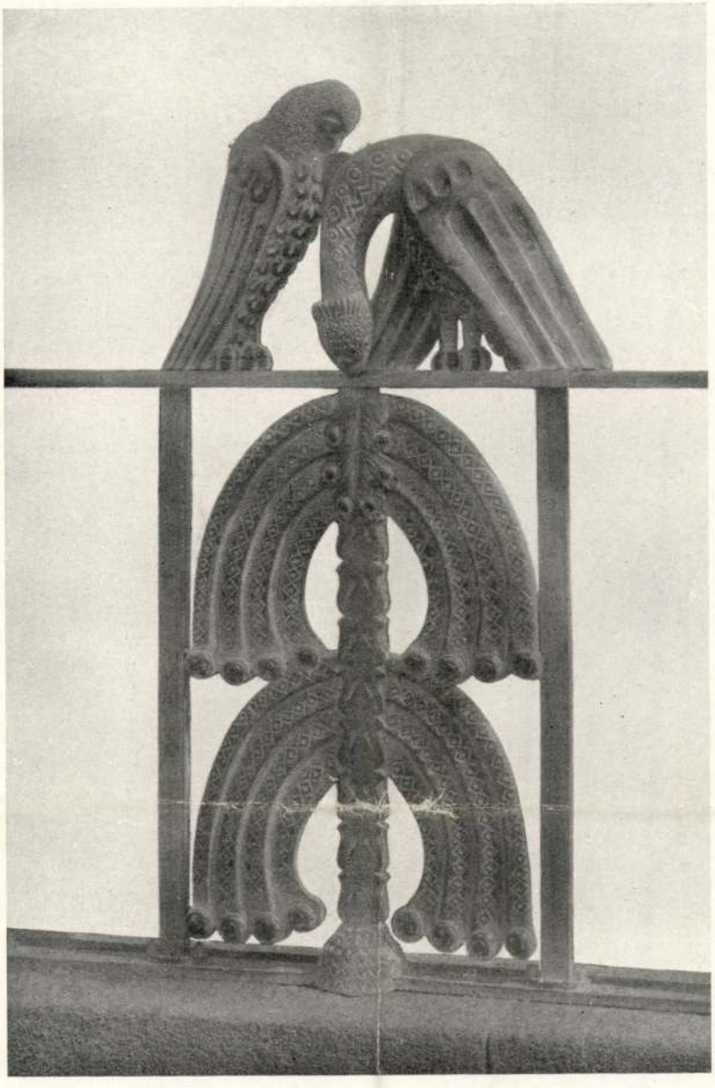

KOVÁCSOLT VASRÁCS (ZSIDÓ TEMETŐ) LAJTA BÉLA

SIREMLÉK LAJTA BÉLA

SÍREMLÉK LAJTA BÉLA

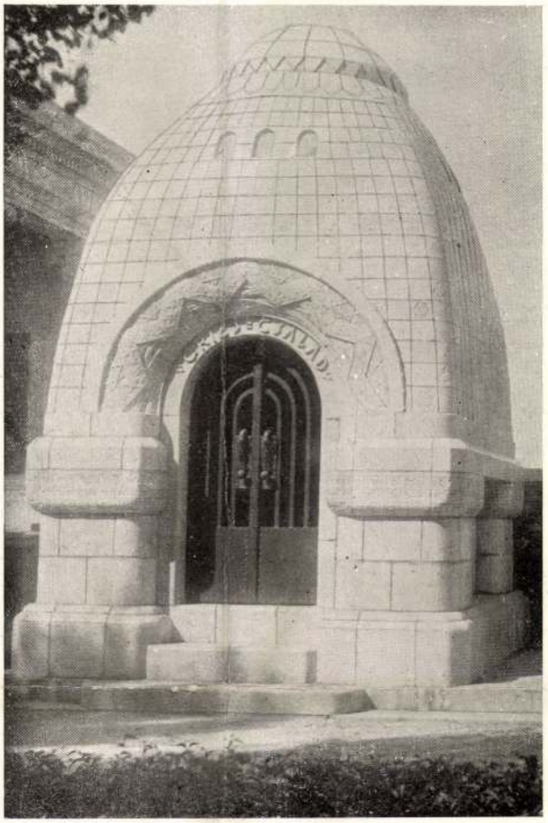

SÍREMLÉK LAJTA BÉLA

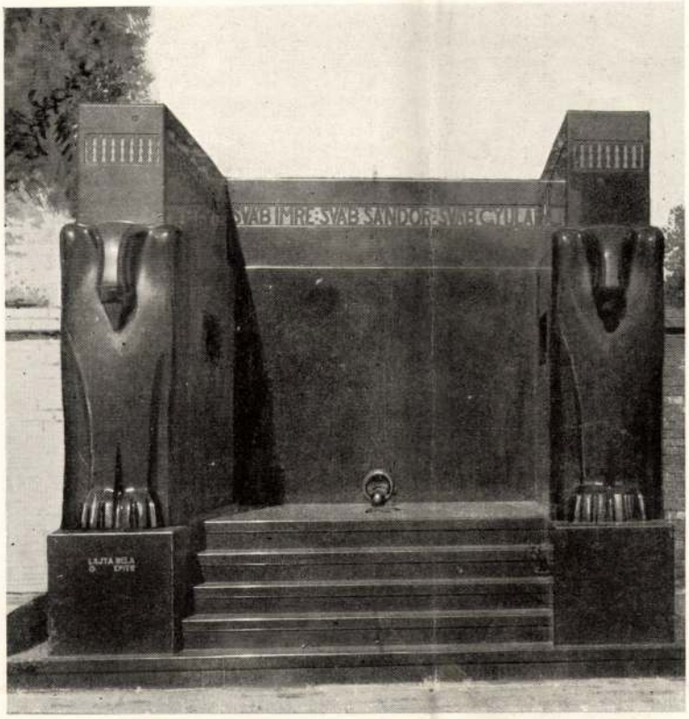

SÍREMLÉK — LAJTA BÉLA

SÍREMLÉK

HIKISCH REZSŐ

M. D. V.

LASTA Béla építész

Levél érkezett a É. Szövetséghez, mely közölte, hogy szeretetház-át „barbár módon megrongáltók: nyitott íves loggiáját az oszlopok megvésésével beüvegezték

Krónika, a szerkesztő megjegyzései

Magyar Építőművészet 1960. 2. sz. 50. l.

Lajta Béla

---

röd

A Kéve könyve.

Budapest, 1913. III. 6.

(Az új Nemzeti Színház tervpályázata.)

PESTI BÉRHÁZAK

Lapunk szemrehányást kapott az elmult hetekben, amely annak a törekvésünknek szólt, hogy a Tér és Forma mindig csak jó, sőt lehetőleg legjobb építészi alkotásokat publikáljon. Szemünkre vetették, hogy nem viseljük eléggé szívünkön a pesti polgár legsúlyosabb szívügyét: a bérlakások kérdését. Igaz, hogy építőművészeti ideáljaink közt a mai napig a háború utáni bérházépítés még nem foglal el valami előkelő helyet, azt azonban el kell, hogy ismerjük, hogy a kérdés égetően fontos, nem lehet egyszerűen elsiklani fölötte. Akármennyire meg is vagyunk győződve arról, hogy egy egészséges építőmunka alkalmával egy csapásra megszűnnek a mai kinövések, mégis szükségesnek és fontosnak tartjuk, hogy a bérlakásépítés megjavításának elsőrendüen szociális feladatához a magunk erejével is hozzájáruljunk, a mai helyzet előnyeit későbbi korok céljaira megtartsuk és hibáira pedig rámutassunk.

Ezért határoztuk el a sokirányú sürgetésre, hogy pesti bérházakat fogunk publikálni, amint azt olvasóink láthatják is. Tesszük ezt pedig a legnagyobb tárgyilagosság módszerével, ezúttal közvetlen kritikai elem kikapcsolásával. Adatokat akarunk szolgáltatni és a mozaikszerűen összetevődő elemekből önként fog azután kikristályosodni a kép, vagy esetleg kórkép.

Lapunk olvasói sok alkalommal adtak már le véleményt a lap munkájáról, szóbelileg és örömmel állapíthatjuk meg, hogy ezek a vélemények örvendetesen kiegészítik egymást. Amit az egyik nézet hibáztat, azt a másik meggyőződés örömmel helyesli. Amiről tíz rosszaló véleményt hallunk, arról legalább ugyanannyi jót is szoktunk tapasztalni. Arra kérjük már most közönségünket, hogy a legsajátabb ügyünk, a pesti bérházépítkezések kérdésében hallassa hangját ne csak magánbeszélgetések alkalmával, hanem írjon szerkesztőségünknek a maga független őszinteségében és gyakoroljon ez egyszer ő kritikát építészeti jelenünk eme szülöttei felett.

Fentartjuk magunknak azután, hogy alkalmas időben a magunk álláspontját is kifejtsük majd és így ez a mostani anyag tulajdonképpen első pontja egy hosszabb időre tervezett programnak, amelyet minden körülmények közt meg is fogunk valósítani.

Tudjuk, hogy a fogalmak, szükségletek minél nagyobb mérvű tisztázása mennyire jótékony hatással van az építőművészet minden műfajára. Tudjuk, hogy például a reformáció mennyire gyökeres változásokat okozott a templomépítészetben és hogy a háború utáni tisztult életformulák mennyire gyökerében változtatták meg a hamis ideálokért lelkesedő építőművészet egész szerkezeti és formai szisztémáját. A művészettörténet tanulságai közt látjuk, hogy a gondolat mindig megelőzi a cselekedetet és hogy a tett mindig végső szakasza valamely idea, valamely filozófia vagy művészeti új világnézet pályafutásának.

A bérházaknál a gondolat csak most vajudik. Hallunk már tökéletes, szociális, higiéniai és komfort szempontjából is kifogástalan építőkísérletekről, azonban ezek az eredmények még csak szórványosak. Még nem mondhatjuk azt, hogy a bérházépítés átlaga már elérte volna a ma már kétségtelenül komplikált és magasabb színvonalú kultúrigények kielégítésének nívóját. Sajnos, de kétségtelen, hogy az emberiség 90%-a lakik szükséglakásban. Az építészet meg is fogja mutatni ezeknek a tömegeknek, hogy milyen szép az emberi élet. Meg fogja mutatni, mert részben már meg is mutatta, hogy az otthon milyen dús ideál, amelyért dolgozni érdemes, amely egyetlen lehetséges kerete az egyéni boldogságnak és ezzel a nemzet boldogságának is.

Ennek a nagy célnak az elérésére akarunk tisztázni fontos fogalmakat, szerkezeti, művészeti és etikai kérdéseket a bérházak, csoportos lakóházak, lakások dolgában. Szükség van itt igen sok munkára még, mert a mai építkezések csak részleteiben valósítanak meg lakáskultúrai követelményeket.

Reméljük, hogy a bérlakások, bérházak nehéz kérdése valamikor mégis kielégítő megoldást fog találni és különös örömünkre szolgálna, ha ezekkel a mostani és a még ezután következő publikációkkal hozzájárulnánk ennek a célnak az eléréséhez.

A szerkesztők

Tér és Forma
1928. I. évf. 7 sz.

Fönt: Külföldi példa a tárgyilagosság, célhoz való idomulás és tiszta konstrukció meggyőző szépségéről

Lent: Példa a háborúelőtti bérházépítkezésből. (Terv.: Lajta Béla.) A magasabb faltömegek pilléreken állnak, a cégfeliratok architektonikus elhelyezést kaptak. Ebben az irányban van meg a folytatás lehetősége

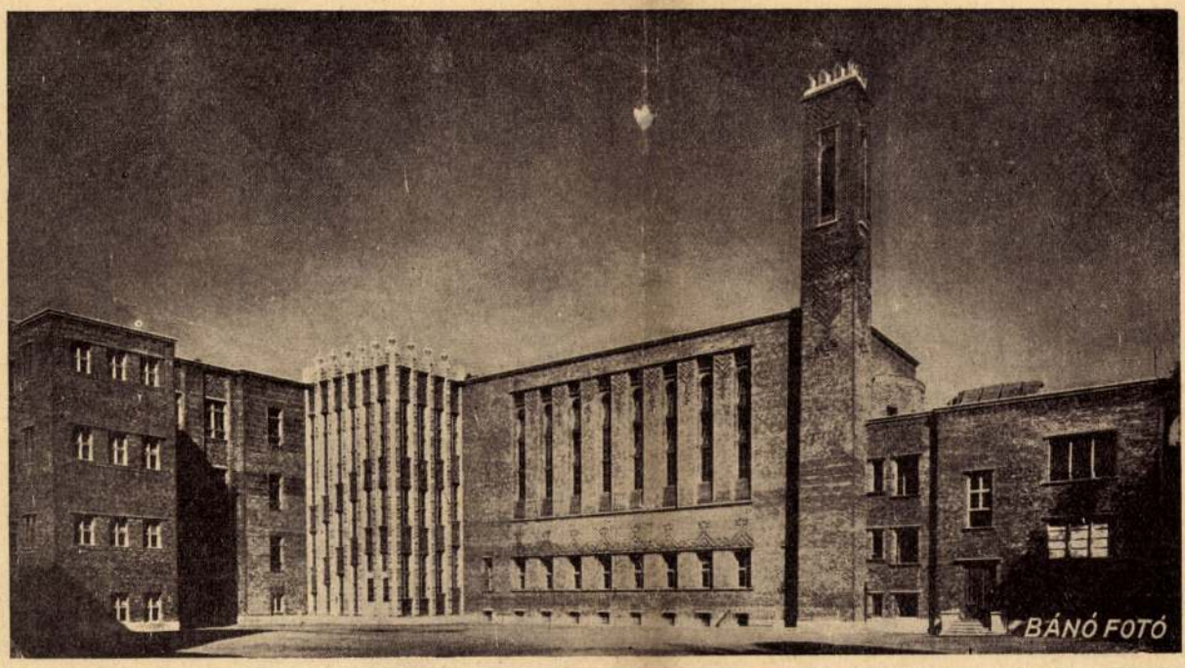

A pesti izr. hitközség fiúgimnáziumának belső udvara
Innerer Hof des Knabengymnasiums der Pester jüdischen Gemeinde

EPPLER SÁNDOR: 25 ÉV TÖRTÉNETE

A PESTI IZRAELITA HITKÖZSÉG UTOLSÓ NEGYEDSZÁZADA

Száraz számokkal szeretnék képet adni a pesti hitközség legutóbbi 25 esztendejének történetéről, e korszakban elért fejlődésének és fellendülésének főbb állomásairól. A számok beszélnek, bizonyítanak minden burkolt szóképnél világosabban. Érdekes és tanulságos tényekkel állunk szemben, miknek egyszerű felsorakoztatása mellett feleslegessé válik minden elméleti fejtegetés. A következtetések szinte önként adódnak.

A Mult és Jövő hasábjain sűrűn szólalnak meg a zsidó multnak beszélő kövei. Régi évszázadok, ezredek dokumentumai tárulnak fel, tanuságot téve a zsidó szellem alkotó erejéről. E jubileumi számban, mely a jelenbe kapcsolódik bele, hadd tartsunk szemlét a magyar zsidóság legnagyobb gyülekezetének útja, küzdelmei, alkotásai fölött. Tekintsünk végig a hitélet, a humanizmus és kultúra terén kifejtett törekvésein és eredményein.

Mint mozgókép vásznán vonulnak el előttünk a számok, mikhez nem kell kísérő zene sem. A történelem szava szól belőlük.

Csak rövid visszapillantást vessünk a teljesség kedvéért a távolabbi mult tájképébe is.

A pesti hitközség keletkezésének időpontja 1800-ra nyúlik vissza. Tehát a hitközség ma 135 éves. E 135 év története rendkívül gyors szárnyalású fejlődést mutat és ez a fejlődés szorosan egybekapcsolódik Pest, illetve Budapest városának nagyarányú fejlődésével. S szinte csodálatos, hogy amíg *még 200 esztendővel ezelőtt, Pest város tanácsa, büszkén jelentette III. Károly királynak, hogy Pest területén egyetlenegy zsidó sem lakik, de csak nem is tartózkodhatik itt egy éjjelen át sem, ma ugyanezen város területén a világ egyik legnagyobb hitközsége áll és virul.*

A hitközség működési köre Budapest székesfőváros IV—IX. közigazgatási kerületeire terjed ki. 1870-ben még csak 40.747 zsidó élt itt, a legutolsó, 1930. évi népszámlálás adatai szerint pedig a zsidók száma: 181.083. A pesti zsidók népesedési statisztikája tehát abszolút számokban 60 év alatt, 140.336 gyarapodást mutat. Ez a körülmény már egymagában is mutatja a gyors fejlődést és nyugodtan állíthatjuk, hogy a mindenkori vezetőség, felismerve a hitközségnek vallásbeli, kulturális és szociális feladatait, lépésről-lépésre haladva, a tagok számának szaporulata arányában, magát a hitközséget is fejlesztette és arra a magas piedesztálra emelte, melyre nemcsak a pesti zsidóság, hanem a hatóságok is büszkén és megelégedetten tekinthetnek.

A budapesti zsidó lakosság számának fokozatos emelkedése egyébként a következő képet mutatja:

1870-ben	44.747,	az összlakosság	16.6%-a,
1880-ban	70.227,	az összlakosság	19.7%-a,
1890-ben	102.377,	az összlakosság	21.0%-a,
1900-ban	166.198,	az összlakosság	23.6%-a,
1910-ben	203.687,	az összlakosság	23.1%-a,
1920-ban	215.512,	az összlakosság	21.5%-a,
1930-ban	204.371,	az összlakosság	20.3%-a.

Ezekből a számokból világosan látjuk, hogy *míg 1920-ig a pesti zsidók száma egyre emelkedett, addig 1920 óta a számok csökkenő tendenciát mutatnak*, aminek egyrészt az a magyarázata, hogy a zsidók *természetes szaporo-*

dása a végszámokban megszünt, sőt az utolsó években már nem is természetes szaporodásról, hanem *a születések és elhalálozások számának szomorú alakulása folytán*, már természetes apadásról kell, sajnos, beszélnünk. A másik ok *a letelepedések számának csökkenése* és a *kivándorlások számának emelkedése*. A harmadik ok pedig a zsidó vallású lakosoknak a *pesti oldalról a budai oldalra való tömeges átköltözése*, amit legjobban bizonyít az a körülmény, hogy a zsidók száma Budán 1920-ban 18.716 volt, 1930-ban 19.334-re, azóta pedig még nagyobb mérvben emelkedett.

A pesti hitközség területén lakó zsidók számának egyre tartó fokozatos csökkenése természetesen kihat a hitközség gazdasági életére is. És ha ennek dacára a hitközség a maiaknál jobb időkben alapított intézményeit és kiépített kereteit nemcsak fenntartja, hanem ezenfelül még a lehetőség határain belül fejleszti is, úgy ez elsősorban a pesti zsidóság példás áldozatkészségének köszönhető.

Ám lássuk, vajjon mivé és milyen tempóban fejlődött tulajdonképpen ez a hitközség: *Ezelőtt 45 évvel, 1890-ben*, amikor a pesti hitközség területén lakó zsidók száma kb. 87.000, a hitközségi adófizető tagok száma pedig 14.700 volt, a hitközség zárszámadásában, *a kiadások végösszege* 282.043 forint, vagyis 564.086 kor. Ugyanekkor a *bevételek összege* 297.224 forint, vagyis 594.448 kor. s ezt az esztendőt a hitközség 15.181 forint, vagyis 30.362 kor. kezelési felesleggel zárta. Ugyanakkor a kultuszadó bevétel 110.466 forint, vagyis 220.932 kor. s így hitközségi tagonként az adó fejkvóta 15 kor. volt.

A Pesti Izr. Hitk. Hősök Emléktemploma (Faragó és Vágó terve) — Helden-Tempel der Pester Jüdischen Gemeinde.

És most tovább egy kis statisztika:

Év	Zsidók száma	Adófizető tagok száma	Kiadások összege koronában	Bevételek összege koronában	Kezelési felesleg, vagy deficit koronában	Kultuszadó bevétele koronában	Adó fejkvóta koronában
1895	120.000	21.500	782.575	828.058	+ 45.483	260.673	12
1900	150.000	22.000	1,109.825	1,103.024	— 6.801	336.348	15
1905	168.000	30.000	1,545.908	1,502 064	— 43.844	482.051	16
1910	185.000	38 000	2,080.385	2,026.615	— 53.770	722.349	18

Minthogy kiinduló pontunk éppen az 1910-es esztendő, állapítsuk meg, hogy ebben az évben milyen keretek között mozgott a hitközség, milyen intézményekkel rendelkezett. Mert csak így láthatjuk azt a fejlődési folyamatot, melyet a hitközség utolsó 25 éve felmutathat.

1910-ben a hitközség *templomainak* száma 3 és pedig a dohány-utcai, a Rombach-utcai és az aréna-úti templom. Ezenfelül a Ferencvárosban egy kis imaház. A főünnepek alkalmából 7 helyen rendezett be ú. n. pótimaházat összesen 2676 egyén számára. *Kasrusz*-intézményei alig voltak kiépítve. Így például mindössze egy baromfi-vágóhelye volt, a kóserhús kimérése pedig ugyanazokban a helyiségekben történt, — elkülönített helyen — ahol a trefo húst mérték. *Iskoláinak* száma 4 és pedig, 8 osztályú elemi fiú, 8 osztályú elemi leány-, 7 osztályú polgári fiú- és 8 osztályú polgári leányiskola. A *hitközség iskoláiban tanuló és a hitközség által vallásoktatásban részesülő tanulók összes száma 28.304.* A vallásoktatók száma 80. Ugyanekkor a hitközség kezelésében, illetve felügyelete alatt volt a *fiúárvaház*, 150.311 kor. kiadással. az *Izraelita Siketnémák Országos Intézete*. 62.203 kor. kiadással és a *lovag Wechselmann Ignác és neje Neuschloss Zsófia vakok tanint.* 35.388 kor. kiadással.

A kórházak és pedig a zsidó kórház és a *Bródy-gyermekkórház ágyainak száma* 220, a *fekvőbetegek száma* 4573, az *ápolási napok száma* 93.452 és az ezen évről szóló jelentés megállapítja, hogy az elért létszám, a kórház fennállása óta a legmagasabb volt. Ugyanakkor az *ambuláns betegek száma* 41.836, akiknek *már akkor is 62%-a volt keresztény vallású.* A két kórház zárszámadása 431.565 kor.

A hitközség *jótékonysági* budgetje 209.853 kor. volt. Ámde ebben bennfoglaltatik az alkalmi kiosztásokra rendelkezésre bocsátott adományok 19.436 kor., az alapítványi kamatokból 24.700 kor., valamint a ruházásra rendelkezésre álló kamatok és gyüjtések 24.623 kor. összege is, amit levonva a 209.853 kor.-ból, adódik a hitközséget tulajdonképpen terhelő 141.094 kor. jótékonysági kiadás.

A hitközség rabbinátusában a *rabbik száma* 6. A *központi igazgatásban* a rendszeresített *tisztviselők száma* 21. Ezenfelül 11 díjnoka volt a hitközségnek. *Szubvenciók* egyesületeknek és intézeteknek összesen 15.300 kor. A hitközség által kezelt *alapítványok* hozama 307.354 kor. volt. A *zsidó vallásból való kilépését* 274 egyén jelentette be. Más vallásról a zsidó vallásra 91 lépett át, veszteség 183.

Ezzel kb. ismertettük a hitközség egész igazgatásának kereteit, a fennálló intézményekkel együtt. S most lássuk, hogy 1910 óta, mely intézményekkel gyarapodott és a meglévő intézményeket mily mérvre fejlesztette a hitközség.

1911-ben a hitközség *templomai*, különösen a főünnepek alkalmából *már szűknek bizonyultak*, úgyhogy ebben az évben először bérelte a hitközség a Sándor-utcai *régi Országház* nagytermét, *pótimaház* céljaira és ennek *teljes jövedelmét* 10.000 kor.-ra kiegészítve. az ebben az évben földrengés által súlyosan megrongált *kecskeméti zsidó templom helyreállítási költségeire fordította.* Ezenfelül a templomokban gyüjtést rendezett, melynek eredménye újabb 5000 kor. volt. Ugyanebben az évben az 1909-ben a

Páva-utca és *Tűzoltó-utca* sarkán megvett telken az ideiglenes templom építése befejezést nyert.

A *jótékonyság* terén egy momentumot említünk fel: az ebben az évben elhalt *báró Rotschild Albert* 50.000 koronát bocsátott a hitközség rendelkezésére szegények közötti kiosztásra.

A hitközség anyagi helyzetére jellemző, hogy az 1910-ben örökhasználatra megszerzett *Dohány-utca és Wesselényi-utca sarkán lévő telket* ebben az évben, minthogy a tervszerű felhasználásra pénz nem állt rendelkezésre, kénytelen volt a hitközség a főváros tanácsának kérelmére, három évre a fővárosnak visszabocsájtani. Ebben az évben a jelentés panaszkodik arról, hogy a vallásoktatás minden erőkifejtése elégtelennek bizonyul a szülői házak közömbössége folytán, egyben ellensúlyozást sürget a skót református iskola hittérítő munkájával szemben. Az iskolák száma nem szaporodott. Legfeljebb a polgári fiúiskola fejlődött, amennyiben az osztályok száma 8-ra emelkedett.

A hitközség oktatásügyének hatáskörébe ebben az évben 28.493 tanuló tartozott.

A zsidó vallásból való *kitérését* 287 egyén jelentette be, a zsidó vallásra *áttértek* száma 91, a veszteség tehát 196. A kitértek közül 93 budapesti, a többi vidéki, külföldi.

1912-ben erősen foglalkoztatja a hitközséget *a vallás-* és a *Talmud-Tórának* fejlesztése, valamint az *ifjúsági oktatás mélyítése*. Ennek egyik eszköze a *héber iskolának, istentisztelet* intézményének megépítése. Ezt a célt szolgálja a két szakfelügyelői állás szervezése is. *A hitközség oktatásügyének hatáskörébe ekkor már 28.974 tanuló tartozott.* A templomok ismét szűknek bizonyultak, úgyhogy a főünnepekre már újabb három pótimaházat kellett létesíteni. *Kitérésre* jelentkezett 295 egyén, akik közül 102 budapesti, a többi vidéki, illetve külföldi. Zsidó hitre *áttért* 97, veszteség tehát 198.

1913 tavaszán másfélmillió kor. költségelőirányzattal megkezdődött az Abonyi-u. telken a gimnázium építkezése, azzal a reménnyel, hogy az intézet 1915 szeptember 1-én rendeltetésének átadható lesz. A *vallásoktatás* terén ebben az évben befejezéshez jutott a *vallástani tankönyvek sorozatának kiadása*. Összesen 14 tankönyvet adtak ki.

A hitközség oktatásügyének hatáskörébe 29.203 tanuló tartozik.

Kitérésre jelentkezett 285 egyén, ezek közül 83 budapesti, a többi vidéki, illetve külföldi. A zsidó vallásra *áttért* 110 egyén, a veszteség tehát 175.

1914-ben, a világháború kitörésének esztendejében, még az év első felében serényen folyik a gimnázium építkezése, a második félévben azonban ez az építkezés abbamaradt, abban a reményben, hogy a rövid időre hitt háború befejezése után az építkezés folytatható lesz.

A hitközség nyomban a háború kitörése után, *kórházaiban* 156 ágyat bocsátott a sebesültek rendelkezésére, ezenkívül a Wechselmann-féle vakok tanintézetét és az Izr. Siketnémák Országos Intézetét *hadikórház* céljaira engedte át. Ezenfelül az ápolt katonák teljes gyógyítása és munkára alkalmassá tétele érdekében, néhai báró *Hatvany* József családjának 100.000 kor. adományából *Fiziko-therapiás intézetet* létesített a kórház területén. A magyar és galiciai *menekültek segélyezésére* a hitközség 74.392 koronát, a *hadbavonultak családjainak segélyezésére* pedig 16.287 koronát fordított. A hitközség által kezelt *alapítványok hozama* 341.586 kor. volt. A *kultuszadó bevétele 1,004.213 koronát ért el.*

A *rendkívüli kiadások* a hitközségnek a zárszámadásban *203.829 kor. deficitet okoztak.*

Az 1915. év történetében is a világháborúval kapcsolatos események és teendők dominálnak. Az évi jelentés megemlékezik arról, hogy *891 fiúiskolai tanuló közül 430-nak apja, illetve családfenntartó testvére vonult hadba és 940 leányiskolai tanuló közül több mint 400 tanulónak apja, illetve családfenntartó testvére teljesít katonai szolgálatot.* Természetes, hogy az iskolák tantestületeire a hadbavonult szülők, illetve gyámok gyermekeinek gondozása körül fokozottabb feladat hárult.

Ebben az évben már *az elesett hősök* emlékére *gyászistentiszteleteket* tartottak. Ezenfelül a menetszázadokba beosztott zsidó vallású katonák részére *sűrűn külön katonai istentiszteleteket* rendeztek.

Tekintettel arra, hogy a hadbavonultak hátramaradottai részére az állam által folyósított napi 78 filléres hadisegély a megélhetéshez vajmi kevés volt, a hitközség ebben az évben újabb 50.000 koronát fordít a *hadbavonultak hátramaradottainak segélyezésére.*

A *Deutsches Civil Commissariat megkeresésére* Dobromilba az ottani *tífuszos és kolerás betegek* ápolására *a hitközség kiképzett ápolónőket bocsát rendelkezésre.*

Ebben az évben a hitközség 912.000 kor. névértékű *hadikölcsönt* jegyzett.

Az élelmezési cikkek forgalmának korlátozása komoly gondot okozott a hitközség tagjainak macosszal való ellátása terén. Külön összeíró lapokon kellett az igényeket egybegyüjteni és a minisztérium csak ezek alapján utalványozta a szükséges lisztmennyiséget. Nehézségekbe ütközött a vallásoktatás zavartalan lebonyolítása is, minthogy a vallásoktatók jó része ugyancsak hadbavonult. *A hitközség oktatásügyének hatáskörébe ebben az évben 29.166 tanuló tartozott.* A templomok látogatása erősen fokozódott, úgyhogy a dohány-utcai templom egész napon át nyitva volt.

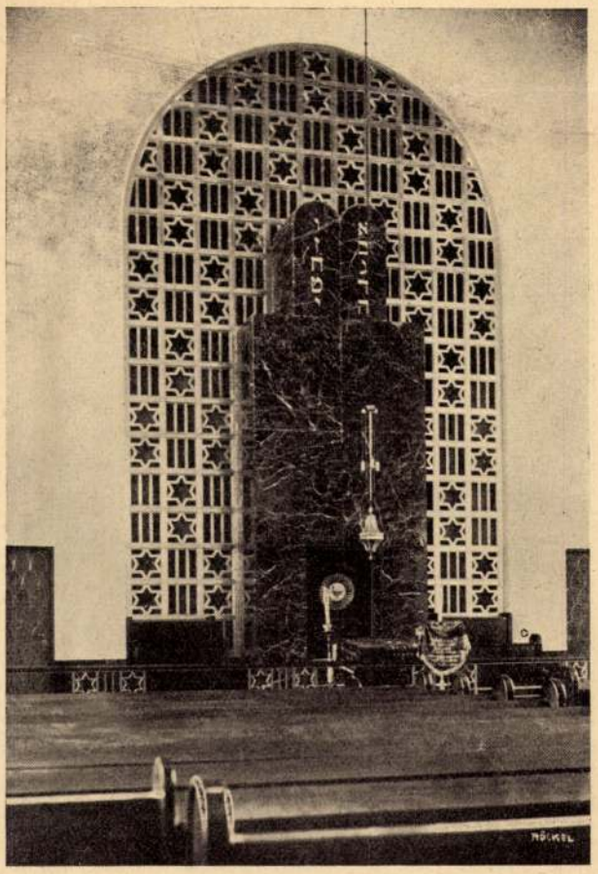

A Hősök Emléktemploma oltára — Altar des Heldentempels

A háború okozta súlyos viszonyok a hitközség pénzügyein is éreztetik hatásukat, úgyhogy *a zárszámadás 240.000 kor. deficitet mutat.* A *hitközség kórházában* 123 tisztet és 494 legényt, összesen tehát *617 katonát ápoltak*

Kitérésre jelentkezett 243 egyén, a zsidó vallásra tért 72, a veszteség tehát 171.

A születések száma az 1913. évi 2617-ről 1990-re csökkent. Az esketések száma az 1913. évi 979-ről 332-re csökkent. A halálesetek száma az 1913. évi 2659-ről 3128-ra növekedett.

Az 1916. évi jelentés I. Ferenc József elhúnytáról számol be. A nevére létesített 200.000 kor. alapítvány és 10.000 kor. *kamata özvegyek és árvák segélyezésére* fordítandó.

Újabb 500.000 kor. hadikölcsönt jegyzett a hitközség, úgyhogy *hadikölcsön állománya 1,412.000 koronára emelkedett.* Ezenkívül a hitközség *intézményei*, nevezetesen a fiúárvaház, a nyugdíjintézet, a siketnémák intézete is, *tetemes összegű hadikölcsönt jegyeztek. A hadbavonultak hátramaradottainak segélyezésére* a hitközség újabb 103.000.— koronát fordított. Az újabb hadbavonulások folytán a tanítóhiány még fokozottabb mértékben érezteti hatását.

Ebben az évben a hitközség oktatásügyének hatáskörébe 30.044 tanuló tartozott.

A fokozottabb templomlátogatás miatt a dohány-utcai templomban a főünnepek alkalmából ú. n. *második istentiszteletet is tartottak. A zsidó kórházban ebben az évben 1505 katonát ápoltak.* A fiúárvaház az *egyre nagyobb számban jelentkező hadiárvák* miatt a növendékek számát 224-re emeli.

Kitérésre jelentkezett 290 egyén, a zsidó vallásra *áttért* 66 egyén, a veszteség tehát 224.

Leánygimnázium bejárata (Lajta-Hegedüs) — Eingang des Mädchen-Gymnasiums der Pester jüdischen Gemeinde

A *születések száma ismét csökkent* és pedig 1702-re, a *halálozások száma ismét nagy* és pedig 3065, míg az esketések száma az előző évi 332-ről a sok *hadiesküvő* miatt, 443-ra *emelkedett.*

A hitközség kiadásainak végösszege már 3,644.980 koronára emelkedett és a deficit összege ebben az évben a *háborús kiadások* miatt, 549.759 kor.

Az 1917. évről szóló jelentés mindenekelőtt beszámol arról, hogy *a választók tetemes része a harctéren lévén,* nem voltak megejthetők a hitközségi tisztújítások. A háború okozta rendkívüli kiadások már oly nagy összegre rúgtak, hogy ezeknek a rendes költségvetésen kívül külön számlát nyitottak azzal, hogy azok fedezetlenül maradt részének miként való törlesztésére majd a háború befejezése után fog az elöljáróság javaslatot tenni. A háború okozta súlyos egyéni gondok miatt a hitközség iránt az érdeklődés a minimumra apadt, az üléseken a tagok alig vesznek részt.

E jelenségekkel szemben azonban *a vallásos érzés erősbödött,* úgyhogy egyszerre 3 kerületben (V., VIII. és IX.) *mozgalom indult meg templomépítés érdekében.*

Ebben az évben nyílik meg az 1916. évben létesített *Bródy* József és neje alapítványból a *tüdőbeteg rendelő intézet, a kórház területén.*

A jelentés megemlékezik dr. *Vázsonyi* Vilmosnak *miniszteri* kinevezéséről. Vázsonyi nevére a hitközség egy 10.000 koronás *ösztöndíj alapítványt* létesített.

A vallásoktatás nehézségeit jellemzi az a körülmény, hogy az *iskolák jó részének hadikórházak céljaira történt igénybevétele folytán, sok helyütt a vallásoktatás délután, az alagsorban, néha padok nélkül, esetleg kellő világítás és fűtés nélkül folyik.* A hitközség iskoláiban a szénhiány miatt hosszú szünetek tartatnak. *A hitközség oktatásügyének hatáskörébe ebben az évben 30.407 tanuló tartozik.*

A háborús segélyezések ebben az évben is tetemes összegre rúgnak. Jellemző, hogy a nagy drágaság miatt az alkalmazottaknak engedélyezett *háborús pótlékok* összege 453.180 koronát tesz ki. Ebben az évben nagyszámú palesztinai menekült segélyezése vált szükségessé.

A hitközség *újabb 500.000 kor. hadikölcsönt jegyzett. Kiadásainak* összege már 4,281.816 kor. Ebből *kultuszadóval* fedezve lett 1,600.083 kor.

Az 1918. és 1919. évekről a háború befejezése után kitört *forradalmak* miatt jelentés nem készült. Ezekben az években a hitközség történetét a súlyos küzdelmek hosszú sorozata jellemzi. Az intézmények teljesen lerongyolódtak, a hitközség egyik hónapról a másikra vegetált, a bevételek távolról sem fedezték a kiadásokat, úgyhogy az *1919. év egymagában 1,979.455 kor. deficittel zárult* és az *1914—1919. évek kezelési hiánya 3,093.498 koronára emelkedett.*

A *korona erős romlási folyamata* megkezdődött és a hitközség *kiadásai* 1919-ben 7,561.078 koronára emelkedtek.

A háború befejezése utáni időponttól megkezdődtek a tömeges kitérések, amelyek legmagasabb számukat az 1919. évben érték el. A pesti hitközség rabbiságánál *1919-ben 2549 egyén jelentette be kitérését, de a tényleges kitérések száma ennél sokkal nagyobb volt.*

A *proletárdiktatúra* alatt, minden *hitközségi munka lehetetlenné volt téve,* a hitoktatás is szünetelt. Éppen ezért emlékezetes volt az 1919 június 3-án a dohány-utcai templomban megtartott *leányavató ünnepély,* mely a kommunizmus alatt az egyetlen alkalom volt, amikor a vallástanároknak az ifjúságot nagyobb tömegben a templomba gyüjteniök sikerült. A zsúfolásig megtelt templomban szem nem maradt szárazon, midőn a szónokló rabbi, megrendítően, bátran, vallási életünk és vallásoktatásunk szomorú sorsát jellemezte.

DR ENDREI S. HENRIK:
A PESTI SZENTEGYLET KÖNNYKORSÓJÁBÓL

I.
A CHEVRA A HÁBORÚ, A KOMMUNIZMUS ÉS A FORRADALMAK ALATT

A Pesti Chevra Kadisa, amelynek magasztos hivatása könnyek felszárítása, gondok enyhítése, igazán sokszor saját maga is könnyet kénytelen behullatni abba a legendás könnykorsóba, amely a zsidó tradició szerint sohasem fogy ki, akárcsak az áldásnak bibliai olajkorsója. Aki csak egyetlen egy napot néz végig a chevra munkájában, nem győzi csodálni, mennyi gondot, nehézséget, akadályt kell leküzdeni egy ilyen rendes hétközi munkanapon is. Hát még a súlyos történeti napok idején. A humanizmus intézményei nemcsak mások gondjait, bajait hordozzák, hanem sokszor saját sebeiket kell bekötözniök és gyógyítaniok.

Sokat beszélhetnek erről a Pesti Chevra Kadisa csaknem másfél évszázados annalesei, de talán a legnehezebb korszakát élte át a világháború és az azt követő forradalom és ellenforradalom éveiben. A háború alatt a Chevra a főváros egyik legszebb tiszti kórházát rendezte be saját költségén a Szeretetház épületében, ahol felekezeti különbség nélkül ápolták a harctéri sebesülteket. Ugyanekkor megkezdte a hadbavonultak családjainak segélyezését és folytatta a háború egész tartama alatt. Az elesett hittestvérek végtisztességéről díjtalanul gondoskodott, sírjaikat kegyelettel gondozta. Óriási gondokat jelentett az idők történeti változása a chevrának, de a pesti zsidóság átérezte és megértette céljának magasztosságát és a maga egészével melléje állott. Az 1918. évi felvételek alatt egyszerre több mint egyharmadával szaporodott a tagok száma. Egyszerre 5377 új tag jelentkezett önként, lélekemelő tanuságot téve a Chevra munkájának magasztosságáról. Ugyanez évben a rendes bevételek kitettek: 3,447.746.29 koronát; a kiadások: 3 millió 118.728.54 koronát; úgyhogy még felesleg is maradt: 329.017.75 korona.

És ekkor jött az összeomlás.

A kommunizmusnak első ténykedése volt a zsidó temetők és temetkezési tárgyak elkommunizálása. Egymást érték a jogtalanságok. A családi sírboltokba való temetkezést nem engedélyezték, mert ez szerintük „burzsi“ kiváltság. Előre megszerzett sírhelyekbe való temetkezést sem engedélyeztek, minthogy a kommunizmus szerzett jogokat nem respektál. 1919 április 30-án megjelent egy héttagú likvidáló bizottság, hogy a Chevra Kadisa vagyonát, összes alapítványait, alapjait, ingóságait elvigyék és ami el nem vihető, lefoglalják. A bizottság első dolga volt, hogy a pénztár kulcsát elvegye a pénztárostól, a főpénztár kulcsát az elnöktől, majd a perselyeket nyitották ki és hozzáfogtak a fillérek olvasásához, ami napokig tartott. Több mint három hétig tartott a likvidálás. Lefoglaltak mindent, még a sírápolások munkabérére félretett összegeket is. Elmentem dr. Fáber Oszkár vallásügyi népbiztoshoz, hogy tiltakozzam a sírok ápolására befizetett összegek elvétele ellen. A népbiztos kereken kijelentette:

— Burzsi sírok ápolására egy fityinget sem adok.

Megjegyeztem, hogy a sírápolást befizetők között a legszegényebb proletár is szerepel, aki megvonta magától a falatot, hogy apja, anyja, vagy elesett fia sírját ápolhassa. A népbiztos nem tágított:

— Legfeljebb egy évig nem fogják a sírokat ápolni — mondotta.

Megemlítettem, hogy a chevra százezreket ölt bele a kertészetbe és párnapi mulasztás folytán minden elpusztul. A népbiztos könnyedén vetette oda:

— Több is veszett Mohácsnál.

Érdekes, hogy a likvidáló bizottság elnöke, aki vasmunkás volt, mindenben a chevra elnökségének álláspontjára helyezkedett és megígérte, hogy a mun-

A Pesti Chevra Kadisa Menedékháza.
Das Asyl-Gebäude der Pester Chevra Kadischa

Múlt és Jövő 1935. sept.-okt.

kástanácsnál fog eljárni az ügyben. Eredménye azonban ennek sem volt. A forradalmi munkás- és katonatanács külön ellenőrző gondnokot rendelt ki a chevrához. A likvidálást aztán folytatták az aggokházában, a szeretetházban. Fáber népbiztos ezeket az intézeteket különös előszeretettel vekszálta, személyesen járt kinn és lepecsételtette templomait és leszedette az ajtófélfákon lévő mezuzákat, amiket „kis Máriáknak" nevezett.

Egy szép napon két vörösőr állított be a Chevra elnökségéhez, hogy a kormányzótanács nevében Fáber által aláírt elővezetési, illetve elfogatási parancsot foganatosítsa.

— Elvtárs az intézet vezetője? — kérdezték tőlem, majd felmutatták igazolványaikat és az elővezetési parancsot. Figyelmük az ugyancsak ott időző Winterberg Gyula elnököt sem kerülte el és felszólítottak bennünket, hogy kövessük őket. Én kijelentettem, hogy a felelősséget mindenért vállalom, velük megyek, de az elnökért csak akkor jöjjenek, ha én magam nem lennék elég a népbiztosságnak. Ebbe bele is nyugodtak és csak magam mentem velük.

Egyenesen Fáber elé vezettek, aki a Nemzeti Kaszinóban székelt. Rettenetes dühvel támadt rám: — Miért nem ápoltatta a Chevra a sírokat? Miért tette tönkre a kertészetet? Miért bocsátotta el a munkásokat? Majd én megmutatom, hogy velem nem fognak dafkeskodni a zsidók. Forradalmi törvényszék elé állítom az egész vezetőséget.

Ámultam. Mindenre el voltam készülve, csak a felhozott vádakra nem. Hiszen ennek épp ellenkezője volt igaz. Két vörösőr között állva csaknem két órán át fejtettem ki a chevra álláspontját és örültem, mikor ennek az izgalmas szembenállásnak szerencsésen vége volt.

A kommunizmus megszüntével „in integrum restitutio"-nak kellett volna következnie, de fájdalom, csak a kötelezettségek terén történt ez és nem egyúttal a jogok terén is. Jóléti intézményeinket a Menedékház kivételével visszakaptuk, azonban mindenütt olyan állapotot találtunk, aminek rendbehozása szinte nagyobb munkát igényelt, mint az intézmények megszervezése. A Szeretetházban 100-nál több oda nem való egyént helyezett el a kommün, akiknek kihelyezése csak hosszas küzdelem után vált lehetségessé... A minisztertanácsi határozat kötelességgé tette, hogy minden kihelyezettről másirányú gondoskodás történjen, anélkül, hogy költségmegtérítést lehetett volna igényelni. De humanisztikus szempontok is tiltották, hogy embereket utcára tegyünk ki. Ugyancsak nehézségek merültek fel a temetkezések körül is és az előljáróság 1920. évi március hó 14-én tartott rendkívüli közgyűlése elé terjesztett jelentés méltán szögezhette le, hogy „a Chevra Kadisa évszázados történetében nem találunk a multhoz hasonló nehéz és küzdelmes időket. Hisszük azonban, hogy fáradhatatlan munkával és hittestvéreink áldozatkészségével sikerülni fog a nehézségeket leküzdeni és Chevra Kadisánkat szent feladatainak megvalósításában folyton folyvást előre vinni".

Valósággal a romokból kellett intézményeinket újjáépíteni. Az alapítványok és alapok jövedelmei elvesztek. Különösen a Szeretetház fenntartása okozott nagy gondot. Így jött létre az az elhatározás, hogy a Szeretetház második emeletén, amely a háború alatt tisztikórház volt, gyógyítható betegek részére kórházat rendezünk be. Az a cél lebegett előttünk, hogy a zsidó középosztálynak az a része, amely szanatóriumi költséget fedezni képtelen, megfelelő kórházhoz jusson, másrészt pedig, hogy a kórház támogassa a Szeretetházban fekvő ingyenes, gyógyíthatatlan betegeket. A Szeretetkórházunkban kinevezett főorvosok a Szeretetház súlyos betegeit díjtalanul kezelik. A Szeretetházban míg a békében 35—40 gyógyíthatatlan beteg nyert elhelyezést, most 75—80 a betegek száma.

Összegyüjtöttem néhány cseppet a Chevra Kadisa könnykorsójából s most mindnyájunkat az a remény tölt el, hogy a jövőben a Gondviselés megkímél bennünket külön gondjainktól és módot ad nekünk tovább is arra, hogy saját könnyeink elsírása helyett mások könnyeit száríthassuk fel, mások gondjait viselhessük és enyhíthessük.

És most térjünk át a multból a jelenbe!

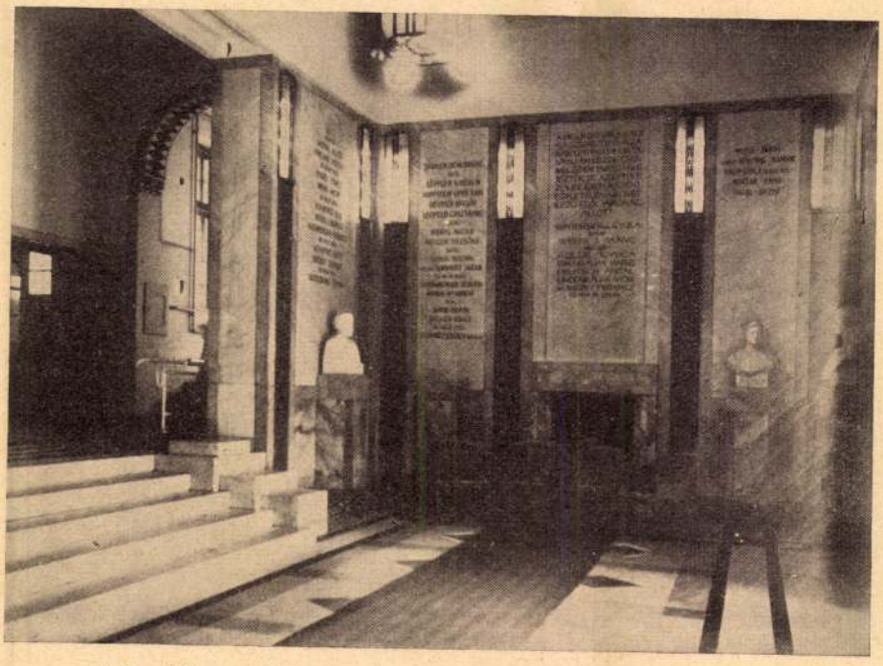

A Pesti Chevra Kadisa Szeretetházának aulája (Tervezte Lajta Béla)
Aula des Heimes für unheilbare Kranke (Szeretetház) der Pester Chevra Kadischa

II.

A CHEVRA KADISA MA.

Valamikor a Chevra Kadisa legfőbb és csaknem kizárólagos feladata volt a halottak eltemetése. Megadni a halottnak az ő jogát, mert a zsidó halottnak joga van a tisztes elnyugováshoz; a szegény zsidó halottnak épúgy joga, mint a leggazdagabbnak, hogy a vallástörvény szerint előírt mosdatásban, felöltöztetésben részesüljön és úgy e szertartásoknál, valamint az eltemetésnél a vallástörvény által előírt imák elmondassanak. Meg is kapja a zsidó halott a Chevra Kadisától mindazt, amihez neki a vallástörvény értelmében joga van.

Az idők folyamán a mi chevránk munkaköre és hatásköre nagyon bővült, úgy hogy nem túlzás, ha azt mondom, hogy ma az élők legalább annyit várnak és követelnek a Chevra Kadisától, mint amennyi jogban és kegyeletben a halott részesül. A végtelenül nehéz és súlyos időkben a sors csapásai alatt szenvedők, valamint az élet küzdelmeiben megrokkantak, sokat, nagyon sokat várnak a chevrától, többet, mint amennyit ez nyujtani képes. Valahogy utolsó mentsvárnak, utolsó menedéknek tekintik a Chevra Kadisát az élet hajótöröttjei. Nem is tudják elképzelni, hogy sajnos nem mindenkit képes a Chevra Kadisa ellátni, nem mindenkit képes az intézeteibe befogadni és hogy a Chevra Kadisa szeretet-munkájának is a teherviselő képesség és az anyagiak szabnak határt. Oh, ha a jóakarat és szeretet mindent pótolni tudna, milyen megnyugtató volna ez. Nehéz volt mindig a Chevra Kadisa munkája egyrészt, mert megtört, bánatos lelkek voltak azok, melyek hozzá fordultak, de különösen nehéz ma, amikor a megtört, bánatos lelkeket megüli a nehéz idők által felzaklatott ideg- és kedélyállapot. Aki ezekkel az ügyekkel hivatásszerűen foglalkozik, annak minden esztendeje, miként a háborús évek, duplán számít. Mennyi elismerést és menynyi dicséretet érdemel az, aki nem hivatásszerűen foglalkozik ma a Chevra Kadisa szent ügyeivel, hanem önként, a saját lelkének sugallatát követve áldoz a szeretet és kegyeletnek eme megszentelt oltárán.

Nem akarok sokat írni a Chevra Kadisa mai nehéz munkájáról, csak egy-egy ecsetvonással akarom jellemezni azt a munkát, amelyet Chevra Kadisánk ma kifejt. Miként már fentebb jeleztem, a halottnak tisztes eltemetése csak egy részét alkotja a Chevra Kadisa munkájának. Szegényeket segélyez, árvákat, özvegyeket, betegeket támogat, egzisztenciákat teremt, intézeteket tart fenn és más, önálló jóléti intézmények fenntartását segíti elő. Mindezt a legnagyobb csendben.

Az elmult, 1934. évben 2764 temetést végzett a Chevra Kadisa, *amelyek közül 1686 ingyenes temetés volt.* De ez a szám is tetemesen emelkedik, ha figyelembe vesszük, hogy a betegpénztárak által elhalt tagjai után fizetett temetési költségek nagy részét az arra reászoruló családnak visszautalja.

Szegények segélyezésére és intézmények támogatására az elmult évben 146.800 pengőt fordított a Chevra Kadisa. Nem foglaltatnak ez összegben a szegényorvosi intézménnyel kapcsolatos kiadások.

Ha végignézzük a chevra kadisa utolsó évi kiadásait, azt látjuk, hogy az *1934. évben a chevra kadisa kiadásai kitettek 1,606.309 pengőt.* Ez összegből a *jóléti intézmények fenntartására 455.000 pengőt*, temetők fenntartására, sírápolási kiadásokra 286.770 pengőt, *ingyenes temetésekre*, temetési conductusokra és egyéb szertartási kiadásokra *258.456 pengőt*, betegápolási kiadásokra 67.548 pengőt, *szegénygyámolításra* és egyéb intézmények segélyezésére *146.800 pengőt*, gazdászati és egyéb dologi kiadásokra, házak kezelésére, adók stb. 197.766 pengőt, úgyhogy az összes ezirányú kiadások 1,466.963 pengőt tettek ki, vagyis *a kiadások több mint 90%-át fordították jótékonysági, dologi és kegyeleti kiadásokra.*

A Chevra Kadisa által fenntartott jóléti intézetek közül elsősorban meg kell említeni az *Aggokházát*, mint a Chevrának legrégibb intézményét. Nyolc évtizedes multra tekint vissza ez intézet és amely talán soha olyan missziót nem teljesített, mint a jelen nehéz időkben. Reámutattam már egy ízben arra,

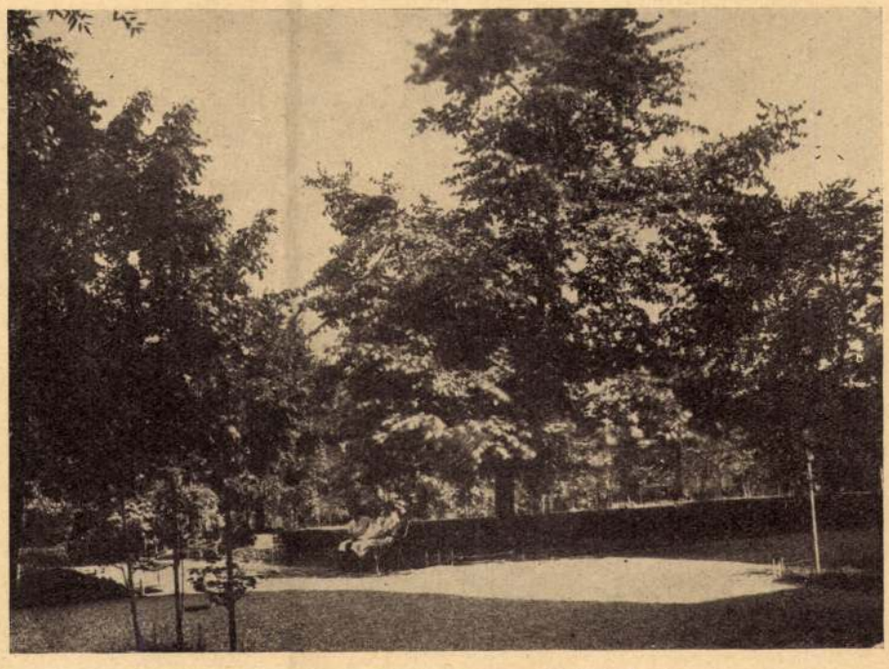

A Pesti Chevra Kadisa Szeretetházának kertje
Garten des Heims für unheilbare Kranke der Pester Chevra Kadischa

hogy amíg békében az Aggok-házába olyanok kerültek, kik az élet küzdelmeiben megrokkantak, de akiknek egész élete egy küzdelem volt, úgy hogy reájuk nézve az intézetbe való bejutás, életstandardjuknak valóságos emelését jelentette, addig ma olyanok könyörögnek ez intézetbe való felvételért, kik a felekezetnek és társadalomnak számottevő tényezői voltak. Milyen más a légkör ez intézetben ma, mint volt három évtizeddel ezelőtt. Mennyivel nehezebb ez intézetnek vezetése és fenntartása ma, mint évtizedekkel ezelőtt volt. 220 ápolt — férfi és nő vegyesen — van ez intézetben a Chevra gondozása alatt és élvezi a Chevra Kadisa önfeláldozó szeretetének gondoskodását. Családi otthonban vannak az öregek — miként egy ízben a Chevra elnöke mondotta — és az otthonban semmiben hiányt nem szenvednek. Hogy menynyire van meg bennük az élniakarás, arra mi sem jellemzőbb, mint ama kicsiny epizód, amely egy alkalommal inspekciós útunkon történt. Egy szobában, ahol 4 női ápolt volt, azt találtam kérdezni az egyik nénitől, hogy hány éves és hozzátettem azt a szokásos mondás: *„bis Hundert Jahr"*. Erre könnyek között felelte: *kinek vagyok útjában?* E panaszos válasz azért volt, mert csak azt mondottam, bis Hundert Jahr és nem azt, hogy *bis Hundertundzwanzig Jahr.*

A pesti Chevra Kadisa Felnőtt Vakok Otthona
Das Heim für erwachsene Blinden
der Pester Chevra Kadischa

Bocsánatot kértem tőle, hogy távolról sem akartam őt ezzel megbántani.

De menjünk tovább. A *Szeretetház* a keletkezés sorrendjében a Chevra Kadisa második intézménye. A legsúlyosabb gyógyíthatatlan betegeket látja el. Nincs az a gyógyíthatatlan betegség, amelyik képviselve nem volna. Egy életre kerülnek ide be a betegek, hogy a Chevra Kadisa szeretete és az orvosi tudomány enyhítse fájdalmukat és elviselhetővé tegye életüknek hátralevő részét. Néhány évvel ezelőtt volt Budapesten az embervédelmi kongresszus és ekkor a Szeretetház orvosi kara *statisztikai adatokkal mutatta ki, hogy az intézetben levő gyógyíthatatlan betegeknek életét mennyivel hosszabbítja meg a gondos ápolás és orvosi kezelés.* A Szeretetház maga gyönyörű épület, Európa legszebb enemű épületeinek egyike. Látszik rajta, hogy mennyi szeretettel és lélekkel, nem kevesebb művészettel épült a ház, hogy — miként a Chevra Kadisa akkori elnöke mondotta — ezzel elviselhetőbbé tegye ama súlyos betegek helyzetét, akik oda bekerülnek. 80 ily beteg talál ez otthonban ápolást és gondozást.

A Szeretetház földszintjén és II. emeletjén van a *Szeretetkórház*, a Székesfővárosnak egyik legmodernebb kórháza. Márványpalota falai között ragyogó tisztaság és csend honol. Világos, tágas, tiszta kórtermek, szép, modernül felszerelt külön szobák állnak a betegek rendelkezésére, hol elsőrendű tudós orvosok gyógyítják a betegeket. A Szeretetkórház fel van szerelve a legmodernebb műtő termekkel, kötözőkkel, Röntgennel, labóratóriummal, hidegvíz gyógyintézettel, Zanderrel, diatermiával, Kardiograffal, szóval mindazzal, ami egy modern, nívós kórházhoz tartozik. Az eredeti elgondolás az volt, hogy a zsidó középosztály jusson szükség esetén egy minden tekintetben igényeit kielégítő kórházhoz, de az idők folyamán e kórház odafejlődött, hogy a társadalom minden rétege megtalálja benne azt, amit egy nívós, jó kórházban keresünk. A Szeretetkórházban van belgyógyászati, sebészeti, nőgyógyászati, szülészeti, urológiai, fülészeti, gégészeti osztály, melynek élén 1—2 főorvos áll.

A keletkezés sorrendjében következik a Chevra Kadisa *Felnőtt Vakok Otthona*, mely csak 1923-ban adatott át a legnagyobb csendben rendeltetésének. Az épületnek építése még a béke utolsó évében vette kezdetét, a háború kitörése azonban, a forradalom, a kommün megakadályozta annak befejezését és rendeltetésének való átadását. Csaknem 10 évvel az alapkő letétele után volt e ház befejezhető és rendeltetésének átadható. Felnőtt vakok és gyógyíthatatlan betegek, számszerint mintegy százan vannak e házban ápolás és gondozás alatt. Mikor e házat a Chevra befejezte és rendeltetésének átadta, oly nehéz viszonyok között volt, hogy nem igen gondolhatott arra, hogy új jóléti intézményt hívhasson életbe. Az volt tehát az elhatározás, hogy a ház földszintjén elhelyezett ingyenes vak ápoltakon kívül, az emeleti szobákban olyan betegeket helyez el, kik az ápolásuk önköltségét megtérítik, hogy ezáltal ne háruljon újabb teher a Chevra Kadisára. Az elgondolás sajnos kereszt-

tülvihető nem volt és dacára annak, hogy ez otthonban olyanok is vannak, kik eltartásuk önköltségeit megtérítik, az ápolási díjak bevétele egyharmadát sem fedezi az intézet fenntartási költségeinek.

A Felnőtt Vakok Otthona mellett van a Chevra Kadisának legújabb, ötödik intézménye, a *Menedékház*. E ház építkezése szintén a béke utolsó évében vette kezdetét és csak a háború után nyert befejezést. E ház tulajdonképpen még rendeltetésének át sem adatott és már több mint 50 lakója, illetve ápoltja van. Boldogult emlékű *Hoffer* Gyula és neje született *Kramer* Szerén vagyonukat egy létesítendő zsidó szegényház céljaira hagyták. Minthogy sajnos, belátható időn belül a Chevra Kadisa nem lesz abban a helyzetben, hogy a zsidó szegényházat felépíthesse, a Chevra Kadisa közgyűlése elhatározta, hogy e házat a megdicsőültek nevéről nevezi el és az általuk létesített alapítvány kamatait ennek a háznak fenntartására fordítja. Gyönyörű épület. Vajha képes volna a Chevra Kadisa ez otthont a maga egészében rendeltetésének átadni és vajha minél kevesebben volnának, akik ráutalva vannak, hogy ezt a jótékonyságot igénybe vegyék.

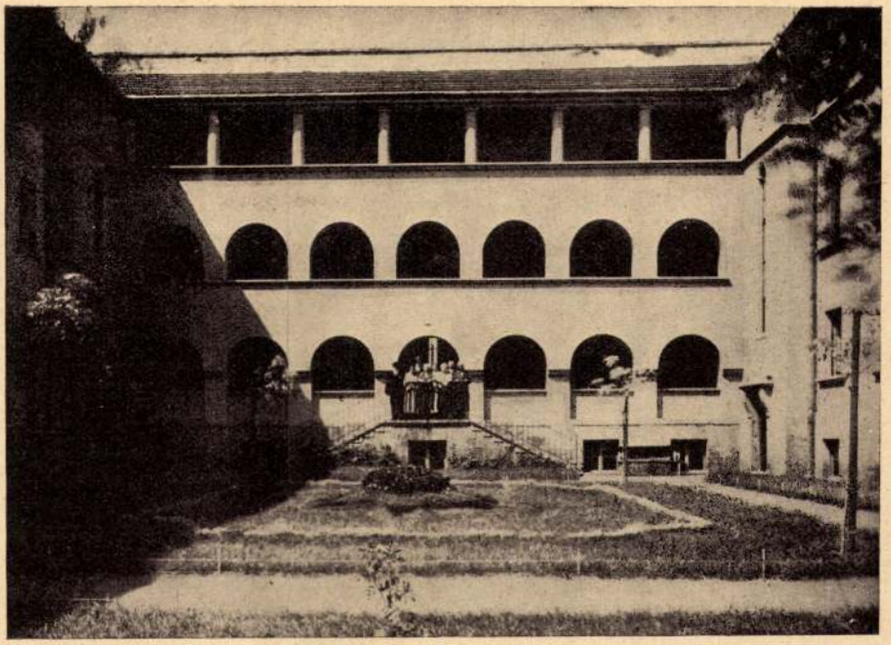

A Pesti Chevra Kadisa Felnőtt Vakok Otthonának belső udvara
Gartenhof des Blindeninstituts für Erwachsene der Pester Chevra Kadischa

A fenti intézeteken kívül a Zsidó-kórház és Bródy-kórház fenntartásához évi 50.000 pengővel járul hozzá a Chevra Kadisa.

Ennyi intézmény fenntartása a mai időkben nem könnyű dolog. Nem könnyű dolog különösen ma, amidőn a Chevra nélkülözni kénytelen összes békebeli alapjait és alapítványait. A székesfővárosi zsidóság 130 év alatt *15,000.000 aranykorona alapítványt* létesített a Chevra Kadisánál különböző kötelezettségekkel és intézmények javára. *Ez összes alapok és alapítványok sajnos értéküket vesztették* és így nem segíthetik azt a célt, amelyre létesíttettek. *Annak dacára*, hogy ez alapítványok, illetve ezek kamatai rendelkezésre nem állnak, *négyszer, ötször annyi aggot és beteget ápol és gondoz a Chevra Kadisa ma, mint a békeidőben.* Hogy ez miként lehetséges, ezt csak azzal tudnám magyarázni, hogy ahol az anyagiak hiányoznak, ott a Chevra Kadisa vezetőségének önfeláldozó munkája és szeretete pótolja a hiányzó alapítványokat és teszi lehetővé, hogy a Chevra Kadisa a mai nehéz időkben is teljesíthesse nagy és szent hivatását és azon a nívón maradhasson, amelyen azt mindnyájan látni és tudni óhajtjuk.

*

Hadd álljon itt a Chevra Kadisa mai vezetősége, kik e szent munkában dolgoznak és fáradoznak. El-

A Pesti Chevra Kadisa Szeretetházának temploma. (Lajta Béla terve)
Das Innere der Synagoge des Spitals für unheilbare Kranke

Kramer Miksa kormányfőtanácsos, a pesti Chevra Kadisa elnöke — Oberregierungsrat Max Kramer, Präsident der Pester Chevra Kadischa

nök: *Kramer* Miksa kormányfőtanácsos; az előljáróság tagjai: *Bánó* Dezső kormányfőtanácsos, *Beck* Jenő vezérigazgató, *Eisnmann* Gyula elnökigazgató, *Lunzer* Pál vezérigazgató és *Steiner* Mór kormányfőtanácsos.

A kórház igazgató-főorvosa dr. Kövesi Géza egészségügyi főtanácsos, aki egyszersmind az egyik belgyógyászati osztály vezetője; a második belgyógyászati osztály vezetője dr. Nádor Henrik főorvos; a nőgyógyászati és szülészeti osztály vezetője dr. Pauncz Sándor főorvos; az urológiai osztály vezetője dr. Farkas Ignác egészségügyi főtanácsos, főorvos, a sebészeti osztályok vezetői dr. Baron Sándor egyetemi magántanár és dr. Vigyázó Gyula főorvosok; a gégészeti osztály vezetője dr. Erdélyi Sándor főorvos; a fülészeti osztály vezetője dr. Pogány Ödön főorvos, a Röntgen-intézet vezetője dr. Baron Gyula főorvos, a laboratórium vezetője dr. Mándoki László főorvos, a hidegvíz-gyógyintézet, Zander és a diathermia vezetője dr. Eppler Henrik főorvos, a Szeretetház főorvosa dr. Popper Hugó.

Dr. Endrei S. Henrik, a Pesti Chevra Kadisa főügyész-igazgatója

Dr. S. Heinrich Endrei, Generalanwalt und Direktor der Pester Chevra Kadischa

EGY ÓRA A PESTI CHEVRA AGGOKHÁZÁBAN

A böjt napjára beszéltük meg Kramer Miksával, a Szentegylet elnökével a látogatást az Aggokházában. Kilenc órakor volt a találkozó, amikor már a templomokban befejezték a Jeruzsálem pusztulását sirató gyászénekek recitálását.

Szétnézek a Szentegylet székházában pár percre és figyelem a munkát, mely ma, a böjt napján éppúgy folyik, mint hétköznapokon. Hiszen egy pillanatra sem szabad megállnia a humanizmus gépezetének, aminthogy egy pillanatra sem áll meg az életrendeket döntő nagy kaszás aratása. Az előszoba tele várakozókkal, akik feldúlt arccal jönnek jelenteni nagy tragédiáikat, és segítséget váró emberekkel, akik nyomorúságukat jöttek feltárni. Egy percre benyitok a gyorssegély osztás irodájába, ahol 10.000 havi segélyes szegénynek van kartonja és több ezerre rúg azoknak a száma, akik esetenként kapott segély után kerültek bejegyzésre. Döbbenetes kép. Ide kellene küldeni mindenkit, aki ezekben az apokaliptikus időkben is fukarkodni képes, amikor segítségre adott neki módot a Gondviselés. Majd benyitok a tárgyaló szobába. Minden széken várakozó, könnyes szemű, lesujtott lelkű sápadt emberek ülnek. Legtöbbnyire napokon, heteken keresztül virrasztottak az ő legdrágábbjuk mellett és elvesztése után a halottjuknak adható legnagyobb végtisztelet elérésében keresnek némi megnyugvást. Mennyi türelem, szeretet, jóság kell, hogy irányítsa azt, aki e megsebzett szívű emberekkel tárgyal reggeltől estig, napról-napra, hétről-hétre. És hozzá még, bármilyen fájdalmas, érinteni kell az anyagi kérdéseket is, mert hiszen a tehetősebbeknek hozzájárulásaiból kell végtisztességben részesíteni a szegényeket és ezeknek a számát ezrekre emelték ezek a súlyos, válságos idők.

Lemegyünk Kramer elnök úrral a lépcsőn. Ruganyos, energikus léptekkel indul neki a 83 éves patriarcha, de itt valósággal mondhatni „lépten-nyomon" megállítják a segítséget kérők, Kramer elnök mindegyiknél megáll, pár barátságos szót vált mindenkivel, eligazítja hogy hová kell fordulni. Végre nagynehezen kikerülünk a körútra, ahonnan taxin a Városligeten át elérjük az Aggok házát.

— Ez az én váram — mondja az elnök.

Valóban hatalmas vár, a humanizmusnak méltó bástyája. Fennt a bejáraton nagy héber betűkkel a zsoltár vigasza: „ne dobj el minket öregség idején, erőnknek fogytán, ne hagyj el minket". Bennt az előtérben márványtáblákon megörökítve azoknak neve, akik az alapításhoz hozzájárultak. Oldalt mindenütt fehér radiátorok, a központi fűtés és egyéb modern kényelem néma tanui. Az ablakokon át látszanak a loggiák, terraszok, amelyek a pompás kertre néznek.

— Most még a templomban vannak — mondja Szoffer főgondnok úr és felkísér bennünket az aggok házának szép, stílusos imaházába, ahol megindító látvány tárul elénk. A padokban és a padok mellett alacsony zsámolyokon ülnek az öregek, kezükben a Siral-

mak könyve. A függönyök mögött öregasszonyok figyelik áhítattal a böjti istentisztelet sirámait. Fenn a frigyláda előtt szőnyeggel letakart lépcsőn ül egy aggastyán és megrendítő hangon recitálja a gyászénekeket. Éppen a rothenburgi Rabbi Méirnek a Tóra elégetésésről írt gyászversénél tart:

Ki örök égi lángok közt születtél,
Oh, hogy emészthet meg a földi tűz,
Hogy tűrheted oh, Isten szép leánya,
Hogy durva nép belőled csúfot űz.

Kramer elnök úr hozzám fordul és megjegyzi:

— Jóval túl van a 90-en, hány évvel, magam sem tudom, de a böjt dacára, milyen frissen, szépen recitál. A frigyládánál felhangzik a befejező strófa:

Tán megvigasztal s felemel a porból
És vissza ád néped fiainak,
Ragyogva újra világítsz közöttük
S örök-fényben veled ujjonganak!

Kicsit helyetfoglalunk Wertheimer előljáró mellett és bevárjuk az Istentisztelet végét. Lassan emelkednek fel helyeikről az öregek.

Kint az ajtó előtt párok találkoznak és gyengéden kérdik egymástól: „hogy böjtölsz, drágám?"

Lassan lemennek a kertbe sétálni, egyesek visszavonulnak a könyvtárszobába, társalgóba, olvasóterembe, vagy saját szobájukba. Megnézünk néhány szobát. Valóban modern kényelem, életet meghosszabbító nyugalom honol itt. Eszembe jut, amikor legutóbb itt jártam egy nagynevű amerikai ujságíróval az aggok között, sokan angolul, németül, franciául beszéltek vele. Hiszen a társadalomnak színe-javából kerültek ide, sokan köztük olyanok, akik maguk is valamikor bőkezű alapítók közé tartoztak és nem gondoltak arra, hogy alapításuknak gyümölcsét még ezen a világon fogják saját maguk élvezni.

— Milyen szerencse — mondja Kramer elnök —, hogy 1926-ban a legnehezebb időkben új emeletet húztunk az aggok házára és az egészet restauráltuk és átalakítottuk. Hogy lehetett volna máskép 220 aggnak helyet adni, amint ez most történik. Sokan „sötétbe ugrásnak" mondották ezt a lépést a bizonytalan jövőt tekintve. De én mindig bíztam a Szentegylet iránt megnyilatkozó szeretetben, hogy nem fognak bennünket cserben hagyni, amikor gyarapítjuk a tehervállalást a humanizmus érdekében.

Az elnök megáll, elbeszélget egy-egy párral.

— Kár — mondja tréfásan — hogy ma böjt van, különben együtt ebédelnék magukkal.

Tradicionális miliőben élnek itt az öregek és nem csoda, hogy a teljes testi és lelki nyugalomban töltött, a külvilág küzdelmeitől elzárt harmonikus élet meghosszabbítja az ápoltak korát, amint mondani szokás, az emberi kor végső határáig.

— Nemcsak a váram ez — mondja Kramer elnök, — hanem üdülőhelyem is. Összes intézményeink közül ez áll legközelebb a szívemhez. Sokszor, ha a nehézség és küzdelem között, amelyet ma a Szentegylet rendkívüli feladatai ránk hárítanak, kicsit felmét elnyelik a szegények, sujtottak és segítséget kérők hullámai. *P. J.*

A Chevra Kadisa Aggok háza templomának belseje
Synagoge des Altenheims (Sichenhaus)
der Pester Chevra Kadischa

üdülni akarok, kijövök ide egy órára és megnyugszom: ezért érdemes dolgozni és küzdeni.

— Bizony érdemes és Isten megáldja érte.

Amikor taxira ülünk, visszafelé a Városligeten keresztül haladva, az elnök elmond sok kedves epizódot az aggok életéből, apró-cseprő konfliktusaikból és egyeseknek gyerekes csínyjeiből: Valóban annyi szeretettel beszél róluk, mintha dédelgetett gyerekekről volna szó.

Aztán megállunk a Chevra Kadisa Erzsébet-körúti palotája előtt és az elnököt egy pillanat alatt is-

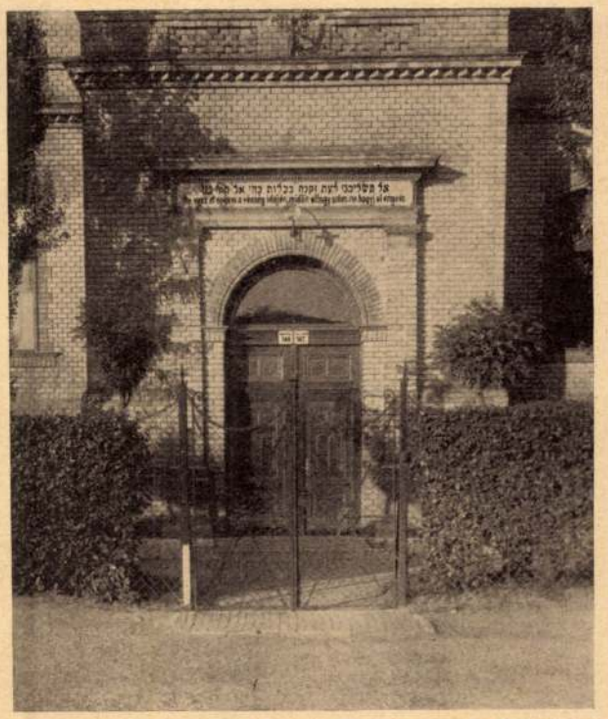

A Pesti Chevra Kadisa Aggok házának bejárata. Fent héberül és magyarul: „Ne dobj el minket aggság idején, erőnknek fogytán ne hagyj el minket"
Eingang des Altenhaus der Pester Chevra Kadischa

A leányárvaház látképe

Az árva-növendékek bevonulása az étterembe

VÉSZI JÓZSEFNÉ: A PESTI IZR. NŐEGYLET CHARITATIV MUNKÁJA

A magyarországi zsidó jótékonyság egyik legismertebb és legerősebb tényezője a *Pesti Izr. Nőegylet*, vagy amint a kerületi nőegyletek elszaporodása óta nevezni szokták: a *nagy nőegylet*. Mint értesülünk, ez az egyesület és egyes intézményei jövő esztendőre *jubiláris évfordulóhoz* érkeznek.

Tekintettel a széleskörű és sokoldalú szociális munkára, amelyet ez az egyesület a dicsőséges mult után a jelenlegi súlyos gazdasági viszonyok között is rendkívüli erőfeszítéssel kifejt, és figyelembe véve azt az áldozatos hivatást, amely erre az egyesületre és lelkes, buzgó asszonygárdájára a jövőben is vár, szükségesnek tartottuk, hogy a jubiláris évforduló alkalmából megkérdezzük az egyesület kiváló elnökasszonyát, a magyar zsidó szociális munka egyik kitűnő vezéregyéniségét, *Vészi Józsefnét*, mi az, ami legkiemelkedőbb momentum ennek az egyesületnek fejlődésében és mik azok az irányelvek, amelyek az egyesület jövőbeli tevékenységét meghatározzák. A következőket mondotta:

— A *Pesti Izr. Nőegylet* jövőre, 1936-ban lesz 70 éves. Ugyancsak 70 éves lesz az általunk fenntartott *Országos Izr. Leányárvaház is.* A véletlen úgy hozta magával, hogy ehhez a kettős jubiláris évfordulóhoz csatlakozik egy másik intézményünkkel kapcsolatos negyedszázados évforduló is. T. i. a folyó évben töltötte be a boldogemlékű *Weiss Manfréd* által felesége emlékére alapított *„csepeli Weiss Alice" Gyermekágyas-Otthonunk* fennállásának 25. évét. Minthogy a jubileumok sorozatát el akarjuk kerülni, egyszerre szándékozunk mind a három nevezetes évfordulót a nyilvánosság előtt megünnepelni. De hozzá kell tennem, hogy az ünnep nem akar majd ünneplés, vagy éppenséggel ünnepeltetés lenni. Célunk a jubileumi ünneppel az lesz, hogy megmutassuk, hogy a Pesti Izr. Nőegylet a multban is megérdemelte azt a bizalmat és a jelenben is rászolgál, amellyel a magyar zsidó jótékonyság áldozattevői karitatív tevékenységében támogatták és támogatják.

— Egyesületünknek munkáját régi, kipróbált és igazolt hagyományok irányítják. Boldogemlékezetű elődeim, de különösen közvetlen elődöm az elnöki székben, kemenesmihályfai *Deutsch* Antalné, akit másfél év előtt vesztettünk el, koncepciózus és nagyszabású munkájukkal hosszú időkre megállapították egyesületünk tevékenységének területét és irányát. Kezdettől fogva kettős cél lebegett charitatív tevékenységünk előtt: egyrészt az élet küzdelmeiben vergődő és átmenetileg vagy hosszabb időn át segélyre szoruló zsidó szegény asszonyainkat támogatásban részesíteni, másrészt pedig a pillanatnyi segítésen túl a jövő felé vezető utat könnyebbé tenni. Az első irányban *segélyezési osztályunk* tevékenykedik, amely részint készpénzsegéllyel, részint pedig dologi segélyezéssel siet a rászorulók támogatására. Ebben a körben teljesíti hivatását a már fentebb említett *gyermekágyas-otthonunk*, valamint *állásközvetítő irodánk is.* Karitatív munkánk második irányát, mely inkább *a jövő kiépítésében segítségre szorulóknak* nyujt támogatást, *leányárvaházunk* és a vele kapcsolatos *leányotthonunk*, a gyermekágyas-otthonnal összefüggő *„csecsemő- és gyermekgondozónői tanfolyamunk"*, továbbá az *Ehrlich Emil és neje Weiss Szidónia-alapítványok* szolgálják. Árvaházunk, amely a háború után a jórészt hadikölcsönben és koronajáradékokban elhelyezett kb. másfélmillió korona vagyon elértéktelenedése folytán teljesen elszegényedett, a háború után kénytelen volt az árvanövendékek létszámát csökkenteni. Az utolsó években azonban munkatársnőim erős kézzel fogtak hozzá az árvaház anyagi megerősítéséhez és ma már a 60-as létszám mélypontjáról ismét 100-ra tudtuk felemelni árvanövendékeink létszámát. *Jelenleg tehát 100 zsidó kis árvaleányt nevelünk árvaházunkban a munkás jövő számára.* Az árvaházzal kapcsolatban létesített leányotthonban pedig elsősorban azok a volt növendékeink kapnak lakást, fűtést, világítást, stb. akik teljesen egyedül maradtak és exisztenciájuk kiépítésében így kapnak tőlünk jelentős segítséget. Az Ehrlich Emil nagylelkű hagyományából létesült kettős alapítvány ugyancsak azt a célt szolgálja, hogy szegény és segítségre szoruló asszonyok *exisztenciájuknak megalapozására, vagy munkaképességük helyreállítására* részesülhessenek a szükséges támogatásban.

— Ez a mi munkánk és ennek a munkának lehetőleg fokozott és teljesebb folytatása a mi jövőbeli programmunk. Ennek a programmnak a megvalósítása és szolgálata csak azért nem lehetetlen, mert *a magyar zsidóság legelőkelőbb asszonyai* áldozzák idejüket és munkakedvüket ennek a célnak és ezek a munkátársaim példátlan odaadással, kitartó munkával és soha nem hanyatló lelkesedéssel segítik az egyesület vezetőségét abban, hogy karitatív munkáját minél sikeresebben végezhesse. Azonban a mi törekvésünk is csak akkor lehet eredményes, hogyha a magyar zsidóság áldozatkész és lelkiismerete szavára hallgató sok ezer jótékony tagja kezét továbbra is felénk fogja nyujtani segítésre szánt adományaival. Ezeknek a szívéhez is szólok ebből az alkalomból és amikor multbeli segítségükért hálás köszönetet mondok, ugyanakkor kérem, hogy továbbra se tagadják meg jótékony intézményeinktől nélkülözhetetlen támogatásukat.

A pesti izr. szeretetház tervpályázata.

Tervpályázati hirdetés.

A pesti Chevra-Kadisa izraelita szent-egylet két egymástól elkülönített épületben elhelyezendő intézet létesítését, illetve az Amerikai-úton 9. és 7. szám alatt megszerzett telkeken való felépítését határozta el.

I. Pályázati feltételek: A pályázatban csak az arra felhívottak vehetnek részt. A pályázat egységesen mindkét intézetre kiterjedő. Tervek kivántatnak 1 : 200 léptékben készítve, mégpedig minden emeletsornak egy alaprajza, az épületek egymástól eltérő homlokzatáról egy-egy homlokzati rajz és a tervezet megértéséhez szükséges metszetrajzok. A tervek kiállításánál színezések és egyéb a lényegre nem tartozó díszítések mellőzendők. Távlati képek vagy a terveknek kerettel való ellátása szintén mellőzendő. Ellenben megkivántatik egy kisebb méretű szituációs terv becsatolása. A két intézet építési költségei együttvéve a 450.000 koronát meg nem haladhatják. Ez összegben a telkek rendezésére netán szükséges költségek is bennfoglaltatnak. A pályatervek *1906. évi június hó 30. napjának déli 12 óráját*g a pesti Chevra-Kadisa iktatójánál átvételi elismervény mellett nyujtandók be. Később érkezett vagy a feltételeknek meg nem felelő tervek figyelembe vétetni nem fognak. A bíráló-bizottság által a három legjobbnak talált és a két épületre vonatkozó pályatervek közül az első 2000 K., a második 1500 K., a harmadik 1000 K. jutalomban részesül. A nem jutalmazott pályatervek bármelyike a Chevra-Kadisa által 300 K.-ért megvehető. A jutalmak bármelyikének elnyerése a jutalmazottnak az építés iránti megbízásra vagy bármely más előnyre igényt nem ad. A pesti Chevra-Kadisa minden kétséget kizáró határozottsággal fenntartja magának a jogot, hogy függetlenül a bíráló-bizottság ítéletétől és függetlenül a megszavazott jutalmaktól vagy tervek megvételétől, az építésre vonatkozó megbízás iránt szabadon rendelkezzék. Határozottan kiköttetik, hogy az

Führer Zsigmond Fiai
NYIREGYHÁZA.
Mész-, építési kő-, cement és sirkőraktár. Mészégető kemencék: DIÓSGYŐRÖTT és RÉVEN. TÉGLAGYÁR. Kőfejtési telepek: Bodrogkeresztur, Szerencs, Tarcal és Bodrogszentes.

„Satorin" köhabarcs-anyag
olcsó és kitünő épitő anyag, fagymentes, szintartó, kőkemény, plasztikus. — Több szinben szállitja
Sátori-gyár Budapest. IX., Dandár-u. 25.

FORGÓ ÉS TÁRSA üvegezési vállalat ::
Budapest, VII., Dohány-utca 16—18.
—— Elvállal mindenféle épületüvegezést. ——

FURMANN GYULA
BUDAPEST, VII. DOB-UTCA 14. SZÁM.
Építészeti tervek pa-separtourozását és cachirozását a legnagyobb gonddal és ízléssel készíti.

NEUSCHLOSS ÖDÖN és MARCEL
Gőzfürész, faárú és parkettgyár. Ács és asztalos-üzlet. Épitési vállalat. — Pozsonyi-út 21—23. szám.

FELLNER LEO
műszaki papirgyára, Bpest, V., Váczi-ut 4. : Telefon 28-48.
Sürgönyczim: Pozitiv Budapest.
Fénymásolatok, autografiák gyors és pontos készitése. Sürgős esetekben fénymásolatok az esti órákban villanfény mellett is készülnek.

Fütés, szellőztetés, világitás, vizvezeték
Hoffman Miklós és Rohonci Hugó
magánmérnök Telefon 96—96.
Budapest, VI. ker., Podmaniczky-utca 14. sz.

MARGITTA IGNÁC
mázoló mester. Budapesten, VII., Dohány-u. 34.

Magyar Építőművészet

1907. 12. 7.

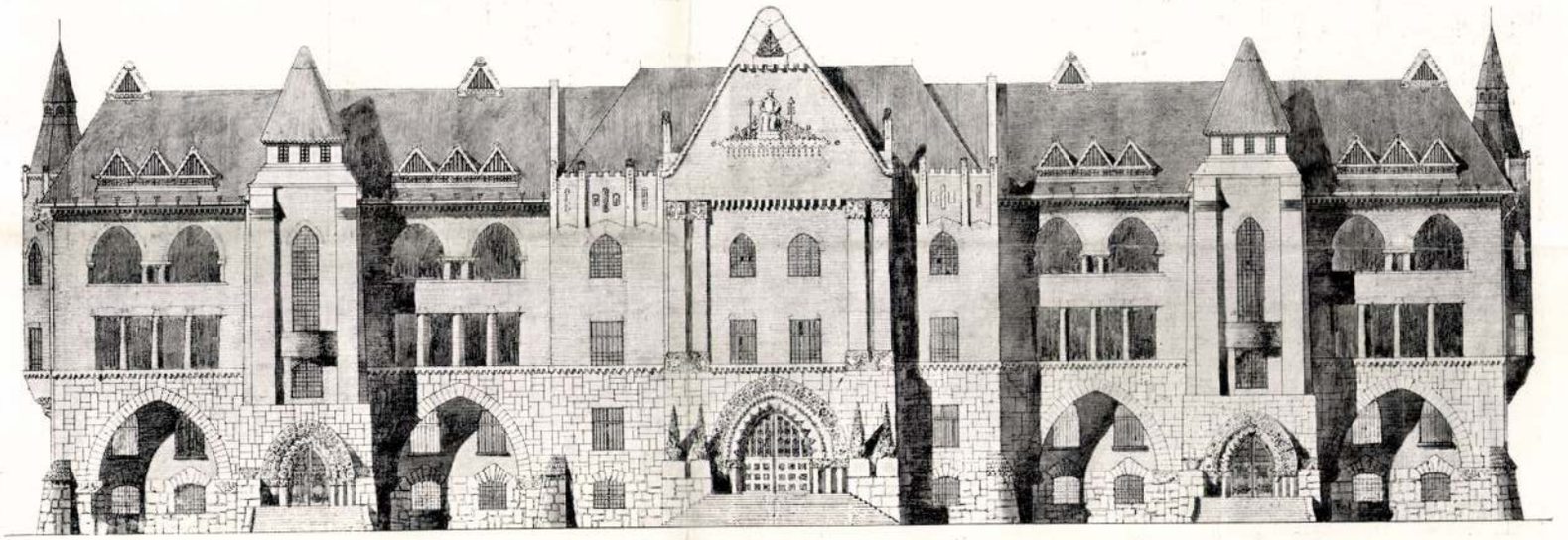

FŐHOMLOKZAT.

KIVITELRE ELFOGADOTT TERV.

LEITERSZDORFER BÉLA BUDAPEST.

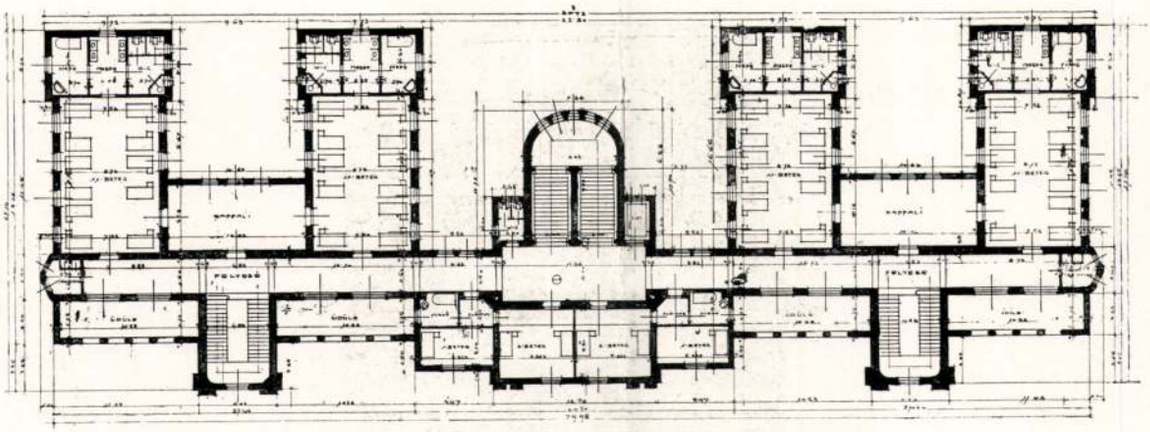

I. ÉS II. EM. ALAPRAJZ.

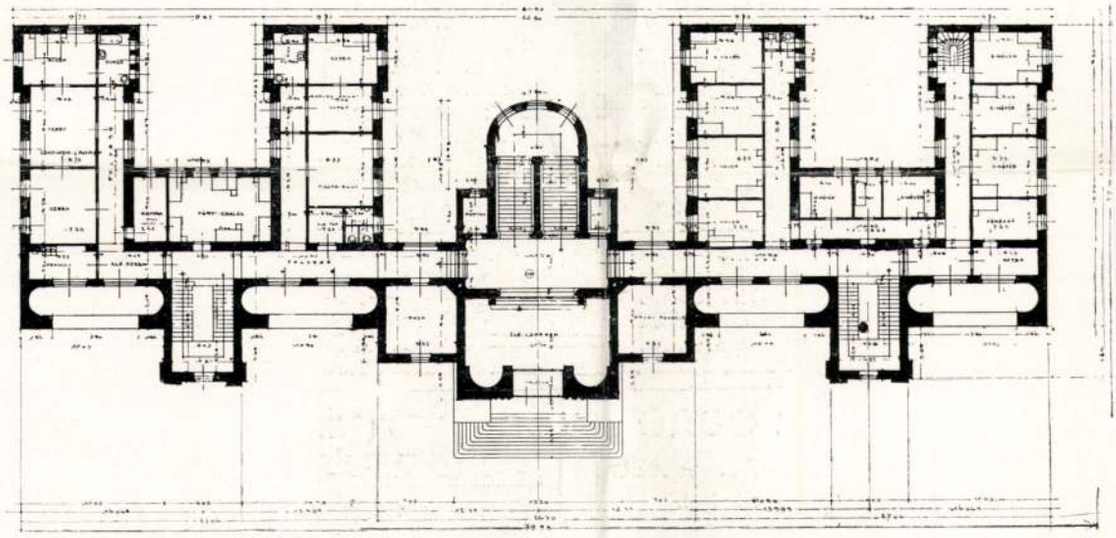

FÖLDSZINTI ALAPRAJZ.

KIVITELRE ELFOGADOTT TERV.

LEITERSZDORFER BÉLA BUDAPEST.

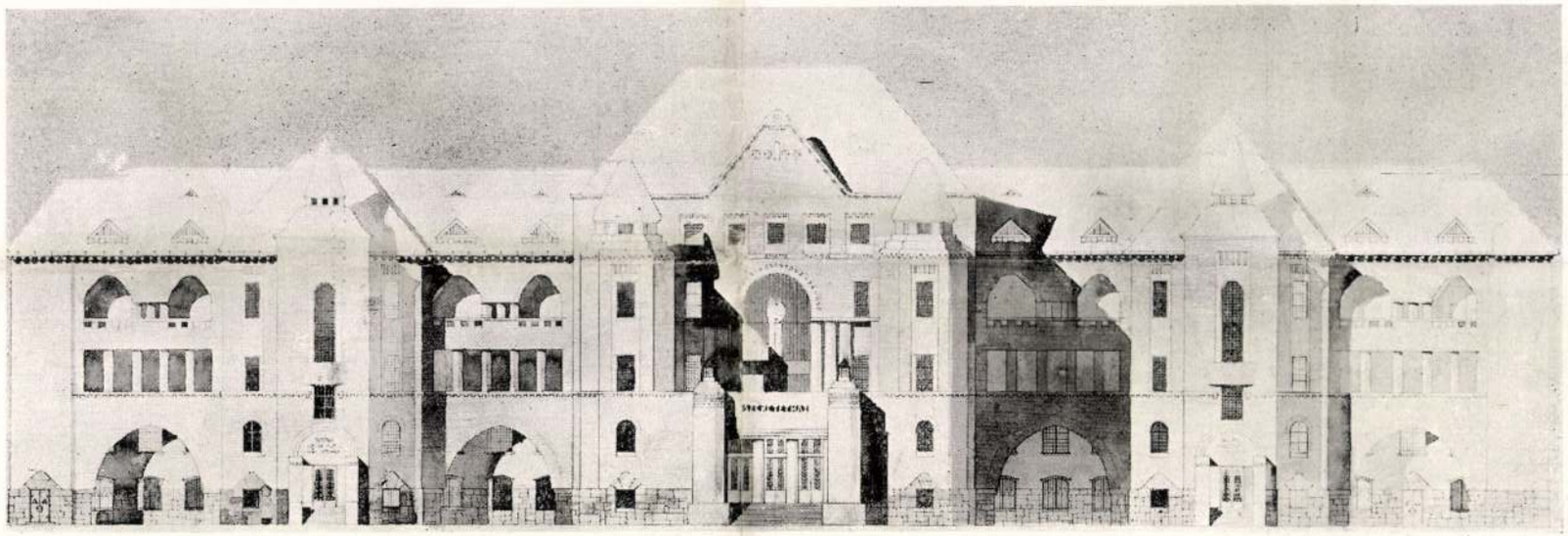

FŐHOMLOKZAT. (ALTERNATIVA.)

KIVITELRE ELFOGADOTT TERV.

LEITERSZDORFER BÉLA BUDAPEST.

FŐHOMLOKZAT. (ALTERNATIVA.)

KIVITELRE ELFOGADOTT TERV.

LEITERSZDORFER BÉLA BUDAPEST.

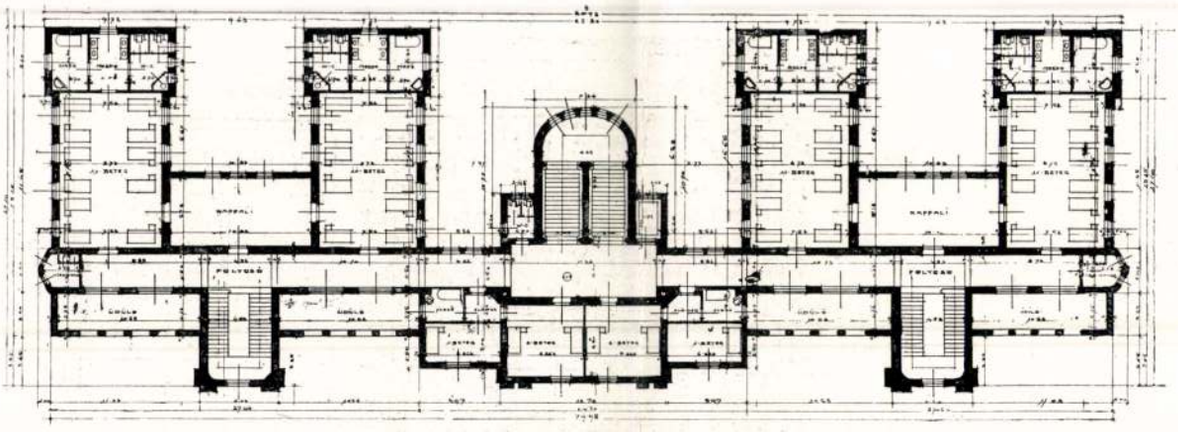

I. ÉS II. EM. ALAPRAJZ.

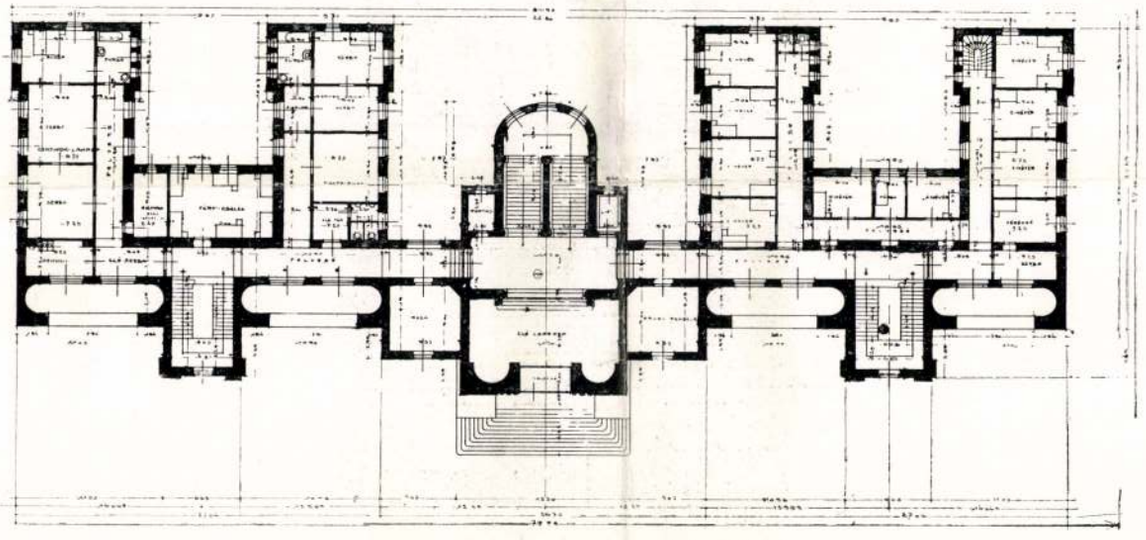

FÖLDSZINTI ALAPRAJZ.

KIVITELRE ELFOGADOTT TERV.

LEITERSZDORFER BÉLA BUDAPEST.

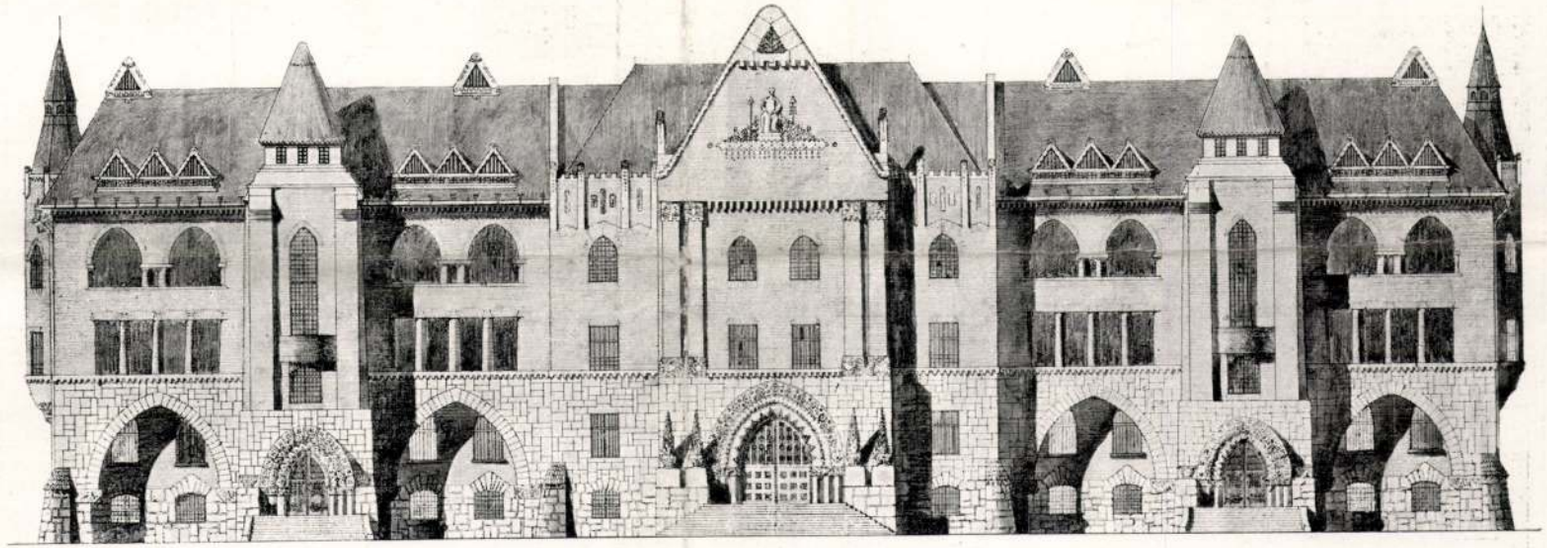

FŐHOMLOKZAT.

KIVITELRE ELFOGADOTT TERV.

LEITERSZDORFER BÉLA BUDAPEST.

Lajta Béla

A pesti izr. szeretetház tervpályázata.

Tervpályázati hirdetés.

A pesti Chevra-Kadisa izraelita szent-egylet két egymástól elkülönített épületben elhelyezendő intézet létesítését, illetve az Amerikai-úton 9. és 7. szám alatt megszerzett telkeken való felépítését határozta el.

I. Pályázati feltételek: A pályázatban csak az arra felhívottak vehetnek részt. A pályázat egységesen mindkét intézetre kiterjedő. Tervek kivántatnak 1 : 200 léptékben készítve, mégpedig minden emeletsornak egy alaprajza, az épületek egymástól eltérő homlokzatáról egy-egy homlokzati rajz és a tervezet megértéséhez szükséges metszetrajzok. A tervek kiállításánál színezések és egyéb a lényegre nem tartozó díszítések mellőzendők. Távlati képek vagy a terveknek kerettel való ellátása szintén mellőzendő. Ellenben megkívántatik egy kisebb méretű szituációs terv becsatolása. A két intézet építési költségei együttvéve a 450.000 koronát meg nem haladhatják. Ez összegben a telkek rendezésére netán szükséges költségek is bennfoglaltatnak. A pályatervek *1906. évi június hó 30. napjának déli 12 óráját*ig a pesti Chevra-Kadisa iktatójánál átvételi elismervény mellett nyujtandók be. Később érkezett vagy a feltételeknek meg nem felelő tervek figyelembe vétetni nem fognak. A bíráló-bizottság által a három legjobbnak talált és a két épületre vonatkozó pályatervek közül az első 2000 K., a második 1500 K., a harmadik 1000 K. jutalomban részesül. A nem jutalmazott pályatervek bármelyike a Chevra-Kadisa által 300 K.-ért megvehető. A jutalmak bármelyikének elnyerése a jutalmazottnak az építés iránti megbízásra vagy bármely más előnyre igényt nem ad. A pesti Chevra-Kadisa minden kétséget kizáró határozottsággal fenntartja magának a jogot, hogy függetlenül a bíráló-bizottság ítéletétől és függetlenül a megszavazott jutalmaktól vagy tervek megvételétől, az építésre vonatkozó megbízás iránt szabadon rendelkezzék. Határozottan kiköttetik, hogy az

Führer Zsigmond Fiai
NYIREGYHÁZA.
Mész-, építési kő-, cement és sirkőraktár. Mészégető kemencék: DIÓSGYŐRÖTT és RÉVEN. TÉGLAGYÁR. Kőfejtési telepek: Bodrogkeresztur, Szerencs, Tarcal és Bodrogszentes.

„Satorin" kőhabarcs-anyag
olcsó és kitünő épitő anyag, fagymentes, szintartó, kőkemény, plasztikus. — Több szinben szállitja
Sátori-gyár Budapest. IX., Dandár-u. 25.

FORGÓ ÉS TÁRSA üvegezési vállalat
Budapest, VII., Dohány-utca 16—18.
Elvállal mindenféle épületüvegezést.

FURMANN GYULA
BUDAPEST, VII. DOB-UTCA 14. SZÁM.
Építészeti terv-k pa-separtourozását és cachirozását a legnagyobb gonddal és ízléssel készíti.

NEUSCHLOSS ÖDÖN és MARCEL
Gőzfürész, faárú és parkettgyár. Ács és asztalos-üzlet. Építési vállalat. — Pozsonyi-út 21—23. szám.

FELLNER LEO
műszaki papirgyára, Bpest, V., Váczi-ut 4. : Telefon 28--48.
Sürgönyczim: Pozitiv Budapest.
Fénymásolatok, autografiák gyors és pontos készitése. Sürgős esetekben fénymásolatok az esti órákban villanfény mellett is készülnek.

Fütés, szellőztetés, világitás, vizvezeték
Hoffman Miklós és Rohonci Hugó
magánmérnök Telefon 96—96.
Budapest, VI. ker., Podmaniczky-utca 14. sz.

MARGITTA IGNÁC
mázoló mester. Budapesten, VII., Dohány-u. 34.

Magyar Epitőmüvészet
1907. 12. sz.

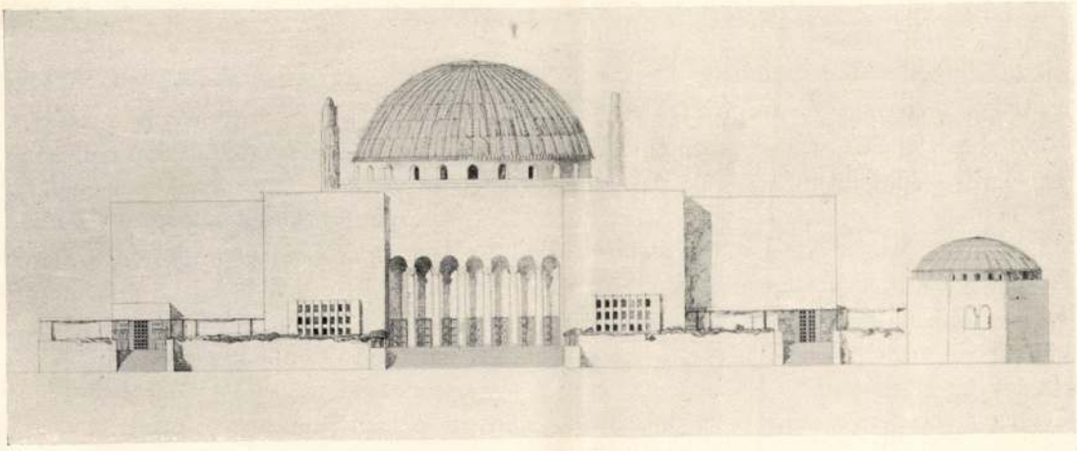

A BUDAI IZR. TEMPLOM I. DÍJJAL JUTALMAZOTT PÁLYATERVE
LAJTA BÉLA MŰVE

LAJTA BÉLA

Az új Pest motívumaival foglalkoztunk a Művészet legutóbbi számában. Az utóbbi évtizedek városrontó építészetének jellemzése kapcsán vigasztalóbb perspektívát pillantottunk meg néhány fiatal építőnk működésében. Azokról volt szó, akik a pesti építészet hangos, vásári koncertjében a szükségletek puritán szolgálatának szerény, egyszerű és hálátlan hangján szólalnak meg; és akik a maguk csaknem rideg tárgyilagosságával, a többiek hangos tülekedésén, a közönség ízlésbeli eltompultságán keresztül, mégis meg fogják csinálni a mának jó magyar architektúráját.

Lajta Béla közülük való. Sőt, talán a legradikálisabb, a leginkább programmot jelentő.

Törekvéseinek elvi lényegét az egész irány törekvéseinek ismertetésével lehetett a legjobban jellemeznünk. Egyáltalában, ezek az új építők nem hangsúlyozzák a maguk egyéniségét. Nem az a legfőbb céljuk, hogy az egymásétól minél különbözőbbet építsenek. Az úgynevezett egyéniség külsőséges jeleit nem hajszolják. Mintha úgy éreznék, hogy az ő számukra az a legnagyobb dicséret, amely nem az építő egyéniségétől, hanem az épület jóságáról hangzik el.

Lajta Béla is elsősorban jól, minél puritánabbul jól akar építeni. És mégis, ha figyelemmel elkísérjük tervező fantáziáját összes épületeinek külső és belső formavilágában, akkor Lajta Béla művészetének bizonyos belső folytonosságát, különvalóságát, a szónak legnemesebb értelmében való egyéniességét kell megállapítanunk. Mindez természetesen nem vonalvezetésének holmi szándékolt, mindig visszatérő tréfás lendületességéből, hanem elgondolásainak módjából, formalátásának karakteréből domborodik elénk.

Sőt ez a puritán, az épület rendeltetésének szigorú parancsait szinte rideg következetességgel szolgáló építő, tulajdonképpen a formák és színek legfinomabb, leghalkabb artisztikumába szerelmes művész, valódi lirikus gyanánt lepleződik le a figyelmes szemlélő előtt. Évekig kalandozza Itáliát, évekig el tud merülni a reneszánsz grandiózus pompájába, hogy aztán itthon annál nyugodtabban megépítse a maga dísztelenül egyszerű épületeit, — megcsinálja egy más korszak más építő-

Művészet 1913.

művészetét. Egy-egy gazdagodást igérő népmotívumért hónapokig utazza az ország legismeretlenebb vidékeit és a felfedező szeretetével tud örülni minden új, friss szín- és formakombinációnak. A részletekben általában ez az elmélyedő, mindent analizáló és egyre kisebb egységekre felosztó behatolás jellemzi; az épület nagy, konstruktiv vonalainak elgondolásában igazi, nagyszabású, a külső szépségért semmi koncesszióra nem hajlandó architektus; de az épületet körülfogó kerítésnek, vagy az előcsarnok lámpájának egy-egy motívumával hetekig el tud bíbelődni. Ez a kettősség nagyon jellemző művészetére: férfiasság és erő az elgondolásban, gyengédség és játékos fantázia a részletek kitalálásában.

Általánosságok helyett vegyük sorra Lajta Béla pályájának pozitív adatait és ezek során ismerkedjünk meg alkotásaival és a bennük testet öltő művészi szándékokkal.

Lajta (1907-ig Leitesdorfer) Béla 1895-ben a budapesti Műegyetemen nyerte el építészi diplomáját. Egy darabig még Hauszmann Alajos egyetemi tanár irodájában dolgozott a Kúria építkezésénél (ez évben ő nyerte el a Hauszmann-féle műegyetemi díjat), aztán hosszabb külföldi útra indult.

Körülbelül egy évet töltött Olaszország különböző részeiben. Az 1896-ik év tavasza és nagy kíváncsiságok és vágyak vitték oda; tulajdonképen nem is tudta, hogy milyen irányú tanulságokat keres, csak rábízta magát kóborló hajlamára és minden művészeteknek arra a szenvedélyes szeretetére, melyet az iskola rabságából hozott magával. Nemcsak építészettel foglalkozott; festészettel és szobrászattal is, szinte éppen akkora érdeklődéssel. Megérezte a minden művészeteknek azt a nagy összefüggését, melyet igazán csak Olaszországban érez át az ember és amely minden nagy kornak uralkodó sajátossága. A szép minden megnyilatkozásában egyként vonzotta a fiatal művészt, aki már akkor kezdte megállapítani, hogy formákat és szabályokat nem, csak elveket és inspirációkat lehet kapnunk a régebbi korok klasszikus művészetétől.

Ezt a negatív megállapítást természetesen a pozitívumok vágya követte; a multból a jelen felé fordult minden érdeklődése. Az építészeti forrongásokban akkor nagyon termékeny Németországba ment. Néhány hónapot töltött Münchenben, Augsburgban, Nürnbergben és egyebütt.

Berlinben megállapodott. Talán nem is a véletlennek, hanem hajlamainak köszönte, hogy jó helyre került: Alfréd Messelhez, Berlinnek művészi eredményekben legjelentékenyebb építőjéhez. Az olaszországi út nagy impresszióival eltelt és a mult alapjain a jelent kereső fiatal művész minden problémájára a legmegnyugtatóbb választ kaphatta éppen Messel finom eklekticizmusában, gyengéd stilizáló művészetében. Itt legtanulságosabb példáját láthatta a klasszikusok tiszteletének, melynek nem megkötnie, hanem inspirálnia kell a mának feladatai elé kerülő építőt. A mult Messel számára csak imponáló emlékek gyanánt bukkant fel, nem megfelebbezhetetlen dogmák formájában, melyek végérvényesen megszabják a párkányok és oszlopok arányát és nem megmerevedett formákban, melyeket iskolakönyvekből bárki kirajzolhat. Messel végtelen gyengédséggel szerette a barokkot, az empire-t, sőt a Wertheim-árúház új hajójának homlokzatfelőli küső váza csupa gótikus alluzió, — de mindez emlékeket csak a feladat azonosságának vagy hasonlóságának esetén használta fel (aminthogy például az árúház is egyetlen nagy hajót követel, csak úgy, mint a gótikus templom), de mindent a kor változott szempontjaihoz stilizált és a tartó-, osztó- és plasztikai elemeket mindig az új alaprajzokhoz képest állapította meg.

Messeltől Ilnéhez, a Kaiser Friedrich-múzeum tervezőjéhez került Lajta, majd elhagyta Németországot és Hollandián keresztül Londonba ment. Itt mintegy háromnegyed évet töltött a modern angol építészet tanulmányozásával, de itt is foglalkozott a kultúra minden egyéb megnyilatkozásával is, sok időt töltött a British-Museumban, ahol kiegészítette délolaszországi, az antik szobrászatra vonatkozó studiumait. Angliában is hamarosan megtalálta azt a művészt, aki legközelebbről érdekelte, az angol Messelt: Normann Shawt, a modern angol építészet tulajdonképeni elkezdőjét és kivirágoztatóját, aztán Baylie Scottot, meg a többi legjobb moder-

neket. De nagyon érdekelte a régi angol építészet is az Erzsébet korától kezdődő angol reneszánsznak oly finom és gazdag változatai.

Párisban és Spanyolországban még hosszabb időt töltött, végre 1901-ben idehaza telepedett meg. De ezt a megtelepedést sem kell még szóról szóra érteni e nyughatatlan vérű fiatalembernél. Igaz, hogy minden oka megvolt a nyugtalanságra. Most, hogy mindent látott, ezerféle szépségbe elmerült és minden stílusnak megértette szépségét, zamatát, most került csak igazán szembe a maga stílusának problémájával, azzal a problémával, hogy miként kell hát neki és ma és Magyarországon építenie? Itthon még nem volt semmi, ami igazán érdekelni és vonzani tudta volna. Ismét a multhoz fordult, de ezúttal a speciálisan magyar multhoz, a magyar históriai emlékekhez. És megtelepedését azzal kezdte, hogy nyakába vette az országot. Beutazta Erdélyt, megfordult Jákon, Késmárkon, Iglón, Kassán, Sárospatakon, Eperjesen; ez utóbbi helyen nagyon vonzotta a felsőmagyarországi reneszánsz, melyet a Krakkóban található szláv reneszánszszal érzett rokonnak. Ezen az útján gyűjtötte a népművészetnek azokat a motívumait is, melyeket aztán jóval később épületeinek ornamentikájában alkalmazott.

Még nem látta tisztán céljait és művészetének stílusát, csak éppen artisztikus megoldásait kereste az új meg új feladatoknak, amikor kezdett résztvenni a hazai pályázatokon. Még Londonból küldte haza tervét a pesti zsidó templom pályázatára és a harmadik díjat nyerte el. Ugyancsak harmadik díjat nyert aztán itthon a közoktatásügyi minisztérium pályázatán.

A Szt. Gellért-szobor pályázatán (1902-ben) poétikus hajlamai, erős természetérzése keresett érvényesülést. Érdekes tervéből nyilvánvaló, hogy nem konkurrálni akar a heggyel, hanem a hegyből, a sziklákból, a növényzetből akarja kifejleszteni az architektúrát, teljes mértékben felhasználva a természetnek e helyütt annyira kínálkozó szépségeit, a környék adottságait, a Rudas-fürdőt és a többit. A Kossuth-mauzoleum pályázatán feltünően magyaros szándékú tervvel vett részt; a régi magyar sírjelek motívumait akarta beleszőni, belenagyítani a temető monumentális hatásaiba. Mindkét pályázaton második díjat nyert. Részt vett még Róna Józseffel a Vörösmarty-szobor pályázatán is; ebben a tér architektónikus megoldását tekintette főproblémájának.

1902—1904 között épülnek fel Lajta első házai, a hüvösvölgyi villa (a Völgy-utcában), a szirmai gazdaság kastélya (Borsod megyében) és a zentai tűzoltókaszárnya. Ezek az épületek, valamint Lajtának e két évben készült pályázati tervei már világosan mutatják Lechner Ödön hatását. Ennek a kiváló művésznek a hatása a fiatalabb generációnak talán egyetlen tehetségesebb tagja felett sem múlt el nyom nélkül. Hiába követtek el a hivatalos körök mindent, hogy eltávolítsák az események homlokteréből, mégis körülötte történt meg a magyar építészet utolsó évtizedeiben minden művészi szempontból valamit jelentő történés és jelentősége véglegessé vált abban a csakugyan szuggesztív hatásban, melyet éppen a legjobbakra gyakorolt. Lajta is Lechner Ödönben találta meg a magyar építészet művészi akarásának egyetlen jelenségét, egész lelkesedésével melléje szegődött és pályájának ezt a korszakát ő maga is Lechner-periódusnak nevezi. Már előbb is nagyon érdekelte a magyar népművészet, most céljául ismerte el, hogy a népművészet ornamentális adataiból minél átfoglalóbb architektonikus vonalakat fejlesszen. Később ez a törekvése módosult és a magyarosság, mint főcél helyébe a szükségletek minél egyszerűbb és konstruktívabb és magával a konstrukcióval díszítő megoldása került; de a Lechner-iskolának még mindig eleven a hatása Lajta épületeinek ornamentális részeiben.

Az első nagyobb alkotás, mely a fiatal építő erejét megpróbálja, Wechselmann-féle Vakok intézete (a Mexikói-úton), 1905 és 1907 között készül el. Jelentősége mindjárt nyilvánvaló: a meglepően puritán homlokzat, melyet csak saját tégla-anyaga és a legszükségesebbre szorítkozó ablaktagolása díszít; és a legbelsőbb és legapróbb részletekbe való elmélyedő behatolása a tervezőnek, mely nyomát mutatja nemcsak a kerítés, a kapu, a lépcsőház minden részletén, nemcsak az épü-

SZERVITA-TÉRI ÜZLET- ÉS BÉRHÁZ
LAJTA BÉLA MŰVE

NÉPSZÍNHÁZ-UTCAI BÉRHÁZ
LAJTA BÉLA MŰVE

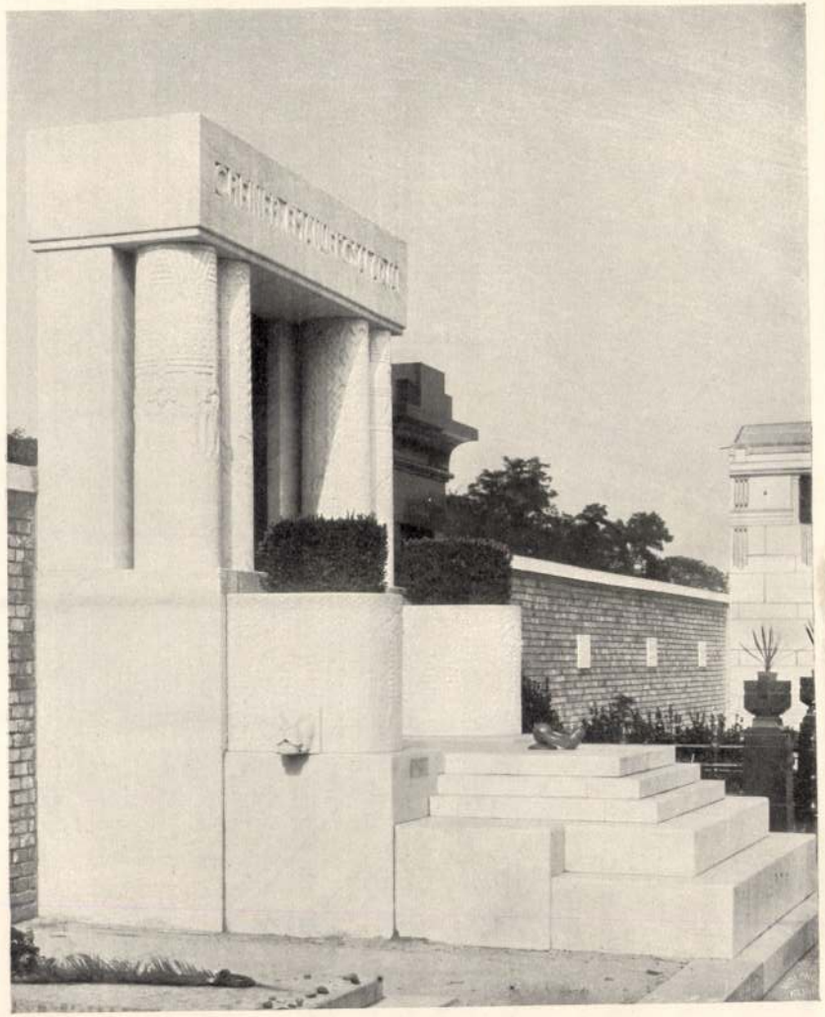

SÍRBOLT
LAJTA BÉLA MŰVE

SÍRKÖVEK
LAJTA BÉLA MŰVEI

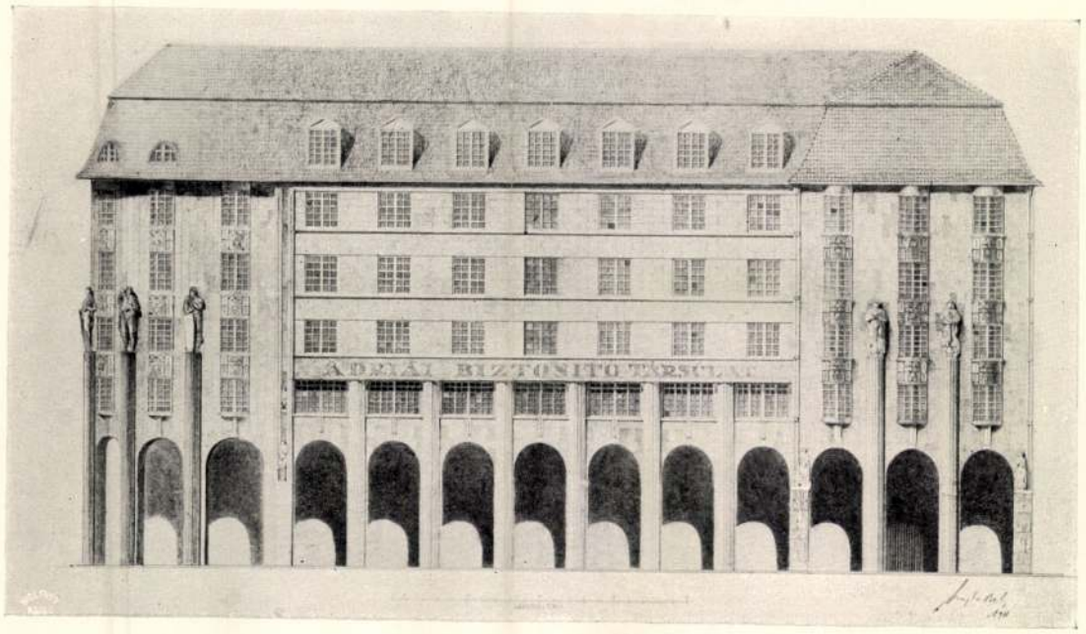

BANKPALOTA HOMLOKZATA
LAJTA BÉLA MŰVE

letben levő minden bútordarabon, hanem minden kilincsen, lámpán, ruhafogason, függönyön és mindenen, amire mi e pillanatban nem is gondolhatunk, de amire okvetlenül gondolt e ház tervezője, akinek egyéni közreműködését, a sablonosból művészivé és egyénivé átformáló figyelmét nem kerülte el a legkisebb részlet sem. Minő szeretet, mily gond és mennyi munka kér megbecsülést ebben az épületben; mert mindezt csak a megbecsülés jutalmazhatja, anyagibb szempontból csupa pazarlás ez az épület, pazarlása az építő idejének; hiszen minde berendezési részleteket gond nélkül, készen meg lehetett volna kapni az iparosoknál, ahol a legtöbb építő egyszerűen megrendeli őket. Bizonyos, hogy maga csak a remekbe rajzolt kerítés hónapok munkája; és kitünő munka, a népmotívumok nyers ereje és gazdagsága a művészi megmunkálás finom ritmusaitól szelídülten, de teljes pompában virágzik ki belőle. A kapu vasalásában több az erő és művészi anyag- és formamegértés, mint némely bankpalota egész homlokzatában. A ház szomorú meghittségét, lakóinak elvonult életét megmutatja, de valami vígasztaló derüvel enyhíti meg az egyszerű széles homlokzat és az alacsony, különös gyengédséggel megformált és feldiszített kapu. Nemkülönben a sok kedves részletötlet; a kerítés ornamentikájába szervesen beillesztve ismert költemények strófáit találjuk, a vakok számára való domború pontírásban; a kerítést e strófák mint kedves, játékos ornamentumok díszítik, egész Budapest vakjai pedig odajárnak Arany, Tompa és Kiss József versein épülni.

A Vakok Intézetének nemcsak a Lajta Béla pályáján van jelentősége, hanem a fentebb említett tényezők miatt, egész modern építészetünkben is. Sőt a Lajta későbbi alkotásaival szemben nem egy részében éppen gyengének, még habozónak, röviden: kezdő munkának mondható. A homlokzatra ez kevésbé áll, mint az épület belsejére. Az előcsarnok például még telve felesleges, henye részletekkel; vonalvezetése nem monumentális; a későbbi, a leszűrődött, lapidáris Lajtát még alig sejteti. Az ablakkivágások mértani vonalainak megtörésében semmi szerkezeti motiváltság; belülről rögtön észrevesszük, hogy az ablakok szerkezetében felesleges komplikációt okoz; nem fontos dolog, de olyan elpuhultságot

mutat, mely a későbbi Lajta férfias vonalzójához sehogy sem illik.

Második hasonló rendeltetésű épülete az amerikai-úti Szeretetház (1908—1911), már hasonlíthatatlanul tökéletesebb, sőt nyilván a legjobb ilyenfajta épületünk. A feladatnak ugyanaz az elmélyedő szeretete itt már a céltudatosság és a logika biztos útjain jár. A homlokzat benyomása egészen monumentális és mégis intim, mint egy kerti ház, amelybe megpihenni kívánkozunk. A végtelenül nyugodt felületet csak egyetlen háromszögű orom tagolja feleslegesen az épület közepén, megbontva a tető egyenes vonalát. Különben minden a helyén van; az oldaltornyok, melyek a lépcsőházaknak adnak impozáns befejezést, a loggiák, melyeket az erkély szükséglete támogat indokolással (itt sütkéreznek a napon a szeretet ápoltjai — a gyógyíthatatlanok); az épület egész alaprajza leolvasható erről a homlokzatról, melynek legrejtettebb padlásablakát is szerető gond rajzolta. A belseje pedig nemcsak tökéletes ennek az épületnek; a hibátlanságnál több az a pozitívuma a kedélynek és a fantáziának, mely a számtalan — és sajnos, (habár ez volna a legtanulságosabb) itt fel nem sorolható — részletből a szemünkbe kacag. Derült, vígasztaló és pompásan színes itt minden; hogy a kitünően megoldott helyiségekből csak egyet említsünk meg, hát a furcsán magyaros kis zsidó imaszobából annyi üdeség árad, hogy benne mosolyogni és hinni kell az embernek.

A magánház területén a Szabó József-utcai Malonyay-villa az első jelentősebb alkotása Lajtának (1908). Az egyszerű és mégis előkelő, az angolos kényelmű és magyaros ízlésű, a lakó legegyénibb hajlandóságait mutató és mégsem különcködő lakóház nálunk még újkeletű problémájának nagyon sikerült megoldása. Nyugalmas, emeletenként két széles ablakkal tagolt homlokzatát nobilis egyszerűség jellemzi; bármely angol kertbe beleképzelhetnők, ha a széles, a házat barátságosan, meghitten átfogó tető ornamentikája nem árulna el magyaros allúziókat, nemcsak, hanem a népmotivumok alapos és eredeti studiumát is. Ez a két törekvés jellemző a ház belsejére is: a magyarosság és a lakó egyéni szükségleteinek legbehatolóbb, legalaposabb szolgálata. Az egész épületre pedig: a legszigorúbban értelmezett anyagszerűség.

Ugyanebbe az időbe esik (1909) a Parisiana-mulató építkezése, mely ismét új oldaláról mutatja be Lajta Bélát. A mulató célja egészen új feladatot állít a monumentálisat az egyszerűségben kereső művésznek. Kétségtelen, hogy egy mulatóhelynek feltünnie, harsognia kell: ezt a lényegében ízléstelenségre kihívó feladatot a legízlésesebben és egészen újszerűen oldotta meg. A szürke márvánnyal borított homlokzat, melyet vörösrézből domborított és aranyozott attika koronáz, felettébb díszes és feltünő, mégis egységes voltában ízléses és eredeti benyomást adó. Pompája erősen keleties ízű; szándékában talán magyaros. Az azóta lényegesen átépített és elrontott (jelenlegi neve az épületnek: Palais de danse) előcsarnok és a nézőtér: finom javaslata az intim színház megoldásának; persze itt a szándék tisztaságát és koncepcióját sokban akadályozták a mulató speciális és rikító szükségletei.

A nagyobb feladatok közben szeretettel foglalkozott Lajta kisebb megbízásokkal is. Különösen a temető művészete foglalkoztatta mindig erősen; a régi és az új zsidó temetőnek több nagyon artisztikus síremléke tőle való (a Guttmann-, a Sváb-család stb. síremléke). A zsidó vallási felfogás minden díszt megvető komorsága, valami archaisztikus monumentalitás és e művészt jellemző, mindent a leglényegesebbre leegyszerűsítő anyagérzés adja sajátos eredetiségüket. Lajta műve a régi zsidó temető szép, de még nem a legtudatosabb Lajtára való halottasháza és még szebb kapuja is.

Nagyon változatosan, minden feladathoz szinte újjáalakultan, mutatják meg művészünket legújabb alkotásai: a szervita-téri üzletház, a Rákóczi-úti Erzsébetvárosi Bank és a vasutcai kereskedelmi iskola.

A szervita-téri ház konstrukcióban, a homlokzat tagolásában szintén az egyszerűség, a legszükségesebbre utalás elvét szolgálja, de ornamentika dolgában feltünően színes és hangos motívumokat szólaltat meg. Bizonyos, hogy az ötlet a ház rendeltetéséből való: az

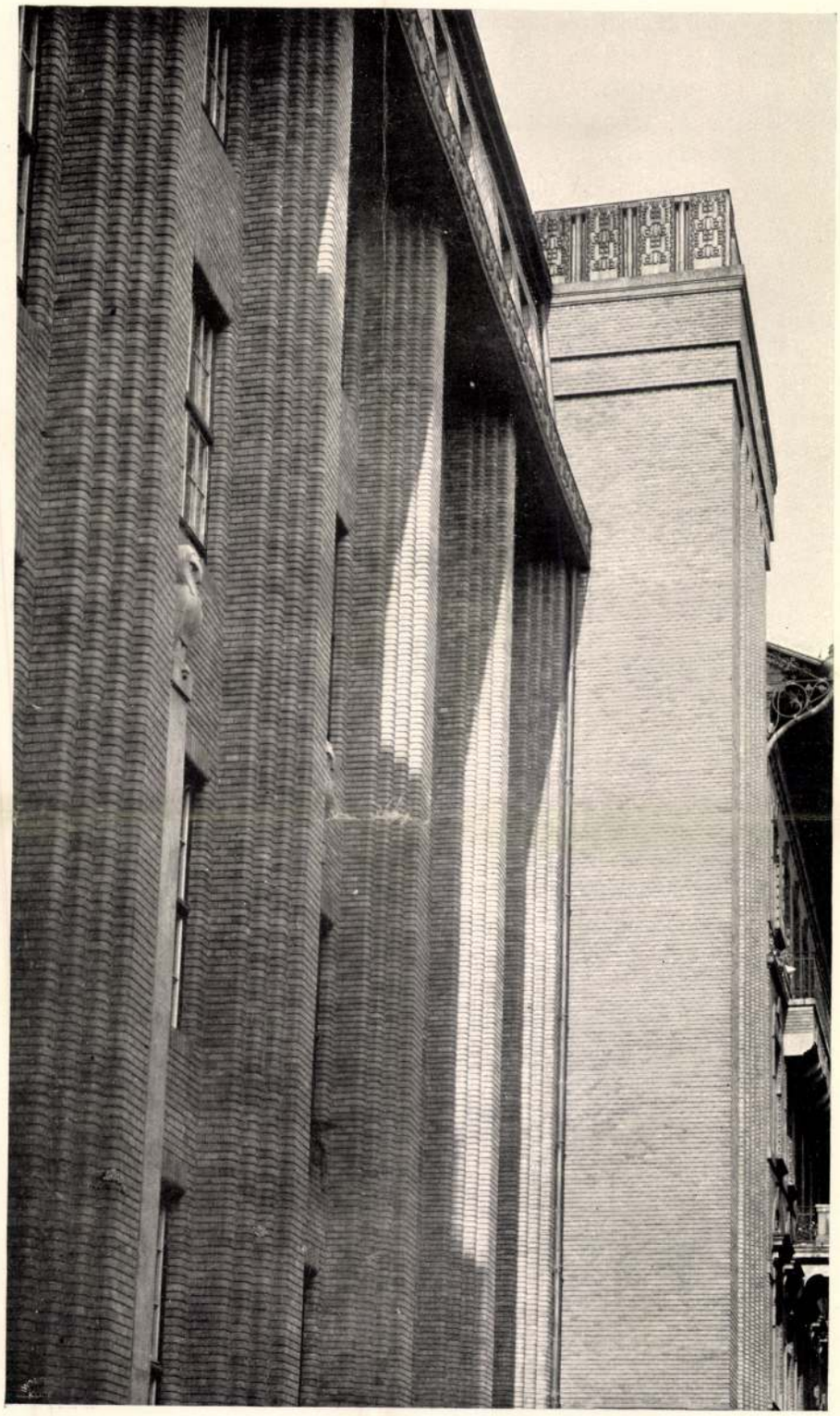

HOMLOKZATRÉSZLET A VAS-UTCAI
FELSŐ KERESKEDELMI ISKOLÁRÓL.
LAJTA BÉLA MŰVE

A VAS-UTCAI FELSŐ KERESKEDELMI ISKOLA FŐKAPUJA
LAJTA BÉLA MŰVE

üzleti háznak fel kell tünnie, önmagában is reklámot kell jelentenie. Csak a megoldás felől lehetne vitatkozni. A Zsolnay-féle pirogranit szép és színben tartós anyag; de ezek az egyiptomi vagy asszír eredetűnek ható, tulajdonképen pedig a művész délmagyarországi gyűjtéséből való népmotivumok túlontúl hangosak, nagyon is megbontják a nagyvárosi utca tónusának parancsoló szürkeségét. A legszebben öltözött matyó lányok sem mehetnek végig a váci-utcai korzón kihívó disszonancia nélkül; és kétségtelen is, hogy nem oda valók. Várható azonban, hogy ez az ornamentika később kissé beleszürkül az utcába; különben sem olyannak sikerült, ahogyan a tervező a szín és anyag együtthatását elképzelte. Sok vitát és ellenvéleményt hívott ki a szervitatéri üzletház. Az elv, melyet a támadók védelmeztek, helyes: a városi házat mindig szervesen az utcába kell beleépíteni. Azonban e házat csupa művészietlen házak környezik; rossz reneszánsz és még rosszabb fajtájú bécsi szecesszió. Már most ezek szomszédságába igazán nehéz jól és alkalmazkodóan is beleépíteni az új házat. Valahol csak el kell kezdeni a jó építkezést. Az építőnek minden művészi vágyát nem béníthatják meg a félmult rossz emlékei? Ez különben a vá-

rosi építkezésnek egyik legelevenebb problémája.

Különösen, szokatlanul hat ugyancsak nem szerencsés környezetében az Erzsébetvárosi Bank épülete is. Feltünően karcsú oszlopok felett hatalmas tömegű, nyugodtan tagolt sík felület is különös, de kecses ellentét. Tulajdonképen antik eszme: a doge-palota eredetiségben páratlan architektúrájára kell gondolnunk és bizonyára erre gondolt művészünk is, akinek izgalmas feladatul kínálkozott ennek a nagyszerű antik épületnek a modern nagyvárosi utcába való áttelepítése és átstilizálása. Mert a kettő különbségében ott van a kor és a rendeltetés minden különbsége. És tulajdonképen a rendeltetés és a konstrukció szükségszerű tényezői vonzották itt az antik analógiát. Az épületet csakugyan ezek a szinte aggasztóan és kissé nyugtalanítóan is karcsú oszlopok tartják (mögöttük van a nagy világosságfelületeket kívánó bankhelyiség, fölöttük a bérház), ezeket a vaspilléreket burkolni kellett a tűzveszedelem eshetősége miatt, de csak éppen burkolni, márvánnyal; oszloptalpra és fejre nem volt szükség, az oszlop mindjárt szép forma is, a téglaanyag karaktere pedig színben és tömegben dekoratív hatással érvényesül a homlokzaton, melyet ezenfelül egyénivé és művészivé szelidült magyar ornamentika díszit. A mansarde-tető helyett visszaugró terraszon alárendelt emeletsor fejezi be a házat.

A vas-utcai iskola épületén a pilléreknek konstruktív szerepük van, itt a közöttük levő falrész csak töltelék; itt tehát a pillérnek vastagabbnak kell lennie, minélfogva plasztikus pillér architektúra szerepel a homlokzaton. Általában ennél áttekinthetőbb, világosabb és ennél tökéletesebb épülete aligha van Lajta Bélának, de fővárosunknak is. A nagyszerű arányokba harmonizált, lapidáris homlokzat az épület egész belsejét feltárja: a kivágott lépcsőházat (az utca keskeny és minél nagyobb világosságfelületekre van szükség), a hatalmas tornatermet, mely az épület földszintjét foglalja el, az emeleti kisebb és nagyobb tantermeket stb. És mégis, az épület belseje csupa meglepetés. A jövő iskolájának bizonyosan ideális típusa. Derűs lépcsőház, széles, levegős folyosók, színes, friss, kacagó népmotívumok az ajtókon, folyosókon: mély szeretete és megértése a fiatalságnak; csupa kiengesztelés és bocsánatkérés az iskola rabsága miatt . . .

A részleteket az iskola különös rendeltetésének alapvető átgondolása avatja becsessé. Mintha ennek előtte még sosem építettek volna iskolát: az építő annyira a legelején kezdi, annyira újnak lát és újra old meg minden feladatot. A ruhatárat a széles folyosókra telepiti ki; az egészségügyi és esztétikai okok egész sora kívánja igy. De a folyosókon vannak szép üvegszekrényekben az iskola árúismereti gyűjteményei is: milyen egyszerű megoldása annak, hogy az ilyen múzeum csakugyan be is tölthesse rendeltetését, hogy minél többen, minél többször láthassák s igy tanulságos részévé váljék a diák egész iskolai életének. A majolikával burkolt tantermekben az ülőhelyek roppant kényelmesek, a katedra viszont a szokottnak fele sem; csak meg kell pillantani és hang nélkül megcáfolja minden eddigi pad és katedra célszerűségét. A kísérleti tantermek mintaszerűek; mögöttük nagyszerű szertár és ízléses tanári szoba: nem tudjuk, kik irigylendőbbek, ennek az iskolának — bizonyos, hogy itt nem ellenségek — a növendékei, vagy a tanárai-e? Ebben az iskolában a tanulóknak is van hatalmas olvasótermük és van egy stílusosan berendezett minta-irodájuk, ahol a kereskedelmi élet főpróbáit tarthatják. Mindezt a legbehatolóbb gond gondolta ki és érlelte anyagba. A folyosón minden sarok le van gömbölyítve, hogy a hulladék oda ne tapadjon, el ne rejtőzhessen. Minden egyes lámpa más és más rajz szerint készült . . . hogy csak néhány példáját szakítsuk ki annak az ezer részletnek, amely nélkül nincsen lényeg: nincsen jó architektúra.

BÁRDOS ARTÚR

M.D.K.

Lajta Béla, épitéz

tervei szerint felépült
Vahok intezetét, hosszan
és nagy elismeréssel is-
merteti Málnai Béla:

Vállalkozók Lapja, Bp. 1908. XXIX. évf.
dec. 23. sz. 5. old.

M.D.K.

Lajta Béla, építész M.D.K.

tervei alapján épül a bpesti irr. szentegyet kórháza, gyógyíthatatlan betegek elhelyezésére, az Amerikai-uton, egy millió K. költséggel.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1908. XXIX. évf.

szept. 23. sz. 9. old.

M.D.K.

Lajta Béla építész M.D.K.

Vakok Intézete.

Üzletházak, bérházak.

Kampis Antal: A képzőművészetek története 689.1.

A Kultura Világa Kp. 1963.

MDK

Lajta Béla

Részlet a szeretetházból

Mennyezetfestés a Vas-utcai felsőkeresk. iskolában, vf.

Fővárosi bérház

KMT. 1913. tav. kiáll. kat. 86.l.

M.D.K.

Lajta Béla

A néhai Lechner Ödön-törzsasztal tagja volt a müvész a Japán Kávéházban más müvésztársaival együtt, akiket felsorol a lap "Törzsasztalok" c. beszámolójában.

Szinház és Divat, Bp. 1916. aug. 20. I. évf. 1. sz.

MDK

Lajta Béla

A Szeretetháza rácsos vaskapujának részlete, repr.

A Szeretetháza házikápolnája, repr.

A Szeretetháza kovácsolt vasból készült főkapuja, repr.

Magyar Iparmüvészet 1914. 134,141,144.l.

Lajta Béla

Lásd

Patai József:

Magyar zsidó épí-
tőművészet.

Magyar zsidó
almanach. I. évf.
Bp. 1911. 178–
183. l. képekkel.
253. l. képpel.

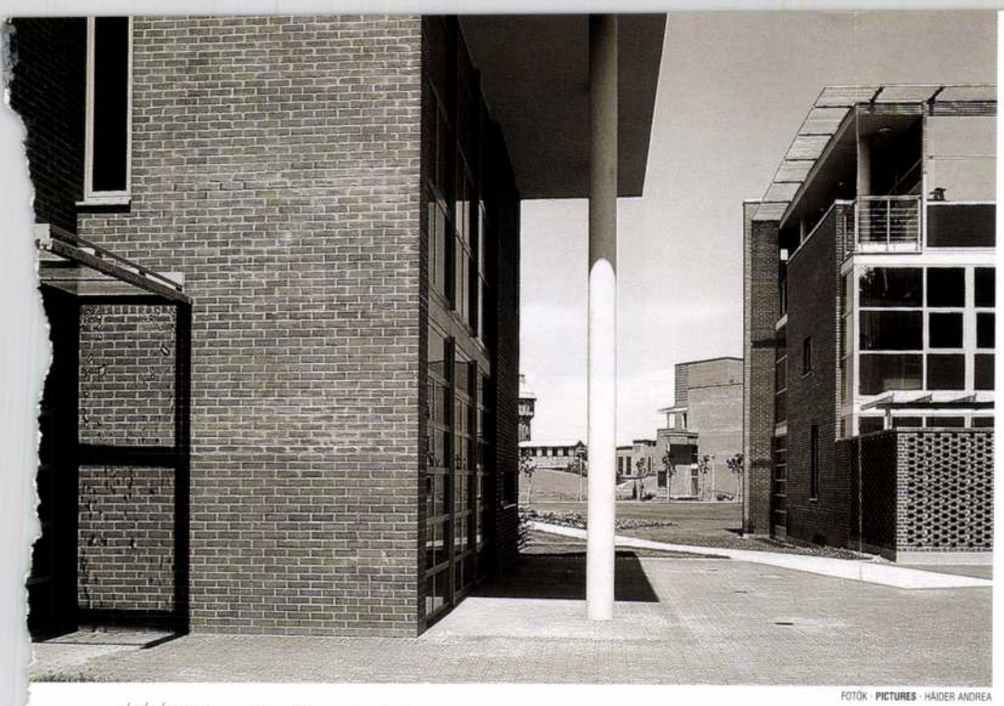

FOTÓK · PICTURES · HÁIDER ANDREA

ÉPÍTÉSZEK
ARCHITECTS

Cságoly Ferenc
Keller Ferenc

Graphisoft InformációsPark

Graphisoft Information Park | Budapest, 1998

A VOLT ÓBUDAI Gázgyár területén létesült Graphisoft Információs Park két bérirodaháza elegánsan komponált együttest képez. Az egyik épület két, kis szögelfordítással összekötött részre tagolódik és e két rész funkcióban is lehatárolható. A másik – a bejárathoz közelebbi – épület hasonló belső elrendezésű, de tömege mégis oldottabb. Két szárnyát többszintes belső tér fogja egybe, amely kívülről tornyot képez. Ezen a házon már feltűnik egy-egy olyan elem, túlfutó falak és tetők, könnyed oszlopokon nyugvó tetővel fedett emeleti terasz stb., melyek leginkább a harmadik, legnagyobb épületet jellemzik.

Az épületegyüttes a tervezők szándéka szerint a 20. századi modern építészet javának összefoglalását adja. A megjelenés két alapeleme a nyerstégla fal és a hőhídmentes alumínium nyílászáró szerkezet. Ez utóbbi két módon: egyrészt nagy összefüggő felületeken (főként sarkokon), másrészt hagyományos ablakok, nyílások formájában: a fém könnyedsége, vékonysága, légiessége hatásos kontrasztot és kiegyensúlyozott párost képez a tégla erőteljességével, robusztusságával.

Vargha Mihály ■

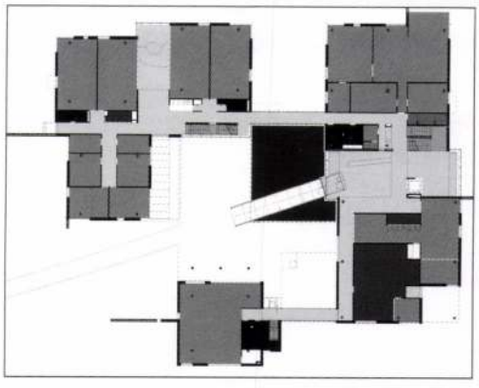

ON THE SITE of the former Óbuda's Gas Works, two office blocks make an elegant complex. The first in its interior spatial shaping shows more likeness: on arrival the visitor approaches the reception area on the ground-floor. Joined by a slight turn-away of angle, the building consists of two sections also separable by their functions. Closer to the entrance, the other building is similar in its internal organization, yet its mass is more resolved and lax. Its two annexes are united by a multi-level interior section which forms a tower as viewed from the outside. Typical of the third – at the same time the largest – member of the complex, some elements, such as the exceeding walls, roofs, the upper-floor terrace covered with a roof supported by graceful columns also appear here.

In accordance with the intention of the designers, the complex is a summary of the best of 20th-century modern architecture. They deliberately selected brick as the material of wall flags on the exterior for the outer wall expanses. Basic components of its appearance are the bare brick walls and the aluminium-framed openings lacking a thermal bridge. The latter in two ways: in unbroken vast surfaces (especially at the corners) and also in the forms of traditional windows, apertures and openings: the lightness of metal, its thinness, airy character come to create an effective contrast as well as a well-balanced double with the robust vigour of brick.

Mihály Vargha ■

Tervezés / Design ▸ Építész Stúdió Kft. **Építészek** / Architects ▸ Cságoly Ferenc és Keller Ferenc (Építész Stúdió Kft.) **Építész munkatárs** / Fellow architect ▸ André Zoltán és Marosi Bálint **Az A és B jelű épületek felelős tervezője** / Architect-designer in charge of buildings A and B ▸ Keller Ferenc **Munkatársak** / Project contributors ▸ Felix Zsolt és Pálinkás Ferenc **Szerkezettervezés** / Constructional design ▸ Volkai János (TM JANEDA Kft.) **Gépészet** / Engineering ▸ Garancsy András (Projekt Stúdió Kft.) **Elektromos tervezés** / Electric planning ▸ Oláh Andor (TETA Kft.) **Környezetrendezés** / Landscape design ▸ Andor Anikó (LAND-A Kft.) **Beruházó** / Investor ▸ Graphisoft Park Kft. **Fővállalkozó** / Prime contractor ▸ CFE Hungary Kft. **Projektmenedzser** / Project manager ▸ Pascal Steens (CFE Hungary Kft.) **Főépítésvezető** / Site architect ▸ Keresztély József (CFE Hungary Kft.)

Családi ház

ÉPÍTÉSZ / ARCHITECT Pintér Balázs

Family **house** | Piliscsaba-Klotildliget, 1998

FOTÓK · **PICTURES** · PINTÉR BALÁZS

KLOTILDLIGETEN KATOLIKUS és református templom is épült a nyaralótelep arányaihoz és hangulatához illő stílusban. A családi ház közvetlenül a református templom mellett van. Az elhanyagolt telek korábban a templomkert része volt, rendezett díszkerttel, amelyre a terület kitakarítása után lehetett következtetni. Ez a lakóház a környezetéről szól. A Budapestről ilyen helyre kiköltöző városlakók egy része azt a régi polgári világot keresi, ami talán soha nem is volt. Ezért a tervező nem régi házat gondolt ki, hanem olyat, amelyik régi is lehetne. Az építőanyagok ennek megfelelően bontott tégla és cserép lett, vastag falak épültek, komoly keresztmetszetű fagerendás födémszerkezettel. ■

THERE IS A CATHOLIC and a Calvinist church built here in Klotildliget, in a style both conforming to the dimensions and the atmosphere of the resort. This family house is right next-door to the Calvinist church. The neglected plot used to be part of the churchyard with a fairly well-regulated ornamental garden, the existence of which was a surprising discovery made after the clearance of the construction site. This house tells us a lot about its environment. City-dwellers moving out of Budapest have the chance of finding a lost middle-class world here that may never have existed. This is why the designer did not have an old house in mind: instead he dreamt of one that could just as well be an old one. Accordingly, the building materials selected are second-hand brick and tile, the thick walls have been erected with a roofing of wooden beams with severe cross-section. The result is a live house nestling into its environment in an organic way, phrased in a contemporary vocabulary yet archaic and having the atmosphere of bygone days. ■

Schmidl sírbolt műemléki felújítás

A FELÚJÍTÁS ÉPÍTÉSZEI / ARCHITECTS OF RECONSTRUCTION Kőnig Tamás, Wagner Péter

Reconstruction of **Schmidl Tomb** | Budapest, 1998

BARÁTSÁGOS SÍRBOLT: a századelő legeredetibb alkotásainak egyike. Metszete rövid függőlegesekre helyezett parabola, folyamatos vonal a földtől a csúcsig, majd vissza a földig, a kunyhó, a hajlék egybeszabottságát kifejezendő. A homlokzat díszesebben keretelt, körvonalainak enyhe szögletekről lendülő lapos ívsora kendőzi azt is, ami a sírbolton még építésre, konstrukcióra utal. Beljebb nagyobb formák: szív és szárnyak, és legbelül a legegyszerűbb: az ajtó sötét nyílása. Formaismétlés, vagy épp egyetlen vonal, a nehézkes hajlat új és új oldalának bemutatása: az ornamentika alapjai valósultak meg itt.

A beszélő motívumok is a kifejtés e hármasságában mutatkoznak: a kisded mákgubók a homlokzaton csak jelzik, a kinyílt fehér-lila virágok az oldalfalakon pedig sejtetik azt, ami a belső homlokoldalon életfa formájában ünnepélyes erővel a záróívnek feszül: a mákot, a mákony, a szelíd álom szimbólumát…

Dávid Ferenc ■

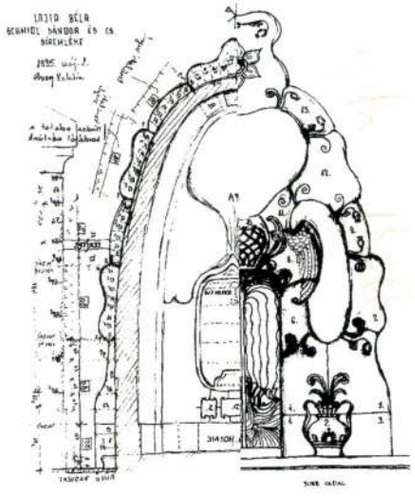

IT IS A FRIENDLY tomb indeed: one of the most original works from the beginning of the 20th century. Its cross-section is a parabola positioned onto short verticals running as an unbroken line from the ground to the top and then back to express the one-piece character of a hut or a shelter. Completed with a façade more ornately framed, the flat arcading swinging from gentle angles and corners make up the outlines yet also hide whatever there remains as a reference to building or construction. On the inside forms are more generous, such as heart and wing motifs. In the womb of the building it gets as simple as can be: this innermost part being the dark opening of the door. A repetition of forms, or, rather a single sweep of a line, the laboured bend is shown from new aspects every occasion: the very basis of ornamentation is seen being realized here.

Ferenc Dávid ■

» **Az eredeti sírbolt építésze** / Architect of the original tomb ▸ Lajta Béla » **A felújítás építészei** / Architects of the reconstruction ▸ Kőnig Tamás, Wagner Péter
» **Építész munkatársak** / Fellow architects: ▸ Bucsy Katalin, Fixek Mónika, Országh Attila, Tényi András » **Művészettörténész** / Art historian ▸ Dávid Ferenc
» **Restaurálás** / Restauration ▸ Csáki és Hajda Bt. » **Kerámia** / Ceramics ▸ Csáki Klára » **Mozaik** / Mosaics ▸ Varga Péter

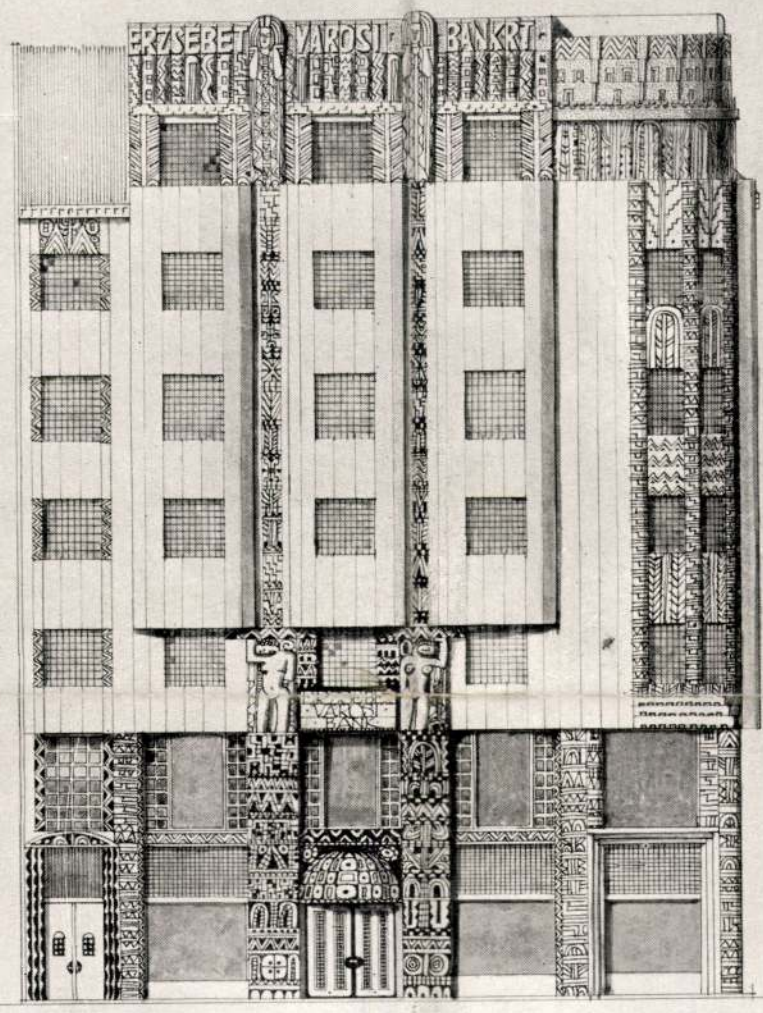

RÁKÓCZY-UTI FŐHOMLOKZAT

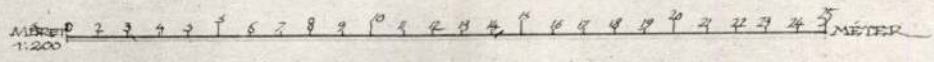

ERZSÉBETVÁROSI TAKARÉKPÉNZTÁR PÁLYADÍJNYERTES TERVE

A Ház 1911. IV. 5. 74.

LAJTA BÉLA

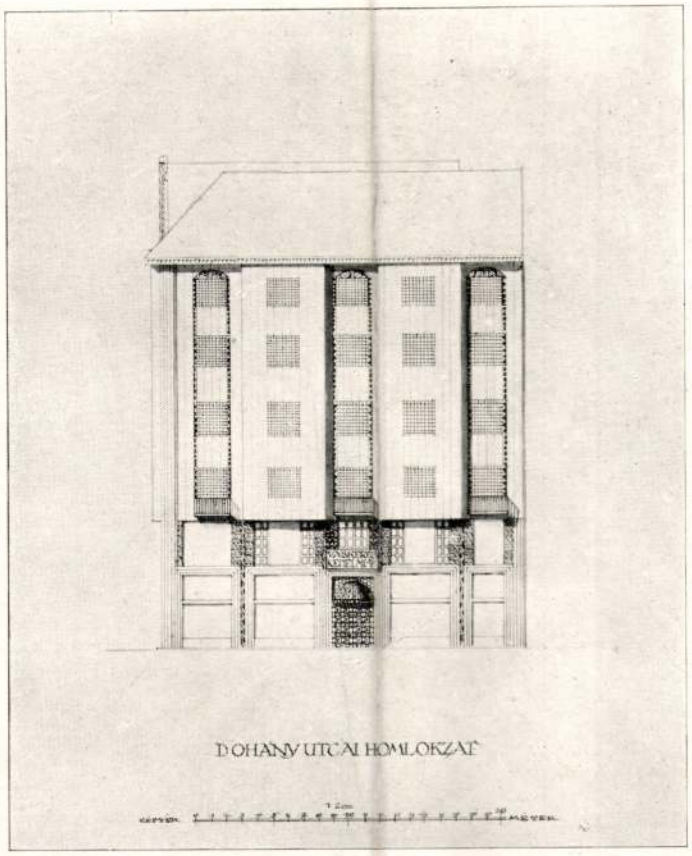

HOMLOKZAT

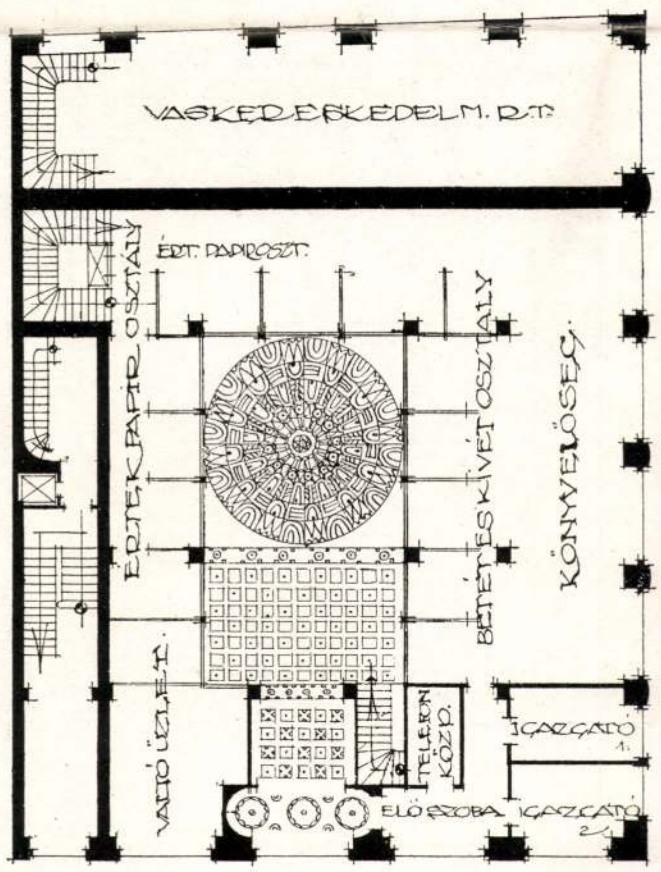

FÖLDSZINTI ALAPRAJZ

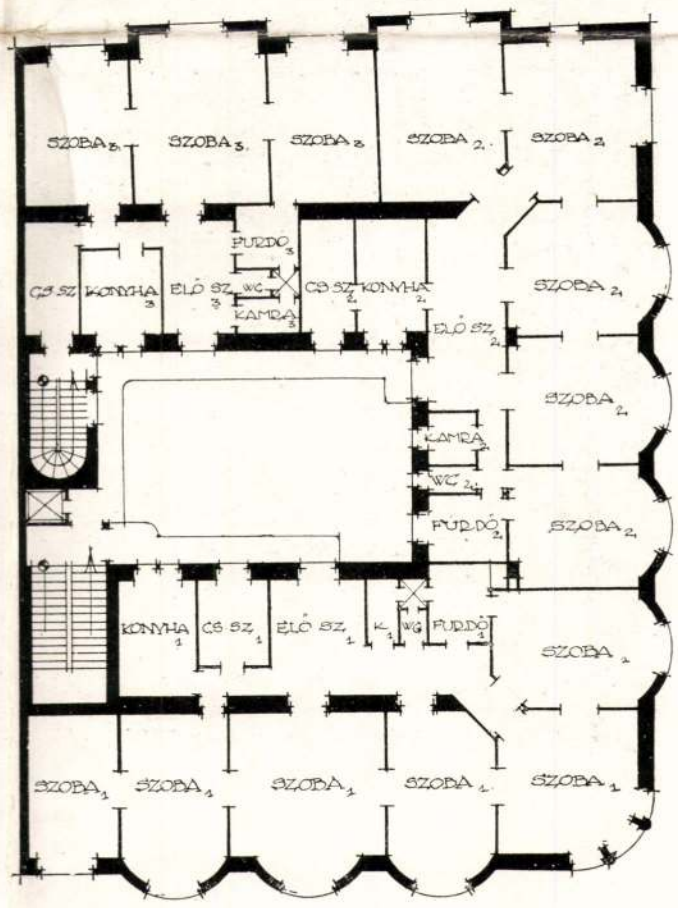

EMELETI ALAPRAJZ

ERZSÉBETVÁROSI TAKARÉKPÉNZTÁR PÁLYADÍJNYERTES TERVE

LAJTA BÉLA

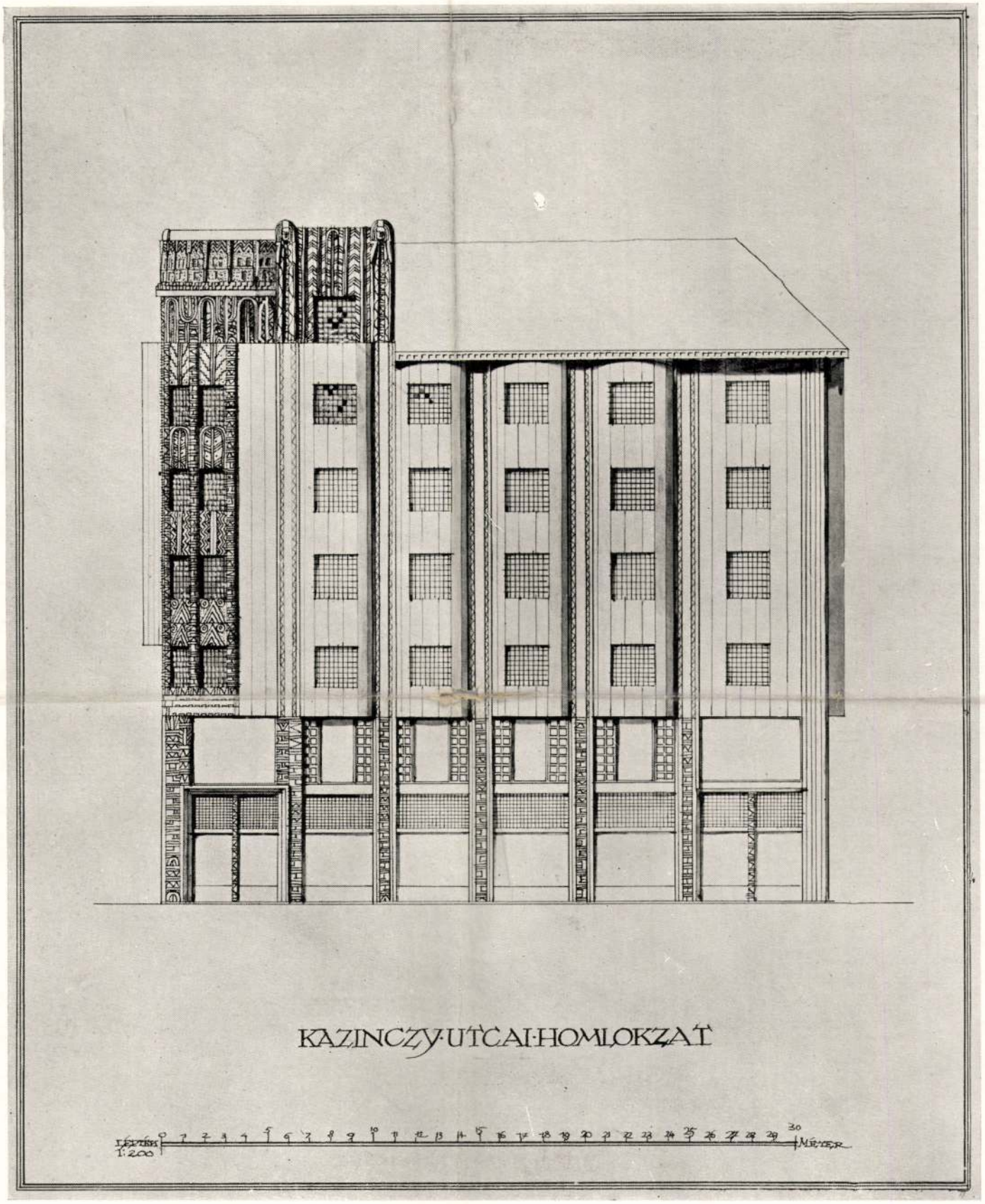

ERZSÉBETVÁROSI TAKARÉKPÉNZTÁR

LAJTA BÉLA

Lajta Béla

Lajta Béla

25. VIII. *Vas-utcai* felső kereskedelmi iskola. Az épület négy emeletben tartalmaz: 20 osztálytermet, 10 egyéb termet, 7 szertárat, 1 tornatermet öltözővel és szertárral, 1 tantestületet (igazgatói iroda, tanácskozó, szertár), ezenfelül 1 igazgatói és 1 szolgalakást. Az összes épitési és berendezési költség 1,200.000 korona, amiből egy osztályteremre 60.000 korona, 1 m^3 beépitett térfogatra 29 korona esik. Tervező épitész: *Lajta* Béla.

Kabdebo Gyula

A főváros uj iskolaepületei Guthi J. Fővalmanach 1913-15.

134. l.

Lajta Béla

A Lovag Freystädtler-féle alapítv. főgimnázium tere, végr.
Művészet 1914. 201. l.

A Kálvin-téri főváros könyvtár, oldalhomlokzat, tere végr.
u.o. 202. l.

NICOLA TANEFF

Lajta Béla

Ród

Háy Gyula: Modern architektura. Kornuk

V. évf.

1930 (54. l.

EGER

Gréhezegyház

Kéne VV 1868, 417 l.

Lajta Béla

Irod

Taut, Bruno. Modern Architecture. London, The Studio. 62. l.

EDELÉNY

Kastély

Képe VI 1861, 209 l.

Lajta Béla

Erzsébet emlékmű tervpályázatán első díj

Vas. Ujs. 1916. 437. l

La S. V. è invitata a partecipare

all'ASSEMBLEA GENERALE

della

SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE

MATTIA CORVINO

che avrà luogo il 24 giugno p. v. alle ore 18
nella sala d'onore del Museo di Arte Decorativa
(IX., Üllői-út 33—35)

Il presidente
Tiberio Gerevich

Lajta Béla

Irod

Uj Idők 1899. V.

557 l.

Lajta Béla

Arad

Budapesti Hírlap

1913. ápr. 29.

(Az új Nemzeti Színház)

U. 577/a.

Vasárnap

2

Kat. Örangy.

Hétfő

3

Kat. Liz. Teréz

Kedd

4

Kat. Asz. Fer.

Szerda

5

Kat. Placid vt. Izr. 10 Jom Kippur

Csütörtök

6

Kat. Brunó vt.

Péntek

7

Kat. Rózsafűz.

Szombat

Izr. 13 S. Haaszinu

8

Kat. M. Ngya.

1938 31 nap **Október**

SZERTARTÁSI ÉPÜLET A ZSIDÓ TEMETŐBEN (RÉSZLET)
LAJTA BÉLA

SZINPADI RÉSZLET LAJTA BÉLA

MINTÁZTA MARÓTI GÉZA

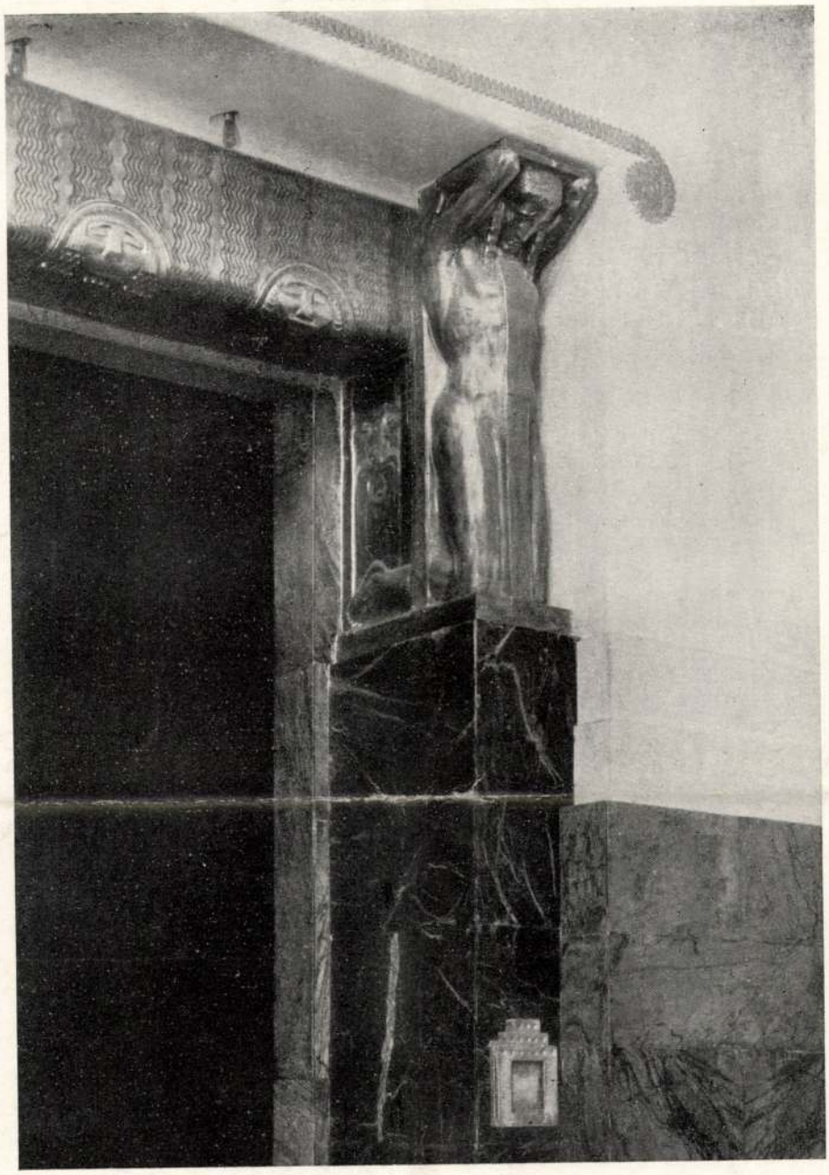

SZÍNPAD-RÉSZLET LAJTA BÉLA

MINTÁZTA MARÓTI GÉZA

ÉRCDOMBORÍTÁS EGY KAPURÓL LAJTA BÉLA

KAPU A ZSIDÓ TEMETŐBEN LAJTA BÉLA

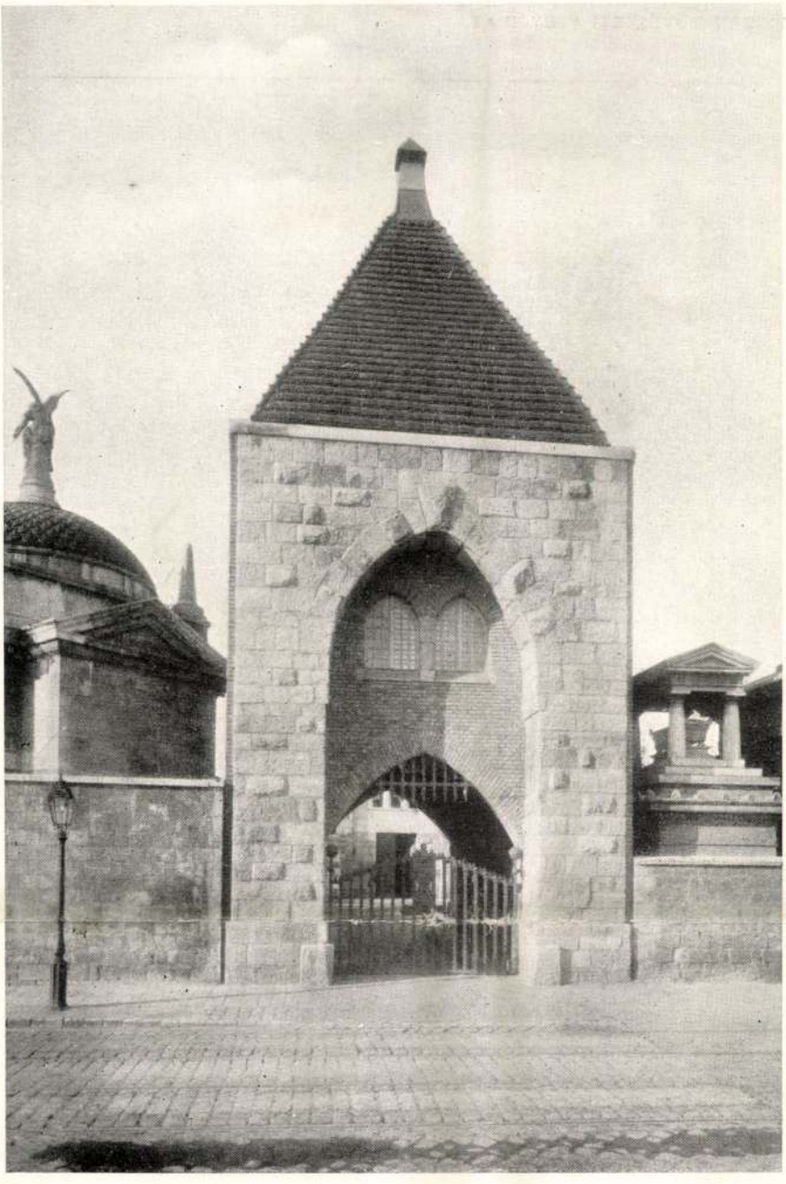

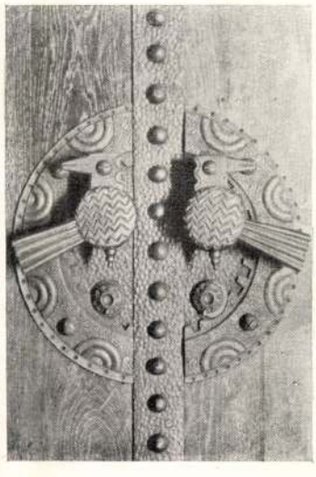

A RÉGI ZSIDÓ TEMETŐ BEJÁRATA
LAJTA BÉLA

KOVÁCSOLT VASRÁCS (ZSIDÓ TEMETŐ) LAJTA BÉLA

KOVÁCSOLT VASKAPU RÉSZLETE LAJTA BÉLA

100

Lajta Béla

15. p. Bródi József család síremléke. A budapesti Salgótarján-utcai temető halottas háza (1908) reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 p.

1781.

Lajta Béla

16. sz. Parisiana mulatáhely homlokzata. Budapest, Paulay Ede utca 1908. Lebontva 1962. Szövegbenyomott reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

1791.

Lajta Béla

17. sz. Iskola épület alaprajza. A földszint tejrve. egész táblás reprodukció,

18. sz. Az iskola homlokzata, egész táblás reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz.

1811

Lajta Béla

19. sz. Az iskola épület portál reliefjei;

20. A lenti épület interiőrje: mövegbenyomott kép.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest. 1969
1-2 sz. 182-183 l.

Lajta Béla

21. a- és b. ábra: a- b pesti Könyvtár versenypályázati terve 1910-1911. Földszint és emeleti alaprajz. Szöveghbenyomott reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 p.

184 p.

105

Lajta Béla

22. sz. A Fővárosi könyvtár hamlokzat terve;

23. sz. A főhomlokzati tervnek egyváltozata. Szövegbenyomott reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

1851.

Lajta Béla

24. sz. „Lotos" rendeltetésű épület. Martinelli tér 5. sz. Budapest, V. ker. 1912. egész táblán reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajla. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2. sz.

1871.

107

Lajta Béla

25. sz. Szabolcsi Miksáné siremléke; Budapest, a Rároshereztúr-i izr. temetőben, 1912. szövegbenyomott reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest. 1969

1-2 sz.

189 f.

Lajta Béla

26. sz. A Nemzeti Színház pályázati terve, 1912. zöldes benyomott reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajos. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2. sz.

1911.

Lajta Béla

27 sz. A művész műterme; Budapest, XIV. Ilka utca 49 sz., 1912. Az épület 1944-ben bombatámadás áldozata lett; egész táblán reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest. 1969 1-2 sz. 1931.

Lajta Béla

110

28 sz. „Sába királynő"; az első felvonás" díszletének makettje, 1913; szövegbenyomott reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

1941

111

Lajta Béla

29 sz. „Sába királynője"; a második felvonás díszletének maketje; szövegbenyomott reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

1951

Lajta Béla

Többekkel együtt a Werkbund (1907) magyar részvevője.

Ernyey Gyula: Magyar design; Ipari Művészet, 1969. III. 13. l.

Sajta Béla

műve 1912-ből a Rákóczi uti Gáz-
művek épületét.

Tóth Endréné: Budapest Enciklo-
pédia, Budapest, 1970.

2531

Lajta Béla

A Belvárosban a /Martinelli téren/ szépen helyreállitott Rózsavölgyi ház, -"a modernek előfutárának"- Lajta Bélának köszönhető.
Frank János: "A Pasaréttől a Muzeum kávéházig" c. beszámolójában emliti meg ezt az épületet, a Bauhaus, a huszas és harmincas évek modern épitészete elődjeként.
A Budapestre érkezett svájci, Urs Graf épitőművész, a WERK c. épitészeti és művészeti folyóirat munkatársát, a Bauhaus épitkezés tanulmányozóját kisérte végig a városon Frank János.
Élet és Irodalom, B p. 1972. juli. 15
XVI. évf. 29. sz. 12. lap.

Layka Béla

Elek Artur cikke róla – említve

Marianna D. Birnbaum: Elek Artúr pályája
Bp. Akadémiai Kiadó 1969 126. old.

Lajta Béla

kiemelkedő műve a Csesti Dózsavölgyi ház, mely a bécsi Hoffmann „négyszögesítő" irányzatának szellemében valósított meg.

Rheims Maurice: L'art 1900 ou le style Jules Verne, Paris, 1965.

181

Lajta Béla

építész tött vidéki és fővárosi alkotását

műemlékké nyilvánítottak
(Interjú Merényi Ferenc OMF igazgatóval és dr Baracza Géza osztályvezetővel)

Legyen közügy a műemlékek védelme (G. Szabó László)
(Életképek - interjú)

Magyar Hírlap, 1968 augusztus 25. 13 l.

Lajta Béla

~~Major Máté~~

A magyar szocialista építészet előzményeiként említi a honi szecessziós építőművészetet, Lechner Ödönt és különösen Lajta Bélát.

Az utóbbinak három művét emeli ki:

Vas utcai Kereskedelmi

Rózsavölgyi ház /Szervita tér/

Erzsébetvárosi bank /Rákóczi út/

Kiemeli a népi művészetből transzponált motívumokat.

Major Máté: Az építészet uj világa, magvető, 1969, 78. 1.

Lajta Béla

A Kultuszminisztérium tervpályázatán. III. díjat kapott (eml.)

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

355 old

Lajta Béla

hűvei 1900-1904 között: Báró üzlet berendezése; szirmai kis kastély; Völgy utcai villa (eml.)
halonyai villa (1905-1908) eml
Vakok Háza " — " "
1920. okt. 12-én halt meg egy bécsi szanatóriumban

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

27, 30, 31 old.

Lajta Béla

Faragott fatáblák (2 rajzó)
1901-ben itthon telepedett le, de sokat utazott az országban, főleg Felvidék, Erdély
1904-ben avatták fel a terve alapján épült füzeltóláktanyát Zentán (ecul.)

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

27 old.

Lajta Béla

Berlinben hesselnél, majd Ihnénél dolgozott. Londonban Richard Norman Shownál mint külső munkatárs dolgozott

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970.

26 old.

Lajta Béla

A lipótvárosi templom pályázatára
I. „a Kossuth mauzóleum"
II. díjat kapott

Vámos Ferenc : Lajta Béla
Bp. 1970

20 old.

Lajta Béla

Kombinált szekrény (terv)

Vámos Ferenc: Lajta Béla

B/1. 1970 14old.

Lajta Béla

A Tanácskörtársaság alatt
műegyetemi tanársá nevezték ki.
1910-12 között Bp. „Törvényhatósági
bizottsága" tagjává választották
1911-ben megbízást kapott a Fővárosi
Körystás tervezésére
Vámos Ferenc: Lajta Béla

Bp. 1970

32 old.

Lajta Béla

Résztvett a Kossuth mauzóleum terveinek pályázatán (Lássai: Teles Ede és Tóth István) 1901-ben (sepró)
Nem került kivitelezésre

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

51-53 old.

Lajta Béla

Részt vett a Gehért szobos terv-pályázatán (1900) majd a Vörösmarty - szobos tervpályázatán (1901-1902) Előbbi terv elveszett. Utóbbi sól repró/

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

50-51 old.

Lajta Béla

Bárd Ferenc zenemű kereskedésének belső berendezését tervezte (1900) a Kossuth Lajos u. 4 sz. alatt (5 sepró) ha már csak egy asztal és két szék van meg az üzletben

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Bp. 1970

44-49 old.

Lajta Béla

Résztvett a Tőrsde tervpályázatán (1899). A terv elveszett. Valószínűleg - részben - Londonban

Kézirattal (eml.)

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Bp. 1970

42 old.

Lajta Béla

Lipótvárosi zsidó templom terv pályázatára (1919) London bál küldte haza tervét. (2 sepró) A templom nem épült fel

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

41-43 old.

Lajta Béla

Sába királynője c. opera díszletei
(1914-15, 5 szepró)
Erzsébet emlékmű terspályázata
(1916, 6 sepró)

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

288-296 old.

Lajta Béla

Elszegényedett beteg kereskedők otthona XIV Amerikai út 57 sz. (1913-14 repró)

Pesti Zsidó Hitközség Alapítványi Gimnáziuma (1913-14) XIV. Abonyi utca 7-9. ha: Radnóti Miklós Gyak. Gimn. (7 sepró)

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Bp. 1970

283-288 old.

Lajta Béla

Klein Nándor sírboltja (1912, vegyes)

Síremlék részlet (vegyes)

Fővárosi Kömpitás épületének tervpályázata (1911–14): 13 rajz, vegyes

Elapgott szakok otthona (1913–14, vegyes

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Bp. 1970

266–81 old.

Lajta Béla.

Mezey család sírenléke (1913, repró)
A szabadsághaz honvédeinek
sírenléke a vákaskeresztúri zsidó
temetőben (1912, repró)
Sírenlék a vákaskeresztúri zsidó
temetőben (repró, 1912)
Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

263-65 old.

Lajta Béla

Síremlék terv / 1912, rajzó /
Lukács Zigmond síremlékének
terve (1912, rajzó
Lukács Zsigmond síremléke (1912, rajzó

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970.

258-262 old.

Lajta Béla

Káldor Lacika síremléke (1912, repró)

Deutschné Stauber Borbála " (repró)

Gavorsdiai Sváb család sírboltja (1913, 2 repró)

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Bp. 1970

256-57 old.

Lajta Béla

Budai zsidótemplom terspályázata
(1912, rajz, szepró)
Kudelka síremlék (1912, szepró)
Mándy Ignác " " — "
Herman Lipótné " 1913 — " -
Vágó József építész apjának) síremléke
(szepró)
Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

252 - 255 old.

Lajta Béla

Résztvett a Nemzeti Szinház I. tervpályázatán, s IV. díjat kapott /szepró/

Később a szűkebb körű pályázatom is indult, de nem kapott díjat.

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Bp. 1970

229 old.

Lajta Béla

VIII. Nejszinház u 19. sz. bérház (1911, 2 repró)

V. kartinelni tél 5 sz. üzlet- és bérház (1911, 8 repró)

Erzsébetvárosi Bank háza (1911, 7 repró)

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

202-219 old.

Lajta Béla

Kabalisi hiksáné sívemléke a rákoskeresztúri zsidó temetőben (1910, vegyes)
Steinert Zsigmond sívemléke (1911, vegyes)
Mezei sívemlék (1910, vegyes)

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

197-199 old.

Lajta Béla

Fővárosi Kereskedelmi Iskola (1909-1910) ha: Kéchenyi István Kőrgazdasági Technikum, VIII. Vasu. 9-11
41 repró

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

159-193 old.

Lajta Béla

Ravataloró a salgótarjáni úti
vidó temetőben (1908) 7 sepró.

Parisiana mulató (1908-1909)
ha: Thália Szinház, VI. Paulay Ede u
35. (5 sepró)

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

146 - 15 sold.

Lajta Béla

Bródi József sírboltja a salgótarjáni úti zsidó temetőben (1914 előtt, 4 repró)
Deutschné Bodánsky Hermina síremléke (1909, 3 repró)
Herzman Bertalan síremléke (2 repró)

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

138-144 old.

Lajta Béla

Greiner Emánuel családi
szimbolija (1907) a rákoskeresztúri
vidó temetőben (5 sepró/
Bronz keresztelőmedence isme-
retlen helyen (sepró, 1908)

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

135–138 old.

Lajta Béla

Dr. Gutmann Emil családi sírboltja (1907) a Kerepesi temetőben (sepró)

Schwarcz Lajos családi sírboltja (1907) a rákoskeresztúri izraelita temetőben (B sepró)

Vadnai Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

130 old., 131-134 old

Ritter Ignác építész

III. díjat kapott a
Szeretetház (XIV. Amerikai út 57)
pályázatán

Vámos Ferenc: Lajta Béla.
Bp. 1970

114 old.

Fejes Lajos építész

III. díjat kapott a
Szeretetház (XIV. Amerikai út 57)
pályázatán

Volmos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

114 old.

Vágó József építész

II. díjat kapott a Keretethár
(XIV. Amerikai út 57) pályázatán

Vámos Ferenc: Kajta Béla
Bp. 1970

114 old.

Vágó László építész

II. díjat kapott a kereteltház
(XIV. Amerikai út 57) pályázatán

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

114 old.

Zámbor építész

A szepik I. díjat kapta a
Szerencsetház (XIV. Amerikai ut 57)
pályázatán

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

114 old.

Bálint építész

Az egyik I. díjat kapta a szerepelhet / XIV. Amerikai ut 57) pályázatán

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

114 old.

Lajta Béla

I. díjat kapot a szeretetház pályázatán (1906-7) XIV. Amerikai út 57. ha: Orsz. Idegsebészeti Tud. Intézet klinikája (20 sepró/ Schmiedl Sándor és Fia cég pontálja (1907, eml.)

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Bp. 1970

114-130 old.

Lajta Béla

Hecht Jónás nagykereskedésének postálja (1906-1907) V. Szent István tér 15. (9 sepró)

Gries család sírboltja (1906-1907) a rákoskeresztúri vidó temetőben (10 sepró)

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Bp. 1970

99-107 old

Lajta Béla

Steiner Zsigmondné Leitersdorfer Sarolta síremléke a rákoskeresztúri zsidó temetőben (1906, szepró). Később a férj számára is megépítette még egyszer a síremléket.

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Bp. 1970

98-99 old.

Lajta Béla

Vakok Intézetének háza (1905-1908)
XIV. hexikói út 60 sz. /24 sepró/
ha hozgásjavító általános iskola
és nevelőotthon

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

81-98 old.

Lajta Béla

Ő tervezte a szlávnitzy házat Zentán
k.b. 1904-ben (eml.)
Résztvet a Kultuszminisztérium
tervpályázatán (1904, 3 sepkó)
halonyai villa (1905, 4 sepkó) XIV. Szoó
utca 5 sz.

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

72 - Sold.

Lajta Béla

I. díjat kapott a Kiskunhalasi Gazdasági Bank bérházának tervpályázatán (1903, eml.) és a zentai gimnázium pályázatán (1904, eml.)

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Bp. 1970

72 old.

Róna József

Lajtával közös művével szerepel az Erzsébet emlékmű pályázaton (1903, sept.)

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

64-71 old.

Lechner Ödön

Lajtával közös tervéczel szerepel a Pozsony: Posta és Távíró igazgatóság székházának pályázatán és a bécsi Gerngross áruház " /1902, rejtő, u.tóbbi. eml.)

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Bp. 1970

64 – 71 old.

Lajta Béla

Epstein Sándor síremléke a rákos-keresztúri zsidó temetőben (1903, repró)
Az Erzsébet emlékmű terpályázata (1903, repró)

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

68-70 old.

Lajta Béla

New-York kávéház forgóajtaját
tervezte (1903, eml.) A 20-as évek) ben
bontottak le
A bécsi Gerngross áruház pályázatán
Lechnerrel közös tervvel vett részt (eml.)

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

68 [illegible] old.

Lajta Béla

Pozsonyi Posta és Távíságazgatóság székházának terápályázata (1902, 6 szept.) technikai közösen készítette.
Áskádírok terve a szokoskeresztúr.
Zsidó temető sérére (1903, 2 szept.)
I. díjat kapott a pályázaton
Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

64-69 old.

Medgyaszay István

I. díjat kapott a Nemzeti Szinház

pályázatán /repró/

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Bp. 1970

238 old.

Lajta Béla

Schmiedl Sándor sírboltja (1902-1903, Rákoskeresztúri zsidó temető) repró/

Szirmai kastélyt Lechnerrel közösen tervezte. 1944-ben elpusztult /repró/

Vámos Ferenc: Lajta Béla.
Bp. 1970

62-63 old.

Lajta Béla

Zentai Lüzel Tószektás (1902-1903, 5 sepró/
Leitersdorfer Dávid és Ungár Teréz sírenlőke (1902-3, Rákoskeresztúr) 2 sepró/

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

60-61 old.

Lajta Béla

Résztvett az aradi ereklye-
mureum pályázatán (1901) de a
terv nem maradt fenn.
Fivére számára villát tervezett a
Völgy u 7. sz. alatt. ha sat néhány sé-
vatt meg (eml.)
Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

50 old.

Lajta Béla

Bútorokat is tervezett: Kéhajtós szekrény saját lakásában (1906)
Varok Intézetének berendezése;
Hecht Jónás cég raktárajtója;
Szeretetház Imaszobája; Vas utcai iskola; Parisiana; Surányi-Machlup család ihájának ebédlője.
Legtöbb bútora elkallódott

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

297old.

Lajta Béla

Adria Biztosító székházának terv-pályázatán résztvett (3 sepró, 1911)
A művész szabadi lakóháza és műterme XIV. Ilka u 49 sz. (1912, 7 sepró)
hagyat Kereskedelmi Csarnok terv-pályázata (1912, 2 sepró)

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

240 - 251 old.

Lajta Béla

1873 jan 23-án született Óbudán
Apja Leitersdorfer Dávid szabó-
mester. Nevváltoztatása 1907-ben.
A Pesti Főreáliskolában tanult
(1883-1891)

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

16 old.

Lajta Béla

A műegyetemen építészoklevelet kapott 1896-ban. Tanára volt Steindl és Hauszmann. Állami ösztöndíjjal utazott: Olaszo., Németo. Franciao., Angliao.

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

20. old

Lajta
építész

Dobos Lajos fotókiállításán
Lajta építészetéről készített fel-
vételek is szerepelnek.

Solymár István: Magyar müemlékek.
MÜVÉSZET 1970.augusztus - 32.lap

17

Lajta Béla

E szobor-csoport szerepel a Kallós Ede és Telcs Ede által tervezett Vörösmarty emlékműnél, ahol az a Szózatot énekli.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz.

1741

18

Lajta Béla

A három réteghez vezető lépcsőpor egységessé tette a művet; díszelemként a sír elé a mester kosfejes áldozati üstöket helyezett el.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 p.

174 p.

19

Lajta Béla

Oldal szegélyként – korlátszerűen

Hajdu megyéből ismert parazt eredetű sír-kopjafákat, a magyarok pogány korbeli emlékként.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

1741.

Lajta Béla

volt az első a magyar képzőművé-
szek között, aki bemutatta a magyar vidé-
ket, hogy helyszínen tanulmányozhassa
a magyar népművészet termékeit

Vámos F.: Béla Lajto.. Acta Historiae
Artium. Budapest, 1969. 1-2 p. 1761.

Lajtha Béla

Népművészeti tárgyak gyűjtését 1900-1901 években kezdte el, így megelőzte Bartókot és Kodályt. Bárdos Ferenc zeneboltjának megnyitását 1900-ban tervezte.

Vámos F.: Béla Lajtha. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2/2. 176 l.

Lajta Béla

Ez interieurnek jellegzetessége az „Art Nouveau" és a népművészet együttessége volt. Az utóbbira vonalkozólag Huszka gyűjteményére támaszkodott de felhasználta saját anyagát is.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz. 1771.

Lajta Béla

Alkotó tevékenységének 2-ik időszakasza 1903-ban vette rezdetét, amikor nagybácsijának Epstein Sándor siremlékművét tervezte. Ez alkalommal különféle motívumokat szerepeltetett.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historica Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz. 1771

Lajta Béla

A paraszti sírmotívumokat a rsidő hatszöggel vegyesen-keverten juttatta kifejezésre építészeti formákban. Továbbra is hasznosította alkotásaiban a népi elemeket.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

1781

Lajta Béla

Az előbb említettek figyelembevételével alkotta nénjének 1906 évből származó síremlékét (Steiner Zsigmondné) Két mestermüvét ismerjük még e korból.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

1781

Lajta Béla

E budapesti épületek egyike: a XIV. ker. Izsó utcai Malonyai Dezső ház, a másik a Vakok Intézete (ezidőszerint a Rokkant Gyermekek Otthona).

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

178

Lajta Béla

A Malonyai ház tervezetét 1905 május 23-án nyujtotta be, a második, a Vakok intézetét 1905. szept. 5-én. Végülis a módosított tervrajzot 1906. x. 13-án fogadták el.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 k.

1781

Lajta Béla

Az első tervben az „Art Nouveau" stílus fedezhető fel; a végső két házat mutat be; az egyik magyar parasztházhoz hasonlót, a másik nagy teraszos pergola szerű oszlopokkal.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz. 1781

Lajta Béla

1912-ben Malonyai eladta házát, az uj tulajdonos változtatott a tetőn. A három emeletes Vakok Otthona volt a mester első és legnagyobb műve.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 p.

1791

3c

Lajta Béla

1905 május 15-én terjesztette be tervpályázatát a bizottság elé; két egyéni stílus hatása mutatkozott meg azon: az angol Shaw-e és Saarinen Eliel-é.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 p.

179 p

Lajta Béla

1908 és 1911 között finn építészeti hatás mutatkozott meg egyes magyar építészeknél, jelesen Kós Károly, Gyögy, Dénes és Jánszky Bélánál.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 p.

1791

Lajta Béla

1905-ben mutatkozott meg először a mester alkotásainál a Saarinnen féle ablak - trapezoid és derékszögű négyszög alakban.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 k.

179 l.

Lajta Béla

Az angol Norman Rich. Shaw hatás a Vakok Intézetének oromfalón nyilvánult meg; az épület két tömbből áll az egyik a Mexicó-i utra a másik a Korong utcára néz.

Vámos F.: Béla Lajta: Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz. 182 l.

Lajta Béla

A torony egy gáthirus templomra emlékeztet; ugy külsőleg mint pedig az intériőrben népművészeti motivumok jelentős mértékben érvényesülnek; az építészeti elemek középkori stilushatásról tanuskodnak.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

182 l.

Lajta Béla

A Vakok Intézetének építkezését 1908-ban fejezték be; ez időszaka egybeesik építkeinek alkotásidejével; e művek közé tartoznak legjobbjaink azok, akik nép művészeti elemeket az építészet formanyelvébe integrálják.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 k. 1831

Lajta Béla

1907-ben alkotja meg Budapesten a Dá-
koskerepstup-i Zsidó temetőben Schwartz
Lajos családi sírboltját, mintául véve Ly-
kia, Paphlagonia sírok homlokzati megol-
dását

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae
Artium. Budapest, 1969. 1-2 p.

183 P

Lajta Béla

A 3 pár oszlop, melyek közepén a parkofág áll, az Art Nouveau hatása alatt leegyszerűsödik; az oszlopfőket ornamentumok díszítik, felhasználva a népműcészeti elemeket.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz.

184.

Lajta Béla

1908 és 1910 között valósult meg a Bródi család síremlékműve; ha stilusrokonságot keresünk, ugy azt az angol Stonehenge-ében találjuk meg.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 k.

184

Lajta Béla

Egy leegyszerűsített Art Nouveau stílusu körív négy hengeralaku oszlopon nyugszik, két félosszlop pedig félkörívben áll; azok veszik körül a szarkofágot.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

184 b

40

Lajta Béla

Az oszlopfőket sima, hatszögű motivumok, népművészeti elemek, mértani ábrák jellemzik, az emlékmű surokfehete fényesrecsipolt svéd gránitkőből épült.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 n.

1941.

Lajta Béla

A Gries család síremlékművét 1907-ben alkotta meg; az Art Nouveau stílusban épült pénzaboglya alakú kupolát hatszögű oszlokkal díszített csempe fedi.

Vámos F.: Béla Lajta: Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 p.

184 l.

42

Lajta Béla

A csempéket a Zsolnay gyár pállitotta; az emlékmű bejárata félkőríves a Kossuth Mausoleumhoz hasonlóan babérkoszorú díszítéssel.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 p.

1851

Lajta Béla

A bronz rapa, valamint a bronz karos gyertyatartók eltüntek az 1944-45-ös évek folyamán. Az interiört a kupolát, mint pedig a falakat - színes mozaik lap fedi.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 k.

1851

Lajta Béla

A falat borító mozaikok közül kettőn ovoszlánt, és a lekeritett sarkokon pálmafát láthatunk; az ősimítosz szerint a pálma a feltámadást jelképezte.

Vámos F.: Béla Lajta: Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

1851

Lajta Béla

Az interiőrt a kupolába vágott kis ablakok világítják meg; a festett üvegen a felkelő nap, vonuló madarak szerepelnek a megújulást – életvéget szimbolizálva.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 k.

1869

46

Lajta Béla

1908-ban építette a budapesti Salgótarján-úti, zsidó temető halottas házát. Két oldalról közeli thető meg az épület, melynek két homlokzata faragott kő és fehér márvány.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

1861.

Lajta Béla

A kocka alaku halottashóz tetején egy félgömbszerűen kiképzett kupola nyugszik, melyet égetett fehér csempe borit; a kupola maga a vizszintes tetőre épült

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 k.

186 A

48

Lajta Béla

A Gries síremlékmű valamint a Salgótarjáni halottaskóz a Parisiana mulatóhelyel együk jelentik a mester harmadik periodusához vezető átmeneti időszakot.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1909. 1-2 p.

1861.

Lajta Béla

A Parisiana épület (Paulay Ede utca 35: p. legutóbbi évekig a Jókai szinház otthona volt, 1955-56-folyamán a hom-lokzati részt átépítették, majd 1962-ben lebontották.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz. 186 l.

Lajta Béla

Ez épület tervrajzát jóváhagyás végett 1908 október 28-án nyujtotta be. Az eredeti és a végleges terv közötti különbség csupán az elsőn ábrázott homlokzati hold, két fa közzé ékelve.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz. 1861

Lajta Béla

57

A homlokzati részt három tengellyel képezte; a felső emeleten, a sima mázvány felületen, 3 keskeny ablak látható, míg a két oldal tengelyén egy-egy 80 cm négyszögu ablaknyílás

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz.

1861

52

Lajta Béla

A párhány kosorút gazdag, díszítő elemekkel látta el Maróti Géza bronzlemezeken kidolgozva. A homlokzati rész emlékeztet a londoni Whitechapel Art Gallery-re (1897-98)

Vámos F.: Béla Lajta Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

1861

Lajta Béla

Azonfelül még hasonlatosságát fedezhetünk fel Endell August Elvira Studiójáéval is (München, 1897-98)

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium Acad. Scient. Hung. Budapest, 1969. 1-2 p.

186 f.

Lajta Béla

tervezte a budapesti Rákoskeresztúri temető Szabolcsi Miksáné síremlékét, egy római parkofágra emlékeztető kivitelezésben valósította meg elgondolásál.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium Acad. Scient. Hung. Budapest. 1969. 1-2 p.

1961.

Lajta Béla

E mű jellemzője a homlokzatból kiemelkedő félpillér, ami a mestek többi alkotásaiból is ismert, különösen pedig a Vas utcai iskola épületénél.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 k.

188 l.

56

Lajta Béla

E megoldás perepel azonkívül még az Adria Biztosító Társaság, a Kereskedők Háza, valamint a Rákóczi uti épületnél.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

188 l.

57

Lajta Béla

1907-ben hirdettek meg a bpesti Menhely építésére vonatkozó versenypályázatot, amiről is a mester benyújtott tervével első díjat nyert és megbízást kapott az építkezésre.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

1881.

Lajta Béla

Kettős pórnyal, „E" alakban tervezte az épület alaprajzát, mely a homlokzattal együtt az angol Shaw Rich. Norman hatására mutat.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 p.

1881

Lajta Béla

A mii kiemelkedő jellegzetessége az ötrészes homlokzat felső részére épitett négy tengelyes kockaforma, melynek fő-tengelyét egy háromszögű oromfal koronázza.

Vámos F. Béla Sajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz.

188 l.

Lajta Béla

A főbejáratot egy mesteri módon képzett egyiptomi portico alkotja; a lépcsőház díszítésénél népműcészeti elemeket használ fel.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz.

1881

Lajta Béla

Lechner Ödön után a mester volt az első, ari nagyméretű magyar népi motivumokat alkalmazott díszítésként: a fő homlokzati részen egy parant ház oromfalát is szerepeltette.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz.

1881.

Lechner Ödön

utón Lajta Béla volt az első, aki magyar népi motivumokat alkalmazott dizitésként.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 p.

188 f.

Lajta Béla

A főtengely oromfalába mélyesztett félkörives fülkébe fa helyett Telcs Ede Mózes szobrát helyeztette el, amivel az épület magyaros jellegét óhajtotta kifejezni.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 p. 189 p.

Lajta Béla

A menhelyet 1911-ben avatták fel. 1899-ben tervezte a bpesti Zsinagóga hatszögü alaprajzát, melyen, itt ép ugy mint többi müveinél észlelhető a mester szimbolumokat alkalmazó irányzata.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz. 189 l.

Lajta Béla

A budapesti Vas utcai kereskedelmi iskolának felépítésére vonatkozóan a fővárostól megbízást kapott; a mester 1909 szept. 21-én jóváhagyás végett benyújtotta terveit.

Vámos F.: Béla Lajos: Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2/p. 189p

Lajta Béla

A végleges tervet a bizottság 1910 áprilisában fogadta el és 1913 január 22-én engedélyezték az iskola épület részleges felhasználását.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 k.

1894

Lajta Béla

A telek alaprajzát „L" alakban tervezte, trapezoid formában, 48 szélesség és 70 m. mélység méretben. Ez iskola épület talán az első volt Magyarországon, amelyet nem négyszög alakban alkottak

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz. 189 l.

Lajta Béla

A Rák utcára való tekintettel a mester az épitmény központi homlokzat részét 3.40 méterrel vonta hátra, amivel az osztálytermek nagyobb megvilágitását óhajtotta elérni.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz. 189 p.

Lajta Béla

A Vas utcai iskola szerkezeti és homlokzati rész feldolgozását illetően hasonlatosságot fedezhetünk fel Behren Péternek berlini A.E.G. társaság turbina gyártó üzemével.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz.

1901

Lajta Béla

Érdeme, hogy az ornamentirát építészeti elemként használta fel – a „l'art pour l'art" elmélet mellőzésével; igyekezete volt, a népi szövő, faragó, fazekas művészet elemeit egy egységbe tömöríteni.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1–2 sz. 1901.

70

Lajta Béla

Ez irányzat 1906-07 között mutatkozott meg; így például a Hecht nagykeresredés portáléjánál, valamint a Vakok Intézetének gazdag díszítésénel. Először a Deutsch-Bodánszky család síremlékénél.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz. 190 l.

71

Lajta Béla

A Vas utcai iskola bejáratának paneljein az épület rendeltetését hangsúlyozta, a reliefeken a kereskedelem-ipar-közlekedés funkcionális elemeit ábrázolja.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz.

1901.

Lajta Béla

Szimbolikát keresó képzelet világa alapelvként mutatkozik meg paneljein vagy akár alkotásainak egyéb felületén; mindenhol az épület vagy mű rendeltetését óhajtja kidomborítani.

Vámos F.: Béla Lajka. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 k. 19 l.

Lajta Béla

Így például a Menhely otthona volt az öregeknek és betegeknek – szimbolirájával a rendeltetést juttatta érvényre. Továbbá, hasonló szellemben alkotta meg egyéb műcsit mint például a Gries-féle síremléket.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz. 190 l.

Lajta Béla

74

A Zsidó Stalottashózat, a Parisiona mulatóhely homlokzatát, a Bórd zenemű kereskedést, a Kossuth Mausoleumot, az Erzsébetvárosi Bank poneljeit ily sellemben valósította meg.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969.

1-2 p.

190 l.

Lajta Béla

A budapesti Zsinagóga alaprajzán, melyet Londonból 1899-ben rüldte el; a Zenta-i tüzoltó állomásén, melynek tetején egy kukarekoló hakas áll-e zimbolikát látjuk érvényesülni.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

190 l.

76

Lajta Béla

A csucspontot azonban a Vas utcai iskola bejárati paneljein értel; az 1911-ben megvalósult alkotásának europai jelentősége kiemelkedő volt.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

1901.

77

Lajta Béla

Képzeletvilága – gondolkodás módja; tevékenységére ható ösztönző erőről szómol be egy bécsi folyóiratban 1911 decemberében közzétett cikkével.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969.

1–2 sz.

1911.

78

Lajta Béla

A közlemény a „Bildende Künstler" folyóiratban jelent meg, amelyben elismeréssel adózik Lechner Ödön művészetének.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

191 l.

Lajta Béla

1911-ben tervezte a Csesti Martinelli tér, Rákóczi ut és Népszínház utcai lakóházakat. A két első épülettel azok kettős rendeltetését óhajtotta kifejezésre juttatni.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 n.

1921.

Lajta Béla

A Martinelli téri épületet négy tengelyes elgondolásban tervezte, az alsó emeletet üveg felülettel, hétféle típusú ablakokkal, melyeket elliptikus keresztmetszetű oszlopokkal választ el egymástól.

Tóth F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 p.

1921.

Lajta Béla

Ez oszlopokat pirógránittal fedte be és felületük sima, minden díszítés nélküliek. A harmadik és negyedik emelet, valamint az udvari front hamlokzatát fehér csempékkel borította be.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 m.

192 p.

82

Lajta Béla

Az ötödik és hatodik emeleti, ugyancsak pirógránittal fedett párkány kozorún mértani ábrákat alkalmaz, amelyek ugy hatnak, mint népművészeti himzések.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz.

194

Lajta Béla

A Fővárosi Könyvtár és Kulturális Intézet felépítésére kiírt verseny tárgyalás ideje 1910 második felére jelöltetett meg; határidőt 1911. V. 8-ra tűzték ki.

Vámos F.: Béla Lajta, Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 p.

1951

Lajta Béla

Az döntést a bizottság 1911 junius 21-én hozta meg. A 17 benyujtott pályázat egy négyszögletes épület tervét hartalmazta, így Menyhérl Miklós és Rerrich Bélaé is.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz. 1951.

Lajta Béla

Terve a 17 közül volt az egyetem, mely nem egy négyszögletes épület felépítését vette tekintetbe, figyelembevéve annak funkcionális rendeltetését.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 k.

1961.

Lajta Béla

1910 okt – 1911 őszéig bekapcsolódott tervekben megnyilvánuló funkcionális elgondolás megelőzte Gropius Fagus Művek tervrajzaiban foglalt koncepciót.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 k.

1961.

Lajta Béla 87

A Bécsben 1911. év folyamán megjelent Bildende Künstler című folyóirat 12 számában elismeróen nyilatkozott Lechner Ödön alkotó tevékenységéről.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 p.

1961

88

Lajta Béla

Müvei bár sok tekintetben közös vonást mutatnak fel – eltérnek a korabeli külföldi építészek alkotásaitól

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium Acad. Scient. Hung. Budapest, 1969. 1-2 p.

1971

Lajta Béla

A tanulmány során közzétett fehér fekete fényképreprodukciók:

1. sz. A. Bárd Zenemű kereskedés / Bpest, Kossuth Lajos utca 4. sz. / interiör 1900. Szövegbenyomott.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz. 1641

Lajta Béla

90/a

2 p. A Bárd Zemű kereskedés: asztal és szék, 1900. Szövegbenyomott reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 p.

165 f

Lajta Béla

90/b

3. p. Kossuth Mausoleum makettje
4 p. Epstein Sándor siremléke;-
1903.; mindkettő növegbenyomott reprodukció.

Vámos F.: Lajta Béla. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 p. 166-67 l.

Lajta Béla

5. sz. Vakok Intézete /: Ezidőszerint a Rohkant Gyermekek Otthona :/ Mexikói út, Bpest :/ A hamlokzati rész első tervezete. 1905. Szövegbenyomott reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

168 l.

Lajta Béla

6. p. A Vakok Intézetének főhomlokzati részének egy részlete. (1905-1908)
Szövegbenyomott reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajos. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 p.

1691.

Lajta Béla

7. sz. A. Gries család sírboltja a Rákoskeresztúri izraelita temetőben, Budapest, 1906-07. Szövegbenyomott reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

1701.

Lajta Béla

8. sz. A Gries család sírboltjának kupola részlet belső kiképzése: arany mozaik, szövegbenyomott reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 sz.

171 f.

Lajta Béla

9 sz. Greiner Emánuel csalad sírboltja; a bpesti Rákoskeresztúri izraelita temetőben: 1906.; szöcegbenyomott reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz. 173 l.

Lajta Béla

10. k. Hecht nagykereskedés portálja /: eosin és réz :/ Budapest, Kent István tér 15. 1906-07. Kövegbenyomott reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 k.

1731.

97

Lajta Béla

11 sz. A Vakok Intézete (Egidőszerint Idegsebészeti Klinika (Amerikai út) 1907-08. Szövegbenyomott reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz.

1741

Lajta Béla

98

12. p. A budapesti Izraelita temető halottasháza a Golgótarjóni úton 1908. egész táblón reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 p.

1758

Lajta Béla

13. sz. A Salgótarjáni halottaskóz bronzkapuja;

14. sz. A fentimű kupolarész belső kiképzése; szöveg benyomott reprodukció.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 sz.

1771.

Lajta Béla

Életének javarészét ugyanban szülővárosában, Budapesten töltötte el. Művészeti tevékenységét három szakaszra bonthatjuk.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1909. 1-2 sz. 164 l

Lajta Béla

Az első periódus 1900-tól 1904-ig terjed, a második 1904-től 1908-ig míg a harmadik 1914 vagy talán belegsége kezdetéig 1917-ig. 1920. okt. 12-én hunyt el.

Vámos F.: Béla Lajta: Acta Historiae Artium. Budapest, 1969 1-2 k.

164 l.

Lajta Béla 7

egyes művépeti fázisainak magyarázatarép hivatkozott Lechner Ödönnel együtt az 1900-14 közötti időpakban érvényesült angol hatásra.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 p.

1681.

Lajta Béla

Lechner Ödön, Messel Alfred és Norman Rich. Shaw gyakorolták hatást művészetére. A korai 1900-as években alkotott műveinél felismerhető az „Art Nouveau" jellege.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2k 173l.

Lajta Béla

1902-03 között alkotta meg Schmidl Sándor mauzoleumát; a Szirma községbeli (Borsód megye) kuriát. (1944-ben megsemmisült).

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historica Artium, Budapest, 1969. 1-2 k.

1731

Lajta Béla

Lechner Ödönnel közösen tervezett pozsonyi postahivatal épülete hírt pályázattal első díjat nyert 1903-ban

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 p.

Lajta Béla

Az 1903-ban tervezett Zenta-i (ma Jugoszlávia) tűzoltó állomás épülete magán viseli technikai. Ódon műemléki stílusát.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 k.

1731

Lajta Béla

Fiatalabb éveiből kármazó mester-
műve, melyet Teles Ede és Tóth István-
nal együtt közösen tervezett, sohasem jutott
kivitelezésre; e mű a Kossuth Mausoleum
volt.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae
Artium. Budapest, 1969. 1-2 k. 1731.

Lajta Béla

Az 1902. III. 15-én közölt minősítés alkalmával a zsüri a mesterneh Kossuth Mausoleum tervével csupán a 2-ik díjat juttatta, ami a sajtóban megütközést keltett.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 k. 173 l

14

Lajta Béla

A Mausoleum építészeti funkcióját 3 rétegben valósította meg; az elsőt, a központit azzal, hogy egy szénaboglya szerű formát a sírbolt felett helyezett el.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 p.

173 p

15

Lajta Béla

E formát 4 félkörives boltozat tartotta fenn, amelyek bár román stílusuak, de az „Art Nouveau" szellemében leegyszerűsítettek.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 p.

1731

Lajta Béla 16

A második réteg maga a sírbolt; a harmadik pedig a terasz, amelyre Dossuth lépett férfiak és nők csoportjától körülvéve.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 p.

1741

Lajta Béla

Később néhány Északafrikai várost is felkeresett, Spanyolországba is ellátogatott, végül 1898-1900 között Londonban található őt Rich. Norman Shaw társaságában.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium. Budapest, 1969. 1-2 k.

1641

Lajta Béla

Itáliai utja után másfél évet Messel Alfred társaságában Németországban töltött el, majd Franciaországban tett röputagást, a Loire völgyében is.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 k.

1641

Lajta Béla

1895-ben nyerte el a b-pesti Műegyetem építészeti ohlevelét; tanárai között Steindl Imre szerepelt, ki nagy hatással volt őrcá. Egyetemi évei után Olaszországba utazott.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 s.

1641

Lajta Béla

Született 1873, meghalt 1920. Budapesti építészeti tevékenysége a század elsi évtizedére esik; neve kutföldön nem ismert, Magyarországon csak alig tudnak róla.

F. Vámos: Béla Lajta. Acta Historiae Artium Acad. Scient. Hung., Budapest 1969. 1-2 sz.

1631

Lajta

... miért utazott, a fiatal Le Corbusier 1905-ben Olaszországból Budapestre, a Postatakarék életének negyedik, az Iparművészeti Múzeum hárának... kilencedik évében s Josef Hoffmannhoz Budapesten át Bécsbe? Lajta ekkor még pályázatokon verekedett érvényesülésért s 1905-ben éppen csak megkezdte a Vakok Hárának tervezését. Alig cáfolható, hogy Lechnernek ekkor európai hírű műveit akarta a fiatal... Le Corbusier megismerni...

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Irás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 112. l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

LAJTA BÉLA

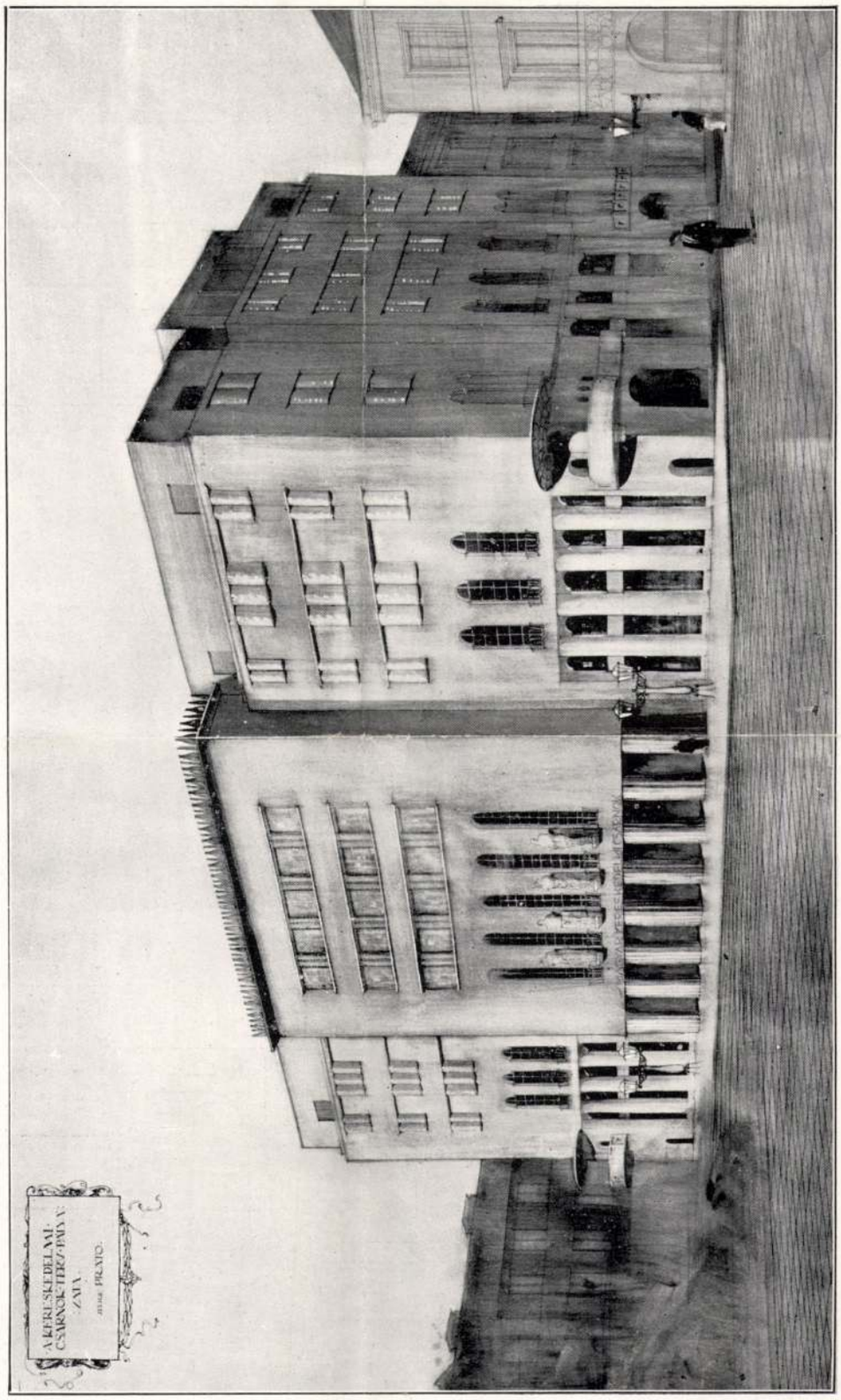

MEGVETT TERV

TÁVLATI KÉP

Lajta Béla

LAJTA BÉLA

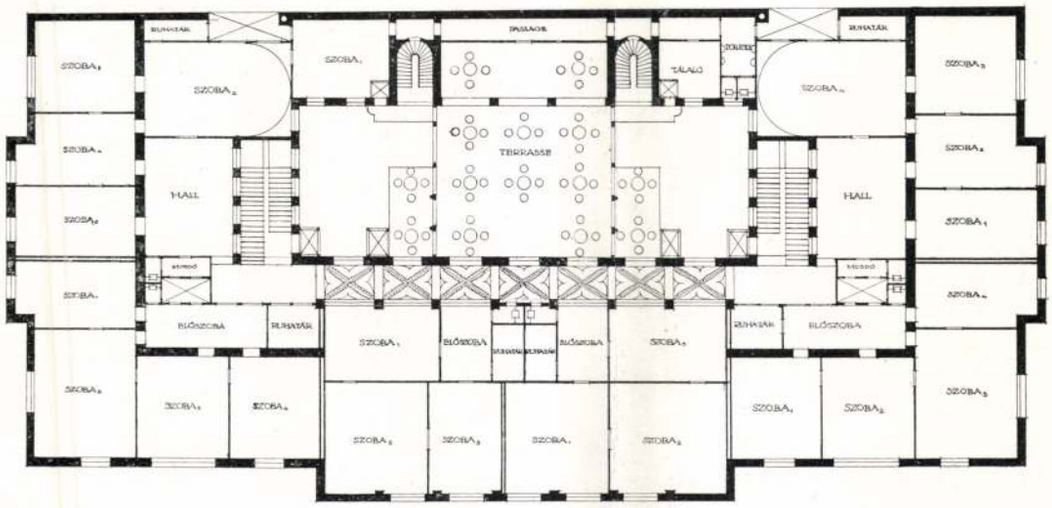

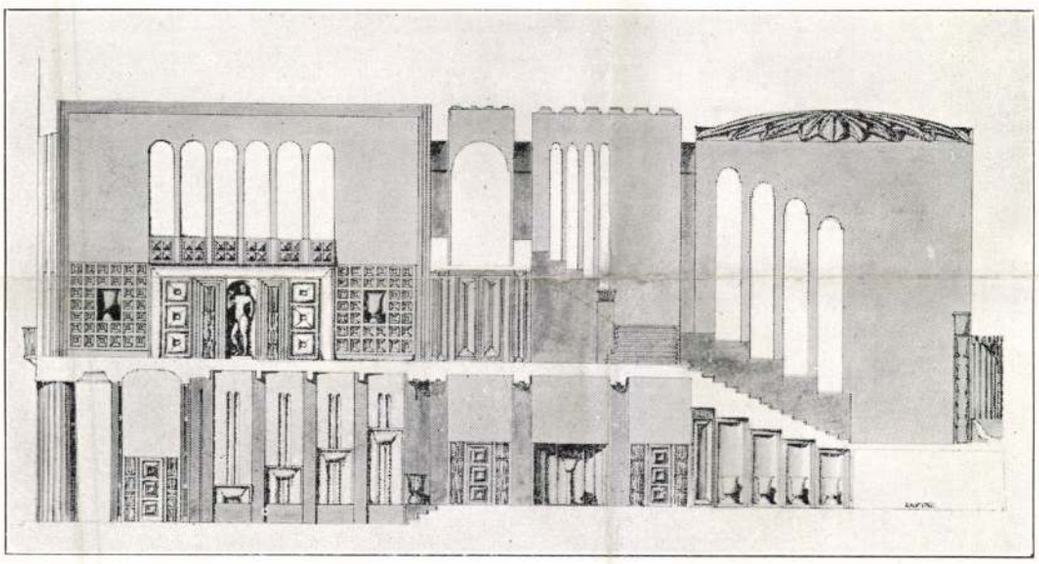

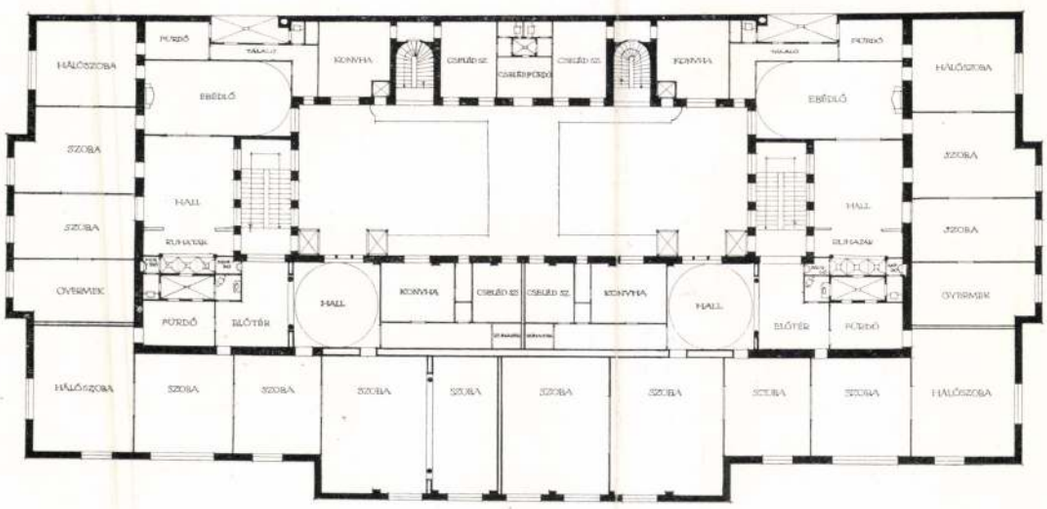

MEGVETT TERV

II. EM. — METSZET — III. EM.

Magyar Kereskedelmi Csarnok
tervpályázata

LAJTA BÉLA
BUDAPEST

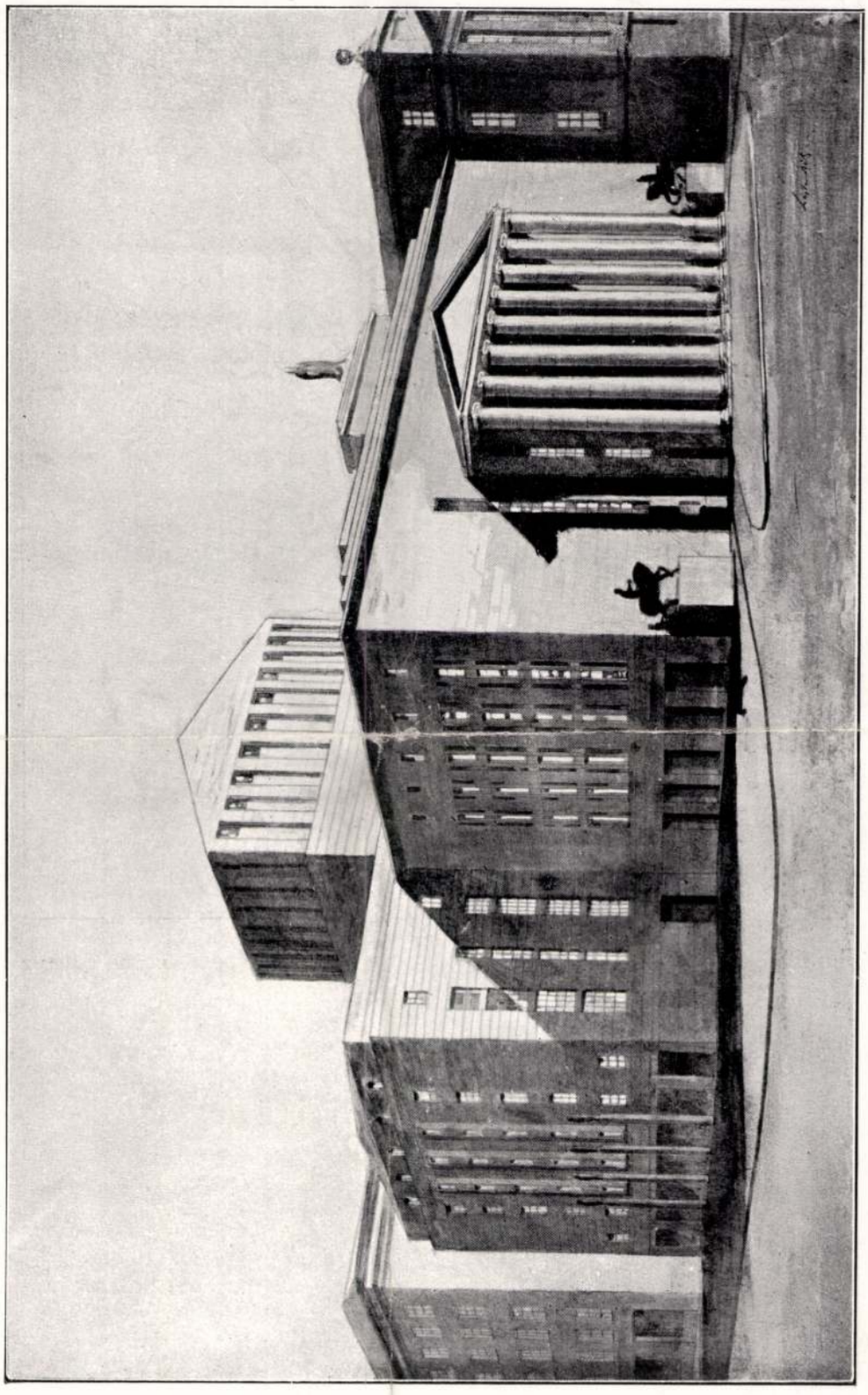

TÁVLATI KÉP

IV. Díj

A budapesti Nemzeti Színház
központi épülete

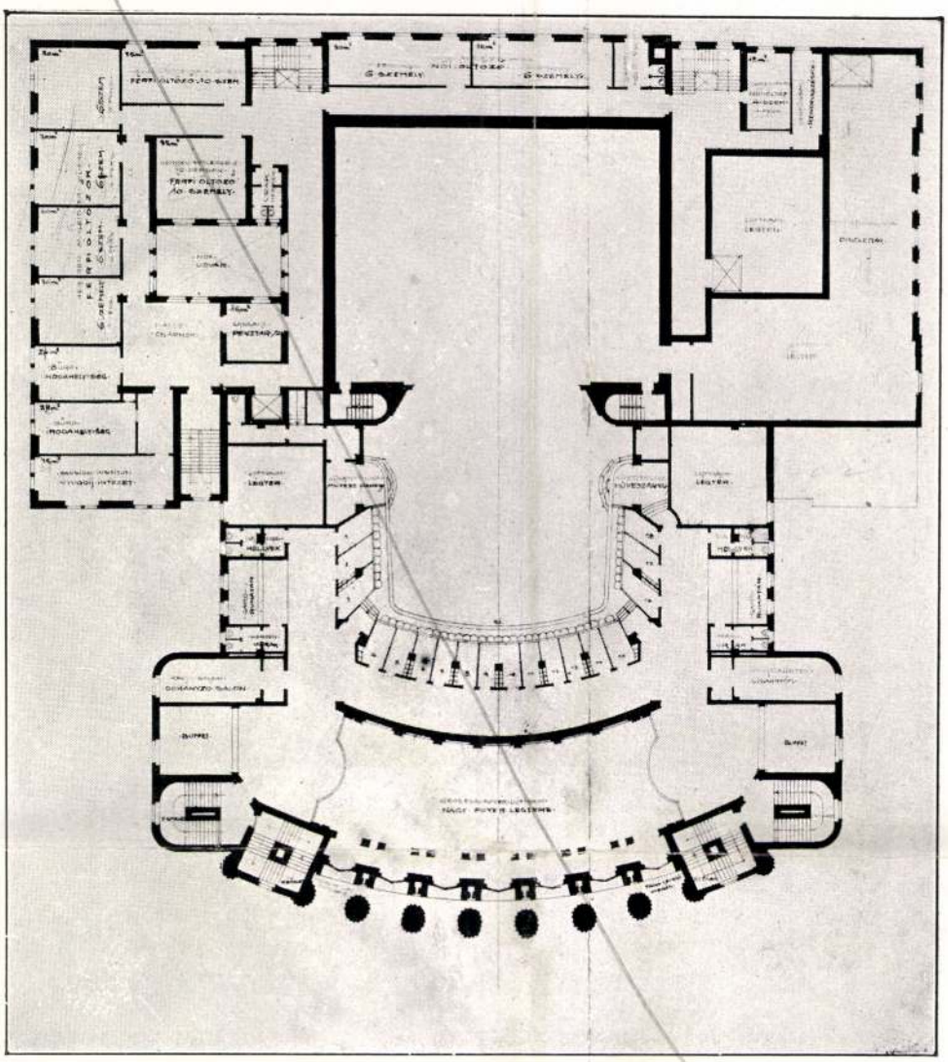

TÖRY EMIL ÉS POGÁNY MÓRIC BUDAPEST

III. DIJ

I. EM. ALAPRAJZ

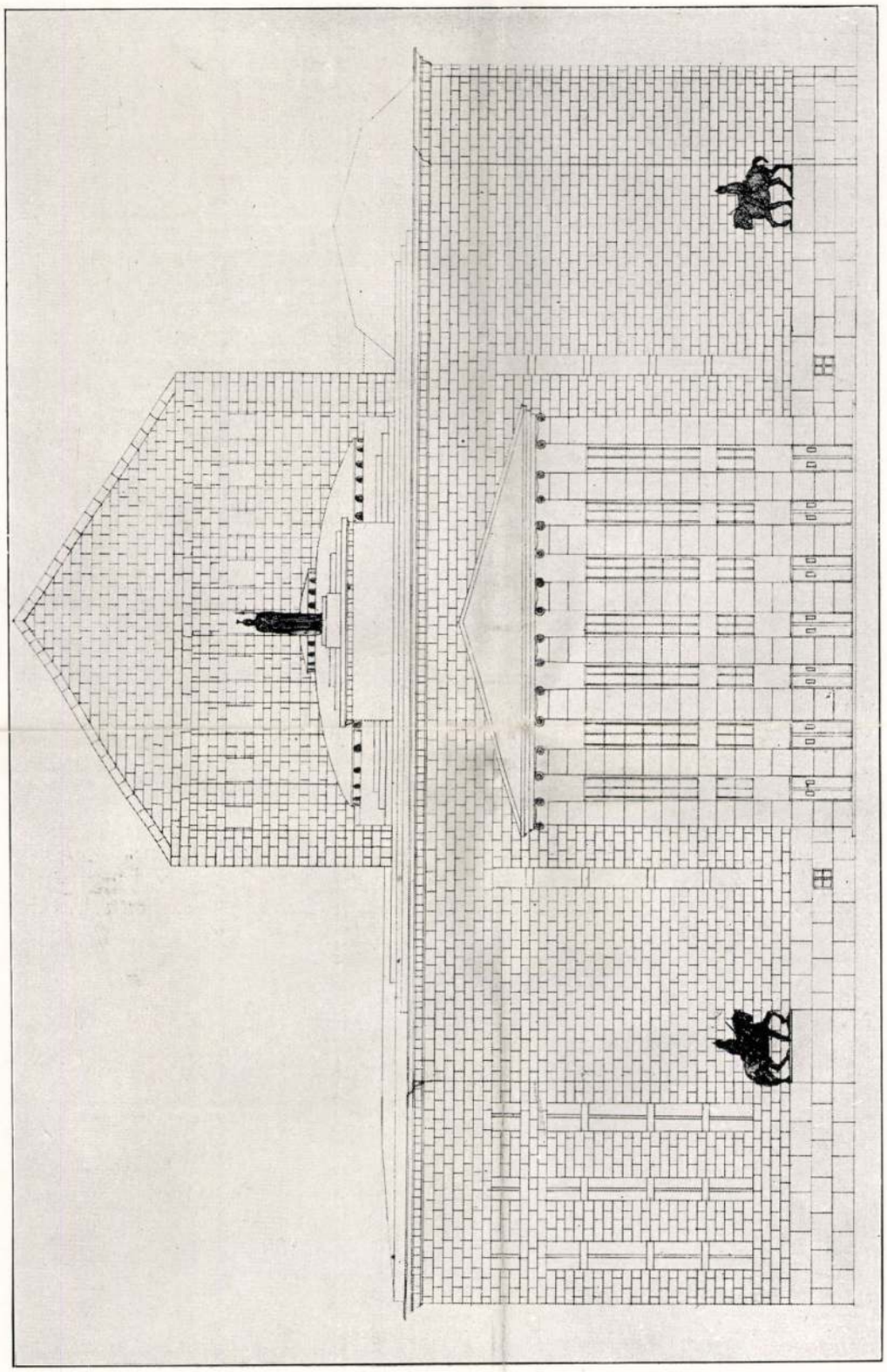

FŐHOMLOKZAT

LAJTA BÉLA
BUDAPEST

IV. DIJ

LAJTA BÉLA
BUDAPEST

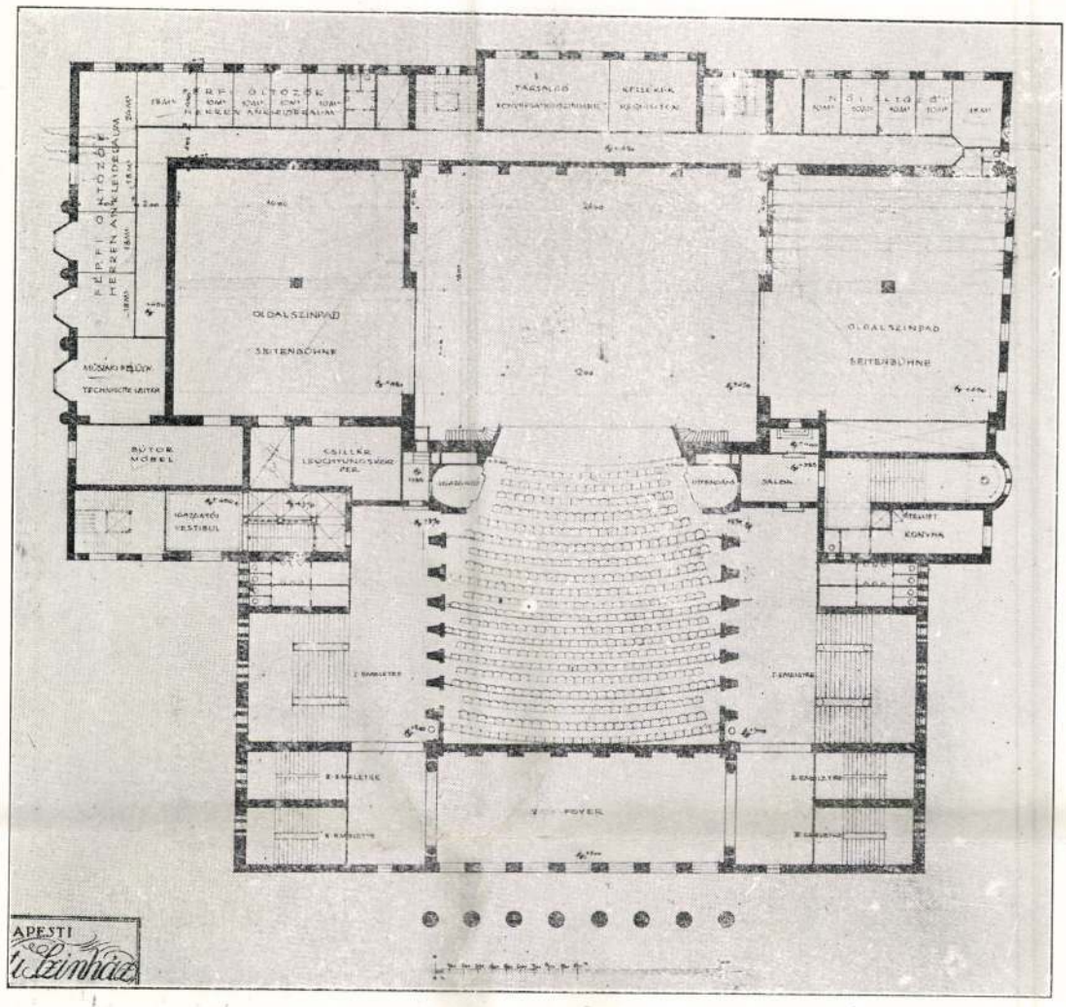

IV. DIJ

MAGAS FÖLDSZINT

LAJTA BELA
BUDAPEST

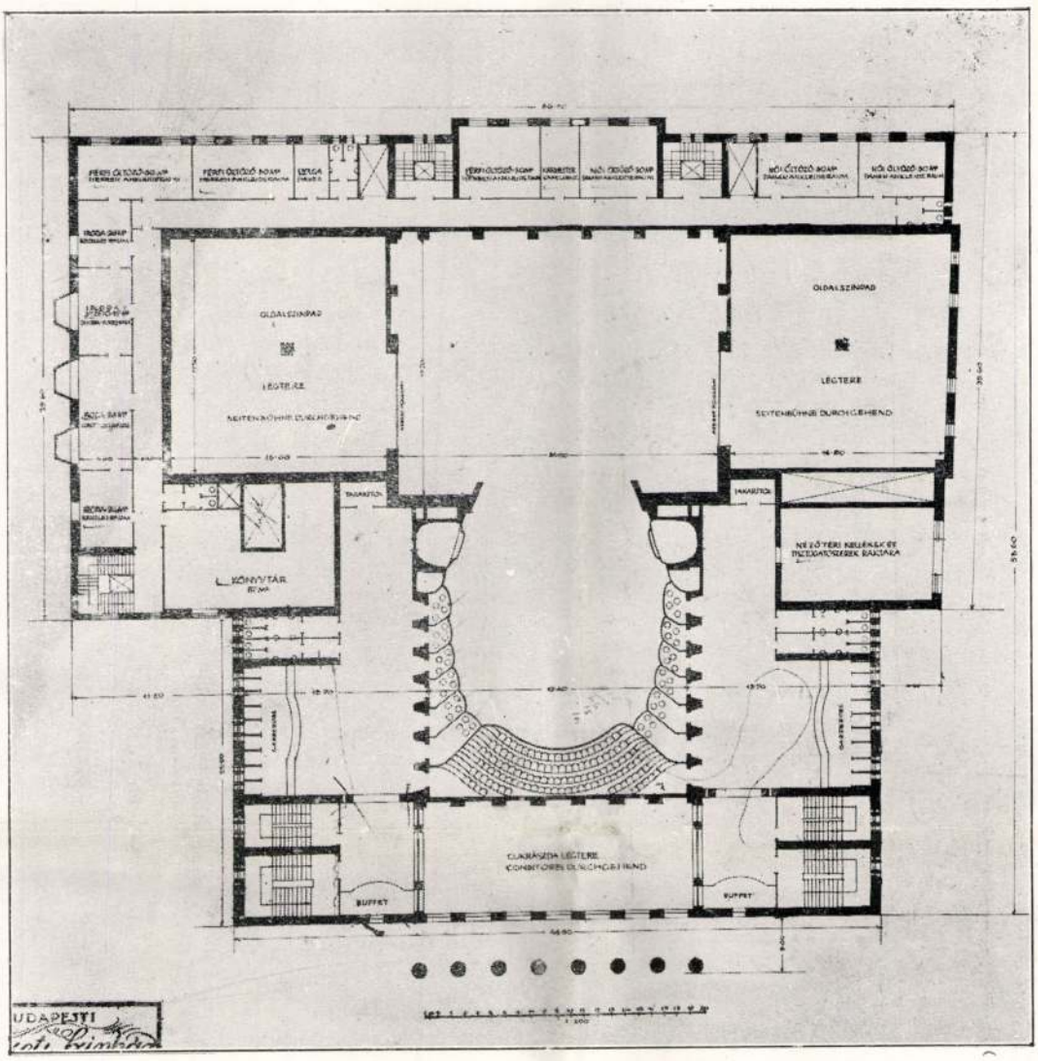

IV. DIJ

I. EM. ALAPRAJZ

LAJTA BÉLA
BUDAPEST

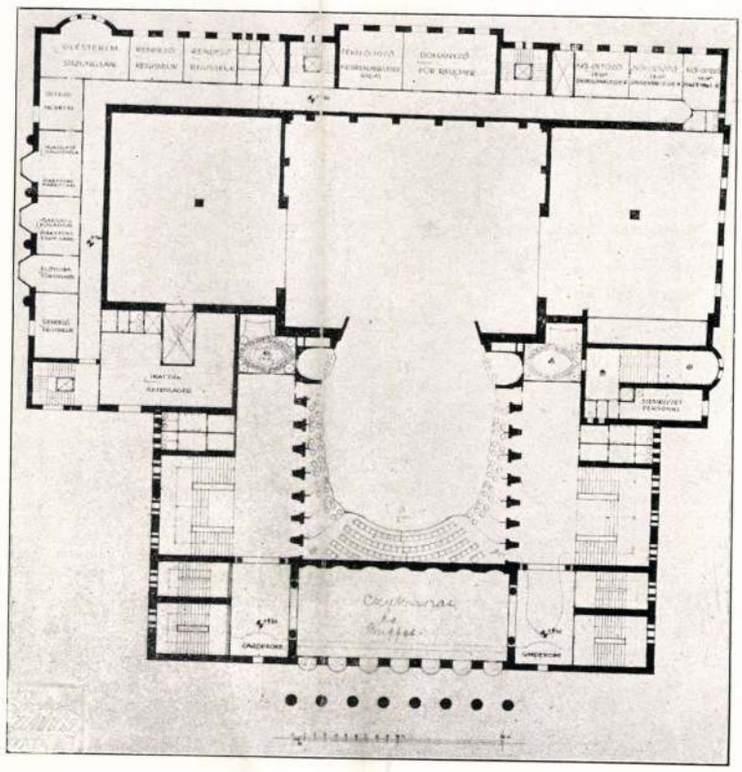

II. EMELET

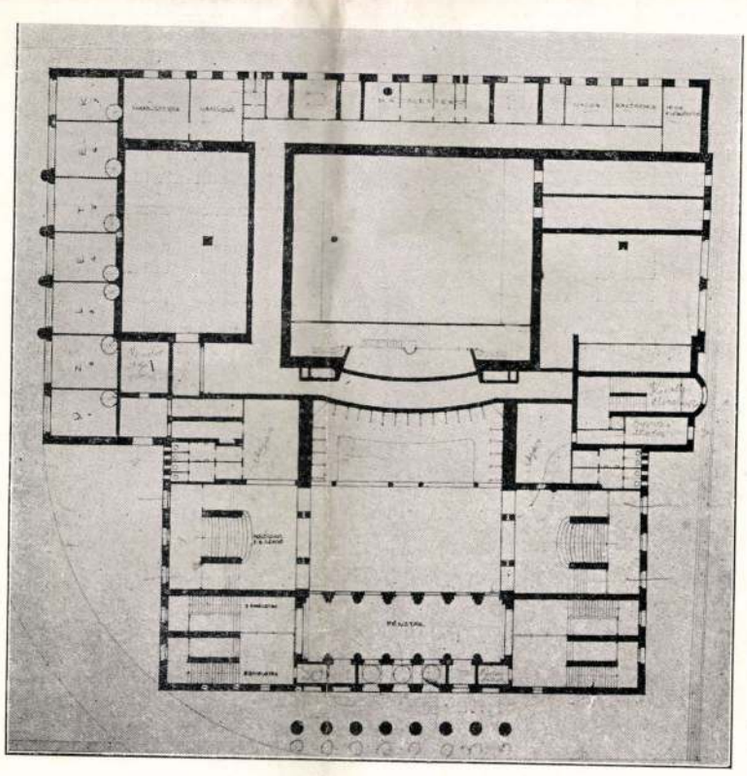

IV. DIJ

ALAGSOR

Lajta Béla

cród

Vámos Bp. város Egyé

22, l.

vegfestmény, 1537.

MADONNA SZENT GYÖRGYGYEL ÉS DONÁTORRAL.
Memling nyomán német (?) utánzat, XIX. század.
51×35 cm.

CÍMER,
Frey von Brandis felirattal
Német neogótikus utánzat, XIX. század.
Kerek, átm. 11·5 cm.

B e r l i n

Lajta Béla tanulmányutja

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Budapest.

Kossuth mauzoleum terv-pályázata

MŰVÉSZET
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

B u d a p e s t .

Közoktatásügyi minisztérium
épületének tervpályázata

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

B u d a p e s t .

Kuria

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

B u d a p e s t

Mexicoi ut: Wechselmann-féle
vakok intézete
/Lajta Béla/

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

B u d a p e s t .

Amerikai uti Szeretetház
/Lajta Béla/

M Ű V E S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Budapest.

Gellért szobor tervpályázata

MŰVESZET
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

B u d a p e s t .

Greiner E. családja sirboltja
/Budapesti zsidó temető/

- illusztráció -

M Ű V É S Z E T
XII. évf. 1913.
289.
Szöveg: 285-294., "Lajta Béla"

B u d a p e s t .

Guttmann-siremlék/Zsidó temető/ - Lajta Béla

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Budapest.

Szervita tér 5.sz. üzlethz
- Lajta Béla -

MŰVÉSZET
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"
Illusztráció: 288.

Budapest.

Vas utcai iskola
/Lajta Béla/

MŰVÉSZET
XII.évf.1913.
285-294.,illusztrációk: 292.
"Lajta Béla"

B u d a p e s t .

Völgy utcai villa
/Lajta Béla/

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Budapest.

Vörösmarty szobor terv-
pályázata

MŰVÉSZET
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Budapest.

Pesti zsidó templom terv-
pályázata

MŰVÉSZET
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Budapest.

Rákóczi ut 18.sz.:Erzsébet-
városi Bank épülete

MŰVÉSZET
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

B u d a p e s t .

Régi zsido temető halottasháza
- Lajta Béla -

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

B u d a p e s t .

Régi zsidó temető kapuja
- Lajta Béla -

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

B u d a p e s t .

Sváb-siremlék/Zsidó temető/
- Lajta Béla -

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

B u d a p e s t .

Szabo József u.: Maolnyay-
villa/Lajta Béla/

M Ű V E S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

B u d ap e s t .

Népszinház u-i bérház
- Lajta Béla -
- illusztráció -

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
288.
Szöveg: 285-294.,"Lajta Béla"

B u d a p e s t .

Parisiana mulató
/Lajta Béla/

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

B u d a p e s t .

1848-49-es hősök sirköve
/Pesti zsidó temető,
Lajta Béla/

" illusztráció "

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Kiállitások, XX.sz. 1900-1919.

Mücsarnok tavaszi kiáll.,1914.
/Lajta Béla/
- Kép -
/Iskola/

M Ü V É S Z E T
XIII.évf.1914.
201.

Kiallitasok XX.sz. 1900-1919.

Mücsarnok tavaszi kiáll.,1914.
/Lajta Béla/

- Kép -

M Ű V É S Z E T
XIII.évf.1914.
202.

Építészet - világi

Iskola (Bp. Vas-u.) — Lajtha Béla

Tér és Forma, 1930. III. évf.

382-420. o.

A XII Nemzetközi Építész-
kongresszus alkalmával
bemutatott magyar munkák

Építészet - világi

Üzletház, Lajtha Béla

Tér és Forma, 1930. III. évf.

382-420. o.

A XII Nemzetközi Építész-
kongresszus alkalmával
bemutatott magyar munkák

L a j t a B é l a építész

Illusztrációk:
Budai izr. templom pályaterve
Szervita téri üzletház
Népszinház utcai bérház
Greiner E. sirboltja,
1848-49-es hősök sirköve
Bankpalota homlokzata/terv/
Vas u-i iskola és főkapuja

M Ű V É S Z E T
XII. évf. 1913.
285-293., szöveg: 285-294.

Lajta /Leitersdorfer/ Béla építész

MŰVÉSZET
II.évf. 1903.
65.
"Kitüntetések"

L a j t a Béla építész

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
280.
"A rendes Téli Kiállitás zsürijei.."

L a j t a B é l a építész
/Leitersdorfer/

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Leitersdorfer /Lajta/ Béla építész

M Ű V É S Z E T
II.évf. 1903.
65.
"Kitüntetések"

Leitersdorfer / L a j t a / Béla
építész

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Erdély

Lajta Béla tanúlmányutja

MŰVÉSZET
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

F e l v i d é k .

Lajta Béla tanulmányutja

M Ú V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Hollandia

Lajta Béla tanulmányutja

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

L o n d o n.

Lajta Béla tanulmányutja

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

M ü n c h e n

Lajta Béla tanulmányutja

M Ú V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Augsburg

Lajta Béla tanulmányutja

MŰVÉSZET
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Lajta Béla

1920 után, az akkor előretörő újnak csodálatában elvesztettük kapcsolatainkat, nemcsak Lechnerral, hanem környezetének nem egy zseniális tagjával is: elsősorban Lajta Béla, Málnai Béla, vagy Gyöngyi Dénes és Medgyaszay István speciális századeleji műveivel.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Írás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 113. l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

14.D.K.

Lágta Béla
épitész

Méltatás.

Vamos Ferenc: Szőnyi István . . .
Művészet, 1969. július - 10 lap.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Lajta Béla

Tervei szerint épült fel a pesti Martinelli tér. 5. sz. ház (1910-12).

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970. 463 l

291.

Lajta Béla

Szervita téri házán a legfelső emeletet díszítő rácsot egyszerű kivitelezésben dolgozta ki a díszítő lakatos.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l

56 l.

Lajta Béla

a modernebb törekvésének előfutár-
jaként tekinthető.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás,
Budapest, 1970. 2391

571

MDK

Lajta Béla, építész

Jerő Ödön nagy híve volt Lajta Bélának. Műveit lelkesen népszerűsítette.

Dévényi Iván: Egy elfeledett művészeti író 558-561.

JELENKOR, Pécs. 1970. június XIII/6.

Lajta Béla

Az európai fejlődésben is élenjáró „premoderneck" sorába illeszkedik. Rózsamölgyi-háza (1911-12) említve.

Ernyey Gyula: Magyar design; Ipari Művészet, 1969. III. 12. P.

Lajta Béla

szekezet és szüglgletből
igyekezett levezetni egy
meggelelőbbnek tartott
építőstilnot.
Legérettebb műve a Vas
utcai iskola és a Buda-
pest Erzsébetvárosi Taka-
rékpénztár palotája a
Rákóczi-utcai
Bőjellemzés.

Bier modéptörekv

538. l. 539. l.

Lajta Béla
építész

Bárdos Artúr: Lajta Béla. Művészet
1913. 285-294.

Nádai Pál: Lajta Béla életműve. Ars
Una, 1924. I. 8-9.

Gropius, Walter: Az új építés mérlege.
Tér és forma. 1934. 382.

Szabó Júlia: Magyar rajzművészet 1890-1919
Bp. 1969. Corvina. 18-19. old.

Lajta Béla

építész

Méltatás.

B.T.: Vámos Ferenc

Művészet, 1969. november - 24 lap.

MDK

Lajos Béla
építész

Méltatás

Vajda Ferenc: Ady a magyar építészetről
Művészet, 1969. június – 8 lap.

Lajta Béla
építén.

ck Budapest VIII. Vas utca 9-11 sz. alatti
iskola. 1909-1910. Repr.
ck egyfori Rózsavölgyi-üzletház.
Budapest. V. Martinelli tér 5. 1911-1912
Repr.

ck magyarországi mův. tört. II Képsz. 716, 717
Corvina 1970

Lajta Béla

Műcsarnok épitész Bpest

1913. tav. kiáll. 709-716

Szász Károly dr. min. tanácsos

VI. 311.

Lajta (Leitersdorfer) Béla

Muwarnok
1908. egyházmw. Eiatt
64. l

Kluch József:

Mellig, hétnyolczad jobbr
szeme világos szürke s arcza s
száj széle mellett szemölcs van
gazdagon kirakott keresztet fogj
czon hord. Piros colláréjának
inge felett a cappa minort vi
jobbra: „Nyitrai Püspök 1748:

Olajfestés, vászonra, m
Festette: Gruber Ádán
Majer István ajándé
Al. Kept. 172.
1898. VIII. 5-én Ros
1896. III. 3. az egyedo
nan 1896. XII. 28–29. érhe

Lajta Béla

Művészet

1916. 8 ol

Sarkantyn VI: 156.

Lajta Béla
épiteu

Irod

Szabó Ervin. A fővárosi
Könyvtár tervpályázata.
A Ház, IV. évf. 241.–242. l

..... nevü munkás igazolta

a művezető aláírása.

lyezem:

agy helyettesének
rása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Layta Béla

építész

Arad

A Ház IV. évf. 5 sz.

.....nevü munkás igazolta

a müvezető aláírása.

lyezem:

ragy helyettesének
rása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Lajta Béla

Cikk

Magyar Építőművészet

1913. 1 sz. 20 – 24. l.

(A budapesti Nemzeti Színház tervpályázata)

IV. díj.

..... nevü munkás igazolta

a művezető aláírása.

élyezem:

k vagy helyettesének
aláírása.

ta. — Endrényi Imre, Szeged.

Lajta Béla

Lrod

—

Magyar Építőművészet

1911. 6 szám 17–29. l.
(A pesti ker. városházáról)

..... nevü munkás igazolta

a müvezető aláírása.

élyezem:

vagy helyettesének
írása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Lajta Béla

wod

Magyar Építőművészet

1911. 8 sz. 7-11. l.

..... nevü munkás igazolta

.....

a művezető aláírása.

yezem:

.....

gy helyettesének
ása.

Endrényi Imre, Szeged.

Lajta Béla

<Az uj Nemzeti Szinház pályatervei>
negyedik díjjal pitalmarott pályamun,
vegy.

Vas. Ujs 1913. 65. l.

<>

Győr, székesegyház kincstára

Képe 214, 214

Lajta Béla

A zentai gimnáziumi épület tervpályázatán Leitersdorfer Béla nyerte el a pályadíjat.

Művészet 1904. 406. l.

3 4.

gos Bizottsága

{ száma: 19
{ kelte: 19
{ beérkezése: 19

száma:

ntézett szám:

na:

Lajta Béla

lásd okv

Vas. ujs

1911. 842. 1.

Layta Béla

A X. ker. új izraelita temető árkád-sírjainak pályázata. (Leitersdorfer Béla, Bálint és Jámbor, Böhm Henrik, Himler Miksa művei.) Magyar Pályázatok, I. 12.

(Művészet 1904. 212. l.)

OTOBÜCHER FÜR ERWACHSENE.

urchweg m.Kupfertiefdrucken
v.Carl O.Koch.4°.Leinen /6.75/ 4.50

Studien aus d.Welt unserer Kin-
chaelis.M.150 ganzseit.Photos.
Buch vom Kinde.Leinen 1931./7.20/ 4.60

Tafeln im Tiefdruck.Sensatio-
im Gewitter u.Sturm,über den
ebirge.Das Buch enthält die
r aus allen Erdteilen.Lein./18.-/ 6.80

TER UND NEUER ZEIT.Eine Por-

ANEMZETI SZÍNHÁZ PÁLYATERVEI
A NEGYEDIK DÍJ NYERTESE
LAJTA BÉLA MŰVE

Művész 1913. 76. l.

Layta Béla

KRÓNIKA

A ZÁSZLÓÉRT. Szép a zászlót bátor és erős kézzel kitűzni a fokra, szép büszkén rámutatni lobogására. A zászló felplántálásának perce drága, örömteljes, felejthetetlen, De még szebb, ha férfias erő védi a kibontás ünnepének percei után, a sok-sok hétköznapon át is. Szebb, mert nem jár ünnepléssel szebb mert a

Egykor, nem is oly régen, az a zászló azt jelentette, hogy legtehetségesebb építészeink minden erejükkel, szívük minden érzésével, eszük egész energiájával, tudásuk minden fegyverével egy oly építészeti formanyelven akarják kő-mondataikat elmondani, amely nem található másutt, csak nálunk, amely a mi világunkból nőtt ki és csak minket jellemez. Viruló, szép kísérletek folytak, sőt mesterművek támadtak.

De jön egy nagy pályázat, jön egy hivatalos

Lajta Béla

vid Jakab, Desider:
Die Gefolgschaft
Edmund Lechners.
A Mügyütő 1930
8–9.27.
245, 246 P

időből származnak, ami teljesen megfelel stílus
palotában őrzik.

Kénytelenek vagyunk beérni okmányain
kelyheink gazdagságáról számolnak be. A kelyhe
korából fennmaradt egyházi leltáraink egyéb lit
régészeti hagyaték, a fennmaradt emlékekkel egy
maink bőkezű felszereléséről, amit már Szent Ist
pécsváradi leltár 11 kehelyről, 9 keresztről, 6 gy
tömjéntartóról, 4 tömjénezőről, 12 kézmosótálról
nak 5 oltára volt. A tihanyi apátság 1055-i alapító
zott réz körmeneti kereszt, 1 arany tömjénező, 2 e
1—1 ezüst csésze, a keresztelésnél használt sótart
1093-i pannonhalmi oklevele 13 arany, 3 drágakö
2 arannyal díszített, 4 ezüst és 1 aranyozott ré
helyezhető ereklyetartó szekrénykét, 1 zománcos é
10 drágaköves, arany oltárkeresztet, 1 ezüst és 3 ara
tözött széllel, 2 ezüst ámpolnát, szenteltvíztartókat
nezőt, 4 pár ezüstözött és 1 ezüst gyertyatartót, 1
tartó szarvat, 3 aquamanilét említ a valóban pazar
lajstromában 8 kelyhet, 6 arany, 1 ezüst és 4 ara

Lajta Béla

crod
=

Ligeti, Paul:
Ungarns Rolle im
Rahmen europäischer
Baukunst.
A Műgyűjtő.
1930. 8-9 m
257 l

Lajta Béla

1913-ki

a Nemzeti kiníbári pályá-
zatra vonatkozóan lásd
még Pogány Mórc
és Tóry Emil alatt a
vonatkozó irodalmat.

Győr városi közkönyvtár bejelentése

1909-ben IV. 121

Lajta Béla

Gropius, Walter: Az új építés mérlege.
Tér és Forma 1934.
76.

A szövegben csak fenti van említve.

Ezért nem találtam a cikkel kapcsolatban közölt művek (képek) nevét.

Lajta Béla

cikk

Tér és Forma

1933. 185. l.

(Magyar építészek kiállítása Párizsban.)

Lajta Béla

MAGYAR MŰVÉSZET

1926. 226, 584
1927 594-5
1928. 98
1930. 342
1932. 61.
1933. 153

Az ülés tárgyai:

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA

Meghivó

a

Műemlékek Országos Bizottságának

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

hivatali helyiségében (VI., Állatkerti-út 1.) dél$^{\text{előtt}}_{\text{után}}$ ..... órakor

megtartandó végrehajtó bizottsági / rendes / albizottsági ülésére

Elnök megbizásából:

.....

18350/1922. Rigler r.-t. Budapest

Lajta Béla

vod

Kende Ferenc:

A kereskedelem és ipar építészetéről.

Tér és Forma

1933. 93, 94. l.

szepérkd

Lajta Béla

Budapest jövője. — Lajta Béla építőterve. — Irta b.
Az Ujság, nov. 13.

1910.

(Művészet 1910. 431. l.)

Lajta Béla

l.

Művészeti lexikon

423 l.

) balra, állva. Gyöndöt parókájának fürt-
ke s bajusza barna, szeme kékes s arcza
, mintha beszélne, míg balját leereszteve
dőjé csipke végű, ingének kézelői csipkéből
az aranygyapjas rend jelvényét hordja
viseli. ~~Zobbra~~ Balra a drága terítővel le-
kucsmáját látjuk. A kép hátán „Pauli
nostri Hungariae Palatinus. Ind.
it" olvasható.
etei 46:42 cm.

ó ajándéka.

ciállításra engedtetett át (39/96)
kerett vissza (416/96)

M.D.K.

Lajta Béla, építész

munkásságát a XX. sz. elején feltörő s a hazai gyökerekben tulnyuló, európai nívóju magyar alkotóerő jellemzésére emliti:

L. Németh: La peinture de József Egry /1883-1951/. Acta Historiae Artium, 1961. Tom.VII. Fasc.3-4.

303. old

M. D. K.

LASTA [Béla] építész

A magyarországi művészetet tárgyaló legújabb műben a szaladfordu-ló építészei közül csak 6 és technor kiemelt.

Szerő Lóvnló: A XIX. sz. végi későeklektikus építészet jelentősége Budapesten Műemlékvédelem 1960. 3. sz. 168. l.

Lajta Béla

MDK

Repr:

A Vas uteai iskola. 1910.

127. l. 89. kép.

D. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.

Lajta Béla
/Leitersdorfer/ MDK

1902-ben Leehner Ödön Leitersdorfer /később Lajta/ Bélával társulva részt vett a pozsonyi posta és távirópület tervpályázatán. Sikertelenül, mert az első díjat Pártos Gyula nyerte el.

Dr. Kismarty-Leehner Jenő:Leehner Ödön.Bp.1961.
103.l.

Lajta /Leitersdorfer/ Béla MDK

1903-ban részt vesz az Erzsébet kir lyné emlékművének tervpályázatán.

Majd a Kossuth mauzoleumra kiirt tervpályázaton.

1908-ban a Malonyay villát épiti.

1911ében a Mexikói uti Weehselmann -féle Vakok Intézete és az Amerikai uti Izraelita Szeretetház.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.

125-126

Lajta Béla MDK

A Szervita téri Leitersdorfer üzletház.1910.
Az Erzsébetvárosi Bank Rákóczi uti bérháza.
A Vas uteai iskalaépület.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.
126.1.

Lajta /Leitersdorfer/ Béla MDK

Lechner Ödön tervező munkatársa a pozsonyi postaépület tervpályázatán.

Előbb Hauszmann Alajos, majd a német Alfréd Messel tanitványa.

1902-04. Völgy uteai villa , Bőr
és Borsod megyében a Szirmay kastély.

1903. a régi és uj budapesti zsidótemetők reprezentációs épületeit, amott a Salgótarjáni uti főhomlokzatot és a szertartásterem épületét, itt e egy árkádos sirboltépitményt.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961. 125.l.

Lajta Béla építész M.D.K.

Kezdetben Lechner követője (Vakok Intézete), később a funkcionalizmus úttörője (üzlet és bérház a Szervita téren, a Gázművek háza a Rákóczi úton, Kereskedelmi iskola a Vas utcában.)

Kampis, Hagy. műv. Bp. 1960 478

MDK

Lajta Béla, építész

Ó keresztény, biranci stílusban tartotta tervet.

A terv építészeti szépségeit tagadni nem lehet.

II.

Erzsébet királyné emléke. – Az emlékmű pályatervei. – „Épitő ipar"
9 k. – 1910 II. 27. – 87. 88. 1. – Magyar V.

MDK

Lajta Béla épitész

Magy. épitő stilustörekvések kiáll. Nemz.Szal.
1930. szept.

M.D.K.

Lajta Béla építén

Rórsavölgyi ürlethár

Gázmüvek

Vas utcai iskola

Kampis, hagy. müv. Bp. 1960 550

M. D. K.

LASTA Béla építész

Bp. Vasutkai Kereskedelmi iskola
Kelenföldi Erzsébet sósfürdő

Zakariás G. Sándor: (Könyvismertetés) Budapest
műemleképületeinek jegyzéke Bp. 1952.

Művért. 1953. 1-2. sz. 228. l.

M.D.K

LAJTA Béla énélész

Ybl Ervin: Ybl Miklós 31.,

Lajta Béla épitén

Korunk II. 2 n. 1958 febr. 279-284.
Vámos Ferenc: A Vigadó vitájához.

MDK

Lajta Béla épitész /Lajtha/

Gönczi-Szabó:Az 1956.évi magyar müvészettörténeti irodalom bibliografiája Müvért 1957.VI.évf.4.sz. 337.l. 338.l.

MDK

Lajta Béla, építész.

Az 1910-s évek legmodernebb szellemű építésze. 1910-1913 között Kozma Lajos Lajta Béla tervező-irodájában dolgozott.

Kaesz Gyula: Kozma Lajos grafikái 12-14. l.

A KÖNYV, BP. 1962. január II/1. sz.

MDK

Lajta Béla építész

[redacted], az iskola v. növendéke

Iskolatörténeti kiáll. 1954. jun. 15. l.

Eötvös József gimn. 100 éves fennállása.

Lajta Béla MDK

Zsolnay épületkerámiai munkái 1911-14.

Bp-i Harsányi-épület /L a j t a / ; szatmári régi "Fehérház" külső lapburkolata dombor-müvekkel/ W e s s e l o v s z k y testvérek/ Lajta Testvérek bp-i Szervita-téri bérháza lapburkolat szines szallagdisszel/ L a j t a B./ kecskeméti ref. egyh. épitkezése: külső burkolat / M e n d e V. /1914.

76.o. 33. jegyz.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay gyár müvészete.

Pécs. 1959.

Lajta /Béla/ MDK

építész

Zsolnai épületkerámiai munkálatai:

~~Gréz/~~/ Gries Anna sirboltja a Bp-i izr temetőben / ~~Lajta~~/ /Lajta 1907./

76.o. 32. jegyzet.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay -gyár müvészete. Pécs. 1959.

Lajta /Béla/ épitész

MDK

Zsolnay épületkerámiai munkái 1911-14.

Bp-i Harsányi-épület /L a j t a ; szatmári régi "Fehérház" külső lapburkolata dombormüvekkel/ W e s s e l o v s z k y testvérek/ Lajta Testvérek bp-i Szervita-téri bérháza lapburkolat szines szallagdisszel/ L a j t a B./ kecskeméti ref. egyh. épitkezése: külső burkolat / M e n d e V. /1914.

76.o. 33. jegyz.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay gyár müvészete.

Pécs. 1959.

Lajta Béla

u. 1874.

Vas. Ujs.

1911. 841–844 l.

Raab
Johann Surányi
1885

M.D.K.

Lajta Béla, építész

Martinelli tér 5. sz.-, Rákóczi ut 18. sz.-, Vas utcai iskola-, Mexicoi uti nyomozók gyermekek otthona épületeit emliti szerző, mint amelyekben „egzotikus" emlékek megnyilatkoznak.

Müvészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 3-4.sz.
Vámos Ferenc: Egzotikus emlékek az ujabb magyar épitészetben.

250 old.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Lajta Béla

A nyugati építészeti kiadványok nem tudunak róla.

Major Máté = A „nap"-ok és a mi „nap"-jaink.
Magyar Építőművészet 1968. 6. n. 54. l.

Lajta Béla

Betaprolódik az európai necessió áramába

Dercsényi Balázs: Árkay Aladár
Magyar Építőmüvészet 1969. l. a. 55. l.

2) Lajta Béla
építész

Kotásait Kozma Lajos tervezte (Koós Jenőt mutatta ki monográfiájában)

Dr. Lánczi Sándor: Kozma Lajos
Élet és Tud. XXIV. 1969. III. 28. 13. n. 582.

1) Lajta Béla
építész

Az 1910-es évek elején ~~épe~~ tervező-
sodájában dolgozott Korma Lajos
az Erzsébetvárosi Banknak és a Vasutcai
kereskedelmi iskola díszítőművésze ti al-

Dr. Lánc Sándor: Korma Lajos
Élet és Tud. XXIV. 1969. III. 28. B. n. 582.

Lajta Béla

„Széktámlára való faragós terve"

Repr.

Megjelent „A Ház" című folyóiratban,

1908, 56. old.

Szabó Júlia: Magyar rajzművészet 1890-~~1910~~ 1919

Bp. 1969 Corvina 7 old.

Lajta Béla
építész

munkatársa volt Kozma Lajos építész

Bolsi Ferenc: Képrőmüvészeti Krónika
Velenkovi Pép 1970. III. 245.

Lajta Béla

l

Forgó Pál

Új épületek.

Bp. 1928. 31. l.

148. l. 149. l.

5770/949

Ajánlott

Hivatalos díjfizetéssel

(Lajta Béla)
építész

Bárdos Arthur:
( ). Kny. művészet.
Bp. 1913. Képekkel

Gent (175)

Lajta Béla

terverte a lovag Wechselmann Ignác és neje Neuschloss Zsófia vakok nevelő is tanítéretének épületet a VII. Mexikói út 60. n. alatt - Felavatták 1908. dec.

Herodek Károly:

Emlékkönyv a Vakok József Nádor Kir. Orsz. Intézete 100 éves fennállásának ünnepe alkalmára Bp. 1926. 117. l. keppel

emlékek.

ALCSOPORT

SZÁRMAZÁSI HELY

MESTER

SZEMÉLYI VONATKOZÁS

EGYÉB ADAT

Lajta Béla

U. 1762

Hivatalos Közlöny.

Vall. és Közokt. Minisztérium. / 1913. máj. 13.
(Szakértői vélemény a budapesti új Nemzeti Szinház tanulmány-terveire vonatkozólag. „A", „A.I.", B és C. terv.)

Budapest
1908

Lajta Béla

MDK

Zsolnay épületkerámiai munkálatai:

özv. Schmidl Sándorné mauzoleuma, a bp-i izr. temető / L a j t a B é l a / ; szabadkai R a i c h l -épitkezés homlokzati diszei; dolaji miholjaci és szt mihályi kastélyok tetőfedém diszei. / M ö l l e r I s t v á n / 1904.

75.o. 31. jegyz.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay gyár művészete. Pécs. 1959.

Lajta Béla

MDK

épitész

Munkáinak kerámiai kivitelezése /ill. kikisérletezése/ során dolgozott a Zsolnay gyárban.

48.o.

NIKELSZKY GÉZA : A Zsolnay gyár müvészete.
Pécs. 1959.

MDK

Lajta, épitész

épületei külsö megjelenésükben összhangban állnak az alkalmazott modern szerkezetekkel, uj épitöanyagokkal.

Bajó Gyula:Budapest ujabbkori épületszobrászata. Bp.1942. Pázm.P.Tud.Egy. dolgozatai. 45. l.

M.D.K.

LASTA Béla építész

Építészete a Lechner-mozgalom-
bóe nőtt ki

Kathy Imre: Korszerűség, szecsszió,
hagyomány
Magyar Építőművészet 1960. 3. 8. 35. l.

M.D.K.

LAJTA Béla épitész

Szül. 1875. jún. 23.

Építész évforduló

Magyar Építőművészet 1960. 1. sz. 64. l

M. D. K

LASTA Béla építész

Az első világháború előtti évek
nagy magyar építőművésze

Granasztói Pál: A magyar építészet
kilenc évszázada 6. sz.
Magyar Építőművészet 1968 (VII.) 193. l.

M. P. V.

LASTA Béla, érítész

A Hunka-Lechner vonal vagyatója
Elsőbbségét állítja Vámos a Kathy
magállatítóttá Thoraczkay Wigand
redemenyezéssel nemben

Bérd Ferenc zeneműkereskedés berende-
zése (Hunka gyűjtés hatása alatt) 1899

Vámos Ferenc: Szecessziatól szecesszeitig
magyar Építőmüvészet 1960. 6. sz. 54. l.

le. D. K.

LAJTA Béla építész

Szeretetház 1907. (Rec.)

Dániel Ferenc: A szecesszió értékelésére
1960
Magyar Építőművészet. 6. sz. 49-

ee. D. K.

LASTA Béla építész

1907-ig Leitersdorfer Béla

Gerő László: Lajta Béla építő

Magyar Építőművészet 1956 (V.) 2. sz.

50. l.

M. D. K.

LAJTA Béla építész

Megh. 1920. okt. 12.

Építészcsaládok

Magyar Építőművészet 1960. 5. sz. 64. l.

M. D. K.

LAJTA Béla építész

Kozma Lajos munkatársa volt

Major Máté: Negyven esztendő
Magyar Építőművészet 1959. 1/2. sz. 3. l.

 M. D. K.

LASTA Béla építész

~~A~~ Hauszmann Alajos és Steindl Imre ~~[illegible]~~ tanítványa volt a Műegyetemen

A reáltanodai utca reáliskolában Péterfy Jenő és Riedl Frigyes tanítványa

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Magyar Építőművészet 1956. (V.) 2. 19-54. l

— 2. — M. D. K

LAJTA Béla építész

Építészeti formanyelve kialakitásához bizonyitó anyag hirlapi nyilatkozata 1917 január első napjaiból:
„A nemzeti művészet kirdése olyan vita, amelyet aligha fognak magukra a művészek eldönteni ...." (Vállalkozok közl. és Építők Lapja 1917 I. 10.)
Vámos Ferenc: Lajta Béla
Magyar Építőművészet 1956. (V.) 2. sz. 54. l.

 M. D. K.

LAJTA Béla építész

90-es évek vége Bp. V. kerületi zsidó Templom tervpályázata (I. díj)

Kossuth - mauzóleum pályázata II. díj

1903. Tűzoltok székháza Zentán

1903-4 Szirma (Miszolc mellett) rastély (Lechner Ödönnel közös mű)

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Magyar Építőművészet 1956. (V.) 2. sz. 56. e.

 M. D. K

LAJTA Béla építész

1904. Völgy-utcai villa (Zugliget)
Lechner ödönnel közösen mű

1905-1908. Bp. Vakok Intézete (ma
Ideggennyelvű Főiskola

1908 Malonyay Dezső villája (Izsó utca)

1908. Salgótarjáni úti temető halottas-
háza

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Magyar Építőművészet 1956 (V.) 2. sz. 56. l.

- 5.- M. D. K

LASTA Béla építész

1909-1911 Szeretetház (ma Idegsebészeti Klinika) (Repr.) Gromtalán Telcs E. szobra

1911-12. Vas utcai iskola

1912. Nemzeti Szinház pályaterve (Repr.)

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Magyar Építőművészet 1956. (V.) 2. sz.

56. l.

— 6. — M. D. V.

LAJTA Béla építész

1909. Paulay Ede utcai színház (Parisiana mulató) homlokzatát 1952-ben tökéletesen kiforgatták eredeti valójából)

1912. Rákóczi út 18. sz. ház

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Magyar Építőművészet 1956. (V.) 2. sz. 56. l.

-4.- M.D.K.

LASTA Béla építész

1912. Szervita tér (Martinelli tér) 5. sz.
Népszínház u 12. sz palota

1909-1914. Fővárosi könyvtár pályatervek (Repr.)

1914. Zsidó alapítványi gimn. terve

Vámos Ferenc: Lajta Béla ./.
Magyar Érétőművészet 1956. (V.) 2. sz.
56. l

— 8. — M. D. K.

LAJTA Béla építész

1907. Üzletportál Szt. István tér

1905-1906-ban néprajzi gyűjtőként

Erdélyben járt -

Erzsébet királyné emlékmű terv pá-

lyázat. Kohrász: Beck Ö. Fülöh

Námas Ferenc: Lajta Béla

Magyar Építőművészet 1956. (V.) 2. sz.

58-59.

— 9. — M. D. K.

LAJTA Béla építész

1919-ben a Tanácsköztársaság kormánya műegyetemi tanárrá nevezi ki

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Magyar Építőművészet 1956. (V.) 2. sz.

54-59. l.

 M. D. K.

LAJTA Béla építész

Bp. 1873 – Wien 1920

Tanulmányait a budapesti József. mű-
egyetemen végezte (1895)

Rövid ideig Hauszmann Alajos iro-
dájában dolgozik, a Kúria építke-
zésén

Gerő László: Lajta ... /.

Magyar Építőművészet 1956 (V.) 2. sz. 50. e.

— 2. — M. D. K.

LASTA Béla építész

1896 tanulmányút Olaszországba, festészettel, szobrászattal is foglalkozik.
(Itáliai fényképgyüjtemény)

Ezután: Németország: München, Augsburg, Nürnberg, Berlin itt

Altrea Messel irodájában dolgozik

Gerő László, Lajla . . .

Magyar Építőművészet 1956. (V.) 2 Ft. 50.

 M. D. K.

LAJTA Béla építész

Messelből Ilnéhez a Kaiser Friedrich múzeum tervezőjéhez zerül Némelországból Hollandián át Londonba utazik, itt bárom negyed evet tölt.

Normann Shaw és Baillie Scott építészekkel van kapcsolatban. /.

Gerő László: Lajta ...
Magyar Építőművészet 1956 (V.) 2. 18-50. l.

– 4. –

LAJTA Béla életéből

Londonból Párizsba, majd Spanyol-
országba megy

1901-ben Zéi hasa Pestre

1902–1904 között: hűvösvölgyi villa
Szirmai (Borsod m.) gazdaság kas-
télya

Gerő László: Lajta . . . /.
magyar épitőművészet 1956 (V.) 2. sz. 50. l.

 M. D. K.

LAJTA Béla építész

1902-1904 közötte: Zentai tűzoltólaktanya
Ezt a korszakot maga is Lechner-
periódusnak nevezi.

Vidéki megbízásai nyomány meg-
ismerkedik a műemlik épületekkel
Tanulmányrosa a négi diszítményeket

Gerő László. Lajta. . . /.
Magyar Építőművészet 1956. (V.) 2. sz. 50. l

- 6. -

M. D. K.

LAJTA Béla építész

Meg Londonból Müldi el tervpályázatát a pesti zsidótemplomra (III. díj)

Tervet készít a Közoktatásügyi Minisztérium tervpályázatára (III. díj)

1902-ben pályázik a Szent Gellért szoborra (II. díj)

Gerő László: Lajta ... ./.

Magyar Építőművészet 1956 (V.) 2. sz. 50. l.

- 7. - M. D. K.

LAJTA Béla építész

Kossuth mauzóleum tervpályázat (II. díj)

Vörösmarty - szobor pályázatán Róna

József szobrásszal vesz részt

Síremlékek, Családi mauzóleumok

Kerepesi úti zsidó temető halottasháza

Gerő László: Lajta ... ./.

Magyar Építőművészet 1956. (V.) 2. sz

50. l.

- 8. - M.D.K

LAJTA Béla építész

1905-1907. Vakok Intézete (Mexikói út

1908-1911 Szeretetház (Amerikai út)

1908. Malonyai villa

1909. „Parisiana mulató" Paulay Ede utca

Gerő László: Lajta ... ./.

Magyar Építőművészet 1956. (V.) 2. sz.

50. l.

— 9. — M. D. K.

LASTA Béla építész

Bérház Leitersdorfer Henrik és Rezső számára Szervita (ma Martinelli) tér 5. sz. un. Rózsavölgyi-ház (Repr.) 1911.

1912. Sarokbérház Népszínház u 19. sz.

Gerő László: Lajta ... ./.

Magyar Építőművészet. 1956. (V.) 2. sz. 5[illegible]. l

-10.- M.D.K.

LAJTA Béla építész

Erzsébetvárosi bank Rakóczi út 16. ma Föv. Gázművek (Refr.) 1910-1912. Vas utca felső kereszedelmi iszola

Gerő László: Lajta Béla építő
Magyar Építőművészet 1956. (V.) 2. sz.
50-53. l.

MDK

Lajta Béla

Sirbolt tervrajza, repr.

KMT 1913. tav. kiáll.

MDK

Lajtha Béla épitész

Forgó P: Korszerü portálépités. Reklám-Élet, 1929. jun. 1-11. l. képekkel.

Lajtha Béla MDK

magyar építész

a racionális, modern építészet 1. magyar országi képviselője 1910 körül – 1914-ig. Megmaradt épületei: egy iskola, két üzlethár (Rákóczi út középen, Szerwita Teren)

Bierbauer, Virgil: Modern Architecture in Hungary
Hungarian Quarterly, 1941. I. 131–132.

MDK

Lajtha Béla

A Rózsavölgyi-ház a Szervita-téren, repr.

Bierbauer V.dr.: A háboru előtti Budapest épitészete. Évk. KMT. 1929. 179.1.

MDK

Lajtha Béla, szobrászm.

Az Erzsébet-emlékmű első díjat nyert művei: [illegible] közé tartozik L.B. alkotása is. Kép 55.l.

Uj Idők. 1916.XXII. 29.sz. 55.l.

MDK

Lajtha Béla

A Rózsavölgyi-ház a Szervita téren, repr.

Bierbauer Virgil dr.: A háboru előtti Budapest épitészete.

Évk. KMT. 1929. 179.l.

MDK

Lajtha Béla

Az Erzsébetvárosi Takarékpénztár, repr.

A Vas-utcai iskola, repr.

Bierbauer Virgil dr.: A háboru előtti Budapest épitészete. Évk. KMT. 1929. 178, 185.l.

MDK

Lajtha Béla

Dr.B.V.: A Liége-i nemzetk. épitészeti terv-
kiáll. Tér és Forma 1930. 7.sz 302.l.

Lajta Béla, építész

M.D.K.

kezdetben együtt dolgozott Lechner Ödönnel, de idővel kikerült hatása alól, s a valamikor lelkes tanítványok – kevés kivétellel – más irányzatoknak hódoltak.

Kertész K. Róbert előad.: a „Nemzeti építőművészetről"

Építőipar- Építőművészet, Bp.1916 évf. 23 sz.
138. old.

Lajta Béla épitész M.D.K.

Müvei a stockholmi magyar épitészeti kiállitáson

Vig István:

Sok elismerést kapott a magyar épitészet
DrRados Jenő nyilatkozata....

Magyar Nemzet 1963. február 9.5.1.

MDK

Lajta Béla

Mindent tudok, Az Ujság könyve, 1933.

MDK

Lajta Béla épitész

Vas-utcai Kereskedelmi iskola
Szervita-téri Rózsavölgyi ház
Rákóczi-uti Erzsébetvárosi Bank

Major Máté:Épitészetünk problémái Csillag, 1955.
IX.évf. február 415.l.

MDK

Lajta Béla

Építőművészek közgyülése. Építőipar, 24.sz.
1910. jun. 12. 25o l.

Lajta Béla MDK

1875-1920

budapesti bérház építője

Dombi: Mův. tört.

2 82

MDK

Lajta Béla épitész

Munkájával részt vett az 1933-ban Párisban rendezett nemzetk.kiállitáson. Az épitészeti kiállitást a L'Architecture d'Aujourd'hui c. francia épitészeti folyóirat rendezte.

Sz.: Magy.épitészek kiáll.Párisban.

Tér és Forma, 1933. 6.sz. 185.l.

Lajta Béla épitész M.D.K.

Bp. Rózsavölgy -ház

M.M.: A magyar épitészet vándorkiállitása.

Magyar Épitőművészet 1963/1. 63.1.

Lajtai Béla
építész

M.D.K

Lechner Ödön együtt működött
Lajtai építésszel.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön adatok ifjúkori működéséhez
Művészet, 1964. szeptember – 11 kép.

Lajta Béla
építész

MDK

Lechner Ödön közreműködésével
tervezte a porosnyi portaverseni-
gazgatóságot.

Vámos Ferenc: Adatok Lechner Ödön építészi működéséhez
Művészet, 1964. szeptember – 11 lap.

Lajta Béla építész M.D.K.

Bp. "ózsavölgyi-ház /Martinelli tér

" Vas utca iskola /1912/

Dr. Kubinszky Mihály : A modern magyar építészet kibo-
takozása

Művészet 1963/3. 13.,14.l.

MDK

Lajta Béla épitész

Lajta Béla épitész és Beck Ö.Fülöp szobras
müve. I.dij 3000 K. (az épitészeti részért
Városligeti megoldas. Repr.

Magyar Iparművészet, 1916. 234.l.

Lajta Béla

Popper Samu családi sirboltja, szénrajz

báró Kohner Alfréd csládi sirboltja, szénrajz

Micsarnok 1914. tavaszi kiállitás

Lajta Béla MDK

A Kálvin téri fővárosi könyvtár oldalhomlokz.

rajz

Sirkövek, vizf. I-II

A lovag Freystädtler-féle alaptiv.főgimnázium, vizf.

Micsarnok 1914. tavaszi kiállitás

MDK

Lajta Béla

Bierbauer V.dr.: "A magyar formatörekvések története építészetünkben" -Janszky Béla könyve. Tér és Forma 1929. II. évf. 9. sz. 376-378.l.

Lajta Béla

Uj utakon járó épitész.

Parisiana éjjeli mulató – ma Jókai Szinház-tervezője.

Martinelli tér 5 sz., 1912-ben épitette.

Gerő László: „Magyar Építészet"

THE NEW HUNGARIAN QUARTERLY, Vol. IV. No. 10. 1963

166 l.

M.D.K.

Lajta Béla, építész

nevét emliti a könyv "Szépművészet" c. fejezetének szerzője /Németh Lajos/, aki eleinte Lechner irányzatát követte, később a magaz építészek között elsőnek alkotott európai viszonylatban is teljesen modern épületeket. 1910 utáni években készült művei a korszerű kifejezésformákat és a funkcionalizmus elveit tükrözik.

Hongrie 66, Bp. 1966. Szerk.: Gárdos, Miklós

Ed.: Pannónia, 183. old.

M.D.K.

Lajta Béla, építész

„férfikorá delén" meghalt. Neve először a pesti zsidótemplom pályázatán tűnt fel, ahol 3.-ik díjat nyert. E munkáját külföldi tanulmány utjáról, Angliából küldte haza. Végleges visszaérkezése után lépett szorosabb érintkezésbe Lecrner Gdónnel, akinek hatása minden művén megérződik, habár új csapáson haladt, melyet saját maga épített ki magának. „Építészete értékes, szép és magaros, más mint Lecrneré, de tanulványok dolgában éppen Lajta Béla igazolta a mester tanitásának élethé-pességét é értékét... Erzékeny műveszlelke ./.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1920. XLI. évf.

okt. 20. sz. 1. old.

-2-

M.D.K.

Lajta Béla, építész

„... nem bírta el a világháború fejleményeinek brutalitását... fájó, összeroskadó szívvel látta Erzsébet-emlékmű pályatervének, e gömyörű munkájának meddőségét; melynek aktualitását is elsodorta az idők vad szele... Kedély betegen kereste a gógulást... tragikus halálát megrendülve siratjuk..."

(Erzey)

Vállalkozók Lapja, Bp. 1920. XLI. évf.

okt. 20. sz. 1. old.

H.D.K.

Lajta Béla, építész

tervei szerint épülő Erzsébetvárosi Bank épületének nov. 1-ei átadását ünnepelték.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1913. XXXII. évf.
jun. 5. sz. 13. old.

M.D.K.

Lajta Béla, építész

első díjat nyert a budai új városháza tervpályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1912. XXXIII. évf.
jun. 26. sz. 15 old.

M.D.K.

Lajta Béla, építész

tervéről, mely a Néphár é Néphonyotár pályázaton második díjat nyert, a vezércikk írója úgy nyilatkozik, hogy czösen Otto Wagner hatása alatt áll s hogy „czös judicium és egyéniségé bizonyára csak az idő rövidsége miatt nem érvényesülhetett ... de ma még bizonyára nem is tartotta fontosnak ez építészeti részletehet.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.

jul. 5. sz. 5. old.

.Н.Д.Е.

Lajta Béla, építész

M.D.K.

a Népház és Népkönyvtár pályázaton második díjat nyert terve mellett döntött a főváros tanácsa, és az első díjas terv mellőzésével, eszerint szándékoriz felépíttetni a Népkönyvtárat a Tisza Kálmán-téren

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.

aug. 2. sz. 15. old.

M.D.K.

Lajta Béla, építész

első díjat nyert a Nemzeti Színház elhelyezésére kiírt pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.

Regist. 27. sz. 13. old.

Lajta Béla, építész M.D.K.

tagja lett az 1918. dec. 8-án alakult „Művészek és tudósok kultur szövetsé gének.

Építőipar - Építőművészet, Bp.1918. évf. 43. sz.
343. old.

M.D.K.

Lajta Béla, építész

akárcsak Rona József, vagy Maróti Géza, szintén körtemplom-tervvel jelentkezett a betedik Erzsébet-emlékmű pályázaton

Vállalkozók Lapja, Bp. 1916. XXXVII. évf.

jul. 19. sz. 3-4. old.

Lajta Béla MDK

Az Erzsébet emlékmü épitészeti terve, gipsz ~~xxx~~

1:loo

Mücsarnok 192o-21 téli kiállitás

MDK

Lajta Béla, ép.

75 éves fennállását jubiláló belvárosi reáliskola /Eötvös József reáliak./ - képzőművészeti kiállitásán fényes névsor sorakozik fel egykori növendékei révén.

Egy jubiláris kiállitás a Nemzeti Szalonban.
Képzőművészet.1932. 2o6.old.

MDK

Lajta Béla MDK

Sirbolt tervrajza, repr.

Mücsarnok 1913. tavaszi kiállitás

Lajta Béla

MDK

Sirkövek, repr.

Mücsarnok 1914. tavaszi kiállitás

Lajta Béla MDK

Mennyezetfestés a Vas utcai felső kereskedelmi iskolában I-IIIm vizf.

Sirbolt tervrajza, rajz

Műcsarnok 1913. tavaszi kiállitás

Lotta Bella

Mennyezetfestés a Vígszínház felső kerekedelmi iskolában I–III. vizsgálat.

Kirobbant tervvitára. Lotta

Lajta Béla MDK

A Vakok Intézete tervezője

Cikk:Vámos Ferenc:A magyar építészet

Vállalkozók lapja,1929 márc.13.

Lajta Béla építész M.D.K.

Eredeti , esetleg még nem valósult tervei a muze umba kerülnének

Baleg János:Uj lakó költözik a "Kiscelli kastélyba" az építészeti muzeum

Magyar Nemzet 1964. február 9. 11.1.

Fajta Béla építész M.É.K.

Rózsavölgyi üzletház. repr.

Kampis Antal: A képzőművészetek története 769.1

A Kultura Világa Bp. 1963.

Lajta Béla építész M.D.K.

/ 1875-1920/

Bp. egykori Rózsavölgyi-ház repr /cimlap/

" volt Erzsébetvárosi Bank épülete /Rákóczi ut 18.

" Vas utcai iskola. repr.

Genthon István: Magyar müvészet a századforduló idején Bp. 1962. 32-34.l.

Lapta Béla, építész

M.D.K.

2000 K-ás második díjat nyert a főv. Népkönyvtár és Kőrmüvelődési palota tervpályázatán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.

jun. 28. sz. 12. old.

M.D.K.

Lajta Béla, építész

Terve egyhangúlag első díjat nyert a Budapest-Erzsébetvárosi Bank új palotájának pályázatán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf. máj. 10. sz. 13. old.

Lajta Béla, építész

M.D.K.

Vágó Lászlóval hőrósen terveket készített az Andrássy-ut betorkolásának megoldására, mereket a Magy. Építőmű vészek Szövetségében nov. 17-én vitatnak meg.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.

nov. 9. sz. 14. old.

M.D.K.

Lajta Béla, építész M.D.K.

tervet készitett a Rákóczi-ut sorkolatának kibövitéséről, melyet a Magy. Epitőművészek Szövetsége fog megtárgalni

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII.évf.

febr. 8. sz. 11. old.
+ " 15. " 12-13. "

M.D.K.

Lajta Béla, épitész

4000 K-ás negedik díjat nyert a Nemzeti Szinkész pályázatán

[A nagy díjazott nem szerzőit szerebokörű pályázatra szólitottak fel.]

Vállalkozók Lapja, Bp. 1913. XXXIV. évf.

jan 22. sz. 14. old.

MDK

Lajta Béla

Tagja volt az épitészek részéről annak a biráló bizottságnak, amelyik az 1913.évi tavaszi tarlatra beérkezett müveket birálta.

Cikk: A zsürizés reformalása a Műcsarnokban.

Művészet, 1912. 410.l.

MDK

Lajta Béla, szobrász,.

György Dénes: cikkében :Az épületcsufitó reklámok. példának emliti meg, miként gázolt bele a halott müvész szépségvágyába a meg-gondoltság nélkül alkalmazott reklám, az ö Rákóczi-uti Bankhüzletével kapcsolatban.

György Dénes:
Az épületcsufitó reklámok. - Müvészi mozgalmak. Kö és Mükö/Architektura/ 1926. 3.sz. 9.l.

Lajtha Béla (építész)

1910-1914-ig épitett Budapesten.
2 üzlethaz: a Rákoczi úton és a Szervita téren és egy iskola maradt fenn tőle.

THE HUNGARIAN QUARTERLY, Vol. VII No.1. 1941
(Bierbauer Virgil)

Lajta Béla épitész M.D.K.

Vakok intézete , Mexikói ut /1907/

Szeretetház, Amerikai ut /1908-1911/

Népszinház u. 19. sz. bérház / 19106

Vas utcai Kereskedelmi iskola /1910-11/

Rózsavölgyi-ház , Martinelli tér / 1911-12/

Preisich Gábor: Bp. városépitésének története a kigyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964.

133.1.

MDK

Lajta Béla

Siremlék faragott márványból, repr.

Siremlék faragott márványból, repr.

Siremlék terve, repr.

Lajta B.: A temető művészete. Magyar Iparművészet 1914.
118,119,12o.l.

MDK

Lajta Béla

Siremlék terve, repr.

Siremlék terve, repr.

Lajta B.: A temető müvészete. Magyar Iparmüvészet 1914. 116,117.l.

MDK

Lajta Béla

Siremlékek faragott kőből, repr.

Siremlék, repr.

Siremlék, repr.

Lajta B.: A temető müvészete. Magyar Iparmüvészet 1914. 112,113,114,115.l.

MDK

Lajta Béla

Szertartási terem a régi zsidó temetőben, repr.

Szinpad-részlet, repr.

Ércdomboritás egy kapuról, repr.

A Ház modern művészeti folyóirat. 1910. III. 1-2. sz. 33,34.l.

MDK

Lajta Béla

Szinpadi részlet

A Ház modern müvészeti folyóirat. 191o. III. 1-2. sz. 32.l.

MDK

Lajta Béla

Siremlék, repr.

Szertartási épület a zsidó temetőben /részlet/. Repr.

A Ház modern művészeti folyóirat. 191o. III. 1-2. sz. 3o,31.1.

MDK

Lajta Béla

Kovácsolt vasrács /zsidó temető/. Repr.

" " " " Repr.

A Ház modern müvészeti folyóirat. 1910. III. 1-2. sz.
28,29.1.

MDK

Lajta Béla

Mennyezet festett diszitése a vasutcai községi felsőkeresk. iskolából, repr.

Fenti iskola ruhatár vasrácsozatának részlete, repr.

Magyar Iparmüvészet 1914.

MDK

Lajta Béla

A vasutcai községi felsőkeresk. isk. főbejárata, repr.

Főbejáró részlete. Faragott kő, repr.

Belső főbejárat, repr.

Magyar Iparművészet 1914. 129,130,131.l.

MDK

Lajta Béla

Siremlék. Repr.

A Ház Modern Müv.Folyóirat,1910.III. 8-9.sz.
215.lap

Lajta Béla, építez

M.D.K.

... verércikkirója keserű hangon ismerteti a budai lúthőrség lúbáit, mellyel kérdésessé tesik az egész építkezést, holott a főváros a Krisztinaköruton telhet is adott hozzá, és hölcsönt is helyezett kilátásba

Vállalkozók Lapja, Bp. 1914. XXXV. évf.

jan. 7. sz. 5-6. old.

MDK

Lajta Béla

Magyar V. : XII. Nemzetközi épitész kongresszusról.
Épitő Ipar - Épitő Művészet 1931. jan. 15. 13.1.

MDK

Lajta Béla

Meg kell irni Magyarország épitőművészetének történetét. Padányi Gulyás J. előadása a Mérnökegyletben. Nemzeti Ujság 1927. máj. 1o. 8.l.

Bag. Post m.

MDK

Lajta Béla

Elek A.: Lajta Béla. Nyugat 1920. nov. 1063-1064.l.

Lajta Béla, építész

M.D.K.

utasítást kapott a fővárosi építési bizottságtól, hogy a Tisza Kálmán-térre [ma Köztársaság-tér] tervezett uj könyvtár épület helyett a Kálvin-téren az Oroszlán-udvar tetkén építendő könyvtár-épületre uj terveket dolgozzon ki.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1914. XXXV. évf.

febr. 25 sz. 15. old. +
márc. 11. 15. "

MDK

Lajta Béla

A régi zsidó temető bejárata,repr.

Kapu a zsidó temetőben, repr.

Kovácsolt vaskapu részlete, repr.

A Ház modern művészeti folyóirat. 191o. III. 1-2. sz. 25,26,27.l.

MDK

Lajta Béla

Keresztelő medence, r epr.

Magyar Iparművészet 1908. évf. 233.l.

MDK

Lajta Béla

Szervita téri bérház

Somogyi K.: A vasszerelvények szerepe a modern architekturában. Tér és Forma 1928. I. 8. sz. 313-316.l.

MDK

Lajta Béla

Sirbolt tervrajza, repr.

Képzőm. Társ. 1913. tav. kiáll. kat.

Lajta Béla épité z M.D.K.

Dijazvs az uj Nemzeti Szin áz épitésére kiirt tervpályázaton / 191 /

Preisich Gábor: Bp. városé ité é et története a ki egyezéstől a Tanácsköztársaságig . Bp. 1964. 99.l.

Lajta Béla épitész M.D.K.

Vas utcai kereskedelmi iskola

Kreisich Gábor: Bp. városépitésének tö ténete a kiegyezéstől a Tanácsköztáreságig Bp. 1964. 98.1.

M.D.K.

Lajta Béla, építész

munkásságáról tartott nagyelegyzetű előadást a Mérnökegyletben Vámos Ferenc, mérnök ari nagy alapossággal sorakoztatta fel vetített képekben Lajta összes fellelhető műveit beleértve temetői architekturáit is. Végül ismert vesszőparipájának megfelelően szembeszállt a Fészl-Lechner irányzat lehicsinylőivel, annak folytatásába állította. Lajtát, csak ezen az úton látja ramenyteljesnek a jövő magyar építészetét

Vállalkozók Lapja, Bp. 1927. XLVIII.évf.

ápr. 27. sz. 4. old.

M.D.K.

Lajta Béla: építés

munkasságáról tartott Vámos Ferenc-féle előadásra, a lap hőv. számában hosszan reflektál Bierbauer Virgil, vitatja, hogy az ornamentikából kiindulo építészeti felfogással lekessen egy építészeti stílust létrehozni, kifejti Fesz és Lecknar lényeges ellentétét és tiltatorik – éppen Lajta iránti mély tiszteleténél fogva – az ellen, hogy Lajtát az ornamentum alkalmozása alapján a Fesz-Lecknar vonalba állítsák. Építészi mivolta teljesen más: a XX. sz. elenjáró szelleme.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1927. XLVIII. évf.

máj. 4. sz. 10-11. old.

M.D.K.

Lajta Béla, építész

s vele együtt a Lechner Ödön féle irányzat körüli vitár mind nagyobb hullámokat vetnek. Bierbauer tárgyilagos és mértéktartó cikkére Vámos most már személyes hiuságában megsértve válaszol. Pedig a lap ugyane számában egy még sulyosabb Lechner-elleni kirokanásról számol be: Padányi Julyás előadásáról.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1927. XLVIII.évf.

máj. 11. sz. 4. old.

MDK

Lajta Béla

a Nemzeti Szinház elhelyezésére kiirt pályázaton I. dijat nyert

Épitészet és Iparmüvészet 1912. 11. sz. 4.l.

Lajta Béla

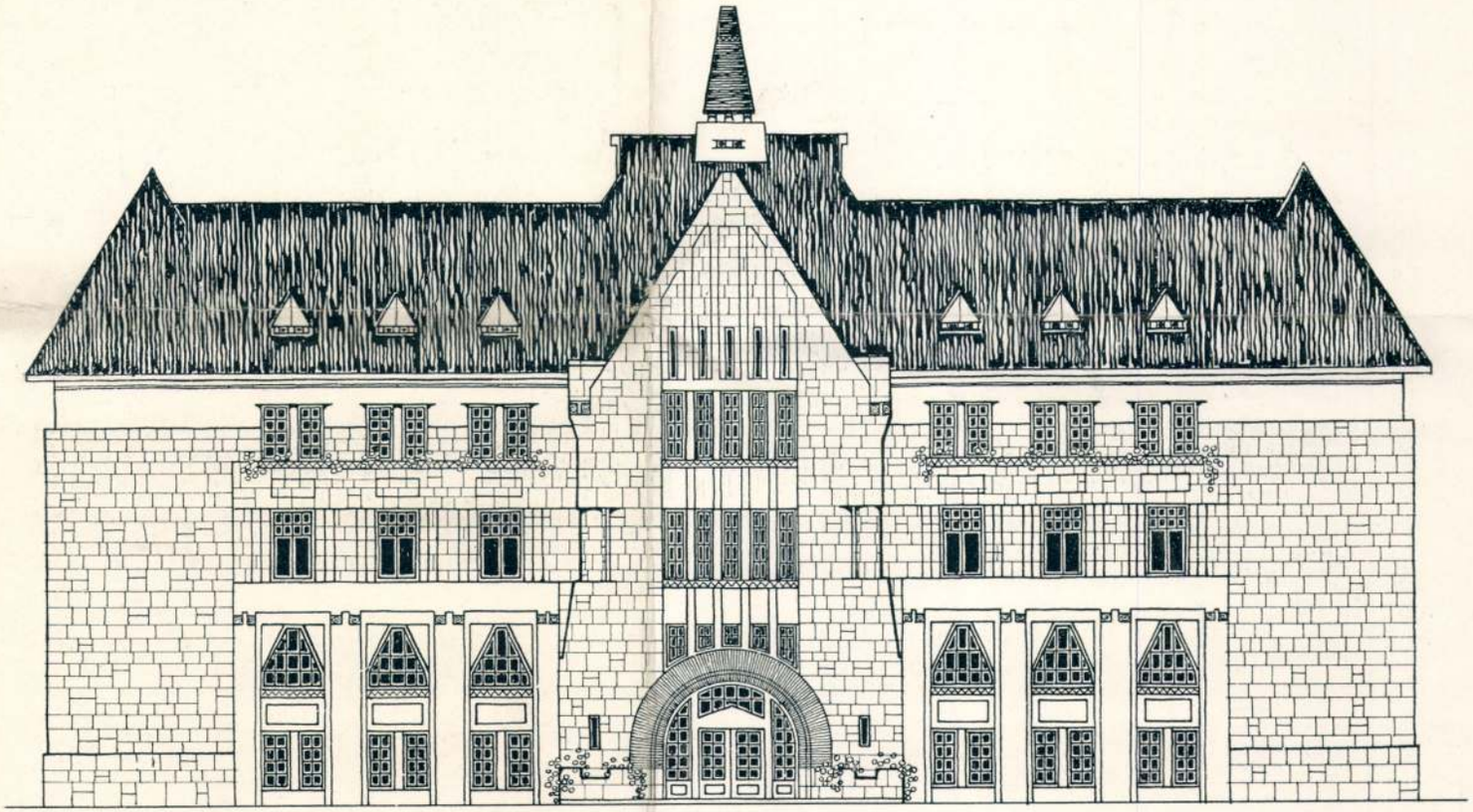

FŐHOMLOKZAT.

III. DÍJ.

TORNALLYAY ZOLTÁN, BUDAPEST.

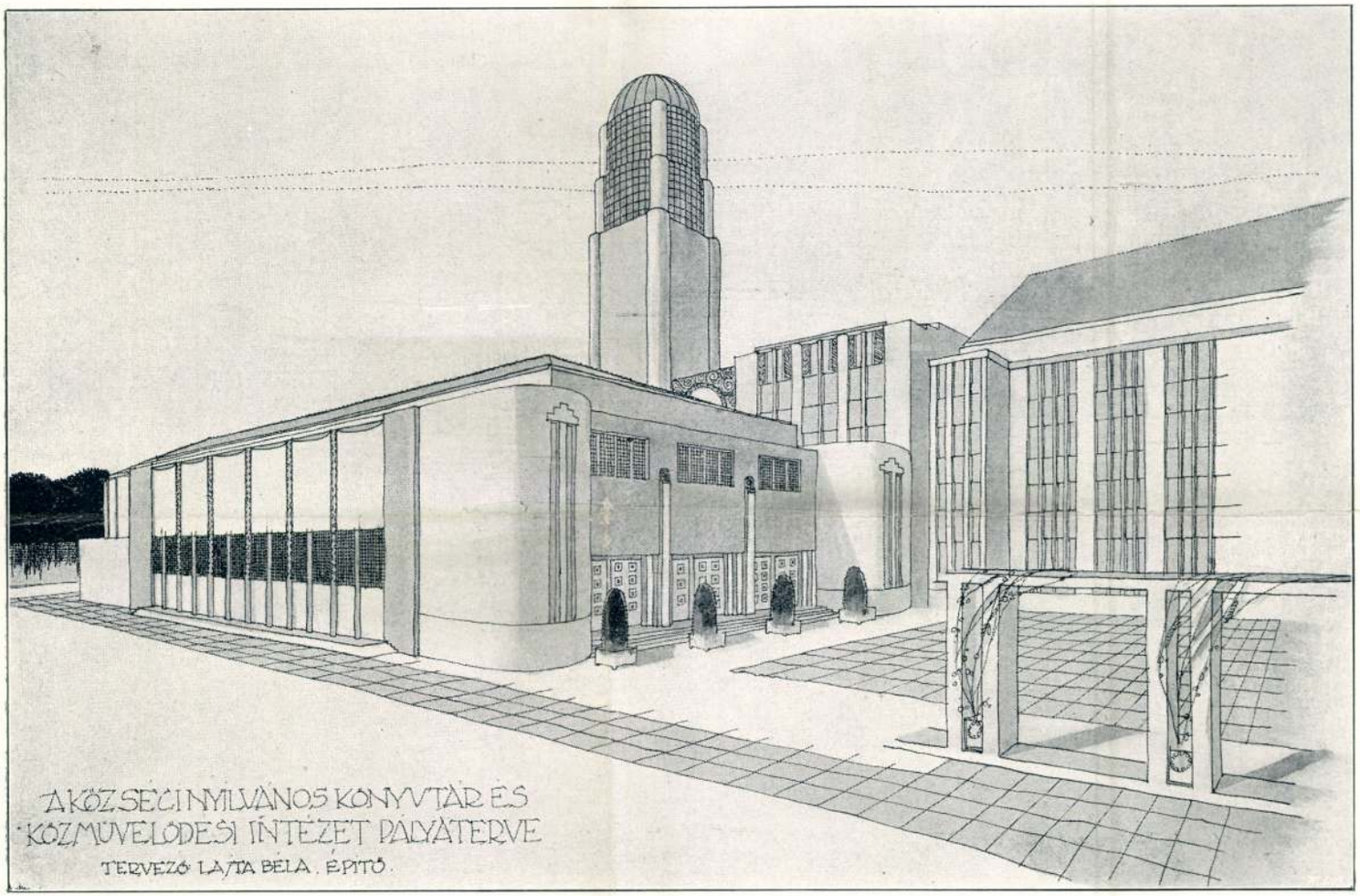

II. DÍJ. TÁVLATI KÉP. LAJTA BÉLA, BUDAPEST.

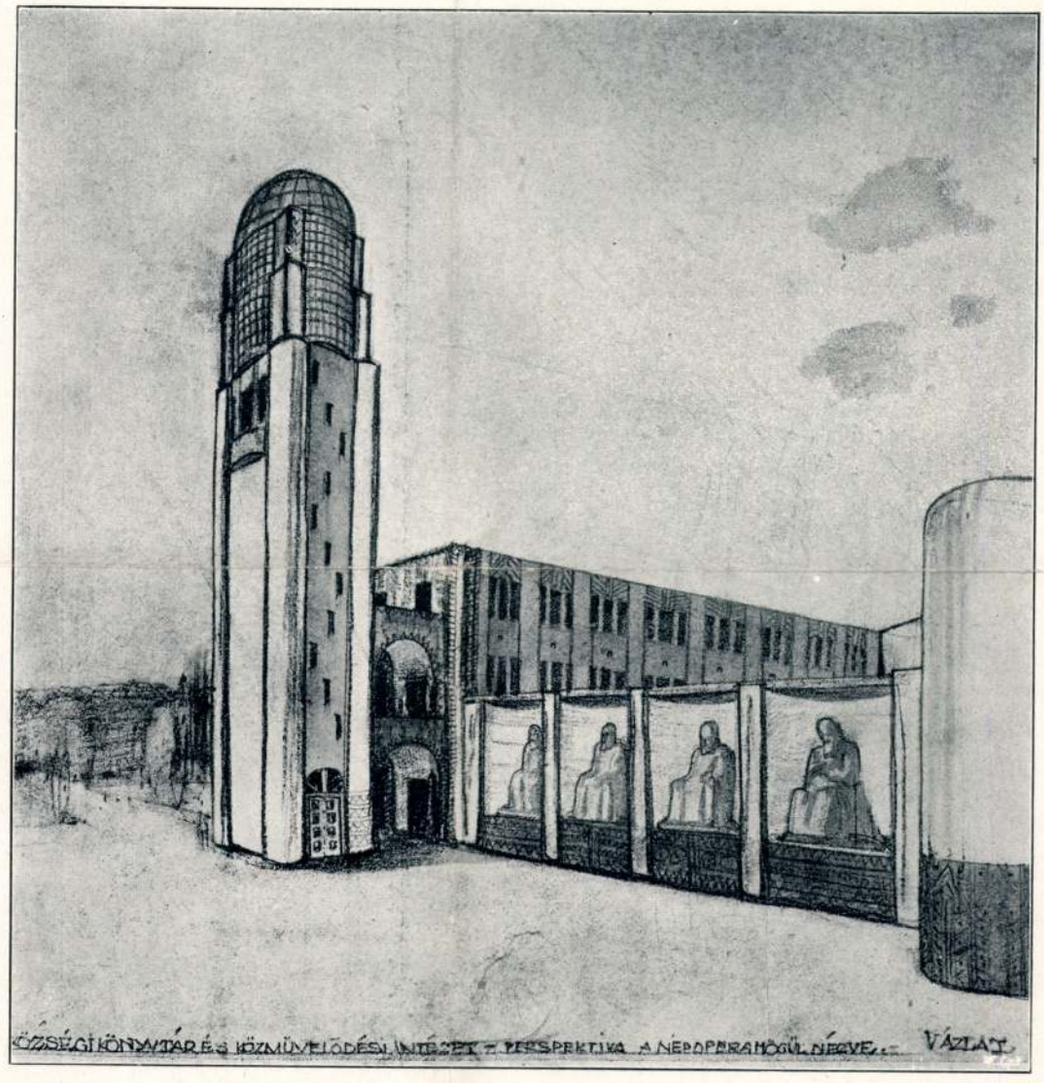

TÁVLATI KÉP.

II. DÍJ.

LAJTA BÉLA, BUDAPEST.

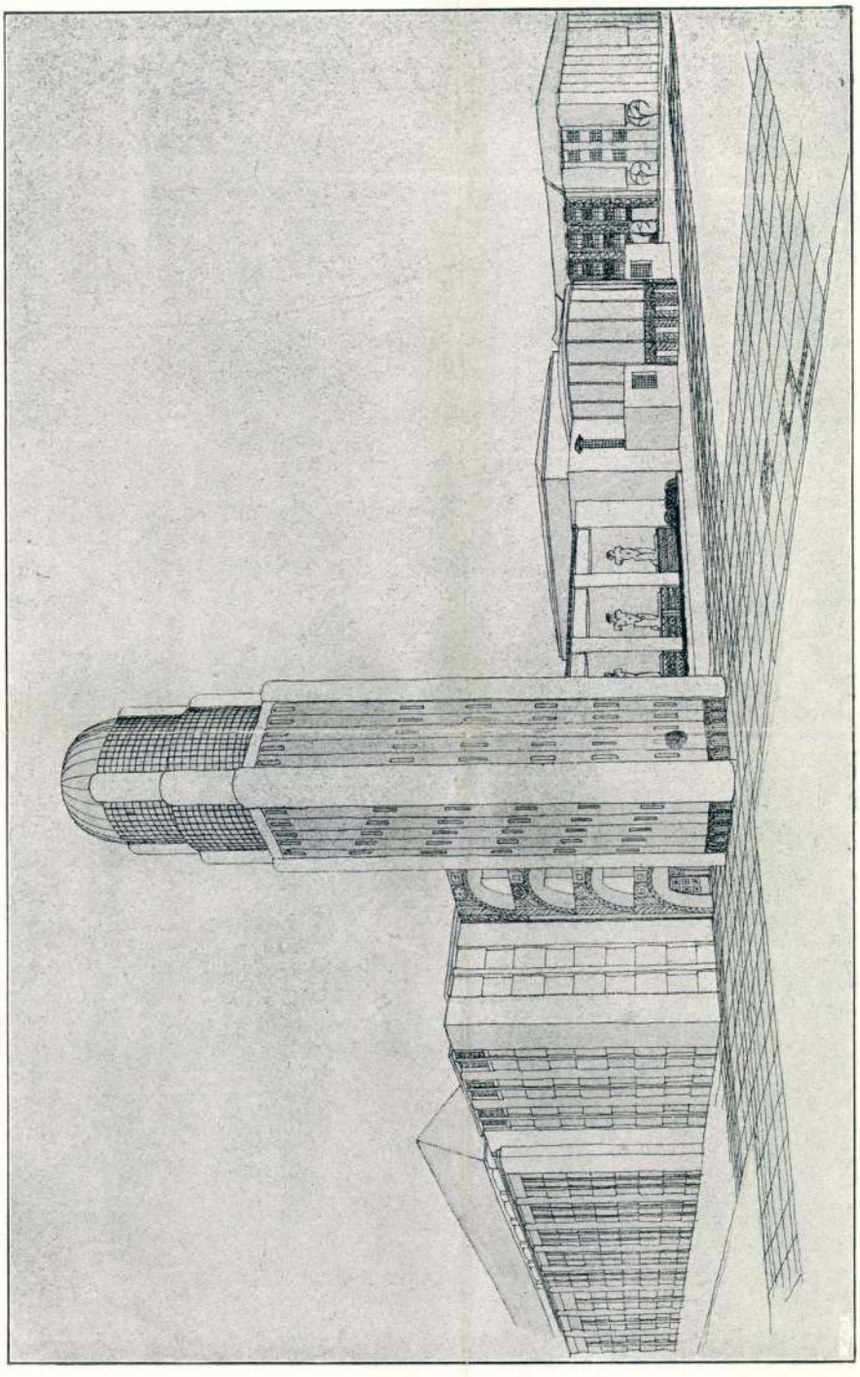

II. Díj. TÁVLATI KÉP. LAJTA BÉLA, BUDAPEST.

A budapesti Községi nyilvános
könyvtári és Közművelődési Intézet
pályázata.

Magyar Építőművészet
1911. 8. szám

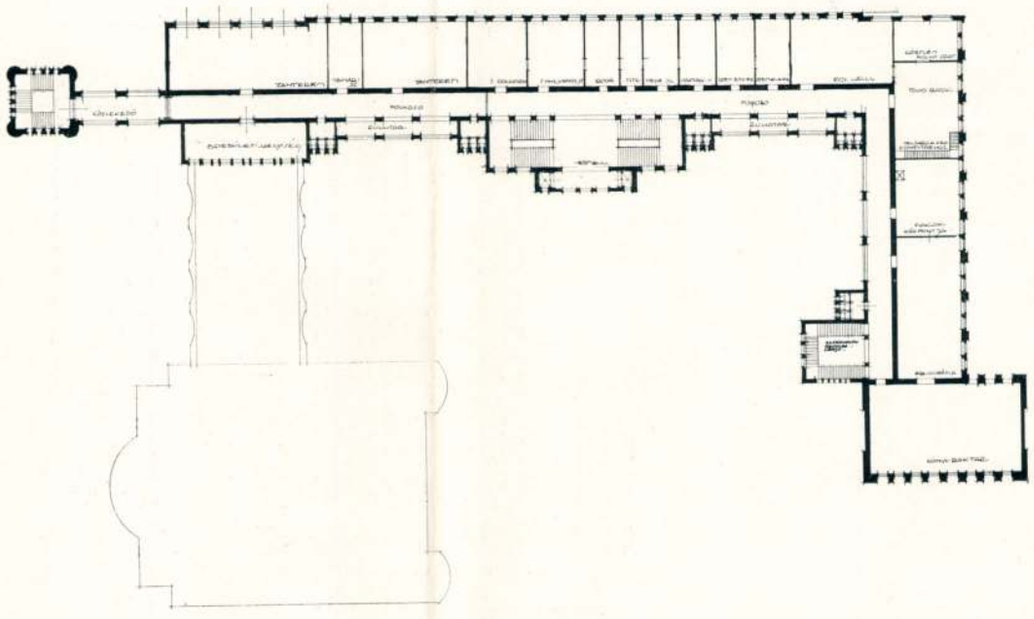

I. EM. ALAPRAJZ.

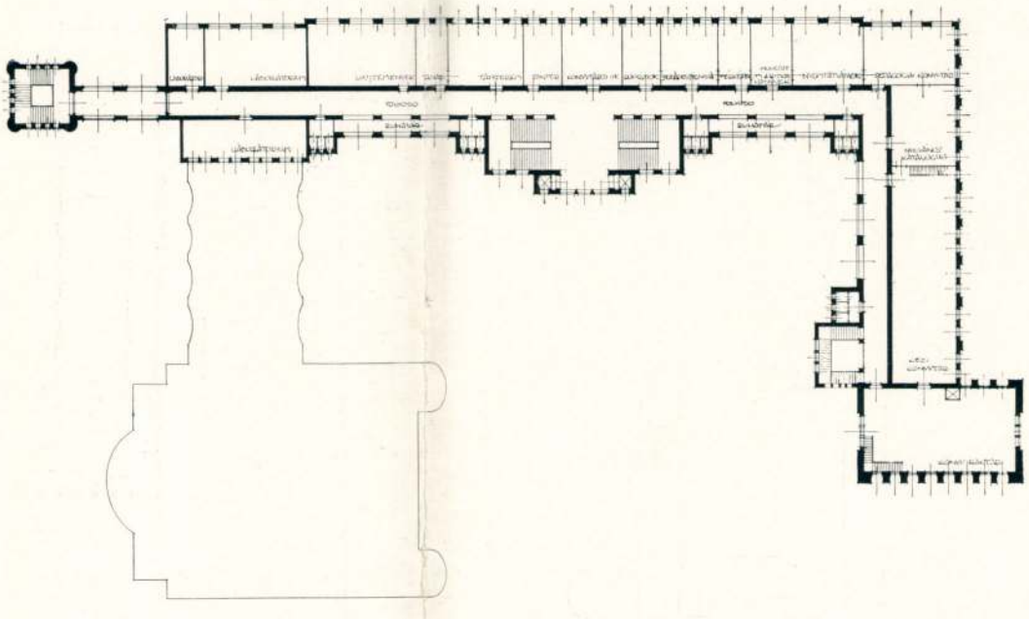

II. EM. ALAPRAJZ.

II. DÍJ.

LAJTA BÉLA, BUDAPEST.

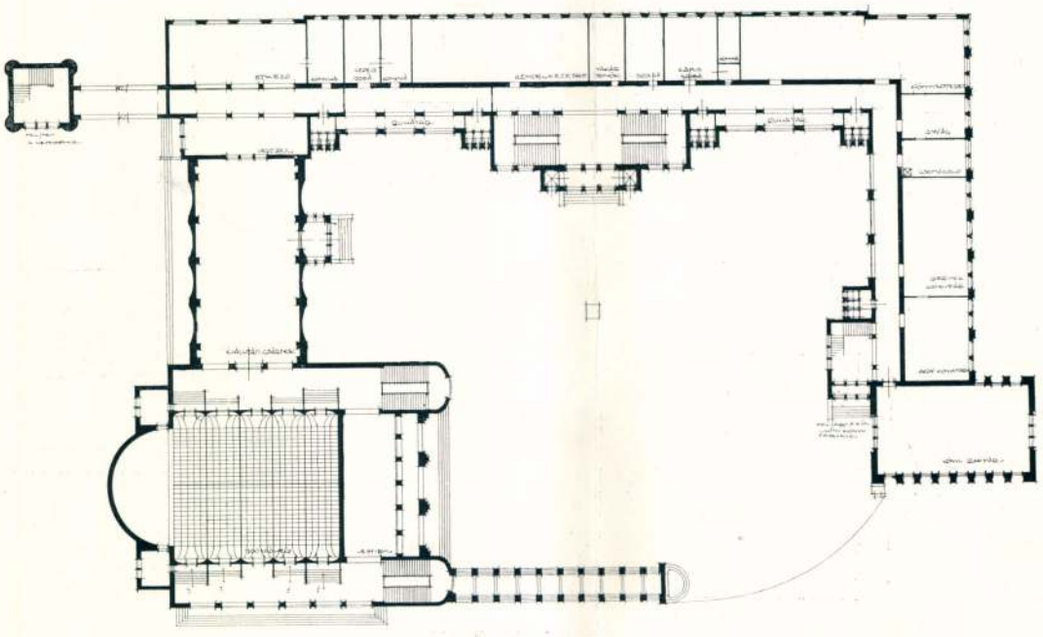

ALACSONY FÖLDSZINT

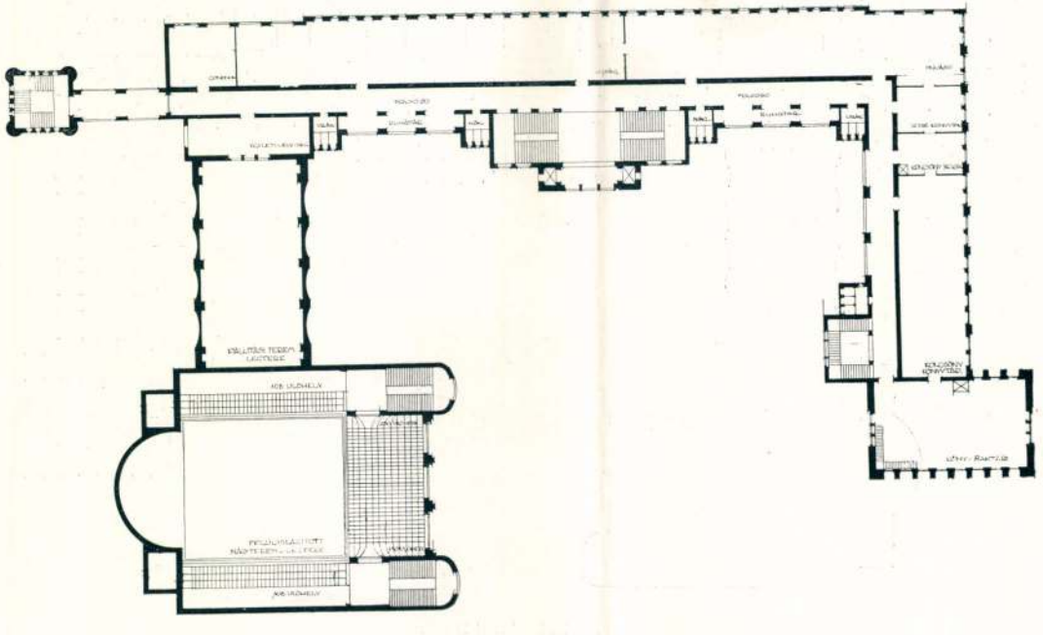

MAGAS FÖLDSZINT.

II. DÍJ.

LAJTA BÉLA, BUDAPEST.

MDK

Lajta Béla

Művészet 1915. 276.l.

MDK

Lajta Béla

Vámos F.: Budapest városképének átalakulása József nádor korától napjainkig. MMÉEKözl. Havi Füzetei 1926. III. évf. 9-12. sz. 127-150.l.

M.D.K.

Lajta Béla, építész

Legjelentősebb terveiről
(a Rózsavölgyi ház, a Vas-utcai
iskola, síremlékek, családi ház
stb.) szerepelnek a XII. Nemzetközi
Építészkongresszus alkalmából
ból a Nemzeti Szalonban rende-
zett kiállításon.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1930. LI. évf.
szept. 6. sz. 1. old.

MDK

Lajta Béla

Mennyezetfestés a Vas-utcai felsőkeresk. iskolában, vf.

Részlet az árkádból

KMT. 1913. tav. kiáll. kat. 86.l.

Lejtős Béla

Mennyezetfestés a Vas-utcai Iskolákban, Vz.

Részlet az árkádból

Kék. Ívl. Dec. Mell. Arch. Sz.I.

MDK

Lajta Béla

Sirbolt tervrajza, rajz

Siremlék

Mennyezetfestés a Vas-utcai felsőkeresk. iskolában, vf.

KMT. 1913. tav. kiáll. kat. 86.l.

MDK

Lajta Béla

Blaha Lujza Szinház. Magyar Szinmüvészeti Lexikon. Bpest. 1929. I.k. 207.l.

LAJTA Béla

BRANCZIK Márta: A Parisiana rekonstrukciója. = Art, 7.sz. 1991 május 9. p.

Bp., OMF, A Parisiana ujjáépitése : Tisztelgés Lajta Béla emlékének c. kiáll. 1991

MTA Művészettörténeti Intézet
Budapest, I. Uri utca 49.

COLLEGIUM ARTIUM

Layta Béla

VADAS József: Szinház Parisiana. = Kritika, 1991. 8.sz. 42 - 43.p. ill.

eményként való működtetés

nmal számoltunk, amely
vezető /osztályvezetőnek megfelelő
ező és 1 adminisztrativ ügyintéző

elyezés /1991 eleje, az elköltözés
ámitottuk a rezsiköltségeket,
jelenleginek megfelelő működést

554.884 Ft
51o.572 "

Lajtha Béla

VARGHA Mihály: Arany János Szinház. = Magyar Narancs, 1993. január 14. 37.ill.

Bp.,VI.Paulay Ede u

Kisplasztikai Kiállítás, Műcsarnok, 1984. szeptember 6. - október 28. Bev. Néray Katalin. Bp. : Műcsarnok, 1984 10-31., ill. E **ism.** J.N.Sz. [Nagy Sz. Júlia]: Tibor Vilt Gedankausstellung. = Budapester Rundschau, 1984. október 22. 9., ill.

2381. **Vincze Balázs**

kiáll.Bp., Népművelési Intézet, 1984 **ism.** M.O. [MEZEI Ottó]: Kiállítások a Kondor-folyosón. = Népművelés, 31, 1984, 5. 42., ill.

2382. **Vincze Lajos**

kiáll. Érd, Művelődési Központ, 1984 **ism.** BÍRÓ András: Vincze Lajos grafikái. = Új Tükör, 1984. szeptember 23. 3.; KENESSEI András: Vincze Lajos kiállítása. = Magyar Hírlap, 1984. szeptember 9. 4.

2383. **Viola József**

ECSERY Elemér: Viola József. = Könyvtáros, 34, 1984, 11. 685., ill.

2384. **Vonnák János**

KERNER István: Milyen a jó családi ház : Beszélgetés Vonnák János építésszel. = Élet és Tudomány, 1984. augusztus 17. 1030-1031.

LEGÁNY Zoltán: Ybl-díj családi házért. = Élet és Tudomány, 1984. augusztus 17. 1055-1056., ill.

2385. **Vörös Béla**

VÖRÖS Béla (1899-1983) szobrászművész emlékkiállítása, Esztergom, Balassa Bálint Múzeum, 1984. február 24.-től. A kiállítást rend. Horváth Ferenc, Láncz Sándor. Bev. Láncz Sándor. Tata : Komárom Megyei Múzeumi Igazgatóság, 1984[24]p., ill. F(A Komárom Megyei Múzeumok kiállításai) **ism.** E.NAGY Lajos: Vörös Béla emlékkiállítása. = Új Tükör, 1984. április 1. 4., ill.

2386. **Wahorn András**

kiáll. Bp., Óbuda Galéria, 1984 **ism.** BÁN András: Wahorn András kiállítása az Óbuda Galériában. = Magyar Nemzet, 1984. július 20. 8.; P.SZABÓ Emő: Wahorn András grafikái.

Lajta Béla

SZEGŐ György: Két építészeti tárlat. = Magyar Nemzet, LIV.évf. 93.sz. 1991. április 22. 8. p.

BP., OMF, A Parisiamna Mulató helyreállítását bemutató kiállítás - Lajta Béla

+ Medgyaszay Vilmos Gadolló

AHOL A GYÜMÖLCSFÁK SZÜLETNEK ÉS ÚJRASZÜLETNEK

JÚLIUS 27-ÉN éjszaka tovább ment velünk a at Gorodiscse állomásra, amely egyben járási szék- is. Itt a Mlejevka község határában lévő gyümölcs- rleti állomást néztük meg.

Ez a telep mindjárt a nagy forradalom után, még

Lajta Béla

NAGY Zoltán: Az újjaepített Parisiana. =
Uj Magyarország, I. évf. 13. s. 1991. május 15.
7. p. ill

Bp. OMF. Ricill.

nšpektor a Miklúš Neiszl, inšpektor pre poľnohospodárske
ieliorácie (MS fary sv. Martina).

Cseckum (Czekum), Tomáš, maliar (pictor), 24. novembra 1719 polu s Andrejom Fabianom, strážcom na obecnej veži (turnerus ivitatis), svedok pri sobáši mládenca Antona Jozefa Leydenfrosta, ochára „Moravo-Brunensis" s Alžbetou, vdovou po sochárovi ndrejovi Kernovi (MS fary sv. Martina). — 24. februára 1727 polu s maliarom Štefanom Bürtlerom svedok pri sobáši vdovca ochára Kristiána Heeba s pannou Annou Máriou Arderberovou MS fary sv. Martina).

zithart, Vavrinec, murár (murarius), 25. apríla 1728 spolu Jánom Jurajom Pluczom svedok pri sobáši tesárskeho pomoc-íka Martina Schenauera s pannou Evou Kelnerovou (MS fary r. Martina).

cker, Matej, murársky pomocník (murarius socius), 21. sep-embra 1728 spolu s murárskym pomocníkom Jurajom Senckom vedok pri sobáši murára Šimona Pockstallera s pannou Magda-énou Kernovou (MS fary sv. Martina).

ller (Öller), Peter, meditepec (civis cuprarius, bürgerlicher Kupferschmidt), 7. júla 1726 spolu s medikováčom Jánom Ilaýerom, Jozefom Andreasom, mäsiarom pána Zaya, a s mä-arom Jánom Eckerom svedok pri sobáši vdovca mäsiara Jána ndreja Hidla s pannou Kristínou Mozerovou (MS fary sv. Martina). — 1. februára 1728 spolu s Matejom Neinteifflom

LAJTA Béla

ECSERY Elemér: A nagyvonalú egyszerűség építőművésze.
= Új Magyarország, 1993. január 23. 11.ill.

Lajta Béla

RITOÓK Pál: A Parisiana újjáépítése : Kiállítás az OMF pincegalériájában 1991. április 16 - május 17.= Műemlékvédelmi Szemle, 1991.2.sz 61 - 62.p. E.G.

Bp.,VI:Paulay Ede u

BP.,OMF, 1991

Novák Vilmos, *Pólya* Tibor, az
lnay Gyula, *Egry* József, *Czóbel*
mos, *Bornemisza* Géza, *Kmetty*
e, *Szőnyi* István, *Vass* Elemér,
tván, *Halápy* János, *Molnár* C.
r, *Gadányi* Jenő, *Domanovszky*
jos képeire, a szobrászok közül
sfaludi Stróbl Zsigmond, *Med-*
man Dezső, *Csorba* Géza, *Vilt*
met
en jelent meg a főváros kiadá-
Fővárosi Képtár képei című
d magyar festészetét ismertető
reprodukció, köztük 13 több-
ól eltekintve, valóban a képtár
ket. Sajnos, lényegesen kisebb
t szegik nehézkes mondatai, a
d. Szavai messze kalandoznak
nemegyszer csak sejteni lehet,
ik szépségfoltja az, hogy művé-
t, nem egységes vonalú. Kopp
etéseiben előreszalad, s azután
lat. Ez a kompozíciós, hogy ne
lyzetkép tisztaságát. Kár, mert
neri anyagát. *Barabás* Miklós-
oldalai kitűnőek. *Mednyánszky*
áfiájának. Ítélkezése azonban
ik. Olyan gyanús óvatosságon

MDK

Lajta Béla, építész

husz évvel elözte meg korát. Ö már a háboru elött a mai értelemben "modern" volt. Emellett azonban magyar is. Magyarsága rajta van nemcsak az ornamentikától tobzodó siremlékein, hanem középületein, bérházain is.

Szervita-téri üzlet és lakóház.

Vasutcai iskola belsö részletei fényes tanuságai ennek.

? : Kiállitás.?

Magyar Epitömüvészet. 1930. 9.sz. 23-24.l.

MDK

Lajta Béla

Háy Gy.: Modern architektura. Korunk /Kolozsvár/. 1930. jan. 54-55.l.

MDK

Lajta Béla

A Ház. Modern müvészeti folyóirat. 1910. 35.l.

MDK

Lajta Béla

a Nemzeti Szinház elhelyezésére kiirt terv-
pályázaton I. dijat nyert

Müvészet 1911. 388.l.

MDK

Lajta Béla épitész és Róna József szobrász

a második Erzsébet-emlékmü pályázat

Müvészet, II.évf. 1903, 247 o.

MDK

Lajta Béla

Az uj épitészet. Vállalkozók Lapja 1933. jan. 5. 4.l.

MDK

Lajta Béla

Ligeti P.: Felelet Vámos F.:"A magyar formanyelv építészetünkben" c. cikkére. MMÉEKözl 1929,máj.12. 117-118.l.

MDK

Lajta Béla

Vámos F.: Széljegyzetek dr. Bierbauer V. válaszához. MMÉKözl 1929. máj. 12. 119-121.l.

Lajta Béla

*707 Debreceni DMKE. nevelőintézet. Vízf. Magántulajdon.
708 Kecskeméti Művésztelep villái. II.

LAJTA BÉLA.

709 Részlet a szeretetházból. Fénykép. Magántulajdon.
710 Mennyezetfestés a Vas-utcai felső kereskedelmi iskolában. Vízf.
711 Fővárosi bérház. Fénykép. Magántulajdon.
*712 Sírbolt tervrajza. Rajz Magántulajdon.
713 Síremlék. Fénykép. Magántulajdon.
714 Mennyezetfestés a Vas-utcai felső kereskedelmi iskolában. Vízf.
715 Mennyezetfestés a Vas-utcai felső kereskedelmi iskolában. Vízf. Magántulajdon.
716 Részlet az árkádból. Fénykép. Magántulajdon.

JANSZKY BÉLA és SZIVESSY TIBOR.

717 Kecskeméti Művésztelep villái. I. Vízf. Magántulajdon.
718 Bérház. Vízf. Magántulajdon.
719 Bajai kórházpavillon. Vízf. Magántulajdon.
720 Pusztaszentlőrinczi templom. Vízf. Magántulajdon.

POLLÁK MANÓ.

721 A Lipótvárosi kaszinó-pályázat „Millennium" jeligés terv. Vízf. Magánt.
722 Palazzo vecchio udvara. Firenze. Vízf. Magánt.

ÁRKAY ALADÁR.

723 Családi ház az Orsz. Birói és Ügyészi Egyesület kissvábhegyi telepén. Fénykép. Eladó.

Képzőm. Tárl. 1913

MATOUSCHEK FERENC ÉS REISS ZOLTÁN.

694 Az Adriai Biztosító Társaság palotájának Deák-téri látképe. Szénrajz. Magánt.

VIDOR EMIL MŰÉPÍTÉSZ.

695 Budai villa verandája. Fénykép. Magánt.

696 Hall kandallója. Fénykép. Magánt.

REISS ZOLTÁN.

697 A magyarkanizsai városház főhomlokzata. Rajz. Magánt.

VIDOR EMIL MŰÉPÍTÉSZ.

698 Budai villa hallja. Vízf. Magánt.

699 Bérpalota a Liszt Ferenc-téren. Vízf. Magánt.

OPATERNY FLÓRIS.

700 Kőszegi evang. templom és paplakok. Rajz. Magánt.

OPATERNY FLÓRIS.

701 Kőszegi ev. templom és paplakok főhomlokzata. Fénykép. Magántulajdon.

702 Kőszegi ev. templom és paplakok hátsó homlokzata. Fénykép. Magántulajdon.

703 Pozsonyi református templom. Rajz. Magántulajdon.

POLLÁK MANÓ.

704 Velencei San Marco Belseje. Vízf. Magántulajdon.

JANSZKY BÉLA és SZIVESSY TIBOR.

705 Szolnoki Hitelbank. Vízf. Magántulajdon.

706 Kecskeméti Művésztelep műterembérháza. Vízf. Magántulajdon.

Lajta Béla

*707 Debreceni DMKE. nevelőintézet. Vízf. Magántulajdon.
708 Kecskeméti Művésztelep villái. II.

LAJTA BÉLA.

709 Részlet a szeretetházból. Fénykép. Magántulajdon.
710 Mennyezetfestés a Vas-utcai felső kereskedelmi iskolában. Vízf.
711 Fővárosi bérház. Fénykép. Magántulajdon.
*712 Sírbolt tervrajza. Rajz Magántulajdon.
713 Síremlék. Fénykép. Magántulajdon.
714 Mennyezetfestés a Vas-utcai felső kereskedelmi iskolában. Vízf.
715 Mennyezetfestés a Vas-utcai felső kereskedelmi iskolában. Vízf. Magántulajdon.
716 Részlet az árkádból. Fénykép. Magántulajdon.

JANSZKY BÉLA és SZIVESSY TIBOR.

717 Kecskeméti Művésztelep villái. I. Vízf. Magántulajdon.
718 Bérház. Vízf. Magántulajdon.
719 Bajai kórházpavillon. Vízf. Magántulajdon.
720 Pusztaszentlőrinczi templom. Vízf. Magántulajdon.

POLLÁK MANÓ.

721 A Lipótvárosi kaszinó-pályázat „Millennium" jeligés terv. Vízf. Magánt.
722 Palazzo vecchio udvara. Firenze. Vízf. Magánt.

ÁRKAY ALADÁR.

723 Családi ház az Orsz. Birói és Ügyészi Egyesület kisvábhegyi telepén. Fénykép. Eladó.

KMT 1913, tav. Enall

MATOUSCHEK FERENC ÉS REISS ZOLTÁN.

694 Az Adriai Biztosító Társaság palotájának Deák-téri látképe. Szénrajz. Magánt.

VIDOR EMIL MŰÉPÍTÉSZ.

695 Budai villa verandája. Fénykép. Magánt.

696 Hall kandallója. Fénykép. Magánt.

REISS ZOLTÁN.

697 A magyarkanizsai városház főhomlokzata. Rajz. Magánt.

VIDOR EMIL MŰÉPÍTÉSZ.

698 Budai villa hallja. Vízf. Magánt.

699 Bérpalota a Liszt Ferenc-téren. Vízf. Magánt.

OPATERNY FLÓRIS.

700 Kőszegi evang. templom és paplakok. Rajz. Magánt.

OPATERNY FLÓRIS.

701 Kőszegi ev. templom és paplakok főhomlokzata. Fénykép. Magántulajdon.

702 Kőszegi ev. templom és paplakok hátsó homlokzata. Fénykép. Magántulajdon.

703 Pozsonyi református templom. Rajz. Magántulajdon.

POLLÁK MANÓ.

704 Velencei San Marco Belseje. Vízf. Magántulajdon.

JANSZKY BÉLA és SZIVESSY TIBOR.

705 Szolnoki Hitelbank. Vízf. Magántulajdon.

706 Kecskeméti Művésztelep műterembérháza. Vízf. Magántulajdon.

M.D.K.

Lajta Béla, építész

nevét elismeréssel emliti szerző azok körött, akik a magaros stílus erőltetett keresése idején „el tudták érni az önmérsékletnek azt a fokát, mely bámulatosan meghőzelítette az ornamentikában az ízes, valódi magarságot."

Jánszky Béla: A magar formára való törekvések kritikai megvilágításban.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.

1939. 73. köt. 289. old.

Lajta (Leitersdorfer) Béla, építész M.D.K.

284

nevét azok körök a Lechner Gdön követők körök emliti szerző, akik „éppenséggel távolállottak a ma árjának vag turáninak neverett fajtól," mégis igazságtalanság volna nem elismerni hog a magazság igaz és öszinte megbecsülése volt kezdeti törekvéseik indítóoka.

Jánszky Béla: A Magyar formára való törekvések kritikai megvilágításban.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.

1539. 73. köt. 284. old.

Lajta Béla, építész

MDh

A modern magyar építészet egyik
úttörője.

Artner Tivadar: A magyar építészet útja

8. l

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1962. nov. 29.

M. D. K

LAJTA Béla építész

(1875-1920)

Rózsavölgyi-ház (Martinelli tér) (repr.)

volt Erzsébetvárosi Bank (Rákóczi út 18.)

Vas utcai kereszedelmi iskola

Fővárosi Könyvtár épületének terve

Genthon-Németh-Végvári-Záder: Magyar müvészet 1800-1945.
Bp. 1962. 334-336, 371, 372, 374.

MDK

Lajta Béla

Tervezték az alábbi épületet

Gerő Ö.: A pesti izr.hitk. fiureálgimn. leánygim
náziuma. Tér és Forma 1931. 343-350.l. képekkel.

MDK

Lajta Béla

Éber L.: Erzsébet királyné emlékszobra. MI 1916.
218.l.

M.D.K.

Lotta Béla
építész

Vas utcai épület (repro)

Lengyelgéia: Puritanizmus és szecesszió
Művészet, 1963. január — 15 lap

M.D.K.

Lajta Béla, építész

terveiről, melyek a Műcsarnok tavaszi tárlatán szerepeltek, igen lesujtólag nyilathozik a cikkíró (Dór). Hibáztatja a túlságosan festői előadásmódot, mely leplezni igyekszik magát az architekturát, ugy a siremlékeken mint az épületeken alkalmazott növényi-, állati- és betű ornamentika tobzódását, mely „leket az ősi orthodox zsidó érzés megnyilvánulása"... „de idegen és bántó... profán magyar épületeken."

Építőipar - Építőművészet. Bp.1914. 38.évf. 16.sz.
168.old.

MDK

Lajta Béla

Mult és Jövő. 1935.szept.-okt.

332.l.

MDK

Lajta Béla

Mult és Jövő 1935. szept.-okt.

M.D.K.

Lajta Béla: építész

Szentpéteri Istvánnal közösen készített műve egy első díjat nyert az Erzsébet-emlékmű pályázaton.

Építőipar - Építőművészet, Bp. 1916. évf. 27. sz. 162. old. és 31. sz. 184. o. 7. á.

Lajta Béla, építész

M.D.K.

„elismert erős tehetsége – bár Lechner Ödön hörvetlen hörnyezetéből indult el – más, egéni utakon jár és maradandó értékű munkáiban konstatálhatjuk a magaros irányt, a különleges főprincipiumok mellett is."

Kertész K. Róbert előad. a „Nemzet. építő művészetről."

Építőipar - Építőművészet, Bp. 1916 évf. 23. sz.

138. old.

Lajta Béla

MDK

Az Erzsébet emlékmű építészeti terve, gipszminta

Műcsarnok 1920-21. Téli kiállitás

MDK

Lajta Béla

VIII. Népszínház u. 19.
1910 körül.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
164.1.

Lajta Béla MDK

épitész
Vas utcai iskola, Erzsébetvárosi Takarék,
Szeretetház.

Mücsarnok 1934 dec. 1835 jan.
Jubileumi kiállitás

Lajta Béla, építész

M.D.K.

a Lechner Ödön utáni generáció legmarkánsabb alakja, kezdetben még Lechner hatása alatt állott, de rövidesen, meg az első világháboru kitörése előtt, a modern európai építészet magyarországi úttörője lett. Korai művei körül szerző a Vakok Intézetét, a későbbiek körül ürlet-ci bérházait emliti.

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina

229-230 old.

M.D.K.

Lajta Béla,épitész

Kezdetben Lechner hive,de később a modern szerkezeti törekvések úttörője lett.478.o.Rózsavölgyi üzletház, Gázmüvek,Vas utcai iskola.550.o.Vakok Intézete.478.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa.III,köt. A képzőművészetek,a zene, a szinház és a film.Minerva.1960.Pest

M.D.K.

Lajta Béla, építész

Martinelli téri bérpalota, Bpest. - ekete repr. 317.o.
8.kép. 1912

M. Kiss Pál: müvészetről mindenkinek, Corvina, Budapest, 1966

M.D.K.

Lajta Béla, építész/1875-1920/

A modern építészet egyik úttörője volt. Bp. a Martinelli téri ún. Rózsavölgyi ház, a Vas utcai kereskedelmi iskola, 82.o.kép, 317.o.8.kép

M. Kiss Pál: Művészetről mindenkinek, Corvina, Budapest, 1966

MDK

Lajta Béla épitész

Bierbauer Virgil: A háboru előtti Bp.épitészete.
Évk. KMT. 1929. 184.l. Képek.

Lajta

Ligeti Pál épitész beszédében emliti, hogy Lajta megtervezte a Rákóczi úti vörös házat, a Fővárosi Könyvtárat.

P.N.930.Márc.23.

Lajta

(Épitéri)

„Adrelétot a vérad/orduló magy. irod.-és kép. kapcsolatához" c. tanulmány írója említi, h. 1905 utáni forradalmi generációhoz tartozik – Ady, Babits, stb. – köré sorolja –

Irodalomtörténeti Közlemények, Bp 1963, 53 l, Neineth l.c.

Lajta Béla
építész

M.D.V.

Lajta művészete hatással volt
Adolf Loos bécsi építészre is.

Vámos Ferenc: Miért szép a „Rózsavölgyi ház"?
Művészet, 1967. augusztus - 21 lap

Lajta Béla, építész

M.D.K.

Medgyaszay, Kós, Málnai századelejei munkái „felölelik a népit, az európai haladót, a konstruktív ujat és az abszolut puritanságot. Ilyen együttes Európában sinte páratlan... s ezért ezt nekünk... a megfelelő periodizációval is meg kell illetnünk." Hozzászóló külön kiemeli Lajta Martinelli téri házát s a korszakra javasolja a „přemodern" elnevezést.

Kubinszky Mihály hozzászólása a MTA ankétján "Az ujkori magyar müvészet periodizációjának problémái"-ról,

Müvészettörténeti Értesitő, Bp.1967.XVI.évf.1.sz.21.old.

M.D.K.

Lajta Béla, építész

„1911-1912-ben alkotott Rózsavölgyi ház – noha utána még néhány esztendőt él a szecesszió – már hiverzet az egyoldalú – forma felőli – formaherezéses világából." Hozzászóló az eklektika korát 1867-1919 közi helyezi.

Major Máté hozzászólása a MTA ankétján "Az ujkori magyar müvészet periodizációjának problémái"-ról Müvészettörténeti Értesitő, Bp.1967.XVI,évf. 1.sz.12.old

M.D.K.

Lajta Béla, építész

Fiatalkori műveinek - Feszl, Lecz-ner, Kós Károly - vonalába állítja be a szerző Kozma Lajosnak a Kner érzel körös grafikai működését.

Szij Rezső: A Kner nyomda és kiadó ~~mxxxxxx~~ könyvmüvészeti törekvései

Müvészettörténeti Értesitő, Bp.1967.XVI.évf. 2.sz.

109. old.

Lajta Béla, építés

M.D.K.

„a Lecznek köréből indult ... s a valóban modern építészeti felfogás hi magasló képviselője ... ariner Vas-utcai iskolája és Martinelli téri ürlethéza a legjobb példája ... az egjéni és modern, nemzetközi és magyarvalami sajátosan nemzeti ... vonást érvényesítő építészetnek..."

Zádor Anna vitaindító előadása a MTA ankétján "Az ujkori magyar művészet periodizációjának problémái"-ról

Művészettörténeti Értesitő, Bp.1967. XVI. évf. 1. sz. 5. old.

M.D.K

Lajta Béla
épitész

Tanulmányait folytatta
Berlinben Messebrál, majd
Londonban R.N. Schawrál.

Vamos Ferenc: Miért szép a „Rózsavölgyi ház"?
Művészet, 1967. augusztus - 21 lap

M.D.K

Lajta Béla
épitész

Az egyetemen tanulmányait
Steindl Imre és Hauszmann
Alajos irányítása alatt folytatta

Vámos Ferenc: Miért szép a „Rózsaörlyi ház"?
Művészet, 1967 augusztus - 21 lap

M.D.

Lajta Béla
épitész

Óbudai, majd pesti szabómester fia. A Realtanoda utcai főreal-ba járt, utána a Műegyetemen töltött négy évet.

Vamos Ferenc: Miért szép a „Rózsavölgyi ház"?
Művészet, 1967. augusztus - 21 lap

Lajta Béla
építész

M.D.4

A Martinelli tér 5 sz. ház
építője. Műve, a mai épületet
látóhatárába mutatja euró-
pai jelentőségét.

Vámos Ferenc: Miért nép a „Rózsavölgyi ház?"
Művészet, 1967. augusztus – 21 lap.

MDK

Lajta Béla
építész

1909-ben tervezte a Vas utcai iskolát, 1911-12 években tervezte a VIII. kerületben a 19 sz-t, a Martinelli tér 5 sz, valamint a VII. Rákóczi út 18 sz házakat.

Vámos Ferenc: Miért nép a „Rózsavölgyi ház"? Művészet, 1967. augusztus - 21 lap

M.D.K

Lajta Béla
építész

A Martinelli tér I számú ház
módosított tervét Lajta, 1912. má-
jus 8-án nyújtotta be a fővároshoz.
„Rózsavölgyi ház" (repro)

Vamos Ferenc: Miért szép a „Rózsavölgyi ház"?
Művészet, 1967. Augusztus - 21 kép

Lajta Béla

Részt vett a Műcsarnok Nemzetközi Épitészeti kiállitásán

P.H.930.IX.6.

Lajta Béla

A következő művei kerültek bemutatásra a Magyar Építészek Kiáll.-án a Nemzeti Szalónban: Vakok intézete, Szeretetház, Vas utcai kereskedelmi iskola és Fővárosi könyvtár-terve.

P.N.930.IX.7.

Lajta Béla

Tervével szerepelt a magyar épitészeti törekvések kiáll.-án a Nemzeti Szalónban.

P.H.930.IX.6.

MDK

Lajta Béla, építész

N. Pevsner angol egyet. tanár nagy élményének nevezi Lajta Béla 1912-es Martinelli téri ücletházát.

–: Így látja egy világhírű külföldi 5. Sp. 1966. aug. 27.

ESTI. HIRLAP

Lajta Béla

Építész

Az Architecteur d'Aujourdhui folyóirat rendezésében megnyílt Párisban a II. modern nemzetközi építészeti kiállítás. Általános elismerést és tetszést arattak a magyar kiállítók, akiknek csoportjában külön-külön, vagy pedig együttes tervekkel szerepelt.-

Nemzeti Újság
1933.IV.4.

Lajtha Béla

Alkotásai, a XII.Nemzetk.Építészkongresszus alkalmából rendezett építészeti kiáll.-on.

N.U.930.IX.7.

Lajta

Kiállitása a Nemzeti Szalónban a XII. nemzetk. épitészeti kongresszus alkalmából.

N.U.930.IX.5.

Lajta Béla

MDK

VIII. Vas utca 9-11.
Kereskedelmi iskola.
tervezte 1910-11.

Repr. 266.kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. BP. 1961.
168.kép.

M.D.K.

Lajta Béla, épitész

233

nevét arral kapcsolatban emliti a szerző, hogy a kérdéses tervpályázatban megnyilatkozó „neue Sachlichkeit" elvei illetőleg, nálunk Lajta Béla korán elhunyt kiváló épitésznél képviseli a kapcsolatot ezzel az irányzattal, melynek, a külföldiektől függetlenül, még a 900-as évek elején előfutára volt.

Jeszenszky Sándor: A Dunakorzó, az Erzsébethid és a tabáni fürdőváros ujjáépitése. Városi Szemle, 33.évf. 1947. 3-4.sz. 233.old.

M.D.K.

Lajta Béla, építész

egyike volt Palóczi Antal négy pályázótársának, akik a Központi Városházára 1898-ban kiírt pályázaton első díjat nyertek.

Medreczky Andor: Adalékok a székesfővárosi közigazgatás és a Városháza történetéhez.
Városi Szemle, 1944. 30.évf. 127.old.

MEK

Lajta Béla

Martinelli tér 5. /Leitersdorfer-ház/
Tervezte Lajta Béla, épült 1910-12.

Helyreállitás Vas Zoltán gondozásában folyik.

Repr. 203. kép.

Zakariás G. Sándor : Budapest. Bp. 1961.

113.1.

MDK

Lajta Béla és Szentgyörgyi István

I. dij

Palóczi Antal: Az Erzsébet emlékmü. Épitő Ipar Épitő Müvészet, 1916. 3o, 31.sz.

MDK

Lajta /Leitersdorfer/ Béla

Széktámlára való faragás, repr.

A HÁZ, 1908. I. 2-3.sz. 76. l.

M.IX.

LAJTA Béla építész

(1875-1920)

1895-ben végezte el a József-műegyetemet.

Utána Hauszmann, majd a bécsi iskolával irodájában szerzett gyakorlatot

/.

Radas Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 315.

8. 270, 302. 310. 311. 312. 313. 325.

LAJTA Béla építész

Hosszabb tanulmányutakat tett:
(olaszország, Anglia, Párís)

1901-től önállóan működött

Borsodmegye: Szirmay-kastély

Zenta, tüzoltó laktanya ./.

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961 312.l

M.D.K.

LASTA Béla építész

Bp. Vakok Intézete (Mexikói u.) 1905-07

" Szeretetház (Amerikai út) 1908-11.

Kerepesi úti Zsidó-köztemető halottas

házának és főhapuja

Síremlékek (Guttmann-, Sváb-man-

zólcum) /

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961 312.(

M.D.K.

LAJTA Béla építész

Bp. Rákóczi út, volt Erzsébetvárosi

Takarékpénztár (ma Gázművek)

Bp. Vas utcai v. Kereskedelmi iskola

(1910-12) Repr

Bp. v. Szervita, (ma Martinelli) téri

Rózsavölgyi ház (repr.)

(1911-12) ./.

311.

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961~~6~~ 312.

313. l.

- 5. -

M.D.K.

LASTA Béla építész

„Lechner hitvallásának szelle-
mében rendezi el pályáját."

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 313.l.

M.D.K.

Lajta Béla, építész

nevét, mint az európai fejlődést megelőző, nemzetközi élvonalba is beilló művészét emliti:

Dercsényi Balázs: Árkay Aladár,
Bp. 1967. Akadémiai Kiadó

15. old.
+ 21. "

Lajta Béla épitész

MDK

Derecsényi Dezső:Hozzászólás Vámos Ferenc cikkeihez
Magyar Epitőművészet 1955.IV.évf.7-8.sz.249.l.

Lajta Béla épitett M.D.K.

Terve az Erzsébet királyné emlékmű
re, melyen Beck Ö.F. tervezett 4 rém
ből álló relief sorozatot.

Beck Ö. Fülöp Emlékezései Bpp. 1957
311, 312,

MDK

Lajta Béla

Földszint-Félemelet-I.emelet, repr.

Pályamunkáját megvásárolták

Magyar Kereskedelmi Csarnok tervpályázata.
Magyar Építőművészet 1913. 5. sz.

M.D.K.

Lajta Béla épitész

Pályázatot küldött be az uj Nemzeti Szinház épületére, -irja a lap "Milyen lesz az uj Nemzeti?" cimmel.
A pályázat megnyerte az egyik dijat.

Szinházi Élet. Bp. ~~1965~~ 1913.jan.26-febr.2.
II. évf. 4. sz. 5-9. lap

MDK

Lajta Béla

keresztelőkut

Lukács Zs: Egyházművészeti kiáll. Magyar Iparművészet, 1908, 257-258 l.

MDK

Lajta Béla építész

Bankháza, befejezve 1911-ben.
(repr. 66 l.

Weichinger K. L'architecture Hongroise au XX. siècle. Műegyetemi Közlemények 1948 2. 65 o.

M.D.K.

Lajta Béla
építész

A Vas-utcai iskolát készítette.

Lyka Károly: A legutóbbi évszázad építészete. 307.
Élet és Tudomány, 1959 március ~~10~~ 10 száma.

MDK

Lajta Béla /1875-1920/

építész

Amerikai uti szeretetház
Vas utcai kereskedelmi iskola /1913/ 90 és 314. kép.
Erzsébetvárosi Takarékpénztár/ma Fővárosi Gázmüvek/
Szervita téri Rózsavölgyi-ház.
Abonyi utcai gimnázium/ Hegedüs Árminnal közösen/

104.o.

Borsos - Sódor - Zádor: Budapest. Bp. 1959.

Lajta Béla

Nemzeti Szalon jubiláris tárlatán templomtervével szerepelt.

Pesti Hirlap 1932. X. 16.

Lajta Béla

Nemzeti Szalonban az Eötvös József reáliskola kiállításán neve szerepelt.

NU.932.X.18.

Lajta Béla MDK

építész

Völgy utcai villa /Hüvösvölgy/ 1902-1907 között
Vakok Intézete /Mexikói ut/ 1905-1907.
Amerikai uti Szeretetház /1908-1911/.
301.o.
Martinelli tér 5.sz. üzletház. /Repr. 313.kép/
Erzsébetvárosi Bank épülete/ Rákóczi ut 18/
Kereskedelmi Iskola /Vass utca 9-11/
302.o.

Repr.: Vas utcai Kereskedelmi Iskola alaprajza.
303. o. 314. kép.

Borsos Sódor-Zádor:Budapest. Bp. 1959.

Lajta Béla /1875-1920/ MDK

építész

Lechner Ödön tanitványa. 1895-ben Budapesten szerzett építészmérnöki oklevelet. 5 évi külföldi utján valamennyi számottevő Európai nagyvárosban megfordult több külföldi építész irodájában dolgozott. 1901-ben véglegesen letelepedett Budapesten, de mielőtt építészeti gyakorlatába fogott volna gazdag anyagot gyüjtött Jákon, Késmárkon, Iglon, Kassán, Sárospatakon eperjesen, Erdélyben.

Közben pályázatokon is résztvett. A pesti Zsido templom /3. dij/Közoktatási Minisztérium/3. dij/ A Szt Gellér szobor és Kossuth mazoleum/ 2. dij/.

301.o.

Borsos Sódor-Zádor:Budapest. Bp. 1959.

M. D. K.

LAJTA Bela építész

Bp. izr. Gimnázium Zsinagógája

" szeretethási imaterme (1910)

(Rebr.)

építésvezető Hegedűs Ármin

Grünwald Fülöp - Namenyi Ernő:

Budapesti Zsinagógák Bp. 1949. 30. C

M. D. A.

LASTA Béla építész

Bk. VIII. Vas u. 9. Négyemeletes is-
kola (1912.)

Gerő László: Magyar építészet kalandó
hagyományai Bk. 1951. 64. l.

H. D. K

LASTA Béla építész

Bp. Szervita tér 5. Ötemeletes üzlet-
ház 1912.

Gerő László: Magyar építészet baladó
hagyományai Bp. 1951. 63. l.

MDK

Lajta Béla, épitész

modern épitész, de ha részleteihez közeledünk, kiütközik magyarsága. Ezen a kiállitáson különösen siremlékei keltenek feltünést. Sik diszitése: a magyar ornamentika minta alkotásai.

Magyar Vilmos: Három magyar muzsikus. ÉI-ÉM 1931 febr. / 55.évf. 5-6.sz. 21.l.

Béla

Lajta, ép.

MDK

a belvárosi reáliskola kiváló növendékeinek munkáiból összeállított kiállításon munkáival ő is szerepel. /Nemz. Szalon. Rend. Farkasfalvy rajztanár/.

A belvárosi reáliskola kiváló növendékei.
Ép.Ip.-Ép.Müv. 1932. 86.1.

M. O. K.

LASTA Béla építész

Bp. V. Martinelli tér 5. bérház és üzletház (1912)

Gerő László: Építészeti stílusok
Bp. 1957. 128.
132.

M. D. V.

LAJTA Béla épitész

Bp. VI. Paulay Ede u Vittorő Szinház 1908.

VIII. Rákóczi út 18. v. Erzsébet. városi Tanarék, (ma Gyirmüvez) 1911.

VIII. Vas u. Keres Ledelmi isk (1911-12)

V. Martinelli tér 5. bérház (1911-12)

Gerő László: Épitészeti sbihesok

Bp. 1957. 136. l

M.D.U.

LAJTA Béla építész

Bn. Vas utca Nereskedelmi isk.
Repr.

Kubinszky Mihály - Gondolatok a
századeleji magyar építészetről
Magyar Építőművészet 1961. 1. sz. 42-43 l.

M. D. K

LASTA Béla építész

Bp. Rózsavölgyi ház (Martinelli tér

" Rákóczi út 18. sz. bérház

" Vas utcai ker. is 2.

Fővárosi könyvtár pályázati terve

Kubinszky Mihály: Gondolatok a századeleji magyar építészetről

Magyar Építőművészet 1961. 1. sz. 44. l.

M. P. K

LAJTA Béla építész

Szeretetház
könyvtár terpályázata
Vas utcai tereschedelmi isk.

Kubinszky Mihály: A szecesszió értékeléséhez

Magyar Építőművészet 1961. 2. sz. 51. l

M. D. K

LAJTA Béla építész

Martinelli tér 5.
Vas u. 9-11. Iskola
Rákóczi ut 18.

„A modern építészet előképei

Budai Aurél: Adalékok a szecessziós
építészet helyesebb értékeléséhez
Magyar Építőművészet 1961. 3. 19. 58. l.

MDK

Lajta Béla

György D. : Két nemzedék közt. MI. 1935. 1-2 sz. 21. l.

Lajta Béla k
épitém

M.D.K.

Méltatás.

Herman Lipót: A 60 éves Fónek Klub
Élet és Irodalom, 1961 szept 9. — 11 l

M.D.K.

LASTA Béla építész

A Felületdiszt alkalmaz, hasonló-
an a Fesz-féle vigadóhoz -
Vámos nevint

Vámos Ferenc: Fesz Frigyes születése-
nek 140. évfordulóján

Magyar Építőművészet 1961. 2. sz.

K. 4. 11.

MDK

Lajta Béla épitész

Vakok Int. Szeretetház, vasutcai isk. bérházak, siremlék, Főv. Könyvtár terve

Kárpáti A: Magyaros épitészeti ... kiáll. a N. Szal-ban. Magy. Iparmivészet, 1930. 161 l.

Lajta Béla

magyar képzőművészeti motívumokat használt fel.

Kaesz Gyula: A butorstilusok. Bp. 1962. Kossuth k., 286 l., képes, ill.

213 l.

Lajta Béla

épitén Tehetsége 1908-14 között
boutaronk ki.

Kaesz Gyula: A butorstilusok. Bp. 1962. Kossuth k.,
286 l., képes, ill.

218. l.

Lajta
... Martinelli téri korai időpontú
modern ürlethéza ...

Pevsner Nikolaus: Benyomásaim
a magyar építészetről.
Új Irás VI. évf. 1966. aug., 8. s. 106. l.

Lajta Béla

Szecesszió építén

Perneczky Géza: Tanulmányút a Pávakertbe,
Bp. 1969.

22.o.

M.P.E.

Lajta Béla épitész

A Magyar Mérnök és Épitészegylet 1911-es a a Nemzeti Szinház bejáryti elhelyezésére kiirt pályázaton I.dijat nyert.
A Nemzeti Szinház 1912-es tervpályázatán IV. dij

Vámos Ferenc: A Nemzeti Szinház tervpályázata 1912-ben
Magyar Építőművészet 1966/3. 3.l.

Lajta Béla
építész

* **Modern magyar építőművészeti kiállitás Párisban.** Az *„Architecture d'aujourd'hui"* rendezésében most nyilt meg a párisi nemzetközi modern építészeti kiállitás. Ezen a kiállitáson az utóbbi években épült magyar építészi alkotások nagyméretü egységes fotografiákon kerülnek bemutatásra. A rendezőség által felszólitott magyar építészeken kivül résztvesz a kiállitáson a fővárosi közmunkák tanácsa az Erzsébet-sugárut pályázatával és az Andrássy-ut meghosszabitási tervével, Budapest székesfőváros a város szépségeit bemutató kitünő fényképekkel, valamint a *Müemlékek Országos Bizottsága Lajta* Béla épitész, a modern épitészet nagynevü magyar előfutárjának müveiről készült képekkel. A kiállitást (amely a francia fővárosban husz év óta szóhoz nem jutott magyar építőművészetet igyekszik ismertetni a párisi közönséggel), a francia bizottság megbizására ifj. *Masirevich* György, az *„Architecture d'aujourd'hui"* magyar levelezője és *Kósa* Zoltán rendezték.

Magyarság
1933 IV. 2

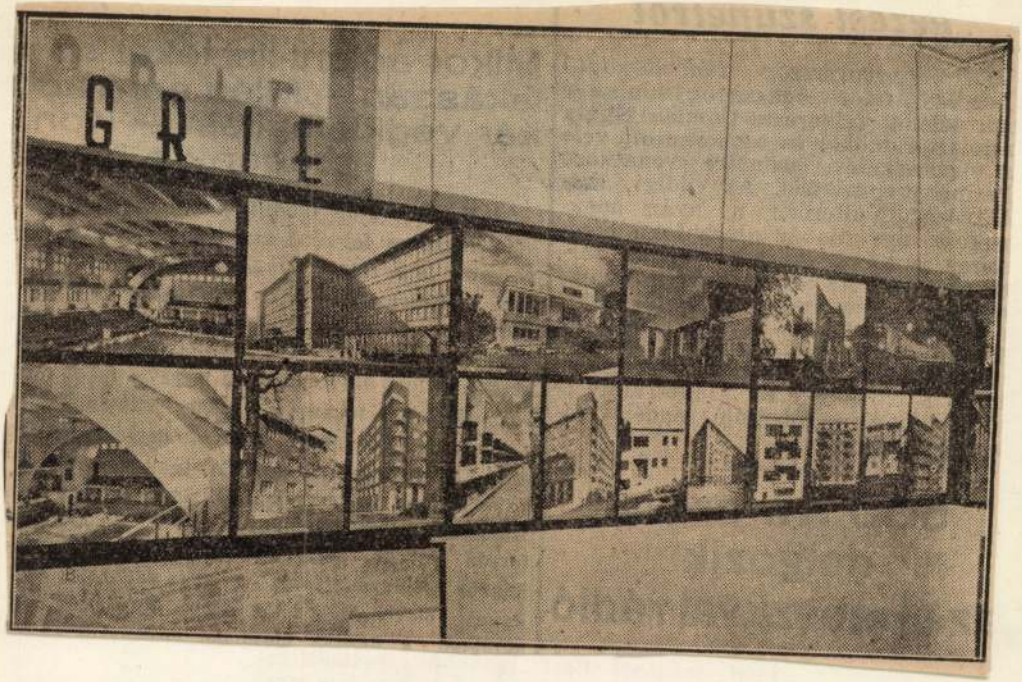
GRIE

Lajtha

Az Est, 930.IX.7.

Szétdarabolt magyar építőművészet a Nemzetközi Terv-kiállításon

— *Az Est tudósítójától* —

Két célja lehetne ennek a kiállításnak, amit a *XII. Nemzetközi Építészkongresszus* alkalmából rendeztek a *Műcsarnoktól a Nemzeti Szalónig*. Az egyik: *megmutatni Magyarországnak a világ új építészetét*. A másik, a fontosabb feladat: *megmutatni a világ építészeinek, hogy mit tudunk mi magyarok*. Mert gyönyörű könyvek soraból szinte havonta látjuk, hogy mit teremt Európa és Amerika új építészete, hogyan alakul *az új világstílus* és a nagyközönség szélesebb rétegeinek mond csak *egészen* újat a Műcsarnok impozáns kiállítása, ahol *huszonegy nemzet építőmunkásságának utolsó tíz éve vonul fel hatalmas fotografiákon*.

De igazán »sokáig vissza nem térő ritka alkalom« lett volna az egész világ idesereglett építészeinek megmutatni, *legalább itt megmutatni*, hogy mit tudunk. Mert uccáinkat hiába rójják, hiába keresik építészeink új, más országokkal versenyző alkotásait. De itt a Műcsarnok, vagy Nemzeti Szalón termeiben *jó csoportosítással mégis összeszedhették volna mindazt ami van* s építőművészeink megvalósulásra váró álmaival együtt elé tárhattuk volna: *ezt tudjuk, ezt akarjuk, ezt szeretnők csinálni* . . .

Sajnos, tegnap délután, amikor a hivatalos sajtóbemutatón még a rendezés utolsó izgalmai között végignéztük a kiállítást, úgy láttuk, hogy *ezt a célt nem sikerült teljesen elérni*. Az első feladatot sokkal, sokkal jobban oldotta meg ez a kiállítás s Amerika felhőkarcolóitól a Hollandiában született és a német Bauhaus-stíluson keresztül kitisztult új uralkodó építőművészetem át, a finnek modern monumentalitásáig meggyőzően mutatja a kiállítás, hogy *mindezekből egy egységes új világstílus alakul* — amely mellett zavaros, tisztátalan képet kapunk a magyar építészetről.

Nem is igen lehet egyelőre beszámolni másról, mint erről az első impresszióról:

tökéletesen rendezett külföldi csoportok mellett bizonytalan, kaotikus, nem meggyőző a magyar rész.

Valószínűleg jót akartak a rendezők s csak most látják ők is, hogy ennek a rendezésnek kissé diletáns íze van a nagy nemzetközi konkurenciában, Csoportokra osztották a magyar építészetet. A Műcsarnok első termében van a történeti rész, egy mellékteremben a modern csoport, mellette az eklektikus építészek csoportja (a kiállítás tanusága az is, hogy az »eklektikus« jelző nem nagy dicsőség ma), és külön a *Nemzeti Szalónban a magyaros építészeti törekvések kiállítása*.

Így történt aztán, hogy *a különböző csoportok széttéptek a magyar építőművészek munkáit*, egy építésznek különböző alkotásai különböző csoportokba kerültek, semmi sem mutatja a fejlődés egyenes vonalát.

Tájékozatlan külföldinek nehéz kinyomozni ebben a kaoszban, hogy mégis *vannak magyar építőművészek, akiknek munkái felveszik a versenyt a legkiválóbb külföldiekkel*, nehéz meglátni azt a tragédiát, hogy *ha egészséges levegőben, egészséges gazdasági körülmények között fejlődhetett volna a modern magyar építészet azon az úton, amelyen Lajtha Bélával és Pogány Móriccal elindult, akkor talán nem Hollandiáé, hanem Magyarországé lenne a dicsőség, hogy itt született meg az új építészeti világstílus*.

A modern magyar csoport rossz rendezésében is nagyszerű értékeket mutat. Lajtha és Pogány épületein és tervein kívül *Hajós* Alfréd fedett uszodamodelljei állítják meg itt a külföldieket is és itt vonul fel a fiatal magyar építészgárda. *Árkay* Aladár, *Kozma* Lajos, *Masirevich* György, *Molnár* Farkas, *Ligeti* Pál, *Fischer* József, *Füredi* Oszkár és mások.

A Nemzeti Szalónban az első termet *Feszl, Lechner* Ödön és megint *Lajtha* munkái töltik meg, két teremben vonulnak fel *Lechner* Ödön követői és másik két teremben a magyar építészek népies törekvéseit munkáit mutatják be.

A Műcsarnok többi modernül átépített termében legimpozánsabb a németek egységesen rendezett kiállítása, de a magyar közönségnek bizonyára meglepetés lesz Hollandia, Ausztria, Csehország és néhány északi ország bemutatkozása.

kivégezték raitélt zlovén erénylőt

olta a kegyelmi ényt

élettelenül rogyott le a padra. Akkor sem mozdultak, ami-

20—22 r csökkenteni a költs

Minden éhező er

— *Az Est tudósítójától* —

A városházán most állítják ö a költségvetést. *Sipőcz* polgárm kétheti szabadságra Dalmáciába zik. Azért tér vissza olyan ha mert *szeptember második fel már nyilvánosságra fogják hoz jövő évi költségvetést.* A költsé

az idén télen az ebédeltetési akciókat sokkal szélesebb keretben fogják lebonyolítani, mint tavaly.

Mindenkinek adni akarnak ebédet, mindenki fog kapni kenyeret, aki éhes és aki munkája révén nem tudja az élet fentartási költségeit előteremteni.

megkezdi a budapesti vállalkozók kihallgatását.

Simon Sándor helyettes polgármester még ma, de legkésőbb hétfőn elrendeli *Laplatain* Imre tanácsnok, Zavaros volt titkára ellen

a fegyelmi vizsgálatot.

Dr. *Vojnits* Ferenc bajai polgármester, aki *Zavaros—Vargha* ügyében a fegyelmi vizsgálatot végzi, pénteken a belügyminisztériumban referált a fegyelmi-ügy állásáról *Sztranyavszky* államtitkárnak. *Vojnits* közölte az államtitkárral, hogy a fegyelmi vizsgálat még szeptemberben befejezést nyer.

A tengerbe zuhant és elsüllyedt a trieszti utasszállító repülőgép

Trieszt, szeptember 6

A *trieszt—zárai* repülőjárat egy menetrendszerű *hidroplánja* közvetlenül a trieszti start után a *kikötő bejáratánál a tengerbe zuhant és elsüllyedt.* A mólóról motorcsónakok indultak *a háromfőnyi személyzet és a két utas megmentésére.* A pilótát, a mechanikust és a rádiótisztet *sikerült is kimenteni* az elsüllyedt gépből, de *a két utast nem tudták kiszabadítani a bezárt utasfülkéből.* Mindketten *a tengerbe vesztek.* Egyikük *egy trieszti bankár,* a másik pedig *egy zárai kereskedő.*

Lajta Béla

... az építészetben is egy új nemzedék indul. Lechner Ödön a szecesszió diszítő lehetőségein belül, magyar népi motívumokból próbál új stílust teremteni. Törekvései nyomán egész iskola alakul. (Lajta Béla, Kozma Lajos, Kós Károly, Wigand Ede).

Czine Mihály: A modern polgári irodalom kibontakozása 1905–1918

Jelenkor XII. évf. 1. sz. 1969. jan., 5. l.

Lajta Béla

Lechner Ödön... Törekvései nyomán egész iskola alakul... Lajta Béla innen indulva, az anyag-szerkezet-funkció egységének elvét szem előtt tartva, már a tíres években eljut a modern építészethez, a nyugat európaiakkal egyidőben.

Csine Mihály: A modern polgári irodalom kibontakozása 1905-1918

Jelenkor XII. évf. 1. sz. 1969. jan., 5. l.

Lajta Béla

műve a Rózsavölgyi üzletkár, 1912-ben

Perneczky Géza: Tanulmányút a Pávakertbe
Bp. 1969.

13.o.

Lajta Béla

Lechner Ödön építészeti stílusának követője.

Gerő László: Nouveau Art in Hungarian Architecture. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24 sz. 190 l.

Lajta, építén

Dok.

Megemlíti a cikk.

Gerő László: A XIX. n. végi Kérőchlektikus Építészet
jelentősége Budapesten
162–175 l.

MŰEMLÉKvédelem

Bn. 1960. 3. no

Lajta építész

MDK

Vámos Ferenc:"Eklektika" - romantika - klasszicizmus
Magyar Építőművészet 1955. IV.évf.6.sz. 188.l.

Lajta, ép. MDK

34. épitészeti rész :2500 K. / Szobrászati rész:Beck Ö.Fülöp, de elhibázott. /
2 külföldi ellene, többiek mellette. Később a 2 ülföldi Bírálótól eltekintve , egyhangulag 3000 K.
Főarányaiban és felfogásban sikerült, harmonikus alkotás, de a mellvéd aránya tulzott. ugyszintén plasztikai részletképzése is.

Hermann-Ohmann: A pályázat eldöntéde. -Erzsébet emlékmü. - Magyar Iparmüvészet. 1916. 258.-262.l.

MDK

Lajta építész

Pogány M: Vándoruton kiáll.ok és épületek között.
Pesti Napló 1935. jun.16. 39.l.

MDK

Lajta

Bauer Henrik: Az Erzsébet szobor. ÉI és ÉM, 1916. aug. 6. 189. l.

M.D.M.

Lajta Béla épitész

I. díjat nyert az 1916 os Erzsébet királyné emlékmü pályázaton.

Az Erzsébet királyné emlékmü története.
Bp. 1932, 2

dr. D. K.

LAJTA Béla építész

Bp. V., Szervita-tér 5. 6 emeletes iro-
lelház (u. n. Leitersdorfer-ház) 1912.

Magyar építészet. Bp. 1954. 105. l.

M.D.K.

LASTA Béla építész

Bp. VIII., Vas-u 9. Vegyészmérnöki iskola, 1912.

Magyar építészet. Bp. 1954. 105. l.

MDK

Lajta Béla

Jakab Dezső: Die Gefolgschaft Edmund Lechners.
A Mügyüjtő, 193o. 8-9.sz. 245-47 l.

MDK

Lajta /Leitersdorfer/ Béla

VIII. bécsi épitészeti kongresszuson vett részt.

Vállalkozók Közl. 23.sz. 1908. jun. 3. 4 l.

Magy. Épitőművészek Szöv. közgyülése

Lajta Béla

(1873–1920) A budapesti József Műegyetemen folytatta tanulmányait, hol 1895-ben kapott diplomát. Egy ideig Hauszmann Alajos építész irodájában dolgozott.

Gerő László: Nouveau style in Hungarian architecture. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24 p. 19 l.

Lajta Béla

Hosszabb ideig külföldi uton is volt,
Olasz és Németországban tartózkodott,
majd Wessel Alfréddal dolgozott.
Hollandián keresztül Londonba utazott.

Gerő László: Nouveau Art in Hungarian Architecture. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24 sz. 191 l.

Lajta Béla

Londonban szoros összeköttetésbe ke-
rült Shaw Norman-nal, meg Scott
Bailie építészel. Utóbb Párigsba uta-
zott, hol hosszabb időt töltött el, mie-
lőtt Spanyolországba ment.

Gerő László: Nouveau art in Hunga-
rian architecture. The New Hungarian
Quarterly, Budapest, 1966. 24 sz. 191 l.

Lajta Béla

1910-ben tért vissza Budapestre. 1905-1907 között épitette a bpesti Vakok Intézetét; az 1908-11-ben épült tagok Otthona Lechner Ödön hatasáról tesz tanuságot.

Gerő László: Nouveau Art in Hungarian Architecture. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24 sz. 191 l.

Lajta Béla

Erdélybe látogatott; megismerkedik utóbb Ják, Késmárk, Kassa, Sárospatak műalkotásaival. A magyar ornamentikát Huszka József könyve révén kedvelte meg.

Gerő László: Nouveau Art in Hungarian Architecture, The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24 sz 1911.

Lajta Béla

Még London-i tartózkodása alatt küldte be tervpályázatát a Lipótvárosi Zsinagóga épületére, amikor is a 3-ik díjat nyerte el. Egyéb pályázatokon 2 és 3-ik helyezést kapott pályázataival.

Gero" László : Nouveau Art in Hungarian Architecture: The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24.p. 191.

Lajta Béla

Kezdettől fogva elhatárolta magát a pseudo történelmi stílustól, nemis hitte magát képesnek arra, hogy kiegé-gítő" módon felhasználhatja a népi stí-lust.

Gerő László: Nouveau Art in Hungarian Architecture. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24/92. 191 l.

Lajta Béla

Előnybe helyezte az egyszerű, nyugodt hatást; amit valójában fontosnak tartott, nem az alkotás külső megjelenése, nem annak formája a lényeges, hanem a belső szerkezet.

Gerő László: Nouveau Art in Hungarian Architecture. The New Hungarian Quarterly

Lajta Béla

Lechner Ödön elveitől való eltávolodás vitte el őt az új irányzathoz, ami azután az ő sajátja lett.

Gerő László: Nouveau Art in Hungarian Architecture. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24 fr.
1911.

Lajta Béla

A Nouveau Art építészeti irányzata a mai modern építőművészet előhírnöke. E stílusban alkotott műve a Vas utcai Kereskedelmi Iskola.

Gerő László: Nouveau Art in Hungarian Architecture: The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24 sz. 191-192 l.

Lajta Béla

Az 1910-12 évek között épült Vas utcai Kereskedelmi Iskola alkotásánál figyelemre méltó a vízszintes és függőleges elemek egyensúlya.

Gerő László: Nouveau art in Hungarian architecture: The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24/2. 192.

Lajta Béla

A téglának Magyarországon ily fajta szokatlan alkalmazása kellemes felületi hatást nyujt az egyébként dísznélküli hamlokzatnak; a bejáratot kemény mészkő burkolat veszi körül.

Gerő László: Nouveau trt in Hungarian Architecture. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24 sz. 192 l.

Lajta Béla

A homlokzat első részén a képeskedelem jelképei és stilizált magyar népi motívumok szerepelnek; az épület belső kiképzését az akkori mesteri kézzel hajtották végre.

Gero" László: Nouveau Art in Hungarian Architecture. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24/z. 192 l.

Lajta Béla

1911-12 között építi meg a mester, 36 éves korában a Martinelli 5. sz. lakóházat, életének legszebb művét. Jól összefogott széles, vízszintes bordázottal díszített homlokzat ezidőszerint is ujszerűleg hat.

Gerő László: Nouveau Art in Hungarian Architecture; The New Hung. Quarterly, Budapest, 1966. 24 sz. 192 l.

Lajta Béla

Földszintje acél szerkezetű. A mult építészei bírálták a Martinelli ház egyszerűségét, mesterkéltnek vélték a tér többi lakóházainak díszesebb kiképzésével szemben.

Gerő László: Nouveau Berlin Hungarian Architecture. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24 p. 192 l.

Lajta Béla

Az első három emelet kiviteleze
vas és üveg; a felső emelet vízszintes
bordázata ablakokkal beágyazott.
A homlokzat felső felülete mópas
tégla.

Egyő László: Nouveau Art in Hungarian Architecture. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24/2. 192 l.

Lajta Béla

A legfelsőbb emelet bemélyedésével a vízszintes vonalak hihangsúlyozottabban jutnak érvényre s ezzel szómos új elemet vehetünk észre, melyek az európai építészetben csak később kerülnek kifejezésre.

Gerő László: Nouveau Art in Hungarian Architecture. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24 sz. 192 l.

Lajta Béla

Kortársai hifogásolták még az épületnek az uralkodó városképben való díszharmonikus megjelenését, továbbá a díszelemek feltűnőségét.

Gerő László: Nouveau Art in Hungarian Architecture. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24 sz. 192 l.

Lajta Béla

Megemlítésre méltó a kor építészeinek heves bírálata a mester Martinelli tér 5. sz. lakóház alkotásával szemben.

Gerő László: Nouveau Art in Hungarian Architecture. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24 sz. 192 l.

Lajta Béla

a Vas utcai (Budapest) Kereskedelmi Iskola és a Martinelli tér 5. sz. a. bérházak fekete-fehér, egész táblás fényképreprodukciói.

Gerő László: Modern építészet in Hungarian Architecture. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24 sz. 192-3 p.

Lajta Béla, épitész

négy tervvel vett részt a Nemzeti-Szinház Rákóczi-uti épületére kiirt pályázaton. Mindannyi messze kimagaslik a többi pályamüvek fölé, s a szakértői véleményen is kiemeli a tervek kiváló érdemeit, ötletessé-ét és a részletek gondos megoldását.

A Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye, Bp. 1913. 47. kot. 310-311. old. XX.-XVIII. rajz-melléklet.

M.D.K.

Lajta Béla, építész

tervét, mely az Andrássy-ut torkolatának méltó befejezését az építendő városházával kapcsolatosan óhajtja megoldani, emliti:

Medgyaszay István: Bp. szöv. épitendő városházának elhelyezése.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1912. 46. köt. 354. old.

MDK

Lajta Béla

Vámos F: M.mühely - Bartók modell. Kortárs, 1958. szept.sz. 392-461. l.

MDK

Az o.képzőm. tanács... Vas. Ujs. 1875. 604.l.

M.D.K.

Lajta Béla építész

Martinelli téri un. Rózsavölgyi-ház / 1911-1913/
karámia burkolattql.

Üveg, kerámia és porcelán 1966-1967. Bp. 1967.

86.1.

Lajta Béla, épitész

M.D.K.

nevét említi Lechner Ödön tanulmányában:

Dr. Vaicos Ferenc: A Postatakarékpénztár épülete

BUDAPEST, 1967. Bp. V. évf. 12. sz. 18. old.
+20. "

1-

M. D. K

LAJTA Béla építész

(1875-1920)

Többek között a berlini Messel műtermében is dolgozott

Hazatérve Lechner hatása alá került. Vidéki úbjain ismerkedett a magyar népművészettel

/.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar müvészet 1800-1945.

Bd. 1958. 335-338, 375, 376.

-2- M.D.V.

LAJTA Béla építész

Bp. Szervita tér, Rózsavölgyi-ház (repr)

" Erzsébetvárosi Bank (Rákóczi u 18.)

" Vas utcai kereskedelmi iskola.

A Fővárosi Könyvtár épületének terve

Genthon-Németh-Végvári-Záder: Magyar müvészet 1800-1945.
Bp. 1958. 337.

Lajta Béla MDK

festő

Nádi Pál: Szinpadművészet és iparművészet.
Magyar Iparművészet 1925. 101-103.o.

Lajta Béla MDK

Jubiláris épitészeti kiállitás a Mücsarnokban.
Épitőmesterek Lapja. A Munkaadó. 1934. dec. 13.

Lajta Béla MDK

épitész

Magy. Mérnök és Épitész Egylet Közlönye 1927. jul. 31. 176-183.o.
Padányi Gulyás Jenő: A háboru előtti évek épitőművészetének tanulságai.

Lajta Béla
épitész

M.D.K

Méltatás.

Vaníos Ferenc: Az épitészetről van szó
Műrészet, 1962. augusztus – 24 lap

M.D.K.

LASTA Béla építész

Építészete külön stílusú képeivel

Gerő László: Lechner építészete a XIX. sz.
2. felében Bp. 1955 - 34. l.

le.P.K.

LAJTA Béla életére
(1875–1945)!

Belvárosi bérház (1911) terv.

Dombi József: Művészettörténet Bp. 1960. 283.l.

M. N. K.

LASTA Béla építész

(1875–1920)

Művészettörténeti Á B c Bp. 1961. 262,552. l.

1.

Lajta Béla (1875-1920)

Lechner Ödön tanítványa. Hagyatéka népies-szecessziós jellegű. Három érett alkotása: Martinelli téri ún. Rózsavölgyi ház (1911-1912), a Rákóczi úti volt Erzsébetvárosi Bank (1911) épülete s a Vas utcai Kereskedelmi Iskola (1910-1912.).

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocializmust építő társadalmak építészete. Bp. 1960. Műszaki k., 589 l., 388 kép.

492.l.

2.

Lajta Béla

Rózsavölgyi-ház: alsó három szinten üzlethelyiségek, felette négy szint lakás. Üzleti rész: teljes üveg-felnyitás. Kontrasztja a tömös felsőrén. Fehér pirogránit burkolás, dekorativ kerámia-frízek.

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocializmust épitő társadalmak építészete. Bp. 1960. Müszaki k., 589 l., 388 kép.

492. l.

Lajta Béla

Rózsavölgyi-ház, Budapest, 1911-1912.
(fénykép)

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocializmust építő társadalmak építészete. Bp. 1960. Müszaki k., 589 l., 388 kép.

495.l.

Lajta Béla épületei

A Rózsavölgyi üzletházsor tervezése (1912)

Kritika 1966 II. n. 24 old.

Lajta Béla

évekig jár Olaszban, tanulmányozza a reneszánsz építészetet

Bárdos Artúr: Lajta Béla .1. old.

Lajta Béla -2- MDK

1907-ig Leitersdorfer Béla a neve

1895 Bpi Műegyetemen elnyeri az építészeti diplomát

Egy darabig még Hausmann Alajos egyetemi tanár irodájában dolgozott a Kuria építészeinél, (ez ellen ő nyerte el a Hausmann féle műegyetemi díjat) azután Zülföldre utazott.

Baidos Artur: Lajta Béla 2.0.

Lajta Béla

1896 egy év Olaszországban.

Festészettel és rajzolással is foglalkozott.

Németországban a modern építészetet tanulmányozta.

Baidos Artúr: Lajta Béla 2 old.

MDK

Lajta Béla

Néhány hónapot töltött München-
ben, Augsburgban, Nürnberg-
ben és egyebütt.
Berlinben megállapodott.
Alfred Messelher Zerül.
Gulán Ilne-nél tanul.

Bárdos Artúr: Lajta Béla 2.0

Elhagyja Németországot, Hollandián keresztül Londonba ment. Norman Shaw, Baylie Scott van itt rá hatással.

Párizsban és Spanyolországban is utazik.

-5- MDK

Lajta Béla

Magyar motivumokát utazza az országot

Baidos Artin : Lajta Béla 2.o.

Lajta Béla

7- MDK

1901-ben telepedik le idetara.

Bentarra az országot, (Erdély, Ják, Késmárk, Igló, Kassa, Sáros-patak, Eperjes,)

Népművészeti motivumokat gyűjt.

Baidos Artúr: Lajta Béla 3 o.

-8- MDK

Lajta Béla

Londonból hazaküldt pályáza-
tát a pesti zsidó templomra vo-
natkozóan; a 3. díjat nyerte
el.
Itthon a Közoktatásügyi minisztó-
rium pályázatán nyanesak
3. díjat nyer.

Bárdos Arthur: Lajta Béla 3.o.

Lajta Béla -9- MDK

1902 Lt.-gellért nobor-pályá-
zaton vett részt 2. díj

Részlet a Kossuth-mauzóleum
pályázaton. 2. díj.

Baidos Artúr: Lajta Béla 30.

Lajta Béla -10- MDK

Resztvett Róna József el egyett
a Kőrösmarty szobor pályázaton.

1902-4 között épülnek első
házai: Völgy utcai villa, a szir-
mai gazdaság Tastélya (Borsod)
Zentai tüzoltófaszárnya.

Baidos Artúr: Lajta Béla 3 ω.

Lajta Béla. -11- MDK

1905-7 tört első nagyobb al-
lotása: Wechselmann-féle
Vakok intézete a hexitói
úton.
A legapróbb épületanyaloni sém
leteket is maga tervezte.

Bárdos Arthur. Lajta Béla 3-o.

Lajtha Béla -12- MDK

1908 - 11 Amerikai úti szeretet-
ház építése

Magánház építkezések:
1908 Malonyai - villa (Szabó
József - utca)

Bárdos Arthur: Lajta Béla 70.

Lajta Béla

1909 Parisiana - mulató
építtetése
később átépítették, neve
Palais de danse-ra változott

Baidos Artúr: Lajta Béla 70.

Lajta Béla -14- MDK

Temető művészetet is üzte.
Régi és új zsidótemetőben több
műve van:
Gyattmann, Sváb családok sír-
emlékei, halottaskaz és Zapu
a régi zsidótemetőben.

Baidos Arthur: Lajta Béla 70.

Lajta Béla -15- MDK

Legujabb alkotásai:
Servita-tái üzletház (repr. 4. old)

Rákóczi-uti Erzsébetvárosi Bank,

Vasutcai Kereskedelmi Iskola (repr. 8. 9. old)

Baidos Arthur: Lajta Béla 70.

-16- MDK

Lajta Béla

A vas-utcai iskola rendetes leírása

Bárdos Artúr: Lajta Béla 10.o

-17- MDK

Lajta Béla.

repr.: Budai Izr. templom
pályatervé 1.o.
Népmihár utcai beiház 4.o.
Greiner Szibolt 5.o.
Szabadságharcos Zatonák szi-
emlékre 5.o.
Bankpalota homlokzata 6.o.

Baidos Artur: Lajta Béla.

Lajta Béla

ród

Magyar Pályázatok

III. 7. n. (A kulturminiszteri palota pályaterwei; ábrák-kal.)

Méltóságos
Forster Gyula Báró Úrnak!

Budapest

A budavári Jöegyház
mellett levő, Szt. István Kápolnán
[illegible] alapos sodrony hálózatról

Lajta Béla (Bp., 1875. jan. 23. -- Bécs, 1920. okt. 12.): épitész. Bp.-en folytatott müegy.-i tanulmányok után elnyerte a Hauszmann-dijat, egy ideig Hauszmann irodájában dolgozott. Hosszabb tanulmányuton járt Olasz-, Spanyol-, Franciao.-ban, majd Berlinben A. Messel mütermében. London és Párizs után 1899-ben hazatért és önállósult. Már első alkotásai (Völgy utcai villa, Malonyay-villa, kastély a Borsod megyei Szirma községben stb.) a finn Saarinnen s Lechner Ödön népi-nemzeti elemekre támaszkodó törekvéseinek hatását tükrözték.

KSné

Lajta Béla (Bp., 1875. jan. 23. — Décs, 1920. okt. 12.):
építész. Bp.-en folytatott müegy.-i tanulmányok után elnyer-
te a Hauszmann-díjat, egy ideig Hauszmann irodájában dolgo-
zott. Hosszabb tanulmányuton járt Olasz-, Spanyol-, Francia o.-
ban, majd Berlinben A. Messel mütermében. London és Párizs
után 1899-ben hazatért és önállósult. Már első alkotásai
(Völgy utcai villa, Malonyay-villa, kastely a Borsod megyei
Szirma községben stb.) a finn Saarinnen s Lechner Ödön népi-
nemzeti elemekre támaszkodó törekvéseinek hatását tükrözték.

A népi-nemzeti ornamentika jegyei későbbi, modern elemeket hordozó épületein is megtalálhatók (Vakok Intézete, Zsidó Szeretetház, Népszinház utcai bérház, stb.). Egyházi rendeltetésü alkotásain keleti motivumokat is alkalmazott (Kereposi uti Zsidó temető főkapuja és szertartásháza, siremlékek stb.). Fő müvei: a volt Szervita (ma Martinelli) téri Leitersdorfer üzletház, az egykori Erzsébetvárosi Bank (ma Gázmüvek) szék- és bérháza, végül a vas utcai iskolaépület. Valamennyi épülete az ésszerüen elosztott tömegek, világosan rajzolt egyenes tartók, támaszok és bontatlan homlokzati sikok harmonikus, modern szellemü együttese. -- Irod. Nádai P.: L.B. életmüve (Acs Una, 1924); Vámos F.: L.B. (Magyar Épitőmüvészet, 1956).

Kampis

A népi-nemzeti ornamentika jegyei későbbi, modern elemeket hordózó épületein is megtalálhatók (Vakok Intézete, Zsidó Szeretetház, Népszinház utcai bérház, stb.). Egyházi rendeltetésű alkotásain keleti motivumokat is alkalmazott (Keréposi uti Zsidó temető főkapuja és szertartásháza, siremlékek stb.). Fő művei: a volt Szervita (ma Martinelli) téri Leitersdorfer üzletház, az egykori Erzsébetvárosi Bank (ma Gázművek) szék- és bérháza, végül a vas utcai iskolaépület. Valamennyi épülete az összerűen elosztott tömegek, világosan rajzolt egyenes tartók, támaszok és bontatlan homlokzati síkok harmonikus, modern szellemű együttese. — Irod. Nádai P.: L.B. életműve (Acs Una, 1924); Vámos F.: L.B. (Magyar Epitőművészet, 1956).

Lajta Béla építész

Magyar Életrajzi Lexikon

Lajta, Jothaj, Telcs

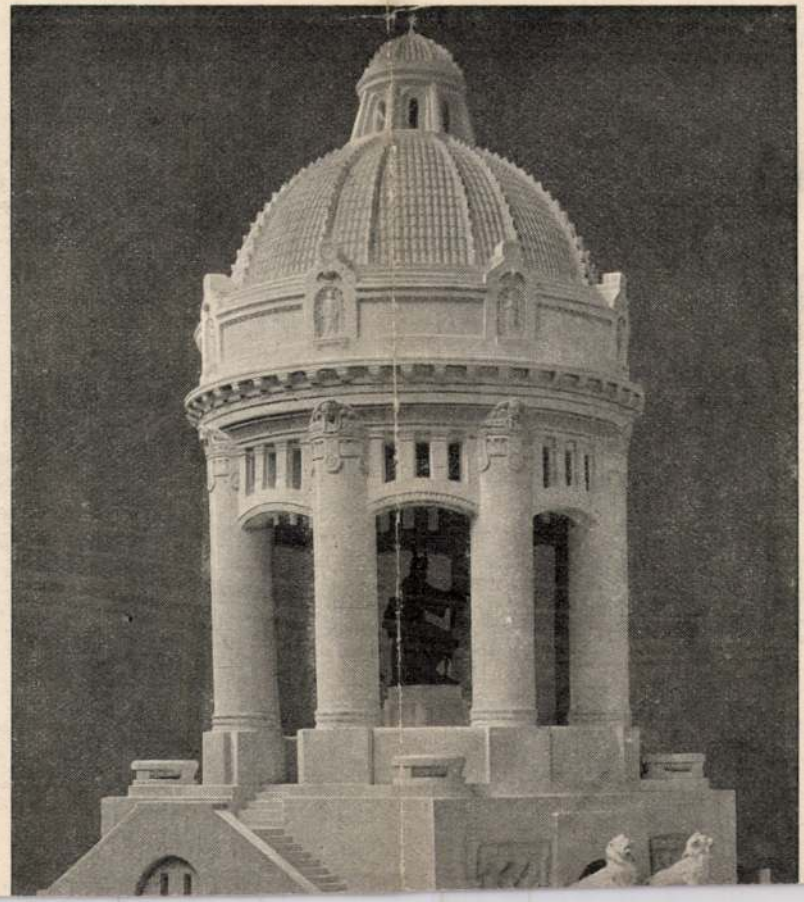

legnagyobb része hónapos szobákban lakik: szállóban, vagy az u. n. *boarding-house*-okban. A kinek már saját bútorai — saját «otthona» — van, az már bizonyos jólétnek a jele. És ebben a nagy világvárosban, hol mindenki idegen egymáshoz s bizalmatlan tartózkodás uralkodik az érintkezésben, valósággal mondható, a lakásáról itélik meg egymást az emberek. Ki hol lakik? melyik kerületben? a szerint esik elbirálás alá s a szerint becsülik fel vagyoni állapotát, sőt még — a jellemét is. A *Whitechapel* negyedben lakni már egymaga elegendő arra, hogy minden jobb társaságból kizárt legyen az illető; míg ellenben a *West End* negyedének lakója — csupán azért, hogy ott bir szállással — kvalifikálva van az eleganczia körei számára. De e két szélsőség között minden többi negyednek megvan a maga specziális jellege, a mely a lakóira veti fényét vagy árnyát. Hogy pedig mily mértékben esik ez beszámítás alá, azt legjobban jellemzik azok a megjegyzések, a melyek a lapok «apró hirdetései» között foglaltatnak: úgy keresve azokban alkalmazottakat az állásokat hirdetők, hogy «csakis jó negyedben lakó urak pályázhatnak».

Ez a bizalmatlan zárkózottság, a mely alapjellemvonása az angolnak, ősidőkben is ugyanaz volt, mint ma. Ennek ellensulyozására, helyesebben: az egymáshoz idegenek összetársítására alakúlt meg az a *Society of Christians* (Keresztyének szövetsége) a század elején, mely a mai *klub* ősatyjának mondható. A Sir. Hon.

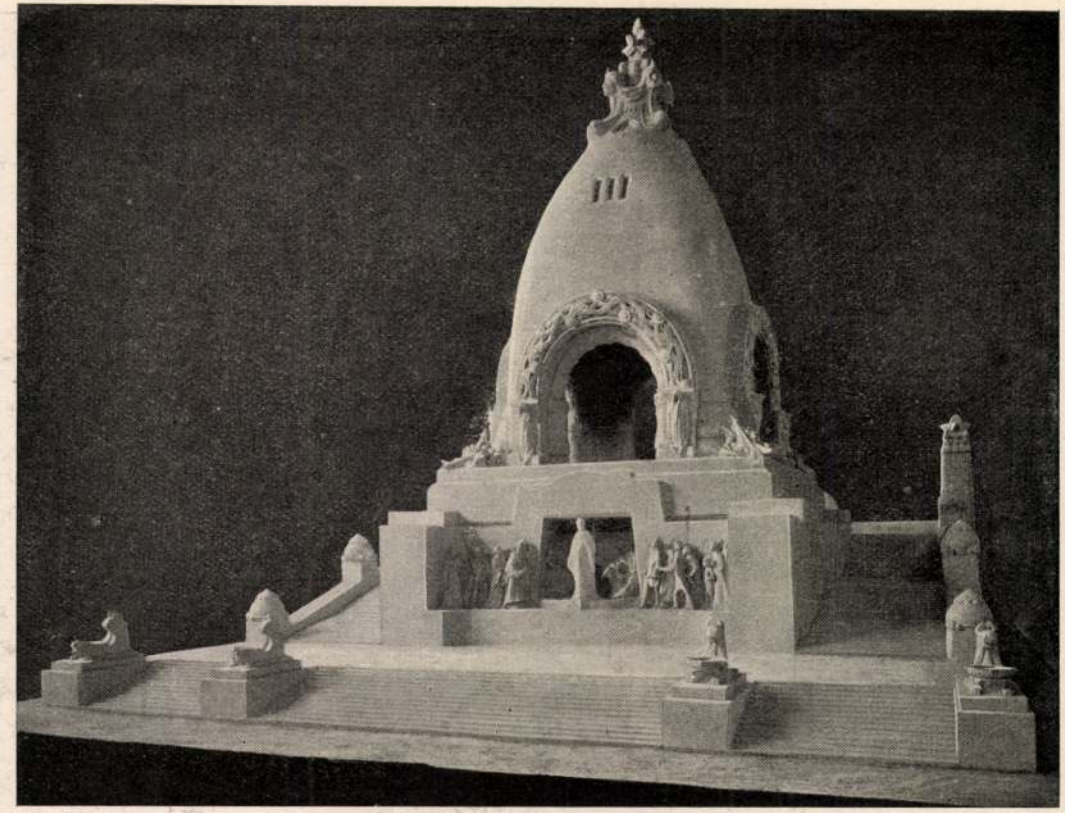

LEITERSDORFER, TÓTH ÉS TELCS PÁLYATERVE.

Lajta Béla

tovább
2

Pogány Móric

Torverkai Vigand Ede

wód
2

Kós Károly: „Kövek-
be írt magyar dráma".
Egy erdélyi építőmíves
levele. Pesti Napló
1930 márc 15.

ATÁSÜGYI MINISTÉRIUM ... ZTÁLYA

Budapest, 1943. évi augusz

A hivatalos másolat hiteléül:

Bátonyi

min.s.hiv.igazgató k.

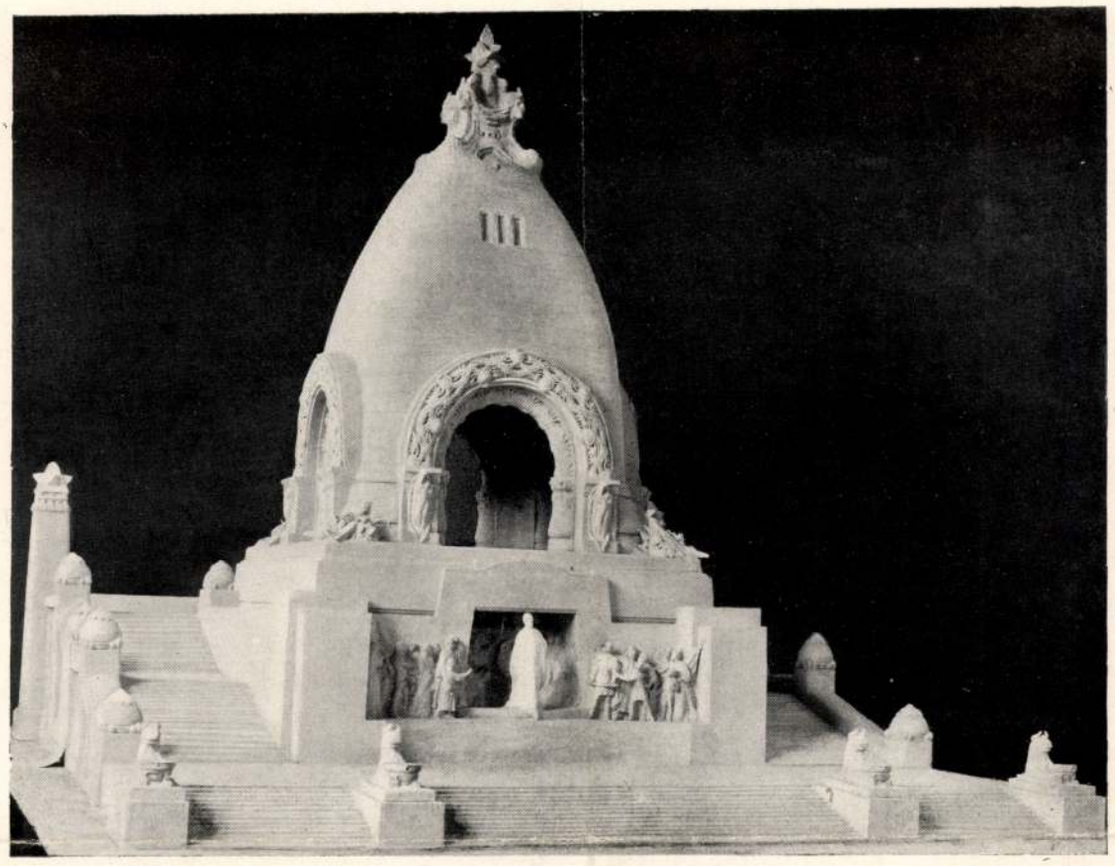

A KOSSUTH-EMLÉKMŰ PÁLYÁZAT
LEITERSDORFER, TELCS ÉS TÓTH MŰVE
A MÁSODIK DÍJ NYERTESE

„pingálás és sculpturával“ is. Szava bizony elhangzó szó vala a pusztában. Irásra, könyvek gyűjtésére már egyre jobban fanyalodának nemes uraink, de a „pemzlit“ egyik sem vette a kezébe. Annál jobban megörvendett Podmaniczky, mikor a besnyői barátoktól hírt vőn a „sárosi nemes ifiú“ Mányokiról, Magához vette a kastélyba és a ki csak a szomszédságban lakott úr, azokat mind biztatta, hogy festessék le magukat. Egy Sőtér nevezetű pestmegyei úr sehogy sem akart ülni. Ő nem komédia, őtet ne pingálja senki vászonra „mint valami theatrumi kortinát“. Meg is maradt mind addig a határozata mellett, a míg Podmaniczky: „igen szép, két harmadfű csikóval meg nem ajándékozá“. Mányoki Ádámot Vay Ádám, II. Rákóczy híres marsallja is nagyon megkedvelte később. A festés mesterségéhez nem sokat értett a vitéz úr, s azt tartotta „a legszebb írott kép is kismiska egy szép asszonyi ábrázathoz véve“, de mikor a jeles művész lefestve a marsall nejét, ennek az arcképével meglepte, „csizmaszárából stantepede kirántotta a bőrzacskót és 50 aranyakat számlála tenyerébe“. Hallatlan honoriumszámba ment ez akkor, és örökké kár, hogy a marsallné képe, sok bujdosások és vándorlások közben elkallódott. Mikor Mányoki Lengyelországban volt, a marsall még Danckából is küldött utána egyszer-kétszer segítséget, de rosszra fordulván a bujdosók sora, Rákóczy csillagának letünésével olyan sanyarú sorsba jutott, hogy utoljára „az drágaköves mentéjét és az skófiumos sabrákját is zálogba adá az örménynek“.

A majthényi pacifikáció után petyhüdtség, majd unott közöny lepte el a magyar nemességet. Ha itt-ott felvillant is valami a régi hév-

Művészet 1902.

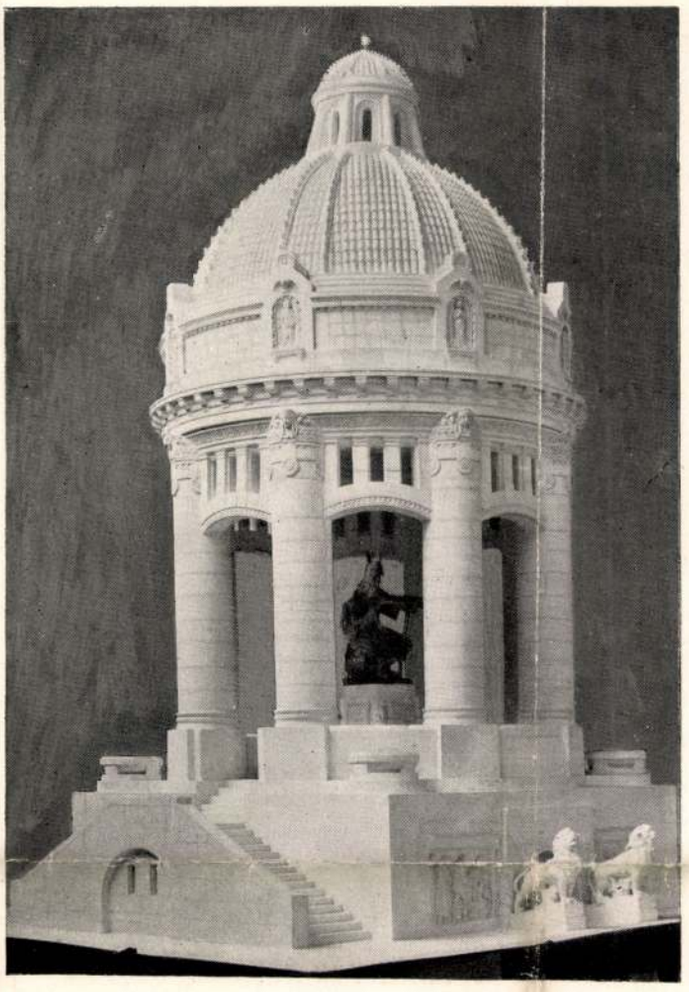

A KOSSUTH-EMLÉKMŰ PÁLYÁZAT
IFJ. MÁTRAI ÉS HIKISCH MŰVE
A HARMADIK DÍJ NYERTESE

ből: lángból, inkább a hazai nyelv és irodalom iránti lelkesedés, mint a festészet kedvelése, ápolása mutatkozott. Akadnak elvétve mecénások, ilyen például egy-két Eszterházy herceg, de azoknak a műszeretete inkább külföldi mesterek már meglévő képeinek a gyűjtésére, és nem magyar festők vagy szobrászok kiművelésére terjedt.

Csodálatos, hogy még a leggazdagabb főnemesek sem igen törekedtek akkor képekre. Igy a dúsgazdag Grassalkovich Antal még illatos vizekkel táplált szökőkutakat is csináltatott kertjében, lehozatta Gödöllőre a bécsi udvari theatrum énekeseit, de egyetlenegy kép sem függött a termekben. Ezen Mária Terézia, mikor látogatóba járt az őt fejedelmi fénynyel fogadó nagy úrnál, meg is ütközött.

— De kedves grófom, nem veszi észre mennyire hiányoznak önnél a képek? — mondá a királynő.

Az udvarias gróf azonban úgy vágta ki magát, hogy nem lévén meg uralkodójának a képe, más képet előbb házába hozni méltatlannak tartotta. A bók annyira megtetszett Mária Teréziának, hogy hazatérve Bécsbe úgy a saját, mint lotharingi Ferenc arcképét is megküldte Grassalkovichnak.

Jean Etienne Listard-al festtette meg a királynő ezeket a képeket, egy geniális de szörnyen hóbortos művészszel. Egyik hóbortja abból állott, hogy török ruhában járt az utcákon, s Bécs összes utcagyerekét maga után csődítette. Ezzel a bogaras művészszel különben egy akkoriban élt magyar úr már majdnem alkura is lépett, de nem lett belőle semmi. 1741-ben valami protestáns vallási sérelmek miatt Pozsonyba utazott egy evangélikus és református urakból álló deputáció. Több napig ott rostokolva, közülök Teleki László átrándult Bécsbe is. Többek közt eszébe jutott, milyen jó lenne magát lefestetnie, emlékül maradna ez késő utódainak is. Ösmerős magyar urak a kancelláriából Listard-t ajánlották neki.

Egyszer-kétszer ült Teleki és „a pingálás kezdete megtetszett neki", ajánlotta is Listardnak menne le vele Magyarországba, a hol több évekre terjedő munkát biztosíthatna számára. Nemcsak régi családi képeket másoltatni, újakat festetni óhajtott volna a művészszel, de „talián mustra" után egy familiaris galériát rendeztetni vele. A szerződést megkötötték, 1000 rénes forintot és lakást ajánlott fel Teleki László, azonban kikötötte, hogy abban a bolondos török ruhában ne járjon, mert otthon megkergetik a jobbágyai. Ez annyira dühbe hozta a hóbortos piktort, hogy „szét hasogatta a kontraktust" még az ajánlkozó mecénás meg-

Lajta Béla

építési

építési tervei

Tér és Forma, 1934 XII. 69

Lajta Béla

Rákóczi uti bérház , Bpest

Tér és Forma, 1933 VI.81

Lajta Béla építén

Magyar Művészet, 1926

219-229. o.

Felvinczi Takács Zoltán: Szentmörgi István.

Lajtha Béla építész

Tér és Forma, 1930. III. évf.

382-420. o.

A XII Nemzetközi Épitész-
kongresszus alkalmával
bemutatott magyar mun' á'k

Lajta Béla épitén

Tér és Forma, 1928

I. évf. 207-219.

Dr. Bierbauer Virgil: Az ugyáépitendő henneti kiulián.

Leitersdorfer (: Lejta :) Béla
épitőmüvén.

Müvészet.
VI. évf., 1907.
69-70.

Leitersdorfer /Lajta/ Béla, épitész

Müvészet, III., 1904. 55.

Kitüntetések.

Lajta Béla épitéza

Tér és Forma, 1931.

IV. évf. 343-350.o.

Gerő Ödön: A pesti Szr. Hitkönég fiureálgi mnáziuma és leány gimnáziuma.

Lajta Béla építész.

ARS UNA. 1923/24. II. évf. 309-321. l.

L a j t a /Leitersdorfer/ Béla
építész

M Ű V É S Z E T
I.évf. 1902.
225.
"Kossuth emlékmü"

Lajta Béla műépítész

Népszava 1920. okt. 15. 5. o

Lajta Béla meghalt

Leitersdorfer /Lajta/ Béla építész

MŰVÉSZET
I.évf. 1902.
225.
"Kossuth emlékmü"

Leitersdorfer (Lajta) Béla

építész

Budapesti Szemle, 1903. CXV.

285–294. l. — Éber László: Erzsébet királyné emlékszobra.

L a j t a Béla építész

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
206-211.
"Az Erzsébet emlékmü"

Leitersdorfer Béla, épitész

Művészet, II., 1903. 357.

Művészeti irodalom.

Leitersdorfer /Lajta/ Béla, építész

Művészet, II., 1903. 280.

Kitüntetések

Leitersdorfer /Lajta/ Béla, épitész

Müvészet, II.,1903. 276-280.

Az Erzsébet-emlékmü második pályázata.

Pályázatok

Közoktatásügyi minisztérium
épületének tervpályázata

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Dijak

Harmadik dij a közoktatásügyi
minisztérium tervpályázatán:
L a j t a B é l a

M Ű V E S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Pályázatok

Kossuth mauzoleum tervpályázata

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Pályázatok

Gellért szobor tervpályázata

MŰVÉSZET
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Dijak

Második dij a Gellért szobor
tervpályázatán:
L a j t a B é l a

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Pályázatok

Buda Pesti zsidó templom terv-
pályázata

M U V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Dijak

Második dij a Kossuth mauzóleum
tervpályázatán:
L a j t a B é l a

M Ú V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Pályázatok

Vörösmarty szobor tervpályázata

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Dijak

Harmadik dij a pesti zsidó-
templom tervpályázatán:
L a j t a B é l a

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285=294.
"Lajta Béla"
Illusztrácio: 285.

Müvészeti oktatás

Messel Alfréd/Berlin/
Lajta Béla mestere

M Ú V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Müvészeti oktatás

Müegyetem
- Lajta/Leitersdorfer/Béla,
1895 -

MÜVÉSZET
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Müvészeti oktatás

Berlin. /Berlin/
Lajta Béla mestere

MÜVÉSZET
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

1919-ig

Építészet XX.sz.- Világi - Iskola

/:Lajta Béla:/

- Kép -

M Ú V É S Z E T

XIII.évf.1914.

201.

Világi épitészet - Szinház

L a j t a Béla:
Nemzeti Szinház pályaterve
- illusztrácio -
M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
76.
Szöveg: 75.

Világi építészet - Sírbolt

L a j t a B é l a :
Greiner-sírbolt

- illusztráció -

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
289.
Szöveg: 285-294.,"Lajta Béla"

Világi építészet - Siremlék

L a j t a B é l a :
Guttmann - siremlék

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Egyházi épitészet - Templom

L a j t a B é l a :
Pesti zsido templom terve

- illusztráció -

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285.lap

Szöveg: 285-294. "Lajta Béla"

Világi épitészet - Laktanya

L a j t a B é l a :
Zentai tüzoltó-kaszárnya

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Budapest.

Kálvin téri fővárosi könyvtar terve
/Lajta Béla/
- Kép -

M Ű V É S Z E T
XIII.évf.1914.
202.

Budapest.

Freystädtler-féle főgimnazium
/Lajta Béla/
- Kép -

M Ű V É S Z E T
XIII.évf.1914.
201.

Lajta Béla építész XX. sz.

Nouvelle Revue de Hongrie

1935. XXVIII. année, LII. Tome,
156. – 160. l.

Bierbauer-Borbíró Virgil: Lajta Béla
építész.

Lajta Béla építészet

XX. sz.

Nouvelle Revue de Hongrie

1935. XXVIII. année, LII. Tome,
156 – 160. l.

Bierbauer-Borbíró Virgil: Lajta Béla építész.

L a j t a Béla épitész

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
75.
"A Nemzeti Szinház tervpályázata"
Illusztráció : 76.

Müvészek XX.sz.

L a j t a B é l a épitész
– Kép – 1875 - 1920.
/:Iskola:/
M Ü V É S Z E T
XIII.évf.1914.
201.

Müvészek XX.sz.

L a j t a B é l a épitész
- Kép - 1875 - 1920.
/Könyvtár/

M Ü V É S Z E T
XIII.évf.1914.
202.

Világi épitészet - Banképület

L a j t a B é l a :
Budapest, Rákóczi u. 18. sz.:
Erzsébetvárosi Bank épülete

M Ű V É S Z E T
XII. évf. 1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Világi építészet - Kapukiképzés

L a j t a B é l a :
Vas utcai iskola főkapuja

- illusztráció -

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
293.
Szöveg: 285-294.,"Lajta Béla"

Világi épitészet - Menház

L a j t a B é l a :
Budapest, Amerikai uti
Szeretetház

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Pirogranit -

Zsolnay-féle pirogranit épület-
diszek a Szervita tér 5.sz.
üzletházon/Lajta Béla/

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Világi épitészet - Tanintézet

L a j t a B é l a :
Budapest, Mexico-i ut,
Wechselmann-féle vakok intézet

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Világi építészet - Kastély

L a j t a B é l a :
A szirmai gazdaság kastélya

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Világi építészet - Iskola

L a j t a B é l a :
Vas utcai iskola/Budapest/

M Ű V É S Z E T
XII.évf1913.
285-294.
"Lajta Béla"
Illusztráció: 292.,293.

Világi épitészet - Villa

L a j t a B é l a :
Budapest, Szabó Jozsef u.,
Malonyay villa

M Ű V É S Z E T
XII. évf. 1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Világi építészet - Bérház

L a j t a B é l a :
Budapest, Népszinház u-i
bérház

- illusztráció -

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
288.
Szöveg: 285-294., "Lajta Béla"

Világi építészet – Színház

L a j t a B é l a :
Parisiana mulató

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Világi építészet - Villa

L a j t a Béla:
Budapest, Völgy u-i villa

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Világi építészet - Üzleth z

L a j t a B e l a :
Budapest, Szervita tér 5. sz.
üzletház

M Ű V É S Z E T
XII. évf. 1913.
285-294.
Illusztráció: 288.

Belső építészet - Iskola

L a j t a B é l a :
Vas utcai iskola belső
kiképzése

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Belső építészét - Szinház

L a j t a B é l a :
Parisiana mulató nézőtere

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
285-294.
"Lajta Béla"

Világi épitészet - Banképület

L a j t a B é l a :
Bankpalota homlokzata/terv/

- illusztráció -

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
290.
Szöveg: 285-294.,"Lájta Béla"

Épitészet.

Kossuth-Mauzoleum, épitette Lajta Béla.

ARS UNA. 1923/24. II. évf. 302-321. l.

Bierbauer Virgil dr

Lajta Béla
Málnai Béla
184. l
kép

GYENES ÉS VAJDA: A POLITISCHES VOLKSBLATT HÁZA.
Photo: Borsody.

6/Ps

szint és félemelet itt egy nagy, oszlopsoros, architektonikus alépítményt képeznek, amelyre egy zárt, teljesen síkszerűen kiképzett felsőrész támaszkodik. Az épület tagolása az egészet tekintve nem szimmetrikus, hanem a sarokra beállított. A sarok felől egy szélesebb mező szegi a sűrűn osztott részt, a szomszédház felé a mező egész keskeny. S ez nem véletlen, hanem az adott helyzet megoldása: a sarok nemcsak a ház sarka, hanem egy nagy épülettömb kezdete, ha tetszik, támasza. Ha Lajtha a belső végét szimmetrikusan, ugyanolyan szélesre vette volna, a ház értelmét elfátyolozta volna, annak a házsoron belüli önállóságát ismerte volna el. Megoldása ismét azt mutatja, hogy Lajtha a zártsorú háznál a sorba való beilleszkedést tartotta a művészileg helyesnek. Felfogása szerint az nem lehet egyed, hanem egy nagyobb egész építészi tagjaként kell fellépnie. Nem lehetetlen, sőt igen valószínű, hogy Lajtha Béla álma az volt, hogy egyszer egy ilyen tömböt teljes hosszában, organikusan építsen ki. Érdekes volna legalább egy ilyen tömbre vonatkozó elgondolását, ha másképpen nem, hát vázlatban ismerni!

Ami e házat sokak számára ellenszenvessé teszi, az falfelületeinek nagy egyszerűsége, dísztelen mivolta. Az építészeten kívülállók a ház homlokzati felületének erős áttagolását pillérekkel és párkányokkal annyira megszokták, hogy a nélkül való házat, mely megszokásuk ellen való, nem

Evk KMT. 1929. 183, 186 l.

tudják szépnek tartani. De kérdezzük, vajjon mi szükség van ezekre, mikor a mai ház, legyen az téglából, avagy kifalazott vasbetonkeretekből felépített, ez oszlopok nélkül megáll, mikor ezek a tagok rendesen csak utólagosan odaillesztettek s az épület statikai állékonyságához hozzá nem járuló külsőségek, amelyek csak úgy tesznek, mintha hordoznának! A görög templomból leszármazott, ott komolyan működő pillérrendszer, a magunk házain csupán csak hazug dekoráció! Itt, a magunk házain a valóságnak meg nem felelő üres erőlködések.

Lajtha Béla e házakban, úgy tetszik, bebizonyította, hogy ilyen csak «díszítő» tagok nélkül is eleven életet tud a homlokzatra vinni, hogy a nagy szükség- és természetszerű felosztáson belül nincsen szükség díszítő elemekre, legfeljebb az egésznek lezárásánál a főpárkány ornamentálásánál, a pillérek befejezésénél, az ablakok átfedésénél némi forma- és színgazdagságra. De ezenkívül Lajtha Béla már tizenöt év előtt észrevette, hogy a modern nagyváros erős ütemű utcai életét a díszes homlokzatok nemhogy gazdagítják, hanem nyugtalanítják. Az elfoglalt, siető nagyvárosi embernek nemcsak hogy nincsen ideje és nyugalma egy gazdag homlokzat játékos szépségének élvezésére, hanem ezentúl annak nyugtalansága, festői zsúfoltsága, az elemek túlgazdag élete zavarja, megállítja tempójában, elvonja figyelmét attól, amire figyelnie kell, az utca nyüzsgésétől. Viszont

MÁLNAI ÉS HAASZ: A MAGYAR-CSEH IPARBANK HÁZA.
Photo: Pécsi J.

M.D.K.

Lajta Béla, építés

a század elején belső berendezéssel és bútortervezéssel is foglalkozott.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,

Akadémiai Kiadó, B. 1968. 976. old.

Lajta Béla, építész (1875-1920) M.D.K.

Lechner Ödön irodájában kezdte működését. Korai munkái után (Vakor Intézete) rövidesen felismerte a modern funkcionális építészet elveit és jó érzékkel oldoka meg a sima felületes a szimerek díszítés építészeti együttesét. Legjellegzetesebb műve a Rózsavölgyi üzlethár [1913!]

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,

Akadémiai Kiadó, Bp.1968. 930. old.

+ 943. old. + Rózsavölgyi ház " "

Lajta Béla

Néhány művén: az Amerikai úti Izraelita Imaházon (befejezése 1911) ornamentikájában, a Rózsavölgyi zeneműkereskedés (1911-12) és a Vas utcai iskola (1910-12) építészeti díszítésében valószínűleg Kozma Lajos keze munkája fedezhető fel. (Utóbbit megerősíti Padányi Gulyás is)

Beke László - Varga Zsuzsa: Kozma Lajos (1884-1948)
Kézirat, 16. l.

Lajta Béla épitész

M.D.A.

A Vas utcai iskola, Bp. rerp.

Lyka: A művészetek története, Bp. 1965. 215. kép

M.D.K.

Lajta Béla épitész

/ 1875- 1920 /

Vas-utcai iskola Bp.

Lykas A müvészetek története, Bp. 1965.

196.1.

Lajta Béla

a Bpesti Martinelli téren épitett épületéről tesz említést

Pevsner, ~~Miklós~~ Nicolaus: Impression of Hungarian Building
The New Hungarian Quarterly,
Bpest, 1966. 21 sz. 51 l.

M.D.K.

Lajta Béla, építész

nevével kapcsolatban szerző
helyfeleniti, hogy „bármilyen, művé-
szeti irányunk csak kezdeményezőit
és első műveit méltányoljuk... s raj-
tuk kívül majdnem mindenkiről
megfeledkezünk..."

Hoch István: Század eleji építészetünk

BUDAPEST, 1968. VI.évf. szept. sz. 27. old.

Lajta Béla
építész

M.D.V.

Méltatás.

Vamos Ferenc: Bartók Béla és Lechner Ödön faragónuvésze
Művészet, 1968. junius - 21 lap.

M.D.K.

Lajta Béla, építész (1873-1920)

munrásságát, mint a szecesszión túl messze előre mutató, az új tárgyilagos építészeti stílus előfutárát, emliti a szerző. Két épületét emeli ki: a Vas-utcai iskolát, és a Rózsavölgyi hárat. Kár, hogy ez utóbbinál nem teszi oda az évszámot, - 1913 - ami, éppen külföldiernek szánt példányban, fontos és sokatmondó lett volna.

Anna Zádor: Art Nouveau Architecture in Budapest

BUDAPEST, 1968. Bp. VI. évf. apr. Kulcsz. 15-16. old.

MDK

Lajtha Béla

nevo emlitve

Pór Bertalan emlékkiáll. M.Galéria 1966.

MDK

Lajta Béla épitész

A m. épitőművészet Párisban és Milanóban,
Vállalk. Lapja 1933. máj. 11.

M.D.K.

Lajta Béla, építész

Kevés és kiváló munkája között szerző sajnálkozva említi a Rákóczi ut 18. a. volt Erzsébet városi Takarékpénztár palotáját, melynek homlokzatán – mint oly sok más hasonló sorsu épületen – „az asztalos-ipasosok és a kereskedők eltévelyedett ízlése, az oda nem illő portálokkal és hirdetésekkel derékba törhettek legkiválóbb építészeink művészi szándékait."

Vámos F.: Budapest városképének átalakulása József nádor korától napjainkig.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egyl et Közlönye, Bp.

1926. 60. köt. Havi Füzetek, III. évf. 9-12. sz. 149. old.

M.D.K.

Lajta Béla, építész

Vas-utcai iskolaépületének képét közli:

Padányi Gulyás Jenő: A háború előtti évek építészetének tanulságai.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.,
1927. 61. köt. 29-30. sz. 181. old.

Lajta Béla, építész

M.D.K.

munkásságáról szerző megállapítja, hogy bár kezdetben egy ideig Lechner Ödönnel együtt dolgozott s annak nyomai első jelentéktelen műveinek még is látszik, rövidesen teljesen a saját útjára tért, ami sorrel közelebb állt az európai modern áramlatokhoz, mint Lechner felfogásához.

Padányi Gyula jenő: A háboru előtti évek építészetének tanulságai

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1927. 61. köt. 29-30. sz. 179. old.

Lajta Béla, építész

M.D.K.

Tisza Kálmán [ma Köztársaság]-térre terverett könyvtár épülete, Vas-utcai kereshedelmi iskolája, Erzsébetvárosi Takarékpénztár épülete, Szervita-teri bérháza, a Zsidó gimnázium [melynek szerző főleg gyönyörű portálját emeli ki], - szerepeltek a XII. nemzetközi építészkongresszus műcsarnoki kiállításán.
1930. szept. 8-15.

Magyar Vilmos: A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1930. 64, köt. 380. old.
A XII. nemzetközi építészkongresszus tervkiállításának mérlege.

Lajta Béla MDK

Elek Artur: Erzsébet királyné emléke.
Az Ujság 1916. jun. 30.

MDK

Lajta Béla

Nagy E: A kabari regéje ó Várad - Pest - Párizs,
Bp. 1958. 235. l.

MDK

Lajta Béla ✱ +1920

Beck Ö. Fülöp: Emlékezései. Bp. 1957.
311-12.1.

Lajta Béla

MIK

Erzsébetvárosi Takarékpénztár. 1911.
/ VII. Rákóczi ut. 18/.
Ma Fővárosi Gázművek./
Helyreállitva 1960-ban.

Zakariás G. Sándor: Budapest. B^t. 1961.
154-155.l.

MDK

Lajta Béla

Szfvi Ipm. Biz. Magyar Iparművészet. 1914. 279.l.

MDK

Lajta Béla

Képzőművészet, 1935. 12.o. kép

Lajta Béla

Lechner Ödön

K

Hungarus, Gregorius, ötvös, Magyar Szerzeb

Vámos F: M. műhely – Bartók modell

Kortárs

1958 szept. szám

392 – 461. l.

P

~~Hungarus, Gregorius, ötvös.~~

~~l. Magyar Gergely.~~

Erika

Layta Béla
Márkus Géza

Nagy E.: A kabaré regénye
Várad - Pest - Párizs
Bp. 1958. 235. l.

~~Brouz Marvédo 4 VII-243.~~

Lajta B éla épitész M.D.K.

Épitészetében európai jelentőségü kezdeményezés a szerkezt .afunkció, esztetikai szmlélet egysége.

Körner Éva: Magyar művészet a két világháború között "p. 1963. 19.1.

MDK

Lajta Béla

Magyar V.: Három magyar muzsikus. Épitő Ipar - Épitő Müvészet 1931. febr. 1. 21.l.

Lajta Béla

R

A Nemzeti Színház elhelyezésére a Magyar Építőművészek Szövetsége által kiírt tervpályázat alapján beérkezett pályaművek közül a biráló bizottság az első díjat Lajta Béla építész művének, a második díjat Stobbe Ferenc művének és a harmadik díjat Lichtmann Győző tervének ítélte oda. Elismerő dicséret jutott osztályrészül, illetve megvételre ajánltattak: Vágó József, Papp és Szabolcs, Pejakovits L., Eichinger Nándor, Weber J., Haimann Nándor és Weszely Nándor építészek tervvázlatai.

Művészet 1911. 388. l.

mincs céd.

polgármestere

NÉPMŰVELÉSI BIZOTTSÁG
V., Szép-u. 5.

Istvánt urnak
a M.O.B. előadója

H.

Rákos-u. 10

Műemlékek Orsz. Bizottsága

aja — 2377

MDK.

Lajtha Béla

építészeti szakbizottság tagja lett

Az Orsz.M.Képzőm.Társ.választmánya... Építő Ipar Építő Művészet 1916.máj.7.

116.l.

MDK

Lajta Béla épitész

In memoriam. Magyar Iparmüvészet 192o. 96. l.

LAJTA Béla

KISS Éva: 125 éve született Lajta Béla. = M. Iparművészet, 1998/3. 2-3. ill

még nem jelölhette, de hogy a II., az 1840-es évekből mi

Levéltár és szakirodalom: A török után a lakosság na
tér vissza falujába. Kezdeti torzsalkodások után az evang
ba, 1661-ben anyagyülekezet. Istentiszteletet sokáig cs
templomuk 1791-ben épült a bejárat fölött elhelyezett tá
1831. évi retrospektív jegyzőkönyvből tudjuk,[68] hogy mé
sága 3 öl (kb. a szokásos differencia a térképhez képest).
fedéllel, ezt 1820-ban cserélték zsindelyre. „Vagyon a te
tár, melynek elein az Úr Vatsorája Szerzésére emlékező r
lett a Predikálló Szék, az egész asztalos munka és meg v
Északi részein kar vagyon Orgona nélkül. Torony nints.
Udvarnak elein kívül az Uttzán állanak". Az egyiket Gá
ban, a másik 1828-ból való. „A templomnak hátulját öss
juk még meg. 1857-ben ismét zsindelyezik a tetejét. Ho
1870. évi jegyzőkönyvben olvashatjuk, és azt is, hogy „é
Mihály nevű gyiróthi kőműves" volt. Tornya nincs, állítj
igencsak eltűnődhetünk, hiszen a térképről és északkel
épülettömeget toronynak néznénk. Bejárati előcsarnok
ni torony alépítménye, ami már soha nem épült fel. *(I*
azok, orgona most sincs. Szegényes kinézésén kívül ros

Lajta Béla, építész

A századfordulós magyar építészetében már megvannak a gyökerei a modern építészetnek. A szecesszióban Lechner, Lajta munkásságában már a modern építészet gyökereit találjuk. Lajta Bélát személyesen ismerte Rados Jenő, akivel sokat vitatkozott.

Látogatóban Rados Jenőnél.

1978. márc. 31. TV. 22:10 (V Gné)

Lyka Béla

283. kép A Kudelka-család síremléke
a Kozma utcai temetőben

Szabadi Judit: A magyar szecesszió művészete, Corvina
Bp. 1979.

Lajta Béla, építész

(.: Kozma Lajos

Gábor Eszter: Kozma Lajos: Az új ház 22-23

Kritika, Bp 1978. szept. 9.

Lajta Béla

terveste a Bp. V. Gerl István tér 14.
cs. egyházi Hecht nagykereskedés postálját.
1907-ben.

Gerle János:Elszámolás a századfordulós épületekről
Budapest 1981/11 17-21.o.

Layha Béla

Levette a Bp. VII. Rákóczi út 18. sz. egyházi
Erzsébet Takarékpénztár épületét 1911-ben.

Gerle János: Elszámolás a századforduló épületekről
Budapest 1981/11 17-21.o.

Lajta Béla

körében ismerte meg Málnai Béla a későbbiekben olyannyira meghatározó uj tárgyiasság, funk/cionalizmus törekvéseit.

Magyar Hirlap 1978/294/6

Hegyi :Málnai Béla

Lajta Béla

terve

könyvkereskedés Kossuth L u 4 egykori

Bárd F zenemükereskedés

Müemlékvédelem 1976/1/14

Lajta Béla

Szent István tér 15/egykori Hecht Jónás féle kereskedés/ tervezte

Müemlékvédelem 1976/1/17

Lajta Béla

Bárd F zenemükereskedés emeleti galériája Huszka Jenő székely épitészeti ötleteit is fel használta. 1944-ben az épület erősen megsérült

Müemlékvédelem 1976/1/14

Kiss Á: Müvészi értékü védett Bpi üzletbere dezések

Lajta Béla

tervező korai müvei közül való Bárd Ferenc egykori zenemükereskedése/19oo/.

Müemlékvédelem 1976/1/14

Kiss Ákos:Müvészi értékü védett Bpi üzletberendezések

Lajta Béla

tervezte 1906-ban A Szent István téri 15 sz

ház/Hecht Jónás nagyker/ portálját

Müemlékvédelem 1976/1/14

Kiss:Müvészi értékü Bpi üzletberendezések

Lajta Béla és Kozma Lajos

tervezte a Bp. VIII. Népszínhás u. 19.sz.

lakóházat 1912-ben.

Gerle János: Elszámolás a századfordulós épületekről
Budapest 1981/11 17-21.o.

Lajta Béla

tervezte a Bp. VIII. Vas u. 11. sz. iskolát

1911-ben.

Gerle János:Elszámolás a századfordulós épületekről

Budapest 1981/11 17-21.o.

Lajta Béla

tervezte a Bp. XIV. Izsó u. 5. villát 1908-ban. (A ház Malonyai Dezső számára épült)

Gerle János: Elszámolás a századfordulós épületekről
Budapest 1981/11 17-21.o.

Lajta Béla

tervezte a Bp. XIV. Mexikói út 60. sz.
egyhez a Vakok Intézetének szükházát 1908-ban

Gerle János: Elszámolás a századfordulós épületekről
Budapest 1981/11 17-21.o.

Lajta Béla

U. 2888

Kósa Zoltán: Lajta

Lajta Béla öröksége lassanként veszendőbe megy a pesti utcán. Epítés-Nokt.

Népszerű Tudományos és Technikai Napló. A Pesti Napló mellékletе.

1933. okt. 18.

V. ERDÉSZETI FŐOSZTÁLY
BUDAPEST, V, KOSSUTH LAJOS-TÉR 11

Szám 186.400/1948.V-2.sz.

BUDAPEST 48 VII 20 15 B 55 B

Müemlékek Országos Bizottságának,

Budapest.

IX Högyes Endre u 10.

Hivatalból
Díjátalányozva

Lajta Béla

cikk

Elek Artur:

Az új Nemzeti Színház

pályaterve.

Az Ujság

1913. jan. 22.

Mária halála

Fa, tempera, 22×67 cm.
Az Ipolyi-gyüjteményből.
Predella.

Gerevich PA, 225. l. (Vecchieta.) — Őszi kiállítás, 1930., Ipolyi, 64. szám.

SIENAI FESTŐ, XVI. század

Hármas predella. Balra: *Sz István vt. és Sz Gergely*. Középen: *Jézus születése*. Jobbra: *Sz Jeromos és Sz Miklós*

Fa, tempera, 17×93·5 cm.
A kölni Ramboux- és az Ipolyi-gyüjteményből.

A sienai S. Marta-kolostor apácáinak műve a XVI. sz. elejéről. V. ö. Siena, Képtár, 329., 330. és 332. — Ramboux, 224. szám. — Gerevich PA, 226. l. — Rónay, Maria: Die Schätze des Christlichen Museums in Esztergom. A Műgyüjtő, V., 1931., 6. l.

SIENAI FESTŐ, XVI. század

Sienai Sz Katalin az oltár előtt

Fa, tempera, 60×39·2 cm.
A kölni Ramboux- és az Ipolyi-gyüjteményből.

Ramboux, 158. szám. (Ismeretlen.)

SIGNORELLI, LUCA (umbriai festő, 1441—1523) KÖVETŐJE

Szent Sebestyén vértanúsága (120. kép)

Fa, tempera, 36·5×27·5 cm.

Lajta Béla

l.

Bierbejtört

279. l 280. l

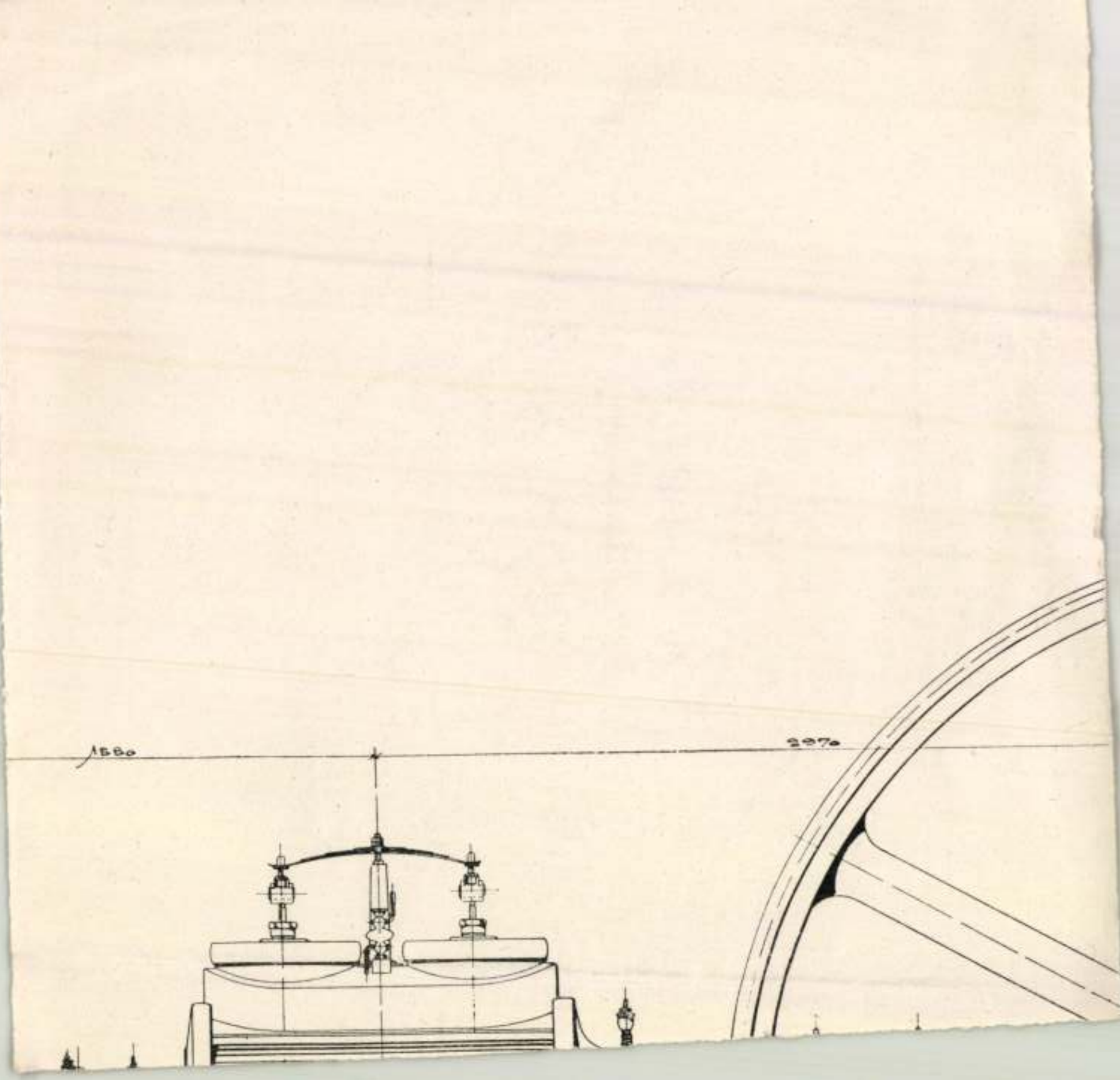
1580
2970

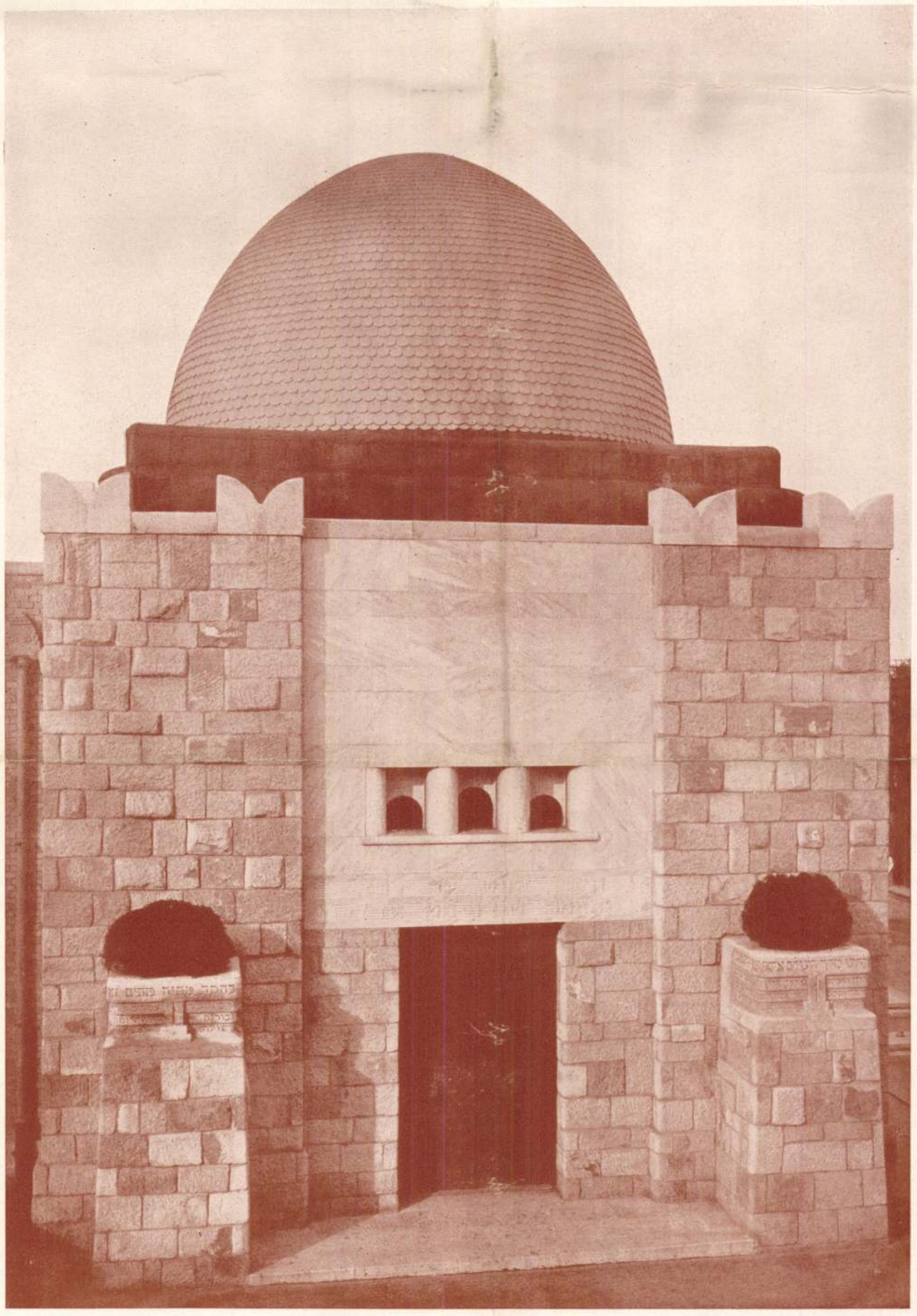

SZERTARTÁSI TEREM A RÉGI ZSIDÓ TEMETŐBEN

LAJTA BÉLA

Lajta Béla

„Összes társadalmi szabályaink ellenére csupaszok vagyunk egymás előtt. És a színház talán nem más, mint ennek a csupaszságnak az észrevétele és demonstrációja... Mert, ha mindenki megélő és szemlélő, ha minden színház és mindenki színész, akkor lennie kell egy helynek, ahol néhány ember úgy tesz, mintha természetet és történelmet tudna csinálni, ahová minden este bemehetünk, ha akarunk, és megnézhetjük, hogy mit csinálunk és mit csinálnak velünk..."

Nádas Péter

Nemes elektronika, működő rendszerek
- az Új Színházban is!

Nádor

Rendszerház

Számítógépek, hálózatok, személyhívók,
rádiós rendszerek

Compaq, NOVELL, Motorola, Maxon

Nádor Rendszerház
1141 Budapest, Kőszeg u. 4.
Tel.: 163-5048, Fax:163-5647

ÚJ SZÍNHÁZ
1061 Budapest, Paulay Ede u. 35.

Szerkesztette
Muraközi Anna

Fotó
Fábry Péter

Felelős kiadó
Székely Gábor

940735 — Pj Rt.

ÚJ SZÍNHÁZ

1994/1995

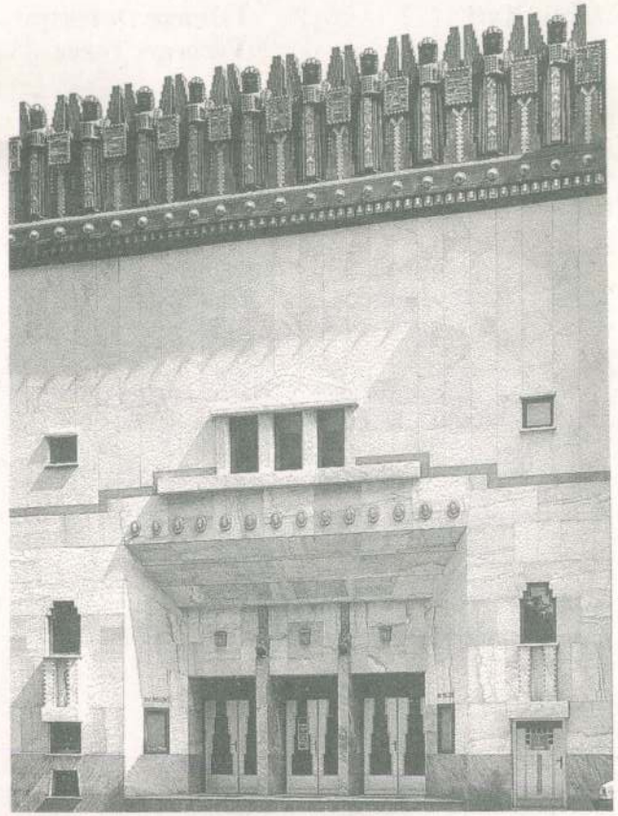

LAJTA Béla

A TÁRSULAT

Színművészek

Cserhalmi György
Csomós Mari
Fazekas István
Fekete Tibor fh.
Hajdú István fh.
Horváth Virgil
Kamarás Iván fh.
Kisfalvy Krisztina
Kisfalussy Bálint
Kristóf Tibor
Koós Olga
László Zsolt
Lázár Kati
Magyar Attila
Marozsán Erika fh.
Mihályfi Balázs
Papp Zoltán
Peczkay Endre
Prókai Annamária
Schlanger András
Schneider Zoltán
Sinkó László
Szalay Mariann
Széles László
Sztarenki Pál
Takács Katalin
Tóth Ildikó
Udvaros Dorottya
Várhegyi Teréz

Művészeti titkár
Magyar László

Rendezőasszisztensek
Szabó Sipos Márta Szabó Tamás
Thuróczy Katalin

Díszlettervező
Antal Csaba

Zenei vezető
Mártha István

Dramaturgok
Duró Győző Kárpáti Péter
Forgách András Vörös Róbert

Rendezők
Hargitai Iván fh. Novák Eszter fh.

Főrendező
Ács János

Igazgató/rendező
Székely Gábor

Tisztelt Színházlátogató!
Kedves Leendő Pártoló Tagunk!

Abban a reményben, hogy első évadját kezdő színházunk társulata és műsorterve fölkeltik érdeklődését, szeretettel várjuk előadásainkra, egyúttal ***meghívjuk Önt, legyen pártoló közönségünk tagja.***

Amennyiben visszaküldi a mellékelt jelentkezési lapot, minden hónapban tájékoztatjuk Önt a következő hónap előadásainak időpontjáról és az új bemutatókról. Így a pártoló tagok elővételi jogával élve ***telefonon vagy levélben rendelhet jegyeket*** *az Önnek megfelelő időpontokra.*

Örömmel fogadnánk, ha ezt a lehetőséget színházbarát ismerőseinek is ajánlaná.

Tisztelettel köszönti

az Új Színház társulata

AZ ELSŐ ÉVAD MŰSORTERVE

1994/95

Vörösmarty Mihály: CSONGOR ÉS TÜNDE
„Üdlak"
rendező: Novák Eszter fh.
a főbb szerepekben:
Horváth Virgil, Szalay Mariann és Csomós Mari

Bertolt Brecht: JÓ EMBERT KERESÜNK
rendező: Ács János
a főbb szerepekben:
Udvaros Dorottya, Szarvas József m. v.,
Széles László, Lázár Kati és Papp Zoltán

Heinrich von Kleist: HOMBURG HERCEGE
rendező: Hargitai Iván fh.
a főbb szerepekben:
László Zsolt, Avar István m. v.,
Takács Katalin és Marozsán Erika fh.

FRONTKABARÉ
szerkesztő: Silló Sándor m. v.
rendező: Novák Eszter fh.
előadja: a társulat

Molière: DON JUAN
Petri György új fordításában
rendező: Székely Gábor
a főbb szerepekben:
Cserhalmi György, Sinkó László és Tóth Ildikó

A továbbiakban még két nagyszínpadi és egy stúdióbemutatót tervezünk.

JELENTKEZÉSI LAP

Kérem felvételemet az Új Színház pártoló közönségének tagjai közé.

Név*: .....

Cím*: .....

Telefon napközben**: .....

A megrendelt jegyeket személyesen átveszem/utánvéttel kérem elküldeni***.

Pártoló tagnak kérem felvenni itt felsorolt ismerőseimet is: (név*, cím*,telefon)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....
aláírás

---

* Nyomtatott betűkkel kérjük kitölteni.

** Műsorváltozás esetén megpróbáljuk Önt a megadott számon értesíteni.

*** Kérjük, aláhúzással jelölje kívánságát.

Választható helyáraink:

A - földszint 1-10. sor	250,- Ft
B - erkélypáholyok	250,- Ft
C - földszint 11-16. sor	200,- Ft
D - emeleti páholyok	150,- Ft

LAJTA Béla

Malonyay villa

SÁRMÁNY Ilona: Villa és családi ház : A polgári lakáskultura változásai a századfordulón. Pavilon, 4. 1990 47-48,51.p.il.

LAJTA Béla ejtőn

Erdei 1991 52, 53, 66, 70, +1-72, 95, 103.

Mineralogie und Geographie.

Paris, 1888, Fermin-Didot,

zgatási Bíróság 1901-1904.évi
sz.Központi Közgésgi Ny.

r Finanzwissenscahft. Stutt-

LAJTA Béla
Budapest, Arany János Szinház

homlokzat 91.lo. 4750
belső 91.lo. 48,49

Új Művészet

LAJTA Béla

91 4.71
8.75
10 47-50

Új Művészet

LAJTA Béla

MORVAY ENDRE János: Parisiana : Egy pesti épület sorsa. = Müvészet, XXV.évf.12.sz.1984 4 -7.p. ill.

Bp., Paulay Ede u.

chior Palágyi, Gyula Pikler, oder es bekommt unter den Marxisten Pál Sándor mehr Gewicht als Georg Lukács.

Damit will keinesweg gesagt werden, daß Steindlers Themenwahl philosophisch nicht berechtigt wäre, nur empfiehlt es sich eben bewußt zu machen, daß die ungarische Philosophie hier lediglich – wie der Titel des Buches sagt – »im Spiegel ihrer Geschichtsschreibung« dargestellt wird. Um jedoch zu einem annähernd vollständigen Bild zu kommen, müßte man noch andere, mehrere »Spiegel« (die philosophischen Systeme, die Sozial- und Naturphilosophie, Logik, Ästhethik usw.) zur Hilfe nehmen und betrachten. Was aber der Verf. vom Spektrum der Themen aus der ungarischen Philosophiegeschichte ausgewählt hatte, hat er vorbildlich, mit großem philosophischen Können und mit philologischer Sorgfalt bearbeitet, so daß sein voluminöses Werk selbst für die ungarische Forschung nützlich und beispielhaft erscheinen kann – ganz zu schweigen vom Verdienst, den Steindler für die Zugänglichkeit des im Ausland kaum bekannten Gebiets der ungarischen Philosophie leistete.

Tibor Hanak

Wien

MORAVÁNSZKY, ÁKOS: *Die Architektur der Donaumonarchie*. Berlin: Verlag Ernst und Sohn 1988. 255 S., zahlreiche Abb.

Ákos Moravánszky ist spätestens seit seiner Wiener Dissertation über »Die Architektur der Jahrhundertwende in Ungarn und ihre Beziehungen zu der Wiener Architektur der Zeit« aus dem Jahre 1980 als profunder Kenner der Baukunst Österreich-Ungarns um 1900 bekannt geworden. In der österreichischen Zeitschrift für Kunst und Denkmalpflege 1979/1-2 (*Nationale Bestrebungen in der ungarischen Architektur der Jahrhundertwende*), aber auch in der Zeitschrift Bauen & Wohnen (München, Mai 1978, über den Architekten Károly Kós unter dem Titel *Ein Mann, der in die Berge zurückgekehrt ist*) in Teilen vorweg publiziert und auch später noch unter Spezialaspekten dargelegt (*Die Architektur der Jahrhundertwende in Ungarn: zwischen Orient und Okzident*, in: Bauwelt 1984/27), ist das Thema »Ungarische Baukunst um 1900« dank Moravánszky zumindest im deutschsprachigen Raum allgemein präsent. Ákos Moravánszky hat dann mit seiner 1985 erschienenen Publikation über Antoni Gaudí verwandtschaftliche Züge im Werk dieses katalanischen Architekten aufgedeckt, und 1985 bzw. 1988 durch drei Veröffentlichungen (*Die Avantgarde wird heimisch. Zwischen Aufbruch und Anpassung. Der moderne Wohnbau in Ungarn 1928-1948*, in: Bauwelt 1985/37; *Die Erneuerung der Baukunst. Wege zur Moderne in Mitteleuropa, 1900-1940*. Salzburg 1988; *Rationalismus in der mitteleuropäischen Architektur 1900-1914*, in: Jahrbuch des Zentralinstituts für Kunstgeschichte 4 [1988]) auch die aus der Baukunst der Jahrhundertwende sich entwickelnde Moderne mit einbezogen.

Mit dem vorliegenden Werk »Architektur der Donaumonarchie« wird nun konsequenterweise für die Zeit 1867-1918 der Rahmen gezogen, innerhalb dessen

Ung. Jb. 18 (1990)
LAJTA Béla

all diese bisher publizierten Themen überhaupt begriffen werden können. Vorweggenommen sei die Zusammenfassung, in der Moravánszky resümiert, daß »in der Architektur der Monarchie trotz allem stilistischen Pluralismus die Kontinuität des kulturellen Kraftfeldes zu spüren ist«, ja sogar eine »verhältnismäßig einheitliche Formensprache« auf bedeutenden architektonischen Gebieten vorhanden war (S. 201). Es braucht nicht darauf hingewiesen zu werden, daß in der K.u.K.-Monarchie mit ihren spezifischen – auch für die aktuelle Gegenwart Europas erneut vorbildlich gewordenen – Strukturen der wechselseitige freie kulturelle Austausch als Katalysator auch der baukünstlerischen Wege der einzelnen Nationen wirkte. So ist es selbstverständlich, daß Moravánszky zunächst einen Überblick über die »Gesellschaft und Kultur der Monarchie« mit ihren politischen und kulturgeschichtlichen Hintergründen liefert. Im nachfolgenden Abschnitt »Der Architekt und seine Umwelt« skizziert er die Arbeitsumstände, die Beziehungen zum Auftraggeber, den Stellenwert des Architekten in der Gesellschaft. Mit der »Geburt der modernen Großstadt« werden die Stadtbauplanungen in Wien (Ringstraße), Budapest, Prag, Königgrätz und Agram als vorbildliche Leistungen dargestellt. Unter der Überschrift »Maskenball der Stile« präsentiert der Autor eine Auswahl der Architektur des Historismus in der Donaumonarchie, beginnend mit Sakralbauten und endend mit Mietshäusern. Hier muß freilich kritisch angehalten werden. Mit dem bekannten Nietzsche-Zitat werden längst überholte negative Wertschätzungen der Baukunst des 19. Jhs. erneut aufgewärmt – und solche subjektiven Betrachtungen sind der ansonsten qualitätsvollen Leistung des Buches sehr abträglich. Immerhin muß dem Autor zugute gehalten werden, daß er versucht, die ideellen Hintergründe des Historismus an konkreten Beispielen objektiv darzustellen. Beim nachfolgenden Kapitel »Die Rolle der Ingenieure« wird die althergebrachte Argumentationsbasis der negativen Wertschätzung des Historismus offengelegt: wie schon R. Banham 1964 in seiner »Revolution der Architektur« meinte, wäre die Ingenieur-Baukunst des 19. Jhs. – also Brücken, Eisenkonstruktionen, Bahnhofshallen etc. – höherwertig einzustufen als die übrige Architektur der Zeit. Noch heute gilt es in manchen Kreisen als fortschrittlich, dieser Meinung sich anzuschließen, obwohl die Kunstwissenschaft das Thema 19. Jh. längst fundiert aufbereitet hat. Wie dem auch sei – Moravánszky muß trotzdem zugute gehalten werden, daß er Leistungen wie die Bahnhöfe von Gustave Eiffel und Otto Wagner in Budapest und Wien einem breiten Leserkreis bekanntmacht. Beim nachfolgenden Kapitel unter der Überschrift »Gottfried Semper, Otto Wagner und die Moderne Architektur« wird das weitverbreitete Phänomen des Widerspruchs zwischen der Theorie und der Praxis deutlich. Obwohl beide Architekten sich in ihren theoretischen Schriften erstaunlich modern äußerten, sind sie als Praktiker – dies gilt insbesondere für Semper – doch noch dem Zeitstil verhaftet gewesen. Auch Otto Wagner reihte sich erst mit seinem Alterswerk unter die Wegbereiter der Moderne, des Jugendstils ein. Typisch für den Jugendstil war es dann, daß er die vorhin angesprochene Ingenieurbaukunst, vor allem die Eisenkonstruktionen, bereitwillig aufnahm. Die Wagner-Schüler führten diese Integration weiter, unter ihnen fällt der Ungar István Medgyaszay auf, der schon 1902 ein Kaufhaus mit ganzverglaster Fassade entwarf.

Nach dieser fast die Hälfte des Buches einnehmenden Präsentation des 19. Jhs. geht Moravánszky zum Jugendstil über. Zunächst stellt er den »Jugendstil und seine Varianten« vor, wobei die nationalen Richtungen in Ungarn und der barokkisierende Jugendstil breiten Raum einnehmen. Mit der letztgenannten Variante wird einerseits ein Wesensmerkmal der Wagner-Schule in Wien, aber auch des süddeutschen Jugendstils in München, angesprochen. Und wenn man sich vergegenwärtigt, daß mehrere bedeutende ungarische Architekten der Jahrhundertwende in München studierten (z. B. Gyula Kann, Emil Vidor, Aladár Kármán, Gyula Sándy), wird die Notwendigkeit deutlich, auch auf den Transfer München-Budapest hinzuweisen. Wer die Behandlung dieses Aspekts der ungarischen Baukunst bei Moravánszky vermißt, sei auf *Bayern und Ungarn. Tausend Jahre enge Beziehungen* (Bd. 12 der Schriftenreihe des Osteuropainstituts Regensburg-Passau. Regensburg 1988, S. 126-127) hingewiesen. In diesem Zusammenhang wäre sicherlich auch der Hinweis interessant, daß die Architektur der Wagner-Schule gerade durch einen Ungarn nach München transferiert wurde (hierüber Julius Fekete: *Beiträge ungarischer Architekten zur Münchener Baukunst um 1880 und 1990*, in: Ungarn-Jahrbuch 12 [1982-1983] S. 17-22). Unter der Überschrift »Später Jugendstil und prämoderner Rationalismus« geht dann Moravánszky zu den wegbereitenden Arbeiten von Josef Hoffmann (Sanatorium in Purkersdorf, 1904), Josef Plečnik (Haus Zacherl in Wien, 1903) und Béla Lajta (Blindenanstalt in Budapest, 1905), die mit ihrer Reduktion des Jugendstildekors das 20. Jahrhundert einläuteten, über. Hierzu zählt auch der tschechische Kubismus, den der Autor im nächsten Abschnitt vorstellt. Erstaunlich früh schufen Josef Chochol 1912 in Prag und Josef Gočár 1911 mit dem Bad in Bohdanetsch prismatisch gegliederte Baukörper, die z. B. in Deutschland erst ein Jahrzehnt später denkbar wären. Die Chronologie des Buches wird etwas durcheinandergebracht mit dem nun folgenden Abschnitt über »Nationale und folkloristische Bestrebungen«, in dem in Ungarn Ödön Lechner und seine Schule, in der Slowakei Dušan Jurkovič vorgestellt werden. »Der Verzicht auf das Ornament«, der Adolf Loos zugeschrieben wird, ist auch in das erste Jahrzehnt des 20. Jhs. zu datieren, ebenso die »Rückkehr zur klassischen Formensprache«, die als vorletztes Kapitel behandelt wird: der Neoklassizismus ist in der Wiener Zeitschrift »Der Architekt« schon seit 1900 theoretisch vorbereitet worden, um 1910 bereits in reifer Form vorhanden, und 1913 bzw. 1914 mit dem Haus Skywa-Primavesi in Wien bzw. dem österreichischen Pavillon auf der Werkbundausstellung in Köln durch Josef Hoffmann mustergültig realisiert worden. Moravánszky schließt noch ein Kapitel über den sozialen Wohnungsbau an, wobei der Arbeiterwohnungsbau bis 1900 entschieden zu kurz kommt (ist in der Donaumonarchie im 19. Jh. so wenig für die Arbeiter getan worden?), und erst ab 1910 von einem forcierten Bau für diese Bevölkerungskreise berichtet wird.

Eine knappe Zusammenfassung leitet zum umfangreichen bibliographischen Anhang über – hier klingen die Gemeinsamkeiten und die europäischen Ausstrahlungen der Monarchie an, die, etwas gewagt, auch zu Antonio Sant'Elia und Alvar Aalto gereicht haben sollten. Die 300 Nummern umfassenden Anmerkungen, die ebenfalls reichen Literaturangaben, ein 26 Namen umfassendes Lexikon

der Architekten der K.u.K.-Monarchie, ein Ortsnamenverzeichnis mit deutscher und heutiger offizieller Schreibweise, und schließlich ein Personenregister machen das Buch zu einem äußerst wertvollen Nachschlagewerk über die reichen Facetten der Baukunst in Österreich-Ungarn von 1867 bis 1918.

Julius Fekete Stuttgart

GEOGRAPHIE

FISCHER, HOLGER: *Die nichtagrarische Nebenbetriebstätigkeit der landwirtschaftlichen Großbetriebe – LPG's und Staatsgüter – Ungarns.* Saarbrücken-Scheidt: Dadder 1989. 158 S., 56 Abb., 35 Tab. = Schriften zur Wirtschaftsgeographie und Wirtschaftsgeschichte 2.

Der Autor studierte Geschichte, Geographie und Finno-Ugristik in Hamburg und Budapest, promovierte 1978 mit einer Arbeit über »Die Nationalitätenfrage in Ungarn zu Beginn des 20. Jahrhunderts« und trat (u. a.) als Verf. von Beiträgen des 1987 erschienenen Ungarn-Bands des Südosteuropa-Handbuchs hervor. Seit Herbst 1987 ist er wissenschaftlicher Sekretär des neugegründeten Zentrums für Hungarologie im Finnisch-Ugrischen Seminar der Universität Hamburg. Es handelt sich also um einen ausgewiesenen Experten, der auch über die unbedingt notwendigen ungarischen Sprachkenntnisse verfügt.

Zur Zeit (März 1990) befindet sich die wirtschaftliche und soziale Situation auch in Ungarn in einem dramatischen Umbruch. Das bedeutet: Die hier behandelten, überaus interessanten Fragestellungen mögen schon »morgen« nicht mehr aktuell sein. Dann aber würde es sich um einen Beleg für eine nicht zu ignorierende »historische Komponente« der jüngeren ungarischen Wirtschaftsentwicklung handeln, der man später einen – wie immer gearteten – hohen Stellenwert zuschreiben müßte.

Wir wissen heute, daß mit Gorbatschows Erklärungen Vieles im Osten und Südosten Europas in Bewegung geriet; Ungarn sah sich zeitweise sogar auf einem der zurückliegenden Plätze. Die jüngsten, z. T. sich überschlagenden Ereignisse konnten selbstverständlich in der vorliegenden Arbeit noch nicht erfaßt werden; sie setzt sich vielmehr mit Konditionen gleichsam im Vorfeld derselben auseinander, die für spätere Untersuchungen von immensem Wert sein dürften.

Bis in die 80er Jahre wurde die Agrarpolitik als *d e r* erfolgreichste Bereich der ungarischen Wirtschaftspolitik schlechthin gewertet. Nicht nur die Eigenversorgung war gesichert, darüber hinaus betrug der Exportanteil landwirtschaftlicher Produkte wertmäßig ca. 20%. Heute (März 1990) beklagen ungarische Kollegen (in brieflichen Mitteilungen), daß zur Zeit selbst Fleisch aus China eingeführt werden muß.

Um 1985 waren ca. 60% der landwirtschaftlichen Arbeitskräfte in den LPG's beschäftigt. Diese entfalteten aber auch (mit der Zeit wachsende) intensive Nebenbetriebstätigkeiten in Industrie, Bauwirtschaft, Handel, Transport u. a. – 1987

LAJTA Béla

A Bp.XIV.Cházár A.u.10. Pesti Zsidó Hitközségi Alapitványi Gimnázium tervét 1913/1914-ben készitette az épület 1931-ben épült fel de Hegedüs Ármin és Böhm Henrik átdolgozta azokat

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 41.p.

ÉPÍTÉSZETI BARANGOLÁSOK ERZSÉBETVÁROSBAN

A Gázművek-ház

A Rákóczi út és Kazinczy utca sarkán álló üzlet- és bérház (Rákóczi út 18. sz.) *eredetileg az Erzsébetvárosi Bank számára épült 1912-ben,* a korszak kiváló építésze, *Lajta Béla* terve alapján. A megbízást tervpályázaton nyerte el a megvalósulthoz hasonló, ám annál gazdagabban díszített tervvel. A homlokzatok geometrikus, a kihangsúlyozandó részekre koncentrált ornamentikáját az akkor Lajtánál dolgozó *Kozma Lajos* rajzolta. Amikor a Bank a beadványi terv várható költségeit nem tartotta egyeztethetőnek a rendelkezésre álló összeggel, Lajta új terveket készített. Ezen a változaton *az épület tömege leegyszerűsödött, felületdísz alig van rajta.*

Az épület felépítése pontosan tükrözi kettős funkcióját: *a főhomlokzaton a bankot, hátul a Vaskereskedelmi Rt.-t (mely nek korabeli felirata ma is látható a homlokzaton)* magában foglaló alsó két és fél szint vasbetonvázas, a fölötte húzódó lakószintek hosszfőfalas szerkezetűek. Az üzleti célokat szolgáló földszint és félemelet kannelurás oszlopsorral, összefogva architektonikus alépítményt képez, melyre zárt, síkszerűen kiképzett téglaburkolatú felső rész támaszkodik. A homlokzatot teraszosan visszahúzott tetőemelet zárja le, melynek ornamentikus kerámiaburkolata magastetőt imitál.

Kompozíciója nyugodt, kiegyensúlyozott, falfelületei a historizmusban, szecesszióban megszokotthoz képest hallatlanul egyszerűek, simák. Lajta e házban a *nagyvárosi üzletház építészeti feladatát oldotta meg* rendkívül korszerűen, előremutatóan. Ez az épület egy egész épülettömb kezdete, egy főútvonal képét meghatározó, folytatható típus. Modernségét igazolja, hogy a tömb átépítésénél valóban figyelembe vették: hozzá igazodott a harmincas években a Guttmann-sarok tervezője (lásd előző számunk cikkét) és a szomszédos Singer-ház építésze is. Teljesen dísztelen Kazinczy és Dohány utcai homlokzata akár a harmincas években is készülhetett volna. Figyelemreméltó az oldalhomlokzat tetején a műtermek vízszintesbe átforduló üvegfala.

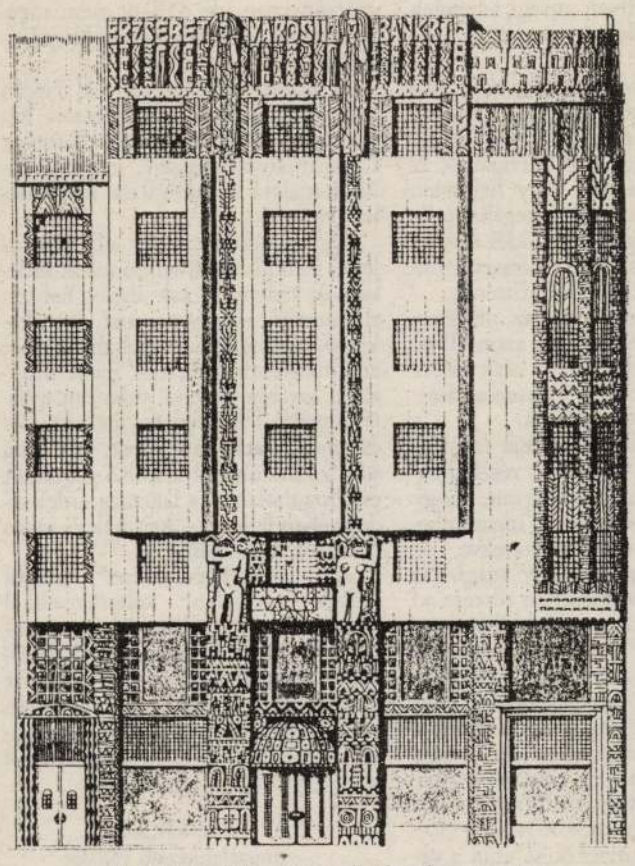

Az Erzsébetvárosi Takarékpénztár terve 1911.

Míg az épület egészében az eredeti állapotot őrzi, üzleti szintje folyamatosan változott. A bank üvegkupolával fedett, galériás terét már 1914-ben Antal és Hosszú Divatháza foglalta el, melynek belső kiképzését Kozma Lajos tervezte. Az addig egységesen hálós osztású finom üvegfalak alsó részét ekkor alakították önálló üzletportálokká. Eleinte valamennyi oszlopközben azonos kiképzésű, Luxfer-prizmás, konzolos lámpás portál húzódott, később – a húszas évektől – rátett portálokkal torzították el, többek között a nagytermet átvevő Gázművekével.

Volt itt Mercedes és Singer üzlet, a Fősör maláta és pezsgőkereskedése, majd *1945 után a teljes üzleti területét a Fővárosi Gázművek kapta meg.* A hatvanas években cserélték ki a portálok megmaradt részeit a ma is látható alumínium függönyfalra, mely sem durvaságával, sem arányaival, sem parapetjeinek világoskék színével nem illeszkedik az épülethez.

Ferkai András

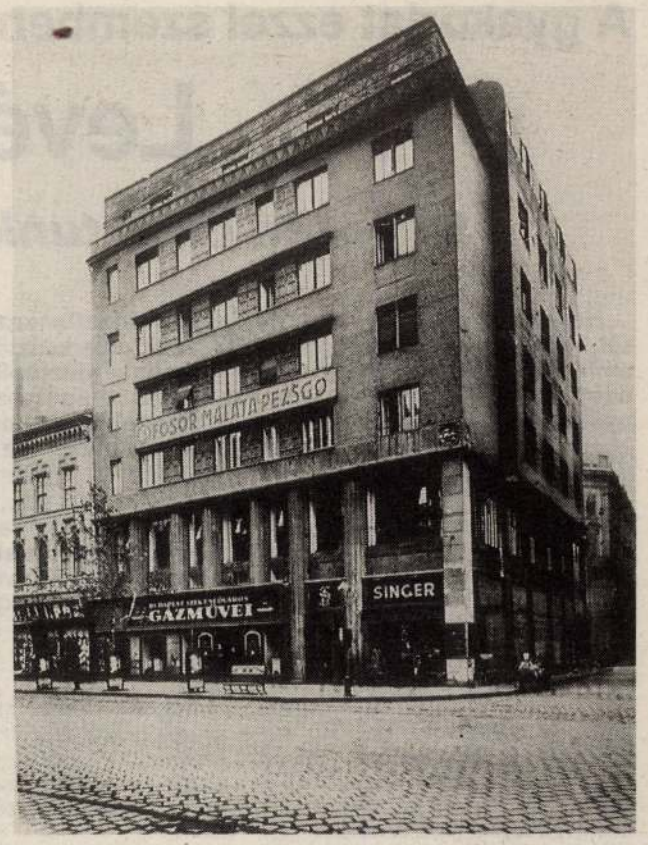

Lajtha Béla: Az Erzsébetvárosi takarékpénztár

Mégis újjáépül a Kis Regnum Kápolna!

A II. világháborúban 1944 júniusában Budapestet ért amerikai szőnyegbombázás áldozata lett a hittanárok otthonának a Katolikus Ifjúsági Centrumnak a Regnum Marianumnak a kápolnája. Köznyelven **Kis Regnum Kápolna** (Budapest VII., Damjanich u. 50.). A háborús időkben s az utána következő romeltakarítási években anyagi okok miatt, később a Ház államosítása miatt a kápolna újjáépítése elmaradt. Most az egyházi épületek visszaszármaztatásával lehetőség nyílt erre is.

A közben megalakult **Kis Regnum Kápolna Alapítvány** kuratórium hozzákezdett az **újjáépítéshez** a „Csak egy téglát!" mozgalommal. Elkészültek a kápolna tervei is újból. Az Egyesült Államok Nagykövetségével is felvették a kapcsolatot. A nagykövet képviseletében Thomas B. Robertson követségi titkár, majd Jean Ecsedy kultúr-attasé fogadta a kuratóriumot, Bush Elnökhöz intézett levelünk ügyében. Áttekintették a kápolna múltját, felmérték a jelen helyzetet, s abban az újjáépülő kápolna jelentőségét, mind az ifjúság vallási nevelésében, mind a tengerentúli világ jó reklámja szempontjából. Kitűzték a konkrét megvalósítandó feladatokat, legfőképp az egész anyagi háttérrel kapcsolatban. Megállapodtak a legközelebbi megbeszélés idejében. Mindenképp a Szentatya látogatása előtt szeretnének kézzel fogható eredményt elérni, hogy ez is egy mód legyen Neki kedveskedésre.

Addig is nekünk hozzá kell kezdenünk az Alapítvány helyi, anyagi alapjának megteremtéséhez. A **„Csak egy téglát!" mozgalom keretében százezer Ft-ra van szükség,** ami megnyugtató garancia az amerikaiak számára, hogy élő, valós igény a benyújtott kérelem. Csekkszámlaszám: **508-41890-8 OTP V. ker.**

Emléktáblaavatásra került sor a Damjanich utca 50. szám alatt a Regnum Marianum volt, és várhatóan újra birtokba kerülő épületében tavaly december 8-án abból az alkalomból, hogy az egypártrendszer önkénye negyven éve űzte ki az épületből a Regnum Marianum papjait és cserkészcsapatát. Az emléktábla avatásán Faragó János polgármester ünnepi beszédében kifejezte azt a reményét, hogy a Regnum Marianum újra abban a liberális, becsületes szellemben fogja nevelni az ifjúságot, mint tette azt megszüntetése előtt.

Az emléktáblaavatás után a világháborúban lebombázott kápolna helyén képletes kapavágásra, alapkőletételre került sor, amelyet a polgármester végzett el. A kápolna alapítványi összegből épül majd fel, az alapítvány fővédnöke Göncz Árpád köztársasági elnök.

A gyakorlat ezzel szemben az. . .

Levél az IKV-tól

Szívesen olvastunk volna lakossági véleményeket is

Hosszú levelet kaptunk a VII. kerületi Ingatlankezelő Vállalattól, amelyben szemrehányást tesznek szerkesztőségünknek, amiért lakásügyben majd mindenkit megkérdeztünk már, kivéve őket. A november 8-ai keltezésű levél megérkezésekor már nyomdában volt az Erzsébetváros novemberi száma, amelyben egészoldalas interjút közlünk Szöllősi Dezsővel, az IKV új igazgatójával. Ettől függetlenül – minimális rövidítéssel – közzé tesszük az Ingatlankezelő Vállalat levelét, mert sok, a lakosságnak szóló információt tartalmaz. És néhány szemrehányást nekünk. Amint a sorokból kiolvasható, különösen neheztelnek az IKV-nál az októberi számunkban megjelent Előbb vegye meg az ingatlant! – című cikk miatt, amelynek alcíme egyébként így hangzott: Meg kellene törni az IKV monopóliumát, ajánlja a Lakásbérlők Egyesülete. S most következzék a levél.

Az „Erzsébetváros" című lapban hónapról hónapra visszatérően foglalkoznak a VII. kerületi lakások eladásával kapcsolatos problémahalmazzal. A cikkek és tájékoztatók között olvasható volt hivatalos, vagy félhivatalos tájékoztató, a moratóriumról, az Erzsébetváros Képviselő-testülete 118/91. sz. határozatára utalva, képviselői magánvélemény és a Lakásbérlők Egyesülete sokszínű és sokrétű értékelései, ajánlásai, a lakosság érdekeinek védelmében.

Szívesen olvastunk volna lakossági véleményeket és tapasztalatokat is olyanoktól, akik már megvásárolták a lakásukat, és nem érzik magukat becsapottnak, valamint olyanoktól, akik a vásárlás feltételeit, körülményeit ismerve vételi szándékukat továbbra is fenntartják.

Hiányzott a cikkekből annak a Budapest kerületeiben elsőként 1987-ben megalakult szervezetnek a megszólaltatása, szakszerű és körülményeket feltáró tájékoztatása, mely az eladások szervezését, lebonyolítását végzi, így közvetlen véleményeket és tapasztalatokat kap a lakosság részéről. A lakáseladással kapcsolatban kialakult kerületi kép teljessé tétele érdekében, az alábbiakban adunk tájékoztatást a VII. kerületben folyó lakáseladási tevékenységről. A tevékenység leírásánál igyekszünk feltárni az eddig megjelent cikkekben tévesen, vagy pontatlanul közölt tényeket is (aug., szept., okt., havi számok).

Kerületünkben a lakásbérlemények eladására az Ingatlankezelő Vállalat kapott megbízást a Tanács VB.-től, melyet megerősített a Polgármesteri Hivatal azon épületekre korlátozva, melyeket a volt Tanács VB. jelölt ki eladásra. (298 épület és 1 db. telek). Az IKV felismerve a lakások eladásának jelentőségét és fontosságát, mind a lakosság és mind a kerület szempontjából – önálló irodát szervezett Ingatlanforgalmi Iroda néven.

Az iroda kellő számú, a feladatokat jól ismerő kvalifikált, a lakóházjavítás területén hosszabb gyakorlattal rendelkező szakemberekből szerveződött, így módja volt kialakítani azt a legcélszerűbb rendszert és folyamatot, mely azóta is zökkenőmentesen, a lehető legkisebb átfutási idővel, különösebb kifogások és panaszok nélkül végzi feladatát. E tevékenységünk társadalmi megmérettetése és társadalmi visszhangja tapasztalataink szerint összességében pozitív.

Az iroda első és folyamatos ténykedése a lakosság széles körű tájékoztatása volt a lakásvásárlási lehetőségekről, és feltételekről, melynek nyomán megindult a vételi szándékok bejelentése, a mai napig a kerület 854 lakóépületéből. A vételi szándék ismeretében irodánk folyamatosan terjesztette elő elidegenítési kijelölésre a Tanács VB-ához mindazon épületeket, melyek a műszaki szakfelülvizsgálat szerint eladásra alkalmasak voltak, továbbá ahol az előzetes vételi szándék bejelentése elérte a VB. által meghatározott épületenkénti lakásszám 35%-át. Az épületek kiválasztásánál műszaki szakembereink figyelembe vették az épületek állagát, melynek alapját képezte a több évtized alatt elkészült szakvizsgálatok és szakvélemények értékelése, az elvégzett felújítási és karbantartási munkák, valamint a kezelési gyakorlat tapasztalatai is.

Ilyen módon került kijelölésre 1990. októberéig 298 lakóépület és egy telek. A kijelölést követően megkezdtük az épületekben az eladás feltételeinek megteremtését, az épületek társasházzá alakításának folyamatát. Ennek keretében külső – többségében IKV-tól független – műszaki szakemberekkel helyszínen felmértettük az épületek egészét, a lakásokat, a nem lakás bérleményeket, közös területeket, ezekről terveket készíttettünk, melyek alapját képezték a jogi szakemberek által készítendő társasházi alapító okiratnak. Ugyancsak helyszínen, lakásonként állapíttattuk meg, arra jogosított külső független értékbecslőkkel az egyes lakások forgalmi értékét is.

Az alapító okiratok szakszerűség, tényszerűség tekintetében megfelelnek a törvényes előírásoknak, ezért jó alapot teremtenek épületenként egy-egy újszerű lakóközösség kialakulásához és működéséhez. A telekkönyvi bejegyeztetést követően alakulhat a lakóépület társasházzá, és ezáltal válik minden lakás önálló albetétben szereplő öröklakássá. Tulajdonképpen ezzel teremtődik meg a lakáseladási lehetőség, melynek alapján az érintett épület lakóinak írásban vételi ajánlatot teszünk lakásuk megvételére.

A vételi ajánlat tartalmazza a lakás forgalmi értékét, a jogszabályi előírások szerint megállapított vételárát, amely a forgalmi érték 15, 30, illetve 40%-a, attól függően, hogy az épület mikor részesült legutóbb teljes felújításban. Az ajánlat továbbá tartalmazza a fizetési lehetőségeket és feltételeket, a részletfizetési lehetőséget és annak feltételeit, valamint az egyösszegű kifizetéssel járó engedmény mértékét. Tartalmazza továbbá azt is, hogy a vételi ajánlatra 90 napon belül kérünk választ, illetve ajánlatunk érvényét addig garantáljuk.

A vételi ajánlat tartalmazza az egész épületre vonatkozó általános műszaki leírást, a Vállalat rendelkezésére álló műszaki adatok alapján. Így ezért helyesbítenünk kell egy korábban megjelent cikket, amely címe: „Előbb vegye meg az ingatlant!" és utána kaphat részletes tájékoztatást. A gyakorlat ezzel szemben az, hogy vételi ajánlatunk megtételével csak kezdetét veszi a szerződéskötést megelőző megbeszélés-sorozat, melynek keretében a szerződéskötést végző dolgozó részletesen ismerteti a vásárlási feltételeket, és lehetőségeket – betekintést lehetővé téve a birtokában lévő összes szakvéleménybe és egyéb adatokba – és akkor döntheti el a vásárolni szándékozó, hogy kinek a részére, milyen arányban és milyen anyagi feltételek mellett szándékozik megvenni a lakást.

Véleményeltérés esetén, ha az alapos indokkal történik (pl. alapterület, forgalmi érték, stb.), felülvizsgáljuk és szükség szerint korrigáljuk az esetleges tévedéseket vagy helytelen adatokat. A szóbeli megállapodás után minden egyes szerződés egyedileg készül el és kerül aláírásra mind a vásárló, mind az eladó részéről.

Ki kell igazítanunk az októberi számban megjelent cikk azon állítását, mely szerint irodánk csak akkor köt szerződést, ha előzetesen a vásárló a lakásra biztosítást köt.

Az öröklakás biztosítását csak akkor kérjük, ha a vásárlás részletfizetéssel történik. Igaz ugyan, hogy kedvezményezettként az Ingatlankezelő Vállalat van megnevezve, de tudni kell, hogy az IKV megbízás alapján az Önkormányzat részére ad el, szerez jogokat és vállal kötelezettségeket, így a biztosításból semmi haszna nem származik. A kérdés ilyen módon történő beállítása, (egy házrobbanás folytán megsemmisült és biztosítási hasznot az IKV vágja zsebre) alaptalan és példája annak, hogy miért olyan az IKV-ról alkotott vélemény, mint amilyen.

A szerződés megkötése után a vásárló tulajdonosává válik annak a lakásbérleménynek, aminek addig bérlője volt. Itt kell ugyancsak elmondanunk az október havi cikkre utalva, hogy vásárlás előtt minden vásárolni szándékozót tájékoztatunk arról, hogy, mint tulajdonosnak, hozzávetőlegesen (hiszen a pontos közös költség és felújítási alapképzés a későbbi közgyűlésen kerül megállapításra) milyen költségekkel kell számolnia.

A vásárolni szándékozók számolnak is, és a számolás után is úgy döntenek, hogy megéri, biztonságukat szolgálja a vételi megállapodás, és semmi szín alatt nem érzik magukat becsapottnak. Ezt annál is inkább elmondhatjuk, mivel irodánk dolgozói nem hallgatják el sem a nehézségeket, sem a problémákat, hanem nyílt módon beszélik meg a felvetődő kérdéseket a szerződő felekkel.

A lakossági érdeklődést alátámasztva ismertetjük azokat a számokat, melyek beszédesen jelzik a lakosság vételi szándékát:

Vételi szándék érkezett irodánkhoz 1991. november 8-áig 854 lakóépületből, ez a kerület össz-lakóépületeinek több mint 60%-át jelenti, (ezen felül van még 335 db tilalmi jegyzéken szereplő épület).

Ezen épületek közül 298 db épület lakásainak eladásas van folyamatban, 143 db épületben meghaladta a 35%-ot a vételi szándékot bejelentők száma.

32 épületben megközelíti a 35%-ot, a fennmaradó 381 épületből szórványosan, de 35%-ot nem megközelítően érkeztek szándékbejelentések.

A jelzett lakossági igények alapján további épületek elidegenítésére készítettünk 1991. évben javaslatot az Önkormányzat részére, melynek felülvizsgálata és elbírálása folyamatban van.

Úgy gondoljuk, hogy a bérlők, illetve leendő lakástulajdonosok érdekeinek védelmét csak alapos helyzetismerettel, tárgyismerettel, körültekintő tájékozódás birtokában lehet eredményesen folytatni. Ezért munkánk további javítása, valamint a hatékonyabb lakossági együttműködés és tájékoztatás érdekében továbbra sem zárkózunk el a külső pártatlan és elfogulatlan – a lakosság érdekvédelmében fellépő – kritikák és jogos bírálatok fogadásától.

Az „Erzsébetvárosban" utóbbi időben megjelent véleményekkel kapcsolatban – végezetül – szeretnénk, ha a véleményalkotókkal közösen tisztázhatnánk a felvetett problémákat, ennek során kiszűrve a tényleges gondokat, azok orvoslására együttműködve kereshetnénk a legmegfelelőbb megoldásokat.

Főv. VII. ker.
Ingatlankezelő Vállalat
Ingatlanforgalmi Iroda

1991. 1. 02.

LAJTA Béla

SÁDI, Branka: Adatok Lajta Béla zentai munkásságához. = Műemlékvédelem, XXVIII.évf. 2.sz. 1984 84 - 89.p. ill. E

Zenta

Köpe Bálint Woyzeckként

Georg Büchner: Woyzeck

Zsótér Sándor átírja a világirodalmat.

A világ drámairodalma átírások láncolata (Szophoklész újraírja Homéroszt. Euripidész revízió alá veszi Szophoklészt.) A színpadi rendezés története félreolvasások sora. Értelmezni: erőszakosság. Különösen, ha az értelmező nem is érti a művet, csak átérti. Ez hivatásszerű rendezőkre vonatkozik, akik önmaguktól oly elragadtatottan pillognak a világirodalomra. (Névsor a házmesternél.) Zsótér nem iparengedélyes rendező. Dramaturgnak tanult, játszott filmszerepeket. Játszott színházi szerepeket. Megtanult díszletet festeni, díszletet lefúrni, jelmezt varrni, színdarabot varrni, színészt öltöztetni, ügyelni... megtanult színházi emberré lenni. Most Miskolcon rendez. Föltrancsírozza Büchnert. Kollázzsá aprítja, hogy egy zűrzavarosnak érzett világból kimerje a maga végiggondolt zavarát.

Az irodalmi vegyes ragasztotthoz illő építészeti kollázst *Ambrus Mária* szerkesztette a színpadra. Nagyobb földrengés utáni hegycsuszamlás és megrepedezett talaj teszi szakadozottá a játékteret. Fent festőileg pacsmagolt égbolt. Lent konstruktív romok. Hátul *Keith Haring* grafikája (tudjuk: AIDS! Művek a Falk Miksa utcai galériában). A tervezőnő rendezte be Yoko Ono Balassi Bálint utcai lakását.

Csupa össze nem illő dolog kénytelen harmonizálni egymással. Büchner darabjának botrányos előadását a miskolci Rónai Sándor Művelődési Otthontalanságban adják.

(Rónai volt a kikeresztelkedett szociáldemokraták közül az egyetlen magas polcon maradt: az elnöki tanács elnöke. E minőségében Londonban díszebéden egy királyi hercegnő asztalszomszédjaként beszélgetést kezdeményez tolmácsán keresztül: *Kérdezze meg tőle* – a hercegnőtől –, *hova valósi? Mert én miskolci vagyok!)*

A rendezés igazi dicsérete, hogy a színészek őszinték. Dinamikájuk hiteles. Szenvedélyük igaz. A rendező meggyőzte őket a játékról, nem pedig kiutalta számukra a lobogást. *Molnár Anna* az ismeretlenségből bukkant elő. Az ő szerepét nem Büchner, hanem Zsótér szerkesztette az előadásba. Vad, magától értetődő, természetes és álomszerű. *Orosz Anna* (Marie) nősténye. *Földi László* (Ezreddobos) macho-öntelt. *Horváth Zsuzsa* operettszubrettből könnyedén átvált a doktor féfiszerepére. A bonviván *Ábrahám István* pedig úgy énekel Alban Berget, mintha nem is Edwin herceg volna igazi szólama a Csárdáskirálynőből.

A címszerepet *Kuna Károly* éli. Tizenöt éve Köpe Bálintként bemosolyogta magát egy országnyi tévénézőbe. Aztán elvégezte a főiskolát, rendező-tanárai ráébredtek, használhatatlan, amit tőlük tanult. Abba az emberi lomkamrába került, ahol vagy fölpuffadnak az alkoholtól vidéki színházban, vagy fölharapják az ütőerüket. Kuna a munkásmozgalmi prolifiú előremutató és élenjáró mosolyából összekuporgatott magának egy gyilkos mosolyt. Déry Tibortól Büchnerig, a Felelettől a borotvás gyilkos borbélyig megtanulta, hogy *ember embernek farkasmosolya.* Ha rámosolyog valaki, menten tovarohan: *„Hé, Woyzeck, hova robog itt mellettünk?"* – kérdi *Thurzó Gábor* tolmácsolásában a Doktor. Kuna úgy rohangál színpadi ketrecében, *mint egy nyitott borotva.* Önmagát vágja meg önmagával. Hol felöltözve, hol anyapucéran játssza a szerepet. De mezítelenül sem annyira szemérmetlen, mint a meztelen tekintete, sértő magánya, áthatolhatatlansága, amit csak a színpadon tud kivirágoztatni. Nagy alakítás. Nyílt színi gyónás. Saját remélt bűnein túl meggyónja a rendező bűneit is és a nézőtéren mindazokét, akik hajlandóak őszinték lenni magukhoz.

Ha a színházi uraságok valóban azzal foglalkoznának, mint amit terjesztenek magukról, Kuna színészi élete ezentúl biztonságban lenne. Mivel azonban az uraknak a színház zsebhokipálya, továbbra is csak saját frusztrációikat piszkálgatják. Kuna a Woyzeckben lobog, mint a fölgyújtott fáklya. Jönnek az üzembiztonságra vigyázó színházi tűzoltók – eloltják, szikra se marad.

Több nap, mint Woyzeck.

M. G. P.

Georg Büchner: Woyzeck
Fordította: Thurzó Gábor, Rónay György;
rendezte: Zsótér Sándor.
Miskolci Nemzeti Színház.
Bemutató: 1992. december 19.
Legközelebbi előadás: január 24.

Kődeszkák

Arany János Színház

A pesti „bródvé" legszebb gyöngyszeme a gyerekek színháza, az Arany János Színház a Paulay Ede utcában (hajdanán Szerecsen utca). Ez jelenleg a „csúcs" fővárosi színház, amit nemcsak a puszta látvány bizonyít, hanem az a többször publikált elképzelés is, miszerint többen pályáznak az épületre, mint tervezett társulatuk leendő otthonára.

A színház felújítása másfél éve fejeződött be, bár a színpad csak múlt nyáron lett kész. Az eredetileg megbízott alvállalkozó nem bírt a feladattal, ezért a legnagyobb magyarországi szakcég, a *Színháztechnika Kisszövetkezet* kapott megbízást, hogy két nyári szünetben hozzon mindent helyre. Tavalyelőtt egyszerűbb gépi hajtásokat szereltek be és újratelepítették a kézi díszlethúzókat, majd nyolc, szinkronban szabályozható gépi húzót kapott a színpad – az amerikai *Micronetics* cég terméke –, de foglalkoztak a zenekari árok pódiumával, a forgószínpad hajtóművével és a hátsószínpadi díszlethúzókkal is.

Mindez az elmúlt évad programján alig volt észrevehető. Gyerekdarabok mellett „felnőtt" drámai és kamaraopera előadások, sőt tévéfelvételek is voltak itt. (Érdekes jelenség, hogy a színház és mozi nagy riválisa, a tévé visszaszivárog a színházakba, hogy azok sajátos – és díszlettel nem pótolható – miliőjét használja fel műsorok helyszíneként.)

A színház 1908–1909-ben épült mulatónak (Parisiana) – *Lajta Béla* tervei szerint, *Schwarz Amália* úrnő megrendelésére. „A mulató célja egészen új feladatot állít a monumentálisat az egyszerűségben kereső művésznek. Kétségtelen, hogy egy mulatóhelynek feltűnnie, harsognia kell; ezt a lényegében ízléstelenségre kihívó feladatot a legízlésesebben és egészen újszerűen oldotta meg. A szürke márvánnyal borított homlokzat, melyet vörösrézből domborított és aranyozott attika koronáz, felettébb díszes és feltűnő, mégis egységes voltában ízléses és eredeti benyomást adó. Pompája erősen keleties ízű, szándékában talán magyaros..." – írta Bárdos Artúr.

Ez a vállalkozás hamarosan csődbe ment, ezért 1921-ben *Vágó László* tervei alapján átépítették. Akkor született tehát a most régi köntösébe bújtatott épület, melyben gyökeresen különbözik egymástól az Art Deco homlokzat és az empire nézőtér. *Kőnig Tamás* és *Wagner Péter* építész tervezők 1988–1991-ben jó érzékkel élesztették fel ezt a ritka építészeti együttest, éppen annyit téve hozzá, amennyi szükséges volt: hangulatosan megkomponált, bátran színezett kibővített előcsarnokot hoztak létre, hatásos „átvezetést" az eredeti formájában újjáépített homlokzat és a finom érzékkel kifestett nézőtér között.

Persze a felújítás nemcsak ennyiből állt. A színpadot ki kellett szabadítani beszorított állapotából. A hátsó színpad mögött van egy díszletraktár is, és kellő mértékben megmagasították a zsinórpadlást, hogy teljes takarásban föl lehessen húzni a bekötött díszletelemeket.

A színház nagy nyeresége még az új stúdiószínpad, mely a tömbbelső felől közelíthető meg, 99 fős nézőtérrel.

Vargha Mihály

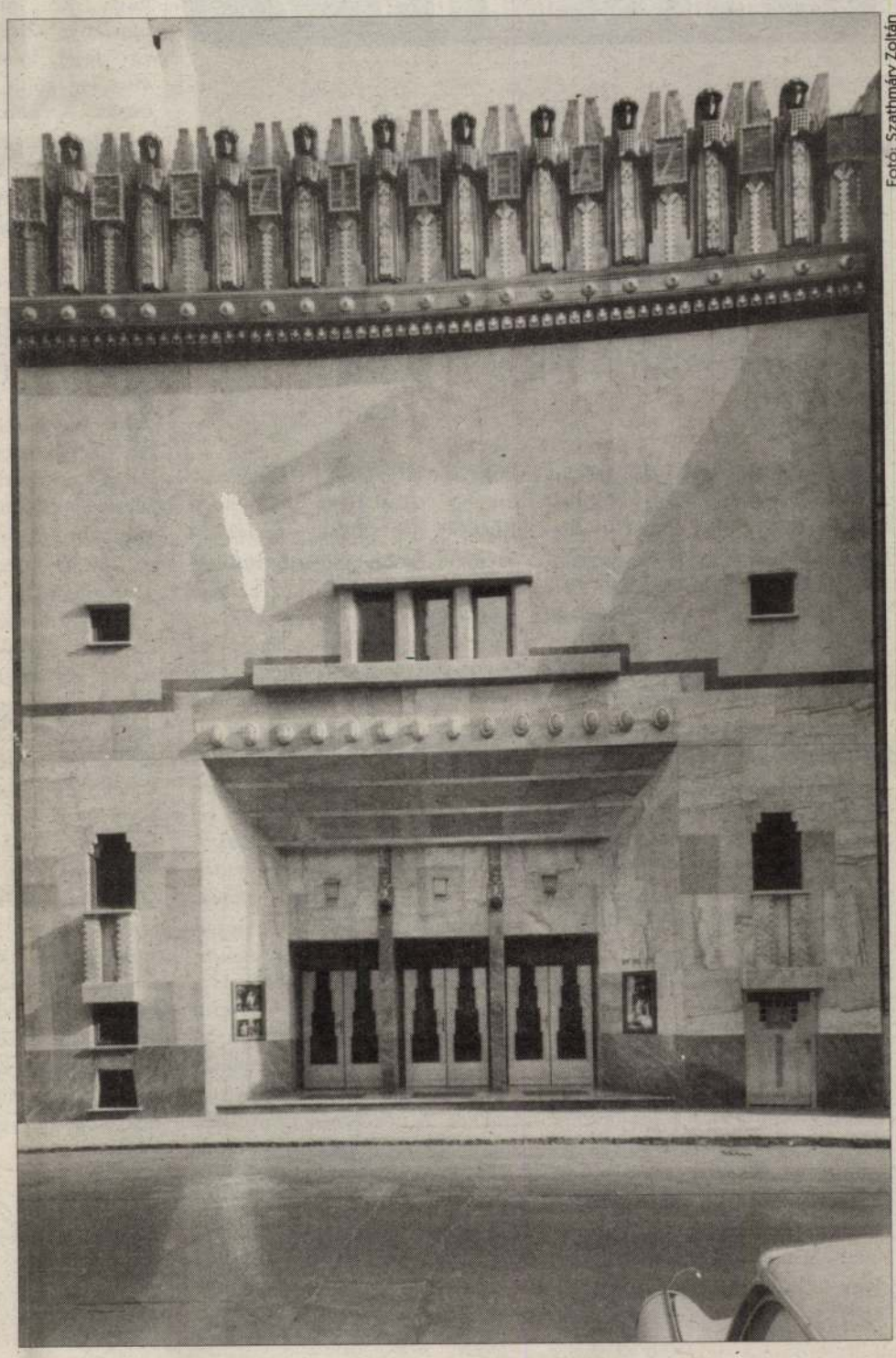

Fotó: Szathmáry Zoltán

Retró

Sose halunk meg

Még nem lehet tudni, mit hoz az idei filmszemle. Az épp egy éve lezajlott mustrán a lenyűgözés nyűgével hatott, hogy mennyire kevés nézhető film született. Hiába vetítettek olykor érdekes vagy magyar filmet szerető szívnek fontos munkákat, még a sikerültebb alkotásokban is az általános hanyatlás édes-savanyú szaga volt a legkarakteresebb elem. Már-már az a helyzet állt elő, hogy egy szépen megoldott jelenet, a szereplők tömegéből felbukkanó kevéske hiteles figura vagy az elgondolásában nem éppen újszerű, megoldásában mégis leleményes operatőri munka okozott sikerélményt. A drukker öröme ez, amikor anyuka ujjong hülye gyerekének. Sokan semmi pénzért nem ülnének be megnézni olyan filmeket, amelyeket a megszállott fajta gyakorta birkatürelemmel szenved végig, csak hogy jelen legyen, amikor végre valami összejön. Erre tessék, most itt a Koltai filmje. Ez a Koltai a jó Koltai, a Róbert, aki mintha semmit nem venne észre a filmesszakma morális és gazdasági és művészi válságából, s minden elfogódottság nélkül leforgat egy filmet. Nincsen benne nagy modernség, de legalább érthető. Filmjét minden jel szerint komédiának szánta, s a legmeglepőbb, hogy nevetni lehet rajta. A jelenetek nagyobbik hányada jól poentírozott. Nincs a néző szájába rágva, hogy ez itten most egy vicces jelenet, rájön magától is. A viccek is távol esnek a vidám filmekben becses hagyományú kakapisa szintű viccelődéstől. Furcsa, de a színészek valóságos alakoknak tűnnek; azért, mert valaki részeg embert alakít vagy vásári kofát, nem erőlködik, hogy a megragadott figura általános vonásait stilizálva domborítsa, hanem hozza a figurát. A jelenetek ritmusa is jó. Koltai a vállán hordozza a filmet, de láthatólag élvezi, hogy villoghat. Gyuszi bácsi figurája, amolyan magyar Pepin – pörög, rohan, ordít, mindenhol egy pillanat alatt a szituáció közepébe ront. Amúgy kelet-európaiasan anekdoták hangzanak el, s még le sem vettük a poént, az események sodródnak tovább. Írjam le, hogy ki jó a filmben? Fölösleges, mindenki a helyén. Csak jók és jobbak vannak. Alighanem jó hangulatú forgatás lehetett. Megkönnyíthette a főiskolai felvételiről kidobott, kiváló színészi adottságú Szabados Mihály feladatát, aki a lovis Gyuszi bácsi serdülő unokaöccseként váratlanul a vidéki Magyarország kalandora lesz.

A komédia lendülete időnként megtorpan, ahogy annak történnie kell a dramaturgia szabályai szerint. Kicsit talán érezhető szándékoltsággal, nem a jelenetsor logikájából, inkább a szabályszerűség követelménye okán. S egy másik alkalommal is, noha azt nem a forgatókönyvírók szándéka szerint való, amikor Deutsch bácsi, az álmából riasztott vidéki tánctanár alakjába bújva, utolsó filmszerepében föltűnik Csákányi László.

A film óriási előnye, hogy nem sért műfaji határokat. Koltaiból hiányzik a kényszer, hogy pusztán azért, mert celluloidra dolgozik, fenenagy mélységekkel fárasszon bennünket. Ez az egyértelműség önmagában is anakronisztikus dolog. A *Sose halunk meg* leginkább olyan, mintha a boldogult kádárizmusban készült volna. Azt a közös nyelvet beszéli, ami akkor élt valóságos és filmnyelvi értelemben is, és nem pusztán azért, mert a film története a hatvanas években játszódik. Elsősorban a képi utalásokra gondolok, a filmcsináló és a néző felszabadító összekacsintására, amikor önnön csúfságunkon, műveletlenségünkön, hibáinkon tudunk felnevetni. A filmben megjelenik egy rendőr, a rendőr, a mi cuclista galambszürke eeetársunk. A hová lesz a sétánk, aki időközben kiveszett. A mozi körül már Ray Ban-es, VW Golf-os huszonévesek járőröznek, de a viccet értők számára *a* rendőr mégiscsak ez a figura marad. Nagyon hiányzik ez manapság, s nem véletlen, hogy ez a film sem a jelen közmegegyezéseire építi poénjait. Ilyen ugyanis nincs. Ez a világ polarizált, nem értjük egymás vicceit. Ha retró, ha nem retró, Koltai Róbert viccei érthetőek – s ennyi épp elég.

Bojár Iván András

Sose halunk meg (magyar, 1992)
Írta: Koltai Róbert, Nógrádi Gábor;
fényképezte: Halász Gábor;
zene: Dés László;
rendezte és a főszerepet játssza: Koltai Róbert;
főszereplők: Szabados Mihály, Kathleen Gati, Jordán Tamás, Máté Gábor, Lukáts Andor, Monori Lili, Csákányi László, Blaskó Péter, Pogány Judit, Vajda László.

RESZKESSETEK, BETÖRŐK

Elveszve New Yorkban

A kisfiú bájos. A kisfiú szőke hajú, szép és nagy szemű, bájosan nagyfülű. A kisfiú okosan feltalálja magát a nagyvárosban. A kisfiú akkora szadista emberkínzó, mint egy gyermek Mengele.

Íme, ismét egyike azon filmeknek, amelyekben a horrort hollywoodi erkölcsbe, karácsonyi moralizálgatásba, édes gyermeki anyaszeretetbe pakolták. A *Chris Columbus* rendezte film jól indul, lendületes, vicces, sokat ígérő, s a néző kényelmét szolgálja a klisék felismerhetősége is. A Kaotikus Szülők persze elutaznak *Macaulay Culkin* nélkül, akinél persze ott marad az összcsaládi kassza, illetve hitelkártya. Ilyenkor persze ki kell venni telefontrükkel a Legdrágább Hotel Legdrágább Szobáját, s előbb-utóbb persze felbukkan A Gonosz Páros, azaz a vizesbanda, amelyikkel szemben meg kell védeni a Fontos Üres Házat. Nem is akárhogy.

Az Ártatlan Kisfiú tehát így vagy úgy, kacagtatóan erőltetett helyzetek sora után eljut oda, hogy ismét erődöt kell varázsolnia egy Üres Házból, hiszen a Bosnyák téri zöldségesmaffiánál is veszélyesebb gengszterpáros le akar vele számolni, még az első részben történt súlyos jogtiprásokért. A nyilvánvalóan akció- és horrorfilmeken nevelkedett 11 éves bűbáj mindenesetre jól megtanulta a leckéjét, hiszen a – ha jól emlékszem – öt tégla precíz rádobása egyazon véres fejre csak egy kis kacagtató intro, ha azt nézzük, ami még hátravan. A két betörő okkal reszket: a téglák után zsákok, bödönök és egész kredencek esnek rájuk, a lépcsőn gyomorba találja őket egy zsinórra erősített széles és vastag vasrúd, ugyancsak lépcsőről zúdul rájuk egy guruló irattartó, valamint az ajtófélfáról egy hatalmas szerszámosláda, tele csavarkulcsokkal. A nézőtéren tetőfokára hág a vidámság, amikor az egyik (más helyen egyébként boldog hanukkát kívánó) gonosztevőbe 220 voltot vezet a szőke csöppség, a férfi hosszasan rángatódzik a villanyáramtól, arca halálfejjé torzul, móka, kacagás. A másik, nyilván keresztény banditának meggyullad a sapkája, s épp abba a vécékagylóba mártja égő fejét, amelybe a kis lurkó előzőleg több liternyi kerozint öntött. A robbanást kívülről látjuk, de szétégett test, darabokra esett csontváz helyett a gazfickó él, kissé megkopaszodva és kormosan, de túlélte az explóziót. Akárcsak társa, s akárcsak Tom és Jerry, ő is feltápászkodik minden csapás után: az ilyenek, mint ő, vagy a reklámszakmában végzik, vagy a pártpolitikában. Mindketten túlélik azt is, amikor a nagyfülű, szőke drágaság hidegen és kőkeményen, ahogy csak egy gyerek tud kegyetlenkedni, felgyújtja alattuk a menekülésre szánt kötelet. Se megégett testek, se bűz, se loccsanás, pedig nagyot zuhannak. A nézőtér visít.

Nem érdemes külön szólni az Egyszerű, De Kedves Barát kliséjéről, egy galamborientált idős hölgyről a Central Parkban, akinek ürügyén, a karácsonyi kínzásokkal párhuzamosan, a nézőket ismét rá lehet döbbenteni arra, hogy Az A Lényeg, Mi Van Tebenned, és hogy Próbálj Meg Szeretni Tudni, az mindent megold. Nem érdemes arról sem szólni, milyen sajátos gyermekcélcsoportnak készült e film: a teljesen elbrutalizált, üres, félfasiszta és érzelgős tinédzserek élvezhetik a legjobban a *Reszkessetek, betörők*et. Külön ajánlom a filmet mindazoknak, akik azt hiszik, hogy van remény. Nincs.

- seres -

Reszkessetek, betörők 2. (amerikai)
Rendezte: Chris Columbus
főszereplők: Macaulay Culkin, Joe Pesci, Daniel Stern.

Tom és Jerry – a moziban

A néző tetszését, nemtetszését művészettől idegen szempontok irányítják. Nem művészi jóra vagy rosszra reagálunk, hanem motívumokra, amelyek az életben megnyugtatnak vagy nyugtalanítanak bennünket.

Az igazán jó mesék nem hazudnak, a korszellemet tükrözik. A legemlékezetesebb rajzfilmek túlozva ábrázolnak, leginkább a karikatúrával rokoníthatóan. Ez a 82 perces *Tom és Jerry* emlékezetesen korhű film, a buldózerek, kukák, a szeméttelepp é változtatott Föld nem a barbár jövő képe, hanem megjelenítése annak, *amit az ember önmagáról gondol* az ezredfordulón. Hogy mire vezet „Isten művét folytatni anélkül, hogy komolyan vennénk", megvalósítva a félreértett spinozai bölcselmet, hogy önálló birodalom volnánk a természet birodalmában.

Tom és Jerry a romantikáját, realitását elvesztő, széthasadt, emberek uralta világ, a mi világunk hontalan számkivetettjei. Tom és Jerry földönfutó lett, hajléktalan. Történetünk egyszerű és vigasztalan, akár egy cigány népdal: „Elindulok hosszú útra / leülök egy erdő szélén / Egy nagy magas erdő szélén / keresem a jó embereket / Nézek jobbra, nézek balra / senkit sem látok / Csak az eget csillagokkal / és a földet idegenekkel".

Senki sem nevetett vagy izgult a moziban. Legkevésbé a gyerekek.

Tamás Amaryllis

Tom és Jerry a moziban (amerikai)
Rendezte: Phil Roman; írta: Dennis Marks; zene: Henry Mancini, Leslie Bricusse; főszereplők: Tom, Jerry.

Lajta Béla - Tóth

István - Teles Ede

II dij

Hikisch - Áj Mátrás Lajos

III. dij

Bálint és Jambor - Kallós Ede

megvétel

Schickedanz és Herzog - Beck Ö. Fülöp

Heidlber és Jonás - Bezeredi Gyula

Foerk Ernő - Füredi Rikárd

Töry Emil - Donáth Gyula

Kovabb

Vrod Palóczi Antal: Kossuth Lajos mauzoleuma. Egitő Ipar 1902. 15. 22.

idala is fehér márványból készült
lief-fal magassága cm., az
al együtt cm. A folytatást
a szolgáló hat oszlop alkotta, me-
gkivül, de feltehetőleg a többiek
attak. Ezek a hordozó tagok a követ-
levelekkel diszitett oszloptalapzat,
kisebb talapzat, rajta konzolon álló
g, de ki nem mutathatóan baldachin-
is oszloptörzs, fejezet és abakus.
yiket lehetett ugy ahogy kiegészite-
ntaképül szolgált, bár ezek az ala-
rő ki~~alakitással tüntettek~~ dolgozásúak lehettek. Közös
rt, tömbszerü összhatás, mely az
endeltetésükből ugyszólván magától
tekintetben, ha összehasonlitjuk,

LAJTA Béla

(Sándor)

ORBÁN Rózsa: Széchenyi István
Keresztelési Szalkoréiskola. Bp.
TKM, 1992. 16 p. ill

Vers u.

Belon Gellért 2231
Beluszky Pál 1586
Benamy Sándor 2171
Bencsik Gábor 830
Bencze László 1327, 1790
Bencsik János 2204
Benczur Béla 1162
Benczur Gyula 1319
Benedek Gábor 1791
Benedek György 1792
id.Benedek Jenő 1793
Benedek Péter 1320
Benedetti Tibor 175
Benjámon László 135
Benkó Károly 1158
Benkő Elek 575
Benkő Erzsébet 2[illegible]
Benkő Samu 2067
Benosovszky Ilona [illegible]

Lajta Béla

épitész

Szervita-téri
beskar

vód
z
Gerő László

A Szervita-tér
Budapest 1947
67. l

Lajta Béla

A Rózsavölgyiházban/1911-1912.az üzlet és lakóház tartalmi mondanivalóját sok külföldi kortársát megelőzve fogalmazta meg.

Ernyey Gyula:Az ipari forma története Magyarországon

Akadémiai Kiadó 1974 27.o.

LAJTA BÉLA

AZ ÁHÖRÉS KORA

124. dd.

BML., XI. 9. Kner Nyomda ir. C/3o. 162-

Kézírás.

Gyomára írt levél.

1. Ld. 1246/1. ill. 1232.sz.

2. Ld. 1246/2.

3. Mózes I. 4,9.

LAJTA BÉLA

AZ ÁHÍTÁS KORA

133.0 –

galom - nagyon soká hamis szemü
kérdést, mert csak az ipari mu
képére alkotott szocialista mo
léltem a problémákat, de már tö
a magam üzleti kalkulációján ke
ébrednem, hogy a falusi szegény
Már régesrégen tudom, a Matolcs
ha nem is számszerüen, hogy nál
munkanap vész el évente, amelye
tani, amelyeken tehát a mezőgaz
aznapi kenyérrevalót. Ez a felh
hiányzik a fogyasztásból és a t
Még nem jelent meg Oláh György

Szép, de nem valódi műemlék

Nagy sajtót kapott mostanában a hír, hogy az Europa Nostra, ez a jelentős értékvédő nemzetközi szervezet, amelynek a dán királynő férje az elnöke, kitüntetett három magyar helyreállítást. Köztük a magasabb fokozattal: éremmel, a budapesti Új Színház visszavarázsolását eredeti, Lajta Béla tervezte szecessziós köntösébe. Ilyenkor pedig sokan megjegyzik, hogy a színház a felújítás után sem lett műemlék...

Azt gondolom, helyes ez így. Mint ahogy az is helyes volt, hogy a helyreállítás során nem hagyták meg a harminc évvel ezelőtti, otromba, függönyfalas homlokzatot, ami kora sivár építészetének az átlagosnál is sivárabb produktuma volt. Két szempont volt itt lényeges: a forrás és az eredmény. Az, hogy volt kellő dokumentum, kellő alap a rekonstrukció elvégzéséhez, és az, hogy jelentős esztétikai, városképi többlet-érték jött létre. Új színfolttal, új szépséggel gazdagodott Budapest.

Új műemlékkel azonban nem gazdagodott. A műemlék ugyanis nemcsak esztétikai-művészi érték, hanem – és talán elsősorban – történeti is. Jól mutatja ezt az a tény, hogy történeti értéke minden műemléknek van, esztétikai azonban nem feltétlenül, hiszen azt az idők folyamán el is veszíthette. Mint elvesztették általában a romok. Esztétikai élményt még a Forum Romanum se nyújt, hogy – mondjuk – a Margit-szigeti domonkosromokról ne is szóljunk.

Elvesztette esztétikai értékét az egykori átalakítás során az egykori Parisienne mulató is. Ha nem vesztette volna el, valószínűleg műemlékké nyilvánították volna az idők során, mint Lajta Béla számos más jeles alkotását: a Vas utcai iskolát, a Szervita téri Rózsavölgyi-házat, meg másokat is. De elcsúfították, kiforgatták lényegéből, átgyúrták egy más korszak tanújává. Nem lett mit műemlékké nyilvánítani.

Az újjá álmodott homlokzat a réginek hű másolata. Hű – de csupán másolata. Nem az eredeti. És ezért nem műemlék. A másolatnak nincs történeti értéke – állítjuk mi, műemlékesek, s azt tartjuk, hogy a másolat soha nem helyettesítheti az eredetit, soha nem éri el annak történeti-műemléki értékét. Ezért aztán együtt örülünk a városvédőkkel, a város értő és jó ízlésű lakóival (meg az Europa Nostrával), hogy nyertünk egy szép színházat – de műemléknek nem tekintjük azt, amit Kőnig Tamás és Wagner Péter most, a szemünk előtt hozott létre, a la Lajta, a la 1909.

Másként állunk az ugyancsak Europa Nostra-díjas városligeti körhintával. Ez, szerencsére, nem pusztult el az idők során, ki se forgatták építészeti lényegéből, így nem kellett rekonstruálni. Amit itt Baliga Károlyék végeztek, az tudományos igényű, szakszerű és szolid helyreállítás volt, legfeljebb néhány kisebb részlet rekonstrukciós kiegészítésével. Olyan beavatkozás volt ez tehát, ami a teljes történeti folyamatosságában újította meg a körhintát. Annak oly jellegzetes, vásári, provinciális esztétikumával együtt. Jól tette a műemléki hivatal, hogy műemlékké nyilvánította. Ha van naiv képzőművészet (márpedig van), akkor miért ne lehetne naiv építészet is?

Román András

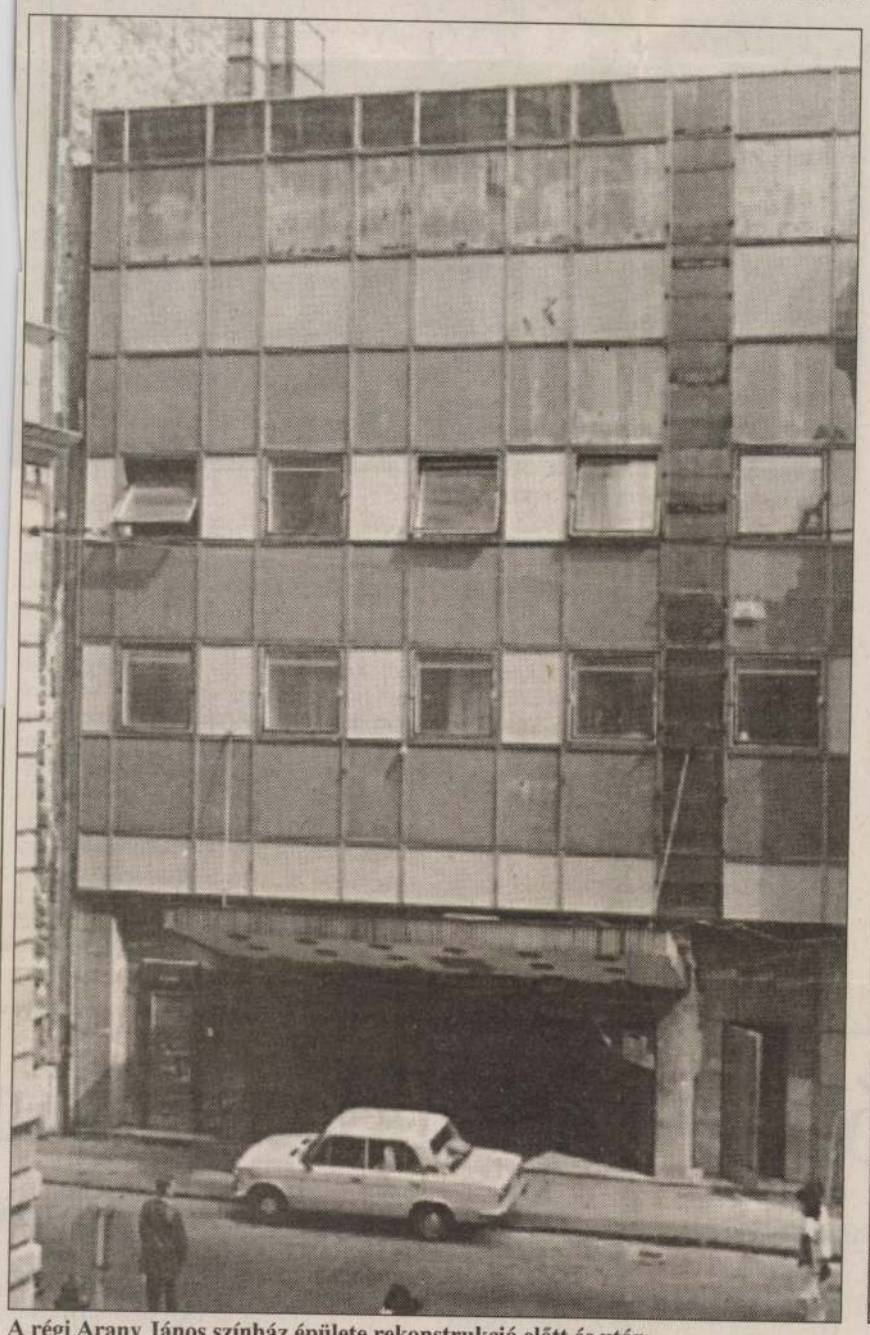

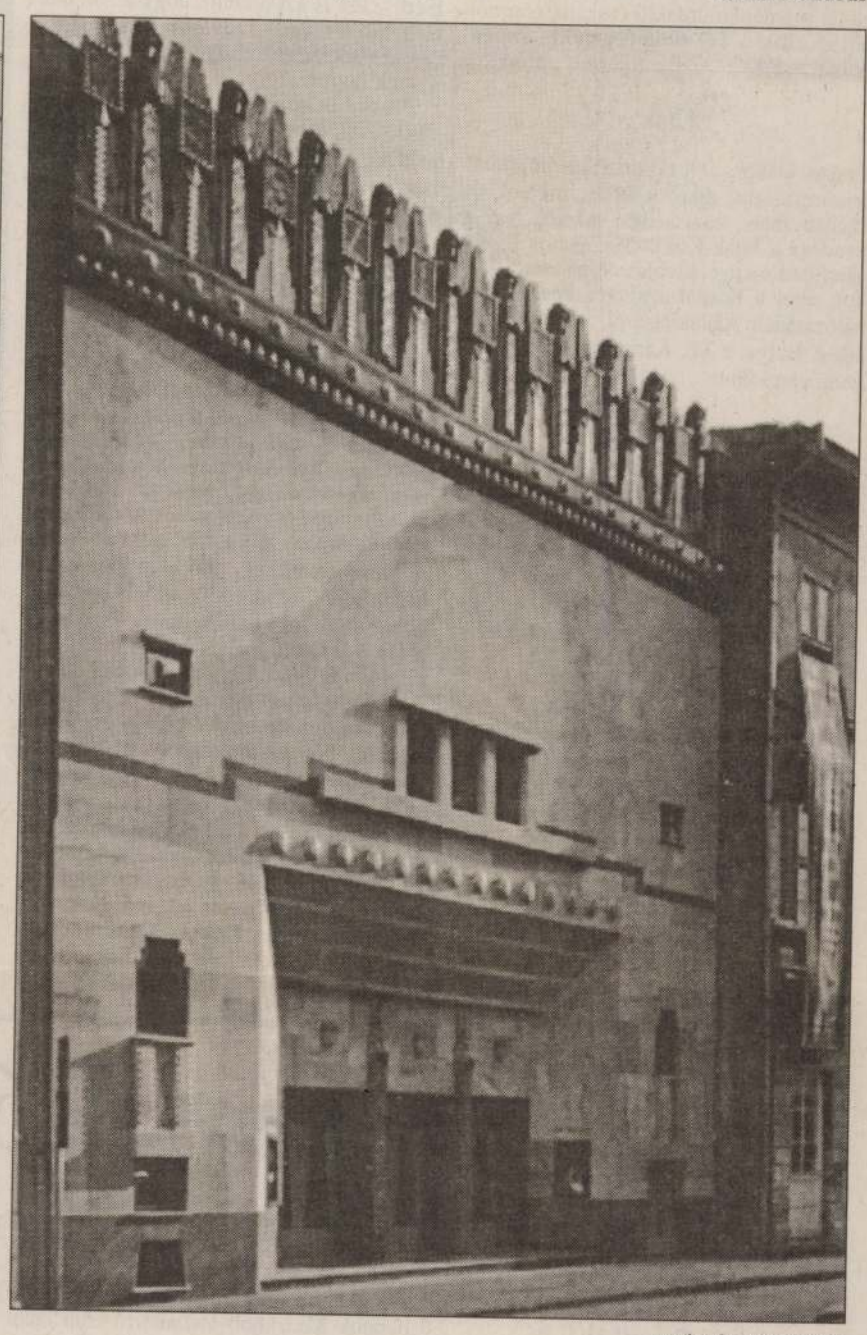

A régi Arany János színház épülete rekonstrukció előtt és után

FOTÓ: MŰEMLÉKVÉDELEM

Perlik a terézvárosi önkormányzatot

A kerület képviselő-testülete megváltoztatta egy Király utcai házról hozott döntését

Újabb pert indítottak a napokban a terézvárosi önkormányzat ellen. A vita tárgya ismét egy műemlék épület, amelynek eladásáról a keresetlevelet beadó V. Á. M. Design Kft. szerint szerződésszegő módon döntött a VI. kerületi testület. A képviselők ugyanis megváltoztatták korábbi határozatukat, most egy másik cégnek akarják eladni az ingatlant, ráadásul az új pályázónak sokkal jobb fizetési feltételeket szabtak.

A Király utca 26. alatti műemlék épület eladásáról már két éve tárgyal a V. Á. M. Design Kft. és a VI. kerületi önkormányzat. A cég legutóbb tavaly novemberben tett ajánlatot az épület megvételére. A csaknem ötezer négyzetméteres ingatlanért hetvenmillió forintot ígértek, és azt, hogy kulturális központtá alakítják a most kihasználatlanul álló házat. A terveik között egy információs központ kialakítása, egy designegyetem, valamint egy ezer-négyszáz négyzetméteres kortárs művészeti galéria megnyitása szerepelt. A funkcióváltást és a felújításra vonatkozó javaslatokat a műemlékvédelmi hivatal is elfogadta. Akkor úgy tűnt, a képviselő-testület is támogatja a tervet.

Később azonban azt hallották, hogy új pályázó lépett színre, és illene többet adni az épületért – mondja *Vincze Miklós,* a V. Á. M. Design Kft. vezetője. Értették a célzást, és kilencvenmillió forintra emelték az ajánlatukat. A testület végül tavaly decemberben úgy határozott, hogy az épületet százmillió forintért (plusz áfa) eladja a V. Á. M. Design Kft.-nek. A cég nem bánta a tízmillió forintos többletet, csak végre kössék meg a szerződést. Bár jogi szempontból a testületi határozat, ha a másik fél is egyetért vele, érvényes megállapodásnak tekinthető – állítja Vincze Miklós.

Szerződés helyett januárban új előterjesztés került a képviselők elé: az épületet inkább egy ingatlanforgalmazó cégnek adják el, ugyanennyiért. Néhány képviselőnek azonban szemet szúrt, hogy az új ajánlattevő bontásra alkalmas állapotban kéri átadni az épületet. Csakhogy a ház műemlék, nem lehet elbontani, ezért az előterjesztést visszavonták – magyarázza *Baranyai Zsolt* kerületi képviselő.

A februári testületi ülésen azonban ismét napirendre került a Király utcai ház eladása. Az új javaslatban már az állt, hogy a V. Á. M. Design Kft. egy összegben fizesse ki a vételárat anélkül, hogy az adásvételi szerződést megkötötték volna vele, az eladáshoz szükséges miniszteri engedély meglenne, illetve az épületet kiürítené az önkormányzat. Ezzel szemben a másik cégnek, az Anat Ingatlanforgalmazó Kft.-nek csak a szerződés aláírásától számított huszonegy banki napon belül, és csak a fele összeget kell kifizetnie, a többit elég a birtokba adás után. Az előterjesztés azt is tartalmazta, hogy ha az első vevőjelölt nem fizet határidőre, akkor automatikusan a másodiké az ingatlan. A testület a javaslat első felét elfogadta, a második felével azonban nem értett egyet – tájékoztatta lapunkat *Bajor Zoltán* alpolgármester.

Vincze Miklós a korábbi testületi határozatról szóló értesítés birtokában felkereste a szerződés megkötésével megbízott Terézvárosi Kft.-t, de annak vezetője azzal küldte el, hogy ők erre nem kaptak megbízást az önkormányzattól. Vincze ekkor levelet írt a polgármesternek, és szerette volna felkeresni, ám a kerület vezetőjének sem a válaszra, sem a találkozásra nem volt ideje. Vincze Miklós végül elunta a bújócskát, és szerződésszegés címén pert indított a kerületi önkormányzat ellen.

Szalai Anna

LAJTA Béla

CIVIL BUDAPEST

Helytörténeti Fórum

A Budapesti Honismereti Társaság és az Újpesti Városvédő Egyesület fórumot rendez ma este 6 órai kezdettel a Budapesten működő honismereti körök, egyesületek és klubok részvételével a főváros történetének kutatásáról, a helytörténeti gyűjtemények helyzetéről és a honismereti civil szervezetek együttműködéséről. A találkozó helye az Újpesti Polgárfórum (IV., Árpád u. 66.).

Az óceán éve

A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat a „Népszerű tudományos estélyek" hagyományait felújítva ma délután 5 órakor Czelnai Rudolf akadémikus „1998: az óceán éve" címmel az Antarktisz és az éghajlat mindenkit érdeklő összefüggéseiről tart előadást a TIT Stúdióban (XI., Zsombolyai u. 6.).

Utak

Baross Gábor, az egykori „vasminiszter" leszármazottja, Baross Dénes mérnök és Gáspár János közlekedési mérnök lesz a vendége a Tájak-Korok-Múzeumok Egyesület Pest megyei klubjának ma este 6 órakor, ahol a Kárpát-medence közlekedési hálózatának kialakításáról tartanak előadást. Helye: a XI., Karinthy Frigyes út 9. szám alatti klub.

Lélek-Hang

A Lélek-Hang Egyesület, a pszichiátriai betegek önsegítő csoportja csütörtök délután 4 és este 8 óra között tartja összejövetelét a VII., Murányi u. 32.-ben. Az egyesület számítástechnikai foglalkozást és angol nyelvtanfolyamot szervez, amelyekre a 268-9917-es telefonszámon lehet jelentkezni.

Feledékenyek

A Memória Alapítvány és a Feledékenyek Rokonainak Társasága pénteken délelőttönként 9–12 óra között napközit szervez az Alzheimer-kórban és más emlékezetzavarban szenvedő betegek számára a VII., Akácfa u. 61.-ben. Előzetes jelentkezés Bánsági Juditnál a 321-7121-es telefonszámon.

Világjárók

A Világjáró Klub a Marczibányi téri Művelődési Központban péntek este 6 órakor a kék Adriára kalauzolja el az érdeklődőket. Balogh Géza vitorláskalandjairól tart élménybeszámolót.

Biovásár

Mostantól minden szombaton 8–13 óra között várja az érdeklődőket a Biokultúra Egyesület biovására a II., Frankel Leó u. és Török u. sarkán.

Purimbál

A Magyar Zsidó Kulturális Egyesület purimbált rendez szombaton este 8 órától a Postás Művelődési Központban. Fellép a Pannonia Klezmer Band és Markos György humorista.

Zsidók a szabadságharcban

A Múlt és Jövő kiadó két kötetet jelentetett meg a 150. évfordulóra: Berstein Béla monográfiáját *A negyvennyolcas magyar szabadságharc és a zsidók* címmel és Zsoldos Jenő szöveggyűjteményét *1848–1849 a magyar zsidóság* életében címmel. A kiadványokat is bemutatják azon az emlékünnepélyen, melyet március 25-én délután fél ötkor rendeznek a Magyar Irodalom Házában. Jancsó Miklós rendezésében előadást tart a megemlékezésen Spira György történész, Voigt Vilmos tanszékvezető egyetemi tanár és Németh G. Béla akadémikus.

Fehér Holló

A Fehér Holló Diák- és Gyermekjogvédő Iroda várja azokat a fiatalokat, akiknek segítségre van szükségük az iskolában, a családban vagy a hatóságokkal szemben. A szolgálat minden szerdán 14–18 óra között vehető igénybe a IX. kerületi Fehérholló u. 2–4. szám alatt, vagy telefonon, a 216-2876-os számon.

Aranka néni kilenc versesk

Költő, virágárus, hajléktalanok gyámolítója

Mindig is izgatott, hogy milyen ember a költő. Egyáltalán: hogy is megy az a költés? Egy költőnek például mindennap kell költeni? Vagy csak alkalmanként? Reggelente felkel, leül az üres papír elé, majd homlokát erősen masszírozva nekilát a versfabrikálásnak? Nem tudom. Ha megbocsát egy személyes emléket a kedves olvasó, engem például egyszer csókolt fültövön a múzsa, akkor a következőket vetettem papírra: „Négy térdet látok, / felelsz-e, ha kérdem, / melyik az én térdem?" Hozzáértő emberek sürgősen eltanácsoltak a pályáról, szerintem fogalmuk sem volt arról, hogy a hamvas őszinteség milyen jótékonyan hatna a lírára úgy általában. Szerencsére Aranka nénit inkább szeretik és dicsérik, s bár Aranka néni sem egy Homérosz, én is azt hiszem, hogy az őszinte és belülről fakadó kedvesség rímekbe terelt eredménye tanulságos lehet mindannyiunk számára.

Aranka néni sohasem hivalkodott művészetével, nem ment el a munkahivatalba például, hogy valaha volt munkakönyvébe bevésesse: KÖLTŐ. Aranka néni végzettségét tekintve kertész, immár huszonhárom éve virágot árul a Pasaréti téri buszvégállomáson, ez az ő becsületes foglalkozása, ennél csak egy picit vágyik többre, de arról majd később.

Verseket kislánykorában írt, aztán kiszeretett a rímfaragásból, és jó ideig nem is foglalkozott a költészettel. Most is csak a csövesek miatt ragadott ceruzát. A Pasaréti teret tömegével ellepő hajléktalanok percenként kopogtattak be hozzá: Aranka néni, adjon már egy ötvenest, Aranka néni, adjon már egy százast, és Aranka néni, jólelkű asszony lévén, többnyire adott. Hírét véve ennek, egy idő után már kettes hadoszlopba rendeződve álltak sorban a csövesek Aranka néni boltja előtt, na de ez aztán már tényleg pimaszság, mondanánk mi. Nem így Aranka néni, aki úgy gondolta, hogy a pénzét ugyan nem akarná széjjelosztogatni, de azért valahogy csak-csak segíteni kéne a torzonborz hadseregen. Arra gondolt, mi lenne, ha elővéve gyerekkori tudományát, verseket gyártana, kéregetőverseket, amiket aztán a hajléktalanok az utcán árulhatnának, az sem számít, ha azt mondják: ők maguk írták. Így is tett. Verseket szösszentett, legépelte azokat, majd a teljes siker érdekében nekilátott betanítani az elesetteket, hogy is kell hatásosan árulni ezeket. – Na, ide figyeljen, mondta Aranka néni. – Megáll a járókelő előtt, illedelmesen köszön, és megkérdezi tőle, hogy volna-e egy kis ideje elolvasni a költeményeit. Nem ám ráront, hogy na, „itt egy vers, itt egy vers, aggyon pénzt, aggyon pénzt!" A hajléktalanok tanulékonynak bizonyultak, előbb a Pasaréti teret töltötték meg versekkel, később a Belvárost, meg a budai Várat is, de olyan szemfülesnek bizonyultak, hogy jutott a kéregetőrigmusokból még a nyugdíjasotthonokba, az újságíróklubba és az egyetemekre is. Az üzlet megindult, de annyira ám, hogy egyiknek-másiknak még az újságban is közölték „költeményét". Aranka néni nem haragudott. Különösen azért nem, mert időközben rábeszélték: adjon ki egy kis kötetet.

Megszületett az első könyvecske, aztán a második is, majd egyre több, és Patz Béláné, Aranka néni szép lassan kilenc verseskönyv szerzője lett. Csodájára járt a környék, de ha valaki azt gondolja, hogy ettől kezdve Aranka néni a nagybanin nemcsak az aznapi virágokat vette meg hajnalonta, de friss babérkoszorút vásárolt a feje köré, az nagyon téved. Aranka néni maradt a környék kedves virágárus nénije, aki egyfelől örül az alkotásnak, másfelől komoly tervei vannak a bevétellel. Francia mintára, afféle hajléktalanközpontot tervez, ahová mindenki odavihetné feleslegessé vált bútorait, tárgyait, ruháit, ahol a hajléktalanok szállást kapnának, fillérekért vásárolhatnának, művelődhetnének, egyszóval valamiféle emberi életet élhet-

Fanyalgók, ellendrukkerek kín

Negyedszázada alakult a Művészetbarátok Egyesül

A jogelőd, a Budapesti Műgyűjtők és Műbarátok Köre több metamorfózison ment át. Akkoriban minden „nem hivatalos" közösség, egyesületi csíra szigorú állami (minisztériumi) felügyelet alatt működhetett. Az idejekorán felismert lehetőséggel kívántak élni mindazok, akik a két világháború közötti egyleti élet sokszínűségét és hasznosságát őrizték emlékeikben. 1973-ban azonban egyesületet alakítani a szoros felügyelet ellenére sem volt könnyű.

1973. április 5-én még csak egy baráti kör jöhetett létre. A szervezők – Szíj Rezső, Kun Zsigmond, Kelemen Kristóf, Kristó Nagy István – kitartását, szívósságát csak hat évvel később, 1979-ben kísérte siker, amikor a Kossuth Klubban tartott összejövetelen kimondták az egyesület megalakítását.

A műgyűjtők, művészetbarátok népes táborát szintén sikerült megosztani. Máig sem tudni, hogy a műgyűjtésben mindig jelen lévő gazdasági érdekek, a szakmai féltékenység vagy politikai indíttatású gyanakvás vezetett el a különféle feljelentésekhez, vizsgálatokhoz, amelynek következményeképpen 1986-ban rövid időre a VIII. Kerületi Tanács fel is függesztette az egyesület működését. *Gerőly Tibor,* az egyesület mai főtitkára azonban már csak mint rossz álomra emlékezik azokra a nehéz hónapokra. A bürokratikus akadályok ellenére az egyesület egyre szélesítette tevékenységét, tagságát. Régóta nem budapestiek, már – talán ezért is a névváltoztatás – hiszen csoportjaik működnek Beretytyóújfalun, Szekszárdon, Győrött, Nyíregyházán, Szombathelyen, Pécsett és Kőszegen.

Furcsa társaság. Talán nem bántjuk meg őket ezzel a jelzővel. Együtt van itt sokféle ember, foglalkozásra, iskolázottságra, vallásra, hagyományra, de még a művészethez fűződő kapcsolatára való tekintet nélkül. Sokan próbálkoznak mint amatőrök, akik még tanulni jönnek az egyesület alkotótáboraiba. Izgalmas irodalmi kaland az írással kísérletező verselők köteteinek lapozgatása, amelyeknek illusztrációit is gyakran maguk készítik. Az eddigi termés is kisebb könyvtárra való olvasmány. A művek értékét, ha vitatja is majd az irodalomtörténet, a lehetőség megteremtését mindenképpen elismerés illeti.

A legjelentősebb mindenképpen az egyesület kiállításrendezői tevékenysége. Szinte minden arra alkalmas helyet megtalálnak Budapesten és vidéken, ahol tagjaik közszemlére tehetik alkotásaikat; iskolákban, művelődési házakban, gazdátlanná vált galériában, autószalonban és saját otthonukban, a Művészetbarátok Galériájában, amelyik a VII. kerület, István u. 42 .-ben található. Bizonyára lesznek impozáns statisztikák arról, hogy hol és hány kiállítást rendeztek. Ennél fontosabb azonban, hogy valamilyen módon emberek sokasága találkozzon a művészettel. Sőt ha látta, hallotta, esetleg értse is. Ezt szolgálják az egyesület által rendszeresen szervezett művészeti előadások, viták, kerekasztal-beszélgetések. Igazi teljesítmény azonban az események nyomon követése. A Művészetbarátok Egyesülete ugyanis állandóan vándorol. Hol egyik, hol másik intézmény fogadja be őket, de korántsem szívességből, hanem a bevasalható bérleti díj fejében, amely szinte valamennyi pályázaton vagy támogatók útján megszerzett pénzüket elemészti. Ezzel azonban nincsenek egyedül. A problémát minden hazai egyesület ismeri. A kiállításrendezés – a megfelelő hely, az őrzés miatt azonban talán nehezebb vállalkozás.

A művészetbarátok nem csupán a saját örömükre alkotókat segítik. *Gergely Mihály* az egyesület lapjának, a Művészet és Barátainak szerkesztője úgy véli, dicsekvés, hősködés lenne felsorolni az állam által korábban tiltott vagy mellőzött művészeket, akik itt kaptak nyilvánosságot, akiket az egyesület segített (újra) felfedezni a művészetkedvelők számára.

Ma ezernél többen tagjai a Művészetbarátok Egyesületének. Támogatóik, a művészetbarátok barátainak száma három-, négyszáz, akik részvételükkel, munkájukkal vagy pénzzel segítik őket.

Nem feltétlenül sikertörténet ez a 25 év, de manapság az is eredmény, ha egy egyesület az ellendrukkerek, a fanyalgók, pénzügyi nehézségek és bürokratikus aka-

Szép, de nem valódi műemlék

Nagy sajtót kapott mostanában a hír, hogy az Europa Nostra, ez a jelentős értékvédő nemzetközi szervezet, amelynek a dán királynő férje az elnöke, kitüntetett három magyar helyreállítást. Köztük a magasabb fokozattal: éremmel, a budapesti Új Színház visszavarázsolását eredeti, Lajta Béla tervezte szecessziós köntösébe. Ilyenkor pedig sokan megjegyzik, hogy a színház a felújítás után sem lett műemlék...

Azt gondolom, helyes ez így. Mint ahogy az is helyes volt, hogy a helyreállítás során nem hagyták meg a harminc évvel ezelőtti, otromba, függönyfalas homlokzatot, ami kora sivár építészetének az átlagosnál is sivárabb produktuma volt. Két szempont volt itt lényeges: a forrás és az eredmény. Az, hogy volt kellő dokumentum, kellő alap a rekonstrukció elvégzéséhez, és az, hogy jelentős esztétikai, városképi többlet-érték jött létre. Új színfolttal, új szépséggel gazdagodott Budapest.

Új műemlékkel azonban nem gazdagodott. A műemlék ugyanis nemcsak esztétikai-művészi érték, hanem – és talán elsősorban – történeti is. Jól mutatja ezt az a tény, hogy történeti értéke minden műemléknek van, esztétikai azonban nem feltétlenül, hiszen azt az idők folyamán el is veszíthette. Mint elvesztették általában a romok. Esztétikai élményt még a Forum Romanum se nyújt, hogy – mondjuk – a Margit-szigeti domonkosromokról ne is szóljunk.

Elvesztette esztétikai értékét az egykori átalakítás során az egykori Parisienne mulató is. Ha nem vesztette volna el, valószínűleg műemlékké nyilvánították volna az idők során, mint Lajta Béla számos más jeles alkotását: a Vas utcai iskolát, a Szervita téri Rózsavölgyi-házat, meg másokat is. De elcsúfították, kiforgatták lényegéből, átgyúrták egy más korszak tanújává. Nem lett mit műemlékké nyilvánítani.

Az újjá álmodott homlokzat a réginek hű másolata. Hű – de csupán másolata. Nem az eredeti. És ezért nem műemlék. A másolatnak nincs történeti értéke – állítjuk mi, műemlékesek, s azt tartjuk, hogy a másolat soha nem helyettesítheti az eredetit, soha nem éri el annak történeti-műemléki értékét. Ezért aztán együtt örülünk a városvédőkkel, a város értő és jó ízlésű lakóival (meg az Europa Nostrával), hogy nyertünk egy szép színházat – de műemléknek nem tekintjük azt, amit Kőnig Tamás és Wagner Péter most, a szemünk előtt hozott létre, a la Lajta, a la 1909.

Másként állunk az ugyancsak Europa Nostra-díjas városligeti körhintával. Ez, szerencsére, nem pusztult el az idők során, ki se forgatták építészeti lényegéből, így nem kellett rekonstruálni. Amit itt Baliga Károlyék végeztek, az tudományos igényű, szakszerű és szolid helyreállítás volt, legfeljebb néhány kisebb részlet rekonstrukciós kiegészítésével. Olyan beavatkozás volt ez tehát, ami a teljes történeti folyamatosságában újította meg a körhintát. Annak oly jellegzetes, vásári, provinciális esztétikumával együtt. Jól tette a műemléki hivatal, hogy műemlékké nyilvánította. Ha van naiv képzőművészet (márpedig van), akkor miért ne lehetne naiv építészet is?

Román András

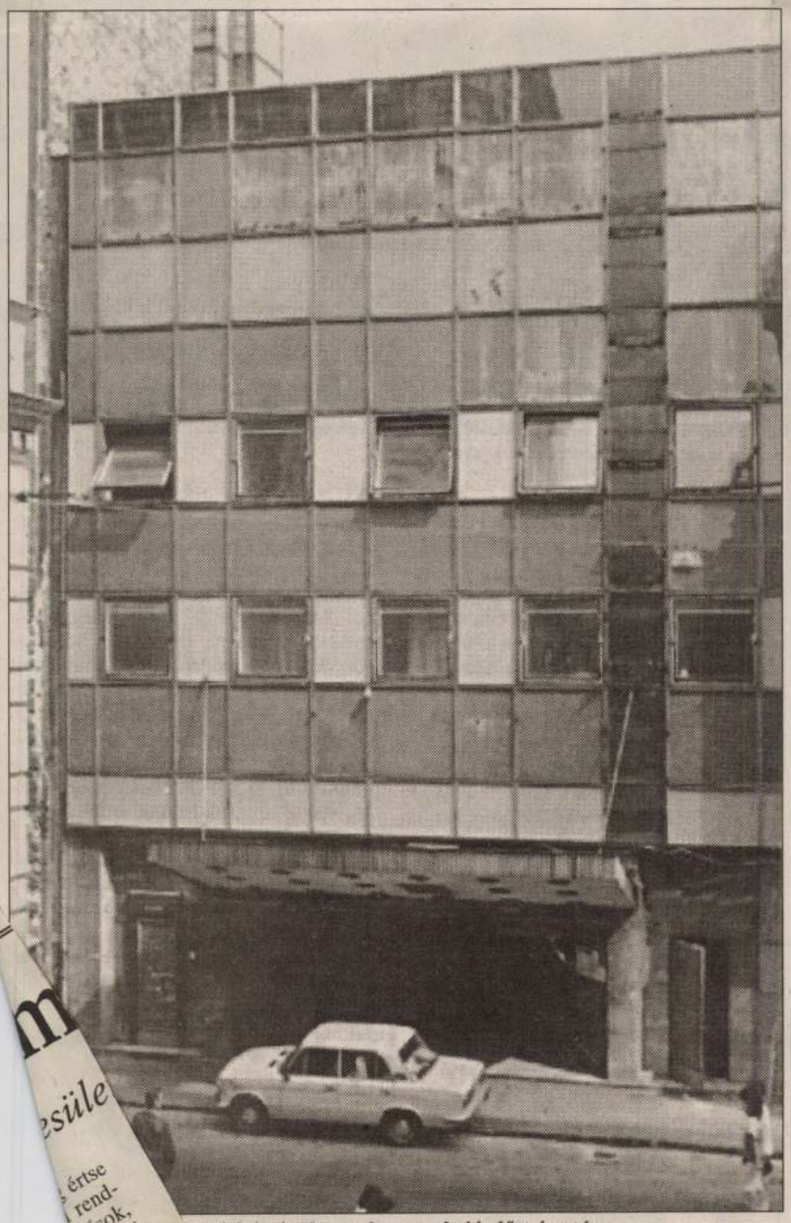

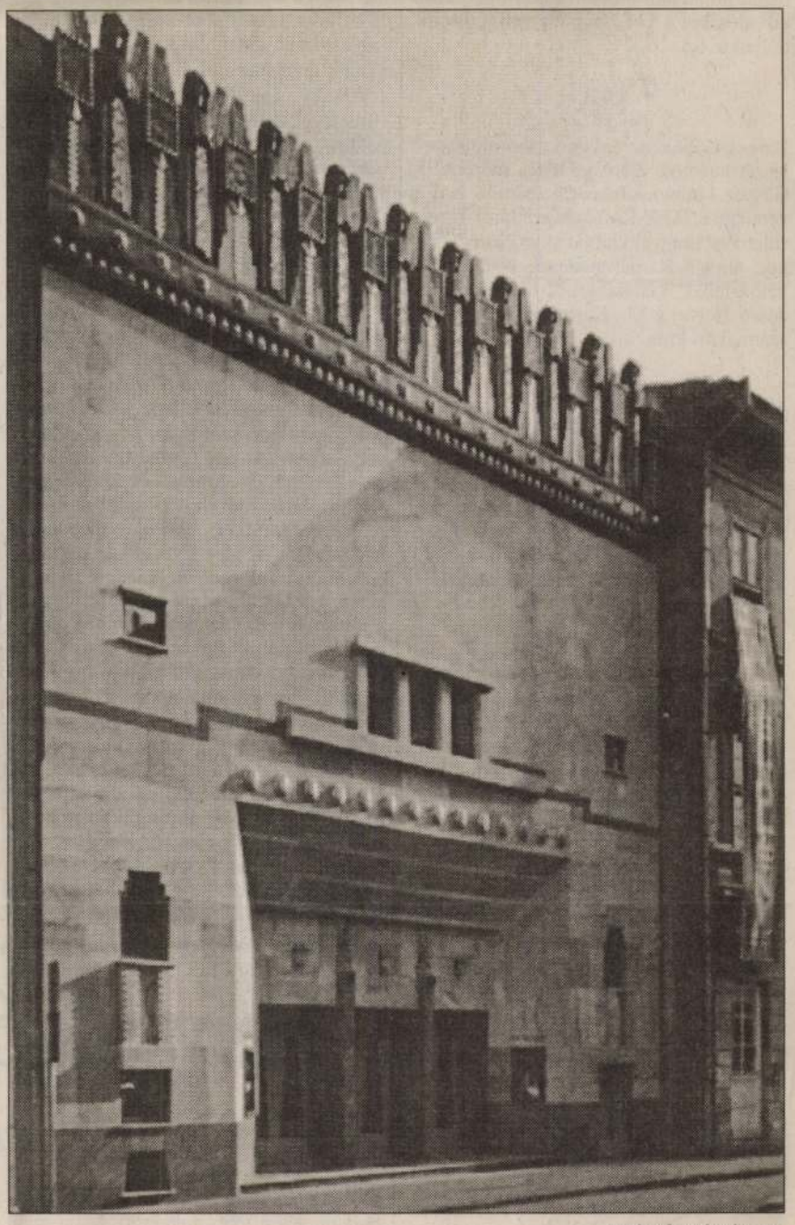

...dós színház épülete rekonstrukció előtt és után

FOTÓ: MŰEMLÉKVÉDELEM

CIVIL BUDAPEST

Helytörténeti Fórum

A Budapesti Honismereti Társaság és az Újpesti Városvédő Egyesület fórumot rendez ma este 6 órai kezdettel a Budapesten működő honismereti körök, egyesületek és klubok részvételével a főváros történetének kutatásáról, a helytörténeti gyűjtemények helyzetéről és a honismereti civil szervezetek együttműködéséről. A találkozó helye az Újpesti Polgárfórum (IV., Árpád u. 66.).

Az óceán éve

A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat a „Népszerű tudományos estélyek" hagyományait felújítva ma délután 5 órakor Czelnai Rudolf akadémikus „1998: az óceán éve" címmel az Antarktisz és az éghajlat mindenkit érdeklő összefüggéseiről tart előadást a TIT Stúdióban (XI., Zsombolyai u. 6.).

Utak

Baross Gábor, az egykori „vasminiszter" leszármazottja, Baross Dénes mérnök és Gáspár János közlekedési mérnök lesz a vendége a Tájak-Korok-Múzeumok Egyesület Pest megyei klubjának ma este 6 órakor, ahol a Kárpát-medence közlekedési hálózatának kialakításáról tartanak előadást. Helye: a XI., Karinthy Frigyes út 9. szám alatti klub.

Lélek-Hang

A Lélek-Hang Egyesület, a pszichiátriai betegek önsegítő csoportja csütörtök délután 4 és este 8 óra között tartja összejövetelét a VII., Murányi u. 32.-ben. Az egyesület számítástechnikai foglalkozást és angol nyelvtanfolyamot szervez, amelyekre a 268-9917-es telefonszámon lehet jelentkezni.

Feledékenyek

A Memória Alapítvány és a Feledékenyek Rokonainak Társasága pénteken délelőttönként 9–12 óra között napközit szervez az Alzheimer-kórban és más emlékezetzavarban szenvedő betegek számára a VII., Akácfa u. 61.-ben. Előzetes jelentkezés Bánsági Juditnál a 321-7121-es telefonszámon.

Világjárók

A Világjáró Klub a Marczibányi téri Művelődési Központban péntek este 6 órakor a kék Adriára kalauzolja el az érdeklődőket. Balogh Géza vitorláskalandjairól tart élménybeszámolót.

Biovásár

Mostantól minden szombaton 8–13 óra között várja az érdeklődőket a Biokultúra Egyesület biovására a II., Frankel Leó u. és Török u. sarkán.

Purimbál

A Magyar Zsidó Kulturális Egyesület

Aranka néni kilenc versesk

Mindig is izgatott, hogy milyen ember a költő. Egyáltalán: hogy is megy az a költés? Egy költőnek például mindennap kell költeni? Vagy csak alkalmanként? Reggelente felkel, leül az üres papír elé, majd homlokát erősen masszírozva nekilát a versfabrikálásnak? Nem tudom. Ha megbocsát egy személyes emléket a kedves olvasó, engem például egyszer csókolt fültövön a múzsa, akkor a következőket vetettem papírra: „Négy térdet látok, / felelsz-e, ha kérdem, / melyik az én térdem?" Hozzáértő emberek sürgősen eltanácsoltak a pályáról, szerintem fogalmuk sem volt arról, hogy a hamvas őszinteség milyen jótékonyan hatna a lírára úgy általában. Szerencsére Aranka nénit inkább szeretik és dicsérik, s bár Aranka néni sem egy Homérosz, én is azt hiszem, hogy az őszinte és belülről fakadó kedvesség rímekbe terelt eredménye tanulságos lehet mindannyiunk számára.

Aranka néni sohasem hivalkodott művészetével, nem ment el a munkahivatalba például, hogy valaha volt munkakönyvébe bevésesse: KÖLTŐ. Aranka néni végzettségét tekintve kertész, immár huszonhárom éve virágot árul a Pasaréti téri buszvégállomáson, ez az ő becsületes foglalkozása, ennél csak egy picit vágyik többre, de arról majd később.

Verseket kislánykorában írt, aztán kiszeretett a rímfaragásból, és jó ideig nem is foglalkozott a költészettel. Most is csak a csövesek miatt ragadott ceruzát. A Pasaréti teret tömegével ellepő hajléktalanok percenként kopogtattak be hozzá: Aranka néni, adjon már egy ötvenest, Aranka néni, adjon már egy százast, és Aranka néni, jólelkű asszony lévén, többnyire adott. Hírét véve ennek, egy idő után már kettes hadoszlopba rendeződve álltak sorban a csövesek Aranka néni boltja előtt, na de ez aztán már tényleg pimaszság, mondanánk mi. Nem így Aranka néni, aki úgy gondolta, hogy a pénzét ugyan nem akarná széjjelosztogatni, de azért valahogy csak-csak segíteni kéne a torzonborz hadseregen. Arra gondolt, mi lenne, ha elővéve gyerekkori tudományát, verseket gyártana, kéregetőverseket, amiket aztán a hajléktalanok az utcán árulhatnának, az sem számít, ha azt mondják: ők maguk írták. Így is tett. Verseket szösszentett, legépelte azokat, majd a teljes siker érdekében nekilátott betanítani az elesetteket, hogy is kell hatásosan árulni ezeket. – Na, ide figyeljen, mondta Aranka néni. – Megáll a járókelő előtt, illedelmesen köszön, és megkérdezi tőle, hogy volna-e egy kis ideje elolvasni a költeményeit. Nem ám ráront, hogy na, „itt egy vers, itt egy vers, aggyon pénzt, aggyon pénzt!" A hajléktalanok tanulékonynak bizonyultak, elébb a Pasaréti teret töltötték meg versekkel, később a Belvárost, meg a budai Várat is, de olyan szemfülesnek bizonyultak, hogy jutott a kéregetőrigmusokból még a nyugdíjasotthonokba, az újságíróklubba és az egyetemekre is. Az üzlet megindult, de annyira ám, hogy egyiknek-másiknak még az újságban is közölték „költeményét". Aranka néni nem haragudott. Különösen azért nem, mert időközben rábeszélték: adjon ki egy kis kötetet.

Költő, virágárus, hajléktalanok gyámolítója

Megszületett az első könyvecske, aztán a második is, majd egyre több, és Patz Béláné, Aranka néni szép lassan kilenc verseskönyv szerzője lett. Csodájára járt a környék, de ha valaki azt gondolja, hogy ettől kezdve Aranka néni a nagybanin nemcsak az aznapi virágokat vette meg hajnalonta, de friss babérkoszorút vásárolt a feje köré, az nagyon téved. Aranka néni maradt a környék kedves virágárus nénije, aki egyfelől örül az alkotásnak, másfelől komoly tervei vannak a bevétellel. Francia mintára, afféle hajléktalanközpontot tervez, ahová mindenki odavihetné feleslegessé vált bútorait, tárgyait, ruháit, ahol a hajléktalanok szállást kapnának, fillérekért vásárolhatnának, művelődhetnének, egyszóval valamiféle emberi életet élhet-

Fanyalgók, ellendrukkerek kí

Negyedszázada alakult a Művészetbarátok Egye

A jogelőd, a Budapesti Műgyűjtők és Műbarátok Köre több metamorfózison ment át. Akkoriban minden „nem hivatalos" közösség, egyesületi csíra szigorú állami

pestiek, már – talán ezért is a névváltoztatás – hiszen csoportjaik működnek Beretty-újfalun, Szekszárdon, Győrött, Nyíregyházán, Szombathelyen, Pécsett és Kő-

szettel. Sőt ha látta, hallotta, esetleg is. Ezt szolgálják az egyesület álta szeresen szervezett művészeti elő viták, kerekasztal-beszélgetések

Lajta Béla

A FŐVÁROSI MOZIK MŰSORA SZEPTEMBER 26-TÓL OKTÓBER 2-IG

A szövegben a gyártó országot csak kezdőbetűvel vagy rövidítve jelöljük. Egyéb rövidítések mb.: magyarul beszélő, *14 éven alul nem ajánlott; **Csak 16 éven felülieknek; ***18 éven felülieknek; K: kísérőfilm; H: híradót is játszanak. A budapesti mozikban jegyváltás az előadás kezdete előtt egy órával, aznapra és egy napra előre. Csak délután működő mozikban jegyváltás az előadás kezdete előtt másfél órával, aznapra és három napra előre.

A HÉT FILMBEMUTATÓI

FELHŐ A GANGESZ FELETT Színes magyar film** **Mammut Mozi, Művész, Szindbád** (with English subtitles) A FEGYVEREK SZAVA (Windtalkers). Színes feliratos amerikai film** **Mammut Mozi, Campona Ster Century, Corvin Filmpalota, Hollywood Multiplex Duna Plaza, Lurdy Ház, Óbuda, Westend Ster Century** EGY FIÚRÓL (About a Boy) Színes, feliratos angol–amerikai film* **Mammut Mozi, Campona Ster Century, Cinema City Csepel, Új Udvar, Corvin Filmpalota, Hollywood Multiplex Duna Plaza, Lurdy Ház, Óbuda, Pólus, Kossuth, Puskin, Uci Palace, Westend Ster Century** A KISMENŐ (Mr. Deeds) Színes, magyarul beszélő amerikai film **Mammut Mozi, Campona Ster Century, Cinema City Csepel, Corvin Filmpalota, Hollywood Multiplex Duna Plaza** (+ English subtitles), **Lurdy Ház, Óbuda, Pólus, Uci Palace, Westend Ster Century** GENGSZTEREK. (Gangsters) Színes, feliratos francia film** **Művész, Uci Palace**

BUDAPEST FILM
SZEMÉLYES FILMINFORMÁCIÓS SZOLGÁLAT
telefonszáma: 459-5059.
Személyes filminformáció,
felvilágosítás filmekről, műsorokról!

MAMMUT MOZI [II., Lövőház u. 2–6. Tel.: 345-8160 (személyes), 345-8140 (automata jegyrendelés), 06-30-350-1100 (SMS-jegyrendelés a zárójelben lévő kód alapján) EGY FIÚRÓL (angol–am.)* 11, n2, f3, f4, h5, h6, 7, 8, éjjel n11, 26–30-ig és 2-án este n10 is (83356). A FEGYVEREK SZAVA (am.)** h11, 2, h5, f8, éjjel n11 (91037). A KISMENŐ (mb. am.) f11, n2, f4, h6, 8, éjjel n11 (91038). FELHŐ A GANGESZ FELETT (magyar, Dettre G.)** 5, h8, éjjel f11 (11320). **Moszkva tér** (magyar, Török F.) 28-án 3. A mozi ajándéka a MAMMUT születésnapján, mindenki számára ingyenes! **Különvélemény** (mb. am.)** 11, 3, 5, 6, 8, 9, 27–28-án éjjel 11 is (91036). **Milliókért a pokolba** (am.)** 10, f1, f6, 8, éjjel f11, 26–27-én és 29–2-ig 3 is (91033). **A Jade skorpió átka** (am.)* 11, n3, n5, n7, n9, éjjel n11 (91002). **Vándormadarak** (fr.) 11, 1, 3 (80602). **Asterix és Obelix: A Kleopátra-küldetés** (mb. fr.) n11, f1, h3, 5, n8 (80597). **Stuart Little, kisegér 2.** (mb. am.) 11, 1, 3 (91026). **Valami Amerika** (magyar)* h6, 8, éjjel n11 (11308). **MIB – Sötét zsaruk 2.** (mb. am.)* f2 (91018). **Gosford Park** (angol, R. Altman)** n8, éjjel 10 (83358). **A hűtlen** (am.)** h6, f10 (91022). **A kaptár** (angol–német)*** 5 (83359). **On-lány** (am.)* este n9 (91029). **Buliszerviz** (am.)* n12, n2 (91035). **Rossz társaság** (am.)** f3 (91028). **Austin Powers – Aranyszerszám** (am.)* éjjel f11 (91027). **Csavard be, mint Beckham!** (angol)* f4 (83357). **Bizsergés** (am.)** n4 (91034). **Scooby-Doo – A nagy csapat** (am.) 28–29-én de. n12 (91024).

CAMPONA STER CENTURY MEGAPLEX (XXII., Nagytétényi út 37–45. Tel.: 424-3333) EGY FIÚRÓL (angol–am.)* f2, h4, 6, n9, éjjel f11, 28–29-én de. n12 is. **Különvélemény** (mb. am.)** n2, f5, f8, éjjel f11. A FEGYVEREK SZAVA (am.)** n3, n6, 8, éjjel h11. 28–29-én de. f12 is. A KISMENŐ (mb. am.) 1, n4, f6, h8, éjjel 10, 28–29-én de. h11 is. **Asterix és Obelix: A Kleopátra-küldetés** (mb. fr.) h4, 6, f9, 28–29-én de. n12, f2 is. **A kaptár** (angol–német)*** h5, 7, f10, 28–29-én f3 is. **Milliókért a pokolba** (am.)** f3, 5, f8, éjjel 10, 28–29-én de. h12 is. **Édes kis semmiség** (am.)** h6, 28–29-én f4 is. **Wasabi – Mar, mint a mustár** (fr.–japán)* este h8, h10. **Rossz társaság** (am.)** n8, éjjel n11. **Austin Powers – Aranyszerszám** (am.)** n6, 28–29-én n4 is. **Stuart Little, kisegér 2.** (mb. am.) 3, h5, 28–29-én de. 11, h1 is. **A buliszerviz** (am.)* f7, h9, éjjel h11. **Jégkorszak** (mb. am. animációs) 28–29-én 12, 2, 4. **MIB – Sötét zsaruk 2.** (mb. am.)** h7, 9.

CINEMA CITY CSEPEL PLAZA (XXI., Rákóczi F. út 154–170. Tel.: 425-8111) EGY FIÚRÓL (angol–am.)* 2, 4, 6, 8, 27–28-án éjjel 10 is, 28–29-én de. 12 is. A KISMENŐ (mb. am.) n3, n5, n7, n9, 27–28-án éjjel n11 is, 28–29-én n1 is. **Különvélemény** (mb. am.)** n3, 5, h8, 27–28-án éjjel f11 is, 28–29-én de. f12 is. **Jégkorszak** (mb. am. animációs) f3, f5, 28–29-én f1 is. **MIB – Sötét zsaruk 2.** (mb. am.)** 6, 8, 27–29-ig éjjel 10 is. **Austin Powers – Aranyszerszám** (am.)** f3, f5, 28–29-én f1 is. **A kaptár** (angol–német)*** f7, f9, 27–28-án éjjel f11 is. **Stuart Little, kisegér 2.** (mb. am.) 2, 4, 6, 28–29-én de. 12 is. **Felpörgetve** (mb. ausztrál–kanadai–am.)* 8, 27–28-án éjjel f11 is. **Asterix és Obelix: A Kleopátra-küldetés** (mb. fr.) f4, h6, 8, 27–28-án éjjel n11 is, 28–29-én de. 11, n2 is.

CINEMA CITY ÚJ UDVAR (III., Bécsi út 38–44. Tel.: 437-8383) **Vándormadarak** (fr.) f4, h6, 8, 27–28-án éjjel n11 is. **A Jade skorpió átka** (am.)* f3, f5, f7, f9, 27–28-án éjjel f11 is, 28–29-én f1 is. EGY FIÚRÓL (angol–am.)* 2, 4, 6, 8, 27–28-án éjjel 10 is, 28–29-én de. 12 is. **Asterix és Obelix: A Kleopátra-küldetés** (mb. fr.) f4, h6, 8, 27–28-án éjjel n11 is, 28–29-én de. 11, n2 is. **Stuart Little, kisegér 2.** (mb. am.) 2, f4, 28–29-én f1 is. **On-lány** (am.)* 6, 8, 27–28-án éjjel 10 is. **Gosford Park** (angol)** 5, h8, 27–28-án éjjel f11 is. **Szilaj, a vad völgy paripája** (mb. am. rajzfilm) 3, 28–29-én de. 11, 1 is.

CORVIN BUDAPEST FILMPALOTA [VIII., Corvin köz 1. Tel.: 459-5050 (személyes), 06-30-350-1000 (SMS-jegyrendelés a zárójelben lévő kód alapján)] EGY FIÚRÓL (angol–am.)* 10, 12, 2, 4, 6, 8, éjjel 10 (83356). A KISMENŐ (mb. am.) f11, f1, f3, f5, f7, f9, éjjel f11 (91038). A FEGYVEREK SZAVA (am.)** 11, f2, 5, f8, éjjel 10 (91037). **Különvélemény** (mb. am.)** 10, h1, f4, n7, 9 (91036). **Milliókért a pokolba** (am.)** n11, f4, 8, éjjel f11, 26–27-én és 30–2-ig h1 is (91033). **Asterix és Obelix: A Kleopátra-küldetés** (mb. fr.) h12, 2, 27–2-ig h6 is (80597). **Stuart Little, kisegér 2.** (mb. am.) 28–29-én 10, f1, 2 (91026). **A buliszerviz** (am.)* 26–27-én és 30–2-ig de. 10 (91035). **A kaptár** (angol–német)*** n5 (83359). **Valami Amerika** (magyar)* n7 (11308). **A Jade skorpió átka** (am.)* f9, éjjel f11 (91002).

HOLLYWOOD MULTIPLEX DUNA PLAZA [XIII., Váci út 178. Tel.: 467-4267 (személyes), 06-20-467-4267 (SMS-jegyrendelés)] A KISMENŐ (mb. am.) 10, 12, 2, 4, 6, 8, éjjel 10, 27–28-án éjjel h12 is. **Különvélemény** (mb. am.)** 11, h2, h5, f8, éjjel n11. **Különvélemény** (Minority Report) (English version, eredeti nyelven, magyar felirattal)** n11, h1, f4, n7, 9, 27–28-án éjjel f12 is. EGY FIÚRÓL (angol–am.)* f11, f1, h3, n6, f8, h10, 27–28-án éjjel h12 is. A FEGYVEREK SZAVA (am.)** f12, n3, 5, h8, éjjel f11. **Stuart Little, kisegér 2.** (mb. am.) n12, f2, h4, 28–29-én h6 is. **Milliókért a pokolba** (am.)** este n9, h11, 26–27-én és 30–2-ig h6 is. **Asterix és Obelix: A Kleopátra-küldetés** (mb. fr.) h12, 2, n5, f7, h9, 27–28-án éjjel 11 is. **MIB – Sötét zsaruk 2.** (mb. am.)** f11, n4. **Pókember** (mb. am.) h1. A KISMENŐ (Mr. Deeds) (English version, eredeti nyelven, magyar felirattal) n6, n8, n10, 27–28-án éjjel n12 is. **A buliszerviz** (am.)* h11, 3, 5, 7. **Szilaj, a vad völgy paripája** (mb. am. rajzfilm) 1. **A kaptár** (angol–német)*** este 9, 27–28-án éjjel 11 is. **Star Wars II. rész – A klónok támadása** (mb. am.) 4. **Austin Powers – Aranyszerszám** (am.)** f12, h2, f7. **A Jade skorpió átka** (am.)* este f9. **Valami Amerika** (magyar)* éjjel f11. **Jégkorszak** (mb. am. animációs) n1, 26–30-ig és 2-án f6 is, 28–2-ig de. n11 is. **A gyűrűk ura – A gyűrű szövetsége** (mb. am.–új-zélandi)* n3. **Bizsergés** (am.)** 26–30-ig és 2-án n8. **Rossz társaság** (am.)** 26–30-ig és 2-án este f10, 27–28-án éjjel f12 is.

HOLLYWOOD MULTIPLEX LURDY HÁZ [IX., Könyves Kálmán krt. 12–14. Tel.: 467-4267 (személyes), 06-20-467-4267 (SMS-jegyrendelés)] A KISMENŐ (mb. am.) n2, f4, 6, 8, éjjel n11, 27–28-án éjjel n1 is, 28–29-én de. 11 is. **Különvélemény** (mb. am.)** f2, f5, f8, éjjel f11, 28–29-én de. f11 is. EGY FIÚRÓL (angol–am.)* 1, n4, f6, h8, éjjel 10, 27–28-án éjjel 12 is, 28–29-én de. h11 is. A FEGYVEREK SZAVA (am.)** 4, h7, f10, 27–28-án éjjel n1 is. **Star Wars II. rész – A klónok támadása** (mb. am.) 1. **Pókember** (mb. am.) 28–29-én de. n11. **Asterix és Obelix: A Kleopátra-küldetés** (mb. fr.) n1, n3, h5, 7, n10, 27–28-án éjjel f12 is, 28–29-én de. 10 is. **Milliókért a pokolba** (am.)** f2, 4, f7, 9. 27–28-án éjjel f12 is. **Jégkorszak** (mb. am. animációs) 28–29-én de. 10, h12. **A buliszerviz** (am.)* n6, n8, n10, 27–28-án éjjel n12 is. **Stuart Little, kisegér 2.** (mb. am.) h1, 3, 28–29-én de. h11 is. **Szilaj, a vad völgy paripája** (mb. am. rajzfilm) 28–29-én de. f12. **MIB – Sötét zsaruk 2.** (mb. am.)** h2, h4. **Rossz társaság** (am.)** h6, n9, éjjel h11. **Valami Amerika** (magyar)* de. 12. **Felpörgetve** (mb. ausztrál–kanadai–am.)* h3. **Bizsergés** (am.)** 5, 26–1-jéig f8 is. **A kaptár** (angol–német)*** 26–1-jéig este h10, 27–28-án éjjel 12 is. **Vándormadarak** (fr.) f1, f3, 28–29-én de. f11 is. **Austin Powers – Aranyszerszám** (am.)** f5, f7. **Wasabi – Mar, mint a mustár** (fr.–japán)* este f9, f11, 27–28-án éjjel 12 is.

HOLLYWOOD MULTIPLEX ÓBUDA [III., Bécsi út 154. Tel.: 467-4267 (személyes), 06-20-467-4267 (SMS-jegyrendelés)] A KISMENŐ (mb. am.) f4, h6, 8, éjjel n11, 26-án és 28–2-ig n2 is, 28–29-én de. 11 is. EGY FIÚRÓL (angol–am.)* 1, n4, f6, h8, éjjel 10, 28–29-én de. h11 is. **Különvélemény** (mb. am.)** n5, 7, h10, 26-án és 28–2-ig f2 is, 28–29-én de. f11 is. A FEGYVEREK SZAVA (am.)** n2, 4, h7, f10, 28–29-én de. n11 is. **Asterix és Obelix: A Kleopátra-küldetés** (mb. fr.) f2, h4, 6, n9, 28–29-én de. n12 is. **A kaptár** (angol–német)*** éjjel f11. **Jégkorszak** (mb. am. animációs) 28–29-én de. 10, n1. **Milliókért a pokolba** (am.)** n3, h5, n8, h10. **Stuart Little, kisegér 2.** (mb. am.) f5, 26-án és 28–2-ig f3 is. 28–29-én de. h11, h1 is. **Bizsergés** (am.)** f7. **Rossz társaság** (am.)** este h9.

HOLLYWOOD MULTIPLEX PÓLUS [XV., Szentmihályi út 131. Tel.: 467-4267 (személyes), 06-20-467-42676 (SMS-jegyrendelés)] A KISMENŐ (mb. am.) h2, 4, 6, 8, éjjel 10, 28–29-én de. f12 is. EGY FIÚRÓL (angol–am.)* h1, h3, f6, f8, f10, 28–29-én de. h11 is. **Stuart Little, kisegér 2.** (mb. am.) n2, n4, 5, 28–29-én de. n12 is. **Különvélemény** (mb. am.)** 2, h5, h8, 27–28-án éjjel f11 is, 28–29-én de. 11 is. **Asterix és Obelix: A Kleopátra-küldetés** (mb. fr.) n3, f5, 7, 28–29-én de. 12 is. **A kaptár** (angol–német)*** este n10, 27–28-án éjjel 11 is. **A buliszerviz** (am.)* h7, h9, 27–28-án éjjel h11 is. **Milliókért a pokolba** (am.)** h4, f7, 9. **Jégkorszak** (mb. am. animációs) f2, 28–29-én de. h12 is.

KOSSUTH 4 MOZI (XIII., Váci út 14. Tel.: 349-3771) EGY FIÚRÓL (angol–am.)* 10, 12, 2, 4, 6, 8, éjjel 10. **Milliókért a pokolba** (am.)** n11, h1, n4, h6, n9, éjjel h11. **Asterix és Obelix: A Kleopátra-küldetés** (mb. fr.) 10, f1, 3, f6, 8, éjjel f11. **Valami Amerika** (magyar)* n12, f2, h4, 6. **On-lány** (am.)* este n9, n11.

UCI PALACE MOM PARK (XII., Alkotás u. 53. Tel.: 487-5670) A KISMENŐ (mb. am.) 4, n7, f9, éjjel f11, 28–29-én de. f12, f2 is. EGY FIÚRÓL (angol–am.)* n4, f6, h8, h10, 28–29-én de. h11, 1 is. **Különvélemény** (mb. am.)** 2, h5, f8, éjjel n11, 28–29-én de. 11 is. **Milliókért a pokolba** (am.)** f4, 6, 9, 28–29-én de. 10, h1 is. **Gosford Park** (angol, R. Altman)** f5, 7, 28–29-én de. 12 is. **Édes kis semmiség** (am.)** f3, f10, 28–29-én de. 10 is. GENGSZTEREK (fr.)** n3, f5, f7, h9, éjjel f11, 28–29-én de. n11, n1 is. **Rossz társaság** (am.)** f3, éjjel h11. **Vándormadarak** (fr.) h5, h7, h9, 28–29-én de. f11, f1 is. **Austin Powers – Aranyszerszám** (am.)** 5, 9, 28–29-én h1 is. **Asterix és Obelix: A Kleopátra-küldetés** (mb. fr.) h3, 7, éjjel h11, 28–29-én de. h11 is. **A kaptár** (angol–német)*** n5, n7, 28–29-én de. n11 is. **On-lány** (am.)* n3, n9, éjjel n11, 28–29-én n1 is.

URÁNIA NEMZETI FILMSZÍNHÁZ (VIII., Rákóczi út 21. Tel.: 486-3400) EZ TÖRTÉNT BUDAPESTEN – MURÁTI LILI KÖSZÖNTÉSE AZ URÁNIÁBAN 28-án 8. **Vándormadarak** (fr.) 8, 26–27-én és 29–2-ig 6 is, 26–27-én 4 is. 29–1-jéig h4 is. 28-án de. 11, 5 is. Kísérőfilm: **Kalózok szeretője** (Péterffy Zs.) 6, 8 órás előadások előtt. **Gosford Park** (angol, R. Altman)** 26–27-én és 29–2-ig 8, 28-án 5. **Kanyaron túl** (magyar, Dér A.)* 9, 26–27-én és 30-án 5 is. **Hídember** (magyar) 26–27-én és 29–2-ig f4, 29–1-jéig f6 is, 28-án f3. **Ébrenjárók** (magyar, Miklauzic B.)* 7. **Amélie csodálatos élete** (mb. fr.)* 26–27-én és 2-án h6, 30-án f3. **Valami Amerika** (magyar)* 29-én és 1-jén 5. **11'09"01 – Szeptember tizenegy** (Tizenegy rendező tizenegy gondolata szeptember 11-éről) 2-an f5. **Ibrinkó** (magyar) 27-én f3, 28-án de. 11. **Monte Cristo grófja** (am.) 26-án f2. **A hűtlen** (am.)** 30-án és 1-jén f2. **Moulin Rouge** (am.)** 26-án és 1-jén f3. **Egy csodálatos elme** (am.)* 27-én f3, 2-án 2. **Vuk** (magyar rajzfilm) 28-án f1. **Ének a csodaszarvasról** (magyar animációs) 28-án 1, 29-én de. 11. **Pál utcai fiúk** (magyar) 28-án f3. **Egri csillagok I–II.** (magyar) 29-én 2. **Szilaj, a vad völgy paripája** (mb. am. rajzfilm) 29-én f1. **Shrek** (mb. am. animációs) 29-én de. h12. **Stuart Little, kisegér** (mb. am.) 29-én h2.

WESTEND STER CENTURY MEGAPLEX (VI., Váci út 1–3. Tel.: 238-7222) EGY FIÚRÓL (angol–am.)* 10, 12, 2, 4, 6, 8, éjjel 10, 27–28-án éjjel 12 is. A KISMENŐ (mb. am.) h12, h2, h4, h6, h8, h10, 27–28-án éjjel h12 is. A FEGYVEREK SZAVA (am.)** n12, 2, h5, f8, éjjel n11. **Milliókért a pokolba** (am.)** n11, h1, n4, h6, n9, éjjel h11. **Asterix és Obelix: A Kleopátra-küldetés** (mb. fr.) f12, h2, 4, n7, f9, éjjel h11. **A kaptár** (angol–német)*** n12, n2, n4, n6, n8, f10, 27–28-án éjjel f12 is. **A buliszerviz** (am.)* f5, f7, f9, éjjel f11. **Jégkorszak** (mb. am. animációs) f11, f1, f3. **Különvélemény** (mb. am.)** f11, f2, f5, f8, éjjel f11. **Stuart Little, kisegér 2.** (mb. am.) f12, f2, f4, f6. **Rossz társaság** (am.)** h12, n5, h9. **Wasabi – Mar, mint a mustár** (fr.–japán)* n3, h7, 27–28-án éjjel n12 is. **On-lány** (am.)* 11, 3, 5, 9, 27–28-án éjjel 11 is. **A Jade skorpió átka** (am.)* 1, 7. **Bizsergés** (am.)** 10, 3, 8. **Gosford Park** (angol)** n1, n6, éjjel n11. **Austin Powers – Aranyszerszám** (am.)** n2, h7. **MIB – Sötét zsaruk 2.** (mb. am.)** 11, h5, n10. **Vándormadarak** (fr.) n1, n5, n9. **Édes kis semmiség** (am.)** n11, n3, n7, éjjel 10.

ARTMOZI-HÁLÓZAT

BEM (II., Margit krt. 5/B. Tel.: 316-8708) **Az élet szép** (olasz)* 26-án 4. **Szerelemre hangolva** (hongkongi)** 26-án 6. **Az évszázad gyermekei** (fr.)***, kísérőfilm: **Numero** (Bartos P.) 26-án h8. **Az ötödik pecsét** (magyar, Fábri Z.) 27-én 5. **Egy csodálatos elme** (am.)* 27-én 7. **Kikötői hírek** (am.)* 27-én este n10. **Az égigérő fa** (összeállítás) 28-án 3. **Anna Pavlova I–II.** (mb. szovjet) 28-án n5. **Malena** (olasz)*** 28-án h7. **Traffic** (német–am.)**, kísérőfilm: **Numero** (Bartos P.) 28-án f9. **Ludas Matyi** (magyar rajzfilm) 29-én 3. **Billy Elliot** (angol)* 29-én n5. **Kate és Leopold** (am.)* 29-én n7. **Monte Cristo grófja** (am.)* 29-én n9. **Tea Mussolinivel** (olasz)* 30-án 4. **Nevem Sam** (am.)* 30-án 6. **Anyegin** (angol) 30-án n9. **Szabad szerda** (fr.)* 1-jén 4. **Macska-jaj** (jugoszláv)* 1-jén n7. **Az ember, aki ott se volt** (ff. am., J. Coen)*, kísérőfilm: **Akvárium** (Kollár L.) 1-jén f9. **Süti, nem süti** (am., W. Allen)* 2-án 4. **Csokoládé** (am.) 2-án 6. **Ízlés dolga** (fr.)*, kísérőfilm: **Numero** (Bartos P.) 2-án 8.

CIRKO-GEJZÍR (V., Balassi B. u. 15–17. Tel.: 269-0904) **Aranyhere** (sp., B. Luna)*** 26–27-én f6. **Etűdök gépzongorára** (Ny. Mihalkov) 28-án és 30-án 5. HYBRID FORMÁK: **Der letzte Dokumentarfilm,** 29-én f6; **Buenos Aires** 28-án 7. **Hans Wams** 29-én 7; **Das Meisterspiel** 30-án 7; **Die Blumeder Hausfrau** 1-jén 7; **Vaga Bonding Images, Vacancy, Divina Obsession** 2-án 7. A filmeket német nyelven, angol felirattal vetítjük! **Tükör** (A. Tarkovszkij) 30-án 5. **Mell és a Hold** (sp., B. Luna)**, Kísérőfilm: **Önmarcangolás** (Németh P.) 1–2-án f6. **Lány a hídon** (ff. fr.)* 26-án 7. **Szellemkutya** (J. Jarmusch)** 27-én 7. **Ismeretlen kód** (fr.–német–román, M. Haneke)* 26–29-ig 9. **Kiss Kiss (Bang Bang)** (angol, S. Sugg)** 30-án 9. **Lábad között** (sp., M. G. Pereira)*** 1–2-án 9. **Mortal Transfer – Végzetes hipnózis** (fr.)*** 26-án 5. **Édes2kettes** (hongkongi)** 27-én 6. **Gabbeh** (iráni)* 28-án f6. **2000, ahogy én látom... Az élet könyve** (H. Hartley)* 29-én f6. **Vérvörös** (mexikói–sp.–fr.)** 1-jén 5. **Gadjo Dilo** (T. Gatliff)** 2-án 5. **A kör** (iráni, J. Panahi) 26–28-ig 7. **A tükör** (iráni, J. Panahi)* 29–30-án 7. **Fehér léggömb** (iráni, J. Panahi) 1–2-án 7. **Hálószobák és előszobák** (angol, R. Troche)** 26–28-ig 9. **A Fekete tigris könnyei** (thai)* 29-én 9. **Második bőr** (spanyol, G. Vera)*** 30-án 9. **Tangó** (sp., C. Saura)* 1-jén 9. **Kikujiro nyara** (japán)* 2-án 9. Galéria: Schumm Éva Üres kártyák című kiállítása látható.

EURÓPA (VII., Rákóczi út 82. Tel.: 322-5419) **Ének a csodaszarvasról** (magyar animációs) 26-án és 30-án 3. **Fújd szárazra, édes!** (német–angol–am.)* 27-én és 30-án 3, 28-án n5. **Shrek** (mb. am. animációs) 28-án f3. **Pókember** (mb. am.) 29-én f3. **Sacra Corona** (magyar) (10 éven aluliak csak szülői kísérettel látogathatják) 1-jén 3. **Lottózsonglőrök** (ír)* 27-én 3, 2-án h3. **Iris** (angol)* 26-án és 29-én f5, 27-én és 30–1-jén h7, 2-án h3. **Fűbenjáró bűn** (angol)* 26-án 3, 27-én és 30-án f5, 1-jén 5. **A hűtlen** (am.)** 30-án f9, 2-án n5. **Wasabi – Mar, mint a mustár** (fr.–japán)* 26–28-ig és 2-án f7. **Üvegtigris** (magyar)* 26-án és 29-én f7. **Az utolsó hárem** (fr.–olasz–török, F. Özpetek)** 30-án f7, 1-jén f9. **Idióták** (dán)*** 1-jén f7. **Amerikai szépség** (am.)** 26-án és 29-én f9. **Traffic** (am.)** 27–28-án és 2-án n9. **Szörny Rt.** (mb. am. animációs) 28–29-én h3. **Ideglelés – The Blair Witch Project** (am.)** 1-jén n4. **Kikötői hírek** (am.)* 26-án és 1-jén h5. **On-lány** (am.)* 27-én 5, 28-án és 30-án f5. **Bizsergés** (am.)** 29-én f5, 30-án f9, 2-án n5. **Moulin Rouge** (am.)** 28-án n7. **Egy csodálatos elme** (am.)* 29-én és 2-án n7. **Csokoládé** (am.) 26-án és 29-én f9. **Más világ** (am.)** 27-én f9. **Ocean's Eleven – Tripla vagy semmi** (am.)* 28-án n9. **Csocsó** (magyar) 1-jén f9. **MIB – Sötét zsaruk 2.** (mb. am.)** 2-án f9.

HUNNIA (VII., Erzsébet krt. 26. Tel.: 322-3471) **Lottózsonglőrök** (ír)* 26-án 4. **Ismeretlen kód** (fr.–német–román, M. Haneke)* 27-én 4. **Pókember** (mb. am.)* 28-án f4. **Shrek** (mb. am. animációs) 29-én f4. **Születésnap** (dán)** 30-án 4. **Lé meg a Lola** (német)* 1-jén 4. **A boldogságtól ordítani** (am.)** 2-án 4. **A legkisebb film a legnagyobb magyarról, avagy ha nincs kéz, nincs csoki** (magyar) 26-án és 2-án 6. **Aranyhere** (sp., B. Luna)*** 27-én 6. **Szőrruhában – Portréfilm Jancsó Miklósról** (Kállai H.) 28-án 6. A vetítést követően beszélgetés Jancsó Miklóssal. **Fűbenjáró bűn** (angol)* 29-én f6, 2-án 7. **Dalok a második emeletről** (svéd)** 30-án 6. **Az Északi-sarkkör szerelmesei** (sp.)* 1-jén 6. **Traffic** (am.–német)** 26-án 7. **Trainspotting** (angol)** 27-én 8. **Bridget Jones naplója** (angol–am. eredeti nyelven, magyar felirattal)* 28-án 8. **Gladiátor** (am.)** 29-én 7. **Egy csodálatos elme** (am.)* 30-án 8. **Eleven hús** (sp., P. Almodóvar)** 1-jén 8. **Életvonat** (román–fr.)* 2-án 9. **Monte Cristo grófja** (am.) 26-án éjjel 10. **Félelem és reszketés Las Vegasban** (am.)*** 27-én éjjel 10. **Moulin Rouge** (am.)** 28-án éjjel 10. **Lábad között** (sp., M. G. Pereira)*** 29-én este f10. **Más világ** (am.)** 1-jén este h10.

KULTIPLEX (IX., Kinizsi u. 28. Tel.: 476-0116, 215-3388) **Valami Amerika** (magyar)* 26–27-én 4. **Cuki hagyatéka** (am., R. Altman)** 26–27-én 6. **Csavard be, mint Beckham** (angol)* 26–27-én és 1–2-án 8. **Manitu bocskora** (mb. német)* 28-án 2. **Scooby-Doo – A nagy csapat** (am.) 28–29-én 4. **Wasabi – Mar, mint a mustár** (fr.–japán)* 28–29-én 6. **Austin Powers – Aranyszerszám** (am.)** 28–30-ig 8. **Star Wars II. rész – A klónok támadása** (mb. am.) 29-én f2. **Szembesítés** (magyar, Szabó I.)* 30–2-ig 4. **Ragyogj!** (ausztrál)* 30–2-ig 6.

ÖRÖKMOZGÓ (VII., Erzsébet krt. 39. Tel.: 342-2167) **A pénz** (fr., H.L'Herbier), **Párizsi háztetők alatt** (fr., R. Clair) 26-án f5. **A nagy álom** (am., H. Hawks) 26-án f7. **Lovagolj magányosan!** (am., B. Boetticher) 26-án és 28-án f9. **Egy maréknyi dollárért** (olasz, S. Leone) 27-én f5. **Ahmed herceg kalandjai** (német árnyjátékfilm), **Lotte Reiniger művészete** (angol–német dok.-film) 27-én f7. **Párizs, a nők városa** (angol dok.-film) 27-én f9. Lotte Reiniger kisfilmjei **(Doktor Dolittle és állatai I–II–III., A tücsök és a hangya, A gólyakalifa, Csipkerózsika, Papageno, Carmen)** 28-án f5. **A film** (osztrák, G. Deutsch) 28-án f7. Az American Biograph and Mutoschope Company filmjeiből I. 29-én f5. **Magányos helyen** (am., N. Ray) 29-én f7. **Emberi vágy** (am., F. Lang) 29-én f9. **Egy szerelmes éjszakáért** (fr., E. T. Gréville) 30-án f5. **Andy Hardyt elkapja a szerelem** (am.), **Egyedül. Az élet bedarálja Andy Hardyt** (osztrák) 30-án f7. **Búcsúlevél** (am., F. Lang) 30-án f9. **M – Egy város keresi a gyilkost** (német, F. Lang) 1-jén f5. **A burzsoázia diszkrét bája** (fr.–sp.–olasz, L. Bunuel) 1-jén f7. **Ha kedd van, akkor ez Belgium** (am., M. Stuart) 1-jén f9. **Montparnasse 19.** (fr., J. Becker) 2-án f5. **Flór asszony és két férje** (brazil, B. Barreto) 2-án f7. **A lepkegyűjtő** (angol–am., W. Wyler) 2-án f9.

MŰVÉSZ (VI., Teréz krt. 30. Tel.: 332-6726) FELHŐ A GANGESZ FELETT (Dettre G.)** Díszelőadás: 26-án 8, 27–2-ig 4, f7, n10. ANYÁDAT IS (mexikói–am., A. Cuarón) Premier előtt! este n10. **Gosford Park** (angol, R. Altman)** n5, h7. **Mulholland Drive – A sötétség útja** (am., D. Lynch)*** 29-én h2. **A Jade skorpió átka** (am., W. Allen)* 26-án n6, 7, 9, 27–2-ig 4, 6, 8, éjjel 10. **Helyzetek és gyakorlatok** (am., T. Solondz)** 29-én n3. **Korcs szerelmek** (mexikói)* 26-án f5. **Ébrenjárók** (magyar, Miklauzic B.)* 8, 28-án 6 is. **Az ember, aki ott se volt** (ff. am., J. Coen)*, kísérőfilm: **Akvárium** (Kollár L.) 27-én 6. **Üvegtigris** (magyar)* 26-án 6. **Kánikula** (osztrák)*** 30-án h6. **Intimitás** (fr.–angol–német–sp.)*** 1-jén 6. **Moszkva tér** (Török F.)*, kísérőfilm: **2000 méter** (Nyitrai M.) 2-án 6. GENGSZTEREK (fr.)** 4, éjjel 10. **Süti, nem süti** (am., W. Allen) 29-én n3. **11'09"01 – Szeptember tizenegy** (Tizenegy rendező tizenegy gondolata szeptember 11-éről) 29-én h6, 30-án h4. **Megváltó szex** (sp., L. Mana)** h8, h10. **A zongoratanárnő** (fr., M. Haneke)*** 26–29-ig f6, 29-én h2 is. **101 Reykjavík** (izlandi)** 30–1-jén 6. **Amélie csodálatos élete** (mb. fr.)* 27–29-ig n4. **Csavard be, mint Beckham** (angol)* 1-jén 4. **Homok alatt** (fr., F. Ozon)* 29-én h2, 2-án 6. **Jadviga párnája** (magyar, Deák K.)*** 2-án h4.

PUSKIN [V., Kossuth L. u. 18. Tel.: 429-6080 (személyes), 429-6091/92 (automata jegyrendelés), 06-30-350-1200 (SMS-jegyrendelés a zárójelben lévő kód alapján)] EGY FIÚRÓL (angol–am.)* h11, h1, h3, h5, h7, h9 (83356). **A Jade skorpió átka** (am., W. Allen)* 11, 1, 3, 5, 7, 8, 9 (91002). **On-lány** (am.)* f11, n5 (91029). **Homok alatt** (fr., F. Ozon)* n1 (80599). **Amélie csodálatos élete** (mb. fr.)* 2 (80584). **Isten nagy, én kicsi vagyok** (fr., P. Bailly)** 6 (80582). Café Cinema: Fiatal tipográfusok kiállítása látható.

SZINDBÁD (XIII., Szent István krt. 16. Tel.: 349-2773) **Ízig-vérig Annie Mary** (angol–fr.)* 26–27-én n5. **Bridget Jones naplója** (mb. angol–am.)* 28–29-én n5. **8 nő** (fr., F. Ozon)** 30–2-ig n5. FELHŐ A GANGESZ FELETT (CLOUD ABOVE THE RIVER GANGES) (Dettre G., with English subtitles)** 6. **Amélie csodálatos élete** (mb. fr.)* f7, f9. **Végzetes végjáték** (angol–fr.)* 26-án f5. **Hamvadó cigarettavég** (Bacsó P.) 27–29-ig f5. **Pedálkirály** (fr.–belga, P. Harel)* 30-án f5. **El Nino** (magyar, Klöpfler T.)* 1-jén h5. **Csavard be, mint Beckham** (angol)* 2-án f5. **11'09"01 – Szeptember tizenegy** (Tizenegy rendező tizenegy gondolata szeptember 11-éről) f9. Galéria: ÁLOMNEGATÍVOK – Loss Andrea képeinek kiállítása.

TABÁN (I., Krisztina krt. 87–89. Tel.: 356-8162) **Lolita** (am.)*** 26-án f6. **A. I. – Mesterséges értelem** (am., S. Spielberg)* 26-án 8. „A média diszkrét bája" diáksorozat 27-én f4. **Isteni komédia** (portugál)** 27-én 6 (Vetítési joga lejár, utoljára látható!) **Bridget Jones naplója** (mb. angol–am.)* 27-én f9. **Szegény Dzsoni és Árnika** (magyar) 28-án f4. **Az idő urai** (magyar–fr. rajzfilm) 28-án 5. **Moszkva tér** (Török F.)*, kísérőfilm: **2000 méter** (Nyitrai M.) 28-án f7. **Egy csodálatos elme** (am., R. Howard)* 28-án f9. **Hahó, Öcsi** (magyar) 29-én f4. **8 nő** (fr., F. Ozon)** 29-én 5. **Buena Vista Social Club** (W. Wenders) 29-én h7. **A kilencedik kapu** (am., R. Polanski)** 29-én f9. „Fotókultúra és technikatörténet" Bemutatott fototechnika: lyukkamera: 30-án 6. **Van élet a halál előtt?** (magyar) 30-án és 2-án f9. Nyikita Mihalkov sorozat: **Oblomov néhány napja** (Ny. Mihalkov) 30-án 6; **A szibériai borbély** (Ny. Mihalkov) 1-jén f6; **Öt este** (Ny. Mihalkov) 1-jén f9; **A szerelem rabja** (Ny. Mihalkov) 2-án h6. **A legkisebb film a legnagyobb magyarról, avagy ha nincs kéz, nincs csoki** (magyar) **uristen@menny.hu.** (magyar) 2-án f8.

TOLDI (V., Bajcsy-Zsilinszky út 36–38. Tel.: 472-0397) **Kanyaron túl** (magyar, Dér A.)* 27–2-ig h5, 30–2-ig h9 is. **Homok alatt** (fr., F. Ozon)* 29–1-jéig 7. **Moszkva tér** (Török F.)*, kísérőfilm: **Kisposta** (Herman P., Szabó Gy.) 2-án 7. **Amélie csodálatos élete** (mb. fr.)* 27–28-án h7, 29–2-ig 9. **Chico** (Fekete I.)* 27-én f5. **A gyűrűk ura – A gyűrű szövetsége** (eredeti nyelven, magyar felirattal)* 29-én f4. **Intimitás** (fr.–angol–német–sp.)*** 30–2-ig f5. **11'09"01 – Szeptember tizenegy** (Tizenegy rendező tizenegy gondolata szeptember 11-éről) 27–29-ig h9. **A hálószobában** (am.)** 29–2-ig f7. PRÁGAI FILMNAPOK **Magányosok** (D. Ondricek) 26-án 8; Nyitó díszelőadás 27-én 9; **Út a városból** (T. Vorel) 27-én 7; **A félkegyelmű visszatér** (S. Gedeon) 28-án 7; **Vadméhek** (B. Slama) 28-án 9. Az est vendége Pavel Liska, A félkegyelmű visszatér és a Vadméhek c. filmek főszereplője. Kiegészítő programok: Bonton Film szakmai programja 26-án 4; Kisvakond sorozat 28-án 3; Felolvasóest – Farkasházy Tivadar: Hasek és a sör 28-án 5; Cseh rajzfilmek kicsiknek 29-én 3.

VÖRÖSMARTY (VIII., Üllői út 4. Tel.: 317-4542) **Jégkorszak** (mb. am. animációs) 26–27-én és 30–2-ig 3, 28-án 2. **On-lány** (am.)* 26–27-én és 1–2-án 5. **Szembesítés** (Szabó I., feliratos változat!)* 30-án 5. **Asterix és Obelix: A Kleopátra-küldetés** (mb. fr.) 7. **Wasabi – Mar, mint a mustár** (fr.–japán)* 9. **A gyűrűk ura – A gyűrű szövetsége** (mb. am.–új-zélandi)* 28–29-én 4. **Star Wars II. rész – A klónok támadása** (mb. am.) 29-én f2.

FILMEK TOPLISTÁJA

Spielberg és Woody

A Jade skorpió átka fantasztikus Különvéleménnyel

gyilkosságokról,
eseket pedig előre
ajon nem téved-
em manipulálha-
evezett Bűnmeg-
egyik tisztje (Tom
Cogok álmai sze-
s gyilkos, és ezt ő
agáról. Tehet-e va-
ellen? Lehet-e kü-
a jövő ismere-

nyv alapjául szol-
Dick-novella tu-
sak erre keres vá-
, igen lehangolót.
onban megoldja
kiderül, hogy a
rítója (Max von
ga) maga is gyil-
g maga a rend-
ppy end és Philip
egerőszakolása".
i cél volt, mert
elgondolkodtatott
vég. S így a logi-
zott egy-két döc-
el együtt a Spiel-
oileg megalkotott
ő: az önműködő,
lt autók kizárják
, a beszélő plaká-
vasás alapján né-
járókelőket.
n kissé ismétli
ade skorpió átka
n megint egy trük-
tesz, csakúgy,
oben, a Süti, nem
icsoda különbség!
szellemes, minden
n. Szakít a mával, a
abokkal, történetet
gyik kedvenc kor-
egyvenes évekbe.
not alakít, aki egy
ször hatalma alatt
ki, ám erről józa-
tud. A mágust
Voltan Polgarnak
a magyar vonat-

Cs. L.

EGYEZTESSÉK ÓRÁIKAT!

Július 1-je óta több mint 160 ezer távfűtött lakás hőközponti hőmennyiségmérés szerint fizeti a szolgáltatás díját.

Ha Ön lakásának fogyasztásával arányosan akarja fizetni a meleg víz költségét, akkor a melegvízmérőjére továbbra is szükség lesz.

Rendkívül fontos a korrekt elszámolás érdekében, hogy az épület minden lakásában legyen melegvízmérő felszerelve.

FŐTÁV RT.

A melegvízmérők továbbra sem feleslegesek!

A három évtizedig tervezgetett emlékmű

Egyes elképzelések szerint Erzsébet királyné szobra a Várhegy Duna felőli oldalának jelentős részét elfoglalta volna

Hetven éve, 1932. szeptember 25-én avatták fel Erzsébet királyné budapesti emlékművét a róla elnevezett Duna-híd pesti hídfőjénél, az egykori Eskü téren, az 1867-es koronázási ceremónia egyik fontos helyszínén. Az avatási ünnepség, melyen részt vettek az ország legfőbb méltóságai, s természetesen a főváros vezetői is, a hazai emlékműszobrászat történetének legbonyolultabb pályázatsorozata végére tett pontot, egyúttal lezárt egy különleges, egyben jelképes értékű szobrászkarriert: Zala Györgyét. Neobarokk emlékműszobrászatunk nagy mestere – aki egykor személyes kapcsolatban állt az uralkodói párral mint Ferenc József magyarországi vadásztársaságának tagja – az első pályázat kiírásakor 42, az avatáskor azonban már 74 éves volt, ugyanakkor a helyzet nem lehetett idegen számára, hiszen három évvel korábban fejezte be a millenniumi emlékmű szobrászati részének úgyszintén évtizedekig húzódó kivitelezését.

Ferenc József felesége, Erzsébet 1898 szeptemberében halt meg, egy olasz anarchista merénylete következtében. A királyné 1857-ben járt először Magyarországon, s mint köztudomású, kezdettől rokonszenvezett a magyarokkal, és jó kapcsolatokat épített ki számos magyar politikai vezetővel, így személyét már életében felfokozott rajongás vette körül, ami váratlan, tragikus halála után valóságos szentkultusszá alakult. Az Erzsébet-kultusz az egész országban érezttette hatását, sokkal erősebben, mintha csupán hivatalosan sulykolt ideológiáról lett volna szó. Méreteit tekintve a világháborúig csak a Kossuth-kultusz vethető össze vele, ám ki kell emelni egy fontos eltérést: míg Kossuth alakja a függetlenségi párti, 48-as irányzatokban bírt központi jelentőséggel, addig Erzsébeté a 67-es alapokhoz kötődő, szabadelvű párti tradíció számára vált meghatározóvá. Emellett, mint Sinkó Katalin írta, az Erzsébet-emlékművek Magyarországon „a monarchikus és polgári emlékművek sajátos ötvözetét" alkották.

Az Erzsébet-szobrok hasonló gyorsasággal terjedtek el az országban, mint a Kossuth-alakok. Az első kettőt, Stróbl Alajos, illetve Róna József művét már a királyné halálát követő évben felavatták Miskolcon és Gödöllőn, míg Zala György elsőként Veszprém számára mintázta meg a felséges asszonyt (1901). Szintén Zala alkotása az a Mater Dolorosa-szobor, amely Erzsébet szarkofágja mellett kapott helyet 1900-ban a bécsi kapucinus sírboltban. Utóbbi volt a Bécsben felállított első jelentősebb képzőművészeti alkotás, melyet magyar mester alkotott (később számos további követte, javarészt szintén síremlékek). Az uralkodócsalád temetkezési szokásaitól némileg idegen, de Ferenc József által jóváhagyott alkotás a magyar hölgyek kezdeményezésére vált Erzsébet-síremlékké, miként erről felirata is tájékoztat: „A magyar haza leányai a magyar haza édesanyjának."

Az emlékállítás elsődleges színtere azonban ez esetben is Budapest volt, a központi fővárosi emlékmű terveire összpontosult a legnagyobb figyelem. Az 1898. évi XXX. törvénycikk rendelkezett Erzsébet királyné emlékének megörökítéséről és a budapesti szoborállításról, melynek egyik kezdeményezője Falk Miksa, a jeles publicista és politikus, Erzsébet egykori magyar nyelvtanára volt. A kormány 1900-ban terjesztette be az elhelyezési tervet, melyben az emlékmű számára a várbeli Szent György teret találták alkalmasnak (ahonnan egy évvel korábban – régi követelésre – eltávolították a Hentzi-emlékművet).

Az országos gyűjtés nyomán a központi emlékműre hatalmas összeg gyűlt össze, mintegy másfél millió korona. Az első pályázatokra benyújtott tervek ennek megfelelő léptékűek voltak: monumentális, néha megalomániás művek, melyek közül nem egy a Várhegy Duna felőli oldalának jelentős részét elfoglalta volna. Amint Divald Kornél 1902-ben, a Magyar Iparművészetben kifejtette, a rendelkezésre álló összeg miatt főként a tervek építészeti részét oly mértékben túldimenzionálták, hogy a szükséges területrendezés egyik-másik esetben inkább városrendezés volna.

Az évtizedekig húzódó, hat alkalommal kiírt pályázat történetében összegződött mindaz az ellentmondás, amely a kor emlékműszobrászatát jellemezte. Fülep Lajos az egyik pályázati forduló apropóján fejtette ki először – lesújtó és nagy hatású – nézeteit a műfaj mibenlétéről. Az 1910-es évek végéig tartó sajtóvitában megszólalt többek között Ambrus Zoltán, Lyka Károly, Palóczy Antal és Komor Marcell is. A viták legfőbb tárgya mindvégig az emlékmű elhelyezése volt: a Vár mellett felmerült a Városliget, a Margit-sziget, az Ybl tér és az egykori Attila körút is.

A hosszú idő alatt nemcsak a tervek, de a pályázó művészek sorai is többször átrendeződtek: az 1902-es pályázaton Zala György még Bálint Zoltán és Jámbor Lajos építésszel nyert első díjat, ugyanakkor az 1920 októberében véglegesen elfogadott tervet már Hikisch Rezsővel jegyezte. Zala 1924-re készült el a szobor mintázásával, ám az eredetileg rendelkezésre álló összeg elértéktelenedett, így a terveket fokozatosan redukálni kellett. Mindemellett az elhelyezés kérdése még ekkor is megoldatlan volt, bár egyre gyakrabban merült fel a pesti oldal, ami ellen 1928-ban a Budai Napló „Kaszára, kapára, budaiak!" című cikkben volt kénytelen tiltakozni.

A hányatott sorsú szobor a Döbrentei téri parkban FOTÓ: KOVÁTS ZSOLT

1932-ben végre sor kerülhetett az Eskü téri szoboravatásra. A római padon ülő aranyozott bronzalak fölé kupolás, kör alaprajzú, nyitott csarnoképítmény került, Zala készítette reliefekkel. A leleplezés után hamarosan elült a vihar a színvonalasan kivitelezett, ám kissé már anakronisztikus szobor körül – néhány évtizedre. 1953-ban azonban, bár a háborúban jelentősebb sérülés nem érte, lebontották, és raktárba került. A beolvasztást szerencsésen elkerülte, ellentétben számos szobortársával – köztük férje alakjával a millenniumi emlékműről –, így a nyolcvanas években, az eltávolított szobrok közül elsőként, rehabilitálták, s 1986-ban újra felállították, ezúttal már mai formájában, a kupolás csarnoképület nélkül. Az eredeti helyszínt azonban elfoglalta az időközben feltárt római erőd, emiatt Erzsébet királyné szobra 1986-ban a híd túlsó oldalán, a Döbrentei téri parkban kapott helyet, és így, ha sok évtizedes késéssel is, mégiscsak a budaiaké lett.

Tóth Vilmos

ÉRCNÉL MARADANDÓBB

A Gries-mauzóleum

A Kozma utcai izraelita temető legfőbb művészi értékei közül elsősorban a Lajta Béla tervezte mauzóleumok és síremlékek említendők: az építész funerális munkái kimagasló fontossággal bírnak a szecesszió és az art deco határvidékén megszületető életművében. Miként nagyobb épületei, síremlékei is eltérnek a hagyományos formáktól, besorolhatatlanok, egyediek, színvonalukat tekintve pedig jócskán a kor átlagos munkái fölé magasodnak.

A temetőfal mellett található egyik legjelentősebb sírépítménye a Gries család 1906-ban épült mauzóleuma, melynek belső névtábláján az 1908-ban elhunyt Gries Benjáminné neve olvasható. A négyzet alaprajzú mauzóleum domináns része az erőteljes, monumentális hatást keltő boglyakupola (más néven parabolikus kupola). Egykori külső pirogránit burkolata és kapuja már a múlté, de belső, vallási szimbólumokban gazdag – oroszlánokat, madarakat, égitesteket és pálmafákat megjelenítő – mozaikjai ma is láthatók. A Lajtától megszokott gazdag, különleges ornamentika egyaránt tartalmaz vallási, népi és geometrikus elemeket, úgyszintén jellemző, hogy a héber és magyar nyelvű feliratok, ótestamentumi idézetek egyben dekoratív szerephez jutnak.

A boglyaív elsőként 1901-ben, a Kossuth-mauzóleum pályatervén, majd két évvel később a Kozma utcai temető árkádos sírboltjainak tervén tűnt fel Lajta életművében, egyértelműen a magyar népi építészet hatására. Miként Gerle János rámutatott, a boglyaív, bár Európa számos országának építészetében fellelhető, valójában a magyar népi boglyakemence-formához kapcsolódik a legszorosabban, amely pedig ősi szentélyek és temetkezési épületek formáját őrzi. Boglyaív keresztmetszetű Lajta legismertebb funerális műve, az 1903-ban épült s az utóbbi években példaszerűen helyreállított színpompás Schmidl-mauzóleum is, melyet korábban Lechner Ödön és Lajta közös művének tartottak, de az újabb kutatások – Lechner kétségtelen szellemi hatása mellett – Lajta egyedüli szerzőségét támasztják alá.

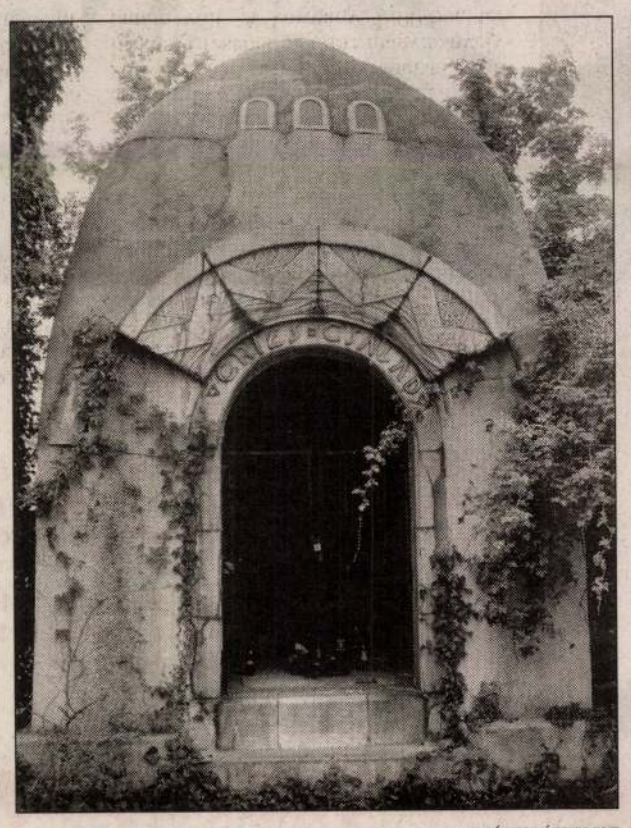

FOTÓ: KOVÁTS ZSOLT

Szintén 1903-ban épült családtagjai számára az Ungár- és az Epstein-síremlék, ugyancsak boglyaívvel és népi motívumokkal. Két későbbi, a Steiner családnak tervezett sírköve formailag a hagyományos fejfákat idézi. Utóbbiak rokona a Váci úti és a Lehel utcai régi zsidó temetőkből áthelyezett hamvak közös emléke, valamint az 1848–49-es szabadságharc zsidó hőseinek közös sírja is. Mindkettő 1912-ben készült, akárcsak a más formai típust képviselő, de hasonlóan gazdag, népi ihletésű ornamentikát tartalmazó Kudelka-, Lukács- és Klein-síremlék. Lajta Béla saját, Kozma Lajos tervezte emléke szintén ebben a sírkertben található.

A Kozma utcai temető falai mellett még több jelentős művészi értéket képviselő mauzóleum és sírbolt áll, közülük a Brüll család mauzóleuma Gerster Kálmán és Stróbl Alajos, a Redlich és Ohrenstein cementgyáros családoké Alpár Ignác műve. Wellisch Alfréd tervezte Hüvös József közlekedéspolitikus síremlékét, az Újhelyi-mauzóleum a nagy zsinagógaépítő, Baumhorn Lipót munkája.

T. V.

LAJTA Béla

FERKAI András: A Gázművek-ház. = Ertsébetváros, 1991.
1. 8. ill.

Kozma Lajos
Lajta Béla
Bp.,VII.Rákóczi u.18.

LAJTA Béla

König Tamás – Wagner Péter:
Gondolatok az Arany János
Szinház szinterveiher. = Ép. Fel.
1996/5. 40–41. ll

Hatzeg, Hotzing, Wallenthal; Hunyad

9, 303

1, 374

Ederholz; Küküllő vm

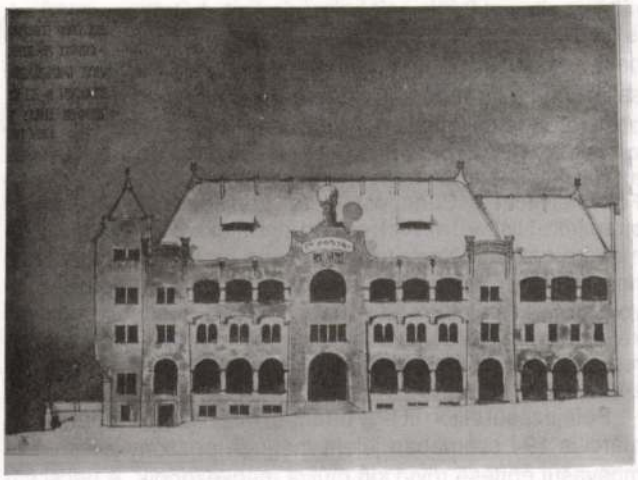

15. Fischer József és Scheer J.:
A pozsonyi posta és távírda épületének pályázati terve (1902)

(1873—1942), Eremit Lajos, Feigler Sándor építészek, Laubner Gyula főmérnök — az első, 2.000 koronás díjat Hübner Jenő (1863—1929) és Mészner Sebestyén, az 1.000 koronás második díjat Schuldner Miklós és Wannenmacher Fábián (1882—1967) budapesti építészeknek ítélte, Komor és Jakab építészek tervét megvételre ajánlotta. A terveket közli a következő szám. *(10. kép)* Ezeken látszik az a törekvés, hogy a meglévő épülettel összhangban a műemléki elveket figyelembe véve készüljön a bővítés. Egyébként a műemléki elvek érvényesülését szolgálta az, hogy a zsűribe a Műemlékek Országos Bizottságának két képviselőjét (Schulek és Möller) is meghívták.

Lechner Ödönnek, a magyar építészet egyik legnagyobb alakjának pozsonyi vonatkozású terveit két folyóiratban találhatjuk meg, a Magyar Pályázatok és A Ház lapjain. Az első 1903-as évfolyamában követhetjük nyomon a pozsonyi Posta és Távírda Igazgatóság épületének pályázatát. 1902 októberében írták ki ezt a pályázatot, egy nyári meddő forduló után december 20-ig kellett leadni a terveket *(11—16. kép)* Három díjat osztottak ki, az 1.500 koronás első díjat Lechner valamikori tervezőtársa, Pártos Gyula (1845—1916) nyerte el, a későbbiekben az ő tervei alapján épült meg az épület. Ennek egyik fontos eleme, hogy vasbeton szerkezetet használtak. Különben az épület viszonylag konzervatív, neobarokk formavilágú. Az 1.000 koronás második díjat Pecz Samu (1854—1922) kissé gótizáló terve, a harmadik díjat pedig (600 korona) Marton Ákos, Károlyi Emil és Riemer Márkus budapesti építészek közös terve kapta. Érdekesség, hogy ez nyílt pályázat volt, tehát nem jeligével kellett szerepelni. A nem díjazott tervek közül is jó néhányat bemutat a közlemény, így Balázs Ernő (1856—1930), Sándy és Foerk, Komor és Jakab, Heidelberg Sándor (1871—1918) és Jónás, Rainer Károly (1875—1957), Faludy Ferenc és Reiss Zoltán (1877—1945), ifj. Nagy István (+1945 k.) és Löffler Béla (1880—?), Fischer

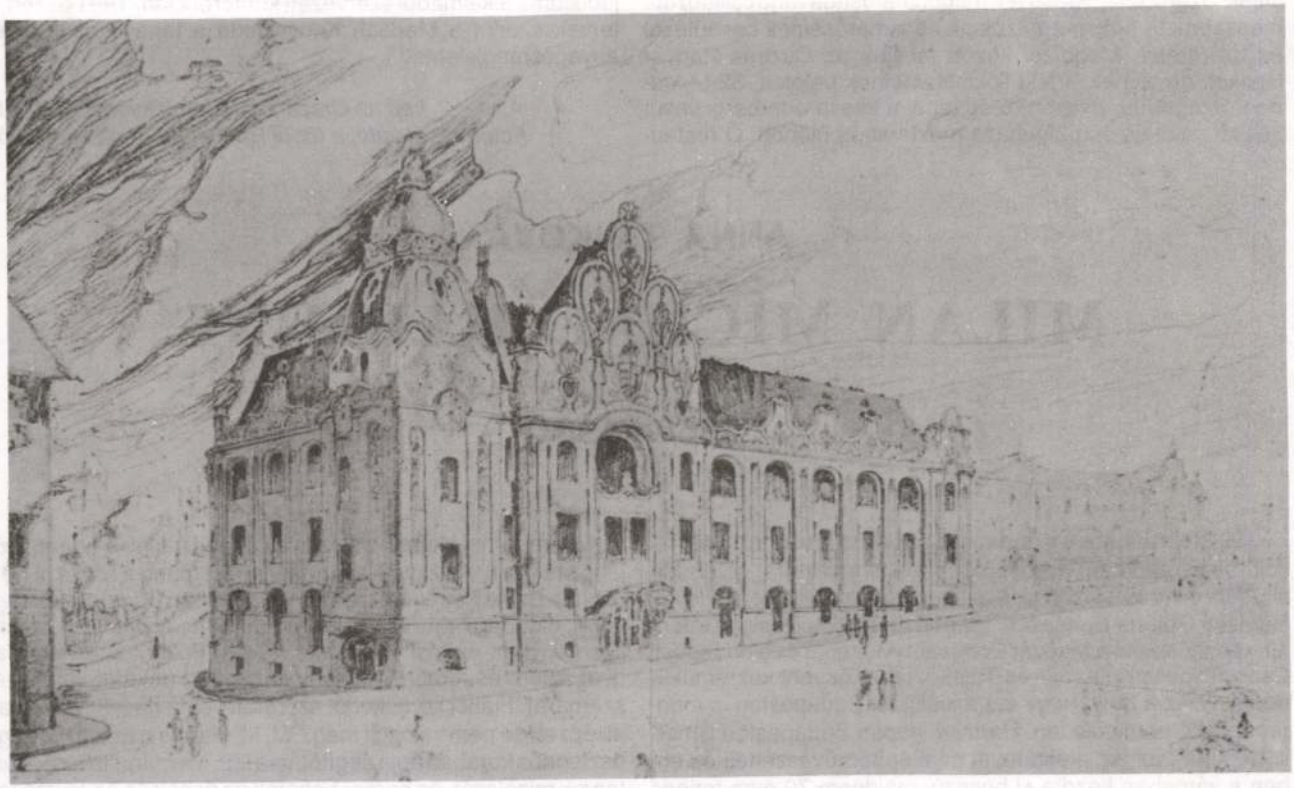

16. Lechner Ödön és Leitersdorfer (Lajta) Béla: A pozsonyi posta és távírda épületének pályázati terve (1902)

József (1873—1942) és Scheer J., valamint Lechner és Lajta Béla (1875—1920) tervét. A zsűrizés 1903. január 17-én volt. Sajnálhatjuk, hogy nem Lechner Ödön nyerte el invenciózus tervével az első díjat. Festői megoldású még Komor és Jakab terve. Lechner hatását követhetjük nyomon ifj. Nagy és Löffler rajzán. A nagy holland építész, Berlage hatása tűnik szembe Fischer és Scheer munkáján.

Lechner Ödön kései korszakának gyöngyszemei közé tartoznak Pozsonyban megvalósult épületei: az 1906—08-ig épület gimnázium, illetve az 1907 és 1913 között készült Szent Erzsébet-templom és paplak. A Ház 1908-as évfolyama közöl három vázlatot (egyik a gimnáziumhoz, kettő pedig a Szent Erzsébet-templom első tervvariánsához készült). Ugyanez a folyóirat 1910-es évfolyamában közöl rajzokat a Szent Erzsébet-templomról, mind az 1907-es keltezésű első variációhoz készültek közül, mind a végleges tervvariánsról.

Essen szó most egy pozsonyi születésű építészről is: Hubert Józsefről, akinek nekrológját az Építő Ipar—Építő Művészet (mely az Építő Ipar folytatásaként jelent meg) 1916. március 5-i számában közli:

„*Hubert József:* Újra kidőlt annak az építészgárdának egyik tagja, amely a legutolsó korszakban Budapest és a vidéki városok kiépítésében nagy mértékben kivette részét. Hubert József a zürichi polytechnikumban szerezte meg építészeti oklevelét és Budapesten letelepedvén előbb Móry Károly társával, később pedig önállóan, mint építőmester is számos köz- és magánépületével díszítette a székesfővárost és hazánk nagyobb városait. Mint Semper tanítványa ragaszkodott az architektúra tradícióihoz, a képzett, finom érzékű művész, szerény természetével teljesen a művészetnek élt. Különösen a barokk stílusban szeretett dolgozni, melynek ornamentális díszítő hajlama vonzotta; alkotásai finom formaérzékét tanúsítják. Szerény föllépésével, megbízhatóságával jó csillagzata megszerezte neki megbízóinak és ismerőseinek becsülését és szeretetét. Megbízói között találjuk az Osztrák-Magyar Bankot, amelynek vidéki fiókintézeteinek palotáit, 32-t (Aradon, Szegeden, Zilahon) ő építette; a kassa-oderbergi vasút kassai palotája és pályaháza most van épülőben. Ő restaurálta az elhunyt Pálffy gróf bajmóci várát. A Dréher családnak is ő volt az építésze; az ő ízlését dicséri a családnak a budapesti Kossuth utcában (inkább a volt Hatvani utcában) a Grassalkovich-ház (rendőrség) helyén épült palotája; aztán az újpesti református templom, a fiumei tengerészeti hatóság, Pozsonyban a Pásztory-palota, a kereskedelmi és iparkamara, az arad-csanádi takarékpénztár, a Kisbirtokosok Országos Földhitelintézete Budapesten, az Edelsheim-Gyulai család síremléke Nyitrán; az Aich család síremléke Budapesten, számos bérház stb. Nagy tevékenysége és lelkiismeretessége hosszú időre fönntartják jó emlékezetét, aminek legszebb bizonysága tisztelőinek az a nagy tömege, mely a rendkívüli kellemetlen időjárás dacára — a végtisztesség tételén a Kerepesi úti temetőben részvétének megjelenésével is kifejezést adott."

Befejezésül álljon itt egy híradás, mely az Építő Ipar 1905. március 19-i számában jelent meg: „A pozsony-bécsi villamosvasút építése rövid idő múlva megkezdődik. A bécsi városi vasútállomás és fővámhivatal lesz a 75 km hosszú vonal kiindulási pontja. A közlekedés céljaira 70 személyre berendezett kocsik fognak szolgálni. A várható nagy teherközlekedés lebonyolítására 200 tonna saját súllyal és 30 km óránkénti sebességgel külön mozdonyok épülnek." Van ebben a híradásban valami szimbólum-értékű. A Pozsony-Bécs közti közlekedés újra megindult, ha ez a villamosvasút nem is közlekedik még egyelőre. Jó lenne, ha a Pozsony-Budapest közti „közlekedés" szintén egyre intenzívebb lenne — mind effektív, mind szellemi értelemben. (Gondolok itt az építészettörténet szakmai vonatkozásaira is.) Ennek a reményében köszönöm meg figyelmüket.

(Elhangzott a Čemadok által Pozsony városának 700 éves jubileuma alkalmából szervezett konferencián, 1991 őszén. A tervek szerint a Madách Könyvkiadó a tanácskozás teljes anyagát megjelenteti.)

Az 1—2. kép az Országos Műemlékvédelmi Hivatal Fotótárából való, a többi Barka Gábor reprodukciója

ANNA ZAJKOVÁ

MILAN MICHAL HARMINC

(1869—1964)

1992 februárjában a budapesti nagyközönségnek alkalma volt megismerkedni a szlovák építészet nesztora, Milan Michal Harminc alkotásaival. A gyűjteményes kiállítást a Szlovák Nemzeti Galéria Építészeti, Iparművészeti és Design Galériája készítette elő a Magyar Építészet Múzeum és a budapesti Cseh-Szlovák Kulturális és Tájékoztató Központ közreműködésével. Az a tény, hogy ezt a kiállítást Budapesten is megrendezték, nem véletlen. Harminc éppen Budapesten ismerkedett meg az architektúrával mint építőművészettel, és ebben a városban kezdte el hosszú, majdnem 70 évre terjedő tevékenységét.

Milan Michal Harminc a szlovák építészek első generációjához tartozik. A szlovák származású Harminc a bácskai Petróc (ma Bački Petrovac) melletti Kölpényben (Kulpin) született 1869. október 7-én.[1] Apja, Pavol Harminc, ácsmester, s mint ilyen egyben építési vállalkozó is volt. Főként szlovák, magyar, szerb és román templomokat épített (minden felekezet számára). Fiából kereskedőt szeretett volna nevelni, de ez az elképzelése nem valósult meg.[2] M. M. Harminc már tizennégy esztendős korában apja segítőtársa lett. Megtanulta az építési tervek rajzolását, és hamar behatolt az ácsok és az építészek konstrukcióinak titkaiba. 1885-ben, tizenhat éves korában egy

LAJTA Béla építész

BUZA Péter: Herminamező, fejezetek egy városrész történetéből. Bp., 1992
51-54, 67-70,

Adattár: 6-7.

LAJTA Béla

KESERŰ Katalin: Az angol (tradicionalista) modernizmus utjai Magyarországon a századforduló művészetének tükrében. = Régi és uj peregrináció, I. Bp.-Szeged, 1993 117.

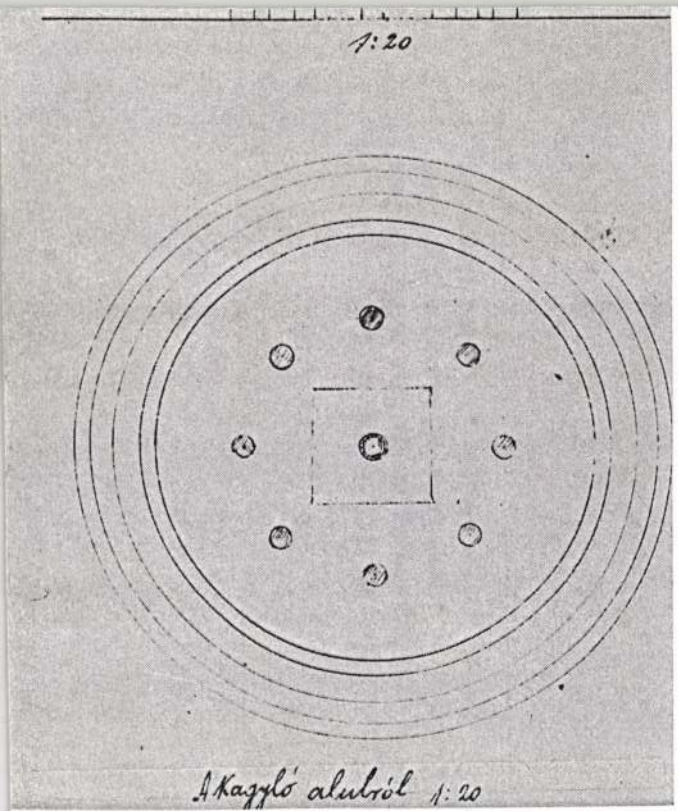

ója (Arányi Lajos), 1913. Országos Műemlékvédelmi Hivatal

4

Lajta Béla, építész (1873–1920).

A századelő volt az a kor, amikor tudatosan felvetődött a probléma: felzárkózni Európához, behozni a lemaradást. Ezt akarta a művészet is. Egyéni hangú művészet teremtődött, elsősorban a festészetben. A magyar építészetnek is volt néhány olyan kiemelkedő teljesítménye, amely egyetemes mércével mérhető. Kós Károly és köre, tehát Lajta, itt is lehetne sorolni az embereket. Tehát elsősorban a képzőművészetben és építészetben történtek olyan eredmények, amelyek a magyar közép-kelet európai valóságot fogalmazták meg, a legmagasabb esztétikai szinten.

Szemle,

1984. II. 10. TV 2-műsor 20.00

Lajta Béla építész

lásd: Kornor Marcellnál

(Szecesszió a Bácskától Belgrádig)

Népszabadság, 1988. júl. 23.

LAJTA Béla

RITOÓK Pál: A Parisiana újjáépitése : Kiállítás az OMF pincegaléria jában 1991. április 16 - május 17. = Műemlékvédelmi Szemle, 1991. 2. 61 - 62.p. ill. E.G.

kedvence a székesfővárosi mű-
nindent elkövet, hogy ezt az alig
ség is szeretetébe fogadja. Még
talan egy-egy különleges kiállí-
bra fűzi a képtár kapcsolatát az
e mindnyájunk szeme előtt gya-
ágait és közvetlen tapasztaljuk,
szociális szempontokhoz igazo-
anúi lehetünk annak, hogy mint
selejtezés és újjal való bővítés
ő és nevelő szervévé.
ost először mutatja be a Képtár
talán többet mond a kelleténél.
rhatja ettől a fiatal intézmény-
zetében lépjen elénk. A kerek,
akadozó, és ezért közvetlenebb
kiállításban is. De épp azzal az
ezi a gyöngeségeket, a fiatalság
ágának és javulást, javítást ígér.
kiállítás ellen olyan komolyabb
lelkes igazgatója ne maga hív-
szavában. Dícsérjük érte, mert
nnak, hogy munkáját a Képtár
snoknak segítségével az eddigi

LAJTA Béla építész

Morawánszky 1988 18, 109, 111, 112, 113, 114, 115, 117, 148, 149, 172, 175, 176, 183, 190. p. és ill.

LAJTA Béla

Képek a falon

Ősz Gábor kiállítása
Székesfehérvár, István Király Múzeum,
1991. IV. 20. – V. 19.

A tárlaton Ősz Gábor (1962) legújabb, 1991-ben készült munkáit láthatjuk, amelyek gyökerében Rothko és Ad Reinhardt radikalizmusával rokon törekvés áll. A festő az absztrakció vonzásában, sorozatos egyszerűsítés után jutott – mondjuk így: – *a kép fogalmának* közelébe. Mintha a malevicsi fekete négyzetre kérdezne rá; absztrakt kép vagy ábrázol (egy kvadrátot, ami egy kép a falon)? Ősz a „kép a képben" tautológiát tárgyiasítja, mikor a festményt ámyképével azonosítja, s az így megkettőzött festmény önmagára nyíló ablakként a környezetéről és nézőjéről is „beszél". A képsík belemozdul a térbe, mert Ősz visszahozza a centrális perspektíva szempontját, a vízszintes élek összetartásával távlatossá teszi a monokrom képet. Ahogy falat fest a kép köré, szűkíti a festmény dimenzióit, a valóságostól az illuzionisztikusba; a geometriai konvenció sematizmusával szemben látszólag impresszionista, a nem látható iránti érzékenység elkötelezettjeként. Rembrandt sötét „üres" háttere lesz itt pozitív *alak*. Tulajdonképpen „képfogyatkozás" tanúi vagyunk, a sűrű festék a kormozott üveg szerepében biztosítja a rálátást – a kép tárgyi létezése kerül fénybe. Ősz a festmény *auráját* festi meg, érzékletesen, távol a minimalizmus szigorától. Metaszinten a kép-problémát saját eszközeivel járja körül; a kép és néző viszony metaforáját adják a diptichonok kvázi-„szobasarkai". Közeledünk, távolodunk, oldalt lépünk, a sötétben tapogatódzás szorongó hiányérzetével.

Olajos, szurkos mélység éjszakájában tükröződünk, ahol a horror vacui egyszerűen a festéssel van „belakva". A kép általánossága találkozik a festménnyel való együttlét intim történetével.

A kép maga, mint entitás, ikonként néz vissza önmagára.

Ősz Gábor új képeiben a festmény *ontológiájával* foglalkozik.

Károlyi Zsigmond

A Parisiana rekonstrukciója

„A Parisiana újjáépítése"
Tisztelgés Lajta Béla emlékének
Budapest, Országos Műemléki Felügyelőség
1991. IV. 17-V. 15

A Magyar Építészeti Múzeum számos nagy életmű bemutatója után, most egyetlen épület újjászületéséről rendezett kamarakiállítást.

Lajta Béla 1908-ban tervezte az akkori Szerecsen utcába a Parisiana mulatót. Az építész láthatóan függetlenítette a mulató tereitől a homlokzatot, és azt önállóan alakította. Első tervén ezt a felületet a nyílásokon kívül még különböző ornamentikus elemekkel is osztotta, ami azonban megépült, sokkal szűkszavúbb és merészebb. A megnövelt arányú koronázópárkány keletiesen gazdagon díszített, ezzel éles ellentétben áll a szürke márvánnyal burkolt, sík, díszítetlen homlokzati fal. Maga ez a geometrikus egyszerűség válik a leghangsúlyosabbá. A szokásostól eltérő arányokon alapuló, eszköztelen elegancia, amely a rafinált, finom részletekben teljesedik ki, magával ragadó, miközben zavarba is ejti szemlélőjét.

Ez a zavar a homlokzat későbbi átalakításain is tükröződni látszik. Hol egy előtetővel és a homlokzat üres felületén szimmetrikusan elhelyezett felirattal, hol az arányokat végképp megváltoztatva, ablaksorokkal akarták feledtetni e diszharmóniát. Végül minden, ami a homlokzatból maradt, eltűnt egy modern függönyfal mögött.

A felújítást végző építészek, Kőnig Tamás és Wágner Péter, Dávid Ferenc művészettörténész segítségével (akinek kiváló, az épületet elemző tanulmánya a katalógusban olvasható) rekonstruálták Lajta Béla művét, és a belső terek újjáalkotásában is igyekezték követni szellemét. A magyar építészetben alig jelenlévő stílus kiemelkedő alkotása lett így újra Budapest része. A kiállításon az épület története és a tervezők aprólékos, minden részletre kiterjedő figyelemmel végzett munkája követhető nyomon.

Branczik Márta

Magyar művek a Phillips árverésén

Az 1796-ban Londonban alapított Phillips, Son and Neale világméretű hálózattal rendelkező aukciósház londoni részlegénél 1991. március 21-én mintegy száz modern képzőművészeti tárgyat aukcionáltak, melyek közül hét darabot magyar származású művész alkotott.

A kevés 19. századi és többségében a 20. század első harmadában készült műtárgyak között számos neves művésztől származó grafikát – Klimt; Delaunay; Corinth; Kirchner; Man Ray – néhány olajfestményt és két szobormüvet találunk.

Ez utóbbi műfajnál maradva, kiemeljük *Étienne Beöthy* (1897–1962) *Dans cosaque Opus* 45 című 1930 körüli bronzalkotását, mely 13.000 fontért kelt el. A szintén Franciaországban működő Csáky József (1888–1963) szobrászművésztől ezennel két 1925 körül készült gouache került eladásra, leütési áruk 2.900, illetve 2.800 font volt. Kassák Lajos 1959-es gouache *Kompozíciója* 4.600 fontért talált gazdára. Victor Vasarely két ötvenes években festett olajképe az *Akka 3* és a *Bhopal III* 20.000 és 18.000 fontos árat ért el. Az aukció katalógusának címlapján szereplő Péri László (1899–1967) *Kompozíció* című 1924-es műve a várakozásnak nem megfelelően mindössze 13.000 fontra futott fel, és emiatt a műtárgy nem cserélt gazdát.

Az aukcióról sommásan elmondható, hogy árai általában nem voltak magasak, melynek oka elsődlegesen az Angliában fellépő recesszió lehet. Innen Magyarországról figyelemmel kísérve művészeink szereplését, a relatív alacsony árak ellenére egy dolog megnyugvással tölthet el bennünket a félig megtelt aukciós teremben hét jó kvalitású, karakteres mű került kalapács alá.

Matits Ferenc

art művészeti magazin
magyar melléklet
© 1991
ISSN 0866-4447

Kiadja a G+J AG&CO (Hamburg) az Argos Kft.-vel együttműködve.
F. k.: az Argos Kft. ügyvivője
Szerkesztő: Branczik Márta
Fordítások: Szántó Tamás
Veress Anna

Ára: 520.- Ft

SZERETETTEL MEGHÍVJUK A KOZMA UTCAI TEMETŐBEN TALÁLHATÓ, LAJTA BÉLA TERVEZTE SCHMIDL SÍREMLÉK FELÚJÍTÁSA ALKALMÁBÓL 1998. OKTÓBER 22-ÉN 11 ÓRAKOR A HELYSZÍNEN TARTANDÓ ÁTADÁSI ÜNNEPSÉGRE

LAJTA Béla

BESZÉDET MOND ZOLTAI GUSZTÁV A BUDAPESTI ZSIDÓ HITKÖZSÉG ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓJA ÉS RÁDAY MIHÁLY A NEMZETI PANTEON ALAPÍTVÁNY ELNÖKE

A SÍREMLÉKET ÉS LAJTA BÉLA ÉPÍTÉSZETTÖRTÉNETBENI HELYÉT DÁVID FERENC MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ ISMERTETI

KÖZREMŰKÖDIK PÁSZTOR ÁKOS GORDONKAMŰVÉSZ

"...A SCHMIDL-SÍRBOLT EGYIKE LAJTA ELSŐ TEMETŐI MUNKÁINAK, RÉSZE A TEMETKEZÉSI ÉPÍTMÉNYEK ÉS A TEMETŐI KULTÚRA MEGÚJÍTÁSÁRA VONATKOZÓ TÖREKVÉSEINEK. EZEK A KEZDEMÉNYEZÉSEK AKKOR ÉRTHETŐK MEG PONTOSAN, HA A KERET FÖLTÁRUL: A BUDAPESTI NEOLÓG ZSIDÓSÁG VISZONYA A ZSIDÓ TEMETŐKULTÚRA HAGYOMÁNYAIHOZ ÉS A MODERN NAGYVÁROSI TEMETKEZÉSI MINTÁKHOZ. ...A RÁKOSKERESZTÚRI, AVAGY MA HASZNÁLATOS NEVÉN A KOZMA UTCAI ZSIDÓ TEMETŐT 1891-BEN NYITOTTA EURÓPA LEGNAGYOBB HITKÖZSÉGE, A PESTI. A TEMETŐ BEJÁRATÁNÁL NAGYMÉRETŰ FOGADÓCSARNOKOT ÉPÍTETTEK FREUND VILMOS TERVEI SZERINT, A TEMETŐFALAK MENTÉN PEDIG CSALÁDI SÍRBOLTOK SZÁMÁRA ALAKÍTOTTAK KI HELYET. EZEK MEGÉPÍTÉSE MÁR 1891-BEN MEGINDULT, LAJTA BÉLA TEHÁT ADOTT KERETEK KÖZÖTT, S MEGLÉVŐ MINTÁK SZERINT ÉS ELLENÉBEN TERVEZTE MEG A SCHMIDL CSALÁD SÍRBOLTJÁT. ...A SÍRBOLT 1904-BEN KÉSZÜLT. TERVEZŐJE - A SÍREMLÉKEN ELHELYEZETT FELIRAT SZERINT - "LEITERSDORFER BÉLA ÉPÍTŐ" VOLT. A KERÁMIA-FALAKAT ÉS BURKOLATOT A ZSOLNAY GYÁR KÉSZÍTETTE, A MOZAIK MUNKÁK MINDEN VALÓSZÍNŰSÉG SZERINT RÓTH MIKSA MŰHELYÉBEN KÉSZÜLTEK, ...A SÍRBOLT PARABOLOID ÍVŰ DONGABOLTOZATOS ÉPÜLET, AMELYET ELŐL ÉS HÁTUL A BOLTOZATNÁL SZÉLESEBB ÉS MAGASABB, SZÉLEIN SZABAD ÍVEKKEL FORMÁLT FAL ZÁR LE. ...A FŐHOMLOKZATI FALAT KÉK MÁZAS KERÁMIABLOKKOKBÓL ÉPÍTETTÉK. ...A HOMLOKOLDAL RAJZOLATA A KÖZÉPKAPUN KÍVÜL HÁROM NAGY VISSZAUGRÓ MEZŐT KERETEL, ...A MEZŐK SÍKJÁT SZÍNES MOZAIKOK TÖLTIK KI. ...A SÍRBOLT BELSEJÉNEK KÉT ALAPELEME A KÜLSŐVEL AZONOS: KÉKESZÖLD KERÁMIASÁVOK ALKOTJÁK A TAGOLÁST, S KÖZTÜK TENGERKÉK ALAPSZÍNŰ MOZAIKOK A MEZŐKET. ... A SCHMIDL SÍRBOLTNAK A KÜLSŐ ÉS A BELSŐ EGYENLETESEN DÍSZÍTETT TELJESSÉGE BIZTOSÍT KÜLÖNÖS HELYET, A KERÁMIA, ÜVEGMOZAIK ÉS MÁRVÁNYMOZAIK DÍSZÍTÉS EGYÜTTES ELEMZÉST ÉRDEMEL. AZ ALAPSZÍNEK, AZ ARANY ÉS TENGERKÉK VÉGSŐ SORON A RAVENNAI GALLA PLACIDIA SÍREMLÉK MOZAIJAIRA MEGY VISSZA, A KÖZVETÍTÉSEK, A GALLA PLACIDIA MINTÁJÁT FÖLHASZNÁLÓ SZECESSZIÓS MŰVEK AZONBAN MEGKERESENDŐK. A VIRÁGDÍSZÍTÉS ELEMZÉSE TEKINTETÉBEN SEM ELEGENDŐ A MAGYAR NÉPI MINTÁK ÉS A LECHNERI ELŐZMÉNYEK FÖLSORAKOZTATÁSA, MEG KELL TALÁLNI HELYÜKET A SZECESSZIÓ FLOREÁLIS STÍLUSÁBAN IS. ...A SÍRBOLT, A KRIPTA KISARCHITEKTÚRA S MINT ILYEN, KÜLÖNÖSEBB KÖTÖTTSÉGEK NÉLKÜL MODELLEZHETI AZ ÉPÍTÉSZET EGYES ALAPFELADATAIT. VAN IS ILYEN HAGYOMÁNYA, A HALÁLON TÚLI HÁZÉ, A MEGBOLDOGULT OTTHONÁÉ, MELYNEK A SZÁZADFORDULÓ TEMETÉS- ÉS HALÁLKULTUSZA KÜLÖNÖS HANGSÚLYT ADOTT. ..."

(RÉSZLETEK DÁVID FERENC TÖRTÉNETI LEÍRÁSÁBÓL)

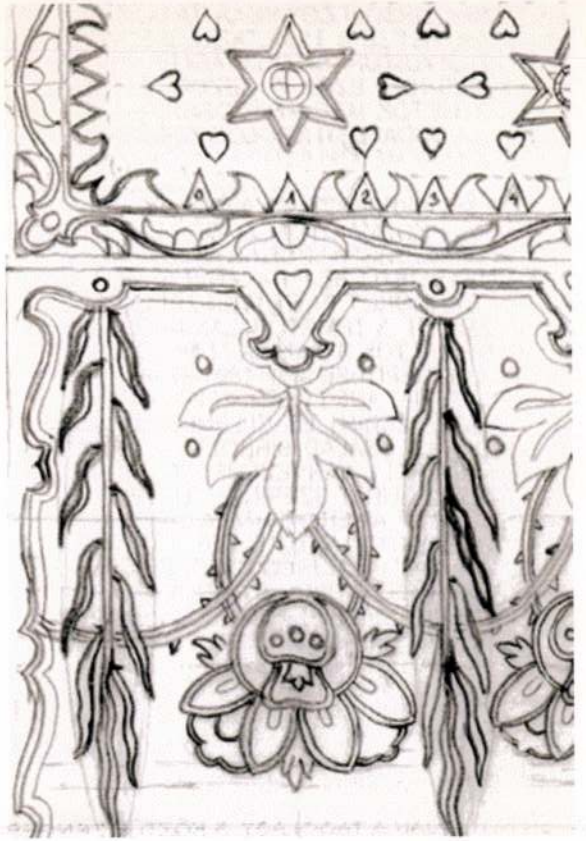

A FELÚJÍTÁST FINANSZÍROZTA: NEMZETI PANTEON ALAPÍTVÁNY

*

TERVEZTE ÉS LEBONYOLÍTOTTA: KŐNIG ÉS WAGNER ÉPÍTÉSZEK KFT. KŐNIG TAMÁS, WAGNER PÉTER, BUCSY KATALIN, FIXEK MÓNIKA, ORSZÁG ATTILA, TÉNYI ANDRÁS MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ: DÁVID FERENC SZIGETELÉSI SZAKÉRTŐ: DR PETRÓ BÁLINT

*

RESTAURÁLTA: CSÁKI ÉS HAJDA BT. KARÁMIA: CSÁKI KLÁRA MOZAIK: VARGA PÉTER FÉMSZERKEZET: FRANCZ FERENC ÜVEG: GAÁL ENDRE KŐMUNKÁK: VASTAG MIHÁLY BURKOLATÉPÍTÉS: KASSAI SÁNDOR, MOZSOLITS JÓZSEF, SOÓS LÁSZLÓ ÚJ KERÁMIÁK: DOBÁNY SÁNDOR ÚJ MOZAIKOK: JEGENYÉS JÁNOS ÉPÍTŐMESTERI MUNKÁK: MARTSEKÉNYI TAMÁS

Drágább lesz jövőre a temetkezés

Átlagosan csaknem tíz százalékkal emelkednek jövőre a fővárosban a sírhelydíjak. A Fővárosi Közgyűlés tegnapi döntése nyomán a hagyományos temetésnél – ahol a lejárati idő 25 év – ez a díj temetésenként például 11 500 forint lesz.

A kéményseprés díja is – átlagosan több mint 11 százalékkal – emelkedik.

A közgyűlés egyhangúlag támogatta, hogy az önkormányzat 1800 fővárosi tűzoltónak kifizesse az elmaradt műszakpótlékokat. A Városháza szerint ez a Belügyminisztérium kötelessége lett volna, s ha az egyeztetések nem vezetnek eredményre, az önkormányzat beperli a tárcát.

Az SZDSZ–MSZP koalíció mellett a MIÉP frakciója is támogatta, hogy a főváros levélben kérje a kormánytól: vizsgálja felül azon döntését, amelyben elutasították tizenegy környezetvédelmi és infrastrukturális beruházás állami hitelgaranciájának megadását. Az előterjesztő *Demszky Gábor* főpolgármester felhívta a képviselők figyelmét, hogy egymilliárd forint közpénzt költenek el feleslegesen, ha a fővárosnak kereskedelmi banktól kell hitelgaranciát szereznie. A MIÉP kilátásba helyezte a javaslat támogatását, de a Fidesz–MDF–MKDSZ-frakció csaknem egésze elutasította a javaslatot. A hitelgarancia elmaradása miatt tegnap módosítani kellett a 23 milliárd forintba kerülő füstgáztisztító megépítéséről szóló előkészítési dokumentumot. Elhangzott: a beruházás 2005-ig lesz befolyással a szemétdíjra. Jövőre várhatóan emiatt 17, 2002 és 2003-ban további 15-15 százalék körüli díjemelés várható.

E. N.

Százéves a Corvina könyvesbolt

Megnyitásának századik évfordulóját ünnepli a Corvina könyvesbolt. Felújításával ismét régi arcát mutatja – mondta tegnap *Dietrich Tamás*, a bolt tulajdonosa, a Libri Kft. igazgatója: a jubileumra elkészül az üzlet rangjához és stílusához illő portál is.

A múlt század végén az Erzsébet híd építése miatt a Kossuth Lajos (akkor Magyar) utca páros oldalán álló épületeket mind lebontották az út szélesítése miatt. Egy kivétel volt, a 4. számú ház, Dreher Antal, a híres sörgyáros tíz évvel korábban épült palotája. Az épület azonban nem maradt érintetlen, utcafrontját lebontották, és beljebb építették. Így áll ma is. Az új homlokzat 1899-ben készült el, akkor vette bérbe az egyik földszinti üzletet Bárd Ferenc zenemű-kereskedő. Az üzlet 1900-ban nyílt meg, a szecessziós belső az akkor mindössze huszonhat éves Lajta Béla munkája. A bolt tulajdonosa az államosítás után az Állami Könyvterjesztő Vállalat lett, amely tizenöt évvel ezelőtt felújította a berendezést, megteremtve az egyetlen műemlék jellegű könyvesboltot. Az 1991-es privatizáció után a könyvesbolt a jogutód Libri Kft.-nél maradt. A cég ismét felújította a belső teret, az új portál elkészítésével pedig a Corvinát méltán nevezik a Belváros exkluzív könyvesboltjának.

A. G.

Napokon belül befejeződik az eredeti stílust idéző portál felújítása

FOTÓ: SZABÓ BARNABÁS

Schiller OPEL

ÚJ OPEL CORSA BEMUTATÓ! NYITOTT HÉT

Most szombaton és vasárnap! További ajánlataink: · **Ingyenes** állapotvizsgálat, **10%** m

és alkatrész-kedvezmény! · **Egyedi finanszírozási** lehetőség csak ezen a hétvégén! · **Egyéb kedvezmények** a különböz

CSERÉLJE FIATALABBRA! HASZNÁLT AUTÓJÁT BESZÁMÍTJUK A VÉTELÁRBA

1138 Budapest, Váci út 113. Tel.: 452-11-11, 452-11-00, Fax: 452-11-34, www.schillerop

fájdalmát ne fokozzuk. Úgy hiszem, munkatársaim ebben az esetben is korrekten jártak el, a ravatalozóban már nem volt szabad hely. Az okokat máshol kell keresni – sejteti a polgármester, hogy a háttérben évek óta lappangó viszály parázslik.

Szavait megerősíti a Dániel Jánosné által megvádolt gamesz-vezető, Tolmácsi Miklós is.

– Korábban mindkét vállalkozónak volt kulcsa a ravatalozóhoz – tekint viszsza a vita előtti időkre. – A közelmúltban rajtakaptam Csordás Sándort, hogy lopja az áramot a ravatalozóból. Az épület mellett elektromos csiszológéppel takarított le egy sírkövet. Úgy belemerült a munkába, hogy csak akkor vette észre, hogy ott járok, amikor kihúztam a konnektorból a hosszabbítót. Még ő háborodott föl. Emiatt cseréltettem le a zárat. Egyébként pedig, amikor csütörtökön először szóltak a temetőgondnoknak, már nem is kettő, hanem három elhunyt feküdt a ravatalozóban. Kettő a hűtőkamrában, egy pedig a ravatalon. A vádjaik legalábbis ízléstelenek.

Tolmácsi Miklós elmeséli még, hogy pénteken úgy beszélt vele Dániel Jánosvissza Ikladról az elhunytat, ha tudjuk, hogy nincs hely a ravatalozóban? Nekünk erről egyetlen szót sem szólt Juci néni, a temetőgondnok.

Miközben felkerekedünk, hogy találkozzunk az emlegetett Juci nénivel, Csordás Sándor szintén határozottan utasítja vissza Tolmácsi Miklós vádjait.

– Az is hazugság, hogy loptam volna áramot. Valóban szoktam tisztítani a sírköveket, de nem elektromos géppel, hanem kefével, a saját erőmmel.

Juci néni háza a katolikus templom fölötti dombon áll. Amikor becsöngetünk, úgy állja el az utat a vékony, törékeny asszony, mint a legerősebb várőrség.

– Mit akarnak? – mordul ránk az ajtó résén.

– Miért kellett kétszer is ide-oda szállítani az elhunytat? – térek a lényegre, látva, hogy hosszú beszélgetésre nem számíthatok.

– Mert nem volt hely! – csattan a válasz és csattanna az ajtó is, ha közbe nem szólna Dániel Jánosné.

Innentől kezdve – ahogy mondani szokás – nyomdafestéket nem tűrő szavak röpködtek a levegőben. Az egyik oldalról a legenyhébb kifejezés a „vén boszorka" volt, a másik oldalról pedig

– Maja a bizottság eldönti! – zárja le a vitát az idős asszony, de mielőtt becsapná az ajtót, annyit még sikerül belőle kihúzni, hogy ennek ellenére máskor is vihetik a helyi ravatalozóba az elhunytakat. – Ha lesz hely – teszi hozzá.

Már meg sem lep, hogy miközben lefelé botorkálunk a dombról, ömlik a szó Dániel Jánosnéból. Arról mesél, hogy Juci néni évtizedek óta járja a várost, felkeres minden haldoklót. Engedély nélkül vállal halottmosdatást, öltöztetést. Még azt is megmondja a családtagoknak, melyik virágárusnál rendeljék meg a koszorút. Figyelmeztetem a vállalkozót, hogy szavaiból rágalmazási ügy is lehet.

– Írja csak le! – biztat. – Vállalom minden szavamat.

Hazafelé eszembe jut, hogy a gamesz vezetője is emlékeiben őriz néhány történetet.

– Dániel Jánosné többször följelentett minket. Ránk küldte az adóhatóságot, mozgósította a tisztiorvosi szolgálatot, ármánykodik az egyháznál. Nekünk meg csak tűrni kell, hiszen mit kezdhetnénk egy vállalkozóval?

Nem ez az egyetlen kérdés, amire hiába kerestem a választ Aszódon.

Szendrei Lőrinc

támogatják a méhészeket

N. O.

Még ebben az évben folyósítják a méhészeknek a 6/2000. (II. 26.) FVM-rendeletben biztosított, korábban felfüggesztett kifizetéseket, a méhcsaládonkénti ezer forint normatív támogatást, az ötszáz forintos gyógyszertérítést, és az ellenőrzött anyanevelő méhanyák után darabonként járó 850 forintos támogatást – tájékoztatta lapunkat a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium.

Az agrártárca a közleményben kifejtette azt is, hogy mindent megtesz, hogy az EU-vámmegállapodás következtében a magyar méhészeknek a román és a bolgár méztermelőkkel szemben kialakult hátrányos helyzetén enyhítsen, és megteremtse a felgyülemlett hazai mézkészletek kedvező értékesítési feltételeit.

daságtalanul, mélyművelésű bányából tudták beszerezni, a külfejtés viszont rossz minőségű alap-

rábbi kapacitásbővítő tenderén nem nyert, sokat vár viszont a piaci liberalizációtól, emiatt mind belföl-

val szerzett befolyást, amiből 700 millió forint volt a készpénz. Ezt a társaság a távhőrendszer korszerű-

energiaellátásának biztosítására vállalkozzanak.

vidékfejlesztési minisztertől az EU-konform termékpályás szövetkezeti élelmiszeripar és nagykereskedelem létrehozásához. Az igazgatótanács elfogadta a Magyarországi Gazdakörök Országos Szövetségével (Magosz) kötendő megállapodás tervezetét.

Mentenék a konzervgyárat

BÁLINT JÓZSEF

A megyei területfejlesztési koncepció, valamint a Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács az agrárvertikum építését szolgáló operatív programjának tartalma is indokolttá tette, hogy a Csongrád Megyei Közgyűlés foglalkozzon a Szegedi Konzervgyár tervezett bezárásával, és keresse a megoldásokat az üzem megmentésére, jóllehet, annak tulajdonosa a Magyar Fejlesztési Bank (MFB). *Frank József*, a közgyűlés elnöke ezzel is indokolta a testület tegnapi rendkívüli ülésének megtartását.

A dél-alföldi régió egyetlen konzervgyárának december 15-re tervezett bezárása annál is inkább meglepte a megye és annak települései vezetőit, mert itt jelentős területen foglalkoznak zöldség- és gyümölcstermesztéssel. A regionális fejlesztési tanács programjában nem véletlenül szerepel kiemelt helyen az zöldség és gyümölcs feldolgozásának korszerűsítése, a termelési feltételek javítása, ugyanakkor szorgalmazzák a termesztés integrálását és a termelők együttműködését. A régióban ugyanis a zöldség- és gyümölcstermesztés meghatározó szerepet tölt be. Ennek köszönhetően nem merültek fel különösebb problémák a feldolgozóipar kapacitásának kihasználtságában. A megyei közgyűlés tegnapi ülésén a felszólalók nyomatékkal hangsúlyozták: a gazdálkodók számára nemcsak a hűtőházak és szárítók jelentenek fontos felvevőpiacot, hanem a Szegedi Konzervgyár is. Az ülésen határozatot fogadtak el, mely szerint a testület tájékoztatást kér a pénzügyminisztertől, mivel magyarázható az, hogy az állami tulajdonú MFB többségi tulajdonában lévő Limpex Rt. négy konzervgyára közül kettőt bezárnak. A parlament mezőgazdasági bizottságát, valamint a földművelésügyi és vidékfejlesztési tárca vezetőjét pedig arra kérik, tegyenek meg mindent, hogy a Szegedi Konzervgyár olyan szervezet tulajdonába kerüljön, amelynek érdeke a megye zöldség- és gyümölcsfeldolgozásának hosszú távú fenntartása.

A szegedi önkormányzat vezetői ennél konkrétabb lépéseket kívánnak tenni a konzervgyár megmentéséért. *Tímár László* alpolgármester lapunknak elmondta: a gyár megmentésére megállapodástervezetet készítettek elő, amelyet a közgyűlés jövő pénteki ülésén ismertetnek. Külső befektető segítségével konzorciumot szándékoznak létrehozni, s az húsüzemként működtetné tovább a gyárat. A gazdasági ügyekkel foglalkozó alpolgármester azért lát esélyt ennek realizálására, mert szerinte az önkormányzat gázművagyonnal kapcsolatos, az ÁPV Rt.-vel szembeni követelését át lehetne váltani az MFB egy lejárt hitelére. A város így többségi tulajdonossá válna a konzorciumban.

Horvátország a WTO tagja

HIVATALOSAN a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) tagja lett tegnap Horvátország. A szervezet száznegyvenedik tagja hétévi, bonyolult tárgyalássorozat után léphetett be most a szervezetbe. WTO-tagságra jelenleg mintegy harminc ország vár, köztük Kína, Oroszország és Szaúd-Arábia. Litvánia fölvétele néhány hónapon belül esedékes. A balkáni országok közül Szlovénia és Albánia már tagok. (MTI)

Megszépült a százéves könyvesbolt

P. Szabó Ernő

Bensőséges hangulatú ünnepség után vehették újra birtokukba tegnap a vásárlók és a szép könyvek kedvelői a Corvina Könyvesboltot (Budapest V., Kossuth Lajos utca 4.). A Libri Könyvkereskedelmi Kft. Hermész-díjas, műemlék jellegű, szecessziós belső terű boltjában kettős ünnepet tartottak, az egyikre a felújítás adott okot, a másikra az, hogy száz évvel ezelőtt nyitották meg a könyvesboltot.

Az ünnepségen *Baán László*, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma közigazgatási államtitkára köszöntötte a résztvevőket, majd *Fekete György* egyetemi tanár, akadémikus, Munkácsy-díjas érdemes művész idézte föl a századforduló korának építészeti, belsőépítészeti kezdeményezéseit, s az emlékek megőrzéséért végzett munka néhány mozzanatát. A könyvesbolt helyén álló épületben 1899-ben *Bárd Ferenc* zeneműkereskedő nyitott üzletet, és az Erzsébet híd építése miatt amúgy is esedékes építkezést folytatva az akkor még alig huszonhat éves *Lajta Bélára*, a későbbi neves építészre, belsőépítészre bízta a zeneműbolt belső kialakítását. Lajta a tervezésnél *Huszka József* A székelyház című könyvének illusztrációiból kiindulva, *Lechner Ödön* szellemében formálta meg a teljes belső berendezést. Száz évvel ezelőtt az akkori legmodernebb és legvitatottabb művészeti stílus, a szecesszió jegyében álmodta meg az üzletet, és a felújítás egy évszázad múltán az eredeti értékek hangsúlyozására törekedett. Az eredeti színes kiképzés helye ugyan ma fehér felületekké változott, a díszítő motívumok azonban újra a régi szépségükben láthatók.

A boltot 1948-ban államosították, a rendszerváltozásig az Állami Könyvterjesztő Vállalat üzleteként működött és elsősorban a Corvina Kiadó könyveit árusította. Nevét máig megtartotta, ahogyan jó kapcsolatait is a kiadóval. Éppen ezért rendezték meg a tegnapi ünnepséghez kapcsolódva éppen itt a Corvina Kiadó új könyveinek bemutatását is. Elsősorban a *Zachar József* szerkesztésében megjelent A magyar huszár című angol és magyar nyelven kiadott kötetet, amelyet *Ságvári György* főtanácsos és főmuzeológus ismertetett egy huszárezredes hordta egyenruhán demonstrálva az egykori viselet jellegzetességeit. A reprezentatív album a XIV. századi kezdetektől egészen a XVIII–XIX. századi fénykoron, a szabadságharc dicsőséges csatáin át a huszárság 1955-ös hivatalos megszüntetéséig tudományos igénnyel dolgozza fel a gazdag múltú fegyvernem történetét.

A kiadó új sorozatairól, az Élő történelem és a Faktum köteteiről, valamint a kézikönyvekről, szótárakról *Bart István*, a kiadó igazgatója beszélt. Megfogalmazta: a kiadó, amelynek nevéhez korábban elsősorban a művészeti könyvek kiadása kötődött, a jövőben is meg kívánja őrizni sokszínű, a művészeti könyvek mellett az úti- és szakácskönyveket, idegen nyelvű kiadványokat, tudományos és ismeretterjesztő munkákat egyaránt magába foglaló profilját.

Bakanóták

T É K A

Hanga

Aminap jelent meg a Honvéd Együttes produkciójaként a Bakanóták című CD, amely több évszázad magyar katonadalaiból válogat, kitűnő előadóművészek tolmácsolásában. Köztük van *Balog Márton*, ő énekli a dalok nagy részét, az Emerton-díjas *Herczku Ágnes* és az Europas-díjas *Rémi Tünde, Szalai Antal* és népi zenekara, *Nagy Feró*, a Hegedős együttes, az Öregbaka citerazenekar és *O. Szabó István*, aki az albumon *Petőfi Sándor, Arany János, Sinka István* és *Bella István* verseiből idéz.

A *Lengyelfi Miklós* szerkesztette és *Rossa László* zenei rendező gondozta album készítőinek nem titkolt szándéka, hogy ne csupán bakanótákat szólaltassanak meg, hanem a katonaélet ízével, hangulatával is ismertessék meg a hallgatót. Éppen ezért a duhaj nóták mellett helyet kapott egy szívszorító siratódal, amelyet *Herczku Ágnes* ad elő. Előkerül a kötél, amelylyel még a múlt században szokás volt a legényeket összefogdosni, hogy aztán hat-hét esztendeig le se vethessék az egyenruhát, de a dalokban Isonzó, Doberdó és a Donkanyar bakancsosai is sorra jelentkeznek.

Az album alaphangulatát tekintve „mulatós" CD, hiszen ugyan hogyan tudna szembenézni a halállal az, aki nem tud nap mint nap a szeme közé nevetni. Ám amellett, hogy szórakoztató, és bővíti a nótázók repertoárját, a gyűjtemény egyben nagyon személyes, s hitelesen idézi fel nehéz korok hangulatát.

Magyar Nemzet. 2000. dec. 1
M. o.

LAJTA Béla

VADAS József: Szinház Parisiana. = Kritika, 1991. 8.sz. 42 - 43.p. ill.

öztörvényes értelemben is
t lenne. Fenntartásának költségeit

eményként való működtetés

mmal számoltunk, amely
vezető /osztályvezetőnek megfelelő
ező és 1 adminisztrativ ügyintéző

elyezés /1991 eleje, az elköltözés
ámitottuk a rezsiköltségeket,
jelenleginek megfelelő működést

554.884 Ft
510.572 "

LAJTA Béla

① Amerikai u 57. Chevra Kadisa szeretetház, 1911,
② Weschelmann-féle vakok intézete, 1908
③ Izraelita hitkörs. gimn. 1913

ORBÁN Ferenc: Magyarország zsidó emlékei, nevezetességei. Bp. : Panoráma, 1991 52, 55, 56.

Lajtha
epitész

Lajtha épületeiről fényképek,
diák szerepelnek Párisban a
magyar kiállításon.

Boris Mária: Párizsi magyar kiállítás.
Nők Lapja, 1976. február 26 – 11. oldal.

LAJTA Béla

VÖRÖS Károly: Három vázlat Budapest társadalom-történetéből a dualizmus korából : 2. Budapest egyesületei. = Tanulmányok Budapest Multjából XXIV. Bp.,1991 43.p

Az Erszébetvárosi Kaszinó előadója

LAJTA Béla

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 117-127.p. ill.

LAJTA Béla

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 109 - 116.p. ill.

Lajta Béla, építész (1873–1920).

Brody-Maróti Dóra: Apámról, Maróti Gézáról

A velencei Magyar Ház részlete, 1909. Maróti megismételte a milanói kettős bivzakalászos ívet.
Az előtérben Lajta Béla keresztelőmedencéje áll, melyet Korongi Lippich Elek unokája számára készített. (repr.)

Magyar Építőművészet, 1987. 4-5-szám, 51-old.

Lajta Béla, építész (1873–1920).

Lélek és forma, Magyar művészet 1896–1914.

3. Kiállítás – interieur. Balról jobbra: Vágó József; Kály-haellenző; Lajta Béla: szék, faragott, kisszekrény és tró-asztallámpa a Vas u. – iskola berendezéséből és szék és asztal a Bárd-zenemű kereskedésből. Györgyi Dénes: szék a városligeti Jáki-kápolna berendezéséből. Fent: Lámpák a Vas utcai iskola berendezéséből. (repr.)

Magyar Építőművészet, 1986. 4., 60-old.

LAJTA Béla

Lechnerb Ödön és Lajta Béla kapcsolata a századelő folklórisztikus mozgalmaival

Laczkó Miklós: Kulturális megujulás és népmüvészet. = Jelenkor, 1983/3. 258-259.p.

LAJTA Béla

NAGY ELEMÉR: Akseli Gallen-Kallela. = Budapest, 1983/7. 26.p

Részt vett az Országos Kaszinó épületében
1908 május 7-én rendezett vacsorán melyet
a finn müvészek tiszteletére rendeztek.

Lajta Béla, építész (1873–1920).

8 8. Lajta Béla: Rózsavölgyi-ház, Budapest 1912

Magyar Építőművészet, 1984. 1. 19-old.

Lajta Béla, építész (1873–1920).

„Körlevelezőlap".

Gerle János építész felhívja a figyelmet a magyar századfordulós építészet egyik legjelentősebb emlékének, a Kozma u.-i izraelita temetőben lévő Schmidl-sírboltnak (Lechner Ödön és Lajta Béla, 1903) a folyamatos pusztulására. (említve).

Magyar Építőművészet, 1986. 5., 14.-old.

Lajta Béla

Magyar művészet 1896 - 1914
Kiállítás a Nemzeti Galériában

Magyar Nemzet
1986. IV. 04.

Lajta Béla

„Lélek és forma"

Nemz. Galéria

Magyar Nemzet, 1986. VII. 24

Lajta Béla, építész

L. Horti Pál

Vadas József: A lélek diadala 12
Élet és Irodalom Bp. 1986. ápr. 11. XXX/15

Kajta Béla, építész

L: Molnár Farkas

Baliga Kornél: Gyógyherkulest is, Boerhaavest is! 4

Élet és Irodalom 1986. május 9. XXX/19

AT

3708) **Roncsfilm** (Szomjas mb. NDK) 13-án f6. **A sziget vagok** (angol-am.) 14-én 4. (am.)* 14-én n8. **Pop, csa- s vitéz** (magyar rajzfilm) 15- agyar animációs) 15-én 3. 15. **Csokoládé** (am.) 15-én 5-én este n10. **Vuk** (magyar (mb. bolgár) 16-án 3. **Az injáró zongorista legendája** zl (am.)* 16-án h9. **A hete- elemre hangolva** (hongkon- (B. Luna)** 17-én 8. **Simon jn** (angol) 18-án 6. **Moulin gyar)* 19-én 4. **Az élet szép lme** (am.)* 19-én 8.

én 5 órától. A belépő [illegible] az elmúlt 11 év filmjeiből. (A belépés ingyenes.) **Emberekkel történt I–II.** (Fehéri T.) 13-án 6. **Egy halálraítélt vallomása** (Fehéri T.) 13-án 8. **Rekviem a kék Dunáért** (Csillag Á.) 14-én 6. **Szív utca I–II.** (Csillag Á.) 14-én 7. **... van a börtön babám...** (Ferenczi G., Sós Á.) 15-én 6. **Széki lassú** (Gulyás Gy., Gulyás J.) 15-én 8. **Szakítópróba** (Varga Á.), **Eksön** (Varga Á.) 16-án 6. **Porrajmos** (Varga Á.) 16-án 8. **Történetek a boldogulásról** (Kőszegi E., Szuhay P.) 17-én 6. **Kitagadottak** (Kőszegi E., Szuhay P.) 17-én 8. **Ha megeszünk egy hódot...** (Moldoványi F.), **Plakát – kettős látás –** (Oláh G.) 18-án 6. **Játék az egész** . Zelki J.) 18-án 8. **Két tűntetés I–II.** (Szobolits B.) 19-én 6. **A Magyar-villa** (Böjte Á. Papp B.) 19-én 8.

MŰVÉSZ (VI., Teréz krt. 30. Tel.: 332-6726) **Traffic** (am.)** este h9. **A zongoratanárnő** (fr., M. Haneke)*** h5, f7, n10. **Amélie csodálatos élete** (mb. fr.)* n5, 7. **Intimitás** (fr.-an-

[illegible] **A gyűrűk ura – A gyűrű szövetsége** (mb. am.-újzélandi)* 18-án f8. **Szembesítés** (Szabó I.)** 19-én h7.

TOLDI (V., Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. Tel.: 472-0397) **A fehér léggömb** (iráni, J. Panahi) f5, 9. **Kék madár** (mb. szovjet) 16-án 3. **Intimitás** (fr.-angol-német-sp.)*** 6. **A gyűrűk ura – A gyűrű szövetsége** (eredeti nyelven, magyar felirattal)* 13-15-ig n9. **Mulholland Drive – A sötétség útja** (am., D. Lynch)*** 16-19-ig n9. **Szembesítés** (Szabó I.)** 13-16-ig 5. **Moszkva tér** (Tőrök F.)* 17-19-ig n6. **Kikötői hírek** (am.)* 7.

VÖRÖSMARTY (VIII., Üllői út 4. Tel.: 317-4542) **Vidocq** (fr.)** 13-14-én és 17-19-ig 3, 5. **A gyűrűk ura – A gyűrű szövetsége** (mb. am.-új-zélandi)* 15-16-án 4. **Szörny Rt.** (mb. am. animációs) 15-én n3. **A Skorpiókirály** (mb. am.)* 16-án n3. **Szembesítés** (feliratos változat, Szabó I.)** 7. **Mulholland Drive – A sötétség útja** (am., D. Lynch)*** 9.

További információért hívja a 456-66-60 számot, és látogasson el weboldalunkra: www.ibiza.hu !

Új SEAT Ibiza.

A Szépség vágyat ébreszt.

A vágy csodálatos dolog, jó érezni, ahogy felpezsdíti a vért, és jó látni mások szemében is, ahogy felszítja a szenvedély tüzét.
Az új SEAT Ibiza egyedi formavilágával, sportos vonalvezetésével, különleges kialakítású fényszóróival és lenyűgözően szép belső terével azért született, hogy tárgya legyen a szépség iránti vágynak, de csupán azért, hogy vele Ön még inkább az legyen.

Az összeforrott Szenvedély és Erő.

SEAT

Június 14. és 16. között nyílt hétvége a SEAT-márkakereskedésekben

• **BUDAPEST Autóház Kft.** 1032 Budapest, Bécsi út 170. Tel./Fax: 250-1440 • **Autó-PeNem Kft.** 1205 Budapest, Határ út 93. Tel./Fax: 285-0725 • **Szabó Autójavító Kft.** 1165 Budapest, Újszász út 45/b. Tel.: 407-2600 Fax: 407-2400 • **Porsche Pest** 1139 Budapest, Fáy u. 27. Tel.: 451-5100 Fax: 451-5201 • **Porsche Buda** 1117 Budapest, Prielle K. u. 45. Tel.: 382-8600 Fax: 204-4071

ÉRCNÉL MARADANDÓBB

Bacher Vilmos síremléke

Az 1877-ben megnyitott Országos Rabbiképző Intézet dualizmus kori tanárait, Bacher Vilmost, Bloch Mózest és Kaufmann Dávidot mint a judaisztika hazai megalapozóit, Scheiber Sándor az intézmény „első nagy triászának" nevezte: ők indították el a Rabbiképző közép-európai zsidó tudományos központtá fejlődését. A három nemzetközi rangú tudós sírja a Salgótarjáni úti izraelita temetőben található, egymás közelében, a rabbik és hitközségi vezetők díszsírhelyein. Az itt sorakozó puritán, egyforma obeliszkektől hangsúlyosan elkülönül a díszsort megnyitó sírkő, amely Bacher Vilmosnak (1850–1913) állít emléket.

Bacher, bár végzett rabbi volt, elsősorban orientalistaként, héber, arab és perzsa filológusként, s főként talmudistaként örökítette meg nevét. Kortársai a világ egyik legtekintélyesebb Talmud-kutatójaként tisztelték, aki az exegetikát, azaz a tudományos alapokon nyugvó, modern Biblia-kritikát követve megteremtette a Talmud-kritika tudományát, s azonosította a hatalmas mű egyes kronológiai rétegeit, illetve szerzőit. Emellett jeles vallásfilozófus, nyelvtudós és Biblia-fordító volt, ötven kötet és sok száz tanulmány szerzője, s Bloch után a Rabbiképző második igazgatója.

Méltó és különleges síremlékét Lajta Béla tervezte, az a művész, akiről halála után nyolc évtizeddel már kijelenthetjük: a XX. században – építészként és a fővárosi izraelita temetők építészeti főfelügyelőjeként – ő hozta létre a hazai funerális művészet legjelentősebb alkotásait. Munkásságára döntően hatott az ókori Közel-Kelet művészete, illetve a magyar népművészet, s e két ihletforrást úgy tudta ötvözni a tradicionális zsidó szimbolikával, hogy új, szuverén formanyelvet hozott létre. Temetői művei egy részén – így a Bacher-sírkő hátoldalán is – a héber kalligráfia jut főszerephez (e célból Lajta saját stílusához igazodó betűtípust is tervezett). Bacher Vilmos síremlékének másik fontos motívuma a népies növényi ornamentika: a korsóból növekvő indák, különféle virágok, szőlőfürtök és mákgubók.

Falsírboltokat és mauzóleumokat is tervezett, melyeknél – ellentétben az eklektikus sírépítményekkel, ahol a reprezentatív igény gyakran erősebbnek bizonyult a hagyományoknál – összhangba tudta hozni a tradíciókat, a reprezentációt és a maga teremtette új formanyelvet. A Salgótarjáni úti temető síremlékei közül ezt igazolja a robusztus Bródy-sírbolt, a stilizált oroszlánfejekkel ékesített Guttmann-síremlék, s mindenekelőtt a Sváb fivérek kaput és oltárt imitáló sírja, két monumentális gránitkeselyűvel. Lajta művészetét dicséri a temető bejárati épülete, s az egykor kupolás, ma fedetlen szertartási épület is.

FOTÓ: KOVÁTS ZSOLT

A hagyományos, archaikus rabbisor mellett a Salgótarjáni úti temető bejáratának közelében megtalálhatók az újabb keletű, világias díszsírhelyek is. A főkapuval szemben található két kimagasló politikai vezető, Vázsonyi Vilmos és Sándor Pál emléke, s a közelben nyugszik Heltai Ferenc budapesti főpolgármester, valamint Kiss József költő és Fényes Adolf festőművész is.

Tóth Vilmos

ÁTHIDALÓ HITEL
– kamat évi 14,75% (THM 18,09%) Futamidő: 3 hónap – 2 év
SZABADFELHASZNÁLÁSÚ JELZÁLOGHITEL
– kamat évi 14-14,5% (THM 20,70-23,10%)
Futamidő: 6 hónap – 10 év
kezes, jövedelemigazolás nem szükséges
Gyors és ingyenes hitelbírálat

Lajta Béla, építész

L: Vákár Tibol

Vákár T.: Egy építész mérnök pályakezdése 33-34
1930-35

Magyar
Építőművészet n.1983 83/2

Lajta Béla i építész

L: Alpár Ignác

Pusztai L: A magyar építészeti múzeum 35

Magyar Építőművészet. Sp. 1983 83/2

Kayka Béla építész

L: Jeges Ernő

56-57

Terkai A- Dévényi T: Kereskedelmi kultúra a
30-as években

Magyar
Építőművészet Bp. 1983 83/2

Lajta Béla, építész

l: Pogány Móric.

Gerle János: Határ-árok 58-59.

Magyar

Építőművészet, Bp. 1983 83/5.

LAJTA BÉLA

a róla készült monográfiát említik

Gerő László: Major Máté 70 éves

Müemlékvédelem, 1974. 2. sz. 109-110. l.

Lajta Béla, építész

Megemlítve s fényképen bemutatva az általa tervezett Martinelli téri ház.

Mendele Terem: Építészeti örökségünk 1295 – 1298

Élet és Tudomány, Bp 1979. Okt. 12 XXXIV/41

Lajta Béla

tervezte a Bp. V. Martinelli tér 5. sz.
Rozsavölgyi házat 1911-ben

Gerle János:Elszámolás a századfordulós épületekről
Budapest 1981/11 17-21.o.

Lajta Béla, építész |1873-1920|

Gallen-Kallelának a legnagyobb finn festőművésznek 1908-ban volt Budapesten ~~ki~~ első kiállítása, most ismét, kiállítást rendez műveiből a Nemzeti Galéria. Nem évfordulós ez, mert már a mult évben volt fél évszázada, hogy meghalt, 65 éves korában. – Még egy árva könyv sem jelent meg róla magyarul. Gallen-Kallelának köze volt hazánkhoz, de mondhatjuk azt is, hogy nélküle a századunk elejének magyar művészete Medgyaszay Istvánné, Lajta Béláé és még többeknek nem vált volna úgy magyarra, mint amilyennek ismerjük.

Kocsogh Ákos: Gallen-Kallela kiállítása.

Zalai Hírlap, 1982. nov. 20.

LAJTA BÉLA

munkatársaként dolgozott

TÁLOS GYULA

Barla-Szabó László: Tálos Gyula
terveinek és rajzainak kiállitása

müemlékvédelem, 1974. 4. sz. 58-59. l.

LAJTA BÉLA

tervezte az egykori BÁRD FERENC ZENEMŰKERESKEDÉST, MA KÖNYVESBOLT (V. KOSSUTH LAJOS u. 4.) és a SZT. ISTVÁN tér 15. sz. ALATTI KORÁBBI ÜZLET (HECHT JÓNÁS NAGYKERESKEDÉSE) PORTÁLJÁT (képekkel)

Kiss Ákos: Művészi értékű budapesti üzletberendezések

Műemlékvédelem, 1976. 1. sz. 13-26. l.

Layka Béla

tervezte a Bp. XIV. Amerikai út 57. sz.

egykor a Budapesti Chera Kadisa gyógyíthatatlan betegek intézetének épületét 1911-ben.

Gerle János: Elszámolás a századfordulós épületekről
Budapest 1981/11 17-21.o.

Lajta Béla építőművész

cikk foglalkozik a művész alkotó tevékenységével (a cikk Medgyaszay Istvánu építőművész címszó alatt található)

Ugosthází László "Die volkstümliche Orientierung" cimmel
Budapester Rundschau
1978. X. 23

Lajta Béla

a Vakok Intézete Leritéséhez (Mexikói út)

Lényített terve az Országos Műemléki Felügyelőség

Építészeti Múzeumában

Magyar Építőművészet 1975/5

60. old.

Lajta Béla

építész, Lechner Ödön követője, egy ideig Hauszmann Alajos irodájában dolgozott. Számos kiemelkedő mű alkotója.

Benza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest lexikon, Budapest 1973. 1335 p.

637p

Lajta Béla

„Tervező" irodájában dolgozott Rozma Lajos.

Benza László, Bernáth György, Erdei Ferenc stb.: Budapest lexikon, Budapest 1973. 1335 l

5861

Lajta Béla, építész

Megemlítve: (a „Rózsavölgyi-ház" stb.)

Gyanasztói Pál: Városok, álmok, zene

896-904.

XV

JELENKOR, Pécs, 1972. október. 10.

Lajta Béla

népi stílusú épületeket és intézményeket tervezett 1900-10 között.

Kresz Mária: Ruskin, Morris, Crane and the discovery of Hungarian peasant art. The New Hungarian Quarterly, Budapest 1974. 53 p.

2011

Lajta Béla

Épületeinél – szemben Lechnerrel – alkalmazott motívumot. Kedvelte az ornamentikát, bár nagy tömegekben gondolkodott.

A szecesszióról; Műgyűjtő, 1971/3.sz. 23.l.

Lajta Béla épitész

"Száz éve született az első modern, magyar épitész, 1873. január 23.-án."
A század tizes éveiből származó alkotásai: a belvárosi Rózsavölgyi-ház, a Vas-utcai iskola, a Rákóczi-uti Gázmüvek palotája. Ez a három leghiresebb épület hirdeti, hogy "ő volt az uj törekvések igen korai előfutára."
A Müegyetemen befejezett tanulmányai után Rómában élet, majd Berlinben és Londonban dolgozott.
Élet és Irodalom, Bp. 1973, jan. 2o.
XVII. évf. 3. sz. ~~6~~ 6. lap.

Lajta Béla épitész

1899-ben hazatért. „Kezdetben mesterét, Lechner Ödönt követte szecessziós, népmüvészeti formákkal diszitett épületein; később a lechneri tanitás – korszerü technológia és magyaros, keleti ornamentika – mindmáig izgalmas tételeiből egyre inkább a funkció hangsulyozására törekedett."-közli a lap "Hireink" c. rovatában. Ezután szakszempontból elemzi a cikk a müvész alkotásait. Fiatalon hunyt el, 1920-ban.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. jan. 2o.
XVII. évf. 3. sz. 6. lap.

Lajta Béla

Martinelli (Szervita) tér 5. sz. házát múltatja röviden

Barkoczi Péter: A Martinelli tér.
Budapest, 1972. 1o.sz. 3o-34.1.

Fajta Béla

neve cuklitve.

(Akadémia 74)

Mendöl: Málnai B. 8. old.

Sajta Béla

Nála dolgozik Málnai Béla

Akadémiath

Mendöl = Málnai 10. old.

Tajta Déla

neve emlétve

Mendöl: Mólnai

Akadémiath
17. dó

Lajta Béla, építész

Megemlítve.

(Az architektúra-sorozat új kötetei.)

Bodó Ferenc: Művészeti könyvnemle

348–352

XVI/4.

JELENKOR, Pécs, 1974. április

Lajta Béla

munkatársa Rozsnyai Lajos.

Mekényi Ferenc: A magyar építészet
1867–1967. Budapest 1970.

631

Lajta Béla

zá vonatkozó adatok Vámos

Ferenc Rézirátos anyagában az OMF

Építészeti Múzeumában

Magyar Építőművészet 1975/5

61. old.

Lajta Béla

Tervezte a Szirma-i kastélyt 1901.

85. p. reprodukció.

Merényi Ferenc: A magyar építészet

1867–1967. Budapest, 1970.

561

Lajta Béla

Tervezte a Zilah-i Tűzoltólaktanyát 1902; a bp-i Mexikói vakok intézetét 1905-08. 86, 87 sz. reprodukcióik.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest, 1970.

561

Lajta Béla

tervezte a bp-i Amerika úti idegsebészeti klinikát 1908-11; a Paulay Ede utcai színház épületét. 88-89 sz. reprodukciók.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest, 1970.

561

5

Lajta Béla

tervezte a Bp-i Martinelli téri egykori Rózsavölgyi házat 1911-12; a Népszínház utcai bérház kapuját 1911-12. 98,99 sz. reprodukció.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest, 1970.

581

Lajta Béla

Tervezte a bp-i Rákóczi úti egykori Erzsébetvárosi Takarékpénztár épületét. 1911-12; a bp-i Vas utcai felsőkereskedelmi iskolát.

90, 95 sz. reprodukciók.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest, 1970.

56-57 l

6

Lajta Béla

A bp-i 48-as hősök síremlékét tervezte a Salgótarjáni temetőben. 1910.
100. sz. reprodukció.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967 Budapest, 1970.

58 l

Lajta Béla

recessziójából induló művészetét
említi

Rózsa Gyula: Szecessziós gyüjteményem.
Budapest, 1971.11.sz. 22-25. l.

Lajta Béla

Alkotó tevékenysége a kozmopolita magyar építészet új tartalmi és formai keresés irányában indult meg.

Pál Balázs: Kós Károly, Budapest

1921. 35 l

16 l

Lajta Béla

Lechner Ödön utódja, a díszítés elé a konstrukciót helyezte.

Körner Éva: Ungarische avantgarde. München, 1971.

Lajta Béla építész

Nemcsak a régmúlt korok művészetét kell védelünk a műemlékké válás folyamata állandóan tart. Így a századfordulós magyaros szecessziós építészete a két háború közti haladó törekvésű építészet már végen védelem alatt állnak, így Lajta, Kozma, Kos, Janáki, Nyíri-Lauber művei.

dr. Dercsényi Dezső: Akik a hazafiság monumentumait új életre hívták.

Magyar Hírlap, 1974. dec. 14.

Lajta Béla, építész

a cikkben utalás van Lajta B. egyik
cikkére.

Halász Júlia: Mátyás király esti fényben. 3
Esti Hírlap, Bp. 1977. márc. 21.

Lajta Béla

Építési irodájában dolgozik Kozma Lajos, így Kozma hangoztelének új ás nyalatában Lajta Bélének is hatása van

Koós Judith:Kozma Lajos munkássága Bp.1975.Akadémiai

43.old.

Lajta Béla

Lajta Béla terverte a Salgó-
tarján úti temetőben lévő
Sváb Gyula, Imre, Sándor és csa-
ládjuk síremlékét 1905-ben.

Lyka Károly: A temető művészete.
MŰVÉSZET, 1976. január - 29.oldal.

Lajta Béla

Lajtánál a Lechner hatását mutató-ornamentikus először a rentai tüzöltőszertárom jelenik meg. De Lajta munkásságától hamar eltérnik.

Lyka Károly: A temető müvészete.

MÜVÉSZET, 1976. január - 29.oldal.

Lajta Béla

Lajta Béla együtt dolgozott és
Lechner Ödönnel, akinek a ha-
tása több közös művében megnyil-
vánul: a Szerémy kastély, a po-
zsonyi postapalota tervezete stb.

Lyka Károly: A tetető művészete.
MŰVÉSZET, 1976. januáxxxxxx 29.oldal.

Lajta Béla

Lajta Béla terverte a Guttmann csa-
lád síremlékét. Itt a túlvilágra vere-
tő híd mimenső pilléreit sejtető meg-
formálásában két oroszlán szerepel.

Lyka Károly: A temető művészete.

MŰVÉSZET, 1976. január - 29.oldal.

Kajka Béla

Lechner Ödön és Kajka Béla terv-
zete 1903-ban a Kozma utcai
temetőben lévő Schmidt Sándor
és neje sírboltját.

Lyka Károly: A temető művészete.
MŰVÉSZET, 1976. xxxxxxx Január 29.oldal.

Lajta Béla

Leitersdorfer Dávid és neje, illetve Epstein Sándor síremlé-ke és Lajta nevéhez fűződik. E-zeken különleges egzotikus tömeg-formálás látható.

Lyka Károly: A temető müvészete.

MÜVÉSZET, 1976. január - 29.oldal.

Lajta Béla

Birnbaum K Imre és neje sírja valószínűleg 1919-ben készült. Alsó részén Lajta horai síremlékeinek részleteire emlékeztető népi motivumok láthatók.

Lyka Károly: A temető müvészete.

MÜVÉSZET, 1976. január - 29.oldal.

Lajta Béla

Birnbaum K. Imre és neje
sírja a Salgótarjáni úti
temetőben. (repro)

Lyka Károly: A temető művészete.
Művészet, 1976. január – 29. oldal

Lajta Béla

Folklorisztikus elemeket tartalmaz Gorka Géza és Kovács Margit kerámiái,Lechner Ödön ,Lajta Béla,Wiegand Ede,Kós Károly épitészete,Medgyessy Ferenc ,Szervátiusz Jenő szobrászata.

Koczogh Ákos: A modern müvészet utjai
Népmüvelési Propaganda Iroda 1972
216.old.

Lajta Béla

Az 1909-ben alakult Szent György Cék egyik alapító tagja.

Sinkó Katalin: A Szent György Céhről; Mügyűjtő, 1973/2. sz. 9. l.

Lajta Béla

tanítványa Mátyás Béla.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest, 1973. 13350

7171

Szajtor

neve emlitve

Dévényi Iván: Kernstok Károly születésének centenáriumára

Nagyvilág 73/12 1914. old.

Lajta

Neve emlitve

Gerő László: Major Máté 7o éves

Müemlékvédelem 74/2 1o9

Lajta Béla, építész

Megemlíthe

Nagy Tibor: Kleinstok Károly 2423-2428

Élet és Tudomány, Bp. 1973. dec. 21. XXVIII/51

Lajta Béla

műve (1911) a VII. Rákóci út 18. sz. ház homlokzati részének burkolótégla borítása.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335 l

9791

Lajta

A XX. század első évtizedeiben a nyugati utkereső nagymesterek alkotó tevékenysége és tanulságai nyománill. a magyar épitőhagyományok és a nép sajátos szemlélete alapján indult el a korszó magyar épitészet keresése./Pogány,Málnai,Medgyaszay,Lajta,Wigand ill Jánszky,Zrumeczky,Györgyi, Mende,Kozma,Kós/.

Koczogh Ákos:A modern művészet utjai
Népmüvelési Propaganda Iroda 1972 55.old.

Lajta Béla

neve emlitve

Müvészettörténeti Értesitő 1972

199. old.

Lajta Béla

magyar épitész/1875-192o/

Koczogh Ákos:A modern müvészet utjai
Népmüvelési Propaganda Iroda 1972 67.old.

Lajta Béla

építészetére hatással volt a
népmüvészet

Koczogh Ákos:Folkorizmus
Rajztanitás 1972/2-3 29.old.

Lajta Béla, épílén

Vámos Ferenc: Lajta Béla (Bp. 1970) című monográfiájának ismertetése.

Bodoi Ferenc: Képzőművészeti könyvnemle 162–165.

JELENKOR, Pécs, 1971. február XIV/2.

Lajta Béla építész

neve emlétve

Népszava 1972 augusztus 12
10. old.

Lajta Béla, építész

A Szent István tér 15-ben a védetté nyilvánított üzletportált Lajta Béla tervezte.

Pakots György: Védett boltok 4.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. jan. 23.

Lajta Béla

1896 tavaszán hosszú külföldi tanulmányútra indult és 1899-ben tért haza végleg. Első terveit Lechner Ödönnel közösen készítette.

Mezényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

551

Lajta Béla

1900-ban a lipótvárosi zsinagóga pályázatán első díjat nyert; ez időben valósította meg a Kossuth Lajos u.-i H.P.a. üzlet berendezését.

Mekényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967 Budapest 1970. 55 l

Lajta Béla

További alkotásai: a bp-i rákosi zsidó-temető Schmidt sírboltja, a Miskolc melletti szirmai kastély, a zentai tüzoltó-laktanya.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

Lajta Béla

A pozsonyi posta-palota első díjas és a Kossuth mauzóleum második díjas pályaterve (ez utóbbi Jeles Ede és Tóth Istvánnal közösen kidolgozott).

Merényi Ferenc: A magyar építőipar 1867-1967. Budapest 1970.

551

Lajta Béla

További munkásságának eredményei: a Cf-i Völgy-villa; a Vakok Intézete a Mexikói úton; a Salgótarjon úti rsidó temető bejárati épülete.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

Lajta Béla

A Szabó József utcai Malonyay villa; az Amerikai úti szeretethóz a Paulay Ede utcai színhóz épület.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

Lóska Béla
építész

Méltatás

Bela Duranci: Modern magyar képtár Szabadkán.
MÜVÉSZET, 1973.január - 38.oldal

Lajta Béla
építész

Nézeteit korabeli lehetőségei szerint gyakorlatban is igyekezett megvalósítani.

Kiss Ákos: Budapest szineiről.
MŰVÉSZET, 1972.szeptember - 4.oldal

Lajta Béla

Alkotásai: a Vas utcai felsőkereskedelmi iskola; a Rákóczi uti 18. sz. épület; a Martinelli téri üzlet és bérház.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

56 f

Lajta Béla

Utolsó alkotásai: Népszínház u. 19 sz. bérház; az Abonyi utcai gimnáziumi épületet Hegedüs Ármin fejezte be.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

Lajta Béla

Lervezte a VI. Paulay Ede u. 35. p. a. épületet.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335 l

926 l

Lajta Béla

építész tervei alapján épült 1910-11 között
az V. Martinelli u. 5. sz. a. épület.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973 1335 l

10081

Lajta Béla

Borsos László ismerteti Vámos Ferenc: Lajta Béla c. könyvét.

Magyar Ép. műv. 1971. 3.sz.

62-63.l.

Lajta Béla

Tanulmányait Linz éves korában fejezte be a bp-i Műegyetemen: Hauszmann Alajos irodájában kezdte meg gyakorlatát.

Mohényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

537

Lajta Béla iparmüvész

A keresztelő medencét tervezte, melyet Galambos Jenő iparmüvész vert formába. A két müvész munkáját a Mücsarnok kiállitásán mutatták be, melyet az Iparmüvészeti Társulat rendezett.
Tövis: "A templom müvészete" cimmel ir a tárlaton szereplő müvekről.

A HÉT, Bp. 1908. szept. 13. XIX. évf.
37. sz. 598-599. lap.

Lajta Béla

Bp. V. Gt. István tér 15. y alatti
portálja emlékve

Műemlékvédelem 1973/1
23. old.

Lajta Béla, építész

Megemlíthe: bpi Vas utcai iskolája
és a Rózsa völgyi ház.

Bakonyi Tibor: A szecesszió szegedi
építésze: Magyar Ede 92-96.

TISZATÁJ, Szeged, 1973. szeptember XXVII/9.

Lajta Béla, építész

Megemlítve.

↓

Pomogáts Béla: Sztána és a nagyvilág
45-49

TISZATÁJ, Szeged, 1973. december XXVII/12.

Lajta Béla

Sárkány István az épitésztársa volt.

Vadászi Erzsébet - Sárkány István emlékére; Mi-gyüjtő, 1971. 4. sz. 54. l.

Lejta Béla

Sárkány Istvánt az épitészetére volt.

Vadászi Erzsébet - Sárkány István emlékére: Mi-
skolc, 1971. 4. ss. 54. I.

Lajta Béla, építész

VADAS JÓZSEF:

Képzőművészet

„Egzotikus és mai"

Volt századunknak egy olyan művészeti irányzata, amelynek kivételesen nem a résztvevők adtak nevet, hanem a művészettörténészek — utólag. Ez az art deco, amit tehát fel kellett fedezni. Külföldön éppen úgy, mint idehaza. A *Magyar art decót* most az *Iparművészeti Múzeum* munkatársai — Bánszkyné Kiss Éva és Csenkey Éva — fnyenc újdonságként tálalják remek kiállításuk gourmand-jainak.

Az art deco az iparművészet francia nevének rövidített és becézett formája. Mindkét tény fontos. Az egyik az eredetére utal, a másik a szellemiséget tükrözi. 1915-re Párizsban nemzetközi iparművészeti kiállítást hirdettek, amely — a világháború miatt — végül tíz évet késett. A program azonban megmaradt: 1925-ben az Exposition Internationale des Arts Decoratifs et Industriels a szecesszióból kifejlődött iparművészet legpompásabb darabjait vonultatta fel. Azokat a művészeket, akiket az emberi környezet megszépítésének nemes programja sorolt közös táborba. Innen a díszítő attitűd. A műveken kezdetben erős nyomot hagytak a szecesszió ornamensei, de az art deco túlélte a századelő stílusát és új karakterisztikumokkal gazdagodott. Népies és keleti, romantikus és barokk motívumokkal, sőt, a huszas évek második felében még a konstruktivizmus puritán szerkesztésmódjától is tanult. Eközben pedig megőrizte eredendő báját; a nagypolgári fényes elegancián és a kispolgári barátságos hercigességen is átsüt az a „groteszk vonalpajkosság", amelynek értelmét a kortárs esztéta, a méltatlanul elfeledett Nádai Pál e szavakkal fejtette meg: „egzotikus és mai".

Az 1925-ös iparművészeti kiállítás nagy szenzációja a szovjet pavilon volt, amelyet a nagyszerű építész, Melnyikov tervezett (több épülete ma is látható a Szovjetunióban), és amelynek belsejében volt látható — többek között — Rodcsenko *Munkásklubja*. Ez a berendezés minden, csak nem art deco. Itt semmi finomság és titokzatosság, hanem erő és világosság. Ez annak a funkcionalizmusnak a tipikus megnyilvánulása, amelynek tükrében mutatkoznak meg talán legegyértelműbben az art deco jellegzetességei. Miközben ugyanis a kontsruktivizmus a nagyiparral és a sorozatgyártással szövetkezett, az art deco a kézműves iparművészet legszebb hagyományait folytatta parádés műveiben.

Csak tovább kell gondolni: a nagyipari tervezőművészet fogyasztója a széles közönség, az art deco megrendelőköre viszont a társadalom módosabb és igényes rétegei közül került ki. Ez utóbbi természetesen nem gépeket és eszközöket rendelt magának, hanem miliőt. Pohárszéket és zsúrkocsit, faliképet és faliszőnyeget, hamutartót és vitrinfigurát, vázát és gyerekjátékot. Szóval, nem haszontalan holmikat; csupa olyasmit, ami otthonossá teszi a lakást, amit éppen úgy a magáénak vallott a tulajdonosa, mint a készítője. Amiben két egyéniség öltött, egymás kölcsönös megelégedésére, formát.

Ne ítéljünk e szalonok láttán elhamarkodottan. Az ipari tömegtermelés perspektivájára, a mindennapi fogyasztóra, az egyszerű harmóniára, mint eszményre, gondolva is tévedés leradírozni ezt a szellemet. Az is volt. Mert Magyarországon, még a harmincas években is, jelentősebbet produkált sok területen (az öltözködésben és a lakberendezésben minden bizonnyal) az art deco, mint a funkcionalizmus, hiába volt ez a másik előremutatóbb, hiába valljuk ma elviekben az örököseinek magunkat. Jelentősebbet produkált, ez más szavakkal azt jelenti, hogy formakultúrát teremtett, összhangot és kényelmet alkotott, figyelmet szentelt a használónak. Csak meg kell nézni *Kőrösházi Kalmár Elza* és *Gádor István* kerámiáit, *Maróti Géza* és *Lajta Béla*, *Kozma Lajos* és *Kaesz Gyula* bútorait, meg a textileket.

Magyarország nem vett részt 1925-ben a párizsi kiállításon. Trianon után nem voltak meghittek a kapcsolataink Franciaországgal. De az art decóról nem maradtunk le. Nálunk a szecesszió, amelyből táplálkozott, erős volt; az ipari fejlődés meg nem eléggé határozott ahhoz, hogy lekösse a szellemi erőket. Ugyanakkor a polgárosodás — jellegzetes kelet-európai vonás — „vonzó perspektíva volt, haladó eszmény — mind társadalmilag, mind művészetileg. Ebből adódik, hogy azok a művészek, például az építész-belsőépítész Kaesz Gyula, akik vonzódtak a bauhausi szófukar konstruktivizmushoz, Németországban alighanem funkcionalisták lettek volna, idehaza dolgozva azonban a kézműves art deco remek polgári művészeiként alkották meg életművük maradandó darabjait.

A magyar art decót tehát fel kellett fedezni. A *kell* nemcsak azt jelenti, hogy a most bemutatott darabokat lakásokon és raktárak mélyén keresték elő a rendezők. A kiállítás azt is dokumentálja, hogy érdemes volt ezt a hallatlanul nehéz gyűjtőmunkát vállalni. Megérte a fáradság. A magyar iparművészet eddig nem (vagy alig) ismert fejezete tárul fel előttünk; az enteriőrök révén olyan lakásokba kukkanthatunk, amelyek jószerivel még csak fényképeken dokumentálva sincsenek. Mert a két háború közötti hivatalos Magyarország az art decót sem értette meg. A neobarokk reprezentáció felől nézve az art deco maga volt a liberalizmus, amelyből a forradalom annak idején kibontakozott. Képviselői ezért éppen csak megtűrt emberek.

Ez nem feltételezés. Akik megérték a felszabadulást, azokból lettek az új — demokratikus alapon szervezett — magyar iparművészet szószólói.

13.

13. XXIX/50

lye. Háromságának a legegy-
szerűbb magyarázata van. Előbb
a múltról szólnak a szövegek,
ez a rész A bizonyságok felle-
ge címet nyerte. Költői cím.
Olyasmire vall, mintha a mö-
göttünk torlódó múlt a fölénk
boruló égre vetné roppant ár-
nyékát, ez a bizonyságok felle-
ge, de valahogy ebben a cím-
adásban annak jelzése is ben-
ne van, hogy Tóth Károlynak
nem kevés köze van Karl Barth-
hoz, amint ezt kiváltképpen
tisztelt nagy elődjével kapcso-
latosan föl is emlegeti, mond-
ván, hogy „a barthiánus dia-
lektikai teológia hatása Ravasz
teológiai gondolkodásában is
tükröződik." Mert a Duna mel-
léki szuperintendens érzékeny
az egyháztörténeti hagyományra,
s igen fontos számára Ravasz
László szellemi hagyatéka.

»nemzeti önpusztítás« [illegible]
védekezés helyett annak részé-
vé válhat."

A könyv harmadik nagy fe-
jezete a jövőt illeti: Küzdelem
a jövőért. S egyáltalán nem vé-
letlen, hogy ebben a fejezetben
bontakozik ki a KBK-ért való
tevékenység, ez a leginkább po-
litikus része Tóth Károly gyűj-
teményének. A múltra és je-
lenre vonatkozó írásokban a
markáns szemléleti karaktert
méltányolhattuk, itt azt a ta-
lálékony szellemet, amelyik a
„reménytelenség ellenére re-
ménykedve" tevékenykedik a
béke megmentéséért, hiszen a
jövőnek alternatívája nincsen.

Bata Imre

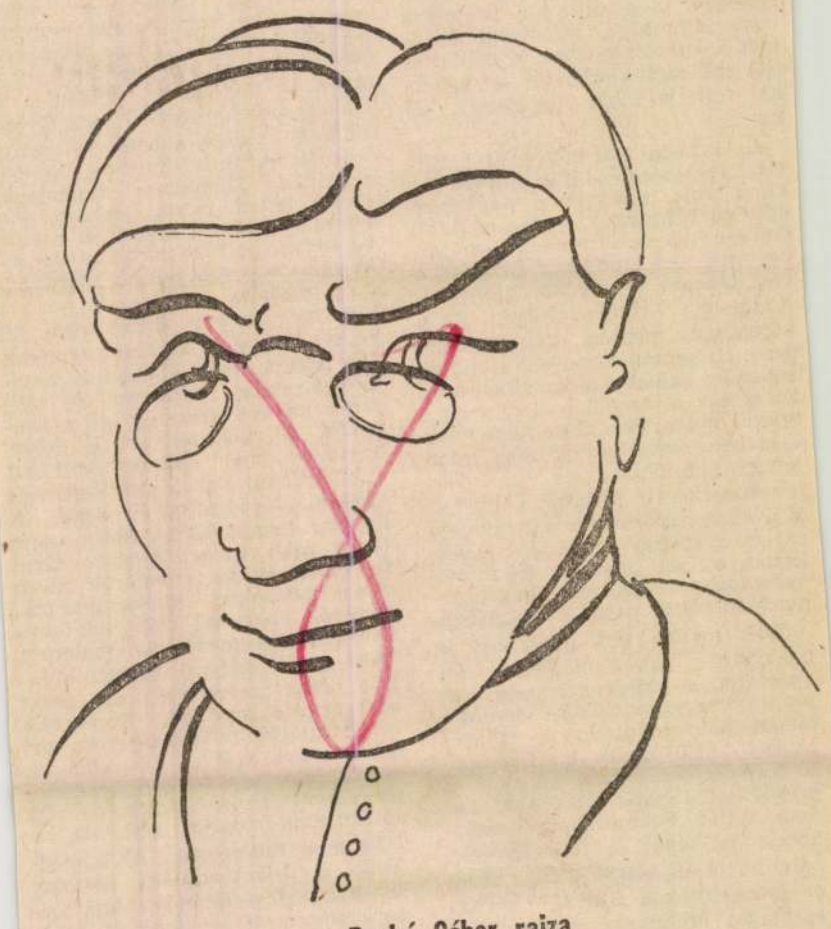

Roskó Gábor rajza

1

Béla

A XX. y. magyar építészet egyik kiemelkedő pionírja, aki az építészet elméletében és gyakorlatában korát megelőzően alkotott. Ő a továbbvivője azoknak az un. magyaros stilusforrásoknak, melyeket még a romantika idején Feszl Frigyes kezdeményez, s amelyek majd a századfordulón Lechner Ödön munkásságához kapcsolódnak.

Kaós Judith: Kozma Lajos munkássága
Bp. 1975 Akadémiai Kiadó

90. old

2

...a Béla

Néki sikerült a legfoltelefesebb harmóniát teremte-
nie a korszerű vasteton építészet, a tégla anyaga és
a magyar népművészetből merített sikdíszítmény szin-
tézisében. Három legérettebb alkotása: a volt Erzsébetvárosi
Bank épülete, a Vas utcai iskola és a volt Gervita, ma
Martinelli téri üzlet-bérház, az ún. Rózsavolgyi-ház.
Ezek létrejötte éppen arra az időre esik, amikor Kozma együtt
dolgozott vele.

Kaós Judith: Kozma Lajos munkássága Bp. Akadémiai 1975
91. old.

Lajta Béla 3

Kozma Lajos az ambíciózus, tehetséges, fiatal építész, akinek tervezői rajzlényegét lezdíl ismerni a szülebb szakmán túl, 1910-ben lép be a nála 9 évvel idősebb Lajta építészeti irodájába. Az Erzsébetvárosi Bank díszítőpellegű lilépzéseit - bár a terv Lajta Béla neve alatt szerepel - a fiatal Kozma Lajos tervezi és ő is rajzolja.

Kaós Judith: Kozma Lajos munkássága
Bp. 1975 Akadémiai Kiadó 91-93. old.

Lajta Béla

Sváb Gyula, Imre, Sándor és
családjuk sírja.

Lyka Károly: A temető művészete.
Művészet, 1976. január - 29. oldal.

de visszatér Lechnerhez, elsősorban a pozsonyi
templomnál (Erzsébet templom, 1912). Belső bur-

Lajta Béla

Preisich Gábor Ybl-díjas építész "Modernség" címmel hozzászól Major Máté vitaindító cikkével kialakult -szakvéleményeket közlő- cikksorozathoz.
A vita tárgyával kapcsolatban hivatkozik Lechner Ödön, Lajta Béla és Kozma Lajos építészekre.
A cikket lásd: "Major Máté" neve mellett.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. nov. 8.
XIX. évf. 45. sz. 5. lap.

Lajta Béla

A progresszió törekvések vezető
harcai mestere Lajta Béla.

Bakonyi Tibor: Nézzük meg együtt
Művészet, 1975.december - 24.oldal

Lajta Béla

Tentán a necesszió jegyében al-
kotta Lajta Béla több polgári
házát, valamint az iskola gyü-
letet

Bela Duranci: A szecesszió Bácskában.
Müvészet, 1975.december - 21.oldal

Lejta Béla

Schmidt Sándor és
neje szobája.

Lyka Károly: Otkmár művészete.
Művészet, 1976. január - 29. oldal

Lajta Béla

Méltatás

Keczegh Ákos: Mai kovácsművészek.
Művészet, 1977. július - 30.oldal.

Lajta Béla, építész

1977. I. 9k. 9.25. Sné.

Láttuk, hallottuk

- A Martinelli tér új arca. Bojár Iván irása.

- Sétáimk közben mindig olyan helyekre vetődöm, ahol nem csak a tér különböző pontjai metszik egymást, hanem az idők szelvényei is, ahol a mult találkozik a tegnappal. Nem biztos azonban, hogy minden városlátogató is igy tesz. Számomra mindig külön élvezet ugy haladni egy útszakaszon, hogy az utcák szük csatornájából elérem a terek öbleit, aztán igy haladva sorról sorra, egyszer csak magam is kezdem élvezni, hogy miként kilüktet a város, mint egy eleven sziv. Főleg ott és akkor érzem ezt a lüktetést, ahol a város ugy fejlődött, mint egy élő szervet, ahogy a fák növesztik év gyürüjüket, és ágaikat, részt adva hozzá a részhez, addig, amig egyszer csak kialakul az egész. Hányszor alakult át a Martinelli tér ? Ha csak a magam félszázados életét tekintem ugy is éppen elégszer. Tanuja voltam, amikor a háboru előtt, ujjáalakitották azt a házat, amelynek helyén most a garázsépület állt. Telefonszolgáltató központ épült itt a lakosságnak és egyuttal diákok és diáklányok találkozóhelye lett. És azután amikor a bombák megtépázták a teret , elég park létesült, sx hevenyében állitották helyre a templom melletti bazársort. A többit a budapestiek már tudják. Előbb a METESZ és a garázsház épült fel, xmajd az új posta palotát kezdték épiteni, mostanra pedig már be is fejezték. De emlithetem még azt is, hogy diák voltam, amikor a régi Pestis emlékmüvet, ujra kellett kicserélni arra, amelyik ma is ott áll a tér közepén. És el ne feledjem, megváltozott a tér neve isx. Szerviták teréből Martinelli tér lett. Igaz, egyetlen emléktábla sem hirdeti, hogy ki is ez a Martinelli. Aki azonban szembe áll a templommal és benéz a Városház utcába, ott találja a Fővárosi Tanács épületét, az egykori invalidusok palotáját. Azt a hatalmas komplexumot, melyet a XVIII. század elején emeltek a török elleni felszabaditó hadjáratban megsebesült katonák menhelyének. Nos, ennek a tervezője volt az olasz származásu Bécsből hozatott olasz Martinelli. Magának a templomnak a homlokzata, ugyancsak régi időket idéz, annak ellenére, hogy ezt az ampir stilusban tartott kecses homlokzatot, csak jóval később, a mult század végén húzták rá a korábbi XVIII. századi templomra. De ha már épitészettörténeti emlékeknél tartunk, ugy ne feledkezzünk meg egy teljesen modernnek látszó épületről. Arról a bérházról, amelynek fehércsempés homlokzata, csak a figyelmesebbeknek tünik fel. A magyar szecesszionak

és egyuttal a modern funkcionális épitkezésnek egyik legjobban sikerült, máig is példamutató emléke ez, amely Lajta Béla tervei alapján, 1910 és 12 között épült. Hagyjuk azonban a tegnapot. Ha mégis érintenünk kell, ugy most már csak annyiban, amennyiben az új épületek, a régi telekhatárok mentén helyezkednek el. És éppen ez a Martinelli tér szerencséje. A régi telekhatárok ugyanis eleve arra kényszeritették az épittetőket és a tervezőket, hogy olyan épülettömböket hozzanak létre, amelyek külön-külön született részként, de mégis harmonikus egységgé álljanak össze. Olyan egységgé, amely modern homlokzati formákkal ugyan, de visszaidézi a hajdan volt város épitészeti lüktetését. Elég, ha azt figyeljük meg, hogy miképpen harmonizál a régi templom, meg az új posta, éppen azáltal, hogy mintegy feleselnek egymással. A részletekből összetevődő, erősen tagozott, honturjában is mozgalmas templomhomlokzatnak, mintegy ellenpontjaként, a posta palota, rendkivül simán tartott, üveg és fény függönyfala válaszol. Hagyjuk el most egy pillanatra a teret, csupán azért, hogy ismét visszakanyarodjunk oda. A Régiposta utca, eddig a Petőfi Sándor utcába torkollott. Most, azonban a torkolattal szemben, afféle fedett átjárón jutunk a Posta palota főbejárata elé és tovább is haladhatunk ebben az átjáróban ugy, hogy egy kiöblösödést érintve jutunk a Városház utcába. Itt bent, ebben a belső udvarszerü kiöblösödésbe torkollik a templom szentélye. A hatalmas épülettömeg, kissé ferdén illeszkedik a térbe de ezzel a szabálytalansággal, csak ujabb, nem szimmetrikus harmóniát teremtve. Most megkerülhetjük a szentélyt, akár ugy, hogy kimegyünk a Városház utcába, akár ugy, hogy egy oldalsó passzázson közvetlenül lépünk ki a Martinelli térre.. Nem tudom miféle, a gyermekkorban rögződött emlékek azok, amelyek itt az emberben visszajátszanak, de jól esik ez a bujócska, és valahogy emberibb, mint a merev alaprajzra emelt új városrészek lakótömbjei közötti járás. Az öröm azonban nem teljesen egyértelmü, mert ha kilépünk a Martinelli térről, jobbra tekintve megpillanthatjuk a garázsház fémbordákkal tagolt homlokzatát. Ugy emeletmagasságban egyszer csak szembetünnek, a nem éppen esztétikus ipari jelzések, hirdetve, hogy itt az épületben benzinkutat meg szerelőt is találni. S ha még följebb siklik a tekintet, akkor iszonyu csúnya világitókockákat láthat a szem , s rajtuk nagyon kommersz külvárosi közértekre emlékeztető betük hirdetik az épület rendeltetését. Hát ez az ami egy cseppet sem illik ide. Azért ne búsuljunk túlságosan, mert ha jobb az idő, akkor a földszinten elhelyezkedő eszpresszó piciny-ke teraszán egy csésze kávé mellett, hátat forditva az iménti csúfságnak, kellemes sarokból nézhetjük a szépen kialakult tér lüktető, új életét.

Lajta Béla, épitén

L: Lechner Ödön

Szij Rezső: Merényi Ferenc ... 498.

XXI
8.

KÖNYVTÁROS, Bp. 1971. aug.

LAJTA BÉLA, müépitész

Lata Bélának az első világháború előtti alkotásait-
igy a Martinelli téri un.nózsavolgyi házat - többek kö-
zött az teszi máig előremutatóvá,hogy a konstruktiv,
mai szóval premodern formálást igen mértékletes diszi-
téssel,szinezéssel ,nemes anyagokkal ékesitette. 16.old

GRAÑASZTÓI PÁL: Művészet-e ma az épitészet ? 9.old

VALÓSÁG, a TIT. folyóirata, 1973. 6.sz. Bp.

LAJTA BÉLA, müépitész

Az épitészek különállása még fokozódott, amikor a szecesszio és más irányzatok lázadást jelentettek az addigi formák, sőt nem egyszer az egész társadalom ellen. Ebbe az időszakba esik Lechner Ödön működésének java része, majd Lajáé, Árkay Aladáré, Kós Károly és társai indulásáé. Ezek szoros egységbe tömörültek képzőművész, iró, költő, zeneművész kortársaikkal. 9.old

GRANASZTÓI PÁL: Művészet-e ma az épitészet ? 9.old

VALÓSÁG, A TIT. folyóirata, 1973. 6.sz. Bp.

LAJTA BÉLA, műépitész

Ujabban használják a premodern épitészet fogalmát, amin az első világháború előtti évek máig előremutató, a későbbi fejlődés jellegzetes vonásait már jelző épitészetet értjük. Hazánkban az ide, de a századfordulóhoz is sorolható Lajta Bélán kivül főleg Árkay Aladár, Málnai Béla nevét többen mások is. 10. old

GRANASZTÓI PÁL: Művészet-e ma az épitészet ? 9. old

VALÓSÁG, A TIT. folyóirata, 1973. 6. sz. Bp.

LAJTA BÉLA, építész

Az építészet élenjáró alkotóit-mint például a kiemelkedő tehetségü Molnár Farkast -már kevésbé ismerte művészként a közvélemény,mint korabban Lajta Bélat,Lechner Odont.Mindez kizárólag a haladónak tekinthető építészetre és képzőművészetre vonatkozik. 11.old

GRANASZTÓI PÁL: Művészet-e ma az építészet ? 9.old

VALÓSÁG, A TIT. folyóirata, 1973. 6.sz. Bp.

Lajta Béla építész 1)

Alkotó élete során kiszakadva Lechner hatása alól csaknem egyszerre, 1910–12 között 3 jelentős művet alkot. A Vas u.-i iskola könnyekvensen követi alkotásában a belső funkciók követelményeit. Ez a követés az anyagok, szerkezetek törtetlen érvényesítésével történik, szerény kőbefaragott dekoráció díszíti. A nála dolgozó fiatal építész: Kozma Lajos kezenyomát nincsen a díszítés. (említve)

Új építészet Magyarországon, II.

1974. VIII. 31. TV. 18.20 Gué

Lajta Béla építész 2) Folytatás.

Bpest belvárosában a Rózsavölgyi ház már megjelenésében is pontosan és művészi módon teljesíti rendeltetését. A felsőrészen széles, fekvő ablakok jelzik a lakásokat. A felületeket fehér pirogránit, a kingró részeket színes kerámia burkolja. Ezekkel az eszközökkel Lajta megtalálja az új építészet kibontakozásának helyes irányát. Az első 3 szint üzlethelyiségért üvegfelületekkel nyitja meg fel. Az üzlet azóta elpusztult belső terét, bútorait itt is Kosma Lajos tervezte. (említve) Lajta Béla 1920-ban halt meg.

Új építészet Magyarországon I.

1974. VIII. 31. TV. 18.20 Gué.

Lajta Béla

Árkay Aladár, Ágoston Emil, Pogány Móric, ifj. Gyenes Lajos, Málnai Béla, Hikisch Rezső épitészek jelenléte a kiállitáson "a legfőbb ékesség" mondja a kritika "legjava épitészeinkről", akik kiváló tervekkel szerepelnek a "Tavasz a Mücsarnokban" cimmel rendezett tárlaton.
"A Képzőmüvészeti Társulat győztes csoportjának" neveit mellőzi, megállapitása szerint a felsorolás csak a müvészeket illeti meg.

A HÉT, Bp. 1913. márc. 23. XXIV. évf. 12. sz. 195. lap.

LAJTA BÉLA, épitész

Korábban az épitészetnek politikai, társadalomformáló ily törekvései nem voltak-még Lechner Ödönnek, Lajtának sem-a második világháború küszöbén és alatt a haladó épitészek inkább csapódtak a társadalomformálás szándékához, legalább is a jövőt tekintve, mint a képzőművészethez. 11.old. 3.jegyz

GRANASZTÓI PÁL: Művészet-e ma az épitészet ? 9.old

VALÓSÁG, A TIT. folyóirata, 1973. 6.sz. Bp.

LAJTA BÉLA, müépitész

A közönség és a hivatalos körök a hagyományos formaalkotásokhoz ragaszkodtak. Hagyományosat, formai gazdagságot, diszitést értettek alatta. Lechner Odön, Árkay Aladár és talán utóljára Lajta Béla voltak azok, akik bár sokban újszerü és előremutató formálással mégis ily igényeknek képzeteknek többé-kevésbé eleget tettek. 10.old

GRANASZTÓI PÁL: Müvészet-e ma az épitészet ? 9.old

VALÓSÁG, A TIT. folyóirata, 1973. 6.sz. Bp.

Lajta Béla, építész

Megemlítve. (A szecesszió...)

Németh Lajos: „Boldog békeidők" 6.
550-555.

Élet és Tudomány, Bp. 1974. márc. 22. XXIX/12.

Lajta Béla (építész)

1920. okt. 12-én halt meg.

Népmana, 1974. okt. 12. 102. évf. 239sz. 1p

Lajta Béla (1873-1920)

Lechner művészetéből indult,
el is jutott a par excellence, modern
építészethez.

Németh Lajos: A XIX. sz. művészete Corvina Bp. 1974. 206. old

Lajta Béla

Vakok intézete

Bp. 1905 - 1908

foto a 207.old.-on

Németh Lajos: A XIX.sz.müvészete Corvina Bp.1974

Lájta Béla

Méltatás

Roczogh Ákos: Ház a fellegvár oldalában
Művészet, 1978. augusztus – 8. lap.

Lajta Béla, építész

megemlítve

Székely András: A recesszió 14.

Népszabadság, Bp. 1978. jún. 11.

X Lajta Béla

Lechner szellemiségének haladó conásait folytatta és- a külföldi épitészet ujabb irányaik ismeretében- kiteljesitette Lajta Béla.

Ernyey Gyula: Az ipari forma története Magyarországon Akadémiai Kiadó 1974 27.o.

Lajta Béla, építész

- I 18. n. házat tervezte.

Simon István: A Rákóczi út tűnci 173-177.

Élet és Tudomány, Bp. 1978. febr. 10. XXXIII/6.

Lajta Béla, építész

megemlítve

Székely András: A konstruktivizmus 14.

Népszabad. ag. Bp. 1978. jún. 18

Lajta Béla

3000 Koronás

cisd. pályadíj.

Művészet 1916. 80. l.

Erzsébet Kráfné

szobor VI. pályázat.

Budapest régiségei III. 205

Lajta Béla

l.

Vámos 148. l.

Lajta Béla

irád

Jánformtörcko 30. l.

A m. kir. vallás- és köz

9.486 szám.

A Műemlékek Orsz.
Ker. Elnöksé

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.
Dij átalányozva.

Lajta Béla

szóra

Váljubal

119. l.

Nagyságos
dr. Vidéky Nagy Zoltán
úrnak

Budapest

IX. Ráday u. 12

Lajta Béla

U. 1762

Lajta Béla

Szervita tér 5. üzletház

cród

Genth. Budapest

156.

Lajta Béla

épitéz szül. 1875 jan. 23
Budapest.

ind

Krück. II. 121. l.

~~Gyöngyösem, romai VI 268~~

Lajta Béla

lásd okr.

E. G. II. 5–6. l

Lajta Béla

nőd

Helmsolsó 19. l.

III

758 (3572) 708.

816 (44)

1905.

kus nő, ki egy kissé jobbra fordul, de
a melyből viz fakad. Fejét sás-
szél lobogtatja, testével bal lá-
tvetete ~~hordja~~.
27: ~~111~~ cm. 233 : 115
i 20578 sz. leirattal 100-K-án

252

Lajta Béla

l.

Kelényi Fův Konzept. Sört

4.5

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Lajta Béla

k. Siklóssy F.K.T. tört.

211. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Lajta Béla

20, 21, 22: Lajta Béla, épitö . . . . . Izso-útcza 5.
23, 24: Lajta Béla, épitö . . . . . Mexiko-útcza 60, Wechselmann, Va koháza.
25: Lajta Béla, épitö . . . . . Parisiana mulato.
26: Lajta Béla, épitö . . . . . Hecht árúház.

Épületek

Lajta Béla

l. Medvey 103. l.

~~Vadcsesd~~ k. n. VI. 209

Lajta Béla

irod

=

Bierbauer Virgil dr.

Modern építészeti tö-
rekvések Magyaror-
szágon -

Karczagmagyállam

94 - 96. l.

Lajta Béla

Budapest - Szerinta-tér
üzlethár

Repr

Kereragmagyállam
nincs lapszám

Lajta Béla

irod

Jánszky Béla:
Korszerű építőművészet.
Karcragmagyároszág
92.-

Lajta Béla

irod

Kertén 1940

214, 215. l.

Károly pozsonyi királyi közjegyző úr által
ai kastély helyiségeiben talált festmények,
, grafikai sorozatok, nyomatok és fény-
nteti föl:

A m ű t á r g y				Jegyzet
becsértéke				
egyenkint		összesen		
K	f	K	f	
420790	—			
2450	—	423240	—	
430	—			
2707	—	3137	—	
3215	—			
84	—			
345	—			
441	—			

Lajta Béla

Úvod

Lázár mnjövője

1931. l.

K I M U T

a 422/1945 M.E.sz.rendelettel,
gélyről.

Lajta Béla

vrod.
z
Lazarmujovoje
54. l 55. l

Lajta Béla
épitéz

l.

Gent Bpest univ

75, 76, 77 l.

ek:

ásban meztelenül feltüntetett ikrek különféle
ül annak, hogy teljesen önállóan
kép alatt két hat soros versben:

ic concrevere Sororum,
â dissocianda manu.
icus Comorae conterminus Arci,
Lunae paruit Imperio.
Helenam Lucina priorem,
ibq nata Iudîtha fuit.
et unicus, unicus alvo,
erum caetera membra suum.
s tenuis Fortuna Parentum,
antae Fama stupenda rei.
neqVeVnt abstrVsa VIDerT
orpVs Tn aere patet"

eretnél: „M. B. ad viv. del et sc. Dr."

eretnek 27.3:30 s a rézlapnak 28:30.7 cm.

146/93 № 3.

Lajta Béla

wod
2

Bund Gra

39. l.

Lajta Béla

Vrád
z

Kertész Bouw

282. l.

Városi Közkönyvtárak VII. 221, 222,

közigazg. kerület.

A bejelentő (hivatal vállalat, intézet stb.) neve (cége):

szabad bejelenteni!

A felveendő választó					
neve	foglalkozása	lakása		születési éve	mióta lakik Budapesten?
		Budapesten (közig. kerület, utca és házszám)	vidéken (község neve, utca és házszám)		

Lajta Béla

vród

Vádai 49–52. l.

képpel

esetleg lásd

..... számú melléklet.

mi tőkéhez.

ámához.)

, ... utca / út / tér ..... *házszám alatti lakos*

adó bevallásához.

foglalkozásból eredő jövedelem:

ékesfőváros ..... kerületében benyujtott / a csatolt bevallás szerint:

.....	.....	ar. P
.....	.....	„ „
.....	.....	„ „
Összes jövedelem:	.....	ar. P

cal dolgozó kézműiparosoknál:

..... ar. P általános

. . . . . ar. P

e:

..... utca / út / tér ..... házszám,

.....

Lajta Béla

wód

Jblképrőm

324. C.

Lajta (Leitendorfer)
Béla

l. Forstenich

13. l. 15. l. 18. l. 20, 21. l.

XXV. tábla

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Lajta Béla

l.

Elek Harom

211, 221. l.

rép, barna alapon fehér stilizált diszitéssel. Erdély,
Teller, glasierter Ton, auf braunem Grund weisser

kkal. Erdély, XVIII—XIX. sz. — Grosse Schüssel,
lumendekor. Siebenbürgen, XVIII—XIX. Jh.

rágos diszitéssel. Székely, XVIII—XIX. sz. — Drei
ly, XVIII—XIX. Jh.

d virágos diszitéssel. Székely, XVIII—XIX. sz. —
dekor. Székely, XVIII—XIX. Jh.

zel. Erdély, XVIII. sz. — Grosse Schüssel, glasierter

gdisszel. Erdély, XVIII—XIX. Jh. — Drei Schüs-
n Blumenschmuck. Siebenbürgen, XVIII—XIX. Jh.

al és kék virágdisszel. Erdély, XIX. sz. e. — Zwei
d Blumendekor. Siebenbürgen, A. XIX. Jh.

ely, XVIII—XIX. sz. — Zwei Schüsseln, glasierter
IX. Jh.

rép. Magyar, XIX. sz. — Zwei Feldflaschen, braun
X. Jh.

lis alak, oldalán és födelén szinesen alakok. Olasz,

Lajta Béla

vrod

Lykanmivtort. II

266.1-

PRESIDENZA E CONSIGLIO DIRETTIVO.

BRUNO FORNACIARI, *Commissario del Comune di Venezia = Presidente dell'Esposizione.*

GIOVANNI BORDIGA, *Presidente del Consiglio direttivo;*
NINO BARBANTINI
GUIDO CADORIN
FELICE CARENA
FELICE CASORATI
CESARE LAURENTI
ANTONIO MARAINI
LUIGI MARANGONI
EDOARDO RUBINO
ARTURO TOSI
ANGELO ZANELLI
Consiglieri;
VITTORIO PICA, *Segretario generale.*
ROMOLO BAZZONI, *Direttore amministrativo.*

SEGRETERIA.

DOMENICO VARAGNOLO, *Dirigente l'ufficio.*

UFFICIO STAMPA.

ELIO ZORZI, *per la stampa italiana;*
LEOPOLDO BROSCH, *per la stampa straniera.*

Lajta Béla

épitész 2

l

Lehel Gulácsy

66 d

MÁRIAVÖLGY

Kastély

Képe VI 1865, 149 l.

Lajta Béla

cikkei

Architectura

59. l., 60. l.

Lajta (Leitersdorfer)
Béla

wód
z
Kár Ersch
9. l. 12. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Layta Béla

építész

1875–1920

Újvidék.

520. l.

I.

Tek.
Közvégi Előljáróságnata
Solymár.

A Műemlékek Orsz. Bizottsága arról értesült, hogy a solymári vár ~~hegyen~~ feltárt romok közül a vár főépületének szép gótikus bejáratát, valamint a hozzátartozó falrészt ismeretlen tettesek teljesen összetörték és helyéből kidöngették.

~~Hogy a~~ További pusztítás megakadályozása végett, felhívom a tek. Előljáróságot, hogy a romok területén tiltó táblákat felállíttatni, s a romokat megfelelő ~~vadas~~ kerí-

Lajta Béla

vod

Petr Samtida

44. l.

174. l. kopyvel

Lajta Béla

wód

Barkbtak

357.l.

Lajta Béla

Kabdebo Bp.

4. l. 136, 137. l.
138. l. 139. l. 140.
141. l. 144. l.

Budapest, 1933. [illegible]

Lajta Béla

U. 578.

Lajta Béla

U. 1653

1293/907.

yar)

Cleaner

lat.

Lajta Béla

irod

Biermodéptörekv

532. l.

A MŰEMLÉKEK ORSZÁ
BUDAPEST, IX.

582/1935. szám.

Budapest, Székesfőváros Tek

H i v a t a

Lajta Béla

Irâd

Yblut 19. l.

Erdély IV. 109

~~Asztali Reflektorüstből~~ I. 209.

Lajta Béla

U. 2102

1904. július 6.

Lintia Dénes oravicza-bányai tanulónak: a délmagyarországi természettudományi társulat részére eszközlendő állattani gyűjtésre 500 korona engedélyeztetik, a gyűjtött anyag leltár mellett a társulatnak adandó át (225/1904.)

Lajta Béla

MDK

Az Erzsébet királyné emlékszobor kiviteli tanulmányterveinek elkészitésével megbizott művésztársaival együtt hátrálékos tiszteletdijuk kiutalását kérik a miniszterelnöktől. /1919 márc. 6/.

25-26.o.

Erzsébetszoborról lásd még. 23-32.o.

M.T. Képz. Él. Bp. 1960.

Lajta Béla

épitesz

Gentrüncul

60, 73, 78, 80. l.

: Visegrádi várromokon 1934.év folyamán eszközölt munkálatok elszámolása.

szám: 102/1935.

kletek száma: 2 drb.

János müépitésznek a visegrádi várrogzett helyreállitási és fenntartási lszámolásaival kapcsolatban felkérem elszámolásoknak a m.kir.vallás- és r által felülvizsgált és jóváhagyott t szivesked jék ugy jelenleg, mint jö-

Lajta Béla

l.

A 90

30. l.

vorossagat, hogy a jarand
kiutaltatni Méltórtassék
helyretben hogy tovább i

Nyírbátor 1911 feb

Lajta Béla

l.

490

99. 453/1934.
- - - - - - - sz.
III.

Hivatkozással folyó
felterjesztésére, tudomás és
végett értesitem tek. Bizott
való tekintettel dr. MÉSZÁR
évi december 27-től, 1935. ja
engedélyezem.

Budapest, 1934. évi d

Lajta Béla

l.

Crak György

49. l.
57. l.
52. l
55. l.
56 l
210 l.
211. l.
220. l.

sal kiegészitsük, valamint a g
vegővel, némi táplálékkal felj
nagyban terhelné e dij, a gyer
fizethetik meg.-

A kirándulások ideje
és 26-án. Kérjük tehát e mapok

Kérelmünk jóindulatu
tek. Elnökségnek

Budapest, 1926 julius

főtitkár

MDK

Lajta Béla

Architectura /Hága/ 1930. Nº 34. /aug.23./

Lajta Béla

Munkásságának bemutatása szerepel a magyar képzőművészek egyesületének jubiláris kiáll.-án.

M.934.XII.8.

Lajtha Béla

Részt vett a nemzetközi tervkiállításon a Műcsarnokban.

M.930.IX.6.

Lajta Béla

1905. a kultusz-
minisztérium palo-
tájának tervpá-
lázatán a második
III-dij -

Magy Alp 72. l.

KIFIZETTETETT
MAGY. KIR. ÁLLAMPÉNZT. IX. kor.
Budapest, 1910 év 77 hó n.

18061-1910. szám.

A Műemlékek Orsz. Bizottsá-
gának, mult évi december hó 17-én 106
sz.a. kelt fölterjesztésére, tudomása
további megfelelő eljárás végett ki-
adom.

Budapest, 1910. március hó 31.

A miniszter helyett:

államtitkár.

Lajta Béla

vród

Péter II

164, 165. C

Keppel

fajánsz

Sárga és kék madaras hersó, XIII.
sz.

A gyakorlat ezzel szemben az. . .

Levél az IKV-tól

Szívesen olvastunk volna lakossági véleményeket is

Hosszú levelet kaptunk a VII. kerületi Ingatlankezelő Vállalattól, amelyben szemrehányást tesznek szerkesztőségünknek, amiért lakásügyben majd mindenkit megkérdeztünk már, kivéve őket. A november 8-ai keltezésű levél megérkezésekor már nyomdában volt az Erzsébetváros novemberi száma, amelyben egészoldalas interjút közlünk Szöllősi Dezsővel, az IKV új igazgatójával. Ettől függetlenül – minimális rövidítéssel – közzé tesszük az Ingatlankezelő Vállalat levelét, mert sok, a lakosságnak szóló információt tartalmaz. És néhány szemrehányást nekünk. Amint a sorokból kiolvasható, különösen neheztelnek az IKV-nál az októberi számunkban megjelent Előbb vegye meg az ingatlant! – című cikk miatt, amelynek alcíme egyébként így hangzott: Meg kellene törni az IKV monopóliumát, ajánlja a Lakásbérlők Egyesülete. S most következzék a levél.

Az „Erzsébetváros" című lapban hónapról hónapra visszatérően foglalkoznak a VII. kerületi lakások eladásával kapcsolatos problémahalmazzal. A cikkek és tájékoztatók között olvasható volt hivatalos, vagy félhivatalos tájékoztató, a moratóriumról, az Erzsébetváros Képviselő-testülete 118/91. sz. határozatára utalva, képviselői magánvélemény és a Lakásbérlők Egyesülete sokszínű és sokrétű értékelései, ajánlásai, a lakosság érdekeinek védelmében.

Szívesen olvastunk volna lakossági véleményeket és tapasztalatokat is olyanoktól, akik már megvásárolták a lakásukat, és nem érzik magukat becsapottnak, valamint olyanoktól, akik a vásárlás feltételeit, körülményeit ismerve vételi szándékukat továbbra is fenntartják.

Hiányzott a cikkekből annak a Budapest kerületeiben elsőként 1987-ben megalakult szervezetnek a megszólaltatása, szakszerű és körülményeket feltáró tájékoztatása, mely az eladások szervezését, lebonyolítását végzi, így közvetlen véleményeket és tapasztalatokat kap a lakosság részéről. A lakáseladással kapcsolatban kialakult kerületi kép teljessé tétele érdekében, az alábbiakban adunk tájékoztatást a VII. kerületben folyó lakáseladási tevékenységről. A tevékenység leírásánál igyekszünk feltárni az eddig megjelent cikkekben tévesen, vagy pontatlanul közölt tényeket is (aug., szept., okt., havi számok).

Kerületünkben a lakásbérlemények eladására az Ingatlankezelő Vállalat kapott megbízást a Tanács VB.-től, melyet megerősített a Polgármesteri Hivatal azon épületekre korlátozva, melyeket a volt Tanács VB. jelölt ki eladásra. (298 épület és 1 db. telek). Az IKV felismerve a lakások eladásának jelentőségét és fontosságát, mind a lakosság és mind a kerület szempontjából – önálló irodát szervezett Ingatlanforgalmi Iroda néven.

Az iroda kellő számú, a feladatokat jól ismerő kvalifikált, a lakóházjavítás területén hosszabb gyakorlattal rendelkező szakemberekből szerveződött, így módja volt kialakítani azt a legcélszerűbb rendszert és folyamatot, mely azóta is zökkenőmentesen, a lehető legkisebb átfutási idővel, különösebb kifogások és panaszok nélkül végzi feladatát. E tevékenységünk társadalmi megmérettetése és társadalmi visszhangja tapasztalataink szerint összességében pozitív.

Az iroda első és folyamatos tényke dése a lakosság széles körű tájékoztatása volt a lakásvásárlási lehetőségekről, és feltételekről, melynek nyomán megindult a vételi szándékok bejelentése, a mai napig a kerület 854 lakóépületéből. A vételi szándék ismeretében irodánk folyamatosan terjesztette elő elidegenítési kijelölésre a Tanács VB-ához mindazon épületeket, melyek a műszaki szakfelülvizsgálat szerint eladásra alkalmasak voltak, továbbá ahol az előzetes vételi szándék bejelentése elérte a VB. által meghatározott épületenkénti lakásszám 35%-át. Az épületek kiválasztásánál műszaki szakembereink figyelembe vették az épületek állagát, melynek alapját képezte a több évtized alatt elkészült szakvizsgálatok és szakvélemények értékelése, az elvégzett felújítási és karbantartási munkák, valamint a kezelési gyakorlat tapasztalatai is.

Ilyen módon került kijelölésre 1990. októberéig 298 lakóépület és egy telek. A kijelölést követően megkezdtük az épületekben az eladás feltételeinek megteremtését, az épületek társasházzá alakításának folyamatát. Ennek keretében külső – többségében IKV-tól független – műszaki szakemberekkel helyszínen felmérettük az épületek egészét, a lakásokat, a nem lakás bérleményeket, közös területeket, ezekről terveket készíttettünk, melyek alapját képezték a jogi szakemberek által készítendő társasházi alapító okiratnak. Ugyancsak helyszínen, lakásonként állapíttattuk meg, arra jogosított külső független értékbecslőkkel az egyes lakások forgalmi értékét is.

Az alapító okiratok szakszerűség, tényszerűség tekintetében megfelelnek a törvényes előírásoknak, ezért jó alapot teremtenek épületenként egy-egy újszerű lakóközösség kialakulásához és működéséhez. A telekkönyvi bejegyeztetést követően alakulhat a lakóépület társasházzá, és ezáltal válik minden lakás önálló albetétben szereplő öröklakássá. Tulajdonképpen ezzel teremtődik meg a lakáseladási lehetőség, melynek alapján az érintett épület lakóinak írásban vételi ajánlatot teszünk lakásuk megvételére.

A vételi ajánlat tartalmazza a lakás forgalmi értékét, a jogszabályi előírások szerint megállapított vételárát, amely a forgalmi érték 15, 30, illetve 40%-a, attól függően, hogy az épület mikor részesült legutóbb teljes felújításban. Az ajánlat továbbá tartalmazza a fizetési lehetőségeket és feltételeket, a részletfizetési lehetőséget és annak feltételeit, valamint az egyösszegű kifizetéssel járó engedmény mértékét. Tartalmazza továbbá azt is, hogy a vételi ajánlatra 90 napon belül kérünk választ, illetve ajánlatunk érvényét addig garantáljuk.

A vételi ajánlat tartalmazza az egész épületre vonatkozó általános műszaki leírást, a Vállalat rendelkezésére álló műszaki adatok alapján. Így ezért helyesbítenünk kell egy korábban megjelent cikket, amely címe: „Előbb vegye meg az ingatlant!" és utána kaphat részletes tájékoztatást. A gyakorlat ezzel szemben az, hogy vételi ajánlatunk megtételével csak kezdetét veszi a szerződéskötést megelőző megbeszélés-sorozat, melynek keretében a szerződéskötést végző dolgozó részletesen ismerteti a vásárlási feltételeket, és lehetőségeket – betekintést lehetővé téve a birtokában lévő összes szakvéleménybe és egyéb adatokba – és akkor döntheti el a vásárolni szándékozó, hogy kinek a részére, milyen arányban és milyen anyagi feltételek mellett szándékozik megvenni a lakást.

Véleményeltérés esetén, ha az alapos indokkal történik (pl. alapterület, forgalmi érték, stb.), felülvizsgáljuk és szükség szerint korrigáljuk az esetleges tévedéseket vagy helytelen adatokat. A szóbeli megállapodás után minden egyes szerződés egyedileg készül el és kerül aláírásra mind a vásárló, mind az eladó részéről.

Ki kell igazítanunk az októberi számban megjelent cikk azon állítását, mely szerint irodánk csak akkor köt szerződést, ha előzetesen a vásárló a lakásra biztosítást köt.

Az öröklakás biztosítását csak akkor kérjük, ha a vásárlás részletfizetéssel történik. Igaz ugyan, hogy kedvezményezettként az Ingatlankezelő Vállalat van megnevezve, de tudni kell, hogy az IKV megbízás alapján az Önkormányzat részére ad el, szerez jogokat és vállal kötelezettségeket, így a biztosításból semmi haszna nem származik. A kérdés ilyen módon történő beállítása, (egy házrobbanás folytán megsemmisült és biztosítási hasznot az IKV vágja zsebre) alaptalan és példája annak, hogy miért olyan az IKV-ról alkotott vélemény, mint amilyen.

A szerződés megkötése után a vásárló tulajdonosává válik annak a lakásbérleménynek, aminek addig bérlője volt. Itt kell ugyancsak elmondanunk az október havi cikkre utalva, hogy vásárlás előtt minden vásárolni szándékozót tájékoztatunk arról, hogy, mint tulajdonosnak, hozzávetőlegesen (hiszen a pontos közös költség és felújítási alapképzés a későbbi közgyűlésen kerül megállapításra) milyen költségekkel kell számolnia.

A vásárolni szándékozók számolnak is, és a számolás után is úgy döntenek, hogy megéri, biztonságukat szolgálja a vételi megállapodás, és semmi szín alatt nem érzik magukat becsapottnak. Ezt annál is inkább elmondhatjuk, mivel irodánk dolgozói nem hallgatják el sem a nehézségeket, sem a problémákat, hanem nyílt módon beszélik meg a felvetődő kérdéseket a szerződő felekkel.

A lakossági érdeklődést alátámasztva ismertetjük azokat a számokat, melyek beszédesen jelzik a lakosság vételi szándékát:

Vételi szándék érkezett irodánkhoz 1991. november 8-áig 854 lakóépületből, ez a kerület össz-lakóépületeinek több mint 60%-át jelenti, (ezen felül van még 335 db tilalmi jegyzéken szereplő épület).

Ezen épületek közül 298 db épület lakásainak eladásas van folyamatban, 143 db épületben meghaladta a 35%-ot a vételi szándékot bejelentők száma.

32 épületben megközelíti a 35%-ot, a fennmaradó 381 épületből szórványosan, de 35%-ot nem megközelítően érkeztek szándékbejelentések.

A jelzett lakossági igények alapján további épületek elidegenítésére készítettünk 1991. évben javaslatot az Önkormányzat részére, melynek felülvizsgálata és elbírálása folyamatban van.

Úgy gondoljuk, hogy a bérlők, illetve leendő lakástulajdonosok érdekeinek védelmét csak alapos helyzetismerettel, tárgyismerettel, körültekintő tájékozódás birtokában lehet eredményesen folytatni. Ezért munkánk további javítása, valamint a hatékonyabb lakossági együttműködés és tájékoztatás érdekében továbbra sem zárkózunk el a külső pártatlan és elfogulatlan – a lakosság érdekvédelmében fellépő – kritikák és jogos bírálatok fogadásától.

Az „Erzsébetvárosban" utóbbi időben megjelent véleményekkel kapcsolatban – végezetül – szeretnénk, ha a véleményalkotókkal közösen tisztázhatnánk a felvetett problémákat, ennek során kiszűrve a tényleges gondokat, azok orvoslására együttműködve kereshetnénk a legmegfelelőbb megoldásokat.

Főv. VII. ker.
Ingatlankezelő Vállalat
Ingatlanforgalmi Iroda

ÉPÍTÉSZETI BARANGOLÁSOK ERZSÉBETVÁROSBAN

A Gázművek-ház

A Rákóczi út és Kazinczy utca sarkán álló üzlet- és bérház (Rákóczi út 18. sz.) *eredetileg az Erzsébetvárosi Bank számára épült 1912-ben,* a korszak kiváló építésze, *Lajta Béla* terve alapján. A megbízást tervpályázaton nyerte el a megvalósulthoz hasonló, ám annál gazdagabban díszített tervvel. A homlokzatok geometrikus, a kihangsúlyozandó részekre koncentrált ornamentikáját az akkor Lajtánál dolgozó *Kozma Lajos* rajzolta. Amikor a Bank a beadványi terv várható költségeit nem tartotta egyeztethetőnek a rendelkezésre álló összeggel, Lajta új terveket készített. Ezen a változaton *az épület tömege leegyszerűsödött, felületdísz alig van rajta.*

Az épület felépítése pontosan tükrözi kettős funkcióját: *a főhomlokzaton a bankot, hátul a Vaskereskedelmi Rt.-t (mely nek korabeli felirata ma is látható a homlokzaton)* magában foglaló alsó két és fél szint vasbetonvázas, a fölötte húzódó lakószintek hosszfőfalas szerkezetűek. Az üzleti célokat szolgáló földszint és félemelet kannelurás oszlopsorral, összefogva architektonikus alépítményt képez, melyre zárt, síkszerűen kiképzett téglaburkolatú felső rész támaszkodik. A homlokzatot teraszosan visszahúzott tetőemelet zárja le, melynek ornamentikus kerámiaburkolata magastetőt imitál.

Kompozíciója nyugodt, kiegyensúlyozott, falfelületei a historizmusban, szecesszióban megszokotthoz képest hallatlanul egyszerűek, simák. Lajta e házban a *nagyvárosi üzletház építészeti feladatát oldotta meg* rendkívül korszerűen, előremutatóan. Ez az épület egy egész épülettömb kezdete, egy főútvonal képét meghatározó, folytatható típus. Modernségét igazolja, hogy a tömb átépítésénél valóban figyelembe vették: hozzá igazodott a harmincas években a Guttmann-sarok tervezője (lásd előző számunk cikkét) és a szomszédos Singer-ház építésze is. Teljesen dísztelen Kazinczy és Dohány utcai homlokzata akár a harmincas években is készülhetett volna. Figyelemreméltó az oldalhomlokzat tetején a műtermek vízszintesbe átforduló üvegfala.

Míg az épület egészében az eredeti állapotot őrzi, üzleti szintje folyamatosan változott. A bank üvegkupolával fedett, galériás terét már 1914-ben Antal és Hosszú Divatháza foglalta el, melynek belső kiképzését Kozma Lajos tervezte. Az addig egységesen hálós osztású finom üvegfalak alsó részét ekkor alakították önálló üzletportálokká. Eleinte valamennyi oszlopközben azonos kiképzésű, Luxfer-prizmás, konzolos lámpás portál húzódott, később – a húszas évektől – rátett portálokkal torzították el, többek között a nagytermet átvevő Gázművekével.

Volt itt Mercedes és Singer üzlet, a Fősör maláta és pezsgőkereskedése, majd *1945 után a teljes üzleti területét a Fővárosi Gázművek kapta meg.* A hatvanas években cserélték ki a portálok megmaradt részeit a ma is látható alumínium függönyfalra, mely sem durvaságával, sem arányaival, sem parapetjeinek világoskék színével nem illeszkedik az épülethez.

Ferkai András

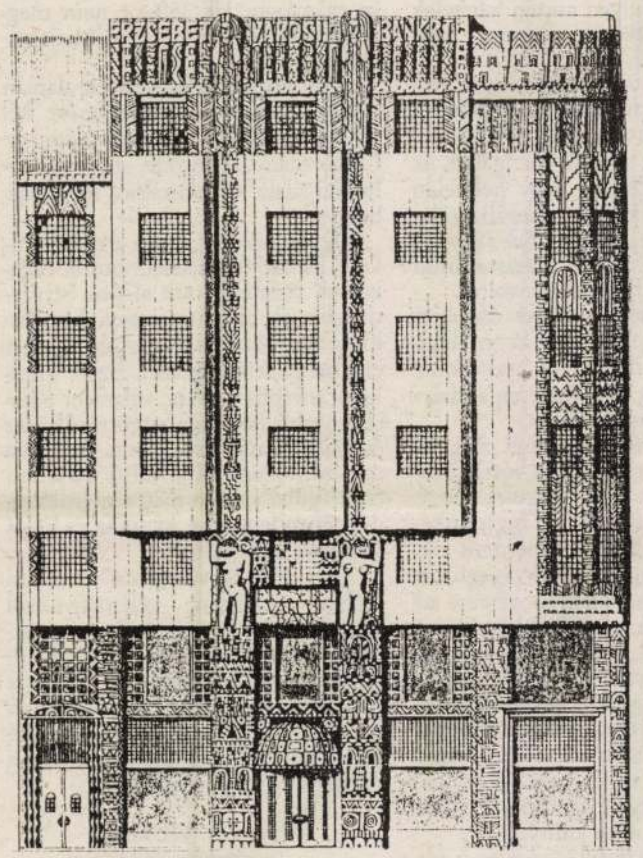

Az Erzsébetvárosi Takarékpénztár terve 1911.

Lajtha Béla: Az Erzsébetvárosi takarékpénztár

Mégis újjáépül a Kis Regnum Kápolna!

A II. világháborúban 1944 júniusában Budapestet ért amerikai szőnyegbombázás áldozata lett a hittanárok otthonának a Katolikus Ifjúsági Centrumnak a Regnum Marianumnak a kápolnája. Köznyelven **Kis Regnum Kápolna** (Budapest VII., Damjanich u. 50.). A háborús időkben s az utána következő romeltakarítási években anyagi okok miatt, később a Ház államosítása miatt a kápolna újjáépítése elmaradt. Most az egyházi épületek visszaszármaztatásával lehetőség nyílt erre is.

A közben megalakult **Kis Regnum Kápolna Alapítvány** kuratórium hozzákezdett az **újjáépítéshez** a „Csak egy téglát!" mozgalommal. Elkészültek a kápolna tervei is újból. Az Egyesült Államok Nagykövetségével is felvették a kapcsolatot. A nagykövet képviseletében Thomas B. Robertson követségi titkár, majd Jean Ecsedy kultúr-attasé fogadta a kuratóriumot, Bush Elnökhöz intézett levelünk ügyében. Áttekintették a kápolna múltját, felmérték a jelen helyzetet, s abban az újjáépülő kápolna jelentőségét, mind az ifjúság vallási nevelésében, mind a tengerentúli világ jó reklámja szempontjából. Kitűzték a konkrét megvalósítandó feladatokat, legfőképp az egész anyagi háttérrel kapcsolatban. Megállapodtak a legközelebbi megbeszélés idejében. Mindenképp a Szentatya látogatása előtt szeretnének kézzel fogható eredményt elérni, hogy ez is egy mód legyen Neki kedveskedésre.

Addig is nekünk hozzá kell kezdenünk az Alapítvány helyi, anyagi alapjának megteremtéséhez. A **„Csak egy téglát!" mozgalom keretében százezer Ft-ra van szükség,** ami megnyugtató garancia az amerikaiak számára, hogy élő, valós igény a benyújtott kérelem. Csekkszámlaszám: **508-41890-8 OTP V. ker.**

Emléktáblaavatásra került sor a Damjanich utca 50. szám alatt a Regnum Marianum volt, és várhatóan újra birtokba kerülő épületében tavaly december 8-án abból az alkalomból, hogy az egypártrendszer önkénye negyven éve űzte ki az épületből a Regnum Marianum papjait és cserkészcsapatát. Az emléktábla avatásán Faragó János polgármester ünnepi beszédében kifejezte azt a reményét, hogy a Regnum Marianum újra abban a liberális, becsületes szellemben fogja nevelni az ifjúságot, mint tette azt megszüntetése előtt.

Az emléktáblaavatás után a világháborúban lebombázott kápolna helyén képletes kapavágásra, alapkőletételre került sor, amelyet a polgármester végzett el. A kápolna alapítványi összegből épül majd fel, az alapítvány fővédnöke Göncz Árpád köztársasági elnök.

LAJTA Béla

A Tordán emelendő törvényszéki épület és fogház terveire hirdetett pályázat eredménye felett bíráló bizottság következőleg állapíttatott meg: 1. Az igazságügyminisztérium részéről *Dusóczky* Károly min. tanácsos és *dr. Záborszky* István min. osztálytanácsos, 2. a kereskedelemügyi minisztérium részéről: *Berczik* Gyula min. tanácsos (póttag *Bierbauer* István műszaki főtanácsos), 3. az igazságügyminisztérium megbízásából *Hauszman* Alajos műegyetemi tanár, 4. a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet részéről *Kommer* József építész, (póttag K. *Császár* Ferenc építész.)

A pozsonyi kulturpalota szűkebbkörű tervpályázatán, amelyet a három díj nyertesei között rendeztek, az első díjat *Walder* Gyula budapesti építész nyerte el, akinek művezetése mellett most már a palota épülni fog.

Palota a vasúti és hajózási klub részére. A vasúti és hajózási klub új palotájának tervezésére szűkebb pályázatot hirdetett és a beérkezett pályázatok közül az egyesített első és második díjat két egyenlő részletben *Bauer* Emil és *Gutmann* Gyulának, továbbá *Komor* Marcel és *Jakab* Dezsőnek ítélte. Megvette azonkívül *Pallós* Arthur, *Novák* Imre és *Mocsányi* Károly műépítészeknek a terveit. A klub választmánya *Bauer* Emil és *Gutmann* Gyulát bízta meg az építőtervek elkészítésével és a művezetéssel.

A pozsonyi evangelikus diakonissa árvaház és kórház épületeinek terveire hirdetett pályázat alapján összesen 13 terv érkezett be, amelyek közül a bíráló-bizottság (az egyház 3 tagja, továbbá *Feigler* Sándor, *Sós* Jenő, *Sváb* Gyula és *Szántó* Henrik) az I. (1500 K) díjat *Schmidt* Gyula, a II. (1000 K) díjat *ifj. Papp* János és *Heincz* J., a III. (500 K) díjat *Fleischl* Róbert tervének ítélte, egyenként 500—500 koronáért megvenni ajánlta a „Levegő és világosság", továbbá a „Vitam et sanguinem" jeligés két művet.

A szombathelyi közkórházra beérkezett tervek bíráló-bizottságába a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium részéről *Keresztes* István műszaki főtanácsos, építész rendes tagul, *Reischl* Ferenc műszaki tanácsos, építész póttagul, a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet részéről *Somló* Emil építész rendes tagul, *Koós* Károly építész póttagul és a Magyar Építőművészek Szövetsége részéről *Hönig* Dezső építőművész küldetett ki.

Tervpályázati határidők:

jún. 19. Ruszcsuk városháza, vágóhíd és vásárcsarnok tervei. I. 3000, II. 2000, III. 1000 és I. 3500, II. 2000 és III. 1000 frank (nemzetközi);

jún. 20. Rákóczi-út belső torkolatának rendezése. Építőművészek Szövetségénél. I. aranyérem, II. 600, III. 400 K.;

aug. 8. Görög igazságügyi palota: görög belügyminisztériumnál; díjak; I. 20.000, II. 10.000 frank (nemzetközi);

aug. 15. A Világ Távírószövetségének emlékszobra. Svájci szövetségtanács Bern; díj I. 20.000 K (nemzetközi);

okt. 6. Gyergyószentmiklósi Kossuth-szobor. I. megbízás. II. 1000, III. 500 K;

nov. 1. II. Sándor cár szobra Szentpétervárt (nemzetközi pályázat); díjak: 5000, 4000, 3000, 2000 és 1000 rubel.

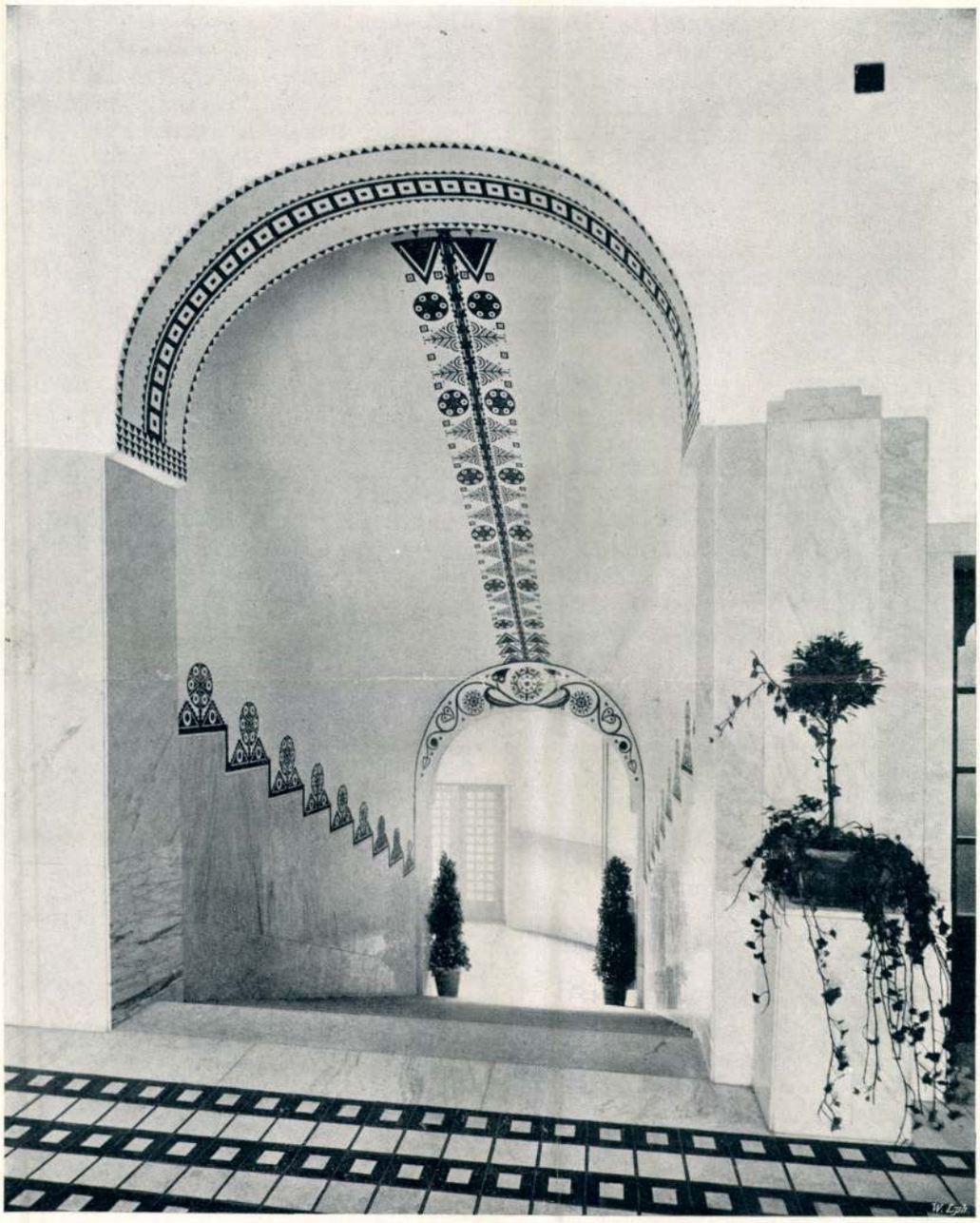

A PESTI IZR. SZERETETHÁZ. TERVEZTE: LAJTA BÉLA.

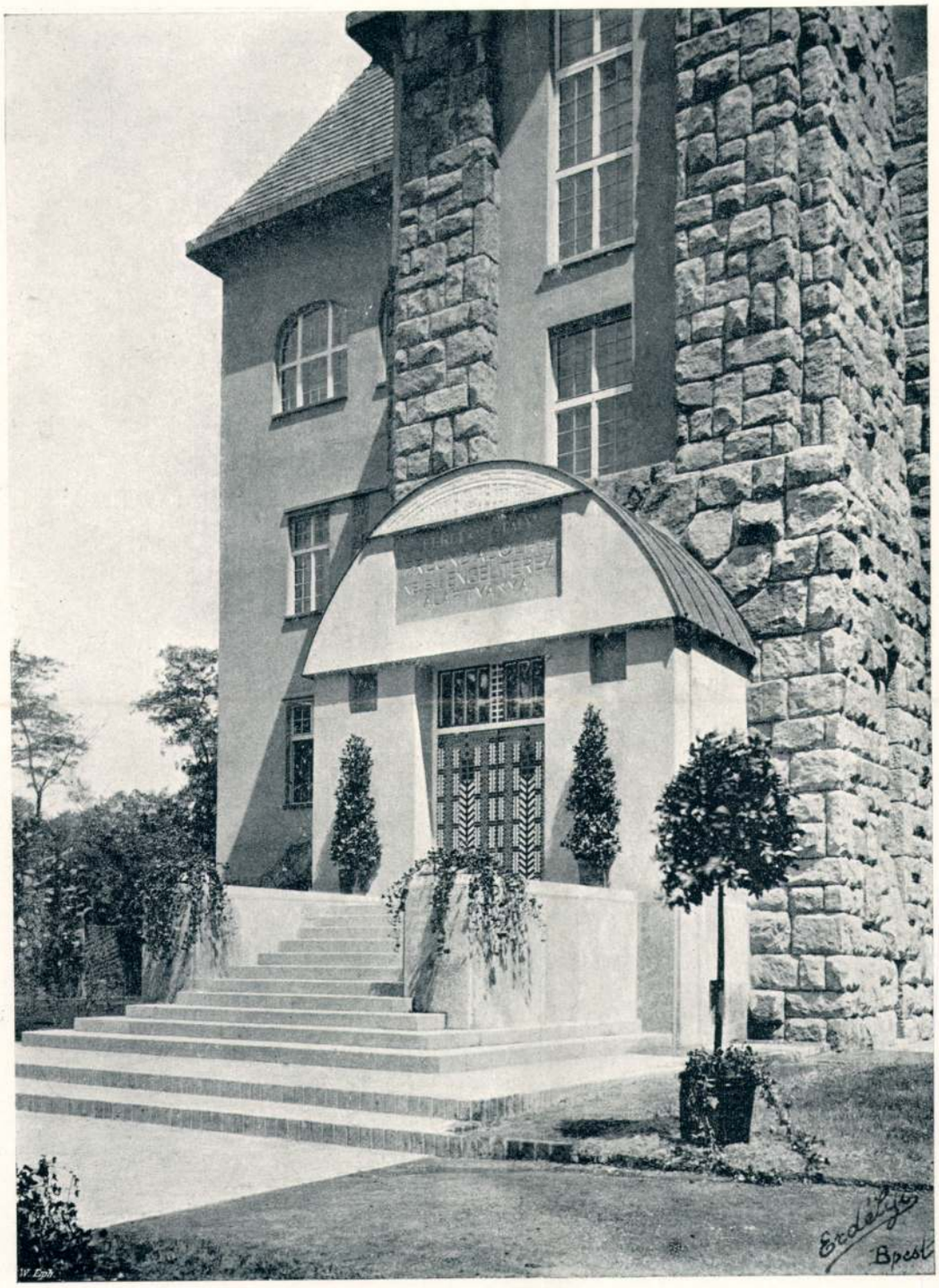

A PESTI IZR. SZERETETHÁZ. TERVEZTE: LAJTA BÉLA.

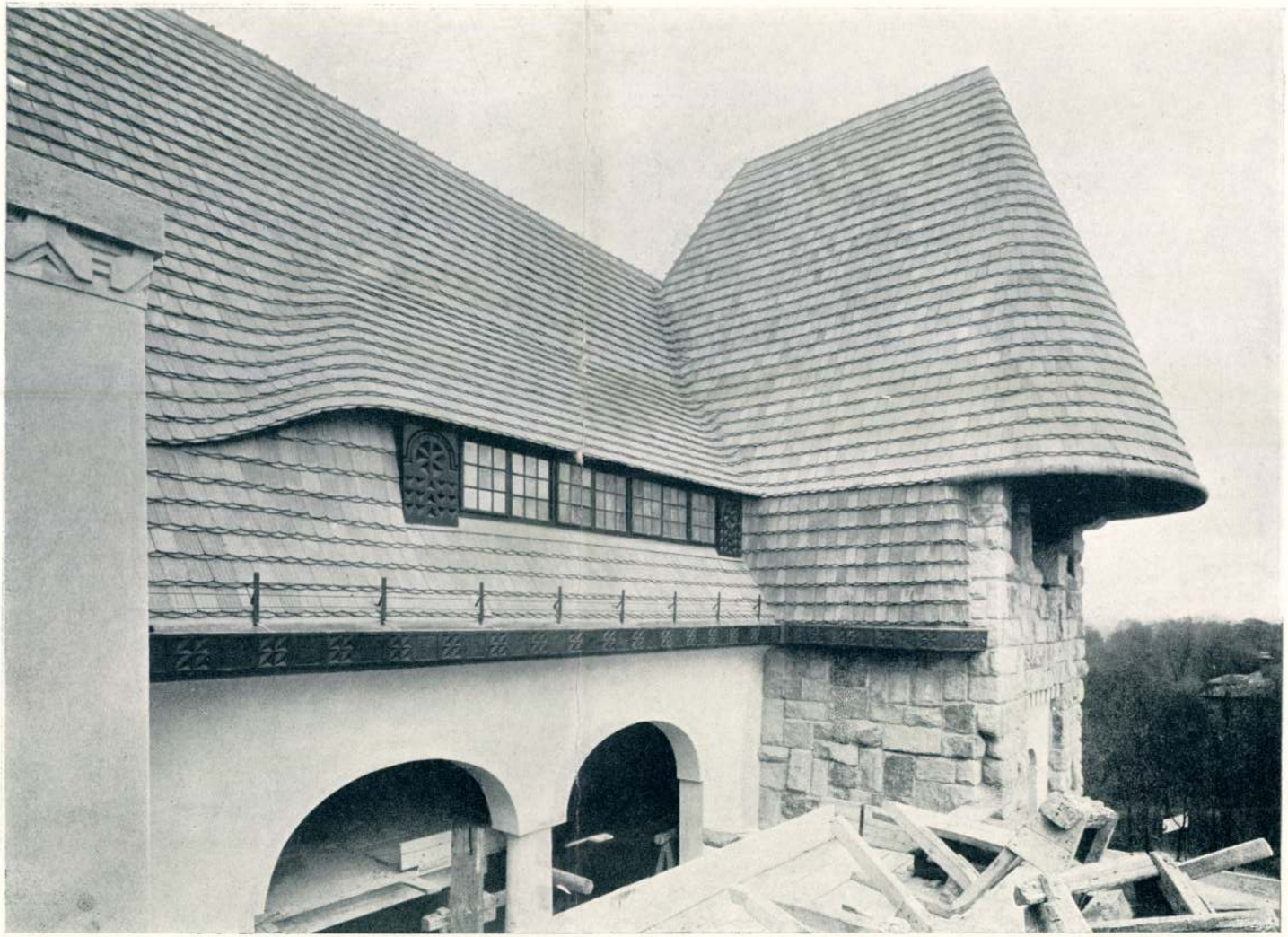

A PESTI IZR. SZERETETHÁZ.

TERVEZTE: LAJTA BÉLA.

A PESTI IZR. SZERETETHÁZ.

TERVEZTE: LAJTA BÉLA.

A PESTI IZR. SZERETETHÁZ. TERVEZTE: LAJTA BÉLA.

A PESTI IZR. SZERETETHÁZ. TERVEZTE: LAJTA BÉLA.

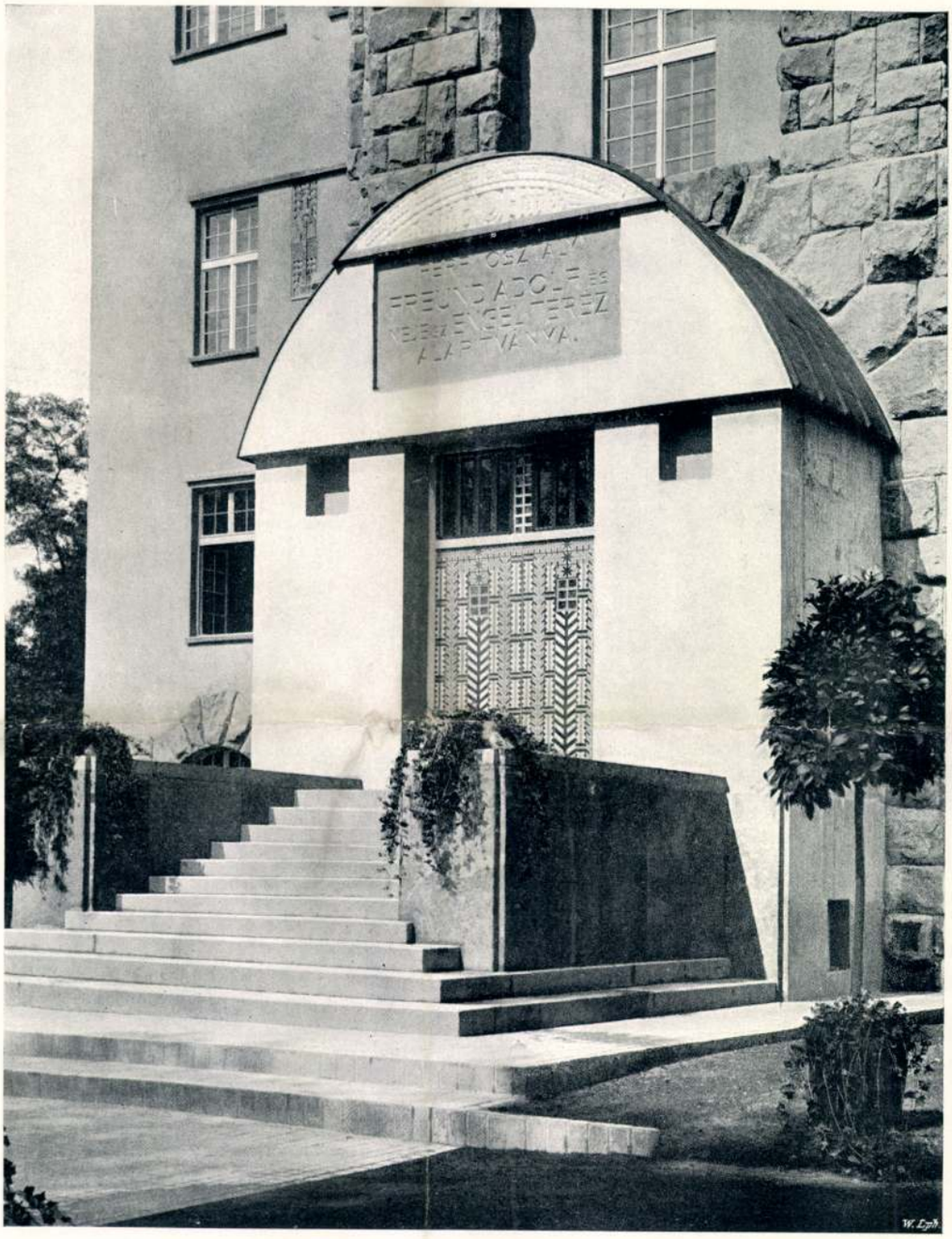

A PESTI IZR. SZERETETHÁZ. TERVEZTE: LAJTA BÉLA.

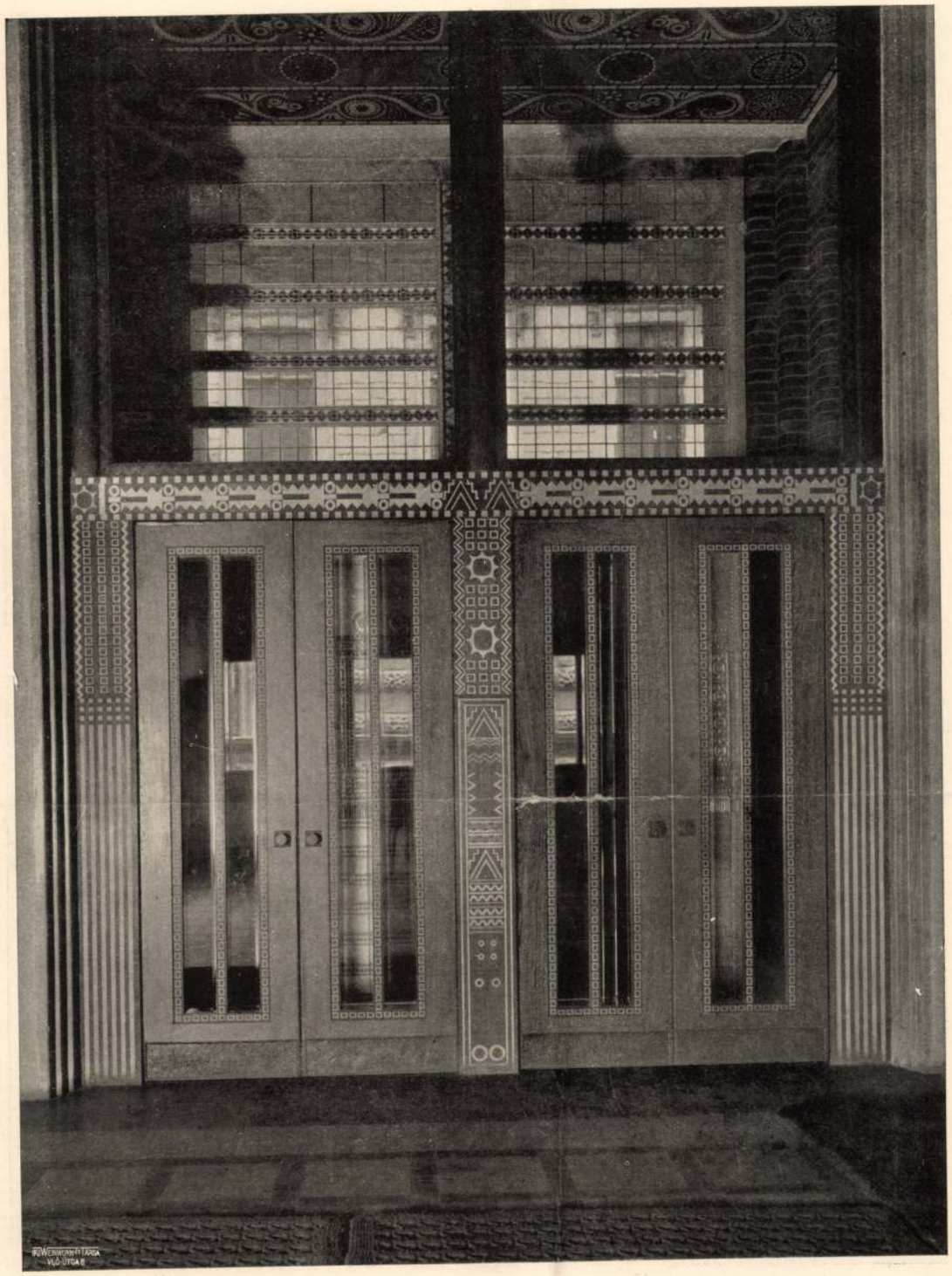

128.

128. A vasutcai községi felső kereskedelmi iskola belső főbejárata.

128. Porte intérieur de l'entrée principale de l'école.

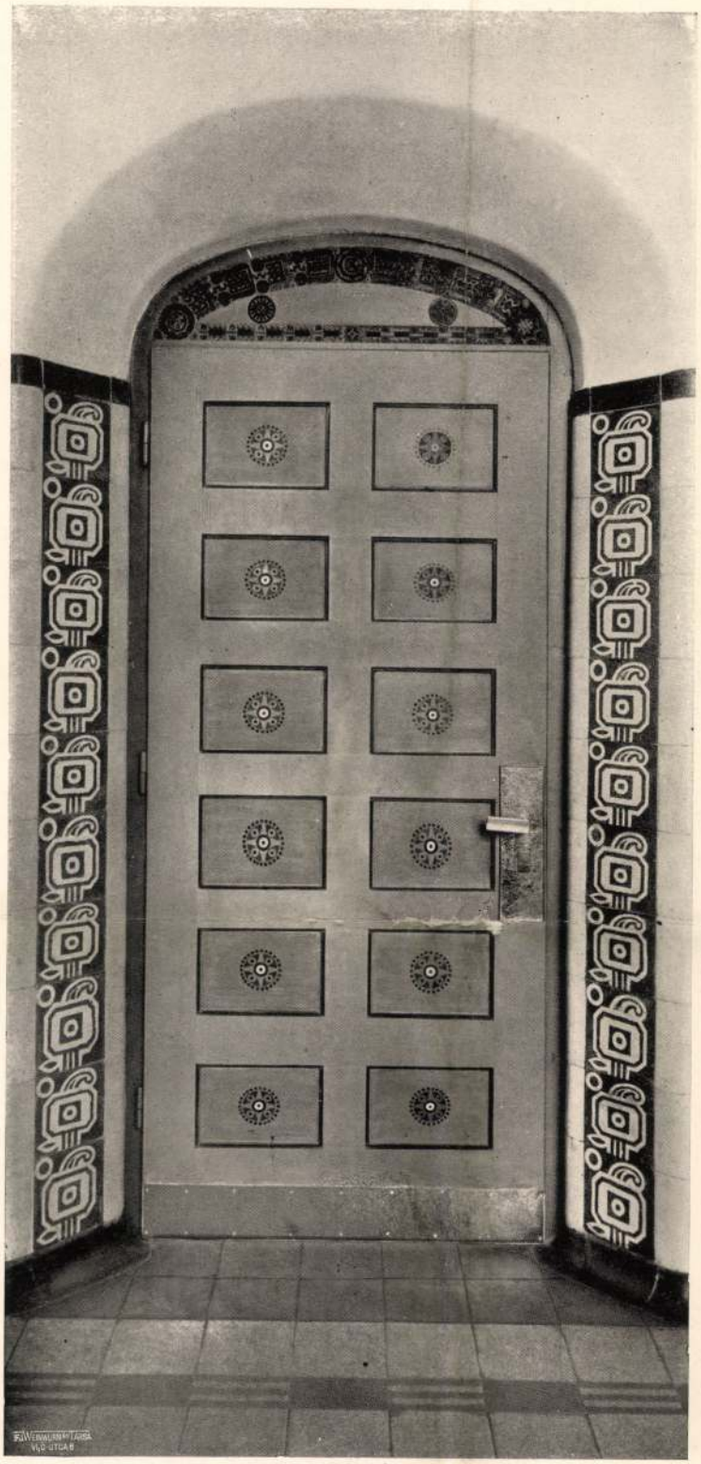

129.

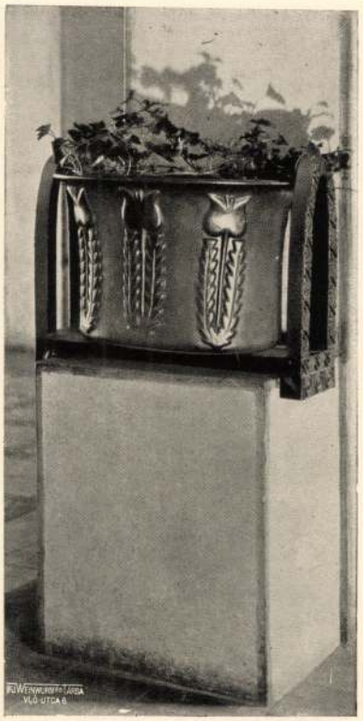

130.

131.

129. Vasutcai felső kereskedelmi iskola egyik tantermének ajtaja és 130—131. a lépcsőházban levő rézből domborított virágtartói. Utóbbiakat Berényi és Lengyel készítette.

129. Entrée d'une classe. — 130—131. Jardinières dans l'escalier.

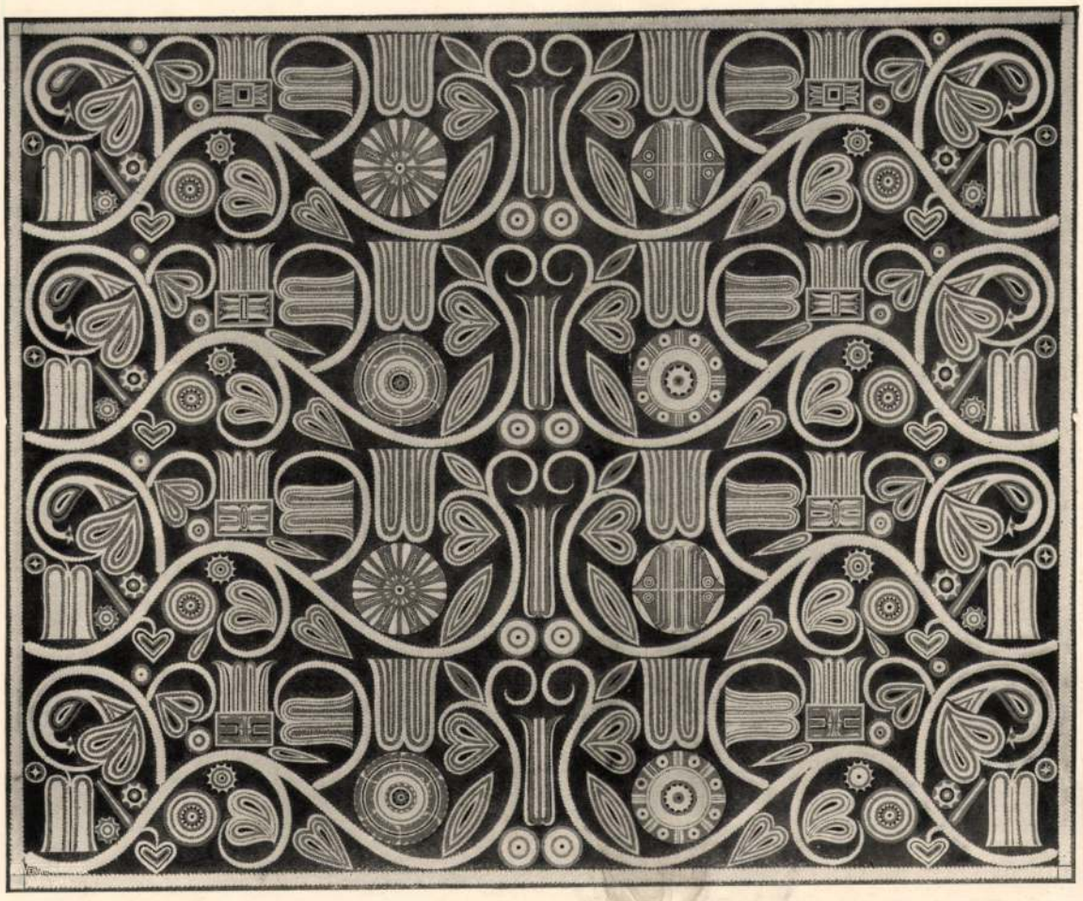

132.

133.

134.

132. Mennyezet festett díszítése a vasutcai községi felső kereskedelmi iskolában. — 133. Kapcsolótábla fedele domborított rézből és 134. ruhatár vasrácsának részlete.

132. Décoration peinte du plafond. — 133. Garniture pour dissimuler commutateur électrique. — 134. Fragment d'un grillage pour vestiaire.

135.

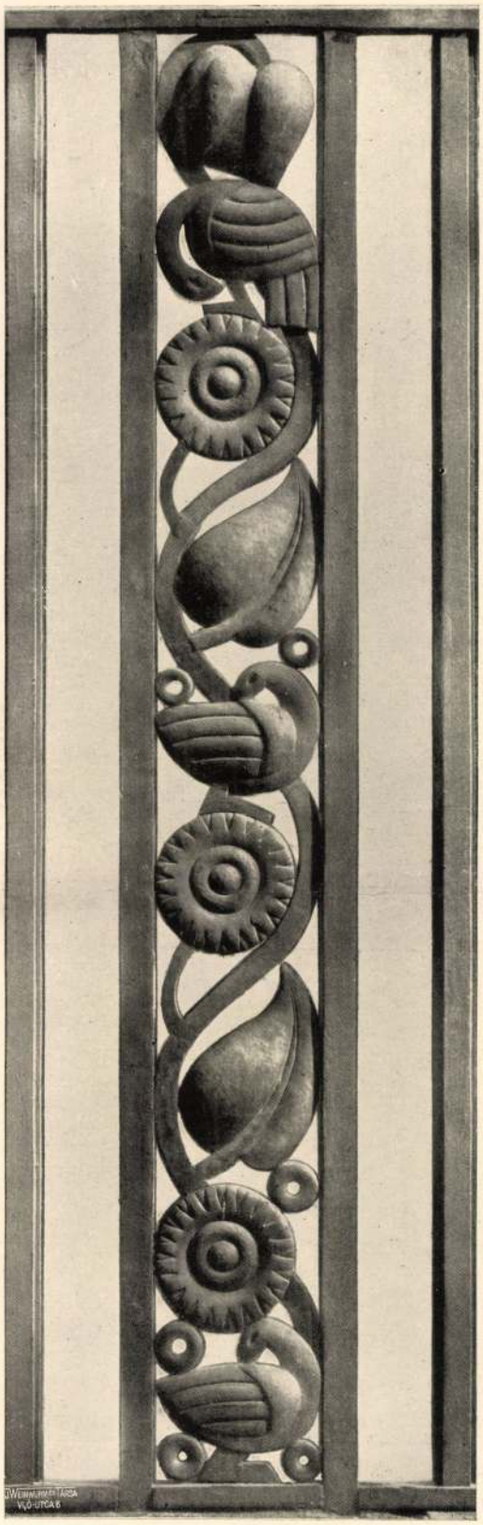

136.

135. A vasutcai felső kereskedelmi iskola ruhatárvasrácsozatának és 136. a Szeretetháza rácsos vaskapujának részlete.

135. Fragment d'un grillage de vestiaire. — 136. Fragment de porte principale de l'Asile de Vieillesse.

123.

123. Síremlék faragott márványból.

123. Monument funéraire.

Lajta Béla

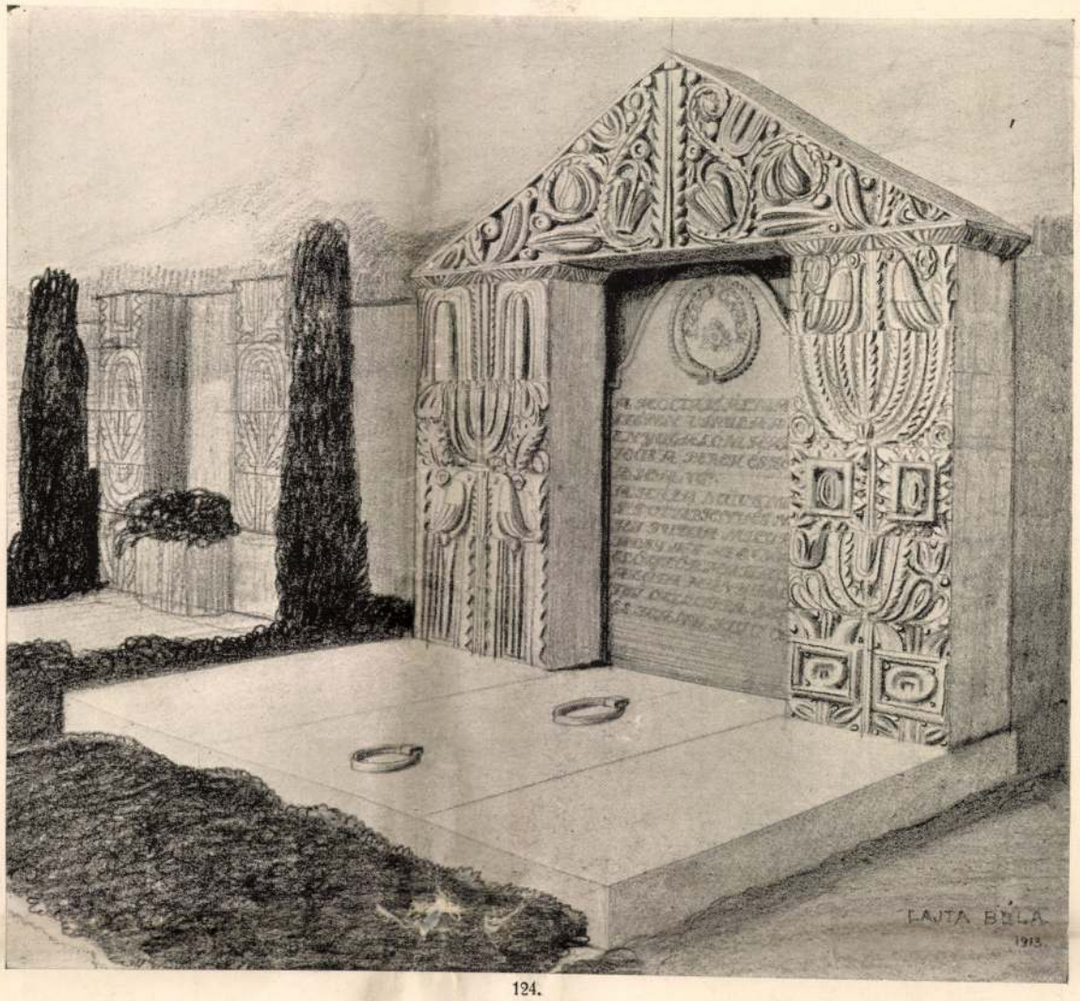

124.

125.

124. Síremlék terve. — 125. Gyűrű kovácsolt vasból. Készítette Kulcsár Ferenc.

124. Projet de Monument funéraire. — 125. Anneau en fer forgé.

119.

119. Síremlék.

119. Monument funéraire.

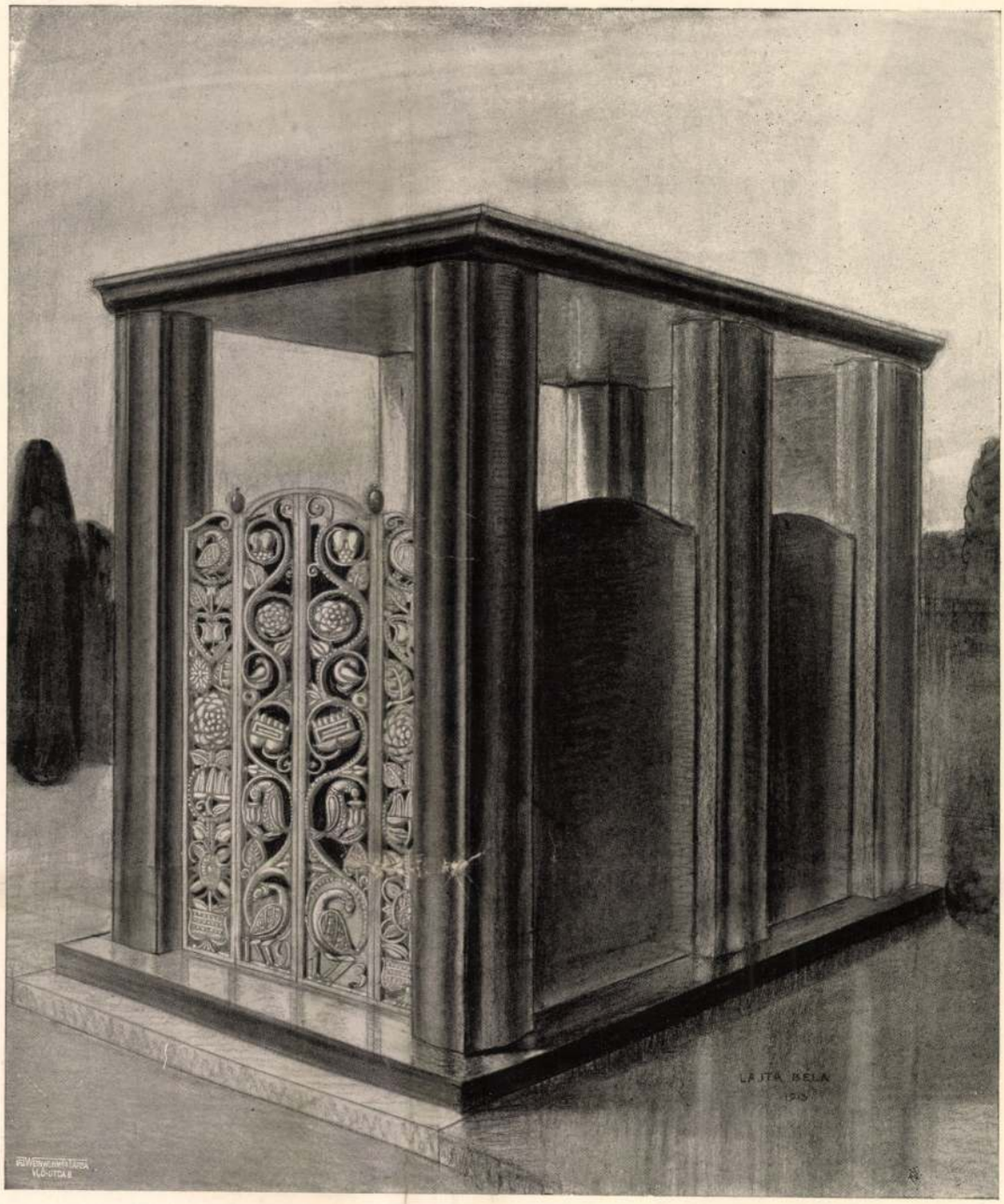

120.

120. Síremlék terve.

120. Projet de Monument funéraire.

116.

117.

116—117. Síremlékek faragott kőből.

Az ebben a füzetben közölt művészi alkotásokat mind LAJTA BÉLA műépítő tervezte.

116—117. Tombeaux en pierre sculptée.

Toutes les oeuvres reproduites dans ce fascicule sont exécutées d'après les projets de LAJTA BÉLA.

118.

118. Síremlék.

118. Monument funéraire.

szűztől születik. Háttere ez alaknak fürtös szőlőlevelekből alkotott. A baloldali Szibilla ruházata egyszerűbb. Fején virágkoszorú, öltözéke övvel leszorított kivágott ruha s köpeny. Ő is mondatszalagot tart bal keze hüvelyk- és mutatóujjával. Felirata: S VTERVS ERIT STATERA CVNCTORV. Statera pénzt jelentvén, azt az adót, melyet Rómának volt szokás fizetni a meghódoltság jeléül, e mondat talán ekképp fordítható le helyesen: a szent méh mindnyájunk váltságdíja lesz. Mögötte datolyapálma s tölgyfalevelek.

A két mellékjelenet közül a jobboldalinak két oszlop támasztotta nyitott pitvarféle a színhelye. Mária ágya lábánál imazsámoly előtt térdel s összekulcsolt kezekkel fogadja az angyal bejelentését. Messze tőle, tájképben, térdel a szakálas Gedeon próféta. Előtte a gyapjú, melyre eső esik az égből. A baloldali jelenet, a napkeleti bölcsek imádása, egy kőépület kapuja előtt történik. A főszereplőkön kívül számos fegyveres, lándzsás kísérő látható a háttérben. A falkárpitot 16 cm széles szegély, benne tömötten egymás mellett vörös és sásliliomok, rózsák, szőlők, eprek, gránátalmák, szilvák, körték és hüvelyes zöld borsók leveleikkel, mintegy koszorú, veszi körül.

Bármely szempontból tekintsük is e darabot, lehetetlen annak varázsa alól kivonni magunkat. Technikai kivitele kifogástalan, csak elsőrendű mester szőhette. Más képtelen lett volna az arcok kifejezésének minden, még oly leheletszerű árnyalatát ily tökéllyel visszaadni. A kezek is igen szépek. A lágyan omló redőzetet sem lehetett volna szebben készíteni. Kvalitásának jellemzésére megemlítem, hogy egy méter szélességen átlag ezer láncszál fekszik egymás mellett. Gyönyörű a kompozició, a tömegek elosztása s a vonalak vezetése. De legmegkapóbb az arcok végtelen bája, a szent ihlet, mely valamennyin elömlik.

Falkárpitunknak van párja, illetőleg hasonmása, a trienti székesegyházban, Tirolban. Ott őriznek egy hét falkárpitból álló sorozatot, melyen Krisztus életének és szenvedéseinek legkimagaslóbb mozzanatai vannak feltüntetve a feltámadásig. Közülök egy azonos a mienkkel. Bővebbet azonban sem róla, sem a többiekről nem mondhatok, mert még nem volt alkalmam azokat látni. A Mittheilungen der k. k. Centralcommission című osztrák folyóirat XII. és XIV. köteteiben jelentek meg képei. Ezek szerint a Jézus imádását követő darab főjelenete a lábmosás, kiegészítő jelenetei Krisztus az olajfák hegyén, Jeruzsálem városának távoli látképe és két poroszló és Jézus elfogatása. A harmadikon a főjelenet Krisztus Kaifás előtt; mellékjelenetek Krisztus Anás főpapnál s a kicsúfoltatás. A negyediken látjuk Krisztust Pilátus előtt; kiegészítésképp a kínzatást s az Ecce Homot. Az ötödiken az Üdvözítő útja a Golgota felé van ábrázolva; Jézus viszi hátán a keresztet. Itt csak egy mellékjelenet van a középen: a keresztrefeszítés. A jobb és bal sarok összefügg a főjelenettel, amennyiben balról a menet eleje, a jobb sarokban pedig a Jeruzsálem kapujából kitóduló sokaság látható. A hatodik kárpit főhelyét a keresztlevétel foglalja el. A baloldali felső sarokban Krisztus a limbusban, a jobboldaliban a sírbatétel. A hetedik és utolsó darab főjelenete a mennybemenetel. Ezt balról a sarokban a hitetlen Tamás esete, jobbról Krisztus találkozása Magdolnával egészítik ki. E kárpitok, a kritikán alóli fényképek után ítélve, nem egyforma méretüek; rajzuk stíljében is különbségeket vélek látni. Fenntartjuk magunknak egyébként, hogy ezekre még visszatérhessünk, elsősorban a rajtuk előforduló, mindezideig homályos értelmű feliratok miatt, amelyeknek magyarázatát csak helyszíni tanulmány alapján akarjuk megkísérelni.

* * *

Falkárpitunk történetéről vajmi keveset tudunk. Századokon át észrevétlenül lappangott Győrött, a székesegyház Héderváry-kápolnájában, széles tölgyfakeretben, amíg néhai Ebenhöch odavaló kanonok meg nem látta s méltóbb elhelyezéséről nem gondoskodott. Ugyanő ismertette azt legelőször az Archeologiai Értesítő új folyam IX. kötetében,

egyúttal fénynyomatú képét is adva. Tanulmányából vesszük át a falkárpit multjára vonatkozó egyetlen adatot. Szorosan véve ez is csak közvetett bizonyíték. Napragi Demeter kalocsai érsek és győri püspök halála után u. i., 1619-ben, a hagyatéki eljárás folyamában szolgája, Borsai István, többek között ezeket is vallja: „Ismég öt vagy

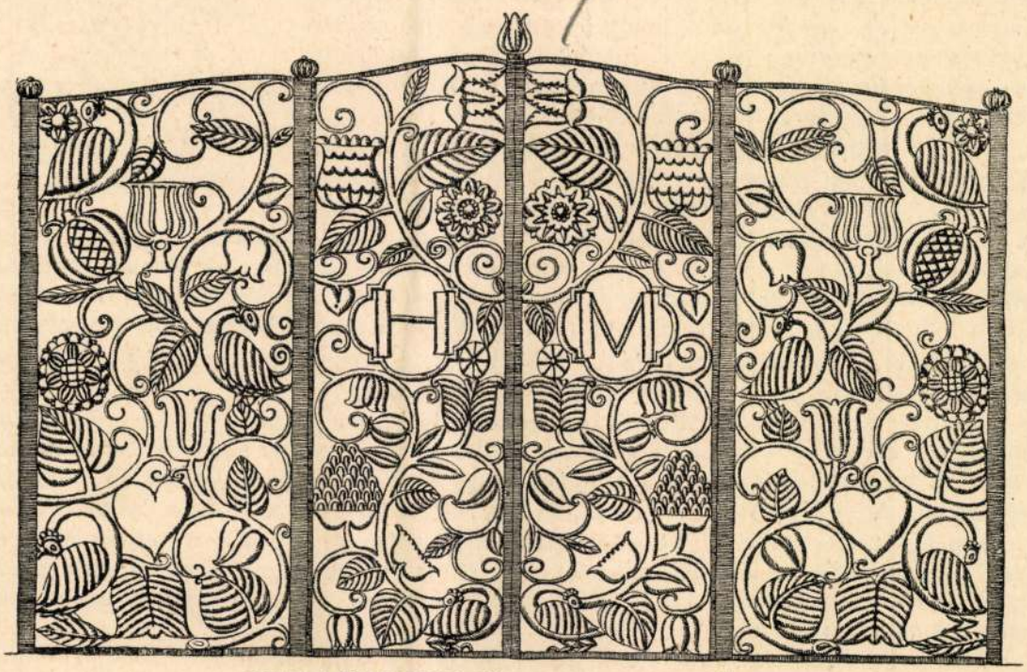

KAPU·KOVÁCSOLT·VASBÓL

Kapu kovácsolt vasból. Grille en fer forgé.

hat ó-flandriai kárpitokat vittünk a szentegyházba". Ennyi az egész. Valószínű, sőt majdnem bizonyos, hogy kárpitunk ezek egyike volt; ám azért e tény ezzel a vallomással megállapítva nincsen. És a többi kárpit? Nyomuk veszett. Még egy adatot vonatkoztat Ebenhöch a kárpitra, nevezetesen Tycho de Brache 1601-ben kelt azon levelét, melyben Rudolf csillagásza Napragit a Perstein Bernát kieli kalmárral szemben fennálló 2823 birodalmi tallérnyi tartozása kiegyenlítésére figyelmezteti. Hogy miért tartozott a püspök ez összeggel, nincs megmondva a levélben. Mikor tehát Ebenhöch ezt az adatot szintén kapcsolatba hozza a falkárpitokkal, nyilván úgy okoskodik, noha ezt nem mondja meg világosan, hogy Napragi 2823 tallérral — nagy pénz abban az időben — nem tartozhatott másért, mint a fennebb említett kárpitokért. Lehet, hogy tényleg így volt, de ugyanannyi joggal tehetjük fel, hogy a kárpitoknak a mondott tartozáshoz semmi közük sem volt. A mi kárpitunkat azután Ő Felsége százezer koronáért megvásárolta a győri székesegyháztól. Egy darabig a királyi várban volt eltéve, majd Bécsbe került, ahol a „Hofatelier für Restaurirung der Gobelins" nevű udvari műhelyben javításokat végeztek rajta. Ott egészítették ki, igen ügyesen, a hiányzó balsarkot és ott vettem át a kárpitot dr. Jankovich Béla vallás- és közoktatásügyi miniszter úr megbízásából, akinek, alkalom adatván Ő Felsége elhatározását irányítani, elévülhetetlen érdemei vannak a remekmű megszerzése körül.

* * *

Ezek után három érdekes kérdés vár válaszra. Nevezetesen: hol és mikor készült falkárpitunk és lehet-e rajzát névvel megnevezhető mesternek tulajdonítani, ha igen, ki az?

Az első kérdésre nehézség nélkül megadhatjuk a feleletet: Brüsszelben készült. Nem is készülhetett másutt. Erre vall szövése, technikájának minden sajátsága és a fel-

Magyar Iparművészet
1914.

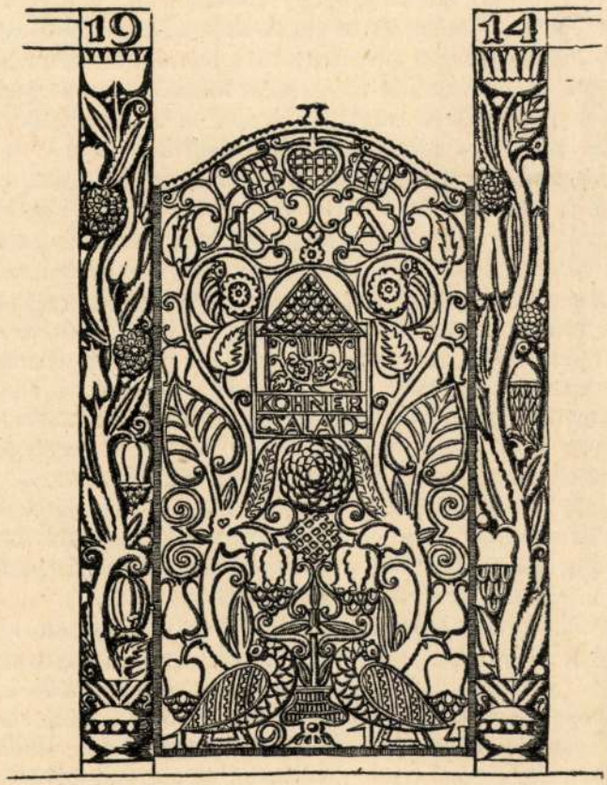

Szászbereki • Báró • Kohner •

Családi • Sirboltjának • kapuja

Kapu kovácsolt vasból. Grille en fer forgé.

használt szálak minősége; brüsszeli eredetét bizonyítja a kivitele s számos ugyanakkor, egykorú levéltári adatokkal kimutatható, Brüsszelben szőtt falkárpit között és a mi darabunk között fennálló hasonlatosság.

A második kérdés eldöntésénél csak korhatárok megállapításáról lehet szó, annál is inkább, mert hisz hét-nyolc falkárpitnak, de akár csak egynek is a készítése, évek munkája.

A legkésőbbi korhatár az 1536-ik esztendő. Ekkor látogatja meg I. Ferdinánd Cles Bernát biborost Trientben. Ez alkalommal az ottani sorozat dísznek használtatott.* Ekkor tehát a kárpitok már megvoltak. Még egy ennél régibb korhatárt szab megkeletkezésére nézve Brüsszel városának 1528-ban kelt azon rendelete, mely kötelezi a falkárpitszövőket, hogy munkáikat a város címerével, két B betü közé foglalt, kereszttel négy mezőre osztott pajzs, lássák el. E jel sem a mi darabunkon, sem a Trientben levőkön még nem fordul elő, amiből következik, hogy mindannyi 1528 előtt készült. Ha mindezekhez hozzávesszük azt a körülményt, hogy Barnaert van Orley festőnek 1518-ban Brabant művészeti ügyeivel vezető minőségben történt megbizatása után — hivatalos címe, melyet akkor Brüsszel városától kapott „Portraiteur de la Cité Brabançonne“ volt — az olasz reneszánsz diadalmas bevonulását tartja a flandriai művészetbe, holott a mi falkárpitunkban ennek még csak nyomai vehetők észre, talán nem tévedünk nagyot, azt állítván, hogy az 1517-ben már kész volt.

A legkorábbi korhatár tisztázása céljából közvetett bizonyítékhoz kell folyamodnunk, amelyre Max Friedländer, a berlini Kaiser-Friedrich-Museum tudós igazgatója figyelmeztett engem. A három királyok imádásának kompozicióját t. i. minden kétséget kizáró módon Dürer egy metszetére vezethető vissza, azzal nemcsak hasonlatosságot tüntet fel, hanem fő vonásaiban azonos is. Azonosak a középső csoport, a mögötte levő épület, a lépcső; sőt még az előtte elszórt kövek is a metszetről másolvák. E metszet (B. 28) a Dürer „Mária legendája“ című sorozatnak egy lapja, mely 1509-ben került forgalomba. Vagyis eredményképp kimondhatjuk, hogy falkárpitunknak az 1509 és 1517 közötti években kellett napvilágot látnia.**

* * *

A harmadik, egyúttal legnehezebb kérdés ez: nevezhetünk-e meg mestert, festőt vagy mást, akinek a falkárpit kompozicióját, illetőleg kartonját joggal tulajdoníthatjuk? Mert nem feltétlenül szükséges, hogy mindkettőt egyazon művész szolgáltatta légyen.

* L. Mittheilungen der Central-Commission.

** Az idevonatkozó ábrákat technikai okok miatt ezúttal nem közölhettük. Szerk.

Klasszikus példát találunk erre nézve Pinchart Alexandre egy cikkelyében,* amelyben említi, hogy a Herkenbald áldozását ábrázoló falkárpit tervét, a számadások tanusága szerint, valami Jan van Bruessel nevü brüsszeli festő készítette 1513-ban, kartonját pedig Philippe mester, szinte festő. Az előbbi $2^1/_2$, az utóbbi $13^1/_2$ rajnai forintot kapott munkájáért. A jelen esetben is két művész közreműködéséről lehet szó, mert annak, aki a kivitel alapjául szolgáló, természetes nagyságú rajzot csinálta, ismernie kellett a falkárpitok szövésének módját, ebben viszont az eredeti kompoziciót adó festőművésznek nem okvetlen kellett járatosnak lennie. A karton azért követel külön rajzot, mert számot vet a falkárpit készítésének technikájával. A jó falkárpit sohasem szolgai másolata valamely festménynek, inkább a munkás lelkén átszűrődött átiratféléje egy bizonyos eredetinek, annak nem gyapjú- vagy selyemszálak segélyével való hű visszadása; a helyes stilérzékkel szőtt kárpit nem törekszik képhatásra, hanem a síkban gondolt ornamentális alkotás akar lenni. Kartonjának tehát ezekkel az elvekkel számolnia kell. Ha továbbá figyelembe vesszük, hogy a XVI. század elején falkárpitok számára munkálkodó mesterek nevei csak kevéssé ismeretesek, be fogjuk látni, mennyire valószínütlen, hogy egy akkori falkárpit rajzának szerzőjét, bármily szép legyen is az a kárpit, egész bizonyossággal megjelölhessük. A minket foglalkoztató esetben pedig már eleve utalnunk kell arra, hogy a kompozició egy része, t. i. a három királyok imádása, idegen tulajdon, a tervrajz tehát oly egyéntől származik, aki éppen nem habozott gondolataihoz formákat másoktól kölcsön kérni, ha célszerünek mutatkozott, ennélfogva aligha tartozhatott azon művészek sorába, akiknek nevét a műtörténelem, mint úttörő nagyságokét, feljegyezte.

Stílus szempontjából elemezve falkárpitunk kompozicióját, abban elsősorban két művészi irány együttes jelenlétét fogjuk észrevenni, jelesül a gótikáét s a reneszánszét. Az előbbi az uralkodó. A kompozició a gótika légkörében született meg. Gótikusak az alakok, a két Szibillát kivéve, gótikus a szögletesen töredező dús redőzet s az alakok szent áhitata, mely annyira jellemző, szintén a hitbuzgó XV. század gyermeke. Reneszánsz ellenben, sőt kifejezetten az, a két négyszögű oszlop, valamint az angyali üdvözlet tornáca is, a Szibillákkal egyetemben. Mindezekből következik, hogy falkárpitunk tervrajza oly művészi központban keletkezett, amelyben a reneszánsz Olaszországból hódító körútra indul és döngeti a középkor hagyományait, anélkül azonban, hogy azokon győzedelmeskedett volna.

Jellemző tulajdonságai még a kompoziciónak a hármas beosztás, a tömegek tagolására szolgáló függélyes vonalak, aminők az imént említett oszlopok, a nagyszámú alak folytán előálló zsúfoltság, a nőalakok iránti előszeretet s még egy: a tömegeknek s vonalaknak egy kis pont felé való vezetése.

A színezést nem igen lehet irányadó mozzanatnak venni, mert ennél a munkás engedményeket volt kénytelen tenni a szövés követelményeinek, már csak azért is, mert nem rendelkezett a festékek keverése útján könnyű szerrel előállítható ezernyi árnyalat fölött. A Manufacture des Gobelins például mindössze 79 színnel dolgozott.

A flandriai festészet fénykorának tanulmányozásához nem elegendő a budapesti anyag. Ezért, amikor falkárpitunk műtörténeti vonatkozásaival foglalkozni kezdtem, érintkezésbe léptem Friedländerrel, valamint Destréevel és kutattam Bécsben is, ahol Glück Gusztáv, a császári ház képtárának vezetője, szintén egyike azoknak, akik az engem érdeklő művészek munkáit ismerik. Mindhárman a legelőzékenyebben támogattak feladatomban. Örülök, hogy a jelen igénytelen tanulmányom alkalmat szolgáltat nekem, hogy szíves közreműködésüket őszintén megköszönjem.

Valamennyi, előttem egy vagy más formában ismeretes falkárpit között az egyetlen, mely nemcsak rokon vonásokat, hanem határozott hasonlatosságot tüntet fel a miénkkel, a már említett Herkenbald megáldozását ábrázoló kárpit. A kompoziciónak, rajznak, az alakoknak és részleteiknek mindazon sajátságai, melyek együttesen a mi darabunk jellegét megszabják, annál is fellelhetők. Utalok a tárgynak egy fő és két kiegészítő kép segélyével való visszaadására, a két, részben négyszögű elválasztó oszlopra, a töme-

* Bulletin des Comissions royales d'art et d'archéologie IV. k. és J. Destrée: Maître Philippe.

gek központi csoportosítására, a jelen esetben az itt is aránytalanul kicsiny olvasó fiu a központ és utalok az alakok rajzára, általában arckifejezésükre, mozdulataikra, ruházatukra s ruházatuk redőzetére. Alaposan egybevetve falkárpitunkat ezzel a műemlékkel, lehetetlen a kettő közötti szoros összefüggést tagadni. Mindaddig tehát, amíg ellenkező bizonyítékok fel nem merülnek, jogosan tehető fel, hogy mindkét karton: Herkenbald esete és Jézus imádása egy kézből ered, azaz a mi kárpitunk is Philippe mestert vallja szerzőül. Ezt a nézetet vallja egyébként velem együtt Friedländer, úgyszintén Desstrée.

Abból a tapasztalatból kiindulva, hogy Philippe mester egy ízben már ellátogatott idegen kertbe virágot tépni, hogy azt a maga bokrétájához kösse, valószínüvé tette azt a feltevésemet, hogy más alkalmakkal sem idegenkedett a kölcsönöktől, hogy tehát a mi falkárpitunk főmozzanatának megállapításakor sem lesz fölösleges utána nézni, nem ihlette-e meg őt ezúttal is tervezés közben egyike az akkortájt híres festőművészeknek? Azt hiszem, hogy igen, nevezetesen David Gerard (1450—1523), esetleg annak egyik tanítványa. A bécsi császári ház tulajdonában levő festmények között van ugyanis kettő a Kunsthistorisches Museumban, melyet nehézség nélkül lehetne az imádás szülőforrásának tekinteni. Az egyikét David Gerardnak magának, a másikat követőjének tulajdonítják.* Mindkettő a kis Jézus imádását ábrázolja, a miénkhez hasonlatos elrendezésben, lebegő angyalokkal és Józseffel, aki gyertyát tart a kezében s annak lángját óvja ugyanúgy, amint az a mi kárpitunkon látható. Még egy faragott díszű, reneszánsz stílű szögletes oszloppal vagy pilaszterrel is találkozunk az egyik festményen. Részemről ennélfogva nem látnék nehézséget az ellen, hogy Philippe mester Gerard Dáviddal közvetlen kapcsolatba hozassék.

Még egyet befejezésül. Megjegyzem azonban, hogy csak fényképek után itélek. Könnyen meglehet tehát, hogy tévedek. Erről a föltevésemről is nyilatkozni fogok annak idején, a trienti sorozat megtekintése után. Az a benyomásom t. i., hogy eredetileg csak egy falkárpit szövése volt tervbe véve, Krisztus imádása és hogy ez az első darab képezi a mi tulajdonunkat. Azután, hogy ez elkészült, lehet azért, mert kivételes szépsége elragadta a nézőket, esetleg más okból is, szövettek hozzája még hatot.

* L. Képtári katalógus 627a sz. ábrával.

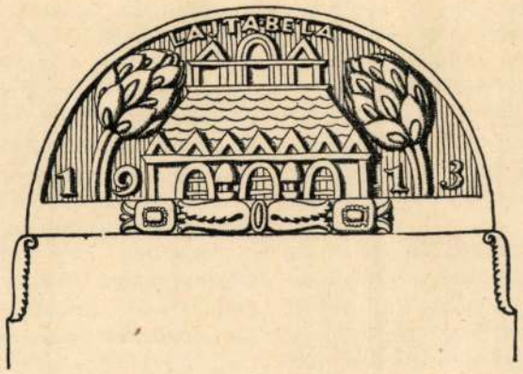

Supraporta. Supreporte.

LAJTA BÉLA: A TEMETŐ MŰVÉSZETE

Új nagyvárosi temetők megalkotásánál oly feladatokat kell megoldani, amelyek eddig ismeretlenek voltak. Nagy tömegeket kell ma eltemetni és ez a körülmény egy gazdaságosabb alaprajzi elrendezést követel. És mert olyan sírkőművészet ma nem él, amely a régiekéhez hasonló egységes művészetet teremtsen a temetőkben, de mert egy világváros nagykiterjedésű temetőjében a sírok eddigi elrendezésével nem is lehet egy művészi egységességet elérni, magának a temetőnek alaprajzi elrendezésével, utaival, parkjaival, a ravatalozó sacralis architektúrájával, a temető városának helyes és művészi városrendezésével, perspektívikus hatásokra való törekvésekkel, architektónikus hatású nivó-differenciák megteremtésével kell azt a művészietlenséget megszüntetni, amely korunkban a legtöbb temetőt jellemzi.

Ki akarom mutatni ennek a művészietlenségnek az okait is. A temető korunkig egy egységes művészet helye volt, a temető művészete a sacralis művészethez tartozott. Vallási szükségletekből folyt a különböző népek temetési szertartása, vallási felfogásoknak felelt meg az eltemetés módja, a templom és a sírkő architektúrája közös vallási érzésekből fakadt, temető és templom egymásnak kiegészítő részei voltak, sőt a középkorban maga a templom volt a temető.

A hősök korszakában a hősök tumulusai már sejtetik az egységet teremtő vallásos érzést, a hatalmas pirámisok és a mumifikált holttestek pedig egy erős kultúrájú nép nagy vallási meggyőződéséről beszélnek. Minél jobban konzerválódik az ember földi porhüvelye, annál nagyobb a lélek üdvössége. És évezredes nagy kultúrával, a legkitünőbb konzerváló technikával őrzik meg halottaikat, eltemetik őket a Nilus partján egy néhány száz méter hosszban elterülő magas sziklafal sorokba vájt üregeibe.

A zsidók, vallási felfogásuknak megfelelően, átadják halottaikat az enyészetnek. Temetnek, mint a szemita népek egyáltalán. De vannak sziklasírjaik is, amelyek nyílásai elé kőlapot helyeztek. Ez a kőlap őse a szabadon álló síremléknek.

A görög templom a legtökéletesebb, legmonumentálisabb, utolérhetetlen alkotása a görög vallási felfogásnak. Ez a művészet közel áll ugyan a profán architektúrához, de hiszen vallási felfogásuk is közel állott az élethez. Közöttük jártak az istenek.

A stela, a szarkofág, a mauzoleum, az oltárszerű emlék stílusa — a templom stílusa. A temetési szertartás hasonlít a templomi szertartáshoz és az oszlopos udvaron ott állott a házioltár is, amelyen áldoztak és imádkoztak.

Hatalmasabb méretekben ugyanezt látjuk Rómában, amely nagyra nő és művészetében is mutatni akarja azt. A hadsereg útjain, amelyek a város kapuihoz vezetnek, a Via Appián, Via Latinán, eltemetik nagyjaikat. Céltudatosan architektónikus rendben megteremtik az első temetőt szabad ég alatt, a város falain kívül. A nagyszerű monumentumok architektúrája — sacralis.

Az ó-keresztények templomaikat a katakombák mellé építették, a temetési szertartás templomi karaktert kapott és amint említettem, a templom sok helyütt napjainkig is a temető mellett van.

A gótikus és reneszánsz sírkőfedőlapok, epitáfiumok, falisíremlékek, szarkofág, architektonikusan már kiegészítő részei a templomnak és természetes, hogy a művész, amikor síremlékét megtervezte, a templom hangulatának hatása alatt állott. A templom papja, amikor a halottat elbúcsúztatta, a katholikus vallás nagyszerű szertartásai közepette a feltámadást hirdeti. A halottak és az élők között a vallás kapcsolatot teremt. Ez a vallási érzés teremti meg a vallási építkezéstől függő temetőművészetet.

Helyszűke miatt, higiénikus szempontokból, a temető kiszorul a templomból, a templom szomszédságából és önálló területet kap a város falain kívül. A vallási érzés ezekben a kis temetőkben épp oly egységes művészetet teremt, mint a templomokban és épp azért ezek a katholikus temetők művészi szempontból a legkiválóbbak. A sírkövek stílusa egységes. Harmónia van a temetőben, az ember érzi, hogy egy élő vallásnak élő architektúrája sacralis erővel fejezi ki mondanivalóját. Fák és színes virágok között áll a síremlék, a repkény, a zöld borostyán, a tavaszi napsugár, az elhagyatott temető csendjében a zümmögő méh hangja meghatóak, de ez a természet ereje a temetőben, nem pedig az ember művészi képességeinek megnyilatkozása, mellyel a halott emlékét vallási érzésének erejével, a vallási építkezés stílusának síremlékével örökíti meg. Ezekben a szép katholikus temetőkben nemcsak a természet hat tehát, hanem egy tiszta, kialakult egységes temetői architektúra. Gondoljunk Bécsben a schmelzi temetőre és a Père Lachaise klasszicizáló emlékeinek egységes stílusára!

A katholikus temetőkön kívül vannak egyes zsidó temetők, ahol az architektúra épp oly

Magyar Iparművészet
1914. évf.

Lajta Erwin, építész MDK

A Szabó Erwin könyvtár őszi arokat a terveszokat, melyek a mai Köztársaság-téren felépülő — Szabó Erwin és Lajta ákos volt ez a felépülés — modern eszményi könyvtár megvalósulását jelentette volna.

Szász István: A főváros könyvtára 7

NÉPSZABADSÁG, 1. 1967. jan. 6.

M. D. K.

LASTA István szobrász

1012. „Figyelő" (Bronz) Ltsz.: 56.418-N

A M. N. Galéria állagjegyzéke T/b. olvó

Bu. 1959. 3. l.

MDK

Lajta István

Figyelő, br.

Képzőművészetünk a felszab. óta. Szfv. Képtára

30. kiáll. 1947. okt. 7 l.

MDK

Lajtha István, szobrász

Kompozició.

Akt.

Román kondás.

Gipsz.

Terracotta.

Schamott.

Föv.Kpt. -MKSzSz.-II.Szabad Nemz.Kiáll. 1947.márc.16.-ápr.6. Kat. 14.l.

Tisztelettel meghívjuk
Önt és családját

LAJTA GÁBOR

festőművész

NOX II

című kiállításának megnyitására
a Szinyei Szalonba
2002. május 9-én csütörtökön 17 órára

A kiállítást megnyitja
ZALÁN VINCE
szerkesztő, kritikus

A kiállítást rendezte Sinkovits Péter művészettörténész
Megtekinthető: 2002. május 28-ig
hétfőn és szerdán 13 —15 óráig
kedden, csütörtökön és pénteken 13 —18 óráig
szombaton és vasárnap zárva
Szinyei Szalon lakásgaléria, Budapest, VI., Szinyei u. 2.
Bejárat a belső udvarból jobbra
Telefon: 312 0712

Lajta Gábor: Agora (részlet), olaj, vászon, 130x195 cm

Robert Lacombe
directeur adjoint de l'Institut Français de Budapest a le plaisir de vous inviter

au vernissage de l'exposition

Gábor Lajta

NOX

le mercredi 10 avril 2002 à 18 heures à l'Institut Français.

Inauguration avec le participation de : János Hegedüs et Levente Lukács de l'ensemble Másfél

L'exposition est ouverte jusqu'au 8 mai 2002 du lundi au vendredi de 10h à 19h.
(Institut Français, 1011 Budapest, Fő utca 17.)

Robert Lacombe
a Francia Intézet igazgatóhelyettese tisztelettel meghívja Önt

Lajta Gábor

NOX

című kiállítására

amely 2002. április 10-én szerdán 18 órakor nyílik a Francia Intézetben.

A kiállítás megnyitóján közreműködnek: Hegedüs János és Lukács Levente a Másfél együttesből

A kiállítás megtekinthető 2002. május 8-ig hétfőtől péntekig 10h-tól 19h-ig.

(Francia Intézet, 1011 Budapest, Fő utca 17.)

INSTITUT ▪ FRANÇAIS
DE ▪ BUDAPEST

Kiállítók:

1. BOGDÁNDY ZOLTÁN SZULTÁN
2. BUKTA IMRE
3. ELEKES KÁROLY
4. GAÁL JÓZSEF
5. JOVIÁN GYÖRGY
6. KOVÁCS PÉTER
7. KOVÁCS TAMÁS VILMOS
8. LAJTA GÁBOR
9. MUZSNAY ÁKOS
10. PÜSPÖKY ISTVÁN
11. STEFANOVITS PÉTER
12. SZEMADÁM GYÖRGY
13. SZURCSIK JÓZSEF
14. VARSÁNYI ÁRPÁD
15. VECSEY CSABA
16. VÉSSEY GÁBOR

„Ez nem „egy kép", nincs eleje, vége vagy közepe, nem történelmi csatakép, nem illusztráció vagy mese, hanem talán egy hosszú fríz, rajta levegősen, grafittiszerűen megoldott szabad ötletek sora, a firkától az akár a táblaképszerűen megoldott képig vagy töredékig. Munkánkat egy generáció kézjegyének szánjuk."

(Részlet Véssey Gábor felhívásából, 1996. 02 .16.)

A kiállítás létrejöttét a
NEMZETI KULTURÁLIS ALAP
és a
MUSICA HERMINA ALAPÍTVÁNY
támogatta

Fotó: Gál Csaba

LAJTA Gábor

Tisztelettel meghívjuk Önt a

HON–LÉT–FRÍZ

című kiállítás megnyitójára

1996. szeptember 20-án 17 órára a

MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUMBA

(Budapest XIV., Városliget, Széchenyi-sziget)

A kiállítást megnyitja:

DR. GRANASZTÓI GYÖRGY

egyetemi tanár, a Közép-Európa Intézet igazgatója

Közreműködik:

SEBESTYÉN MÁRTA

népdalénekes

Tisztelettel meghívjuk Önt és családját

LAJTA GÁBOR

FESTŐMŰVÉSZ

AKT ÉS TÉR

című kiállításának megnyitására

1999. június 24-én 17 órára a Szinyei Szalonba

(Budapest, VI., Szinyei u. 2.)

A tárlatot megnyitja

Szabadi Judit

művészettörténész

A kiállítást rendezte Sinkovits Péter művészettörténész.
Megtekinthető: 1999. július 15-ig.
A lakásgaléria 13—18 óráig van nyitva, szombat—vasárnap zárva.
Telefon: 312-0712 (Bejárat a belső udvarból jobbra.)

SZINYEI

SZALON

M E G H Í V Ó

Lajta Gábor festő-grafikusművész
Lajta Gábor: Kérjázy.

2.) Folytatás

3, 4, 6 **Lajta Gábor: Címlap és hátsó borítók a Filmvilág folyóiratból /Cover page and back covers from the periodical Filmvilág (Film world) 1986–88**

Művészet, 1989, 3, 30-old.

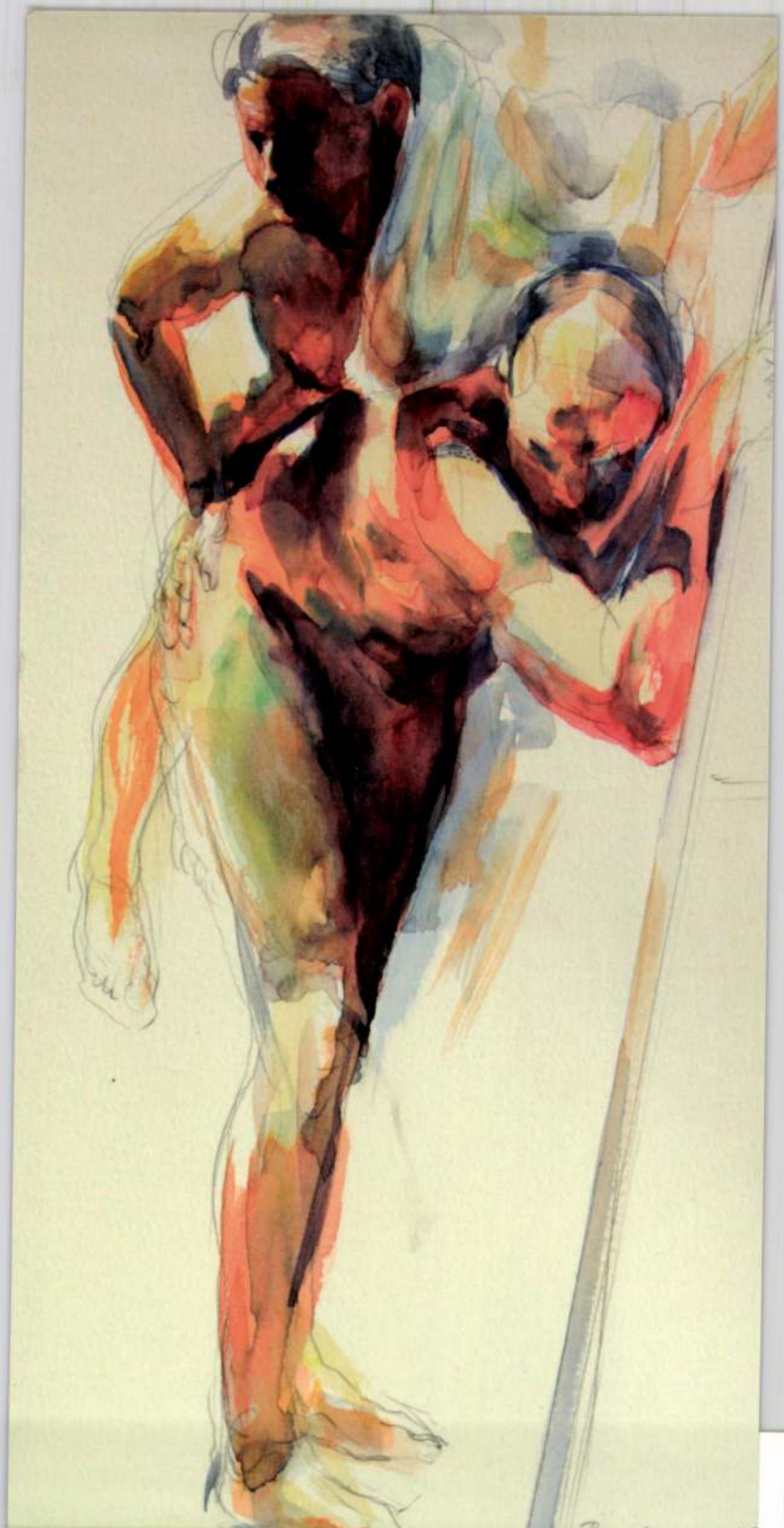

Az Erlin Galéria tisztelettel meghívja Önt

LAJTA GÁBOR

Persephone

című kiállításának megnyitójára

2000. április 26-án, szerdán 18 órára.

Bevezetőt mond
SZEMADÁM GYÖRGY
festőművész, művészeti író

A kiállítás megtekinthető 2000. május 16-ig
szombat és vasárnap kivételével naponta 10-18 óráig
Erlin Galéria, 1092 Budapest, Ráday u. 49.
Telefon: 216 52 80 Fax: 217 66 31

Lajta Gábor: Persephone I. (részlet), akvarell, papír, 63x48 cm, 1999

FAUR ZSÓFI
Galéria | Budapest

nel értesítelek
ttal szeretnélek meghívni

TA GÁBOR

TŐL A TESTIG, munkák 1989–2009

állítására, és a Mai Magyar Képzőművészet 8. / LAJTA Gábor katalógusának bemutatójára
május 12. (kedd) 18:00 órára a Ráday Galériába.

ást megnyitja és a katalógust bemutatja, a kötet szerzője: Sturcz János művészettörténész

ás nyitva: 2009. május 12. – június 7.

n: H-1092 Budapest, Ráday utca 8. Ráday Galéria
aday-galeria.hu • www.raday-galeria.hu

MAI MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZET
CONTEMPORARY ART
FROM HUNGARY

Persephoné No. 15, akvarell, papír, 40×30 cm, 2000

Persephone No 45

FAUR ZSÓFI
Galéria | Budapest

MAI MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZET
CONTEMPORARY ART FROM HUNGARY

Örömmel értesítelek
és egyúttal szeretnélek meghívni

LAJTA GÁBOR

TESTTŐL A TESTIG, munkák 1989–2009

című kiállítására, és a Mai Magyar Képzőművészet 8. / LAJTA Gábor katalógusának bemutatójára 2009. május 12. (kedd) 18:00 órára a Ráday Galériába.

A kiállítást megnyitja és a katalógust bemutatja, a kötet szerzője: Sturcz János művészettörténész

A kiállítás nyitva: 2009. május 12. – június 7.

Helyszín: H-1092 Budapest, Ráday utca 8. Ráday Galéria
info@raday-galeria.hu • www.raday-galeria.hu

LIBRA V-Print nka

Persephoné No. 15, akvarell, papír, 40×30 cm, 2000

Az Erlin Galéria tisztelettel meghívja Önt

LAJTA GÁBOR

Persephone

című kiállításának megnyitójára

2000. április 26-án, szerdán 18 órára.

Bevezetőt mond
SZEMADÁM GYÖRGY
festőművész, művészeti író

A kiállítás megtekinthető 2000. május 16-ig
szombat és vasárnap kivételével naponta 10-18 óráig
Erlin Galéria, 1092 Budapest, Ráday u. 49.
Telefon: 216 52 80 Fax: 217 66 31

Lajta Gábor: Persephone I. (részlet), akvarell, papír, 63x48 cm, 1999

PRAE PATRIOCORDIS

A

VIGADÓ GALÉRIA

tisztelettel meghívja Önt

VÉSSEY GÁBOR

festőművész

PRAEPARATIO CORDIS

című kiállítás megnyitására

1999. október 27-én,
szerdán 18 órára

A kiállítást megnyitja

LAJTA GÁBOR

festőművész

„VAN BENNEM VALAMI, AMI GYAKRAN ERŐTELJESEBB A TESTNÉL, GYAKRAN MEG A TESTNEK KÖSZÖNHETI ÉLÉNKSÉGÉT. VANNAK EMBEREK AKIKNÉL A BELSŐ ÉLMÉNYEK HATÁSA ELENYÉSZŐ. NÁLAM EZ A HATÁS SOKKAL ERŐTELJESEBB MINT MÁSOKNÁL. NÉLKÜLE ELPUSZTULNÉK ... ÍGY VISZONT FELEMÉSZT (ALIGHANEM A KÉPZELET AZ, AMELY URALKODIK RAJTAM ÉS KORMÁNYOZ)."

(DELACROIX, 1822.)

A kiállítás megtekinthető
1999. november 14-ig
hétfő kivételével 10-18 óráig

VIGADÓ GALÉRIA

Budapest, V., Vigadó tér 2.

TÁMOGATÓK:
MAGYAR ALKOTÓMŰVÉSZEK ORSZÁGOS EGYESÜLETE
MAGYAR ALKOTÓMŰVÉSZETI KÖZALAPÍTVÁNY
MŰVÉSZETI ÉS SZABADMŰVELŐDÉSI ALAPÍTVÁNY
CARPE DIEM BORSZERVÍZ

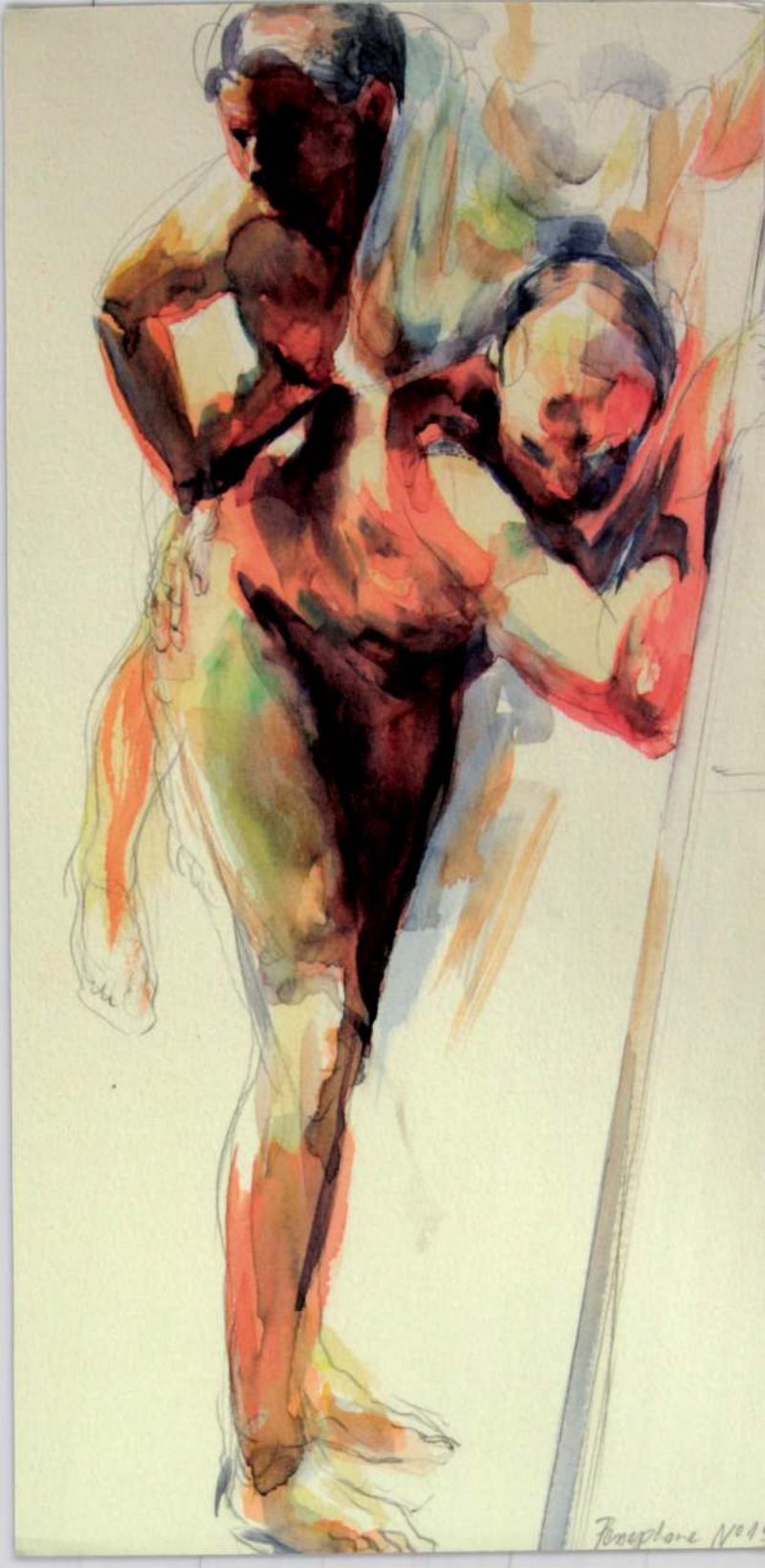
Penelope No 9

FAUR ZSÓFI
Galéria | Budapest

Örömmel értesítelek
és egyúttal szeretnélek meghívni

LAJTA GÁBOR

TESTTŐL A TESTIG, munkák 1989–2009

című kiállítására, és a Mai Magyar Képzőművészet 8. / LAJTA Gábor katalógusának bemutatójára 2009. május 12. (kedd) 18:00 órára a Ráday Galériába.

A kiállítást megnyitja és a katalógust bemutatja, a kötet szerzője: Sturcz János művészettörténész

A kiállítás nyitva: 2009. május 12. – június 7.

Helyszin: H-1092 Budapest, Ráday utca 8. Ráday Galéria
info@raday-galeria.hu • www.raday-galeria.hu

MAI MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZET
CONTEMPORARY ART FROM HUNGARY

Persephoné No. 15, akvarell, papír, 40×30 cm, 2000

Magyar Tudományos Akadémia
Művészettörténeti Kutatóintézet

Aknai Katalin

1014 Budapest
Úri utca 49.

Balassi Kiadó Galériája

1023 Budapest, Margit u. 1.

LAJTA GÁBOR

Algériai vázlatok

Megnyitó

1993. április 29. csütörtök 17 óra

Sinkó István

1993. április 29 – május 26.

hétköznap 10—18 óráig, szombaton 10—14 óráig

T.

dr Kentiványi Gyula ügyvéd,
szerkesztő,

Budapest. XI.

Lágymányosi utca 16.

Pogány Pálné
V. csáky u. 21. I. 7.

Lajta Istvánné
nebrán

Lajta Zsuzsa

munkaiban, mutatkozik biztató igéret
(Csabai-Ekes L. isk.-nak növendéke)

(e.a.) Grafikai növendékkiállítás az Iparmű-
vészeti Társulatban. (Andrássy út 69.)

Ujság, 931.X.11.

Lajta László

Az Eötvös József reáliskola kiállításán neve szerepelt.

BH. 932. X. 16.

Lajta István

Lajta István: Jacobi Elza arcképe
(A MIEFHOE első kiállításából)

Múlt és Jövő
1929. XIX. 268. l

G. D. n. k. ~~k.~~

Ismeretlen szerőktől.

MDK

Lajta István

Kutfigura, gipsz, bronzban
Ülő, " "

M. Képzőműv. Szab. Szerv. tav. tárlat, 1947. máj.
6 l.

M.D.K.

Lajtha István

A Fővárosi Képtárban a "Szabadság Ünnep" alkalmából rendezett kiállitáson szerepel müveivel.
Berend Ilona "Nemzeti Kiállitás" cimmel ir a tárlatról.

Szinház, Bp. 1947. márc. 19-25. III. évf. 12. sz.

M.D.K.

Lajtha István

A Fővárosi Képtárban a "Szabadság Ünnep" alkalmából rendezett Kiállitáson szerepel műveivel.
Berend Ilona "Nemzeti Kiállitás" cimmel ir a tárlatról.

Szinház, Bp. 1947. márc. 19-25. III. évf. 12. sz.

Lajka István
festőművész
V. Csáky u. 21.

MKSz 1947

Lajta István
szobrász

M.D.K

A „Kortárs" című műben jellemezte
Vörös Béla szobrász munkásságát.

Devényi Iván: Vörös Béla szobrászmi
Művészet, 1965. november - 34 l.

M.D.K.

Lajtha István

"Tavasz Tárlat" c. beszámolójában Berend Ilona kiemeli a müvésznek a Szabadszervezetben bemutatott müveit.

Szinház, Bp. 1947. május 27.- juni 2. III. évf. 22. sz.

L a j t a G y ö r g y
építész

Nemzeti Ujság. 1932.ápr.17. (Erzsébet királyné szobrát szeptember 11-én leplezik le.)

LAJTAI JÁNOS ötvösmester (Jans von der Leytta) Bécsben dolgozott. 1379-ben Klára nevű feleségével megvette Korneuburg bécsi ötvös házát.

Quellen zur Geschichte der Stadt Wien III. rész, 1. kötet 1166.

Lajtai János

Lajtai János
övkészítő K

Lajtai János (Jans von der Leytta) övkészítő időrendben a következő művész. 1379-ben[17] Klára nevű feleségével megvette

Keresztély bécsi ötvös házát. Nevéből nem lehet bizonyosan megállapítani, hogy magyar származású volt-e avagy nem, lehet, hogy Bruck környékéről, szóval osztrák területről került Bécsbe, de valószínűbb, hogy a Lajta magyar partjáról, mert német várost vagy falvat az oklevél kiállítója inkább említett volna. János mesterről csak ezen adásvételi szerződés kapcsán tudunk, az írott források sem előbb, sem később nem említik nevét.

Gentmagyarországon.
8–9. l.

NYOMATOTT BUDAPESTEN, A KIR. MAGY. EGYETEMI NYOMDA 350 ÉVES JUBILÁRIS ESZTENDEJÉBEN. 1927

Lajtai Lajos

pályamüve
az alábbi pályázaton megvételt nyert

"Fűtőlújitási ciklusidő meghosszabbitása"
/Az Egyesület hirei/, Magy.ép.ip. 1971.4.sz. 246.l.

Lajta Lénk.

Magyar Nemzet.

1946. II. 2.; II. évf. 26. k.

(Hír.)

Lajta Sándor MDK

Ködös Balaton, pasztell

Szentendrei kovács, pasztell

Uj körut, pasztell

Balatoni est, pasztell

Mücsarnok 1960. Képző- és Diszitőművészeti körök kiáll.

Lajta Sándor

Anyám borsót fejt, olf.

Miskolc 1960. Képző- és Iparművészeti kiáll.

LAJTA Sándor festő

1994

Március 7-én, hétfőn 18 órakor az SZDSZ VII. Dob u. 103.sz. alatti székházában **Lajta Sándor** festőművész emlékkiállítását Faragó János kerületi polgármester nyitja meg.

Cím: Dózsa Műve
XVII. ker.

VENDÉGEINK: H
T
D
N

Minden érdeklődő

MDK

Lajta-Vágó József-Kozma

Építőstilus és népmüvészet. Magyar Iparmüvészet 1917. 159-160.l.

M.D.K.

Lajtha Zsuzsi

Gyermek-játszóruha rajzával az e-heti Filtex-Sevilla modellpályázat harmadik díját nyerte el.

Filtex-Sevilla modellpályázat. c. Szinházi Élet. Bp. 1930. ápr. 20-26. XX. évf. 17. sz. 158-159. lap

Lajtháne Führer Hus

festőművész

Ősi Tárlat – Nemzeti Szalontan – képével szerepel.

Feltűnést kelt néhány portréja, különösen Andor Endre állam titkár's csányi Károly muzeumi igazgató fél mugrajzolt teje.

Pesti Hirlap
1929.IX.8.

Lajtháné Führer Ilus

festőművész

Őszi Tárlat - Nemzeti Szalonban - képével szerepel.

Két arcképe, beállítás i mesfiszgelés tekintetében nemcsak fiszgelmet, hanem elismerést érdemel.

Magyarság
1929.IX.8.

Lajtai István formatervező M.D.K.

MF.320-as marógép 1958. repr.

Kivitelező: Csepel Szerszámgépgyár.

Ipari művészet Bp. 1960.

M.D.K

Lajtai János övkészítő 14 n.

Soproni vagy mozoni vármasá
su. 1379-ben Bécsben házat
vett.

Belitzky János: Sopron vármegye tör-
ténete Bp. 1938. 967.

Lajtai János /Johann von der Leitha/ bécsi
övkészitő 1379

Gentmagymüvausztr 84.l. ~~xxxxx~~ 8-9 l.

MDK

Lajtai János övkészitő

Lajtai János övkészitő 1379-ben Klára nevű feleségével megvásárolja Keresztély bécsi ötvös házát.

Dercsényi: Nagy Lajos kora. 156.lap

Nagyrét János özvegye

Nagyrét János özvegye 1779-ben házát Nemes Ferenczfy Bécsi Ötvös Mesterrel.

Nemes Ferenczfy: Nagy Pajos Kata. 1780.Jun

MDK

Lajtai János övkészitő (Jans von der Leytta)

1379-ben Klára nevű feleségével megvette Keresztély bécsi ötvös házát. János mesterről csak ezen adás-vételi szerződés kapcsán tudunk, az irott források, sem előbb, sem később nem emlitik nevét.

Gentmagyművausztr. 8-9.lap

Aus

Lajtai János

Övkészítő

K

Lajtai János övkészítő 1379-ben Klára nevű feleségével megvásárolja Keresztély bécsi ötvös házát.

Dercsényi: Vagy Lajos

Kora · 156. l

XX

Lajtai Pál [újságíró]

L.:Bor Pál

-:A hétvégi kulturális programból 9.

Népszabadság, Bp. 1977. aug. 6.

Lajtai Pál, [ipaművész]

L.:Diskay Lenke

-:A hétvégi kult. programból 9.

Népszabadság, Bp.1977 aug. 13.

Lajtay Lajos

MDK

Melius Péter, gipsz

Műcsarnok 1938 Téli tárlat

Lajtakátai kastély

(Gattendorf, Burgenland)

Új és régi kastély

l.

Thir felsődimántúl

92. l.

Titkár.

Mélyentisztelt Titkár Ur!

Dóra Sándor Őméltóságának, elnöki osztályunk vezetőjének felkérésére azzal a tisztelettel jes kéréssel fordulok Titkár Urhoz, hogy a mellékelt

Lajtapordány Sopronm.

templomrom

ktekto 1903.

1) ~~[illegible]~~ 1:100 alapraj és nézet

2) nézet 1:100 helyreállítás

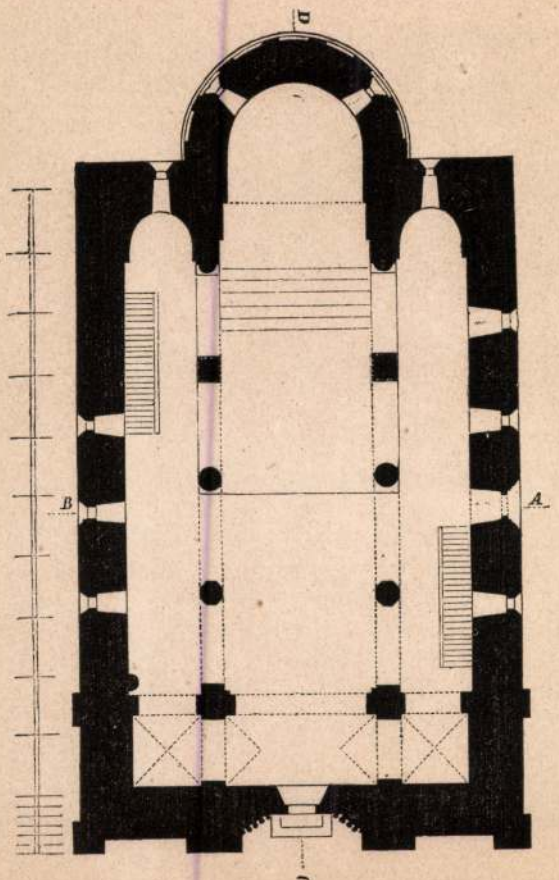

1.

Lajtapordányi
(Leitha-Prodersdorf)
Vk. templom

l.

Thirfeltödemántul
192. l.

Pécsi múzeum II. 208.

Lajtaszéki ir. k. templom

(Stolzing)

l.

Thirfelsödumaitul

195. l.

Török pipák VII.248.

Lajtaszentgyörgyi rk.

templom

(St Georgen am Leithagebirge)

gótikus

l.

Thirfelsödmántúl

196. l.

Tűzcsiholó VII. 247

Lajtafalvi Batthyány

kastély

(Moson vm)

Klasszicizáló

l.

Dehio-Gerhart

381. l.

n, a Bi-
etője is-
ág javas-
aki fő-
osztálya
fogadás-
an, minden
t s végül
ző határo-
ul a bel-
való el-
azonban a
a templom
a tér vég-
Figyelmé-

Lajtha Zsuzsi, ip. m. növ.
divat- és kosztümterveivel tünik
ki a kiállitáson.
(Képzőm. Főisk. helyiségeiben.
Csabai-Ékes isk. növendéke.

A magy. iparmüvészet két kiállitása.
Est, 931. X. 10.

Lajtha Führer Ilus

festö"

lásd

~~Lajtha~~ Führer I.

Lajtha Führer

Ilus „foto"

XI. Budafoki út 10/a

MKSz 1947

Lajta Führere Ilus festőművész
Lágymányosi részlet
XI.ker.képzőművészek kiállitása, 1951.február

si posible est

s világosan megállapíthatók.

A kikölcsönzés díjtalan, de egy lira biztosítél letétele s két kerületbeli ismert polgár jótállása is megkivántatik. A szabályzat be nen tartása első izben szóbeli intést, másodszo az olvasástól való felfüggesztést, harmadszo örökös kizárást von maga után. A forgalon számszerű adatait — minthogy a könyvtár vezetőjével őazinte sajnáiatomra nem vol alkalmam találkozhatni — nem sikerült meg szereznem, de hogy az olvasás vágya e munkásnegyedben mennyire fejletlen, azt ékeser bizonyítja a könyvtár népszerűsítését czélzó fölhivás e sora: «*Ai lettori assidui verranno concessi premi in denaro e in libri*».

Valamivel fejlettebbek az állapotok a Via Cimarra 31. sz. ház első emeletén elhelyezett Biblioteca popolare Edmondo de Ami-

Lajtanjfalui

rk. és ev. templomok

l.

Thirfelsödmaútól

180. l.

Emlékkönyv, magyar VIII. 152

Lajthámé Führer Ilus

festő

szül. Bpest.

Lásd

Bpz Magyar lex

590 k.

Hivatal

LAJTHNER BÁLINT, gombkötőmester

1743.-Horváth János gombkötőlegény az t mondta Lajth
mer Bálint gombkötőmesternek:"Atyám Uram kérem Kgd.azc
hogy az Czéhben be vegyenek,előbb se Papistává legyek"
385.old. 44.jegyz

SZÖVÉNYI ISTVÁN: Adalékok a készegi gombkötő céh
történetéhez /1713-1763/ 377.old

SAVARIA, A Vas Megyei Múzeumok értesítője, 5-6.
1971-72. Szombathely, 1975

LAJTNER BÁLINT, gombkötőmester

1736: A Gombkötő Céh megjelent a Tanácsnál és ott felolvastak az új rendtartást nekik, azokat el is fogadták a Lutherana religion levő mesterek. Ezek egyike volt ő is. 381.old. 28.jegyz

SZÖVÉNYI ISTVÁN: Adalékok a kőszegi gombkötő céh történetéhez /1713-1766/ 377.old

SAVARIA, A Vas Megyei Múzeumok Értesitője, 5-6. 1971-72. Szombathely, 1975

LAJTNER BALINTH, gombkötomester

1730-ban a Tanacs előtt felolvastak a céh tagjaina az új artikulusokat. A luteranusok egyébként helyben hagytak, egyedül a vallasra nézve, nekik sérelmes i tézkedések ellen tiltakoztak. Ezt figyelembe is vet Ezek egyke volt ő is. 382.old. 28.jegyz.

SZOVÉNYI ISTVAN: Adalékok a kőszegi gombkötő céh
történetéhez /1713-1763/ 377.old

SAVARIA, a Vas Megyei Muzeumok Értesitője, 5-6.
1971-72. Szombathely, 1975